

meghéjazás (épület) fedés; acoperire (a unei clădiri); Überdachung. 1587: 12 Julj az Varos fog hazához vitettem ket zeker zendelt ... Az meg heiaszasara keolteottem f 1/75 szég vonástol fizettem —12 | az harmadik zeker zendelt vetete(m) az hid kapwhöz az hetesek haza meg heiaszasara az arra teszen f 4/68 [Kv; Szám. 3/XXX. 21 Seres István sp kezével]. 1594: Az Toronynak Meg heiaszasara valo kelchieg, Achy Anttal es achy Istüan Ezen Torniot Meg heiaztag es hagi Ezen Torniot fen az heiaztag alatt Meg podolltag ... fizettem harom napra ... f 1 d 20 [Kv; i. h. 6/VIII. 129–30 Caspar Semel sp kezével].

meghéjaztat befedet; a pune (pe cineva) să se facă acoperişul; überdachen lassen. 1551: thowabba the k: kyrem Azonnys hagh the keg: Lassa es tegyen Byzonyossa Engemeth ha Lehet Az Cyeryph wagh nem Merth ha Az Nem lehet hat syndelyels Megh kel hyaztatnonk [Szűv; BesztL 57 J. Dobay prov. Vinceh Pettionj beszt-i bíróhoz]. 1573: Meszaros Markos es az felesége Anna, Azt valliak hogy Zent gergy Napba Mwlt eztenide Mytwl fogwa az Torozkay hazaba Laknak berbe torozkaine Akaratyabol Zendelt veottek es meg heaztattak az hazat [Kv; TJK III/3. 250]. 1581: Az harom kamorakra kyket wyolan meg heaztattunk elseobe veottem 7 zarw zeget p(ro) d. 6 | Esmeg Az Templomnak Aytaya eleot vallo Boltyat meg heyaztattwk fizetünk Alchy Mathiasnak f. 2 [Kv; Szám. 3/IV. 6, 11]. 1582: Az mel' falt az O warba tawaly eztenideobe az waros megh csinaltata eó kegl(me)k heaztassa megh hog a' Nyers keo fal el ne veszen [Kv; TanJk V/3. 252b]. 1592 k.: Istwan kowachy Peter kowaczot cziak az haz Eppitesbwl fizete kj f. 40 ... miel hogy megh hiaztotta vala az haz farat Peter kowacz [UszT]. 1623: Capitanunk az mint megh mutogattuk Egy Ereős pallankot allasso(n) fell ... megh heoztassa zepen harom Rend sindelell [Törzs. Bethlen Gábor gazd. ut.]. 1653: 1652-k esztendőben volt városunk bírája Magocsi alias Nyíró Szabó Miklós uram. Ez is semmit sem építte egyebet, hanem a temető-keret meghejaztatát [ETA I, 155 NSz].

meghéjaztatás befedetés; acoperire (a unei clădiri); Überdachung. 1590: Veottem Az Masahaznak felyol meg heyaztassara (!) vallo Sendel zeget es Lőczeget Notarius vramtol p(ro) f. 3 d. 32 [Kv; Szám. 4/XII. 20 Hosz Lőrinc sp kezével].

meghéjaztattat befedet; a pune (pe cineva) să facă acoperişul; überdachen lassen. 1668: Az hátulsó rend háznak héazatját — nagy hó lévén — egészen lefordította, melyet újlag kellett felállattatnom és meghejaztattnom [Kv; KvE 208 LJ].

meghentyepetyél nemi von. nyil-ban; in declarații referitoare la viața sexuală; in sexueller Äußerung. 1771: a mostani Orás Balog nevezetű Legén Szőlősi Mihálynét a Lakatosné egy fa alat meg hentyepetyélte [Dés; DLt 321. 37a Kristian Lagárd (38) vall.]. 1772: Szőlősi Mihálynét ... egy fa alat meg hentyepetyélte [Dés; i. h. 57a ua.].

megherél 1. kiherél; a castra; verschneiden. 1570: Ember ferench Es az felesége ... vallyak, hogy az Malachot ... Lattak hogy vduaran keothue Thartota ez Nyaron chyak egy kichin volt, Aztis latta my kor Keotelweroo Görgh megh herelte [Kv; TJK III/2. 17]. 1592: Chaplar

Janos ... vallia az fianak hallam hagi igi zola^a, miert hagi az louakat megh hereltem vgi viseli gondod rea hagi ha niaualiaia lezen bizoni halnod kel az louakert es az meli nap ezt bezelle, azon eiel leott halala az leginnek [Kv; TJK V/1. 210. — ^aNylas Simon]. 1722: a Tsfkokat két esztendőre is meg herélték, mert a Sunnyogo szekeres Lovakat éppen nem szeretem vala [EMLt]. 1748: őt hat bornyukotis ott megheréltem egy esztendőben(en) [Torda; Borb.].

2. kb. megdézsmál; a dijmui; plündern. 1746: az J az 6 Thordai Határon Thordai Ns Szabó András Vr(am) Gabonáját meg Szedte, herélte, hírek és akarattjok ellen [Torda; TJKT III. 19].

3. megcsonkít; a trunchia; verstümmeln. 1828: az elvezetnek praedendalt 1799 beli Protocollum nintsen abban az ép állapotjában, melyben volt meg van herélve [Dés; DLt 87/1829]. 1891: Ajtai svihák. Megfizettetett velem egy csomó példányt, mely a szerződésben kikötött számon felül ment. S mikor perelt velem, otthon persze e cudarságért új listát adott, melyet megherélt [PLev. 156 Petelei István Jakab Ödönhoz].

megherélt kiherélt; castrat; verschnitten. 1610: Anny zamú Marhaiatt ell vehesse ... az menytt Kws Miklosnak megh ada, vgy mint ket Borius vneött, kett Eóteód fwre keleó twlkott, Negy megh herelt Boriutt, Tawalyakatt [Bordos U; UszT 52].

megheréltet kiheréltet; a pune (pe cineva) să castreze; verschneiden lassen. 1592: Forgach Dienesne, Sara Azzoni ... vallia mint egi harom vagi negi orakor taiban effel vian lutanak mihd harman en hozzam, es en maraztani kezdem az Mihali fiat hagi halna ott, de eo azt monda hagi ne(m) mer ot maradni, mert az Apia valami lovat hereltet meg, es azt monta hagi ha ne(m) hordozna, gonozul Iarna [Kv; TJK V/1. 213]. 1600: Heréltettem megh egik szekeres lovat Mierth hogy igen harapos vala attam teolle Lazlo Cigannak d 36 [Kv; Szám. 9/XII. 66 Igyártó Simon isp.m. kezével]. 1627: Giermeklo vagjon Nro 11 mely(ne)k hetet meg hereltette(m), harmat szekereslonak hagiattam, egiket hatos lonak hatta(m) [Bodola Hsz; BLt]. 1731: Az Gyermek Lovak herélését Tavaszkor an(na)k idejeb(en) kell meg heréltetni (így!) annak az mesterével [JF lovászmesteri ut.].

meghervad átv megfakul; a se ofili/fana; verblassen, bleichen. 1618: Ezekhez képest és az Nagyságod előbbi Portán lévő fényes orcájához képest, ki most sem hivatott szinte meg, nincs semmi desperatiom ebben is, hogy bátorsággal Nagyságodnak és édes hazánknak vagy nem memék szolgálni, vagy nem tudnék [BTN² 156].

meghervadhatatlan átv elhervadhatatlan; veşnic, etern; unverwelklich. 1636: Segitse az Vr Isten kegyelmeteket-is bódogul arra, hogy az melly pályia futásnak és nemes hartznak ereszkedet, azt idvössegesen es ditsrelesen el vgezvén amaz meg hervadhatatlan(n) koronát el vehesse, mellyről emlékezet vagyon Szent Janosnak könyvenek 2. részében az 10. versben; Légy hü mind halálíg, és néked adom az életnek koronáját [ÖGr Aj. I. Rákóczi György aláírásával].

meghevederez (vaspánttal) megerősít; a întări (cu o bandă de fier); (mit Eisenband) festmachen/befestigen. 1694: A külső Var Kapuja előtt va(gyo)n egy Kősziklabol

vagot hitva(n) Aarok, az mellyen va(gyo)n egy reghi Sorvadot hid, az hidon egy ahoz hasonló vastag Deszkabol csinált emelcsős Pallo az ket vegi vassal meg va(gyo)n hevederezve az felvonó vegén vagyon egy erős vas karika, abban egy Lancz es az Kapu felet az Kőfalban egy Vas Csiga, mellyen az Lancz jár fel s le vonasokor | Ennek az Kapunak vagyon Tölgy fabol faragot Deszkabol csinált vastag ket felé nyilo^a, mind ket reszit által erő, erős Vas Hevederekkel meg hevederezték [Kóvár Szt; JHb Inv. — ^aSzánya].

meghevít megtüzesít; a incälzi, a incinge in foc; erhitzen. XVIII. sz. eleje: Az melly lovon rüh indul, az ajakának belső részén apró hegyes biborcok lésznek azt így orvosolják, az mázatlan uj fazéknak az edgyik oldalát erossen hevít meg a tüzes fazékal Szep gyengén az ajakáról a hegyes biborcokat égésd meg [JHb 17/10 ló-tartási ut.]. 1812: a' Nagy Aszszony a Legényeket arra erőltette, hogy a' vas kalánt hevítsék meg, hogy betsülettel légyen mondva a szemérem Testét égessék meg^a [Héderfája KK; IB. Bali Jánosné Kis Ersébeth (44) grófi mosóné vall. — ^aA grófnak].

meghevítettés felhevítettetés; incälzire, incingere; Glühendmachen, Erhitzen. 1812: Bémentek a Groffra és parantsolni törekedtek mint hallotta vas kalán meghevítettése aránt, hogy azzal a Grofnak titkos Tajgát Süssék meg ... Azonban a Pap bé toppan, 's így menekedék meg a Groff a' szenvedés aloll [Héderfája KK; IB].

meghevül 1. felhevül, kimelegedik; a se incälzi tare; sich erhitzen/erwärmen. 1710 k.: 1674. májusban Fejérvárott országgyűlése alatt estve igen meghevülvén, egy pohárba bor közé jeges vizet tölték jegestől, egy citromot is beléfacsarék s megivám [BÖn. 527]. 1760: az asztala meg volt terítve. De nem ülhete melléje^a, mert ebéd előtt egy fertyályorácskával csak azt mondá: „Jaj! be meghevülék”. S azonnal lankadozni kezdvén ... meg is hala [RettE 112. — ^aBarcsai Gergelyné Nalácsi Sára].

2. felforrósodik; a deveni fierbinte; heiß werden. 1558 k.: Wed az kymert onnoth es ted egy fazekban es agy erqs twzeth neky es Midq(n) az on Meg hewly es vegy eegy vas kаланth ... es lngasd Jol toua es lezen az on hamua es had meg hidegwly es torold egy zita által es az My benne Marad azth orold egy keouq vizel [Nsz; MKsz 1896. 282].

meghí, meghív 1. a invita; einladen. 1796: Dosa Ádám ur ... Bernad Ersébethel valo öszve kelések külső Solemnitására meg hívja | el is ment, hogy a' Lakodalmi Solemnitásra meg hívja [Lukafva MT; DLev. 4. XLA]. 1816: ha Néha meg is történt hogy más városi Gazda is kívánta jó embereit meg Embereit, s mulatságba hívni azokat az ollyatén Gazda Személyesen Szokta volt meg hívni [Déva; Ks 118 Vegyes ir.]. 1848: engem Csongrádi Miklos ... hívott meg [Pf Tompa Imre Borosnyórol^a való lev. Nsz-ből. — ^aHsz]. 1855: Pár hétre a temetés után néhányunkat meghívott vadászatra [Újfé 278]. 1862: tudatom a' Tekint(etes) asszonnyal hogy itten a' mater ecclesiában Pünköszt negyed napján Partialis Synodus fog tartatni ... szivesen meg hívom a' Tekintetes Asszonytis házi Csaladjaval együtt ... 10 orakorra egy Templomi Czérémoniankra [Siménfva U; Pf Baba János pap lev.]. 1868: Az erdélyi fő-

és középtanodák tanári értekezlete f.év és hó 25ik s következő napjain lesz Kolozsvárt, melyre a tanodai előljáróság meg hív mindent, ki a tanügy iránt érdekeltséggel viseltetik [M.bikal K; RAK 167].

2. (magához) elhív; a chema; (zu sich) rufen. 1823–1830: Zabolai azt is eszemre adta, hogy menjek a paphoz, és hívjam meg valamelyiket esketni, mert az én kötelességem | Mentem ... előbb a nagy Borosnyaihoz azt mon-dotta, hogy mivel az öccse a szerez azon a héten azért hívjam meg esketni az öccsét [FogE 301–2]. 1843: Abban az időben egy napon a Bátyám meg hívott engemet hogy mennék el nékie szénát hozni [Bágyon TA; KLev. Bottyán Gábris (28) vall.].

3. vmely munkakör betöltésére hív/felfogad; a angaja pentru efectuarea unor munci; zur Besetzung irgendeines Arbeitskreises anwerben. 1796: engemet Szakáts Aszszonynak a' külső Lakadalmi Solemnitas végben vitelére meg hívut vala [Ilencfva MT; DLev. 4. XLA]. 1823–1830: makfalvi Dósa Gergely ... a gróf Bethlen Sándor fiainak nevelőjük volt, és gróf Bethlen Sándor akkor konziliárus és nagytekintetű úr lévén a főconsistorium költségén ment Göttingába Hazajövé, lett professzor, s együtt lakván az úrfival, engemetis meghívtak correpetitornak [FogE 128]. 1855: A szomszéd városból meg négy hires főzöasszonyt hívutt meg [Újfé 195].

4. (hivatalos személyt) felkér; a ruga/invita (să fie prezent in calitate de ...); (amtliche Person) auffordern. 1841: Mű kik aláb neveinket leírt személyek adgyuk tudtára és örök emlékeztetfre mindeneknek akiket ezen dolog illet ezen mű általunk készült örökös tserevásárral irt Kont-raktuális levelünknek renygeiben amikor is előre meghíva meg jelenénk itten ... Bözödön Jövének műelőnk-be Ket egymással vásárló személyek egy részről K. Vas János ... Más részről Illyés András az kikis job job Kezeket bé adva minket megbírlának és tőnek ilyen örökös tserevásárt [Bözöd U; Borb. II].

5. megidéz; a cita; verladen. 1838: A Tartsafalvi és Csehátfalvi Közönségeknek Havasokban tett kár tétel aránt, törvényes kibotsátatásunk mellett esketést folytatván — a kellettő bizonyságok hon nem léte miatt a munkálat bé nem végződhetett ... ezen munka folytathatására a következő Julius 3ik napját terminálván — a feltett napra a kezébe adott Psetsélt meghívni és elő állítani esmerje Szoros kötelességének a következő Szemelyeket^a [Korond U; Pf Pap Samuel esketőbiztos kezével. — ^aKöv. a nevek fels.].

6. törvénybe idéz, perbe hív; a chema in judecată (pe cineva); vor Gericht laden. 1782: Menekutánna én haza kerekedtem, s meg tudtam a' dolgot és ezen tsalárd vásárt, mindjárt Contradicálttam mind a' vásár mind pedig a' Contradictio ellen, és meg is hittam a' Táblara azon tsalárdul tett vásárrt és Productioért [Torda; KW Vall. 12–3]. 1793 k.: az edjék fel közölünk néhai Tordai László vivén a per folytatását abban az időben, tettzet ismét Repulsiojoknak ok adására meg hívni az Alpereseket [T; DobLev. IV/730. 2b].

Szk: *törvénybelfőtörvényre* ~. 1778: Holló Simon ut actor pretendálja, hogy az attya, nehaji Holló Lőrinc ezelőtt in anno 1757 az leányának, kisebb Botár Andrásnének, Holló Zsuzsannának akarata ellen földeket adott által birodalmában, melyek leánt nem illetnek; mely iránt még akkor contradicáltam, törvényben hittam meg in anno 1760 20 Decembris nemes Felcsík szék fórumára ... de mindeddig

kezembe nem adjudicáltatott [Taploca Cs; RSzF 227]. 1790: Nemes sepsiszéki körispataki András György malmos gazda és mostan Arkoson lakó Kelemen Farkas molnár liberæ emigrationis mint actorok ... ugyan Arkoson lakó infanterist Lörintz Józsefet mint incust ezen fórum eleiben meghívták törvényre [Árkos Hsz; i. h. 261]. 1798: el mentem ... MBándra^a Szántó Sándor Ur Baláti György Fogadossa Lako Hazahaz, az holottis Baláti Györgynét Mariát ... Személyesen találván találtom (így!) kinek is a kezemben lévő Instructiot szorol Szora fel olvastam a dolgot Neki meg magyaráztom Törvényre meg hittam [DobLev. IV/798. 1b. — ^aMT].

7. (ügyvédet) visszahív; a revoca (un avocat); (Recht-sanwalt) zurückberufen. 1571: Ebben kerdeoth kezdenek venny, az fel peresek, az alperes azt monda hogy nem vehetnek kerdeoth merth prokator hywast jelentettek, es prokatorokath meg nem hywak, az dologh keth zynw [BálLt 79]. 1593: Meg hittam az előth walo prokathoromath Damokos Peteoth mindenesteöl fogua, mas prokator wallottam, zent Kiralj gieögyöth [Szu; UszT 9/46]. 1595: P(ro)kator hiúast izenttem az en peresemnek Simon Mar-to(n)nak Zentkiralynak, Akkori p(ro)curatoromat meghyttam ... mas p(ro)kator vallek Dersi Leorinchet Bodoghaszonfaluit [i. h. 10/55]. 1605: Rugonfalwi Tegzes Janosne sofiazonj meg hitta procatorat Kereztfurfwalw georfi Janost wjolag walotta prokatora Zöuedi (!) Janost Kereztfurfwalwit Kis Kedej Janossj gergelj Elle(n) [i. h. 19/75].

meghiányosít megkevesbít; a face să devină mai puțin; vermindern. 1702–1764: Az atjadtol maradat öröghsegedet aligha meg nem hjanosittja bujdosasodban valo költséged [Torockó; MNy IV, 233]. 1787: midőn a Verőkben a Vasbeli nagyobb eszközeknek ... ollyas romlasi esnek, hogy azok helylyekben ujjak kívántatnak, nem szorittatik ugyan az illy Casusokban az illy Czimborasag arra, hogy maga rend szerint valo mása és font számát meg hejanositvan abbol epittse meg [uo.; TLev. 9/25].

meghiányosodik megkevesbedik; a se descompleta; weniger werden. 1694: az Pinczek felett valo házak Tomatzib(a) menvé(n), az deszkazatos, tsak hogj deszkazattja igen meg hejanosodott [Borberek AF; BfR néhai ifj. Bálpataki János urb.]. 1756: az borokat be petseteltem ... a kolts ugjon nállom va(gyo)n de az hordoknak üregei vadnak mig fel hordatták az udvarb(a) meg hijjánosodott [Melegföldvár SzD; SLt XXXVII].

meghibádzik 1. megsérül/sebesedik; a se răni; ver-letzt/verwundet werden. 1824: egyik rudas kantz a' felhértzbe rugván, szinte meg hibádzék, de már meg gyogult Istennek hálá [Perecsen Sz; BfR Tamás Mózes lev.].

2. *elméjében/eszében* ~ megzavarodik; a se țicni/sminti; geistesgestört werden. 1774: Azt tapasztaltuk két Esztendőkelis halála előtt meg hibádzott volt elméjében Pótsa Ferentz Ur [Hatolyka Hsz; HSzJP]. 1798: Lázárt ... mikor az annya meg hibádzott volt eszibe ide hozták [Egerpatak Hsz; i. h. Modi Ferenc (53) jb vall.].

Vö. a *meghibádzik* címszóval.

meghibásíthat át megronthat; a putea strica; verderben können. 1657: Uram, a' mi bűneink a' Te irgalmasságodnak és ígéretednek igaz voltát meghibáséthatják-é? [Kemlr. 333].

meghibásított elrontott, rosszul kijelölt; delimitat/marcat greșit; fehlerhaft/falsch bezeichnet. 1797: az Urak és ... eő Nsga között valamelly meg hibásítottnak p(rae)ten-dalt borozdát igyekezéké kijártotni, és azon ki jártotás által meg jobbítani, s a Nemes V(á)rm(e)gye Constitutioja sze-rint meg igazítani [Kük.; JHb XIX/57].

meghibásodik meghibázik/sérül; a se vătămă; verletz-t werden. 1786: Az incutus penig csak egy bizonyiságot sem tud mutatni arról, hogy belső nyavalyája nem volt az ökömek akkor, mikor cseréltek ... Interim tartozik az actor is fiájával együtt jurálni, hogy nála meg nem hibásodott [Árkos Hsz; RSzF 281].

meghibáz 1. meghibásít/ront; a strica/defecta; verderben. 1770: hallottam hogy az also malom hibázta volna meg az Adámosi malmat, de annak előtteis igen derekas malomnak nem tudom [Dombó KK; JHb LXVII. 137].

2. elront vmit; a strica ceva; verpatzen/pfuschen. 1787: igaz hogy a katana fogással meg hibázván a dolgot, mert az al Tisztek nem a Fel Tiszt Vrak messzire láto intézések szerént folytatván dolgokat, sok akadályt szerzettenek az oeconomia folyásában [Bencenc H; BK. Bara Ferenc lev.].

meghibázás elromlás; stricare, defectare; Verderben. 1841: a kapu meg hibázása fő képpen azon okbol esett, hogy a kapu felet két rendbéli galambug, és az is Szemét-tel meg terhelve lévén, aztot erőszakoson dőlni kényszerít-te [Bács K/Km; KmULev. 3].

meghibázik 1. meghibásodik/rongálódik; a se strica/defecta; schadhaft werden. 1772: eő Excellentiaja Malma mostani fundamentumán a' Controversiában forgo Királyfalvi Malomnak fel állása előtt igen dicsiretesen forgott ... Miheljt pedig a' meg épült, a' viz erre fel tojult-ván mindgjárt meg hibázott | az említett két also kerekék igen meg hibáztak, mivel bőv viz idején tellyességgel nem, Csekely Viz idején pedig igen lassan vánzarognak [Adámos KK; JHb LXVII/2. 295, 322]. 1816: a' Malom felől vólt Falnak az Ajtonál lévő vége a Szegeletbe meg hibázván, az ajto felett lévő Arcus meg indult [Radnótfája MT; Born. G. IV. 17].

2. megbetegedik/sérül; a se îmbolnăvi; erkranken. 1774: attam a Gyalakuti Sokadalomban ... egy pár meg hizott béres okrótt, hogy meg hibáztak volt, az Mészárosok(na)k 55-ötven öt vonás forinton [Szendemeter U; LLt Vall. 123].

3. *(beszédében) elméjében* ~ *(beszédében) elméjében* meghibásodik, megzavarodik; a se sminti; (in seiner/ihrer Rede) in seinem/ihrer Sinn verwirrt werden. 1793: a' Fia meg hibázott elméjében s valahol veszedelemben ejti magát [Káján K; JF 36 LevK 263 Vég Mihály lev.]. 1809: mind beszédgyében, mind elméjében annyira meghibázott, hogy a' gyermeknél ügyetlenebb, és magával jól tehetetlen [Dés; DLt 17].

4. elsatnyul/silányodik; a se chirci/pipernici; verkümmern. 1780: egy Láb föld Északos helyl lévén, essős időben a' Törökbuza gyakran megszokott benne hibázni [Nagyercse MT; Told. 79]. 1785: ugy lattuk es itiltük hogy azon ketske ragas miatt meg hibaztanak erőssen a fiatal tseré musdaj fák [Kórispatak U; Pf].

5. téved vmiben; a greși la ceva; sich irren. 1755: az mult 1754 Esztendőbeli Szüretkor az Regiusok 2 hordoba

... meg hibáztatván velekedésbe is estek egy más között vgy hogj ... találatott defectussa azon két hordónak ... 9 veder [Kiskend KK; Ks 71/52 Szám.]. 1765: akkor estve lévén, setétetske vala s lehet ha az setétben meg hibázott Regius Perceptor Uraim a számlálásban [Ompoica AF; Eszt-Mk Vall.].

meghibázott meghibásodott/betegedett; care s-a imbolnávít; krank geworden. 1808: Adamt el egy meg hibázott Uvari Tulkot [Gálfva KK; Ks 99].

meghibáztat 1. hibásnak/rossznak minősít; a considera defectuos; für fehlerhaft/schlecht halten. 1832: akét Erdéli Sámuelnek a Czéba beadot Instantziája hogy a Glét m්රို Fontost és serpenyőt egyedül a Czéh Mester hsbáztata volna meg [ZFaz. *gelétm්රို serpenyő* al.].

2. (határt) megsértet; a viola (hotarele unei proprietăți); (Flurgrenze) verletzen lassen. 1804: az O.Nemetiek meg hibáztatván azon Bachonya praedium határát magok határukhoz foglalták [BSz; JHb II/16. — A teljesebb szöveg *meghibáztatik* al.].

meghibáztatik (határ) megsértetik; (despre hotarele unei proprietăți) a fi violat; (Flurgrenze) verletzt werden. 1804: vagyon egy Bachonya nevű Praedium ... Törpén^a faluja Határán, mely Praedium 145 lik Esztendőb(en) ki jartattatvan bizonyos Hatar Halmakkal ki is Hataroztatatt hanem Nap Nyugat felől nevezetes részében az Olah nemetiek által meg bántatott hibáztatott ... az ottan járo nagy Ország Uttyának a Bachonya Praedium(an) lett beljeb teljebb valo és alig észre vehető, s lassankint gyakoroltatott harapozasával az O.Nemetiek meg hibáztatván azon Bachonya praedium határát magok határukhoz foglalták [BSz; JHb II/16. — ^aTörpény BN].

meghidál hídlással/deszkapadlóval ellát, megpadol; a podi; mit Bodenbelag/Bretterboden versehen. 1772: (Az istálló) Ajja annak rendi szerént megis vagyon hidalva, de az Hidlása már romladozni kezdett [Kv; BethKt Miks conscr.]. 1837: sem az Istálló sem a' marha pajták nintse-nek meg hidalva [A.szócs SzD; BetLt 5].

meghidalt megpadolt; podit; mit Bodenbelag versehen. 1637: Onnatt csyerefabol csynalt hidon az Bethlen bastyara fel menuen, az bastya fenis csyerefakkal jo modgyaval megh hidalt [Fog.; UF I, 395].

meghidegedett meghalt/kihűlt (test); (corpul) neinsufletit; (Körper) erkaltet. 1662: üdvezült gróf Bethlen István meghidegedett teste csesdi házánál méltóságos maradékiul nagy tisztességgel felvétetvén, Fejérvárra késértetett [SKr 285]. 1737: Néhai Mltgs Fő-Ispán Ur Torma Miklós Urunk meghidegedett Testének Mik Házára való kísérésére rendeltettek^a [Dés; Jk 476b. — ^aKöv. a nevek fels.]. 1748: Mlgs Gróf Boros-Jenői Székely László Ur ő Nga requirálván a' Tiszt. Ecclesiát, hogy Idvezült Felesége ... meg hidegedett Tetemeit kívánná a' Belső Farkas Útszai Templomba temettetni ... adpróbálta az Eccla az ő Nga kívánságát [Kv; SRE 179]. 1752: a Nehai Inczedi Susánna Aszszony meg hidegedett tetemei [Backamadaras MT; Told. 37/44]. 1772: Groff Rhedei Susanna Ur Aszszony meg hidegedett tetemeit mellyik Napon tötték tisztességes halotti Czeremoniaval koporsoba ...? [Drág K; TSb 21

vk]. 1832: a' mit még ő érette tehetünk az ő meghidegedett teteminek tisztességes eltakarítása, melynek véghez vitelét ezen folyó Böjtmáshava' 30ik napján délelőtti kilentz órára határoztuk [Nagylak AF; DobLev. V/1185 Dobolyi Zsigmondné Szántó Rósália nyomt. gyászjel.].

meghidegtő kb. (be)hűtésre szolgáló edény; vas folosit pentru răcire; Kühltopf. 1714: Hoszszas meghidegtő két füleivel s vasas Karikkal 97. fontbul álló 56/20 [AH 48].

meghidegűl 1. kihűl; a se răci; erkalten, kalt werden. 1558 k.: borich Mas fazakath feiwl az fazekra ... es chinaly az vtan egy kis twzeth alaya; az utan agy Job twzeth Neky fel napeeg, az utan had meg hidegwlny | Az chinobriomoth lgy chinald: Weegy 2 rez kenesořh, 3 rez kenkoueth es tord meg zep apron es ted elozor lassu melegre, annak vta(nn)a erősbiched Mind adeg, Meg nem lach te felforrany veresseth es had meg hidegwlny es talaz zep chinobriomoth [Nsz; MKSz 1896. 282, 283]. 1573: Kalmar Marton Azt vallia hogy Immar Beteges volt orsolia Kalmar Albertne leania, hallota teole Azt Monta hogy Myhlen az lrmes Bort meg lta ... azonnal meg hidegwlt az giomraba, Az myat veszet se lly [Kv; Tjk III/3. 115].

2. átv elhidegűl; a se răci, a deveni indiferent; sich jm entfremden. 1697: mostanis sem egyik sem másik félnek a' cohabitatoria nincsen akarattjuk, egy másolt tellyességgel megh hidegűltenek [SzJk 301]. 1780: Az mely szeretet volt az előtt közöttünk, igen meg hidegűlt [Kv; EM XI, 223].

meghidegűlt meghalt/kihűlt (test); (corpul) neinsufletit; (Körper) erkaltet. 1698: eo temettette Holta utanis el megh hidegűlt testét [Osdola Hsz; HSzjP Hoszszu Miklos relic-taja Ilona (70) lib. vall.]. 1719: az én edes jo Feleségem ... még hidegűlt Tetemi im(m)ar nem egyebet hanem az Föld-(ne)k az honnan eredetit vették meg asassát kivanják | az meg frt Napon es orakor Reggel az declaralt Falub(an) levő Özvegy szegeny Puzta Hazamnál Kedves Sogor Aszszonyomekkal edgyüt meg jelenni és in(n)en szegény Feleségem meg hidegűlt Tetemit el késérni ne terheltelessék [Gyergyóújfalu; Borb. II Solyom István lev.]. 1720: a meg holt udvezült Thedei Pál uram meg hidegűlt teste az Nagy Temp-lomban hogj temettelessék meg engedtetet [Kv; SRE 133].

meghidlásol megpadol; a podi, a pune podea; mit Bodenbelag versehen. 1813: Az uttzárol a kapu közire be menő hely egy őlnyi hoszszuságura hid formálag három Cserefa talpok közé rakott Cserfa Deszkákkal jó moddal meg hidlászolva még jó állapotban lévő [Koronka MT; Told. 18]. 1836: ezen Istálló meg van hidlászolva s a Közepén el kezdve fél felől a Zab étető Deszka vállu és a' Soroglya meg vagyon [MNy XXXVIII, 134].

meghiendő, meghihendő 1. szavahihető; demn de incredere; glaubwürdig/haft. 1573: Markos Ianos oly Restumot kewan volt, ky városnak pechety alatt volna vagegeb meg hyendeo zemeliek pecety alatt Mert az Mynemwt Mwtat azban ketseges volna [Kv; Tjk III/3. 104].

2. elfogadható, hiteles; demn de crezut, autentic; annehmbar, verbürgt. 1583: mind az masűnnet Jeđi Mester, s mind pedig az keoztunk tanult es Mesterre leyendő legeni tartozzek Jambor nemzetsegerul es tamborul ualo eleterül

... leuelbely meg hihendeő bizonsagot hozni [Kv; MészCLev.].

meghigga megülepedik; a se depune/sedimenta; sich setzen/(ab)klären. 1704: valamint mikor a forrást megzavarják és ismét meg hagyják csenedesedni, meghigga s megtisztul, úgy ez az dolog is megcsenedesedvén megtisztul [WIN I, 119].

meghígt felold; a dizolv; lösen. 1735: én kültem az ő Nga számára valami apro Porotskákát bé kell adni ísétstéjben ő Nganak az Porokból ha vgy magara be nem nyalagattya tsétstéjjel meghígtván bé adhatni [Ks Borosnyai N.Márton lev. Nsz-ből].

meghíhat, meghívhat 1. be/megidézhet; a putea cita; vorladen/fordern können. 1736: a Decretum világosan tanít arról, hogy a melly Nms Embernek; vagy Nms Asszonyinak Jobbágya vagyon, az által kell lenni a Citatió-nak; nem Lévéen pedig Jobbágya, úgy maga Nms Házától is meg hívhattya [Dés; Jk 194a].

2. visszahívhat; a putea revoca; zurückberufen. 1571: tették nekwnk hogy wdwar byro wram Petúram Meg Hyhatthya p(ro)curatorat, ha tyztan wtolso dologba volna is eddegh kegyég chak walamy exceptiokkal proponaltak p(ro)cedaltak [Dés; BesztLt 349] Gabriel Kabos BSz megyei „Comes” jel.].

meghíhatatlan, meghívhatatlan megmásíthatatlan, visszavonhatatlan; irrevocabil; unwiderruflich. 1554: mi kozikbe zolank es adak mj előttünk fiurol fiura eorokben ... miklosi marton es marton ferenz kezebe meg Hihatatlan eorokbe keotes alat. Hog senkj eo teoleok el ne vehesse se maradwajtol. Valami az fele eorokseghez valo volna [Etéd/Küsmód U; MNy XXVIII, 319]. 1679/1775: Maros Koppanban lako Nemzetes Fosztó Sigmond Urunk és Hádreven lako Trauzner Simon Urunk ... minket ... meg bírálván kezek bé adasokkal csinalanak egy mas között örökös meg hihatatlan, es meg allando Contractust [Újszékely U; DobLev. II/460. 7a]. 1695: Káson szekben Imper falvaban ... tőnek előttünk ilyen meg hihatatlan Contractust [BCs]. 1699: nehaj Borosjenci Zöldi Istvanne, Nemzetes Tokai Anna Assz(ony) ez mostani siralmas és terhes údob(en) ... Nemzetes Bolgarffalvi Sebesi Beniamin Ur(amm)al tőn illjen örökös es meghíhatatlan alkalmott [Sárd AF; JHb XXXVII/3]. 1821: tévének előttünk ... ilyen örökös és tellyességgel meghíhatatlan cserét [Nagylak AF; DobLev. V/1045]. 1822: jelen edgy felől Tktes K. Dobolyi 'Sigmond Ur, más részről Zágrábi Tekintetes Horváth Elek Ur, és kedves Félesége Komáromi Klára Ifj: asszson ... tévének mi előttünk ilyen örökös, és tellyességgel meghívhatatlan tserét [uo.; i. h. V/1052].

Vö. a meghívatatlan címszóval.

meghíhatatlanképpen visszavonhatatlanul; irrevocabil; unwiderruflich. 1554: En feyrdy ferench sardon az en zwksigymnek kwlem kwlom el tawoztatassayrt, sardon szaz istwan haza ky wala ... attam orok arron Somaj balint vramnak es az w felesigynek Katalin azzonnak orokke meg hihatatlan kypen [Sárd K; Törzs]. 1568: Az mely wles helyen solymossy Barrabas hazat chynaltatot annak eggyk Rezet Gal Albert ... egy darab zanto feoldet,

es három kys darab zena Retetis Solymossy Barrabasnak atta ... azok helyeben Solymossy Barrabas ... Gal Albertnek adat zanto feoldeot ... az w chywry mellet. Mindenik egy masnak meg hyhatatlankeppen eoreokke valo Drynchbe atta [Kissolyos U; SzO II, 227]. 1608: teonek my eleottünk illien fel bomolhatatlan alkalmat es arrut: hogy

Berecz Lukaczi Berecz Istuannak ada egi hold zanto feoldet ... Eoreok eoreokbe, fiurol fiura maraduarol maraduara, meg hihatatlan kepen [Uzon Hsz; BLt]. 1616: ada Elekes Janos Berecz Istuannak egj darab zena fwuet eoreokben fiurol fiura ... meg hihatatlan kepen p(ro) flo. 7 et d. 50 [BLt 3]. 1653: menenek ez ide alab meg h Jrt conditiokra mind ket rezzöl, meg hihatatlan kepen [WassLt]. 1758: Ezen kis darabocska földet ada Kuszto Peterne Aszszonyom fiurol fiura Kocsis Pal Ur(amna)k örök cserebe meg hihatatlan kepen [Albis Hsz; BLEv.].

meghíhatatlanul, meghívhatatlanul megmásíthatatlanul, visszavonhatatlanul; irrevocabil; unveränderlich/widerruflich. 1572: Az kewzepzerw Thoth meg hihatatlanul nekewnk atta az vysseleny Miklos thoya kewzewt [Szászsszombor SzD; Ks]. 1573: En Bekes Gaspar Kornathy Fogaras Feoldenek Zabab Wra es Eoreokes Ispannya ... meg Tekynthwen Emberseggel walo Zolgalatyath az wytezleo pattanttyws Balasnak Bogardynak ... Az Nemes hazath: ky Regen Bwday Janos deake wolth ... Eoneky attwk ... fywrol fywra ... meg hyhathatlanwl [Fog.; BesztLt I/54]. 1578: En Zamossy Pether feydelmewnk Ew Nagha zolgaya wywarban^a ... illyen wallasth es fogadast tezeok ... az wytezleo Cseffey Janos Deesy few Kamora Jspan Wram Eleoth, Es Eghyz Dees Warossa Eleoth meg hyhatatlanwl^b [Dés; DLt 202. — ^aA szív-i várban. ^bKöv. a részl.]. 1620: Mw előttwnk azert az meg Irt ket fel le hagyua(n) az meg neuezett Joszagh feoleol ualo pereket az felliel meg Irt Joszagh beli reszet ada eorok eorokbe fiurol fiura meg hihatatlanul Keouer Istua(n) Uramnak ... masfel szaz forinton kesz penzert [Kovácsna Hsz; Borb. I] | Ada mi elődtwnk Jobagiul magat ... Szakacz Marton, kezit mi nekeónk kéöz biroknak be aduan ... fiurol fiura, maradikrul maradikra, meg hihatatlanul [Melegföldvár SzD; SLt EF. 4]. 1624: ez meg neuezet, egez haz helt ada eorok arron, minden igassagat ki ueuen beleölleok Zalancz Istua(n) Vramnak es az eó kgme felesegenek ... meg hihatatlanul [Mihályfva NK; JHb XXIII/6]. 1675: vettem ... egy kis szena retetsket ... örök árron meg hihatatlanol [Fog.; Törzs. Fogarasi János portai posta a fej-hez]. 1798: hasanlo örökös Jussal, és meg hihatottlanul adá ... Baro Ur ő Natsága ... egy éppen hasanlo benn valo Sessiot [Ádamos KK; JHb XIX/61]. 1843: Bartha Mihaj ... 30 négyyszög ölet által ada ... Vass Janos ő kegyelmenek 3 az az három M forintokba örökösön fiurol fiura maradványrol maradványra nullum Jus mellet meg hívhatatlanul [Bözöd U; Borb. II].

meghíhet 1. elhíhet; a putea să creadă; glauben können. 1619: bátorsággal mondom, hogy Magyarország nem egyes az némettel sem ebben, sem más dologban ... Erre csak azt monda az pasa, hogy: Gercsektek — meghíhetem s ahhoz szabom magamot [BTN² 310].

2. vkit szavahíhetőnek tarthat; a putea considera pe cineva demn de încredere; jn für glaubwürdig halten können. 1676/1681: Az hunyadi vassal kereskedők az mikor hitelb(en) vasat tölle akarnak venni ... adgyo(n) nekik, de

mind azon(n) által Jandurovski Vramtól végye(n) abba(n) Informatiot, kit közzülők mennyire hihet meg [Vh; VhU 660].

meghihető hitelt érdemlő, megbízható; demn de incredere; glaubwürdig, zuverlässig. 1586: Legh elseoben Biro vram eo kgme lathwan az Wdeonek Alkolmatassagat az zamweweo Vrainknak valasztasara, Adta eo kgmek eleyebe, Jo itiletre visgalasra ... es ... lattatik p(rae)thendalni Az Vnio hogy minden(n) affele keozeonseges Igazgatasra Nioicz bizonios meg hiheteo zemeliek valastassanak [Kv; TanJk I/1. 37].

Szk: szava ~ szavahihető. 1620 k.: Igen szava meghihető főúri emberektől hallottam, kik Egyiptusban laktak, hogy oly csudálatos jó innya való víz az Nyflus, mintha megmézelték volna [BTN² 414].

meghimlődzik himlős lesz; a se imbolnávi de variolā; blatternkrank werden. 1704: Gyulafi László uram árva leánya kilencesztendő lévén, minekutána az öccse meghimlődzött és meg is gyógyult volna belőle, ez ... veszedelmes nyavalya ... esett volna rája, hét nap múlva megölle [WIN I, 286]. 1848: (A) kitsi fia meghimlődzött tám más nap mikor maga írt, s 'e' mián nem mertem oda közlélni [Kv; Pk 7].

meghimlősödik himlős lesz; a se imbolnávi de variolā; blatternkrank werden. 1658: Edes Öcsém uram, írhatom Kegyelmednek, hogy az szegény Boricza asszony meghimlősödik | félttem Kemény Annist, hogy reá ragad az himlő, mivel az öcsém szolgálóleánya himlősödék itt meg [TML I, 169, 171 Bormemisza Kata Teleki Mihályhoz].

meghimlősödött himlős; bolnav de variolā; blatternkrank. 1834: (A) jegyző-könyveket úgy vigyék, h(ogy) a' meg himlősödött és ne talán a himlő miá meg holt személyek száma ki tétessek [Nagykapus K; RAK 8 esp. kl].

meghimlőzik himlős lesz, himlőben megbetegedik; a se imbolnávi de variolā; blatternkrank werden. 1593: Anna, Egressi Caspame vallia: Tudom hogi Borsaine viseli gongiat az giermekenek, hogi meg himleozekis eo nalla volt [Kv; TJk V/1. 420]. 1662: azon nagy reménységű ... méltóságos úr^a meghimlőzván ... die 4-ta Februarii, reggel 12 órakor adta vala meg lelkét az ő teremő Istenének [SKr 312. — "Rákóczi Zsigmond]. 1710 k.: Klára leányom is meghimlőzék [BÖn. 904]. 1717: Joseph Urfi ... meg himlőzött az orczaian igen sok (így!) vagyon a' két lában s a kezén nem tudom micsodásnak mongiam mert még meg nem hojakot [Szu; ApLt 2]. 1750: Ester szép Léányom meg himlőzván Gyenge korában, a' himlőből midőn 3. hétre meg tisztult volna, mind két szemeivel Isten bölts és szabados ítéletiből meg-vakula, belső hájog erszkevény rája [ArJk 48]. 1758: Egy kis Gondos Gyuri nevű árvát is tartottam, kinek az apját katonának küldöttem volt s odamaradt. Ez minden igaz ok nélkül meghimlőzik [RettE 68].

Szk: hólyagos himlőben ~. 1712: Csak hertelen véletlen nyavallya az Matkamat meg környékezőn meg beteget. Meg himlőzött hólyagos himlőben. volt akkor Annor(um) 15 [SLt 17 Suky László felj.] * veres himlőben ~. 1716: az Feleségem ... meg himlőzött veres himlőben [SLt 17 ua.]. 1739: az kis Miska fiaskam, meg him-

lőzött veres himlőben, de már jobban vagyon [Ks 99 Kornis Antal lev.].

meghimlőzött himlős; bolnav de variolā; Blatternkrank. 1824: Némelyeket én magam láttam mostis az előttis a' Bé oltás v. Vaccinatio után meg himlőzetteket | De a' városiak között meg-himlőzettekéről soknak nem tudok végire járni, ha bé voltanak è oltva, mert tzedulájok sin-ten [Dés; DLt 893 Dr. Soos Márton physicus a városi tanácsához].

meghint 1. behint/szór; a presăra; einstreuen. 1584: Sophia Zeoch Jakabne vallia Zolgalo leany valem Latam ezt Zabo Catotol, hogy az Zoba Ayto eleot keweob keowet fel vewe es Sowl s haműwal hinte meg az helyet es Hirser Martonnewal haromzor leptete Altal [Kv; TJk IV/1. 216]. 1639: eccer ismét odafuta hozzám s mondá: ides Csiszár Jánosné asszonyom, ha az uram ideküld, hát mondjad, hogy te adtad az káposztát. Én kérdém, miért s mondá, hogy az piacról hozaték igen szép sáfrányos káposztát, azt hintém meg merkuriommal [Mv; MvLt 291. 195b–8b átirásban!]. 1670: néki ... semmi nyavalyája ne(m) leve(n) valami ételt, káposztás hust valami porral meg hintvén adtak enni feleséghe, és Annya ... mely étel miat annyira va(gy)o(n), hogy talám mégis hal bele [Kv; TanJk II/1. 768]. XVIII. sz. eleje: Az melly lonak a lapoczkája Szárad, le dőjtve ér vago vassal meg kel a lapoczkáját vagdalni jo formában az után harapo fogaival fel kel Szedni a lapoczkaja bört, apró tört sóval meg kel hinteni a föl Szakadot bört [JHb 17/10 lőtartási ut.]. 1710 k.: csakhamar minden testem megrühesedék szörnyen, mintha kásával hintették volna meg [BÖn. 523]. 1823–1830: S midőn a tepertyűs zsíros víz felforrott, egy ruhatarisznyából kockás téstát vett ki, melyet még otthon Debrecenben készített, ebből jó bővön hány belé a vasfázékba, azután kitálolta, paprikával (török bors) jól meghintette [FogE 265–6].

2. meglocsol; a stropi usor/putin; bespritzen/gießen. 1570: Recepta Contra frigus dolorosa Vegy apiomot partem I^a Törd özwe Jol, es annak utanna ös erős echet Reaia es fachard meg, oztan Annak az viszeuel hincheck meg az gyermek Ruhaiat es fekessek beleie, es Meg gyógyul, P(ro)bat(um) est [Nsz; MKsz 1896. 372. — "Folyt. a fels].

meghirdet kihirdet; a aduce la cunoştinţă, a face cunoscut; bekanntmachen, verkünden. 1568: Stephan(us) Hwnyadi ... fass(us) e(st), tudo(m) azt hogy mikor az zabo balint zöleyebe myel vala ez az lean, és a myet el vegetzte volna, hat akor zabo balint egy palastot wõth el tole, az leantul es ... q azt monda gyanakodik hogy or marha mind nap estig reytegette, es q azt monda hogy a biro kezehöz agya, a vagy a p(rae)dicatorial meg hirdety [Kv; TJk III/1. 200]. 1590: Az kapitanoknak Mynden fertaliokban hagyak meg, hyrdessek meg az keosseg keozt, hogy ky mehesse-nek harap Egetny [Kv; TanJk I/1. 135]. 1604: Kws Istuan cziekefalwi Biro ... azt vallia ... kapitan wram s kiralj biro wram azt Jzente hogi hirdessem meg az falun hogi senki az görfi Janos hazatol semit el ne hozon mert sem feye sem Jozaga s en mingiarast el Jartatám egik polgarual [Csekefva U; UszT 77c]. 1637: Itt akkor derek szek nem lehet, jól lehet az fő uraim meg hirdettek vala [Kovácsna Hsz; HSzJP]. 1703: Hirdesse meg kglmetek az kösség között, hogy senkinek semmi lármaja ne légyen, egymást

ne ijeszszék, annál inkább ne fussanak marhajokat ne adgyák, ne vestegessék, attól való féltékben, hogy ennek az Investigationnak alkalmatosságával, nagyobb tereh esik rájuk [Uzsl IX. 77/61 gub.]. 1710: Az hús árra miatt törtérvén tavallyis az országnak igen nagy kára; szükség lesz mindenütt meg hírdetni, és publicálni az Falukon, Városokon, hogy az húst mindenféle Mészárosok Bécsi fontal mérjék és két pénzen [KvLt I/198 a gub. Nsz-ből]. 1732: meg kell Tizedesek által hirdetni hogy senki Sz. János napig lo bért ne anticipállyon a ménés pasztorok(na)k [Dés; Jk].

meghirdetés kihirdetés; publicare; Bekanntmachung, Verkünd(ig)ung. 1574: Az Theycz Iános panaszat Ertyk eo k. hogy Az tyzedesek Engedetlenek az adonak Meg hirdeteseben, Es hogi meg Mostanis Nemelyeknek Twtokra Nem attak [Kv; TanJk V/3. 100a]. 1677: A'Mely Szolgáknak, hadakozásnak, vagy az had meg-hirdetésének ideje alatt telnek-el esztendejek, Urokat akarattok ellen el ne hagyassák, mind az had le-szállásáig [AC 196].

meghirdetett kihirdetett; care a fost anunțat/adus la cunoștință; bekanntgemacht, verkündet. 1589/XVII. sz. *eleje*: Mikoron penigh vagy az Mesterek kezdwl vagi háza népe kezdwl valaki az also világbol ki mulik, es annak meghirdetett temetesere elő nem jeouend valamely mester, huszon eőt penszt vegienek raita, ha elegendő okát nem adhatta [Kv; KómcArt. 24].

meghirdetett kihirdetett; a dispune să fie adus la cunoștință; bekanntmachen lassen. 1570: Az Nywllak kerge-tesse feleol penigh Az Mongyak eo k. az Zaz Vraim hogy eo k. Byro vram Bwzak, Zeolek, keozot Neh Engye (!) senky Nywllazny zabadon Jargalny Es ezt vgian meg hirdettesse eo k. [Kv; TanJk V/3. 10a]. 1572: Myert hogi hallo(m) hogi ktek fele nem igen termet az Mak: Jt az vr hauassan nagj bowsegl termet: ha onnat az felől az kik Disno barmot akarnak rea haytani, semmi desmat egiebet nem wesnek, hane(m) p(er) sing: d. 2. Azert kerem kdet hogi K vgian hirdettesse Megh hogi az kik rea akamak haytani egiebet sarczolasok annal töb nincze(n) [Hwniad; BesztLt 3693 Nic. Bodogfalú prov.acris Hwniad az vice comes Greg. Timar beszt-i bíróhoz]. 1575: eo K.biro vra(m) hirdettesse meg hogi Minden Embert harmod Ez-tennapig mind kywl beleol haza Eleol keorakasad Teoke-yeit ely zerezze Tyzticha haza eleol [Kv; TanJk V/3. 122b]. 1699: Minthogy az ország uttya oly igen közönseges jo mely nélkül senki sem lehet: vegeztük ... hogy ... a' Szamos mellett valo utat de novo reperallyuk ... mikor meny-nyi ökrös es lovas szekerek kívantatnak Hadnagy Ura(m) meghirdetetten mind marhas Ember szekeret elbocsassa: a' gyalog Szeressek penig jo es dologra alkalmas embert adgyanak [Dés; Jk 286a]. 1738: a most korcsomákon lévő idegen borok perlustráltassanak Borbírák atyánk fiaí által, és a korcsomárosok(na)k imponállyák a T.N.Tanács és V(ni)v(e)rsitas neve alatt többet ki kezdeni ne meriszell-yenek, sub poena Confiscationis Vini, mellyis a Nms Város számára Confiscaltassék s Convertáltassék. Hadnagy Atyánkfia is Tizedes Atyánkfiaí által hirdettesse meg [Dés; Jk 492b].

meghirdetettik kihirdetettik; a fi adus la cunoștință; bekanntgemacht/verkündet werden. 1662: hogy ki-ki cse-

lédjét, tábori impedimentumit jó gondviseléssel hagyván, útjára vagy egy hétig való élelt készitene és vinne magá- val a táborba, meghirdetették [SKr 186].

meghirdetett kihirdetett; a dispune să fie adus la cunoștință; bekanntmachen/verkünden lassen. 1575: Eo k.biro vram ... Meg hirdettesse Minden kapitanoknak es az Tyzedeseknek, hogi Meg laszak kynek Adnak zallast Iol meg Ertekezzenek rola, es ha valamely oly Ember talaltatnek kyhez valamely ketszeg lehetne, Azonnal tyzedese- nek es Az a kapitannak, az kapitan penig byro vramnak Twtara agya [Kv; TanJk V/3. 122a].

meghfresedik elhfresedik; a deveni vestit; bekannt werden. 1731 k.: Moldován Opra ... a Tisztek ellőt meg kezd- vén híresedni ... vissza szóköt Sövényfalvára a feleségéhez es gyermekeihez [Sövényfa KK; Born. XXXIX. 16].

meghisz 1. elhisz; a crede; glauben. 1559: amyt My sonkal meg mond Horuat gergel foh kepen Balas gereb meg Hyge ke [BesztLt 58 Nic. Boszasy Suchy Lenarthoz Beszt-re]. 1569: Enys Ne maragyak hazwksagba Ewh feolssege eleot, az szegen szazssag Nyomorwssaga feleol walo szolassomba, Mert Meg hygye .k. azt hogy hagy- massy Mindeo (!) Embeorem el praktykal [Mihálcfa AF; i. h. 87 Wolfgangus Bornemyzza de Kopolna a beszt-i bíróhoz]. 1596: Kegmed haragiat vegie el rolam mert kulomben vagio(n) az dolog az Mint Nagy Georgj kegnek monta ... ennel kulomben Ninczien megh higie keg [Radnótfája MT; BállLt 1]. 1631: monda Czetri Giorgj, hogj megh hidgjetek aszony emberek azt ugjmond hogi soha nem gjakot eő edeseb piczat annal mint az uarga Menyhartneje [Mv; MvLt 290. 56b]. 1747: En csak meg hiszem hogj lehetett néki azon Ngöd Lova el lopásáb(an) része [Szilágyfőkeresztúr Sz; Ks 96 Dobai Sándor lev.]. 1785: senki a meg lett károokra ... nem hajt ... tsak mond- ják hogy kár ki kereső s betsüllő com(m)issáriusok jönck, de még se érkeznek, a millyeneket mondanak hogy fognak jöni azok(na)k betsüjeket ki hiszi meg? [BK. Bara Ferenc lev. Szászvárosról]. 1831: Egyed László igen sok haszon- talanságot beszéllett — beszédtt rftkán lehetett meg hinni hogy valóság [Szenterszéb U; Borb. II Agilis Idősb Jakabfi Pál (65) vall.].

Szk: ~i vki szavát hitelt ad vki szavának. 1557: Keg- metek higie megh Zowat az mit mj zonkwál mond [Apanagyfalu SzD; BesztLt Blasius mjo et franciscus appaffy Gr. Timar beszt-i bíróhoz]. 1563: hwtire Tyztes- segereis keoteotte Enneke(m) Magat hogi az lonak semi santasaga nincze(n), Az Eo Zowat En megh hittem [Vécs MT; i. h. 16 Horwat Kozma a beszt-i bíróhoz]. 1568: Nyelwel walo Keowetsiggel Bochatottwk ktehez ez my Atyankfyat Eskewth polgar Tarsunkat Zekely Gergelt az kalmar es Egyeb kereskedeok dolgarol Azert kket kyr- yewk hogy kte higgye megh Zowath mindenben az my- ket my Newewinkel zoland kteknak [Dés; i. h. 61 Joannes Eothweos lev.]. 1618: nekem s az hatalmas császárnak is csak azt írta az urad, hogy meghiggyük szódat [BTN² 96].

2. bizonyos lehet/legyen vmiben; a putea fi sigur de ce- va; einer Sache gewiß/sicher sein können. 1570: vramnak Egy Jobbagyara Vanchya Janosra rea mentetek es meg fogtatok es az vygezis ellen ky volt vram keozeott es kegtek keozeott meg Eoltitek kit meg hidgie kegtek hogy vram w Naga Nehez Newen vyzen kegtektwl [Nagysajó

BN; BesztLt 97 Lwcas Chyewy nagysajói officialis Zwch Gáspár beszt-i bíróhoz] | Katalin Zeoch Benedekne, Ezt vallia Mond ... fodor Janosne Te Zeoch Myklos Nem vagy arra elegh ember hogi engem Jnnet ky hannel, Megh hyged hogi ew felsegetis megh Talalom erthe [Kv; Tjk III/2. 78]. 1585: Ersebet Zyw Balasne vallia ki leowe Azonban Az legheny, S monda Megh hid the varghanę hogy Nem vagiok en Curwa, De the Az vagy [Kv; Tjk IV/1. 497]. 1618: Bizonyal meghiggyetek, hogy senki felől nem gondolkoztam, hanem csak Köpelli Ogli felől [BTN² 166]. 1619: Meghiggye az urad, hogy énnálam oly titok ez dolog ... hogy az földnek ... sem mondom | bátorrággal meghiggyék, hogy az hatalmas császár mind pénzével, szabályájával mellettek lészen az magyároknak [i. h. 302, 353].

3. fenyegetőleg; ca o amenințare; bedrohend: *meghidd*, *meghiggye* bizony hidd/higgye el nekem; crede-mă; das sollst du/soll er/sie/es mir glauben. 1584: Chiszar Mihali vallia egy lud miat megh haragwek a' varganę Annia Az Apamra Es ig feniegete Te, chizar Agoston megh hid hogy oliat chelekezem veled a' Ludert, hogy mind eoreokke megh siratod es meg banod | Dabo Tamasne Ersebet, leaniawal egiembe valliak Boldisar ... monda Meg hid essez lelek ige(n) Iarz ide az vczaba de Jsten ne Algon meg ha Altal Ne(m) leolek [Kv; Tjk IV/1. 281, 336]. 1592: Kis Georgi ... vallia ... Ceklas Mihallial Igenetlenkedet, es feniegete, megh lad te vgimond esse lelek hogi ram teor, de ne(m) ezel megh hid sokat [Kv; Tjk V/1. 209]. 1600: Jakochy Andras monda ferench Janosnak, megh hid te ferench Janos hogy Im(m)ar sok helyen akartad tiztessegemeth fejemet niomnj, de lenny (!) kel rulla, ferench Janos arrul azt monda ... engemet zabljaddal ne fenjeges merth az ne(m) lezen iol [UszT 15/64–5 Georgi Andras Zentheghihazas olahfalwy Zabad zekely vall.]. 1633: megh hid azt lelek esse lelek kurua fia te Somodi Mihali, hogi ha meg nem halz beleis de megh szeldellek annira hogi megh ered velle [Mv; MvLt 290. 134a]. 1758: Én ... Gombocz Kata ... hallottam a' Kotsis Ferench Feleségének maga szájjából mondani ... Hidge meg azt Udvar Istvánné a' szép Aszszony, hogy nem ugy jár a' Pipemmel, mint a' Léánya [Betlensztniklós KK; BK]. 1764: hidge meg Kgyd, meg perlem Kgydet az hamis passus tsinálásért [Erdőcsinád MT; Told. 44/25].

4. vkit szavahihetőnek tart, hisz/hitelt ad vkinek; a crede/considera pe cineva om de cuvint; jn für glaubwürdig halten/jm Glauben schenken. 1559: Engem az En Ielkem nem vytt Rea hogh Bwtelen(!) Embert kezbe agiak, kgetek Engem ebbe higen meg, mert Enis hitűsz vagyok az én Vramnak, alecsander Vaydanak En meg hinem kgeteket, kgetekis meg higen Engemet [Retteg SzD; BesztLt 27 Christophorus arros a beszt-i tanácsához]. 1568: negasset se daturu(m) Emericus bogner hys dictis Mas hazugoth meg hijtel Es engem nem akar Megh hijnni [Kv; Tjk III/1. 161]. 1574: Mond Hwszar ferench ... Nagy dolog az hogy Nem hys Meg az Istenre Mondom hogy Ennala(m) Ninchen My nem oly Ember vagiok hogi ely tagadna(m) teolletek [Kv; Tjk III/3. 373]. 1586: Durko Czizar Balintne vallia ... monda Elek lanosnak Igyarto Georgy, Kerlek zereteo Ianos Vram hogi keresd meg az Ados lewelet, had Iriuk hatara ... ez Mostany fizetest ... Monda Elek Janos erre hogj el veszet Az Ados lewel, fizesd megh chak az teobitis Akor Menedeket Adok rolla

ha kweombe(n) Megh Nem hysz [Kv; Tjk IV/1. 550]. 1650: az Almasiak nyomra hinak ki, hat az nyom az Dobai es az almadiak hatarok szellieb(en) uagion, az Almasiak kenalak az Daniel Janos Ur(am) ki küldöt Embert, vargiasi Kadar Istuant hogi az nyomot neki hűt szerent az orszagh törüenie szerent fel adgiak, de az az Ember hűt nélkül megh hiue az Almasiakot felis veue az nyomot Kadar Istuan töllök [Száldobos U; UszT 39a].

5. megbízik vkiben; a avea încredere în cineva; jm vertrauen. 1558: Myzaros peterne, Ith my Eleottevkn hiti szerinth ezt vallia, hog thymar Jakob w Irette Nem leoth kezes, hanem kezessygnelkev meg hitte volt Myszaros peterneth farkas vr [BesztLt 9]. 1580: Az ky ... Az marhaba lozagba wl Az tartozik hwt zeren mindeneket elő adny, ha az keresseo felek meg ne(m) hyzik egiebkeppe(n) [Kv; TanJk V/3. 227b]. 1590: az Nemes Ember házan semmi hatalma nem volt a fálús Bironak, mert tars nem volt az megh fogasba^a s az eörizesebeis nem Akart tars lenni, de nem kellett volna megh hinnetek azt az Mihali^b [UszT. — ^aA gyilkos megfogásában. ^bAkire a gyilkos őrszét bízta]. 1593: Katonai Mihali vram vallia vgi zola Samuel deak, lo eochem chak legien megh az bekessegh az tizen eot forintot en magam megh adom ... ha megh ne(m) hiz, ados lewelet adok | Anna Kadas Mathiasne vallia, Estwe keseo fele vala, mikor Janos deakne a' Bani-aj azzontol Gheszteniet vasarla, Nem Adhata megh az arrat, az Azzonj sem hywe megh, hane(m) Janos deakne, cozwe thwre Ghereznalet, es az Azzonj melle dugogata, Mondwa(n) Im kalachswteonehez Megiek penzert [Kv; Tjk V/1. 374, 430]. 1633: Szalay Geörgy en töllem ker vala szalogiara egynehany forintott, enis adek szalagnelkulis miuell elős engemet megh hitt vala az fak dolgaban [Mv; MvLt 290. 117b]. 1651: neki jutott jovairol szol az mostani Inventarium Juramentumott penigh senki nem deponalta mind egi mast megh hittek [Kv; RDL I. 28]. 1657: Petneházi István jenei kapitány ... igen háborodva felelé: Nem most volna annak ideje, ha mit akar felséged énréám bízni s ki fogadjja az én parancsolatomat? „Menj el csak Uram, meghisznek, mert esmérnek tégedet” [KemÖn. 70]. 1704: nem lehetetlen pedig engemet most ... Bécsbe bocsátani, generalis uramtól adjungált egy-két emberséges oficérel, ha másképpen ugyancsak meg nem hinnének [WIN I, 175].

Szk: ~ *rajta*. 1573: Orsolia veg Bartosne latta hogi Negy Eot aranyas kupat parta Eowet aran gwreoket rakot ky puskar Ladaibol mikor kedwe volt hozza esmet ely rakta, Nem byzta az felesége kezebe, hallota hogi panazolkodot az azzony ezt mondwan Im Mind az en atyamtwl Marattak ezek Mert eo egi Zegen kadas kalmar vala, Megis Nem hyzen meg rayta [Kv; Tjk III/3. 170]. 1618: Hiszem ha engem Nagyságod meg nem hiszen rajta, nám itt vagyom Markó vajda uram s legyen custosom, az épületre mit költök [BTN² 119].

6. ~ *neki/vkinek* bízik vkiben; a avea încredere în cineva; jm vertrauen. 1572: Mond Zeles Antal Myert hogj En teolem Ingo byngo Marhat kewantok Maga az thy Anyatknak Mindent Megh Attam teob Nalam Marat harom hold zeolenel ... Azert ha megh Nem hiztek Nekem Ninch myt tenne(m) Megh kelj hitemelis Magamat Mentene(m) [Kv; Tjk III/3. 40]. 1779: azon Ember Illyés János neveztű volna, annak meg lehet hinni, mert a' faluban nints olyan írás tudó, mint ő mellyen mű meg szőménykezűnk [O.zsákod KK; LLt Vall. 189].

7. vmilyen összegig hitele van vkinél; a avea credit la cineva pină la o anumită sumă; bis zu einer bestimmten Summe bei jm Kredit haben. 1632: en magamnak mondja vala hogj Judit Aszony ingien sem ismerte az te Rokonod az en Vramatt meghis meg hitte Negi Istinto(n) s huszon-cöt penze(n) Monda az Urais Billier Istua(n) hogj megh lattia a Jambor hogj megh adom neki [Kv; MvLt 290. 75a].

8. ~ik egymást bizalmas viszonyba kerülnek egymással; a avea relație intimă cu cineva; zueinander in vertrauliches Verhältnis geraten. 1585: Theremy Katalin ... Vallia hog' tuggya hogj Nagy Matheual Abraham Anna valahogj megh hittek volt egy mast, es Nagy Matetol megh terhesedet vala es giermek leon, de Amint hallotta Nagy Mate Ne(m) voette volt ell [Kv; TJK IV/1. 420].

9. kb. elképzel; a imagina, a-și închipui; sich vorstellen. 1653: Meg kell hinni, hogy nagy döröüléssel vethette ki magát az olyan nagygyá a tengerből^a Ugyan is nem ihol vagyon letéve Cziprus szigete — úgy gondolom, hogy 400 mérőföldre vagyon ide — mégis oly igen hallatott ide ... mintha itt a Nyárad mellett lőttek volna öreg ágyúkkal [ETA I, 154 NSz. — ^aA köhegy].

meghítel 1. megeskét; a pune (pe cineva) să jure; Eid abnehmen. 1792: az előnkben idézet előregeket az Exponens Ur ... kérdéseinek tartások szerint minek utánna erős hittel megh ítéltük volna hitek le tétele után ... a magok szájjakkal tett vallomásokat ... meg írtuk [Ne/Elekes AF; DobLev. IV/703]. 1803: Elekeshez tartozó Jóságot nézve ... idéztetvén meg ítéltük a' következő vallokat^a [Elekes AF; i. h. IV/862. 23a. — ^aKöv. a vallók nevének fels.]. 1833: az előnkbe idézett Tanukat ellsobbenis keményen meg ítéltük, s azután ... ki kérdeztük [Ne; i. h. V/1201]. 1839: el mentünk Sz.Benedekre^a, s ottan az oda előnkbe idézett ... Tanukat elsőbben keményen meg ítéltük, azután ... vallomásaikat igazán és hívségesen le írtuk [i. h. V/1223. 1. — ^aAF].

2. eskü alatt bizonyít; a dovedi sub jurământ; eidlich bekräftigen, beeidigen. 1806: hit nélkülű ífletre nem lehetne menni, azért Tabularis Instructio 89-dik paragrafussa 3-dik pontjának tartás szerint ... meghítelvén az actor, hogy bizonyosan az inctus lopta el a pénzt [Szárhegy Cs; RSzF 263]. 1808: Ezen Török-buza Földet ... melynek Szomszédja egy felől ... Tatrosi Ur Árvái Málé Fölgyök; és a' mellyen mostan a' Tanu áll s meg ítélt; ez ideig Ki birta? ... micsoda rész Földel Conterminálódott, és ezt attol mi féle Határ jegy különböztette-meg s ennek a régi Határ Borozdájának jelét mondja meg és mutassa ki a Tanu? [BSz; BetLt 6 vk.] | ezen Török-buza földet (: a' mellyen most állók és meg is ítélték :) ... Vass Antal Ur maga is ... békeségesen birta és használta-is [Felőr SzD; i. h. Petrus Szász (50) zs vall.] | ezen Török-buza Földet ... a' mellyen-is tudniillik most állók és meg is ítéltém ... amattól eleitől fogva egy Martos gypes Borozda ... hátorozta-meg [uo; i. h. Petrus Gergely (75) col. vall.]. 1811: az Alperes Felcségestől készek meg eskünni: Ellenben pedig a Felperes is kész meg ítélni [Görgény MT; Borm. G. XVI/2].

3. felesküszik; a depune jurământul; einen Eid ablegen/leisten. 1806: Ezen a napon meg ítéltvén Jenei János Nemes Czeh szolgájának [Dés; DFazLev.].

4. összeesköt; a cununa; trauen. 1854: A kaczkói lelkész semmi áron nem akará a szökevény párt meghíttolni [ÚjFE 30].

meghitelesít törvényesít, hitelesít; a legaliza; beglaubigen. 1823: Kereskedő Szilágyi Moises a' Kereskedéshez meg kívantato és minden írás nélkül való tiszta Jegyző-Könyvet vagy úgy nevezett Deftert bé mutatván azt kéri: hogy az a' szokott modan authenticáltatván meghitelesítve adattassék ki ő nékie [Torda; TVLt Köz. ir. 75].

meghitelesítés törvényesítés, hitelesítés; legalizare; Beglaubigung. 1823: A' bé mutatott Defternek a' Felsőbbi Rendelésekhez képest me(g) hitelesítése és a szerént kiadattatása Nota(rius) atyonkfiainak ajánlatik [Torda; TVLt Köz. ir. 75. — A szöveg elejét l. meghitelesít al.]. 1840: Ezen Esketésnek meg Hitelesítésre kiendeltettnek Tábla Biro Székely András, és Megyei Hűtősek Pap Sigmond — Neb Ferentz [Dob.; Somb. II]. — L. még VKp 230.

meghitelesített törvényesített, hiteles; legalizat; beglaubigt. 1843: A Gergelyfái Határ osztoztato Comissio ítéletének meg hitelesített mássa [Szentbenedek AF; DobLev. V/1244].

meghiteletlen megeskettetlen; fără depunerea jurămintului; nicht be/vereidet. 1843: A biztosság a kinyomozási tárgyakról előlegesen még több felvilágosodást is kívánván szerezni, szükségesnek találta az uradalmi servitorokat, mint akikről feltésszi, hogy minden környűállásokkal esmértebbek, a tanúk vallomása bévetele előtt, a megállított kérdőpontokhoz képest, meghiteletlen, szelíden kikérdezni [VKp 70].

meghiteleztetik megeskettetik; a i se lua jurămintul; ver/beeidet werden. 1765: ha modom volna benne Regius Perceptor uram ellen fassiómat jó szível praetereálnám, de mivel meghiteleztetém kéntelenítettém fateálni [Borbánd AF; Eszt-Mk Vall. 316].

meghítel megeskettett; care a depus jurămintul; ver/beeidet. 1768: eő Excellentiája itten ... esketvén, akkor a' Tanuktól meg mondott Udvarházhelyet ki is jártotta a' meg ítélt Személyekkel ... ki szomszédtságaiban neveztek, és nyomták ki ... eő Excellentiája udvarház helyit ...? [T; Ks 8. XXI. 36 vk.]. 1790: Valyák hitek szer(int) a' meg ítélt válaszmanyok: u.m. Kováts György, Darózi Peter^a mindnyájan Székely szabadsággal elő Ns emberek hogy ... az egész Vadasdi Communitas a' Köz Terrenumbol adott és Conferalt önként az Ek(lána)k ... egy Török Buza Földet [Vadasd MT; MMatr. 154. — ^aKöv. még hat név.]. 1791: A vallato Levélbe bé tett és meg ítélt 30. számbol allo Vallok [Déva; Ks 114 Vegyes ir. 258]. 1792: a ... meg ítélt 7. betsűsek a betsűlest folytatni kezdetűk ... a Kapu jobb kézre bé (me)netelítől fogva mindenűt [Mezőcsávás MT; Kp II. 31]. 1803: Folytatattik továbbá ezen Conscriptio és Vallatás ... Also Fejér Várme gyében O.Asszonynépin ... az alább meg irando meg ítélt Öregek Vallomások szerint [O.asszonynépe AF; DobLev. IV/862. 28a]. 1821: az Esketés Levélben is a'szerént fel jegyzett, és meg ítélt Tanuk közül azokat kiket jelen kaptunk, Törvényesen magunk eleiben idéztetvén őket erőss Hittel meg Eskettük ... meg írt Vallomásaikat előtűk Szorol Szora fel olvasván Született Nyelveken meg Magyaráztuk [Apahida K; RLt 0. 2].

meghíttet 1. megeskett; a pune (pe cineva) să jure; ver/beiden. 1597: Biro Vram Egez Tanachy akaratyabol kildetegg (!) ... Egeressre, keott vttal El Zekett Jobogi dolgabol akor hiteltette(m) meg 16. Embertt, haro(m) Zolga Biro Elott [Kv; Szám. 7/VIII. 25]. 1603: ha kihez penigh kettsegh volna, megis hwteoltessek [Kv; TanJk I/1. 446]. 1774: ingemet Tott Andrasné ... Regiusnak ki hivut ... hogy hiteltessen meg hogy jarjuk ki az szölt [Szökefva KK; Ks 66. 45. 17c]. 1819: (A) Ribitsoraiakot meghűtöltem, 's Hűtök letétele után szorosann ki kérdeztem, hogy a' bépanaszolt, maga két Esztendei Falus Biroságával, volt-é a' Falunak valami Kárára? avagy nem? [Körösbánya H; Ks 119e].

Szk: erős hittel ~. 1809: az Udvarhely és Szombatfalva között levő Hidhoz ki parantsolt Áts Embereket Kaditsfalváról és Udvarhelyről magunk mellé felvén ... Erős hittel meg hiteltettük azon Tárgyra hogy a Parantsolatba ki nevezett Czúvekeket Gerendákat ... piatzi árrán betsüljék meg [Szu; UszLt ComGub. 1552-3] * keményen ~. 1823: elsöbben az fenn meg nevezett Betsűsöket keményen meg hiteltettük, annak utánna mi aránt lett oda hivatatasokot meg magyaráztuk [Ne; DobLev. V/1075].

2. eskü alatti bizonysgót tétet; a pune (pe cineva) să dovedească ceva sub jurămint; mit Eid Zeugnis ablegen lassen. 1629: Annakokaert az kiket illet, az Constitutionak tartasa szerent meg hwteoltettwk hogy semminemw iokat az haztol el ne(m) hordottak, sem mással El ne(m) hordottak [Kv; RDL I. 131] | mi akkor meg hwteoltettwk s az mit ele adott azal exco(n)tentaltuk [Kv; TJK VII/3. 98]. 1710: Eleget esküének utána, az egész praesidiumot, porkolábot meghíttelték, mégsem kaphatának semmit ellene [CsH 150].

meghíttetés 1. (tanúvallomásra) megeskettetés; luarea jurămintului (înaintea audierii); (für eine Zeugenaussage) Vereid(ig)ung. 1630: Az hűnök be vetelekor jelen volt az Fogarasi Nemes Szeknek hűtös Notáriussais András Déák, sött Aszszonyunk eő Felsegeis itt léven az ablakrol nézte ... a sok embereknék meg hiteltetéséket [Fog.; UF I. 127]. 1798: mind ketten meghíttetések utan a töb kérdesekre Semmit egyebet vallani nem tudok hanem, a 2 dikra egyenlöleg igi vallanak [Ádamos KK; JHb XIX/58]. 1799: Constitualtatik Raab Ferentz maga vallása szerint, mintegy 20 Esztendős Reformatus, Nötelen Csizmadia mester legény meghíttetése után felel az elsőre^a [Barót Hsz; HSzJP. — *Köv. a vall.]. 1825: Iső Tanu MKoppándi Közlakos Nemt(elen) Boros Mihály 43 Esztendősnyi. — meg hiteltetése után vall [Maroskoppánd AF; DobLev. V/1109]. 1831: Albert Márton ... meg hiteltetése után ki kérdezettvén és confrontáltatván, szemébe mondgya Dre-gán Vonutznak ezeket^a [Dés; DLt 332. 4. — *Köv. a nyil.]. — L. még VKp 182, 184, 189, 197.

2. feleskettetés; luarea jurămintului; Vereid(ig)ung. 1590: Az my Biro Vram Vtozory kewansagat nezy az hazankent lako gazdaknak meg hűttetéssebe(n), Lattatik eo kegmeknek Igen zokatla(n) dolognak lenny es veghetlen faratsagnak [Kv; TanJk I/1. 123].

meghítteltetett megeskettett; cu jurămintul depus; vereid(et)idgt. 1788: a' meg-hítteltetett Megye Tagjai^a Hitek utan vallanak egy nyil erdőt mely a'Commune Terrenumok osztallyának alkalmatosságával a' Papi és Mesteri Házak után jutott [Harasztkerék MT; MMatr. 19.

— *Köv. nyolc név]. 1802: az általunk meg hűtöltetett feles számu Molnaroknak, és Commetanëusoknak is edgyütt lett Tanatskozasokbol aztat, hogy a' Gátinak el vagatása napjától fogva megnyit éró kára lehet a' Felpes-res Meltoşagos Băronissa Aszszonynak? meg intézvén, szamba vevén ... az Exequenda Summát figáltuk követke-zendőleg [T; BLt 12 Végiai Horváth Gáspár szb kezével].

meghítteltetik 1. megeskettetik; a i se lua jurămintul; vereidet werden. 1794: Ezen 14 Számbol álló Tanuk kő-zónségezen ... Törvényesen Mi előnkbe idéztettek, keményen meg hűtteltettek, és mindenekben a' fenn irt mod Szerint vallottak [Z; Ks 81. 57/57]. 1806: Nemes Keresztes Susánna, Nemes Pruner Mártonné 34. Esztendős, a Kiis Citáltatván, meg hűtteltetvén és meg kérdezettvén, tézsi vallomását [Dés; DLt 250/1808]. 1812: Tordai Mihály Törvényesen idéztetvén meghűtöltetvén 's meg-kérdezettvén vall [Héderfája KK; IB]. 1823: Várfalvi Popa Máriska mint egy 19 Esztendős Dsoszán Simon ... felesége a miatt hogy terhes állapottal volt, meg nem hiteltetett, mind azonáltlag fglse esmerete szerént val [T; JHb 48]. 1832: Hát mikor 1831 bé Novemberbe(n) a' Két Aranyos vize között valo Hellyen Felső Sínfalva részére a Tanu meg hiteltetett megvallattatott, Vallotta azt, hogy Szolga Legénykorába a' Felső Sínfalviak ... Marhait bé hajtottak meg büntettek volna [Asz; Borb. II]. 1837: Tekintetes Hoszszu László Ur ... maga Házánál meg hűtöltetett es vall [Lozsárd SzD; BetLt 11].

2. eskü alatti bizonysgóttelre szólíttatik fel; a fi pus să dovedească ceva sub jurămint; zu einer Bezeugung durch Eid aufgefördert werden. 1800: ezenn darabb rész Telket foglaltuk el ... melyhen most meg hűtöltettünk [Dés; DLt]. 1844: Elsöbbször hűtöltettem most meg ezen dolog iránt [Szászfenes K; KmULev. 1 Gál Moisha (70) col. vall.].

3. feleskettetik; a i se lua (cuiva) jurămintul; vereidet werden. 1580: Az Lato mesterek ... meg hwtelessenek Az Tanachy elöt [Kv; TanJk V/3. 221b].

meghíttet bebizonyít, meg/kimutat; a dovedi; beweisen. 1595: Vdúarhely, Solymosj al(ia)s Zabo Georgj Instal Molnar Jakab ezen Vdúarhely ellen, az mikeppen kezessege(n) volt molnar Jakab, es Capita(n) vra(m) eo kegme meg napozta volt ez may napra, Az I pedig Molnar Jakab Arra valo haladekot kert hogy az Annysa halalara hyúattak: ha lattatni akarja mas zek napian, hitesse teör-úen] modgya zere(n)t meg az I hogy Arra hyúattak [UszT 12/108]. 1602: Simenfalwj fabian matenak beteg haladekot kerenek az zek meges Engede de Jgy hogj ez Jöwő Zek napian törwen mogia zerint hitesse meg hogi beteg wolt: hog Ide ne(m) Jeohettet [i. h. 16/90]. 1604: Az vallás mellet meg kel eskenni az Actornak hogj mikor az J. felesége vtan(n)a ment az zekemnek loúaknak, hogy megj jutott s fel vittek az vitan eo ne(m) vitte el, ha megj ezke-zik, fele arraual tartozik megj az J. az lonak, felet tyrje el megj hitetw(n) mith erth [i. h. 20/265]. 1605: Zakaczine Testamentoma Zerent az parta cöbeöl es az Kalmar árubol Contentálja Zöcz gjögine az adosokoth de vgy hogy meg hitesse miuel volt ados [i. h. 20/135]. 1625: de hogi eggi-ket nilua(n) megj uallotta hogi eo vagta le az masikia felöl sem gianakodhato(m) masra hanem az Jre azt keuano(m) hogi megj hitesse ha ő vagta le az uagi ne(m) [i. h. 71].

Szk: hitével ~ esküvel bizonyít. 1603: Itellie meg a ktek Zeki wagy ön maga hitiuel uagi masod magaua! ... hitesse

meg welünk az Jo azonj hogy ez kis giermek az mi atiank fia weretöl walo ... hat mindent kezek wagwnk wele meg oztanj [i. h. 17/65] * vkivel ~ vkinek bebizonyít vmit. 1591 u.: en uelem meg hitety az alperes uagj pinzt adot erteh uagj pedeg mas eoreoksiget adot erteh tehat kiz vagjok mast adny nem Akarom otlogjon Jdegennek birodalmat en ellenem mert en vir vagiok ahoz az eoreoksighez [UszT]. 1598: tiltotta(m) wolt meg Attjamtol maratt haszúnk kinek az zallagiawal meges kenaltam mindenikett ... en akores aszt montta(m) ezen el kezdem Hitesd megh welem mennyben wagyon, az teobroles kez wagyok megh elegitene(m) mind adjgh mignem kj telljk [i. h. 11/109]. 1604: az Heasfalui rez eoreoksig ... zallago(n) uagio(n) az Alperesnel, az Zalagjaual kjnaltattam 32 forintal, de el nem ueotte azert mert en uagiok uer ahoz az eoreoksighez, az Alperes pedig idegen benne, mostis kenalo(m) az penzel az Zek eleot, es megh kjuano(m) teole, ha pedigh teobbe uagio(n) annal, hitesse megh uelem, es az Decretum Continentiaja szerent, kez vagiok keoz beotsiel le tenne(m) [i. h. 18/69]. 1625: ha docealni kel uersegem felol kez uagiok ha uersegemet tagadna, az toruinnek uttia s mogia zerint hitesse megh uelem mit adot irt s deponalom [i. h. 177].

meghitez felesket; a pune (pe cineva) să jure; vereiden. 1573: Ezeket Eo kegek meg hiteztek az vnionak Tartassa zerent [Kv; TanJk V/3. 7a]. 1575: Az zantashoz zeolekhez lato vraitat kyk Ez eleot voltanak vgian Azonokat helien hagiak, De azt kewanniak eo k. varoswl hogi Byro vram uyonan meg hitezze eeket [Kv; i. h. 114a].

meghiteztet feleskett; a dispune să se ia jurământul; vereiden lassen. 1570: Az mely vraitat voltak thawaly Ezendeobe Az Santas Latashoz Mezey Eoreksegek Beochwiehez Eo K. varoswl helien hagiak, de Azt akariak hogi Biro vram(m) meg hiteztesse ceket az tyztre [Kv; TanJk V/3. 12a]. 1573: Eleosser eo k. varosswl az elymwlt Ezendeobely vegezesseket mely Leot volt Az Byronak valasztasakor, Melyre megis hitezettek az polgar vraitat Mostanis Eo k. varosswl vgian azon vegezest Ereyebe haggyak es Confirmalliak Minden Rendyben [Kv; i. h. 69a]. 1574: Ez vraitat eo K.Byro vram hywasza Be ... hiteztesse Meg eeket ez zolgalatra, Es aggion Informatiot Nekyk mykeppen larianak ely dolgokban, Azwtan Bochassa ely Eeket [Kv; i. h. 96a].

meghítlés megesketés; luarea jurământului; Vereidigung. 1719: az mi módunk szerént való meg hítlések lön Kászonban [Esztelnek Hsz; HSzjP Bidiguly István de Nagy Kászon (60) col. vall.]. 1798: (Az) előmben hozott két örögök(ne)k Keményen lett meg hítlések után [Zágor KK; Berz. 7. 66. Z. 2]. 1800: (A tanúk) meg hítlések után kiis adtak, hogy láttak [Dés; DLt 96/1811]. 1827: Ilye Juon ... meg hítlése után vall [AF; DobLev. V/1109. 17]. 1844: Törvényesen lett meg hítlése után ... így vall [Selye MT; DE 4].

meghítt 1. (vmire/vmely tisztségre) feleskett; cu jurământul depus; (zu irgendeinem Amt) vereidigt. 1583: Az meli leani Ilona fogua uolt az Toroniban ... Az az Ilona mondotta ezeket ... Balas kouachne penigh en hozzam három kowachnet kwleot ki hogy ha ezeket megh tagadam tehat, Az eo vra az varasnak megh hit embere es engemet az Toronibol ki bocsattatna [Kv; TJK IV/1. 157a].

1719: Mely testamentom mi előttünk így menván végben úgy mint Tiszt.Gelenczej plebanus pater Marton, es Imeczfalvi Schola Mester Farago Ferencz meg hit birak előt adgyuk magunk peczetivel meg peczetelt testimoniuminkot [Imecsfa Hsz; Borb. I]. 1787: a' Falusi Notariusok ... ha ollyas dolog lenne mely semmi remorát nem szenvedhetne, tartoznak kemény számadás alatt igen sietve egyik meg hitt Falusi Eskütt által az Off(icio)latusnak Relatiot tenni ... a Process.Szolga Bironak hir tétessék [Torockó; TLev. 3/2. 1].

2. bizalmas, megbízható; de incredere; vertraulich | megbízott; care a fost însărcinat cu ceva; vertraut. 1606: Az nagyságod írása szerént elbocsátottuk volt az mi meghítt boérunkat Kriszte Vornikot oda be az ő Felsejé com-missariusi mellé [TMÁO I, 56 a moldvai vajda Rákóczi Zsigmondhoz]. 1612: Az vitezleo Zalay Farkast megh hytt vdwarj jambor szolgankat bocziatottúk oda Ktek keozze Az Farkas algiú mindennemw szerszama el kezittetésire [PLPr I/3. 1612–15 fej.]. 1619: Találának megh minkett Lewelek, es megh hitt arra walaztott Emberek által a mi io akaro Atyánkfiak, mostan Coloswaratt lako Abrugybaniak Maczko Sandor es Maczko David es Kewanak azt mi teöllwnk hogy akar mi helien walo Ceheknek, reghi io megh veghzett Usussok es szep rendtartasok szerent, Imők megh nekik az ő Nemzetsegekreől walo Leweleketth [Abrudbánya; RDL I. 108]. 1656: ez időn is kegmteteknek Generalis Gyűléset ... rendeltük Fejérvári Városunkban lenni ... Kegmeteknek azért kegyelmesen parancsollyuk, az fellyebb megirt napra és helyre bocsássa megh hitt emberit tellyes Instructioúal, hogy ő kegmtekkel egy értelemből, minden hazánk közönséges javára nezendő dolgokat vegezhesseken [WassLt fej-i ogy-i meghívó]. 1662: egy Boros János nevű ifjú legény ... az Erdőhátságon gyantait fi olly igen nagy kedvességet találta a fejedelemnél magának, hogy majd meghitjebb szolgája annál alig wala [SKr 322–3]. 1684: Tekintetes és Nemzetes megh hitt Becsületes Tanács ur hűvűnket is akkorra Mikes Kelemen Vr(ama)t expedialtuk Kgltek közze [UszLt IX. 76. 18 fej.]. — L. még CsH 203.

meghítványkodik 1. lesóványodik, tönkre megy; a släbi; abmagern, verderben. 1596: Biro vram es az Tanachj akarattiabol Thekes Imrehnek, miért hogj vgian az Tanachi adatta volt paripaiait Makraj Janos ala, mikor Tokaj fele kwleöttek volt es oda iarat igen meg hitwankozot volt az paripa, Attam f 4 [Kv; Szám. 6/XXIX. 53 Bachi Tamás sp kezével]. 1621: Az Theoreok keouetek kelo Theoreok loat itt hagiuan, melliet ez Chiaszar Vrunk(na)k eo Flge-nek kwleot volna ayandekon, de az hozzu vtnak myatta megh hituankozua(n) es az Labok mind felsebeseden az Sarnak myatta Keretessy (!) Jakab velle bannion es az Labat mosogassa, es kennye [Kv; i. h. 15b/XI. 105]. 1718: az lovaknak semmi élesek nincsen már Csók (!) az föld igen meg hitwankoztak [Abosfa KK; Ks 96 Matis István lev.]. 1756: Egy Német Kantza Ló ... meg hitwankozván, és nagyon el gyengülvén, eztet ismét ... egy ugyan Kantza loart el tserélte [Germeszeg MT; Tsb 21]. 1794: A Márhak még eddig mind jól vagynak és a Mezőre járnak estve es reggel enniek adatok hogy meg ne hitwankozzanak mert mikor derek vagynak tsak dél felé hajtyák ki minthogy addig nem ehetik [Szilágycseh; IB. Fogarasi István lev.]. 1847: Több száz marha, sertés, a' nélkül hogy útközben meghítványkóznának, sok tápszer megkímélésével egy nap

alatt eljutnak^a oly helyre, hova különben egy hónap alatt kellett volna hajtatniok [Méhes 3. — ^aTi. vasúton].

2. elsilányodik; a se pipernici; sich verschlechtern. 1771 Mi nállunk Nagj Szárazságot adott volt az I(ste)n Pünkösöd körül hat egész hétig, ugj hogy mindenütt igen megvesztek ritkultak az ősz Buzák a tavasz buzák is el száradtak s meg hitvánkoztak [Eszmény SzD; Told. 5a].

meghitványkozott lesóványodott, elhitványult; slábit; abgemagert, schuldig geworden. 1808: a már nagyon meg hitvánkozott Sertések [HSzjP Lemhényi Pap András kezével].

meghiúsítás megszegés/másítás; incálcare, schimbare; Verletzung, Abänderung. 1865: Rendelem hogy ha gyermekeim közül bár melyik ezen végrendeletemen meg nem nyugodna, annak felbontására vagy meghiusítására bár mely uton lépéseket tenne, ezen nem várt esetben, ezen végrendeletemnek ellen szegülő gyermekem, csak is a' törvények által számára rendelt köteles részt (: Pflichttheil :) kapja ki mind fekvő mind felkelhető összes vagyonomból [Kv; Végr. 6].

meghív l. meghí

meghívandó 1. felkérendő; care urmează să fie chemat; einzuladend. 1804: (A) más fél Sessiók ... addigis mig ... az erre meg hívando és ki rendelendő Birák által a helynek szinín kinek kinek része ki neveztetik közre használtassanak [Marossztimre AF; DobLev. IV/874. 9b].

2. megidézendő; care urmează să fie citat; vorzuladende(r). 1864: kiknek perek már folyamotban van, csak akkorra hívándok meg [Gyalu K; RAK 88].

meghívás 1. felszólítás; indemn; Aufforderung. 1848: Marti Feri szovára fel kőtem ugyan, és meg hívására a' fáfegyvert kezemhez is vettem [Szentlélek Hsz; HSzjP Thorodor Lajos (28) vall.].

2. felkérés; chiamare; Aufforderung. 1764: az A ő klmének meghivo processualis Levelei sem törvényesek Ha azok volnánakis, de ezen az uton vgy mint oculatióra valo meg hívással a' mit akar nem consequálhattya [Torda; TJKT V. 231].

3. (törvénybe) idézés, perbehívás; citatie, citare; Vorladung. 1780/1804: Törvénybe való meghívásról. Mivel a' Törvényes processusokban minden meghíváson Dilatiók estek a' miatt hogy tsak hirtelen más napra meghívatta minden Instructio nélkül a' Fel-peres az Alperest, ez elé álván akkor tudta meg miért idéztetett Törvényben, 's mindjárt készületlensége miatt Dilatiót kért ... azért ha valaki Törvényes processust akar más ellen indítani, az előtt nyoltzad nappal ad 8vum vagy írott vagy Verbalis Instructioval hivassa meg, hogy az Incutus is megtudván, miért hivatott Törvényben, készülljön a' bé felelésre, osztán illyen meg hívásba a' Birák Dilatiót nem enged (így!) ide nem értvén a' Bányák Kohok Verők körül véletlen és hirtelen történt állapotokat, melyekben instantanee a' Meghivas minden Dilatio kérés nélkül való Törvény látás is kívántatván [Torockó; TLev. 41]. 1791: A' Postelki meg hívásról, és Körtvélyfai pénz és Jóság zallogra meg hívásról valo Relatoriákat egy uttal Kolosvárt apertáztattam [Kercsesora F; TL. Wessenyei Dániel jószágig. gr. Teleki Józsefhez]. 1854: A fuserok meginté-

sekor 36 egyén meg hívásért város szolgájának 5 Rf [Kv; ACSZám. 42].

4. ügyvédvisszahívás (ügyvédi meghatalmazás visszavonása); revocare; anwaltliche Abberufung. 1571: az Procurator meg hiwasnak nynchen helye, Mert in prima instancia kellet volna tenny, My kor az Nouú(m) (így!) Be atta, de mostan ne(m) lehet mert tarde, Emlékezhetik K., hogy az mely wy Jteletet hozot, Maast felelt az Mellet, akkor kellet volna Erre menny, azért Most helye nints [Dés; BesztLt 23 Lucas L(ite)ratus Peztakhy nyil.]. 1805: ezen ellenvetés a' Szoszolloi meg hívás mellett a' Per derekára vettetett s következőleg a' Pemek derekában bé adták a Per rendiben-is az elébb tsak Notariális kéznél fordult örökösített Bizonyosságait [Ne; DobLev. IV/887. 2b]. 1834: a' Szoszolloi meg Hívásnak a' hasonló legrövidebb természetű keresetekbe nem tsak előtte de még a' derekas Ítélet utánis helye vagyon [Borb. I Asz törvényszéke].

meghívat 1. be/elhívat; a chema (prin cineva); hereinrufen lassen. 1586: Végeztek eo kgmek hogy Vrunknak ebbely parancholattiais obserualtassek hywasson Biro vram Minde(n) fertalybely Capitanokat megh hogy ... Minden Vczakat azon vczabeliek vagj Seowenniel vagj theowissel ... be chinnalia(na)k, es Eorizzekis ... senkyt, deogeos helyreol Jeoweot, be Ne bochassanak [Kv; TanJk I/1. 33]. 1765: a V: Ispány jött ide Házamhoz mint Birohoz, és a két Esküttim mellé ... hivata meg a' külső falusiak közül tiz embert [Gerend TA; KS. J. Etselei (50) judex poss. vall.]. 1845: meg hivatta a' Gyertyán nevű erdejere vagy is vágattyára mü utának gyalog mentünk [Moson MT; TSb 35].

2. felkérlet; a ruga (prin cineva) să primească o însărcinare; auffordern lassen. 1815: meg hivata műnköt Henter Antal Ur ónagysága ... holmi el károsodot Buzának ... meg Betsűlésire ... Betsű pohárt adot fel Ejtél palinkat [Vécke U; Told. 37].

3. visszahívat vhonnan; a chema inapoi de undeva; irgendwoher zurückrufen. 1613: Eo felsege^a az ki futott vrakott megh hiuassa, velek megh bekellik, Vrasagokott es iozagokott s mindennemeo allapattiokott megh adgia es hellien allassa [KJ A szászság kívánsága Báthori Gábor fej. visszajövelele ügyében. — ^aBáthory Gábor]. 1621: Ferenczet az hohart Enjedreol, meg hivatva(n), mert el ment vala attam nekj ... f l [Kv; Szám. 15b/IX. 197].

4. (törvénybe) idéztet; a dispune să fie citat; vorladen/jn (gerichtlich) belangen lassen. 1780/1804: a' Törvényes processusokban minden meghíváson Dilatiók estek a' miatt hogy tsak hirtelen más napra meghívatta minden Instructio nélkül a' Fel-peres az Alperest [Torockó; TLev. 41]. 1797: Minthogy a' Szentkeresztiana Cridalis massa cleitől fogva ezen a' Forumon ventillaltatott ... a' Massae Curatori éppen ezen Forumra lehetett 's kelletett meg hivatni [Ne; DobLev. IV/805. 1b]. 1840: Bosla Ferentz ... élte párja ... Arendás Szőlőjének Fogadatt Vintzellérjeit a rozsz mivelés által esett Szőlőjének betsűje mellé meg hívatta ... Turgán Jákobát vgy is mind a Szőlő hegynek gondatlan pásztortát [Mészko TA; Bosla]. 1844: Selylyei Falusi Pogár Simonfi Márton által e'következendő Selylyei lakosokat meg hivatva M Vásárhellyi Juris Prof ... Dosa Elek Ur Ns M Szék Fő Király Birája Hilibi Mlgs Gál Josef Ur ó Nagysága petséttye erejével [Selye MT; DE 4].

meghívás idézés; citație, citare; Vorladung. 1810: Minthogy Gábor Pál nem engedelmeskedett a nemes faluszeke meghívására és potentiát cselekedett, magának bírja lett, tartozik a borbécsét visszaadni, s azután keresse törvényesen a maga marháját az actornál, végeztetett [Szárhegy Cs; RSzF 100]. 1814: A Sinfalvi közönséget Oculatio mellé meg hívásról való Relatio [Asz; Borb. II].

meghívatlan visszavonhatatlanul; irevocabil; unwiderruflich. 1573: ada egy eörök wles helyet ... eörök arron fyurol fiura, meg hiuatlan az orzag törúnyezert mindenwt menti Rolla mert az az eöröksegh eó tulaýdona verre [Hsz; Bállt 1].

Vö. a meghívatlan címszóval.

meghívatalanképpen visszavonhatatlanul; irevocabil; unwiderruflich. 1646: Szaz Janos kote feiet es igire magat eorok iobbagsagra Nemzetes Jmeczy Jlonaszonnak es uttanna valo maradekinak fiurol fiura meg hiuatlan keppen [Maksa Hsz; Eszt-Mk].

meghívatalanul visszavonhatatlanul; irevocabil; unwiderruflich. 1658: vetet zalagba(n) Fejerdén Kolozvarmegye(en) vagy ket haz helyet ... meghíjatatlanul [ApLt A. III. 152]. 1668: ada^a ayandekon, eorökeoseon meg hiatatlanul [Bó MT; Berz. 1. 14/14. — ^aEgy fundust].

meghívathatalanképpen visszavonhatatlanul; irevocabil; unwiderruflich. 1628: (A szénafüvet) ada peniglen eörök eörökben fiurol fiura meghíuathatalanképpen [Altörja Hsz; IB. Teörök Balas kezével]. 1737: Neh: A-tjank es Anjank reank deveniált jovainak egy mas kőzöt valo meg osztozasaban Atyafiusagos szeretettel meg alkuvank meg hívathatalan keppen [Albis Hsz; BLev.].

meghívathatalanul visszavonhatatlanul; irevocabil; unwiderruflich. 1545 k.: En Sombori Janos ... Sombori mihalyal: az en atyam fiawal tewtem illien igenesseget, hogy az mi rezem ennekem ozlasba jutot volna ... attam az en atyamffianak Sombori mihalnak eskewlewbeli rezezerth ewrewke fiwrol fiwra meghíyathatalanul ... az mi mostan benne zalogol volna meghíaltcha az vthan maganak tarcha minden hozzatarozoywal [Zsombor K; MNy XL, 137–8]. 1583: attam penig eo km(éne)k ezt az heliet az egi szanto feoldel ereok arron meghíuathatalanul niolcz forintert huszon eot penzert [UszT]. 1652: Bako Suska Aszszony minden eddig ellenek valo perit ... le hadgya es örökben bimi s elni meghíhathatalanul ó kglmek(ne)k engedi es adgya^a [Kelementelke MT; Ks 13. XVII. 5. — ^aA peres jószágokat].

meghívatik a fi invitát; eingeladen werden. 1863: A' közelebbi P.'sinat Gyaluban fog tartodni. Ez alkalommal Fő Jegyzői választás tüzetvén ki, az egész Papság meg hívatik [Gyalu K; RAK 79]. 1866: ha a papok a hümlő oltásra es megvizsgálásra meg nem hívatnak az óltó orvosok miveletéről bizonyítványt ne írják alá [M.gyerőmonostor K; HAK 17 esp. kl]. 1869: az egyházmegyei és házassági törvényszéki ülnökök meghívának gyűlésre [M.bikal K; RAK 176].

meghívott felkért; care a fost solicitat (pentru a asista la ceva); aufgefordert. 1853: Ez itten meg irt végrendeletet

rendelkező ur előtt ujbol felolvastván azt mindenekben helyben hagyván felkért hogy imok alá, — mit is ezenel mint e végre meg hívatott regiusok alá is írtunk [EMLt].

meghívattat megidézett; a cere/dispute să fie citat; vorladen lassen. 1797: Egy darab Szántó földemről 30 Kalongya buzámot ... néhai Megyesi Gábor vram özvegye ... Törvénytelenül el vitetvén, a' N.Enyedi Tktes Tanás eleibe meg hívatattam [Ne; DobLev. IV/779. 2].

meghívattatás megidéztetés; citare; Vorladung. 1796: (A) szomszéd is szemem láttára által menvén, fülem halottára a' Certificatiót Megyesi Gáborné Aszszonyomnak meg mondá mely szerint a' p(rae)tit. Aszszonynak meghívattatása minden bizonynyal tudtára lett [DobLev. IV/769. 1a].

meghívattatik 1. felszólítatik; a fi somat; aufgefordert werden. 1784: nem tsak erőszakoson turbaltattam de törvényesen is meg hívatattam azon joszagb(an) talaltott vagyonak(na)k kiadására [Msz; MbK XI. 71].

2. felkértek; a fi rugat/invitat; ersucht werden. 1787: az Eklesia Fundussainak administratiojára Pataki László Uram hívatassék meg [Kv; SRE 247].

3. (meg)idéztek; a fi citat; vorgeladen werden. 1764: Meghívattam ezen Tekintetes Magistratus eleiben, itten impteralando oculator 's Reambulator Commissariusak exmissiojak végett beadando Memorialisnak meghalgtatására [Torda; TJKt V. 231].

meghívés 1. elhívés (igaznak elfogadás); faptil de a crede; Glauben. 1610: Hogy ez az feőlől meghírt dologh így ment ueghez, my feőlől meghírt Birak ennek meghíuesere attuk az mj hwtónk zerent írott levelónket [Tövis AF; Bállt 62].

2. bizalom; incredere; Vertrauen. 1700: egy öreg Molnária lévén az Csernai Malmában eó kglm(ene)k; kinek Legénye Peter Molnar al(ia)s Erdelyi volt; azon örög molnar egészen a malmot rea bizvan meg hitte; és az meg hívéének színe alatt a vám buzában az örög molnár kárt vallat; hogj osztan számadásra huzta az örög molnár ... Csonokosi Balint ura(m) egyszersmind adossa is tette [H; Szer. Joannes Pap de Maczesd (40) ns vall.].

meghívhat l. meghíhat

meghívó 1. megidéz, idézést végrehajtó; care transmite citația; vorladend. 1792: Executor patko pénz Dr. 24 ... Repulsiók adására meg hívo Ass(ess)ornak a Munkáért Diumával edgyütt Hf l Dr 20 [Msz; MbK XV. 86].

2. ~ levél idéző; citație; Vorladungsschreiben. 1764: az A ő klmének meghívo processualis Levelei sem törvényesek ... Ha azok volnánakis, de ezen az uton vgy mint oculatióra való meg hízással a'mit akar nem consequentialtá [Torda; TJKt V. 231]. 1793: A' Producensek ... bé adják a' Mlgs Királyi Táblának ... Az Alperes közönség ellen az 1792ik Esztendőben Junius 11ik Napján előre bótátott meg intő és meg-hívo Leveleket [Mv; A Zabolai Hadnagy familia prod. pere tábl. (Mt)].

meghívott 1. vhová/vkihez elhívott; chemat undeva/la cineva; herbeigerufen. 1831: A Dregán Vonutz Feleségé-

nek le betegedése késő ősszel esett, tavaly, a Guja bé hajtása előtt ... Meg hivott Bába Aszszonya én magam voltam [Dés; DLT 332. 11–2].

2. felkért, megbízott; care a fost invitat/solicitat/rugat (să participe la ceva); aufgefördert, beauftragt. 1819: (Az) elenyészőfélben lévő 1819ik Esztendő Karátson Havának 25ik Nappján: Midőn volnánk ... Sz: Benedeken mint a végre meg hivut Regiusak, jövének mi előnkben ... Sz: Benedeken mulatozo ... következő Nemtelen Személyek^a [Szentbenedek AF; DobLev. V/1027. — ^aKöv. a fels.].

3. megidézett; care a fost citat; vorgeladen. 1834: előnkbe meg hivutt Tanuknak hitek után teendő vallomásokat ... bé vénév Törvényes Conscriptiot vigyünk végben [Hsz; BelLt 1]. 1847: azon esketésre meghívott idegen tanúknak napidíjúl egy-egy ezüsthúszas fizettetett [VKp 254].

Ha. 1780: meg hivut [Torda; KW]. 1817: meg hivutt [Mv; MvLev.]. 1819: meg hivutt [Mv; BLt 10].

meghízás kövéredés; ingrāshare; Fettwerden. 1824: az ökrök, ámbár most nevezetesen edgy darab időtől fogva igen fāin szénával éltek, és nem is dolgoztak, nem igen kövérek ... nem is igen hajlandok a' meghízásra [Hosszútelke AF; DobLev. V/1084].

meghízhatik kövérré hízhatik; a se putea ingrāsa; fett werden können. 1632: Bik makkos erdejek hauassauai eggiwt io vagion, hogy mikor Jsten termesset aggia az makknak ezer dizno meg hízhatik raytha, de mostan ninchyen bik makk, mert az hidegh miatt mind el veszet [UF I, 302]. 1680: vagion az Falu hatara(n) egy darab bikkes erdő ... mely ő nagok számára valo Branista volt ab antiquo, bő makk termésnek idején meg hízhatik rajta Dizno nro 600~hat száz [F.porumbák F; ALt Urb. 59]. 1699: edgy darab Csere, bfk és egjéb Fákbol allo Erdő mellyben bő mak idején 100 dizno meg hízhaték [Székelyszállás U; EHA]. 1716: Silva Glandifera. Az fen Specificalt Curia után tartozo erdőbeli jussan mak termesnek idején meg hízhatik Sertes nro 200~kett száz [Grid H; BfN 92/4]. 1720: bőv mak termésnek idején meg hízhaték rajta sertés nro 2000 [Szurduk SzD; JHbK XXVI/12]. 1742: bőv mak idején meg hízhatik 800 Sertes [Fileháza MT; Ks 4. VII. 1]. 1761: Allodialis erdőis vagyon de mak terméskoris több harmintz Sertésnél benne meg nem hízhatott ... mivel hogy erőssen meg púszttított [Ingodály NK; JHbK LXVIII/1. 340].

meghízik 1. elhízik; a se ingrāsa; dick/fett werden. 1629: ki azt mondgja feleőle hogj nehezes ki penigh azt mondgja, hogj ninczen arffel dolga, Czak hogj megh hizot [Mv; MvLt 290. 187]. 1657: Puchám serény, hirtelen, levent természetű ... legény vala; de azután, mint hallottam, meghízott volt [KemÖn. 214–5].

2. felhízik, kövérré hízik; a deveni gras; fett werden. 1592: Arrol vram Nylwan ktek Meg emlekezhetyk, Az orzag vegezseről es az feyedelem engedelmessageről, hogy az mely faluk Az hawashoz ragattak, kinek hataraiban diznaya meg hynzek makknak ydeyen az lofeyeke es drabantoke ott meg nem dezmalattatnek [Uszt]. 1606: Makknak idejen a Veres Patakban ... zabadon tartottak diznojokot, megh hizott ott jol [i. h. 20/75]. 1679/1681: A Banyák megh állasakor a' Lovakat ugi tartassa^a, hogi ne csak jol nyugodgianak meg, de megh-is hizzanak [Vh; VhU 672. — ^aAz ub]. 1681: Disznót mindenik molnar

Continue kettőt tartozik hizlalni; ugi hog a' mikor mellyik meg hizik, vagi eladgiák, vagi le szalonnázzák; es mindgiart mast adnak az Tisztek helyébe(n) a' molnar gondviselése alá [Vh; VhU 48]. XVIII. sz. eleje: A mely lónak heges a' Csipeje soha meg nem hizik [JHb 17/10 lótarási ut.]. 1732: külömb(en) az Erdő ritkás, ha jol teremne rajta makk, meg hiznék Sertés nr 20 [Szászsztjakab SzD; EHA]. 1797: az Kérdésben forgo ökröt ettzer s mászsor bé fogja, azutan el tsapja hogy hizték meg [Sinfva TA; Borb.].

3. (más bőrén) gyarapodik/meggazdagodik; a se imbogāti (in detrimentul cuiva); (um die Haut eines anderen) sich bereichern. 1592: Borbeli Peterne, Catalin Azzoni vallia ... monda Nylas Antalne Martonnak, te Marton meg hizal hizem velle hogi el veteted az malacz hust, monda Marton, en ne(m) hiztam, de vgian ne(m) adhatod keccer arran [Kv; Tjk V/1. 227]. 1635: monda Zúczy Istvánne, te Capitan uárgáne, mert gylázod azzal az Uramát, hogy hozzu bájuszu Zuczy Istvan, kire monda Aztalosne ugian azt mondom hogy hózzú bajuzú, mert ánnák hijak, megh hizek az váróson, az sok szegenye(n) el kéüelyedek, ne(m) tárt senkit embernek, hane(m) cziak magát | a' hozzu bajuzú Zuczy Istvan ... megh hizot az sok szegenye(n) es el hitte magát [Mv; MvLt 291. 53]. 1710: Ihol édes hazám, Erdély, örülhetsz már a Rákóczi Ferenc fejedelemségének, a magyarországiakkal való confoederatiónak, lecsalának lábadról, kicsalának országodból, s már mint az ebet úgy hordoznak porázon, ők meghízának, mint a disznók a makkon, az erdélyi urak, főrendek jovaiból, s mégis neheztek már a kibujdosott szegény atyánkfiaiinak szállást is adni [CsH 404]. 1745: azt hallottam ... Illye Feleségétől Nyégyátol egy alkalmatossággal öszve szollalkozván, Asztalos Stéfánné Korcsmarosnéval mondotta nékie Nyégya; meg hiztál az Urad jovaiból de félek rajta hogy le hull rollad a' kövérség, mert Mester Aszszont tartasz az házadnál [Szentbenedek SzD; Ks].

meghizlal 1. felhizlal; a ingrāsa; aufmästen/füttem. 1559: Az Mesarosok valamely Barmoth ... az Colosvary felwdewn az wagi zokadalomba wezen azth zabad legyen yde az Colosvary hatharra haytany Ees yth megh hyzlalny, de ... semmy okon az olyan Barmoth el adny se Tewsernek sem egyeb Rendbely embernek [Kv; TanJk V/1. 58]. 1582: Amely barmot varos zwksegere veznek Az mezarossok zabad legie(n) it Az hatarba megh hyzlalny [Kv; i. h. V/3. 254b]. 1649: maganak az Varas disznaj kozozul egyget megh hizlalt [Mv; MRLt]. 1681: à jó gazda 8 legh fellyeb 10 kőből arpával, vagi köleszel jol megh hizlal egy disznót; mikor penigh az elet draga, még békétis hagy ez ilyen kereskedésnek [Vh; VhU 576]. 1740: Egy sertést én is ajándékoztam volt ő Kegyelmének melly ridég lévén; Kére engemet hizlallam meg és meg fizet érette [Kisbozinta Szt; Ks]. 1765: az Commissarius ... mindenkor lóval vólt, s haszna vólt benne mert ösztövérv lovon kezdvn a Processust kerülni, megh hizlalta s el adta s már ösztövért vett, s mind vgy kereskedett [Marossztimre MT; Eszt-Mk Vall. 212]. 1774: négy meg nehezűlt ökrököt meg hizlalva attanak el jó pénzen [Szentdemeter U; LLt Vall.].

2. meggazdagít; a imbogāti; reich machen. 1678: Az mely becsülletes embereket a mostani világ ölokre (?) vett, elhihetem, meg is hizlalja azokat; de csak jámboroknak veszedelmére ne igyekezzenek, az mi kevesen megmaradtak ez hazában [TML VIII, 260 Haller János Teleki Mihályhoz].

meghizlalás felhizlalás; ingrășare; Aufmästen, Mästung. 1815: igérek ... Két Dézma súldót, és ennek meghizlalására hatvan véka Csős málét [Zsibó Sz; SzVJk 87]. 1834: A Hoszszuaszo Dezmból 23 vék(a) le Fejtettett 10 Ludnak meghizlalására | Az 15 véka Tejes Törökbuzát az Prebenda Sertesek meghizlalására ki adt(am) [Hosszúaszó KK; Born. F. Ia Bod Péter tt szám.].

meghizlalódik felhízlik; a se ingrășa; fetter/dicker werden. 1746: Groff Bethlen Samuel ur Ugráról feles Disznokat be fogad s fel hajtattya ezen ... Bükre, és egész őszig míg jól meghizsalodnak ott legelteti [Lupsa F; Ks 67. 46. 21].

meghizlalt felhizlalt; ingrășat; aufgemästet. 1817: Ezen oda menő szekeren petset alatt küldöm a négy véka fejér Lisztet, a meg hizlalt majorságokat úgy mint két Pujkát, két réztét^a [Héderfája KK; IB. Útő Bálint tt lev. — ^aFolyt. a fels.].

meghizlaltat felhizlaltat; a da cuiva la ingrășat; aufmästen lassen. 1676/1681: Igen hasznos volna, a' több Erdelyi Vrak dicziretes példajával annak idejeb(en) őszitőver marhakat venni, es a' havasoko(n) meghizlaltatvan, nekem it b(en) nem laktomban el adattatni [Vh; VhU 678]. 1764: harmad idén négyet^a ... meghizlaltatott, magais küldött Kolosvárról Korpát, és Disznó Dinyét is vet [Méra K; AggmL t. C. 30. — ^aSertést]. 1775: makkt termés idején Sertes kosárt tsináltatván Oltszeme az Heresz Amyekáb(an) ... mindenütt szabadoson jártatta pasztoroltatta maga Sertés nyajat különösn, és vgj hizlaltatta meg minden ellenkezes nélkül ne(m) titkon [Oltszem Hsz; Mk II. 2/71].

meghizlaltathat felhizlaltathat; a putea dispune să fie ingrășat; aufmästen lassen können. XVlll. sz. v.: Disznót az majossal meghizlaltathatt, Csinállal tökkel, és korpával is Toldván azok(na)k eledeleket [Marossztkirály AF; Told.].

meghízott 1. felhizlalt; ingrășat; aufgemästet. 1681: mi az oka; hogi giakorta az ighen meghizott disznoknakis kicsiny hajja vagy(n) tempore eroga(tionis) [Vh; VhU 560] | Molnar haza ... Vagyon itt ... Jól meghizott ártány Nro 2 [Brettye H; VhU 599]. 1774: Tavaj három meghizott Béres ökröt itten Motson eset sokadalomban el adtam én [Mocs K; KS Conscr. 20] | Csutak Uram Nyotz meghizott Sertést adot el lábán ... egyet én vöttem meg Nyotzadfél forintot [uo.; i. h. 58 Soos Ferentz (30) jv vall.] | altam az Gyalakuti Sokadalomban egy pár meghizott beres ökröt ... ötven öt vonás forintot [Szentdemeter U; LLt Vall. 123].

2. (vki bőrén) meggazdagodott; imbogájt (in detrimentu cuiva); (um die Haut eines anderen) reich geworden. 1783 k.: Végre annyira jutott úgyünk, a' mienkből meghizott Parasztok előtt, hogy már nem Földes Uraknak, hanem Hoheroknak hivattattunk, Tiszteink 's mellette lévő az utzákon teli torokkal káromoltatnak [Torockó; TLev. 4/9].

meghódol 1. ellenségnek megadja magát; a se supune, a accepta stăpinirea cuiva; sich dem Feind ergeben | ellenség adófizetőjévé válik; a accepta să plătească tribut cucerito-

rilor; dem Feind steuerpflichtig werden. 1611: Menének ismét az kolozsvári urak az fejedelemhez, Báthory Gáborhoz ... hogy az fejedelmet megbékéltessék, mert a városra igen felette megharagudt volt, hogy Forgách Zsigmondnak meghódoltak volt [Kv; KvE 144 SB]. 1614: Székely Mojses ugyan meg is vívott vala Básta Györggyel Fejérvárnál az elmúlt esztendőben, és Básta megverte vala Székely Mojses. Székely Mojses kifutott vala az országból az török közé, mert ő soha németnek meg nem holdola [BTN² 53]. 1705: Olyan hírt hirdettének ma a német tisztek, hogy ... már a Dunán túl lévő föld egészben meghódolt volna Heister generálnak [WIN I, 396]. 1710: colonellust Actont expedialá Rabutin Háromszék s Csík hódoltatására ... A csíkiak mindjárt meghódolának, de a nemesség egészen elfutott vala Molduvában mindenestől fogva. Már az egész ország meghódolt vala, mégis azok a nyomorult vakmerő paraszt gyergyaiak Rákóczi mellől el nem akarának állani [CsH 394–5]. 1710 k.: Az Isten tudja, mely nehezen oltalmazók meg Tordát Aporral ketten tőle, hogy fel ne égesse, kardra ne hányassa akkor, mikor Aranyosszéket és Dést, és csak azért, hogy miért hódolt meg a kurucnak [BÖn. 965].

2. földig ~ megalázodik; a se umili; sich demütigen. 1746: maga magam is az földig hódoltam meg uj az egész hazám^a is [Hsz; BLev. — ^aHelyesen: házam].

meghódolás behódolás; supunere; Unterwerfung | adófizetővé válás; acceptarea de a plăti tribut; Steuerpflichtig werden. 1605: Az keowetet Imreffy Vramat az eo fel(se)gehez^a valo megholdolas feleol certifiicaliak [Kv; TanJk I/1. 516. — ^aBocskai Istvánhoz]. 1662: az nemes ország nemhogy Jenőt s az hajdúvárosok megholdolását ígérte volna a törököknek, de bizonynyal csak egy jobbágyi falucska holdolását sem ígérte [SKr 401]. 1710: Már a császár Rákóczi Ferenc meghódolásával Felső-Magyarországot láttatott vala megcsendesíteni^a [CsH 81. — ^a1670-ben].

meghódolt 1. ellenségnek behódolt; supus inamicului, care a acceptat stăpinirea cuiva; dem Feind ergeben | adófizetővé vált; care a devenit tributarul cuceritorilor; steuerpflichtig geworden. 1663: Miuel azan Falu tellyessigesen el eget ... az mi legh nagyobb az meghódolt Falunkhoz csak egy mely földnre vagy(n), felő eztis meg ne hódoltassa az Pogansagh [BSz; RLt 0. 5]. 1664/1799: A meghódolt németek kimenének az országból, az ország is békével bocsátá el őket [EM XVIII, 456]. 1672: Ha meghódolt hírét hoznák^a, talám nem menne tovább, de ha nem, nem gátolhatja meg senki, mert nem lévén sohult semmi ellenség, az mit elgondol magában, véghez akarja vinni [TML VI, 318 Baló László Teleki Mihályhoz. — ^aIlyvónak].

2. megalázott; infrint; demütiigt. 1672: 12 lengyel mélyföld oda llyvó. Ezek azt mondják, az derék emberek mind kimentek belőle, maradott mintegy ötszázig való ember meghódolt reménységgel [TML VI, 318 Baló László uahoz].

meghódoltat 1. meghódolásra készítet; a supune, a aduce sub stăpinirea sa; zur Unterwerfung nötigen | adófizetésre kényszerít; a constringe să plătească tribut; zur Steuerzahlung zwingen. 1611: Rácz Györgyöt bocsátottuk vala Kraliova tartományára, ott az országot mind szépen meg-

hódoltatta [Veress, Doc. VIII, 127 Imreffi János feleségéhez Türgövisőrtől]. 1614: Látván Básta, hogy az farkas elment, ő is kijöve az lyukból^a nyúlászni, és minthogy Gyalu, Almás vára, Beszterce elhajlott vala tőle, Gyalut, Almást megholdoltatá, és onnat méne Beszterce alá, melyet erősen lőtte és ostromoltata, de meg nem vehete [1605. Jöve bé Bocskai István fejedelem az megyesi gyűlésre, és hogy Segesvárat is megholdoltatá s az németeket, rácokat, lengyeleket kiszínlé belőle s kiigazítá Erdélyből [BTN² 52, 55. — ^aKv-ról 1602-ben]. 1653: Onnat elindulván, ^aSzeben felé méne, hogy már megszorongassa Szebenbe Báthori Gábort, és Ráduly vajdával megegyeztessék hadakat, és az országot meghódoltassák s Báthori Gábort ha lehet exturbálják [ETA I, 105 NSz. — ^aForgács Sigmund]. 1657: Kővár vidékére mentem ki, elsőben Nagybányát megholdoltatván, azután Lónyai Zsigmondot aranyasmegyesi várával, Túrterebest Ugocsa és Szatmár vármegyékkel [KemÖn. 194]. 1662: ezen veszedelmes practicája által a holdoltatásban annyira ment vala, hogy a Meszesen belől is Kolos, Belső-Szolnok és Doboka vármegyéket is most a füst alatt csaknem mind megholdoltatta vala [SKr 676]. 1663: Noha Belső Zolnok vármegyének immar a Török felet megholdoltatta Desigh, csak mostanság is két avagy harom(m) falutis innet az Szamoss(on) el rabolt [BSz; RLt 0. 5]. 1710: Rákóczi Ferencnek naponkint szaporodván hadai, csakhamar Munkács és Murány várát éhséggel megveszi, s maga praesídiumával megrakja, azután Máramarost meghódoltatja^a [CsH 333. — ^a1703-ban].

2. megnyer, a maga oldalára von; a atrage de partea sa; jn für sich einnehmen. 1784 k.: Igen meg Atyafiságosodván, és a Magistratust meg holdoltatván, a Zetalakiak Tisztjeiket Privilegiumok szerint nem restauralhatják e mián [Zetelaka U; ÚszLt XII. 89].

meghódoltatás meghódítás; supunere; Eroberung. 1662: az város^a megholdoltatására is a fejedelem, Rákóczi György nem olly könnyen juthat vala [SKr 493. — ^aVárad]. — L. még SKr 503.

meghódoltatik meghódíttatik; a fi supus; erobert werden. 1662: A fejedelem öngysága írta volna, hogy ... Mehmet passát már az országbul kivitetné, de valamíg az erősségek, várak a fejedelem öngysága hűsége alá mind meg nem hódolnának, ő nem hogy kivitetné, de inkább a hatalmas császár kegyelmes parancsolatjából havasalföldi, moldvai vajdákat hadaival s nagyobb erőket is oda fordítván, holdoltatnának meg [SKr 671].

meghódoltatott meghódított; care a fost supus/cucerit; erobert. 1664: Az nyolczvan ezer tallér adót csak megkivánja az török, és ez eddig meghódoltatott részét is az országnak vissza nem engedi, hanem hogy mindkét félnek hódoljanak [TML III, 15 Teleki Mihály Kászonyi Mártonhoz].

meghógat (állatot) hó kiáltással megállít; a opri (vitele) strigind cuvintul hó; (Tier) mit hó-Rufen zum Stehen/Halt bringen. 1810: erdőbe küldettem gazdám által, ki is amidőn a megterhelt szánnal gyalogolván a szán mellett jövek vala hazafelé, fel akarék ülni a szánra, de megcsuszamodék a fél lábam, és egy kemény nyilalást kapék a farcsokamban, mely miatt a szánon nem ülhetvén, megállítván,

azaz meghógatván az ökrököt, a szán mellé leereszkedém s le is feküvém [Szárhely Cs; RSzF 275].

meghojpad behorpad; a se face o adincitură mică; eingedrückt werden. 1817: mutatta a bal-oldalán a Csákány ütésnek helyét, és láttam hogy gödre volt, és meg volt a bőr hojpadva [K; KLev.]. — Vö. a *meghorpad* címszóval.

meghojpaszt behorpaszt; a turti; eindrücken. 1657: Kör-möcbányán az fejedelem vendéglelvén az budai vezért és az materia hozván, láttam hogy az sok közül válogatott fegyverdereket hozván elő, néhány pistolyokkal meglövöldöztvén, csak meg sem holypasztotta azoknak golyóbisok [KemÖn. 78].

megholt I. mn 1. mort; tot. 1551: az my marha illette volna Katha azzont nehaj Barcziaj lazlonet az ew meg holt ura marhayaban, az ew ket gyermeke kozot Barcziaj Pal es Sador hozott es dienessy Katha azzon Ew annyok kozot, Mynden marhai harom fele oztwan [Mezőszengyel TA; BfR 304/108. — L. MNy LXVIII, 491–2 Gerendi Ferencné Dienesi Kata és gyermekei osztózólev.]. 1555: En Komlo(d)y orsolya az meg holt vas Balastol meg maradot felesige adom myndeneknek tvtara hog az ky Leveleket az en meg holt zeghyn vram meg eltyben haghott volt Bezteten (!) Zyvcz Lenart Vramnal azokat az en Kezembe attya(!) minden kar nélkül es meghanas nélkül [Beszt; BesztLt 23]. 1560: Amynemew pewr Indultatoth wolth Anna azzonthwl Kozarwary Sopphya azzonnyal, az kyal ew fewlsege tablayan, az elmwth terminosson, az Ew meg holt Atthyokffyia kozarwary Magdalena Jozaga felewl ... Azt az dolgoth Ez Jewendew Zenth Janos Napyanak thyzenewthwed Napyara halaztotthak [Dés; SLt AB. 3]. 1561: Istennek el wegezet akarattjabol ha walamely mesternek tortenik ez wilagbol ky multa Es az felesége az myet myeltetni akarja Egy egez eztendeig' es haromnapig mweltethesse hog' ha addig az o meg holt wranak newet wysely es meg tartya [Kv; ÓCART.]. 1584: Mykor Balassy Menyhart Hadadnal az Iffiu meg holt Janos kyal hadat meg were, azo(n) eztendeobe(n) Zalotta(m) en Jde chypora [Csapó KK; JHb XX/45]. 1590 k.: vagion eggy rez eoreokseg Jrtas ki uolt a' meg halt Damakos Myhaly Irtasa es foglalassa | Fel peres szent kyal Balas Marton wgj mint Tutor a' meg halt Damakos Myhalj Aruáianak Ilonanak otalma tuttora [ÚszT]. 1628: akar honnetis az en hidegh testemet hozzak es hozza)ssak ide Bohniaj Templomban Temettnj, hogy itt szerelmes Ura(mma)ll es meg holt fiammal edgiwt legyen temetesem [Bonyha KK; Eszt-Mk Cserei lev. Bánfi Mária végr.]. 1677: Mindazáltal a' meg-holt Jobbágyinak ingo javaiban, az Özvegy Aszszonyok csak harmadosok lévén, két része a' Földes Urájé [AC 104]. 1746: minthogy pedig az A. nevét változtatta még holt Urának, tehát része nem lehet a Házban [Torda; TJKT. III. 35].

Szk: ~ *eleink*. 1561: wk regi wdoktolőn fogua nemí-nemw lőuelek zerent melyyeket o nekik az my meg holt eleink polgari(n)k ki attanak uolt magoknak ualo ceht tartottanak uolna [Kv; ÓCART.] * *testamentum nélkül* ~. 1760: Néhaj jó emlékeztető edes Atyánk decessussán mint testamentum nélkül meg holt Ns ember(ne)k bonumib(an) ... hárman tam lege Patride ... subdividáltas-na(n)k alázatosan meg kíványuk [Oroszfalu Hsz; Blev.].

2. ~ *díj* holtdíj, vér/emberdíj (emberölésért fizetett vált-ságdíj); preť al singelui (vársat), homagiú (preťul omorului/omului); Wergeld. *Szk:* ~ *díjért felvesz*. 1592: en orr ne(m) vagiok valamíél jambor zokta othalmazni tiztesseget enis kez vagiok otalmaznom, hogy ezt mo(n)dotta hozza(m) megh holt diomert fel ne(m) vette(m) volna [UszT] * ~ *díján szól*. 1595: Az másik Alperes ... zablat vona hoszam, hoszam vaga, vgj minth halalomat akarta ... Ergo myert itt a' zabad varosban chelekede, mi(n)deneknel eggik eggik kézere zollok kylen kilen. Az zitokert pēdig mégh holt djomo(n) zollok [i. h. 10/19] * ~ *díján van*. 1595: Es myert hogy ... Az teóruenj közbe ilyen ektelen zitokkal zittal rúttal, Azt mondo(m) hogy megh holt djomo(n) vagy erette, mert az en Aniam Jambor Aszonj volt [i. h. 10/20]. 1598: kylen kylen megh holt diunkon vagyó(n) [i. h. 13/7]. 1610: miért kereztiensége(m)teől meg ulaztott megh holt Diomon vagion hogy ebnek szidott, a' hogy pedig bestie lelek kuruanak szidott azert nleuhe szolok mert az firfihoz nem illendeő szitok [i. h. 34a].

3. előbb elhalálozott; care a murit/decedat inaintea cui-va; eher verstorben. 1625: az halál köz mindenikel de valamelliek Elsőben meg halna az Eleő fellre maragio(n) minden az Meg holt felnek senkinek ne köthesse se ne hagihasa semmi fele marhaiatt [Szentimre Cs; UszT 17a].

4. élettelen; neinsuflejt; leblo. 1593: Zabo Jacob vallia, Deel vtan harom orakor tayba(n) teortenek raitunk a' wagdalas Enis chak Istennek volta(m) Markaba(n) a' sok Sebek miath, Ez Borbelj Balasnak Montak es kertek hogy Ne messe el a' Pokos Janos orrat mert tala(m) megh forradna, kire igy zollot, haszontala(n) ez Jt, mert megh holt hus ez, Ninch Vēr benne, De en Ne(m) latta(m) mynt s hogy volt az orra, mert mas helt fekwtttem chak tawol hallotta(m) ez zokath [Kv; Tjk V/1. 360]. 1619: őfelsége Ferdinandus ... az mi religiónkon való böcsületes fő atyánkfiainak régen megholt és rothadt testeknek csontjait kiásatta és tűzzel megégettette [BTN² 307].

5. megdőglött, elhullt; mort, pierit; verreckt, krepirt. 1590: Az három megholt túlkoknak az bwret Varga Gaspárnak attam fl. 1 [Kv; Szám. 4/XIX. 5]. 1598: Seress istűan wram w kegelme Adata Godonak az Megh holt Baromnak el wontatasaert ... d 32 [Kv; i. h. 7/XVIII. 56 Masass Tamás sp kezével]. 1635: Varga Peter ... megh nyuzata az megh holt louat [Mv; MvLt 291. 58a]. 1637: Mondak aztis hogy, hiszem jegjes aszoniom az te kosarod ugimond, monda Czegledine hogy jegjüs fonalat keőteőtte altal s latok hogi az megh holt mehen vagjon az keőtes [Mv; i. h. 82a]. 1694: Tavalyi megh holt Boryunak az bőre egy [Kővár Szt; JHb Inv.]. 1699: Nemes Deesi Kallai Jan(os) Ura(m) exmittaltatik akkori Feő Biro N. Keczei Janos Uramtol hozza meg Tecsői Lőkös Istvan Ura(m) megholt Vercse szőrfő lova bűrit [Dés; Jk II. 277a]. 1711: a megholt Tehennek is a bűrit fel viték^a [Gysz; WLt St. Csiki (52) ns vall. — ^aA szárhegyi udvarba]. 1717: az Buzai megh holt ököf(ne)k a' bőre [Abafája MT; JHbK XXXIV/20. 6]. 1732: Oprus luon ... Jósika Mária Aszony Fölti Jobbágya gondviseletlensége miatt violenter meg-holt Szarvasért más szarvast állitson [Folt H; BK ad nr 1124].

Szk: *döggel* ~ *berbécs/juhbőr*. 1689: döggel meg holt csávátlat(n) juh bőr 4 | Percipiált a bírő megh nyuzatott, döggel meg holt Juh, berbecs bőrek, item Pleketoria juhok hasi bőreit [Bucsum F; MvRKLev.].

6. elpusztult; pierit; zugrunde gegangen, vernichtet. 1710 k.: De az Isten másfelé vivé a tatárt, és mű lemenék felesen a fejedelemasszonnyal Dévára a fejedelem eleibe, ki Lipppa felé jött felette tanácstalanul, az éhbel, döggel megholt hadnak majd talán a felével, akit elvitt volt, mert a fegyver nélkül is jó részént elhullott mind [BÖn. 735–6].

7. elévült; perimat; verjährt. 1810: Kádár János nem is tud bizonyítani, hogy Appellált légyen, mely szerént én mint régen már meg holt pert, ujba fel nem vehetem; hanem itéletem szerént meg kell állandoul maradni a' régi Deliberatum(na)k [F.rákos U; Falujk 56–7 Sebe János pap-not. kezével].

8. elült (szél); care s-a oprit; (Wind) gelegt. 1710 k.: Csakhamar rá a hirtelen megholt szél a hajós szava szerént hirtelen feltámadta és meg kezdette vala bántani vélem a csolnakba való ülést, de Isten osztán kívűn Calais-be, majd éjjél felé; az elhagyott postahajónk másnap flőstökön nyolc óra tájban érkezett oda sok veszedelmes hányattatási után, mert a szélvész messze elvitte vala Calais-től Dúnkirka felé [BÖn 591].

II. fn 1. halott; mort; Tote(r). 1680: mivel néhai Bernhard Deak Vra(m) leánya decedalt Bernhard Anna reszire az Zöld familiáról el hozta az jokat, es osztozot Orgovan Susanna defectussan kys az Zold familiabol valo volt, hasonlokeppe(n) nekys, az megh holtak defectusa(n), aminek Javaihoz ki zamara az eő familiájából az jok el hozatta(na)k közü leve(n), adattassék ki igaz divisio szerént rata portioja [Kv; RDL I. 158]. 1719: A megholtoknak köntösit és ágybéli portékáit sohult is tartani ne merészelje senki [SzO VII, 273]. 1720: A megholtakért való pomana vagyis elemosina fejében sok helyűtt, halljuk, az oláh papok a megholtak marháját magoknak követelik [Beszt.; i. h. 28]. 1736: (A temetési menetben egy ember) volt ezüstös aranyas fegyverben felöltözve, annál nagy aranyas zászló, kinek egy felől az megholtaknak az czimere, más felől valami szép epitaphium | Voltak az megholtak dicséretiről való kinyomatott versek is chartákon felfüggesztve [MetTr 407–8]. 1756: Tudom bizonyoson hogy a' meg holtak Teste nem taláztatott azon helyen hol Petikával egyben akadott, hanem azon innen egy darabbal [Bencenc H; BK Misc. 1143 Makis Lazer (50) jb vall.]. 1768: halottat bucsuztatván azzal vigasztalta a keservesekeket, hogy a meg holt már a Menyhen Isten előtt esedezik érettek [Szemerja Hsz; HSzjP]. 1804: ezt az irtást, vgy hallottam bizonyoson, hogy a Drentye Miron Felesege az Vra holta után, azért adta Kádár Ktersunnak, hogy egy szerindárt szolgáltatson a' Pappal a' meg holtért [Berek-sző Sz; Bfr III. 12/7 Avosán Ursz (40) col. vall.].

Sz. 1657: Noha pedig csak közrendbéli, annál inkább méltóságbéli megholtak felől is vagy hallgatni avagy csak jót mondani, annál inkább írni kellene^a [KemÖn. 17. — ^aA latin *De mortuis nil nisi bonum* szolás körülíró szöveg tükörfordítása]. XVIII. sz. köz.: az megholtakról vagy semmit se, vagy jót, vagy jól szoljunk [Nsz; Told. 2].

2. halállal eljegyzett ember; om pindit de moarte; ein Mensch, vor dessen Tür der Tod ist/steht | halálraftélt; condamnat la moarte; der zum Tod(e) Verurteilte. 1710: És amennyiben mind az én dicsőséges eleimnek nagy érdemei, mind az én Felségednek tett személyes szolgálataim elégségesek nem volnának, azt a fogyatkozást pótolja ki a Felséged minden országokon dicsérettel kiterjedett nagy kegyelmessége, és engemet, immár megholtat, az

életre visszahozni méltóztassék^a [CsH 88. — ^aAz 1671-ben kivégzett Frangepán Ferenc lev. a császárhoz].

3. elhullott állat; animal mort/pierit; das Verreckte. 1687: az ki noszolba(n) van ... azt adom Annának az meg holt helyett, s, az fiacskáját Boricznak [ApLt 6 Kálnoki Sámuel feleségéhez Nagybányáról].

megholta birt. szr-os alakban; cu suffix posesiv; in Form mit possessiver Personalendung: vkinek halála; moartea cuiva; js Tod. 1615: Buday Ferencz ky zabaditota ezt iozagot Teke Ferencztől es zabad úrasagaba(n) birta az uta(n) Buday Ferencz az migh élt meg holta uta(n) az gyermeky birtak [Dob.; Törzs. Aztatol Miklos Derzey (38) jb vall.].

megholttetemesedik kb. megcsomósodik/pókosodik; a se face os mort/eparven; ringbeinig/spatig werden. XVIII. sz. eleje: Az Hasabos Szárú lő tártos és munkára termet; á féle lónak (!) Szoktak meg holt tetemesedni, az mellyek-(ne)k gömbőlgeg á Szarok [JHb 17/10 lótarási ut.].

meghólyagzik felhólyagzik; a se bășica, a se umple de bășici; blasing werden. 1717: Joseph urfi ... megh hémlőzőt az orczáján igen sok (így!) vagyon á két lábán s a kezén nem tudom micsodásnak mongjam mert még meg nem hojajkzot, de hala Jstennek igen könyön vagyon [Szu; ApLt 2].

meghomályosít 1. átv beárnyékol; a eclipsa; be/über-schatten. 1833: kár is volna, hogy oda kéntelenitessünk, hogy a' Tordai Szép és jo kenyérnek, melynek a ditséretét, az hol tsak esméretes, mindenőtt meg adgyák a Világon, betsét 's jo emlékezetét meg homályosítsuk [Torda; TVLt Praes. ir. 1534].

2. átv ködösít; a mistifica, a crea confuzie; ver/einnebeln. 1672: az J quuquomodo nemű homalyos circumstantiakal fassioiban lattatik az d(o)m(inu)s Actornak keresetebeli adossághát meg homályosítottani, a' holott azt vallyák fatensi, hogy minden adossághit megh fizette volna [Kv; TJK XI/1. 175]. 1772: Atyai s Anyai meg edgyezett s el intézett rendelkezéseket és tettéseket világ eleiben ki terjesztett ésketésekkel kíványák meg homályosítottani [Drág K; TSb 21].

meghomályosítás 1. átv beárnyékolás, megrontás; eclipsare; Beschattung, Verderben. 1772: Voltak é olly kérdések-is mellyek ... Boldog emlékezetek(ne)k Atyai és Anyai szeretetek(ne)k, és Gyermekiekhez vonszo indulatt-yok(na)k meg homályosítottására nyilván és egyenesen tázloztanak [Drág K; TSb 21 vk].

2. átv ködösítés; mistificare; Vernebelung. 1829: Csudálkoznak a' Felperesek az Alperesnek ide nem tartozo haszontalan mind tsak a' Birot meg vakítottani, a' dolog valóságát meg homályosítottára czélozó iratásain (így!) [Ne; DobLev. V/1135. 10a].

meghomályosodik elszíneződik; a-și pierde/schimba culoarea; sich verfärben. 1655: Jöve egyszer hozzám Nataj László, és ada nekem hat aranyat, kere hogy válcsm el, en el vóm az aranyat, megh próbáltatám Tollvaj Pállal, az tűzben megh homályosodék, mondá hogy nem jo az arany, visszá adám neki [Kv; ChartTr II Mart. Szindi vall.].

meghomlít (szőlővesszőt) bujt/bújtat; a butăși/marcota; absenken/legen. 1736: jó Szőlő volna, ha meg homlittanák [CU].

meghomlítás bujtás; butășire, marcotaj; Absenkung/legung. 1587: Az Zeoleonek megh Homlítása. 21 die Jűny voltanak esmeg homlitok 21 fizettem 1 p(ro) 12 d Tezen f. 2 d. 52 [Kv; Szám. 3/XXVI. 21 Suweges Gergely isp. m. kezével].

meghompoltat földhányással befedet; a dispune să fie acoperit cu pământ; mit Erdaufwurf bedecken lassen. 1710: Rátoni János ... tanult hadiember lévén, a várát^a erősen fortificáltatja vala, a falukról számtalan élést, búzát, bort szalonnát, fát takarította a várban ... szénát sokat hordata, s hogy a tűz ne árton neki, feljűl földdel vastagon meghompoltatá [CsH 399. — ^aGörgény várát 1708-ban].

meghompoz határdombocskákkal kijelöl; a marca cu movilițe de hotar; mit Grenzhäufchen bezeichnen. 1807: (A földet) is az árok marton a régi gyeű helyjen meg hompozván az uthoz szakaszták [Nyárádsztbenedek MT; Told. 37].

meghompoztatik határdombocskákkal kijelöltetik; a fi marcat cu movilițe de hotar; mit Grenzhäufchen bezeichnet werden. 1754: Cserefa ... aszu határ Csutak, Vackorfa kettő öszve fonva ezek mellet meg határozatotot hompoz-tatot az ut mellet 4. magyar ölső rudal 11. rud [Mezőmadaras MT; Berz. 18].

meghord 1. odahord/szállít; a transporta/căra (la un anumit loc); hintragen/befördern. 1623: legh eleozoëris pedigh az bastia allianak megh zenelesere valo faragott keoueket kezittesse ell myuell azt ez jöuendo Augustus-bean, 7berben kellett fel rakny, mezeys arra valo kezen megh hordua oltva legyen az arok-haton az kezdendeő bastia feleöll [BGU 122]. 1742: egy tisztességes egész házatskának valo fát pitvarostul edgyütt Farkas Karácson maga erején tartozik meg hordani [Dés; DLt]. 1778: szerencsés ember volt mert az házának is, amelyben lakik, a vármegye hordotta meg minden fáját [RettE 392]. 1794: jollehet egyis közüllők azon Hid nélkül el nem élhet, mégis annak dolga segítségire ki nem hajthatom, holott a két vége igen gyengén áll ... melly most kevésel reparaltathatnek minden Naturálék meg hordva egybe gyűjtve vadnak [Ádamos KK; JHb XIX/40]. 1842: Ungur Lup az Haznak valo Fakat tartozik meg hordani [Dés; Törzs. Dési taxalisták 76]. 1843: ezen egyezménynek 2. pontja szerint ők csak az abrudbányai kamoraházhoz megkívántató szennet és fát tartoznának meghordani és levágni az ők határ-jaikról, vagy ha azt távolabb lévő helyekről kellene meghordani, ezen munkájok árára néve a királyi fiscusnak vélek alkudozni kell [VKP 127–8].

2. telehord; a acoperi; vollbringen, anfüllen. 1844: jo éret ganéjal ha meg hordanák a' virág táblákat jo bővön ugy a' veteményes táblákatis, tsak a' virágakat el ne taposák [Kv; Pk 6 Pákei Krisztina férjéhez].

3. iszappal feltölt; a umple (cu nămol); (mit Schlamm) auffüllen. 1762: Azon Maros Árkáról pedig úgy fogodotté el a víz, hogy valakik Karót verteneké Közepib(en) és ágot

is hánytak, s' azokat a' Viz meghordotta iszoppal [Körtvélyfája MT; BálLt 87 vk].

meghordat odahordat/szállítat; a dispune să fie transportat (la un anumit loc); hintragen/befördern lassen. 1571: Egy Nyhany Lewelewnkben Jrtwk knek megh Ennek Eleotte Az Meny new (!) heet Ezer zeker kewet az ktek Thartomanyabol Ew felseghe Ide az wywarhoz megh hordatny rendelt hog' ktek az Ideonek Alkolmas wolthaban megh hordatna, kyben meegh az mynth Nallwnk Twdwan wagyon Jo Ryz haatra wagyon hordatlan benne [BesztLt 19 Petrus zent Myhalyfalwy a beszt-i bíróhoz Szűv-ról]. 1623: Az zeker zenys 12 eoyny howzw legyen zelyessege ani meny az jstalloknak tornaczostoll a' mint megh jrtuk jllyen forman kezitessse mind palankott jstallokott es zeker zent ez jeouendeő tauazon niaron kiknek faytt mostan hordassa megh [BGU 125]. 1728: Hadnagy Lőcsej Joseph Atyánkfia ... az Malomhoz kivantato necessariumokatt veszsőtt, Tővisset, Léczet hordassa meg [Dés; Jk].

meghordattat odahordat; a dispune să fie transportat (la un anumit loc); hintragen lassen. 1759: azon Malomhoz kívántató fákat meg hordottotta, ki faragtatta [Mv; Told. 48/13].

meghordattatás odahordatás; transportare (la un anumit loc); Hinbeförderung. 1741: Az Dévai Várban kivantato fá(na)k meg hordatatása is nyáron áttall accom(m)odaltathatnék, és avall az oda p(rae)staltatni szokott 1500. németh forint meg marasztatnék más szükségekre [H; Ks 101].

meghordott odahordott; transportat (la un anumit loc); hingetragen/befördert. 1587: az keo szegeoknek az szegesteol atta(m) —/24 hordattam Eoreg keoweket az taualj meg hordot keohoz az kapwk padimontomoszasara [Kv; Szám. 3/XXX. 23 Seres István sp kezével].

meghordoz 1. körülhordoz vkit; a purta pe cineva dintr-un loc într-altul; jn herumtragen. 1669: Istennek hála még élek, édesem, de bizony igen meghordozott tegnap urunk az vadászatban [TML IV, 511 Teleki Mihály Veér Judit-hoz].

2. körülvisz, széjjelhordoz; a duce dintr-un loc într-altul; etw. herumtragen. 1769: injungáljuk kegylt(ekne)k, az Jobbágysok szolgálattáról ebben zart punctumokat maga Circulussában Falurol Falura meg hordozza, s publicé fel olvassa, magyarázza [UzLt XIII. 97].

meghordoztatik 1. körülhordoztatik/vitetik; a fi dus dintr-un loc într-altul; herumgetragen werden. 1662: Melly levél királyfalvi kastélyában die 8a Maii 1659-ben költ, de pecsétlés nélkül szerén-szerte és talán a fejedelem kezénél is, mivelhogy idegen pecséttel is láttatnék megpecsételtetni, meghordoztatott vala [SKr 487]. 1785: Ezen Circularrissunk mind(en) helylységekb(en) Fő, közép, és alább való Rendeknél meghordoztassék [UzLt X. 80].

2. (hóhér által a város piacán) körbeksíretetik; a fi dus in jurul pieții (insoțit de călău); (durch den Henker auf dem Marktplatz der Stadt) herumbeleitet werden. 1603: nagy Balint nem tagadgya hogy eo foztotta megh az holt testet ... Tetczyk azért az theorwennek hogy ... minek

eleotte megh hordoztatnek hogy beosegesben megh vallyia ha mith thud az chigara vonattassék [Kv; TJK VI/1. 657].

meghorgad 1. be/meggörbül; a se strimba; sich (ein)krümmen. 1584: az Bizonsagok vilagosok hogy Labanak semmy Niaualiaia Ne(m) lewen delkor ez Zeold Ambursne hozza ment, es labanak terdet megh fogta es thik-mony swltigh raita tartotta valaminemio lelektul indultat-wa(n) ky miat fél ora Mulwan az laba meg veszet es megh horgadot [Kv; TJK IV/1. 259].

2. meghajlik; a se indoi; sich beugen. 1662: a lövőszerszámoknak szépeiben egynéhányat a portáru hozottakon megcserélvén, többek között egy igen nagy mozsárt, melybe meghorgadva egy ember beleülhetvén, mását valaki alig láthatta ... győzedelmének jelenségére portára bevittete vala [SKr 455].

meghorgadott szk-ban; in constructi; in Wortkonstruktion: ~ orrú horgas orrú; care are nasul încovoiat/co-roiat; mit krummer Nase. 1809: Strodler 'Sigmond egy kevésse meghorgadott orru [DLt 471 nyomt. kl].

meghorgasít meggörbít; a indoi; krumm machen, krümmen. 1589: Attam az Peter Kowachynak, hogj Az Rudokat meg Chinálta es az wasakban meghorgasitot f. — d. 45. [Kv; Szám. 4/VI. 40 Stenzely András sp kezével].

meghorgasodik 1. meggörbül; a se strimba; sich krümmen/biegen. 1702: egy katona ... nemzetes Lázár Ferencz uramnak egy jobbágysát megvagdalta ... annak is az sebhétes miá a karja meghorgasodott, ez is az ő fájdalomért és félszégiségiért praetendál flor. 12 [Gyszm; SzO VII, 110].

2. elgörbül; a se curba; sich (ver)krümmen. 1811: Ezen két Gyümölsös közt a' verő-fényen Lévo ujj szőlőben járhatz két övényen: Egyik a' nagy szőlőn keresztül hozódik, Egyenesen, de itt már meg-horgasodik [ÁRÉ 47].

meghorgaszt meggörbít; a indoi; krümmen, biegen. 1573: Istwan kowach azt vallia hogi Mate kowach az Maswnnat hozot kazat Meg veotte, Meg horgasztotta veko-nította ettzette es az Eomaga beleget vteotte Rea, az eleby beleget ely vteotte rola es felleb atta hogi Nem Mint az Idegen kasa lart [Kv; TJK III/3. 180a].

meghorpad bemélyed/horpad; a se face o adincitură mică; sich eindrücken. 1817: mutatta a bal-oldalán a Csákány ütésnek helyét, és lattam hogy gödre volt, és meg volt a bőr horpadva [K; KLev.]. — Vö. a *meghojpad* cím-szóval.

meghorpadozik behorpadozik; a se turti (in mai multe locuri); eingedrückt werden. 1789: 3. Réz Serpenyő meg hollpadozva, mindenik ne(k) vas nyele Rft — Xr. 45 [Mv; ConscrAp. 22].

? **meghorpasztatik** ? megveretik; a fi bătut; geschlagen werden. 1589/XVII. sz. *eleje*: Ha az miueltető ... meg nem alkhatik, szegődhetik ezzel a mesterrel szabadon más mestert hihasson házához ... Mely dologert ez masodczor hivattatot mester meg ne horpasztassek, szidalmaztassek [Kv; KómcArt. 15–6].

meghosszabbít 1. megtold; a prelungi; verlängern. 1584: Veottem egy Torozko vassat hogy az korongot meg hosszabbítottak [Kv; Szám. 3/XIII. 4]. 1597: Az fokhaz ablakanak ... rostelt chinaltattunk, vettünk ahoz ... egi vas rostelt ... Hogi keteot chinaltanak beleolle, mindeniket meg kellett hosszabítani [Kv; i. h. 7/XIII. 9]. 1807: A tulso Malmot ... a Kolosvári Plébános birta ... melyi vegtäre el pusztulván ... néhai ifiabb Rettegi Sigmond Ur ... építetett egészen ujra fundamentumabol, és meg hosszabította, hogy öt köre szaparitsa [Apahida K; RLt O. 2 Jos. Farkas (47) ns provisor vall.]. 1846: a' Szebeni hegybe lévő Sajto szint meg hosszabítottam és meg is szélesítve Sendejel fedve, a' Sajtót es ujra tsináltattam [Kv; Végr.]. 2. időbeli határt kitol; a prelungi (un termen); (Termin) verlängern. 1850: Kora Juonnal a mult évi egyezményt ezen évre is meg hosszabbítottam [Ne; DobLev. V/1327 Dobolyi Bálint a városi tanácshoz].

meghosszabbítás megtoldás; prelungere; Verlängerung. 1811: Egy fekete borsos poszto Mente Ujja meg hosszabbítás [Kv; Hodor lev.].

meghosszabbítat megtoldat; a dispune să fie prelungit; verlängern lassen. 1587: gattiat az Malomnak vyollag keottettwk ... Az korong vasat meg hosszabítottak [Kv; Szám. 3/XXXII. 12]. 1592: az kapúnak egik sarkat hog' meg hosszabítottak Attunk f — d 6 [Kv; i. h. 5/XIV. 28 Eppel Péter sp kezével]. 1596: Az masa haznal hogi az aito sarkay kj bontokoztanak volt, Azokat meg hosszabították es az zaarhoz egi nehani zeget verettettünk [Kv; i. h. 7/II. 24].

meghosszabbítatik időbeli határ kitolatik; a fi prelungit (termenul); (Termin) verlängert werden. 1767: A kolozsvári papi állomásokra a Concursus ideje ... Jan 31-ig meghosszabbítottak [M.gyerómonostor K; RHAK 18 esp. ki]. 1809: a Polgári Hivatalokban lévő Tisztek a Szabadság idejével oly formán vissza élnek, hogy annak kitelésével, a nélkül hogy előre meg hosszabbították engedteték [UszLt ComGub. 1694 gub.]. 1852: A Biblia Magyarázata ki adási elő fizetése September 1söig meg hosszabbítatik [M.bikal K; RAK 50].

meghosszít megtold; a prelungi; verlängern. 1811: Ed dig is kints vóltál tisztelendő Atya. De most árad rád a' bőv kints folyamattya, Most, most Árkangyali igaz nevet vettél, mely órában Árki Diakonus lettél; Már Titulusod égy szóval meghosszítottuk [ÁrÉ 114].

meghoz 1. vkít/vmit elhoz; a aduce pe cineva/ceva; jn/etw. (ab)holen. 1562: Az zallagybol engedet biro vram Kakas gergelnek, ez okkon hogy az Janos deaknak canadinak (!) atta volna az kertet hogy az donacio levelet meg hosta es meg Jrta ket kannat ky tessén f. l d 75 [Kv; Szám. 1/VII. 61]. 1588: Az en fiaim oda mennek azokhoz az kikert kezesek voltak ... mondnak azok hogy nem tehettek zeret az penznek, Az en fiaim az mynt az vegezes volth meg fognak azokat s ell viszik Sombori Lazlo vram kezebe mondnak, az my keoteseonk zerenet vram Jm my meg hoztak az foglyokath mert az penznek zeret nem tehettek [Zsákfv Sz; WLt Mich. Talas jb vall.]. 1597: Tiboldi Georgyne Martha Aszoni Vt Actrix bizonitia zombatfalui Fanchalj Ferench Vt I elle(n) hogy az Fanchalj Peter Ara-

niat melyet Lengiel orszagból meg hoztak az J kezebe hatta Fanchalj Peter [UszT 12/115]. 1627: mikor onnat magiar orszagbol meg iovenek meg hoza az feleseget es vele lakek [Nyárádszereda MT; DLt 358]. 1638: az másik lovamatis meg hozak mind az kakasdi Bartok mihaly lovaval eggjüt [Mv; MvLt 291. 128a]. 1712: az Bort Czipot s sulymot, Lent meg hoztak [Szamosfva K; Ks 96 Arva Kemény Kata leányához]. 1802: A Dohányt ugyan köszönöm — A' Specificalt, pórtékákat, mind meg hozták Szerentsésen [Kv; IB].

2. ideszállít; a transporta (la un anumit loc); herbefördern. 1600: Tudom hogy a mikor Telegdi Mihaly az molnoth chenaltatni akara, az fajait meg hozak, az malo(m) arkot mēmi kezdek rudal [UszT 15/269 Docze Janos Zenth Marthoni Zabados (50) vall.]. 1602 k.: hogi oda Jove, az Haznak iob reze fel rakva vala annak utanna eő raka. mertt minden faia kezen vala meg hozva [i. h. 16/61 Leorincz Janos marefalvi drabantt vall.]. 1648: a' melyi ... fa a csűr építésére kívántatott volna azt a Csokai Vraimék^a tartozzanak meg hozni [MMatr. 87. — ^aCsoka (MT) lakosai]. 1737: ha Marhás atyánkfiak az ágat és tövisset meg nem hoznák^a, vagy ez Hetről elmaradna, tehát pénzenn vétetik az ollyak hejett is és azok(na)k is pézel kell fizetni [Dés; Jk 485b. — ^aA gátéptítéshez]. 1839: communitásunk egyezésével határozatott, hogy ezen az őszön a gyalog, marhátlan emberek által ölbe kő hányattassék, és az marhás emberek a télen szánon meghozzák [Taploca Cs; RSzF 102].

3. vkít/vmit visszahoz; a aduce inapoi pe cineva/ceva; jn/etw. zurückbringen. 1570: Agotha Zamoskēzy Myhalne vallya Aztis Twgia hogy egy Zolgalo leania ... ky vgmynyt Negy eztendeigh zolgalta volt hogi gyakorta fwtot Ely Teolek, Eccer meg hozta volt valazvtrol es Lanchra vetette volt egi paytaba [Kv; TjK III/2. 128]. 1574: Zep Balas Takach Antal zolgaia Azt vallia hogy az vra Egykor meg leot volna valahonat, az felesége panazolkodik volt hogi harom galambia ky zaladot volt Es az papne hazaba Be Rekeztette volt onnat hozta meg [Kv; TjK III/3. 405]. 1590: ha az vram szolgaiat Dobos Janczit ... Megh nem hozzak ez feliel meg Jrt kez(es)eknek ... feiekhez nywlhasson [UszT]. 1593: a' Mely Talokatt farkas ferench, Menyekzeyre atünk volt, Meg hozak de Jgen gonozúl banttonak wala vele. Biro Vram hagyta hogi az kanagiartóul, Meg Jgiengettesem [Kv; Szám. 5/XXIII. 36 Casp. Schemel sp kezével]. 1639: mikor az Barczai Akos szolgaia ala attuk vala az Czikor Gíörgy lovat ... hogi meg hozak az Tanachnak supicala feleöle hogi az eő lova az postasagh miat hala meg [Mv; MvLt 291. 184b]. 1684: Bokor Annók ... innét is el szókék s meg hozá Mihálcz Miklós Ur(am) honnét nem tudom [Altörja Hsz; Borb. II Andreas Apor (69) ns vall.].

4. Isten ~ vkít Isten megadja/megengedi, hogy vki meg/visszajöjjön; Dmnezeul i ajutá pe cineva sz viná inapoi; Gott macht/erlaubt es, daß jd zurückkommt. 1589 k.: Tudom az ado feleol hogy igh vegezek varosul hogy ha Isten Jo valással meg hoza az feiedelemteol az suppicalokat tehat az kik korczionmaul elnek hat azok ozton teobbet adgianak az adoban [UszT]. 1593: eo kegme pintekre vogi zombatra giwiche be eo kegmekek: Ha hul penig eo kegme el menne mikor Isten eo kegmet meg hozza, akkorra giwiche be eo kegmekek [Kv; TanJk I/1. 209]. 1600: Eleottwnk Illien vallast te(o)n busi miklos, hogi Jo vrain ... ha az Vrsten meg hoz a hadboll kith keozonhessek

megh, az Vrsten halallia megh neked Jo Eoczem [Vaja MT; Törzs]. 1653: Szolgalatomat ajanlo(m) kegyelmednek mint nekem kedves Apam Vramnak, az Vr lsten eő Felsege kegyelmedet ... hozza megis hamar udeon [Szárhegy Cs; Törzs. Lázár István apósához, Petki Istvánhoz]. 1696: bekeseget török(ne)k^a kel lennünk, talám még I(ste)n kgldt meg hozza [Vécs MT; TKI Kemény Simon Teleki Pálhoz. — ^aOlv.: töröknek].

5. (adósságot/tartozást odavéve) megad; a aduce (data-ria); (Schuld) zurückerstatten. 1573: Azt vallia Eottues Andras, hogi ... Mikor az azzony ky akama Menny puskar vtan varadda adot volt eoneky aranyat egi pechetes gywreot chinalny, es Jelt adot volt hogi ky az Mwtatia Annak ky adya eo az zerent chelekedet, és annak atta ky az Jelt és az valcagat neky meg hozta, Annelkw! Marat volt Nala 14 Nehezek ewzwy [Kv; TJK III/3. 173]. 1574: Ieotennek volt Zabo Bartoshoz ket olah Mihál es Ianos Arultanak egi borra ... Az arw penig volt fl. 10 zok keppen zabottak Bartos Annak Ne(m) hit volna, hane(m) hogi kezest vessenek hogi meg hozzak Azt sem Akartak, oztan vgi hattak az Mihál lowat egi hetig Zaloga hogi meg hozzak az Bor arrat [Kv; i. h. 367]. 1598: ha valakinek valamit attal ... az vegezett napra megh hozd [UszT 13/25]. 1634: en imar meg perlette(m) uala Sido Mihalt az törüeni megh itilli uala hogj mast agion heliebe(n) az Vta(n) nekem megh hozza Sido Mihálj az Johot [BLt 3 Szabo Matthe Kazo(n) Uy falui (34) ns vall.]. 1644: Teóreók Janosis megh hozza [Kv; TJK XV/1. 10]. 1807: azon még alkutt és utrizált két szalonnák árát nem hozta meg Gazdag Mária az Exponens Gazdámknak, holott pediglen eleget várta Gazdám hogy meg hozza [Dés; DLt 198].

Szk: pénzül ~. 1597: Ioannes Rosas ... fassus est az Carpitosne marhaiból hazi ezkeözbeöl, abbolis ki nem telek az adosság hanem azutan Demetér penzewl hozta megh [Kv; TJK VI/1. 4].

6. (tulajdont) meg/visszavált, visszaszerez; a rāscumpāra (o proprietate); (Besitz) wiedereinlösen/zurückgewinnen. 1590 k.: Az Nagy reunel valo feold feleol Azt mondom Az feold zinyen Az zomzedsagoth megh felellettem, megh felelek hogi Az varossi feold fele nem Az Janossi tamás feolde fele Jgi sok keoltesemmel hoztam megh Az varos zamara [Szu; UszT]. 1598: az megh neüezett peres feöldeket ... en idege(n) kezöl hoztam megh mynth vje Atiafi ha a' teórueny úgy itilneis hogy vizza nem(ner) az feold, de az penzt meg keua(n)nok [i. h. 13/48]. 1606: (Az alperes) sok feöldeket vett szalagositott, Jobbagiokot váltott megh ... De az molnot sohunna(n) megh ne(m) hozta [i. h. 20/267]. 1640: Makfaluaban, es Annak hatariban, birodalmos Emberek uoltak az A(ctor)-nak praecessori: Seot az is constal, hogi egi Chiuniaz neuw Erdőt völgiat, az A edes Attia, maga faratsagaval es hitiuel recuperalt hozot meg [Mv; DLev. 5]. 1687 k.: Vagyon más egy örökségis ... 14 forintb(an) vagyon zalagb(an) Sido Pál adta volt el, s ā falu idegentől hozta meg Kápolna Számára [Mogyorós MT; MMatr. 226].

Szk: pénzével ~ saját pénzen megvált. 1634: Tudom hogi az meli öröksegen lakik Biro Andras Reczieniedi Anniaira Birtala(n) Ersebetre ötlet illeti verre Aztis tudom

hogi pinzeuel hozza megh Idegen kezöl Kelemen Tamastol az oltatol fogua bekesegetenis birta biro Andras [Recsenyéd U; TSb 21] * törvénnel ~. 1542: hoztunk meg teorwennielt ket hold feoldet egy mas mellett [HSzj hold al.]. 1606: Ezek felett egi jaro molnot zamtalan sok jarosom(m)al kedltesem(m)el Atiam fiaj segetseguel, teóruenjel hozek megh az felere, melj Parajdo(n) vagio(n) ... Ennekis az felet keuano(m) [UszT 20/154] * vkil/vmi pénzén/pénzével ~. 1675/1687 k.: A' Templom mellett égy Kis örökség vagyon melly(en) régen ā Praedicator lakott, mellyet idegen kéztől Ecclesia pénzével hozott meg a falu [Csejd MT; MMatr. 293]. 1700/1716: az melly szánto földek, rétek, még zálogban vadnak^a, azokat is Lökös Pál az megye pénzén hozza meg [i. h. 244. — ^aMakfálván MT] * zálogjából ~. 1777: Csak aszt a' részt Birja Bartos Kelemen Pap Ur az Etzken Jusnak a' Mellyet meg hozot zálogjából mert az ökegyelme Attya mind eladogatta volt [Albis Hsz; BLev.] * zálogján ~. 1625: masunnet zalagian megh hozuan nala uadnak [Uzon Hsz; BLt].

7. hírül hoz; a vesti; berichten. 1603: Aztis bizonyosson el hydye Ked hogy az Debreczeny Bironak kett vittal volt itt embere az Bassanal, az mely megh hozta hogy az Tatar ham altalkeölt az Dunan es az Kereztes mezeyere Ball Eger melle [Dés; BesztLt 65 Th. Szabo dési bírő G. Frank beszti esküdt polgárhoz]. 1619: érkezék Leopoldusnak egy postája Bécsből, azki meghozá, hogy Ferdinandust elválasztották császárságra és meg is koronázták [BTN² 344–5]. 1621: Juta onnan fellüli Ky(raly) V. eo felsege postaja Miko Mihali, meghozuan teob hírek keozot az Buksy halalat [Kv; Szám. 15b/IX. 65]. 1657: Onnan megindulván, mivel meghozák, hogy Csáki hada leselkedik utánunk, választám az máramarosi utat [KemÖn. 150]. 1678: Az német Ez éjjel a mint az én embereim meghozták, Hadadhoz közel hált, ott mit akarjon, még nem tudhatom. Az Szilágyságban a merre takarodik, mindenütt éget [TML VIII, 257 Teleki Mihály a fej-hez]. 1710: Megvirradván és az előljárók meghozván, hogy a török valójában szalad, a török táborn, mely minden kigondolható világi jókkal, drága egyetmásokkal gazdag vala, felpraedálák [CsH 173].

8. (választ) közöl; a comunica (un răspuns); (Antwort) mitteilen. 1585: Bachy Thamas vallia, Olaios Georgy Zabo Marton Altal onzol vala az eo hazaual cherebe, De mikor enis Akaratomat Niütottam (!) volna a' chereheöz hát oda kwledek, és megh hozak hogy kesen Jartam volna, Mert Hozzw Martonnal Alkut volna megh [Kv; TJK IV/1. 414].

9. szk-ban; in constructi; in Wortkonstruktionen: ~za vminek a hírtét vmilyen hírt hoz/közöl; a aduce vestea a ceva; irgendeine Nachricht bringen/mitteilen. 1657: Ez útra el nem mentem vala én az urakkal: hanem meghozván az menyasszony betegségének hírtét, s azon a fejedelem igen megszorodván, sietséggel expediala engemet elejben [KemÖn. 59]. 1662: De a fejedelemnek még Váradon léte alatt érkezék a bánhoz, Barcsai Ákoshoz bocsátott Komáromi István nevű étekgógya, ki hírtét bizonyosan meghozá, hogy a tatárság Erdélyben bizonyosan benn volna [SKr 440] * hírül ~ hírként közöl; a comunica/anunța ca veste; als Nachricht mitteilen. 1658: Igen hamarsággal kelleték írnom, mivel csak szintén most hozák meg hírül, hogy Apafi Mihályné asszonyomat elvitték a tatárok [TML I, 265 Teleki Jánosné fiához, Teleki Mihályhoz] * választ ~ választ hoz; a veni cu răspunsul

cuiva; Antwort bringen. 1584: Maniky Adam vallia mikor peng meg hozta(m) volna A valaszt Ige(n) meg busula Barat Istwanne, es chak ottan halala teortenek [Kv; TJK IV/1. 216]. 1769: Az Ur kedves Fiam Uram válaszsztát ... későtskén hozta megh az olánné ímítt amott tekeregvén véle [Nsz; Told. 5a].

10. megterem; a produce; gedeihen, wachsen. 1805: Két Darab szőlő a Buzai szőlő Hegybe ... ha jól mivelnék, meg Trágyáznák, és el homlítottán, fél termésbe meg hozna 200 veder Bórt [Buza SzD; LLt Csáky-per 124. L. 31].

11. elérhetővé tesz; a face posibil ceva; erreichbar machen. 1625: az megí neueszet heljet ... az szabadsági előt hatalmasul foglalta uala kj az kendj ferencz tisztarta kezvínkeből de lmar megí hozta az szabadsági [UstT 23a].

12. előidéz; a pricinui; verursachen. 1710 k.: Akár a feljebb említett okok, akár a Nigrelli generális ellen való rancora^a ... akár az udvar ordere után való várakozás meghozák szépen, hogy amely dolgot Kis Albert hetven talpassal indíta áprilisban ... decemberben hetvenezer száma is nőjön [BÖn. 938. — ^aTi. Rabutin tábornagy gyűlölete].

13. tejet ~ tejképződést elősegít; a ajuta procesul de formare e de secreție a laptelui; Milchbildung fördern. 1593: Jeoue egikor hozza(m) Niari Simonne es monda hogi egi féle fw volna az en kertembe, es eoreomest latna, be bochato(m) az kerbe, ki hozza benne, es kerdem mi hazna volna, monda akkinek teje elapad, meg hozza [Kv; TJK V/1. 339b].

meghozás 1. elhozás; aducere; Abholung, Herbringen. 1561: az ky az Cehbe be akar allanj ... Tartozzek edel is hog' az q attianak annianak es bwletesenek tiztesseges fuoltarol. Es az q aprod eztendenek (!) ... ky tolteserol lewelet hozzon ... az fele leüelnek meg hozasara a' uág' bizonytasra az ceh mesterek akkor intchek mykor napot ker [Kv; ÖCArt.]. 1609: Zeoleosi Ferencz az Iouas legeny megien Viczere az Ado penzbeol deputalt adosag megh hozasara [Kv; Szám. 12b/IV. 312].

2. odaszállítás; transportarea (la un anumit loc); Hin(bei)förderung. 1642/1722: A Fának meg hozasaban ilyen Modalitast rendelünk mind itt s mind egyebütt ... Hogy a Megye magát két felé osztván, vessen két Nyilat bé, es a melyik félnek Nyillya elsőben ki jön; az a fél a fát Pünkösdig meg hozza Papnak Mesternek [Beresztelke MT; GörgJk 79]. 1722 k.: A Fa meg hozasaban azt a modalitast tartsak, melyet Beresz telken meg jedzettünk [Mezőújjak MT; i. h. 175].

3. visszahozás; aducerea inapoi; Zurückbringung. 1621: Fekete Petert kulde ... Kallianig az Talak es Tanyerok meg hozasaert melljeket Haller Georgj keretet volt B. Vramtol [Kv; Szám. 15b/IX. 194].

4. (tulajdon) meg/visszaváltás; rāscumpārare (de proprietāti); (Besitz) Rückkauf/Abfindung. 1802: méltoztatik azt Nagyságod böltsen meg-ítelni, hogy a Nemes Ember Jóságai elidegeníthetetlenek lévén, annak meg-hozására a Successorokat a Törvény kenszeritti: ugyan azért ... Tessek Nagyságodnak ezen offerált Mínor summát fel venni, és a' meg-említett Komjáztégi tellyes portiot az Expensnek mint Vérnek ... ki bősáttani [Torda; JHb XIII/9].

Szk: perrel való ~. 1650: Bizonitsa az A(ctr)x hogy ... az örökseggnek perrel való megh hozasaert nem költött [UstT 8/64. 20a].

meghozat 1. elhozat; a face/dispune să fie adus; (ab)holen lassen. 1661: Az kis szeg lovat meghozattam; alkalmasint megépült [TML II, 210 Veér Judit Teleki Mihályhoz]. 1755: Kglmes Uraim eo Excelljok mind ketten frissen vadnak s már a Szál Dobosi feredőre nem mennek, mivel meg hozatván a proba vizet s Probát is tévén a Doctorok, veszedelmesnek, s igen erősnék tartják az Ur eo Excellja természetéhez [Ks 96 Baló Antal lev. Nsz-ből].

2. odaszállítat; a dispune să fie adus/transportat (la un anumit loc); hin(bei)fördern lassen. 1570: Eotthwes ferencz ... vallya Latta hogy az Ayto kéwe keszen volt, Mondotta Keomyes Tamasnak chinald fely Aytot, Thamas azt Monta hogy fely chinallya chiak feowent hozasson, Eo megh hozatta [Kv; TJK III/2. 172]. 1580: Az polgarokis hozassanak egy egy zeker keowet ... A ky el hozza vegie(n) czedulat rulla ... Ha penigh el nem Menne Az pallek vegienek egy forint arra zalagot rayta es hozassak meg abbol az egy-egy zeker keowet [Kv; TanJk V/3. 209b]. 1587: Az keofal Epuletire megh hozassak az zaz Vraim az egy zeker keowet [Kv; i. h. I/1. 52]. 1681: Az hámorhoz tartozó szolgálkkal is szokás szerént az tőkéket magunk számára esztendőnként meg hozassa [CsVh 106]. 1738: Concludáltuk hogi Hadnagy Atyánkfia ő kglme A melly ... Hidhoz kívántató fa restantia ... még Városunkon vagjon, azokat is mentül hamarébb hozassa meg [Dés; Jk 502a].

3. visszahozat; a dispune să fie adus inapoi; zurückbringen lassen. 1573: Pyroska Nagy Benedekne ... vallya Ezer Ennek az fekete kathonak Matkaya volt, Ad tyzen nyolcz forynthot Neky hogy kereskedyek velle soha Meg ne(m) Jéwe Az uta(n) kathy valahol tudomanyosokat tudat mindeneowe el me(n)t hogy haza hozathatnaia Matkaiat, de soha ne(m) hozathatta, Monta oztan eo Maga kathy ez vallonak Jde s Ide volta(m), Abba lartam hogy megh hozassa(m) ha megh hozathatna(m) de Ne(m) lehete [Kv; TJK III/3. 86b]. 1599: Erzengyarho Mihaly ... vallja Ez fogoly leanyzo ... elseo vttal el zeokek teollem Monostorra az sebezemol egynehany penzemet lopta vttal el onnet egy azzony alatot kerwen rea megh hozattam esmet vizza fogattam [Kv; TJK VI/1. 328]. 1666: Szabo Mihály, itt valo örökös fi, s ado fizető rótt személy lévén, Kendi János vram(n)ak jobbagya vala, inn(en) szókék elis az Lengjel országhi had előtt, kit ő kegyeme idege(n) kez-ből megh hozatva(n), itt Balavásáro(n) maga föld(e)n telepítte vala meg [Balavásár KK; Ks 19/III. 13].

4. kb. be/megszerez; a procura; be/verschaffen. 1710: úgy gondolkoztam, hogy holtom után kegyelmedet hagyjam az én jóvaimban nagyobb successornak adatok ... ötven ház jobbagyot, a csfki főkapitányságot is kegyelmednek cedálom, s egy hónap alatt a császártól arról való donációt meg is hozatom^a [CsH 305. — ^aApor István szava Cserei Mihályhoz]. 1764: A többi között a bátyjának, Kemény Ferencnek mondotta egyszer: „Bátyámuram! Cekelakát (mert selyp volt) adja el ked s én is eladom Cintost s hozassuk meg a baronátust s egy pénzünkben sem kerül” [RettE 176].

meghozatás odaszállítás; transportarea (la un anumit loc); Hin(bei)förderung. 1625: Az Grendeli fak meg hozatasara Csinaltattam az taraczk kerekkekhez ket tengelt nyutot agast es rudat fizettem Kerekes Istua(nn)ak f 2 d 50 [Kv; Szám. 16/XXXII. 10].

meghozathat 1. elhozhat; a putea face/dispune să fie adus; abholen lassen können. 1677: mind az Actor, s' mind az In Causam attractus részéről, ha kívánnák, és a' Birák-is szükségesnek lenni látyák, adattassék annyira valo haladék, hogy a' vádlásra vagy mentségre valo requisitumokat meg-hozathassák [AC 40].

2. visszahozhat; a putea dispune să fie adus inapo; zurückbringen lassen können. 1573: Abba Iartam hogy meg hozassa(m) ha meg hozatthatna(m) de Ne(m) lelete [Kv; TJK III/3. 86b. — A teljesebb szöv. *meghozat* 3. al.].

meghozathattat elhozattat; a putea face/dispune să fie adus; abholen lassen können. 1704: Ma reggel felhozatván Bethlen Miklós urat, azt demonstrálá, hogy neki micsoda szüksége lött volna a bécsi documentumokra, ha annyiravaló exmissioja adatott volna, hogy meghozathattatna volna [WIN I, 171].

meghozatik 1. odaszállítatik; a fi adus; hinbefördert werden. 1852: Mig a Gát ág es a Zápor tartozhoz me kívántato Anyagok meg hozatnak ... szükségesnek látnám a Zápor tarto helyit el készíteni hogy ne maradna minden munka egyszerre [Kadács U; Pf Pálffy Dávid Pálffy Lajoshoz].

2. hírül hozatik; a fi adus vestea; eine Nachricht gebracht werden. 1662: postán meghozaték, hogy Ali Csauz más fő törökökkel, mintegy tizenhatodmagával, ismét útban volna, és a szomszédságbéli végbeliek és nagy késületben és csak indulófélben volnának | az fejedelem, hogy a vezérnek az harchelyen való megtartozása bizonynyal meghozatott volna, maga is Váraddá kívánkozik [SKR 169, 554].

3. ~ vminek a híre vmilyen hír közöltetik; a fi comunicat o anumită veste; irgendeine Nachricht bekannt gemacht werden. 1662: a strázsára meghozatván híre a török jövetelének, hírt adának a táborra az uraknak felőle | Az fejedelemnek bizonyosan meghozatván híre, hogy az ármáda Kassa megszállására fordult Bakos Gábort is ... hadaival együtt a varannói völgyen felbocsátá [SKR 173, 228].

meghozattat elhozat; a face/dispune să fie adus; abholen lassen. 1840: A Pálinka főzéshez meg kívántato élesztőtis magam tartozom Sz Régenből meg hozni vagy hozattatni [Kv; Born. G. XXIVb].

meghozattatik elhozattatik; a fi adus; abgeholt werden. 1665: Az is szükséges, az minemű levélnek Bécsből meg kell hozattatni, annak minutáját hagyja udvarnál Kegyelmed [TML III, 407 Bethlen János Teleki Mihályhoz].

meghozhat 1. elhozhat; a putea aduce; holen können. 1618: Ha ugyan athnamét akarnak adni, olyan protestatióval kell elvenni, de csak minutáját, nem az corpusát, hogy küldjék Erdélybe az mi kegyelmes urunknak és az országnak, és ha tetszik, jó ismét követ bé, meghozhatják [BTN² 92].

2. visszahozhat; a putea aduce inapo; zurückbringen können. 1592: Hogy ha Coloswarrol valamely lakos Jobbagsagh ala megien, mindenwnnet meg hozhassak [Kv; DiósyInd. 20]. 1610: Miert hogy Kws Thamasnak meg eskwt az Battya, Kws Miklos hogy az kezességbe bele ne(m) hadgia, ha bele hadna, s ell zeok(ne)k az eo vratol,

Kws Thamas mindenwt kergethesse, es meg foghassa, s meg hozhassa az eo Vranak Balasy Ferencznek [Bordos U; UszT 52höz]. 1656: ha az meg irt jobbgi ualmai gondolattiból helyeből ki bontakoznek, es el szöknek az kezeseket az orszagh töruey szerent ... certificallatuan hogi az ... el szeökött iobbgiot meg hozak, mellyet ha nem celekedhetnenek s meg nem hozhatnak ket het alat ... külön külön egiken egiken negiuen forintot exequallat-hasson szabadoson [BSz; RLt 0. 5].

3. tejet ~ tejképződést elősegíthet; a putea ajuta lactația; Milchbildung fördern können. 1616: az Goch geörgy hazatul hozoth volt zalmat forgachoth es fekete éger levelet az vegre, hogy az Eo feyős tehenenek az teyet meg hozhassa [Kovácsna Hsz; HSzjP].

meghozó elhozó; care aduce; (ab)holend, mitbringend. 1670: Kegyelmednek háromrendbéli leveleit vettem el, melyekre még eddig választ nem tehettem, mivel igen sok dolgaim voltanak s mindenkor a levelet meghozó ember sietett visszamenni [TML V, 119 Bornemisza Anna Teleki Mihályhoz].

meghőköl 1. meghátráltat; a face să dea inapo/indărát; (zurück)weichen lassen. 1718: Azt monda Tartsafalvi Mihály, mikor Palfi uramék jőnek vala hadd jőjjenek es egy vas villat ki vévén az rend alol, mert evel bizony edgyet meg hőkölök bennök közel sem eresztém [Tarcasfa U; Pf].

2. ~i magát megtorpan; a se opri brusc; zurückweichen. 1710: generál Kricpaumb látván a nagy confúziót generál Vellensteint ... a hajdúk ellen expedálja^a ... az a sok tolvaj, akasztófára való ezer hajdú megijede ... széjjelfutának. Hátul Károlyi is semmit nem emberkedik, látván, futnak a hajdúk, ő is meghőkölle magát s visszanyomula [CsH 428–9. — *1709-ben].

meghőköltetik meggondolásra készttetetik; a fi pus pe ginduri; zur Überlegung gezwungen werden. 1801: Levelemből látam aztat, hogy hanem a Sátor vijenének Magom számomra különben alkalmatlan lennék Mellyekhez kepest el-vesztettem minden vágyódásomat, avagy legalább meghőköltetem a' Bor-vizre valo Menetel iránt ezen esztendőre [Kv; SLt 17 Lázár István P. Horváth Ferenchez].

meghull (állat) elhull/pusztul; a pieri; (Tier) verrecken. 1824: a kérdezett idők alatt a' sertések két versen meghullottak, hogy pedig azok az utrizált idők alatt mennyit szaporíthattak volna, és az meg állítani nem tudom [Szentdemeter U; Told. 40].

meghulladozott le/elhulladozott; căzut rind pe rind (de pe ceva); nach und nach heruntergefallen. 1716: meghulladozott, és rothatt Sendelj fedél alatt ... ökör Istálló; feles rako fája hejjával ... jo fedél alatt rako fajiis kipotoltatvan meg jo ideig meg szolgálhat [Pagocsa K; JHbK LXVIII/1. 16]. 1732: egy darab hely a Sertések(nek) enni ado helynek meg hulladozott sátoros sövénykertel be kerítettett [Nagyida K; Told. 11/70]. 1761: Vagyon tíz tsere ágasokra szarvazott sövény lészával padlott, szalma fedell, fenyő fűrész deszkából vas Szegekkel szegzett de meg hulladozott oldalú, cir. nyoltz Lora valo dib-dáb Istálló [Szpring AF; JHbK LVIII/1. 502].

meghuncfutoz huncfutnak szidalmaz; a zice despre cineva că este smecher/șirețlic; jn Hundsfott nennen/rügen. 1739: meghunczfutozának, az konyha felé menének, onnan ki fordulának az Udvarház felé [Kézdisztélék Hsz; HSzjp J. Lőrincz (40) jb vall.].

meghunyaszkodás megalázkodás; umilire; Erniedrigung, Demütigung. 1678–1683: (A fej-nek) veteni semmi képen ne meresselljete, mint Is(te)ntől előtekben alított Uratoknak, vagi is, vagi kemény hozzátok ... ha kemenj, s hozzátok idegen, tű okot ne(m) advan rea, bekesseges türessel, s Is(te)n előtt nagi megh hunnjaskodással, illik ezt is szenvedni [Ks Kornis Gáspár kezével]. 1770: Az Biro a Vintzellernek ujra valo Conventionaltatását és restantiai-nak kifizettetését alazatos meg hunyázkodással kirí [Backamadaras MT; Ks 38/II. 28 Váro Gábor lev.]. 1808: (A jb-ok) a Vármegye Tisztyeinek is ugyan, de kivált az Udvari Tiszteiknek, sőt még az elsőbb inasok(na)k is, eleikbe mentől nagyobb meg hunyázkodással lehet, úgy járuljanak, süvegeiket meszszűnnek le vevén, a földre le sűtött fővel közelítsenek feléjük, mert az ilyen rossz meg hunyázkodásnak mutatása tsuda mely igen jól esik az ilyen subtyrannusok(na)k, és nem tudom mitsoda kis Vice királyok(na)k képzelik ilyenkor magukat [Kemény, CollMss Tom. XXX Varia XIII].

meghunyaszkodik megalázkodik; a se umili; sich unterwerfen/demütigen. 1679: Keserves az pohár, de csak el kell venni, mikor és az mint az Ur reánk méri. Tudom mindezekben is meghunyaszkodik kegyelmes Istene kezei alatt Kegyelmed és az kinek már ajánlotta szerelmesit, haragra békételenségével nem ingerli ő szent felségét, példát adván másoknak is szent maga viselésével ily szomorúsági közt is [TML VIII, 508 Bethlen Farkas Teleki Mihályhoz]. 1808: (A jb-ok) oly okosan tudják ezen állapottokhoz magokat szabni, indulatokat mérsékelni, dolgait tsendesen igazítani, Földes Uraik, Vármegye Tisztyeik, Tisztartojok előtt meg hunyázkodni, azok(na)k legoktalanabb szavaikat, tselekedeteiket is, szemben helybe hagyni 's tsudálni ... hogy ezek által mindeneknek kedvet meg nyerik [Kemény, CollMss Tom. XXX Varia XII].

meghurcol 1. (ide-oda) vonszol; a țiri (încoace și încolo); (hin und her) schleppen/schleifen. 1730: meg is hurcolta üstökénél fogva [Türe K; Told. 28]. 1763: Jákó Sámuelnek exponállya: hogj egy Dragonos káplár más köz emberrel ... meg verte, hurczolta, kergette, rugoldozta [Lisznyó Hsz; HSzjp]. 1771: Ugy hallottam hogy Gazmér György hajánál fogva meg hurtzolta volna az édes Apját [Dés; DLT 321. 9b St. Tordai (56) ns vall.]. 1791: a 'Pakulár ... meg ragadván a' Kortsomárost, és a Kortsomáros is ötét, hurtzolódnak vala a' Fogadost rutul meg hurtzolák, haját meg-tépék, és az Ingit elől végig le-hasíták [Galgó Sz; JHb I/23]. 1796: Varga Jantsit ... a Czigányok ... le taglották a' Földre, 's ott meg hurtzolták [Mocs K; Eszt-Mk]. 1807: a Papatis meg hurtzalták [K; KLev.].

2. *~ják egymást* tépelődnek, megtépik egymást; a se páruí, a se bate trăgind(u-se) de păr; einander raufen, zerzupfen. 1761: ebből osztán többről többre menvén Lupényék meg szidták Blidár Vaszalit, s egy más üstökéb(e) akadván meg hurczolták egymást [Illyésfva Sz; BfR 45/9 Popa Ursz (30) ns vall.]. 1808: a' Parochialis Háznál Ifju Halmádi Josefné és Anyossa ... a penitentialis héten öszve

vesztenek és egymást meg hurtzolták [Nagykapus K; RAK 18].

3. (nyilvánosan) megszegyenít; a face pe cineva de rușine; (öffentlich) beschämen. 1894: (Bede Jóbnak) Most legislegutóbb kifizettem két váltóját, s mert az aláírotársam meg akarta hurcolni, levelet írtam neki, figyelmeztetve, hogy kerülje ki a bajt [PLev. 166 Petelei István Jakab Ödönhöz].

meghurcoltatik (nyilvánosan) megszegyeníttetik; a fi făcut de rușine; (öffentlich) beschämt werden. 1809: Tatsi István Magyar Országra szalonnákat vitt, s attól nem tilalmaztatott ... kénteleníttetett a' Város azon Szalonnák(na)k Tatsi István által valo el vitelit meg szenvedni, ne hogy ettőlis mint Pataki Istvántól, a' Város meg pereltessék, és hurtzoltassék [Sz; UszLt ComGub. 1753u]. 1812: Arrais emlékezem, hogy mikor Grantzki Moses-sel a Groffné és édes annya nétalám edgyet értésből a' Groff ur elő nsga meghurtzoltatott, ekkor a nagy Aszszony Josi nevű Legényét felküldötte Mlgos Simény Elek Urhoz, hogy Jozságát felköltvén jönné segejtségül, hogy a Grofot udvarából hánnyak ki [Héderfája KK; IB. Varró György (29) grófi kocsis vall.].

meghurít megdorgál/szid; a dojeni/mustra; schimpfen, rügen. 1644: hallottam magatul Veres Janosne Aszonimotul, hogi igi monda ennekem, hogi most bizoni megh huritam ugj mond, hogi io volna ha az lepedeot megh hozna, mert el venne(m) ha megh hozta volna ugj mond [Mv; MvLt 291. 406b].

meghúsolás nyersbőr megtisztítása; descămare; Entfleischung. 1788: Nagy Thamás Vram ... Az Uraságnak negyvenhat marha Bőreit kiadta egy kolosvári vastag Szigyártonak ki készítés véget 80 V forintotok igérvén nekíe a meg husolásokért, holott a Timár, nem Szigyárto munka [Solymos K; BfN].

meghutyán megsoványodik, lefogy; a slăbi; mager werden, abnehmen. 1847: Rozának éppen zápfogai jőnek, s megint meghutyant, — különben szokott víg szeszélyéből, mely mindnyájunknak Színház- és bál helyett a' leg kedvesebb időtöltést szerzi, nem könnyen jön ki [Kv; Pk 7 Pákei Krisztina lev.]. 1849: a' két gyermek jól van különben, hanem Mutusnak jőnek a szemfogai, s' e' miatt gyomra sokat menvén, kissé meghutyant, de különben víg [Kv; Pk 7 ua.].

meghúz 1. megránt/rángat; a trage brusc, a smuci; (an)ziehen. 1585: Georg Marton vallia, Aztalos Istwan zolgaia halla(m) hog meg zolitak hog Ne halgasson Az Ayton, de Az zolga ot lewe(n) ky jeowe Mezaros Mihaly es meg huza a' hayat Megis whe oza(n), de a' zolganak eg zowat sem hallotta(m) [Kv; TJK IV/1. 444]. 1675: Édes Bátyám uram, uram ő kegyelme parancsolá, Kegyelmednek írjam meg, hogy Kegyelmed nem írt ő kegyelmének, megbocsásson Kegyelmed, azt a hosszú szakálát, ha itt volna Kegyelmed, bizony meghúzná [TML VII, 128 Bornemisza Anna Teleki Mihályhoz].

Sz. 1825: azt gondolja hogy a' halgatás elégséges. Lesi búrkös! ha En Kendnek jo kenyeret adtam huza meg a' bagariát 's mind ketten dolog után áljanak [IB. Korda Anna Kozma Sándor provizorhoz].

2. *harangot* ~ harangot megszólaltat; a trage clopotele; Glocke ertönen lassen. 1781: A' Strásák ki állásának ideje lészén az estvéli takarodóra szokott harangozással való jeladás, ekkor a Strásák magokat jelentsék s ki állyanak a harangozásnak ideje pedig mindenkor lészén, mikor már bé sötétedni szokott az üdö és lámpással kell járni, a harangot huzzák még jó hosszan mint edgy fél fertály óráig [Torockó; TLev. 2/5].

3. el/megver; a bate; verprügeln. 1800: Én is a' Kelen-tzei Erdőre alkudtam volt több Benedekfalvi Lakosokkal együtt de nem engedték meg a' Kelentzei Lakosok, ennél fogva a' Ködiékel alkudtunk előnkbe azt adták a' Ködiék hogy a' Parou Hidsuloj nevezetű árkon túll Kelentze felől ne mennünk, mert meg huznak a Kelen-tzeiek [Benedekfva Sz; BFr 58/21 Fodor Vaszali (67) col. vall. Vervölgyi Bányai János keze frása]. 1803: a' Ploptis mindenkor difficultas alatt vagon az igaz hogy mindég a' Topplitzai emberek használlyák azoltais; de azolta őket a' Remeteiek számtalan sokszor meg huzták [Várhegy MT; Born. XVc. 1 Dobrán Gligorás (50) col. vall.].

4. odasuhint; a lovi (cu ceva); hinschwingen. 1794: egy vasvilla nyélnél nagyobb rendű tsere botyát is vékonba jól meg huzá [HSzj vasvilla-nyél al.].

5. aláhúz; a sublinia; unterstreichen | megjelöl; a insem-na; bezeichnen. 1667: Betlen János uram frásán a hol meghúztam, ott elméjek ott járt ő nagyságoknak, hogy ő kegyelme is mást javallana Adni B(ánfi) uramnak [TML IV, 238–9 Naláczi István Tekni Mihályhoz].

6. vkit vmennyi levonással büntet; a reține ceva din retribuția cuiva drept pedeapsă; jn mit elichen Abzügen strafen. 1765: eő Nga Pásk Dávid nevű Arankuti Jobbágyát Rusz Andréka Limitaneus ... őt márásig meg vonta ... Szuts Mihailát őt veka buzáig, és 50 // pénzig meg huzta eő Nga Jepár Lup nevű Arankuti Jobbágyán minden ok nélkül kilentz poltrát rántott. Ugyan Jepár Lupujon ... minden ok nélkül lisztet és 48 pénz érótt huzott [Aranykút K; Ksl].

7. (ígéretet) visszavon; a-și retrage promisiunea; (Versprechen) zurückziehen. 1843: a Pej Csikót bácsi ennek előtte nekem ígérte volt ... Instálom édes bácsit, méltoztatt el határozva az árrát, nekem ál(ta)l botsatani ... ha édes bácsi meg huzza, szerentsétlen lészék abba a részbe, hogy a mig meg nem gyógyul a lovam addig Székérrel egy felé sem tudok menni [Bözödújfalú U; Pf].

8. (léket) meghalász; a pescui (in copca tăiată); (Eisloch) ausfischen. 1768: A véket vgyan vágták volt ... Groff Bethleni Bethlen Gergely Vr számára, de kétszer is tudom hogy meg huzták volt [Tóhát TA; JHb XI/22. 9].

9. ~za magát meghúzódik valahol; a se retrage, a se instala undeva; sich irgendwo zurückziehen. 1801: más Juvon nevezetű Bérés a Pitvarba vgyantsak vasvilláson meg huzta mogát [Kajántó K; FiscLi]. 1808: az édes Anyához háládatlansággal viseltetvén a Novizás és Fele-sége, kételenítetett maga Házától el menni és utolsó állapottában a' Novizáták Házánál magát meg huzni [Asz; Borb. II]. 1827: egy kicsit Tavulatska husztom volt meg magamat az Malamtol [Szind TA; Mészkoí lev.]. 1840: olyan kevés kedvem vagon mind ezekhez hogy jo szível mindent félben hagyok, bár mindenemet által adhatnám nekik, s csendesen meg huzván magam nyugodhatnék [JHb Jósika János lev. Bécsből].

meghuzakodik összeverekedik, tépelődik; a se încăiera, a se lua la bătaie; aneinandergeraten, handgemein werden.

1800: mind a Kelentzeiek mind a' Ködiék, készültek a' Gátak ujjabbi le vágására, és egyszersmind oda érkeztek, mindkét részről vágni akarván öszve háborodtak a' Ködi-ek a Kelentzeiekkal, meg huzakodtak, a' melly alkalma-tossággal a' Kelentzeiek Ködi Ns Dragus Kosztántát ugyan Kelentzére rabul bé hozták [Kelence Sz; BFr 58/21 Mertse Togyer (56) ns vall. Vervölgyi Bányai János keze frása].

meghúzat (léket) meghalásztat; a pune pe cineva să pescuiască (in copca tăiată); (Eisloch) ausfischen lassen. 1768: a halászok felelének, hiszen Kegyelmed is meg vonatta a melly véket mi vágunk, ezt is meg huzatta kgdy egyszer, már nekünk is szabad [Tóhát TA; JHb XI/22. 10].

meghúzhatja magát meghúzódkhatik valahol; a se putea stabili undeva; sich irgendwo zurückziehen können. 1819: Instálom is aláztatosa Ngdat segitsen rajtam hogy legyen vénségemben a hol én is meg huzhassam magamat [Kv; GyL. Székely István lev.].

meghuzint megránt; a trage brusc; (an)ziehen. 1765: (Deserdin József) azt beszélte, hogy amennyi boszor-kány vagon Bányától fogva Tordáig s tolvaj, mind cons-piráltanak ellene, hogy megöljék, de ő nem fél, mert ő olyan mesterséggel készített el 12 flintát, hogy csak egy cérmaszálát, mely az ágyához van kötve, húzint meg s mindjárt elsül mind a tizenkettő [RettE 188].

meghúzott 1. megnyúlt/soványodott; släbit, tras la față; länger/mager geworden. 1805: Weiss Aloysius az hosz-szas betegség miatt meghuzatt ábrázatu [DLt nyomt. kl].

2. aláhúzott; subliniat; unterstrichen | megjelölt; insem-nat; bezeichnen. 1826: Mely praetinsioja a Néhai Dobollyi Istvánnak az osztoztato Mlgs Itelő Mester Pávai V. Elek Umak sub D pag. 39a meg huzott rendekben olvashato recognitioja szerint azon okbol maradott függőben mivel a 2dik Felperes az öszvefelekezésre ki szabott idő alatt a Leveleket azért tartotta kezénél, hogy a Néhai Dobollyi István Ur a maga praetensioját ne documentálhassa [Ne; DobLev. V/1114. 8b]. 1829: a meg húzott rendekben ezek olvastatnak^a [Ne; i. h. V/1155. — ^aKöv. a nyil.].

meghúz-von megráncigál, elagyabugyal; a se lua la bătaie; zerren, verwischen. 1750: tudom hogy Sos Sígával meg huzták, vonták egy mást ... Simon Boriska miatt^a [Kál MT; Berz. 12. 92/61. — ^aEnnek férje Fodor Mihály és szeretője Kotsis Jani].

meghűl 1. hűléstől megbetegszik; a răci; sich erkälten. 1829: Anyám menyen el ... hogy a' nyukhatatlanságot ki-kerülhesse, meg ne hűljen ... másképen le betegszik [Kv; Pk 6]. 1842: szegény Josi is nagyon beteg — ott meg hűlt a' temetésen ... nagy fájdalommal vadnak örökös hideglelése, kedvetlen ... még fen járagat [Kv; Pk 6].

2. megfázik vmije; a-i fi frig la ...; (irgendein Teil des Körpers) sich erkälten. 1850: Egészségünk törhető, én kissé marodí vagyok, fáj a derekam, meghűlt é, vagy a' sok ülés okozza, nem tudom [Kv; Pk 7].

3. (elpusztult állat teste) kihűl; (despre corpur unui animal mort) a răci; (Körper des verreckten Tiers) erkal-ten/kalt werden. 1603: hiwa hogi meg lassuk, hogj ha dög miat holt wolt meg az czitko auagj, wad miat mint egi nap

kelet wtan menenk latnj latok hogj harmadat közel meg Eöttek wala az farkasok, az labay Jgen megis hwlték wolna [UszT 17/39].

4. (étel) kihűl; a se răci (mîncarea); (Essen) abkühlen. 1597: Zeky Istwan deak zolgaloya Orsolya ... wallia So eorleny mentem wala egikor Sardy Janos hazához az felesege teyet melegit wala az tewznel, monda hogi eo mingiarast el menne az haztol chiak az tey hewlne megh [Kv; TJK VI/1. 101]. 1795: A' veress bor tsinálása ... üstbe kell tenni azon meg szemelt szőlőt és addig kell főzni míg mind egy két ujnira le fő ... egy kis kádba kell tölteni a' míg jól meg hül [Bósháza Sz; IB].

5. kihűl; a se răci; auskühlen. 1785: (Ha) az olvaszto kementzében a már nővésében levő vas meg hül ... igen nagy kárunk forog benne [Torockó; TLev. 4/11. 1b].

6. le/kihűl; a se răci; abkühlen. 1717: Soha nem hallák illynt hogy beteg Gyermeke(ne)k réggel tegyenek edgy kis Tüzent estfg Semmít ne(m) estve is edgy kiczínt reggelig edgy czept Sem az hazok meg hül Csak hídégen ál [Altörja Hsz; ApLt 2 Kálnoki Borbára férjéhez, Apor Péterhez].

7. kb. megmered; a întepeni; erstarren. XVIII. sz. v.: Az oylan marhának ... a hasa menese meg áll, a ganéja meg hül, s meg reked az olyatén marhának szappan tsapot kel csinálni es a marhanak az alfelibe tenni [UszLt X. 80].

8. megdöbben/rémül; a se ului/consterna; betroffen/besürzt werden, erschrecken. 1676: Már mint éljek ezután, csak az Isten tudja, mert ezt a jószágot az is somlyaiak, a török s a vármegye, hogy nincs ki oltalmazza, bizony éppen elpusztítják. Meghülne, Uram, Kegyelmed bele, mit csinál az somlyai had ezen a földön s még maga mint ingerli a törököt a rosszra [TML VII, 184 Vesselényi Pál Teleki Mihályhoz].

9. elmegy a kedve/eláll vmitől; a-i trece pofta de ceva, a renunța la ceva; die Lust vergeht zu etw. 1805: egy Simo nevű Procurator tanátslásából Makrainé meg hült a' vásártól [Dés; Ks Thuróczy Károly lev.].

10. elhidegül vki iránt; a deveni indiferent față de cineva; sich jm entfremden. 1669: Rettegen lako Nemzetes Alvinczi Istvan U(r)a)m Inassa Jantsi jegyzette volt jövendőbélj hazassagnak okaert Jakab Katat de annakutánna egymastol meg hültenek mind az ket rezről egjmas(na)k viszsza adtak ajandekikat [SzJk 105]. 1691: jó most meg válniok egy mástul, mint sem ez után ördög(ne)k ellyenek, Az Legény dicit. nem tehetek rólla — ha meg hült, túllem és el válik [i.h. 249].

11. elapad/fogy vmely érzelem vkiben; a-și pierde interesul pentru cineva; in jm irgendein Gefühl hinschwinden. 1672: Causa Katonaiensis. Erős Erső de Magyaro keresi Kovacz Balintot matkáját adgja igaz okat miért hadta fel szövetegét velle. Deliberatu(m). Mivel egymashoz való szeretetek megh hült, azért teczet hogy divortaltassanak egymastul [SzJk 120]. 1710 k.: Bizony az üdövel a mű szerelmünknek buzgósa egymáshoz nem hogy meghült volna, de nem is változott, nem apadtott semmit is [BÖn. 494]. 1762: (A fiú szeretet) annyira meg hült volt az A-ba ... hogy nem hogy maga látogatta volna, betegségében édes Anyját, de tulajdon Feleségét is arcealta, hogy hozzája menne, sőt szidta, pironította [Torda; TJKt V. 77]. 1780: Ez meg veszet Világban látom hogy az Atyafiui szeretet sokakban meg hült, el fogyatkozott [Mv; Told. 27].

12. ~ a reménység elenyészik/szertefoszlik a reménység; s-au destrămat/risipit speranțele; die Hoffnung zer-rinnt/vergeht. 1618: késén értettem meg, hogy nagy titkon viselte Gáspár János uram Kamuti uram és Markó vajda uram között ez dolgot, mikor immár mindenfelől meghült vala az reménység [BTN² 105]. 1661 hogy Kegyelmed leveleit vettem, mindjárt meghült az reménység bennem, hogy Kegyelmed nem jó [TML II, 165 Veér Judit Teleki Mihályhoz]. 1672: Nagy reménység táplált, hogy olyan örömmel kapák az hajdút mind császár s fővezér; de már meghüle bennem is az reménység [TML VI, 391 Baló László ua-hoz].

13. reménységében ~ reménységében csatlakozik; a se înșela în speranțele sale; in seiner/ihrer Hoffnung täuschen. 1593: Biro vram ... Jelenti hogi az megholt plebanos halála vtan, az Magyar Natio eginehanizor admone-alta volna az zaz Nation való vrainak, hogi az rend es mod zereit eo kegmek allatnanak oli zemelt kin mind az ket Natio megh nyugodhatnak, kibe eo kegmek zorgalmatoson farattanak ahoua bizodalmok volt eo kegmeknek feokeppen, noha remensegekben onnat megh hwltenek volna, de Istennek gondwiselesebeol mostan talaltanak volna ollj zemelt, kit arra a hiuatalra eo kegmek elegendendeo (!) litlnek [Kv; TanJk I/1. 207].

14. árv is megdermed; a întepeni; erstarren. 1710 k.: Ez adta hinni Aristotelesnek a világ örökkévalóságát, ez hiteti el a fél atheusokkal vagy fél saduceusokkal, hogy az ember testével együtt a lelke is meghal, semmivé lesz, mint mikor a tüzes vas meghül [BÖn. 439].

Szk: a vére ~ bele. 1758: azon Aratoknál a Sarló mellett Vasvillák Botok s jo sertes Dorongok is voltanak még pedig olly felesen hogy az Vérem meghült belé [Haraszterék MT; Ks 18. XC. 11 G. Simon (30) jb vall.].

15. lehül/csillapodik; a se liniști/calma; sich beruhigen. 1811: Ezen hideglelős szent Mihály napodba, Tudom, lé! a' hideg magános ágyadba, Mikor anykolódo! most hevülsz, majd meghülsz, Vegy Szüz Léány tejet, és attól meg enyhülsz [ÁrE 169].

meghülemedés elkedvetlenedés; descuarajare, demoralizare; Entmutigung. 1679: En úgy tudom Uram, valamint azelőtt, úgy most is nem akadály, hanem tehetségem szerint való segédje az én méltatlan személyem a magyar ügynek; csak hogy látom a nagy lelkesedéseket, kiből is nagy idegenedések s meghülemedések jönnek ki [TML VII, 494 Vesselényi Pál Teleki Mihályhoz].

meghülemedik elhidegül vki iránt; a se înstrăina de cineva; sich von jm entfremden. 1682: Annak felette immar egymastul is meg hülemedtek. mi erővel egyben őket ne(m) adhattuk hane(m) mind az két félt az matkasagok alóll fel szabadittuk [SzJk 179]. 1691: György Miklós Judith kíván separatiot Psoni György Mátkájátul, ez okon hogy az legénytől mindenké(p)en meghülemedett [i. h. 249]. 1702: Léven mátkasága N: Pongracz András Uram(na)k, Nev: Torma Susanna Aszszonnyal az ó kglme csak hamar meg bánta annyira meg hülemédett tölle hogy semmiképpen arra nem inducaltatathatik hogy az matrimoniumot consunnálhassa (!) velle [i. h. 338].

meghülepedett józan; lucid; nüchtern. 1855: A pezsgő vére s meghülepedett gondolkodásra egyformán szüksége van leigázott nemzetünknek [ÚjFE 211].

meghülepedik lecsillapodik; a se liniști/calma; sich beruhigen. 1756: Az Urfi bizony nehezen szenvedte eddig is a' tüzeteket, de így meg hülepedik. Holnapra le citálom ide, és hogy az alkalmatosságról dispanállyon meg hagyom [Ne; TL. Ajtai A. Mihály prof. gr. Bethlen Katához].

meghülepül elhidegül; a răci; erkaltten. 1855: De alig tudatám velök pénzbukásomat, azonnal meghülepült a barátság éltető melege [ÚjFE 144].

meghülés 1. hüléses megbetegedés; ráceală; Erkältung. 1824: A' Veress Himlőben s a' Scarlábais fekszenek némelyek, sőt megis holtak egy néhányon a' midőn azok vagy Torok fájással, vagy petetses forro nyavalyával foglaldtak egyben. Némelyek pedig fel-fuvodva sinlődnék a' Scarlatos Nyavalyaban lett meg hülések után [Dés; DLt 893 dr. Soos Márton phycicus a városi tanácshoz].

2. kihülés; răcire; Abkühlung. 1843: Mik pedig a' rándodni tett hus meghülését is nem várhatva Szekállo Legény Pap Gábor már megsült husához állottunk s abból falatoztunk [Dés; DLt 586. 23].

3. elhidegülés; instrăinare; Entfremdung. 1628 u.: hozzam hittel keőteles igaz szeretetinek megh hüléssett és masokhoz valo gonoz indolattait és czielekedetit, evelis confirmalta^a [Szjk 30–1. — ^aKöv. a részl.].

meghült 1. kihült; răcit; abgekühlt. 1661: nézzétek hazatoknak még jól meg sem hült hamvait megmeztelenített Erdély az ő lakosítól, megfosztatott aranyától, ezüsttől [Kemlr. 340].

2. meghalt; neinsufletit; gestorben, erkaltet. 1590: Eleoszeor zolunk az Nemet Mihályhoz kit vgy mi(n)t ffewgyolkost (!) ez mostani kilencz orara szokott lako heliereol hazatul hiwattunk az mi meg holt szegény atiankffianak megh hwlt tetemere ... Hogy pedegh az rea hiwaturk legitime teottewk [UszT II/1. H. 92].

3. elhidegült; instrăinat; entfremdet. 1704: Azért őkegyelmek úgy cselekedgyenek, hogy nemcsak a magok privatumát, hanem mindenekfelett a mi kegyelmes urunk őfelsége szolgálatját, a natio publicumát és az három natio között meghült szeretetnek és egyezségnek valóságát munkálkodják és officiálják is [WIN I, 205].

meghümgeti magát elhümmögi magát; a bonbăni un mda, a-și drege glasul; hummen. 1766: a' Feleségem monda az olahnak nezmeg (!) talam tsak meg reszgedett mely szovara Feleségemnek el mene az oláh és meg taszigála erre meg üngete (!) magát, azon le ütött ember, és monda a' Feleségem haddel mert valami részeg ember [Szilágycseh; RfR 104/2 Balog István (31) jb vall.]. 1779: az V Ispány ... kérlette volna Adám Czigánytól, ki embe-re vagy Te Tzigány? melyre meg mondván a Czigány hogy a Báro Alvinczi Vr eo Nsgáé, meg hüngette volna magát arra az Ispány s azt mondotta volna a Gomyik(nak) úss még edgyet rá hogy az Alvinczi emberé [M.lapád AF; Mk 5/3 Andr. Szilágyi (45) lib. vall.].

meghút vizet lehút; a răci; (Wasser) abkühlen. 1710: Teleki Mihály mindenkor vizet iuvtt, tisztán megfőzték a vizet, s meghútvén jeges vízben, azt itta [CsH 197]. 1736: bort nem iuvtt Teleki Mihály, hanem csak vizet, azt tisztán megfőzték, azután meghútták jeges cseberben, úgy töltöték kicsiny fa kártyában, azt adták be innya [MefTr 327].

meghütel 1. meghitel

meghüttet tömlőbe juttat, hűvösre tétet; a face să ajungă la închisoare; ins Loch/Kitchen stecken lassen. 1583: Eothweos Mihaly vallia Hallottam ezt(is) Zaiabol az Azzonnak, Im vgmond az en vram Mivel illet mindenkor, ki akar Marhambol puztitan, De ha Isten aggia hog feyerwarra luthat, bizony megh hwtem az testet [Kv; TJK IV/1. 116–7].

meghüttetik lehüttetik; a se pune la răcit; abgekühlt werden. 1662: mindazáltal nagy sok kutak ásátának, mellyekbül az emberek is, hogy jó híves vizek volnának, élnek, bor és egyébféle italok is edényekben meghüttetnek, és sok helyt lovak és barmok is azokból itattatnak vala [SKr 258].

meghűvít árú lehút; a răcori; abkühlen, jn mißmutig machen. 1592: Genge Benedekne ... vallia Kotro Mihali ... barmait reggel ki bohattak vduararol, es ram jeoue rutul kezde zidni, Esse kurua vgmond, ezennel megh hwtlek, es az hegi ala vonzlak [Kv; TJK V/1. 216].

meghűvösít lehút; a răci; abkühlen. 1729: Meg kötötve oly szorossan hevert á földön három oraig és az nagj neki hevüles miatt meg is holt volna ha két versel más Ember Vizzel erőssen fejit meg nem öntözte hivesitette volna [Sóvényfva KK; TSb 51].

meghűvösül meghűvösödik; a se răci; sich abkühlen. 1852: Mű jövő Pénteken kezdünk szürethez, ha az idő meg nem essősödött s hűvösült (így!), meg lehetős borunk lett volna, de így félő savanyu lesz mint a' korpaczibere [Kv; Pk 7].

megi mögötti; din dosul/spatele; hinter. Hn. 1736: a' Kementze megi tér, ott a Kementze megett. a Kementze megi árok fejtűl fogva [Mikefva KK; EHA]. 1743: Az kert megi helyben (k) [Borokrakkó AF; EHA]. 1772: Kert megi utzába pusztasessioja, mellyen actu tsak egy huruba vagyon [Bálványosvárja SzD; Ks 101 Consr. 98]. 1819: Hegy megi Szöllőke menő Ut mellett (sz) [M.csesztve AF; EHA].

megiddogal 1. megiszogat; a bea încetul cu încetul; nach und nach vertrinken. 1819: egy fél kupás Úveg lévén, azt napjáb(an) gyakran a kaputya zsebibe bé tette, a pintzébe le vitte, s ottan meg töltette, és idő kozbe meg iddogalta, melly tselekedetért az Aszszony sokszor 'simbelt réája [Kv; Pk 2].

2. kb. italra elprédál; a cheltui/risipi bani pe băutură; versaufen. 1638: azt az keues penzt megh iddogalak teőle [Mv; MvLt 291. 147b].

megidegenedés elidegenedés; instrăinare; Entfremdung. 1657: az fejedelemnek megidegenedése miatt való méltalanságom, felette igen megháborodásom megkedvetlenítette vala [KemÖn. 250].

megidegenedetség elidegenedés; instrăinare; Entfremdung. 1657: Consuláltam hiteles jóakaróimat, kik azt tanácslák, ne vonjam el magam szolgálatjokból, mind az közjóra nézve, mind pedig, hogy gonoszakaróimnak su-

gallásokat ne erősítem hozzájuk megidegenedettségemnek mutatóásával [KemÖn. 306].

megidegenedik 1. elidegenedik; a se instrăina; sich entfremden. 1619: Magyarország úgy megidegenedett az némettől, hogy inkább szeretem én is ezeket az fejér fejű törököket, hogynem az németeket [BTN² 308]. 1643: Philep Ersebeth Attia fiainak tecesekből igerte volt magát iövendő hazassagra keze be adasaul egy Olah Lukaczi neud legennek, â kj magát nem Jobbagynak hanem szabados személyvnek mondotta lenni ... De ... tölle megh idegenedet Attia fiaival egiót, es az Eccl(es)iatol attol valo szabadsagot kiva(n) [SzJk 60]. 1678–1683: Barcsaj Fejedelmsegeben megh erősedek, de ... az atyafiai megh idegenedenek tölle [Ks Komis Gáspár kezével]. 1702: Erneyi Nemes Szilágyi Mihály ... mátkasította volt el Harom Szék mostan Maros Vasárhelyt lako Nagy Ilonát és hazais akarván vinni a Leányt, fel rugott rajta a' Leány. Mellyhez képest a' Legenyis meg idegenedet tölle [MVJk II/1. 267–8]. 1761: Deák János ... igen nagy idegenséggel és mord-sággal viselvén magát Feleségéhez, és ezért a' Felesége is tölle igen meg idegenedven; tetszett a' Venerabile Consistoriumnak, hogy őket külön vesse a' következendő Gergely Papa Napi Partialisig [Kv; SRE 201].

2. visszariad; a se da înapoi de frică; zurückschrecken. 1613: ettől az rut doloktul en megh idegenedem, iuta eszembe az en Vramnak miczoda kötése volna en velem, de semmit nem praestalt [KJ]. 1672: Egyébaránt még itt visszavette volna urunk túle az levelet, de tartott attúl ű nagysága, hogy igen meg ne idegenedjenek attúl, hogy ű nagysága nem fogja többször urgeálni az dolgot [TML VI, 149 Székely László Teleki Mihályhoz].

megidegenít elidegenít; a instrăina (de ...); entfremden. 1660: igen megszomorodánk, hogy az lsten ilyen bujosod állapotunkban atyánkfiait is megidegenftette tölünk [TML I, 541 Bormemisza Susánna Teleki Mihályhoz]. 1678: Ha az Kgldk hízeltedők vagy az Kgl't en ellenem felindítók, kik azzal is mire intendáltak által láthatni, talán Kgl't meg nem idegenftették volna, szómnak, frásomnak hitele lehet-ne [TML VIII, 41 Teleki Mihály Béli Pálhoz].

megidegenül elidegenedik; a se instrăina; sich entfremden. 1711: annyira megidegenülének az austriai háztól, hogy a franciával különös composítióra kezdenek menni [Csh 459].

megidéz törvény elé idéztet; a chema în fața instanței; vorladen lassen. 1599: Illien dologbul idettem meg Kereszturi Christoph vramat eo kegmt ... Commissiora [Dés; Eszt-Mk]. 1627: az uta(n) azo(n) felesége megh ideztete eőtöt az vele valo gonozwl valo elesert [Nyárádszereda MT; DLt 358].

megidősödés megkorosodás; îmbătrînire; Altern. 1718: meg tekintvén az B: Céh az legénynek már sokaig valo Vándorlása miatt esett meg idősödését ugy meg mátkásodotságátis engedte ebbéli büntetését ad fl. 12 [Kv; ACJk 100].

megidősödik előregedik; a îmbătrîni; altern, alt werden. 1779: édes Attyok meg idősödvén, es szegény Állapotra jutván ... ment volt el innen Monostorrol, az Gyalai Ha-

vasra Mariselbe Ipjához lakni [O.monostor K; GyL. Kise Juvon (76) jb vall.].

megidősödött előregedett; îmbătrînit; alt geworden. 1829: özvegysegre és meg Üdösedett alapatra juttvan [Aranyosrákos TA; Borb.].

megigazgat 1. helyrerak; a aranja/reface; an seinen Platz legen. 1592: Az kalongiakat az zeel el futta megh igazgatta ket nap harom ember f 0 d 72 [Kv; Szám. 5/XIV. 174 Eppel Péter sp kezével].

2. kiegyenesít; a îndrepta; gerad(e)machen. 1582: hogy a Sendell zegett, es leczegett meg Jgazgathak attam a czjgának d. 28 [Kv; i. h. 3/VII. 9]. 1588: Az ott walo Kapubeli Ciganoknak hogy zeget vontanak ky, es meg Igazgattak attam Zenre nekik d. 6 [Kv; i. h. 4/I. 41].

3. ki/megjavít; a repara; ausbessern. 1568: Michael chaplar ... fassus est. hogy o latta, hogy Az legendy ... Maga otalmaba vontha ky az zablyat de meg artis addig el wertek uuolt az kezeben hogy vgian meg hailodozot uuolt, es meg kellett igazgathni [Kv; TJk III/1. 140]. 1599: Sarosi Janos czinalt gemet Niomitot Serpenieöt, ismet igazgatot 12 Szakallot megh d 60 [Kv; Szám. 8/XIII. 44 Szabó András sp kezével]. 1625: Az Toronj Aitaian valo szar meg bontakozua(n), le kellett vetetnunk, es vyonna(n) meg Igazgatta [Kv; i. h. 16/XXX. 14]. 1789: Rendeltem a' Magazinumhoz Zsögdödből 5 Aszszony embert kik a' Gyapjat a' Mátrászokba ujra tepjék és meg igazgassák [Cskszereda ; UszLt XIII. 97]. 1826: a meg neveztem helyről a Nehai Bartos Daniel meg Szolita hogy a kertjein valami rések vagynak, hanem a Pintze helyrol igazitanok meg, elis mentem ... a kerteket meg igazgatuk [Albis Hsz; BLv. Vall. 5].

4. a szabványnak megfelelőre igazít; a rectifica potrivit standardului; normenentsprechend richten. 1591: Ladas Janos vallia. Mikoron en az Quarta borat arulta(m) tudom azt hagi Eottues ferencz quartassogaban arultam ki neha ket vagy harom bortis egi mas vtan azon czeget alatt ... Az ejteleketis az vtan Jgazgattak megh [Kv; TJk V/1. 66].

5. iratot kijavított/igazított; a corecta un act; Schriftstück verbessern/berichtigen. 1650: mondak az hat Eskút emberek mennyünk valahoua egi helyre s az falu Leuelet igaziczuk megh, mert ez nem iol uagion, ugia(n) Dimien Andrast hagiak hozza hagi megh igazgassak [UzT 8/64. 36a Nagy Boka Janos Homorod sz: Martoni (62) vall.].

megigazgatandó kijavítandó; care trebuie îndreptat/corectat, de corectat; zu berichtigen. 1589/XVII. sz. eleje: Bereck Mihály, Berkeniesi Mathe Elek mesterek ... Keoniörgenek ennekokaert, hagi mi az eő Ceheknek es Tarsasagoknak bekeseget, cziendes, hasznos birodalmara talatlatot es ujonnan iratot Articulusokat, kegiesen Atyai engedelmlemm vennők, megh értendő, es â mi abban megh iobbitando, igazgatando uolna, azokat az mi meltosagunk szerent megh tisztogatuan, eő nekiek egesz Cehul edgi bizonios erősségwl, Priuilegiumul, ki adnok az eő Ceheknek örökeos birodalmara, igazgatasara [Kv; Kőm-CArt. 1].

megigazgatás határeligazítás; rectificare a hotarelor unei proprietăți, hotárnicie; Grenz/Flurberichtigung. 1557: My fogot Birak^a ... agiwl emlekezetre mindeneknek amy

leueleunknek általa, hogy hiuattatunk vala kyalne azzon ew felsege leüleleül paroncholatiául, felseő es also Borgora, neminemeő kazalo reteknek mege igazgatassara, melyi rith feleől az ket fel keőzeőt perpatúar jndwltatot volt volna [Beszt.; BesztLt 49. — ^aKöv. öt név].

megigazgattat kijavított; a dispune să fie reparat; ausbessern lassen. 1679: Közepső halas Tó ... Töltése most jó. Zugoja megh el szólnalga, csak deszkait kellene megh igazgattatni [Uzdiszpéter K; TL. Bajomi János inv. 143].

megigazít 1. ki/megjavít; a repara; ausbessern. 1585: (Lakatos István) Az beiaro aitoianak a wagy be iaro heljnek sarkokat, kolchot chinalt, Az zarat chak megh igozitota, attunk mindezektul f. 1 [Kv; Szám. 3/XIV. 34]. 1600: Az Nagi harangot hagi vyobban megh Igazitottak, es chinaltak, fizettem Moricznek f 21 [Kv; i. h. 9/IX. 49]. 1797: Apor Umál vagy on most a Spirchenbüchler, mert a Magyaroi Havasan Medvére volt velle, rugoja, gyujto lyuka bezzeg meg vagon igazitva [Gogánváralja KK; Ks 94 Vegyes lev.]. 1806: valamelly hordoit igazittaná meg: mert szivárognak [M.sáros KK; DLev. 4. XXXVIII]. 1813: Az egész Kő pad szemöldököt Medvelabokkal együtt ... meg igazittá [Nyárádsztlászló MT; Sár]. 1829: kéntelen voltam ... minden romlásokat meg igazittani, a' melyeket meg is igazitva ... Horváth János Umak Számban is adatam [Ne; DobLev. V/1155].

2. helyreállít, jó karba hoz; a reface/repara; (wieder) instandsetzen. 1569: az Jozag ozlasba adot wolt Buday Gergelj Egy haz helyet ... azt arra wegeztwk hogy Buday Gergelj Eztendew Hus hagio wasamapig Meg Igazycza [Diós K; JHbK XLIV/13]. 1756 k.: Valakik a' Stompakhaz és Bányákhaz járo utakat el rontanák 12 forintig convinctassanak, a' mellet az el rontot utakat is meg igazitani tartozozanak [Bom. XXXVIII. 8 az abrubányai bányászok törv.]. 1772: az irt Gondviselő a' ... Malom két also kerekének Silipjeit meg igazitotta [Ádamos KK; JHb LXVI/12. 339]. 1785: az kohoink és Verőinkre menő pataknak meg áradásakor, azokhoz tartazo Gátaink el szakasztásában, és el seprésiben, munkánknak meg hátráltatásával károkat vallunk, valamig Ujra nagy költséggel meg igazitjuk [Torockó; TLev. 6/1 Transm. 14a]. 1789: annak előtte valo ősen valamennyire meg igazitották volt a gátot, de az hol leg szükségesebb lett volna, el hadták [Abosfva KK; Gyl]. 1849: Lepadát Nika Fia hordotta el a' Dészkákat a' csűr oldaláról, igazitsa meg a romlást [Héjasfva NK; CsZ].

3. kiegyenesít; a indrepta; gerad(e)machen. 1810: Szendelly szeg meg igazittani valo három fontni [Jedd MT; LL].

4. működőképesé tesz; a repune in funcțiune, a repara; funktionsfähig machen. 1770: Kitől hollotta az Tanu hogy a Molnárnak azt parontsolták volna, ne igazitsak a negyedik Kereket meg, mig nem Látták hogy eő Nga Királyfalvi ujj Malmával valo controversia hogy igazitodik el ? [Kük.; JHb LXVII. 80 vk]. 1772: ha pedig ezt előre láthattam volna, inkább magam fogattam volna eddig jo embert reá, ki az eő Excellenciaja Malmát jól meg igazította volna [Kük.; i. h. 237. — ^aA súlyos pereskedést]. 1789: Egy Mihaila nevezetű idegen Malom Mester vetődven ide ... annyira meg igazította a malmot ... hogy az el mult 1788dik Esztendő(en) három kövei forogván, sok jo hasznót vett belőle [Désfva KK; Gyl].

5. (vízfolyást) szabályoz; a regulariza/amenaja (alba unei ape curgătoare); (Wasserfluß) regeln. 1575: Meg Ertettek eo K. varoswl Kadar Gergel által Az Malombely puztasagot, Es az Vyz foliasnakis Bantasat, Azert eo k. varoswl hattak az eleby 12 valaztot vrainra hagi meg laszak Es hwl mi fogiatkozast Esmernek az vyz foliasban ... Meg Igazichak [Kv; TanJk V/3. 120b]. 1785: a Sajo Vize aradása Sok Földeket Szaggatott s mosott el ha nem gondolnak velle és igazitást nem téznek bizonyos dolog Hogj nem Sokára a Faluba bé csap ... mint hogj eleinten nem gondoltak velle amig kisebb erővel meg lehetett volna igazítani [Sajókeresztúr SzD; JHbK XXXV/7].

6. beigazít; a regla; einstellen. 1588: Lakatos Matthiasnak attam hogy az orat az Toromba meg Igazitotta d. 10 [Kv; Szám. 4/I. 39]. 1787: Az orasnak Vajda Samuelnek amiert az Licitationa distrahaltatott orát meg igazította Dr. 36 [Mv; MvLev. Nagy György hagy. 10].

7. rendbeszed, eligazít; a aranja; in Ordnung bringen, ordnen. 1730: Ezt hallottam a Varó Asz(szony)tól hogy mondotta néki Borbára Aszszony: fogja kgld egj kitsinyég ezt a keszkenőt az előruhátat had igazittsam meg, mert el oldott [Torda; MvRKLev.].

8. (határt) kiigazít; a rectifica (hotarele unei proprietăți); (Grenze) berichtigen. 1575: Ertyk eo k. az hatar laras dolgabanis Mint Mwnkalodot eo kegek, Azert arrolis keryk eo kegelmeket hagi ... Igazicak meg az Meg Bontakozot hatarokat [Kv; TanJk V/3. 119a]. 1797: (A) meg hibásítottak p(rac)etendat borozdát igyekeziké kijártotni s a Nemes V(á)rm(e)gye Constitutioja szerint meg igazittani [Kük.; JHb XIX/57]. 1807: a Madarasiak a Gypű alatt lévő Sántzot a Szent Benedeki határ fele le nyomták, a Szent Benedekiek pedig fel a Madarasi határ felé, és így a két határ között lévő metát egészen el horgosították, melyet most a két falu edgyütt mind a két határból esett foglalást, vagy is inkább horgosságot ... edgyezésből a hibákat meg igazitták [Nyárádszibenedek MT; Told. 37].

9. termővé tesz; a fertiliza; fruchtbar machen. 1748: Ezen To hely felette Satés, és eddig jo széna benne nem termet, ha csak ez után ez esztendőben végben vitt recen ter valo arkolás meg nem igazitnya [Koronka MT; EHA]. 1813: meltoztatik Ngod meg látni, hogy én Istalat és Házat epittek, Somjora, nem pedig landalist járok és a Szőlőket meg igazítottam [Perecsen Sz; IB. Botos Péter gr. Korda Annához].

10. hiányt pótol; a completa; einen Mangel abhelfen. 1634: az kyállott Uduarbiro kiállassa utan leghfellyeb négy holnapigh tartozik minden rátiot be adny, difficultasit meg igazétany [UF I, 337].

11. (iratot) kijavít/igazít; a corecta (un act); (Schreiben) verbessen/berichtigen. 1586: Peter az mynemeo regestumal szamot akar wala adny eo kegelymek meg tapaztalan hog nem lo regestum meg hagyak nekj hog regestomat meg Igazytana [Kv; Szám. 3/XXV. 7 Igyarto György sp kezével]. 1650: Tudom azt hogi az mikor Boka Petert mégh büntettek, az uta(n) igazgatak az falu leuelet, mert mikor az szentegyhazbol ki őuenek, mondak az hat Eskút emberek mennyünk valahoua egi helyre s az falu Leuelet igaziczuk meg [Uszt 8/64. 36a Nagy Boka Janos Homorod sz: Martoni (62) vall.]. 1782/1792: jelen voltam mikor az Instantia irattatott ... melyet be vittének Tordára Fiscalis Prokurátor Hegedűs Uramhoz, hogy ... a' hol kívántatik igazitsa me; de semmit nem igazított [Torockó; TLev. 5/16 Transm. 338].

12. *div* helyrehoz; a repara/indrepta; berichtigen, richtigstellen. 1710 k.: Azon két követ hasonló izennel ... énhozzám jöve: hogy immár a sógorim odaadták^a ... Én csak tanácsra halasztám, de Kún István mere intractabilis et inaccessibilis furorban lévén, nem lehete a nagy nyargaló csalárdságot megigazítanom, csak odalón [BÖn. 674. — ^a Az elzálogosított jószágot]. 1747: ha bár tsak Copiaja volna azon Compositionak nállam, mivel magok eö Ngok violálták, én eddig törvénnel meg igazítottam volna [O.csesztve AF; Ks 83 Péterffy Sándor lev.]. 1798: En Groff Korda Mária tészek a Regius Urak előtt Tek Veress Bálintné Ifju Aszszonnyal való peremben, melyben a' Néhai Trauzner Sigmond részén valo Gergelyfáji rész jószágot kibotsátottam illyen protestatiot, hogy ha mi leveleim akadnának, mellyek azt mutatnák, hogy ollyas Jóságok is mentenek ki, mellyek nem illettik ... Trauzner Sigmond részét, tehát azokat ... ne légyen késő megigazítani [Gergelyfája AF; DobLev. IV/797. 26a].

13. ráncba szed; a pune la punct (pe cineva); in in die Hand nehmen. 1818: Mű mind jelen voltunk mer az tisztarto küldött volt hogy feltakarjuk protestálánk hogy hagyának békít bár még az udvari tisztjei (!) el érkeznek mely (!) felelék tsak jöjön ide mert meg igazítsuk őket is [Zágon Hsz; Szentk.].

14. meggyógyít; a vindeca; heilen. 1710 k.: Ezt^a bizonyson részegségem belső hevítése, és néha télben az ahhoz járuló külső hidegség okozta, melyet osztán észrevén, józanság, külső meleg, és szüntelen vélem járó skorpióolaj, és a házasság megigazítá szépen és jól [BÖn. 525. — ^a A tályogot].

15. *nja* magát tisztázza magát; a se dezvinováji; sich rechtfertigen. 1668: Egi lopot louat vitete el az mű Kiralj bironk az Miklos fűsthazabol, de eö nem igazita megh magat, az louat, az Molduay Emberek el esküttek el uettek [CsÁLt 27. I/30 Kaycza Tamas Kaszon Uyfalu (30) pp vall.].

megigazítandó elrendezendő; care trebuie rezolvat/aranjat; zu ordnend/in Ordnung zu bringend. 1786: Léven praetentioja osdolai lovas katona Ferencz István ökegyelmének 6 számból álló juhoknak elkárosodása végett, Osdolán comoról Oláh Bokoron mely kárvallásért az osdolai hűtősség eleibe tekintetes szolgabíró úr poroncsolatjából relegáltatott ezen két felek között való megigazítandó dolog [Ozsdola Hsz; RSzF 183].

megigazítás 1. ki/megjavítás; reparare; Ausbesserung. 1621: Az saramponal valo kapulevelenek meg igazitasatol attam ... /6 [Kv; Szám. 15b/IX. 240]. 1730: G(ene)ral(i)s szállásán égi bécsi Zár meg igazításért, és két forditoert a Német lakatos(na)k Den. 96 [Kv; i. h. 56/XIX. 11]. 1757: Egy Betsi flintám(na)k egész agyastol valo meg igazítására Rfir. 01 xr 59 [TL. Teleki Adám költségnaplója 126a]. 1793: tettem parantsolatott Hadadba hogy külgyenek Bodnárt a Kádak meg igazítására [Drág K; JF 36 LevK 348]. 1821/1822: Ablakak, meg igazításokért [Mezőbergenye MT; MRLt]. 1852: a' város Piattzára készített kuthoz új gárgyák készítéséért s a fedele meg igazításáért fizetnem 7 Rft [Dés; DLT 1343].

2. helyreállítás; refacere; Wiederherstellung. 1786: Exmittaltanak volna az ingoványos és seppedékes és ros ország Utának meg igazítására és Csináltatására [Msz; LLt]. 1789: ugy itili, hogy azon malomnak meg igazítása

hat Esztendőök alatt a méltóságos Groff arendátor Uron mult el [Abosfva KK; GyL]. 1807: Pallér Lederer a ház, és az Istálok fedeleinek meg igazítására, azt mondgya, hogy czégla (: cserép :) és zsendely kívántatik [Kv; WLt Papp Sámuel lev.]. 1814: minekutánna a' víz azon utrizalt Gatott egészszen el Szakasztotta senkiis annak meg igazításán nem ügykezett [Km; KmULev. 3 Jos. Dálnoki (20) vall.]. 1817 k.: Vasámap ollyan nagy szél futt, hogy a' Falusi épületeket mind ki fette, még az Udvarbais a' Kertekről a' Detzkát és Létzeket le hányta, mellyeknek megigazításokkal Szász és Bulát (!) egy napot eltöltötenek [Héderfája KK; Üb. Irtó Bálint lt lev.].

3. szabványosra igazítás; rectificare conform standardelor; normenentsprechende Berichtigung. 1586: Az keobol igazitasat eo kgmek hattak Az Also tanachbeli Vraimra Mennel iobban tudnak eo kgmek az megh igazitasban Munkalkodnj, visellienek gondot Rea [Kv; TanJk I/1. 27].

4. helyreigazítás; corectare, indreptare; Richtigstellung. 1662: Még a fejedelem római császár ellen való indulatja előtt jó üdövel az helvética confessión levő evangélicus tanítók s prédikátorok között, némelly rítusok, szokott rendtartásokbéli megigazítások s jó karban állatások végett vizáلكodás indult vala [SKr 276–7]. 1794: Az Eklesia mind magános mind pedig a Collegiummal közös mindennemű Fundussai administratiojának jo rendben való állíttatása ... a szükségtelen költségeknek el távoztatások, és mind ezekben tapasztalható fogyatkozások meg igazítások véget, rendeltessék ... egy Hét személyekből álló Exactoria Commissio [Kv; SRÉ 311].

5. helyesbítés; rectificare; Berichtigung. 1586: Eo kgmek Legh elseoben Niultanak annak az Instructionak Censuraiahoz melliet az zamweweo vraim, teob feő vrammal rendeltenek volt, az Malom biraknak gond wiselek feleol, es Molnarok, taligasok Jeowedelmekreol Eo kgmek varosul, egy bizonyos es reowid napra halasztottak, az Instructionak iobbadon valo megh igazitasat [Kv; TanJk I/1. 28]. 1772: azon hibák meg igazítása ellen akkori Gondviselőm parantsolt [Kük.; JHb LXVII/218]. 1793/1794: a' Conscriptioban ki tett Commune Terrenumokat ... három egyenlő G(ene)ralis Nyilakra az három részen allo Compossessoroknak Jussai szerent ki tsinálván, azon Nyilakot, a' Keresztési, és Bágyoni részen valo Compossessoroknak elejekben adá à végre, hogy azokat maguk között bővebben is meg vizsgálván, ha valami meg igazításra valo Reflexiojok lenne, azt terjesztenék a Commissio eleiben [M.bagó AF; DobLev. IV/739. 16b]. 1837: a fel adott észre vételeket el esmerve az egész Számadásnak meg igazítására magokat ajánlották [Kv; ACSzám. 114].

megigazítási rendbeszedési; pentru ajustare; Berichtigungs-. 1849: az előttem ezennel meg magyarázott árjegyzék szerénti készítmények árai mar ennek előtte Kelemen Beni által kifizettettek, fizetetlen csak is az általam használtato Vikler, egy Iberok keszítése, és egy más Iberokomnak meg igazítási ára maradtott [Kv; Végr. Vall. 54].

megigazíthat 1. helyreállíthat, jó karba hozhat; a putea repara/reface; wiederherstellen können. 1569: az lozag ozlasba adot wolt Buday Gergelj Egy haz helyet ... azt arra wegeztwk hogy Buday Gergelj Ezten dew Hus hagyo wosamapig Meg Jgazycza ... hol Meg Nem Jgazythatna

ugyan azon kewz Byrak Meg Meryek az fewidet kyt Erte attak wolt [Diós K; JHbK XLIV/13]. 1815: ha szinte olyan erejek volna is az ide valo embereknek, hogy azt^a meg igazíthatnák a' mig emberek találkoznának beléjük mind el hordanák és fáját el lopdosnák [Szamosújlak Sz; Ks 90. —^aHázat].

2. helyreigazíthat; a putea indrepta; richten können. 1710 k.: Asztalom Bánffy Dienesnél volt, de másként kevés atyafiságát tapasztaltam; minthogy fekete hitvány gyászban voltam, azt tudták először az udvarban, hogy inasa vagyok; maga ment az antikamarában és én is tudván, hogy sum, quis sum, bátran megyek utána, de az ajtónállók zúríckot kiáltának; egy szóval megigazíthatta volna, de nem cselekedte [BÖn. 570].

3. helyesbíthet; a putea rectifică; richtigstellen können. 1786: cum protestatione facultást reserválok magamnak és Condivisionalisimnak, hogy ha mik mostan bizonyosan meg nem tudtattak, vagy ha mikben ezen Divisio vagy Executio által valamely hibák irrepáltanak reformáltathassuk 's meg igazíthassuk [Nagylak AF; DobLev. III/607. 12]. 1798: Tek. Kovács Justina Aszszony ... fenn hagyván a reportatiót maga részéről az íránt, hogy két antiqua Sessiók helyett nova Sessio adattatván ebbéli megkárossíttatását kereshesse meg, ugy egyéb meg terheltetését is a maga insinuált reportatiója mellett megigazíthassa [Gergelyfája AF; i. h. IV/797. 26a].

4. ~ja magát tisztázhatja magát; a se putea dezvinováti; sich rechtfertigen können. 1727: Horvát János(nak) az hatán láttanak olyan lisztet hozni más faluból; az melynek ő Urát nem athatja igazán, hol vötte. tehát tizen ótód nap alatt, honnét es kítől vötte, azokkal igazicsa magát. ha azokkal meg nem igazíthatja magát. tehát az malomnak fel veréséért 40: magyar forintokon Convincaltassék [Dob.; WassLt].

megigazíthatás helyreállíthatás; posibilitatea de a reface/repara; die Möglichkeit der Wiederherstellung. 1772: hallottam, midőn a' ... Malom Mesterivel edgyütt Kingye Tódor ... eő Excellentiája Ádámosi Malma meg igazíthatása felől beszélgettek [Ádámos KK; JHbK XXXIV/36. 36].

megigazítható helyreállítható; care poate fi refăcut/reparat; wiederherstellbar. 1789: Méltóságos Groff Eszterházi János Ur eő Nsga, méltoztatott volt parontsalni, hogy maga^a nézze meg azon veszteg heverő malmot, és itillye meg, ha meg ígazithato volna é, mert ha meg igazithato léssen, eő Nagysága ki fogná venni Arendába a mostani Arendátor Groff Urtol, és meg építené [Abosfva KK; Gyl. —^aTóth Ferenc tt].

megigazító 1. ki/megjavító; care a repara; ausbessernd. 1730: Hid kapu porsákját meg igazito Acs(na)k Den. 34 [Kv; Szám. 56/XIX. 8].

2. helyreállító; care a refăcut/renovat; wiederherstellend. 1825/1826: A' Templomat ... meg igazitto Mester embernek ... fizettem [Nyárádsztanna MT; MRLt].

megigazítódik helyreállítódik; a fi refăcut/reparat; wiederhergestellt werden. 1870/1875 k.: A' templom portókusa ... az ajtó felett ketté volt hasadva, megigazítottott [Szucság K; RKak 105].

megigazítottat 1. ki/megjavítottat; a da la reparat; ausbessern lassen. 1584: Ersebet Lakatos B(cne)dekne vallia ... egkor monda enneke(m) Ez vargané Annia, Az vradal vgmond eg ladam zariat igazzittata(m) megh [Kv; TJK IV/1. 277]. 1589: Chynaltanak 2 kemenczet Az ket zobaban, Attünk az Jaray fazakasoknak f. 3 d. 25 az Mas kemenczebenes meg Igazittota(m) az vassat fyztettem Az kowachynak f — d. 29 [Kv; Szám. 4/XII. 18]. 1803: Számam ha igazíftva lett volna meg látogattalak volna de a régiség meg rongyollotta ... által mégyek mihelyt meg igazíttatom [Nagylak AF; DobLev. IV/1870 Dobolyi Sigmund Dobolyi Istvánhoz]. 1827: Itten a Fagadonak, két kapui renovatiót kívánnak egészbe, egyéb aproság hibákat a mik találtatni fognak a Fogadossal, a menyibe lehet meg igazíttatom [Berend K; IB. Flora Ignatz hidalmási tiszt nyil.]. 1830: a' Malomban ... Az Also Kőre meg Nadaltattam a' Korong vasatt és a' Serpenyőtt meg igazíttattam [Aranyosrákos TA; Borb.].

2. helyreállítottat/hozat; a dispune să fie refăcut/renovat; herrichten lassen. 1740: Darassón Residealó N.Szebeni S. János Vrammal mindenkről számot vetvén Ismét a Dato p(rae)sentim egész esztendeig alkúdtam meg azon Házat szállásul nyolczvan Magyar Forintokban úgy mind azon által hogy a Háznál lévő rúptúrákat tartozzék eő Kglmeis meg igazíttatni [TL. Teleki Ádám kötelezvényes bizonyoságlevele Nsz-ből]. 1769: a mely rész utakat meg csináltak volt, hanem azután bomladozott, azokkal a Falukkal, akik(ne)k Határain vadnak igazíttassák meg [UszLt XIII. 97]. 1772: a Malmat meg nem igazíttatja [Ádámos KK; JHbK XV/36] | az I. Groffné akarta maga Malom Mesterével meg igazíttatni, hogj tudniillik két also, s most bajban lévő kerekeim feljűl vettessenek, s a' Silipem a' szerént emelődgiék [Kük.; JHb LXVII/219] | Tízsteinek ebben a' dologbanis ne hidgjen eő Excellentiája, hanem inkább tarcson olyonokot, kik a' Malmotis annji erővel igazíttassák meg, a mennjével illy boszszu üzetést az eő Excellentiája jo kegyes neve alatt indíttanak s folytatnak [JHb LXVII/241]. 1814: A Groff Vr ő Nagysága ... az épületek Fedeleit a' hol hibások voltak megigazíttatta, Falait ki vakoltatta és fejeirítette [Banyica K; BfR 117/1 Csetyerás Dani (54) col. vall.]. 1825: a feljaro gradits gangját s tornázt fedele romlásátis igazíttassa meg [Dés; DLt].

3. elrendeztet; a dispune să fie aranjat; zurechtlegen lassen. 1705: Megigazíttatván ... a málhát a lovon, elindulánk ... de csakhamar bésététdvén, mikor Apahidánál volnánk, már akkor egészen setét vala [WIN I, 653].

4. helyesbített; a dispune să fie rectificat/corectat; berichtigen/richtigstellen lassen. 1816: Meg igazíttatták általam az 100 Lapon a 3k rendb(en) Custos mellett oldal írással^a [Asz; Borb. II Rákosi Borbély János, a szék assz. kezével. —^aAz írat első lapja bal felső szélén valóban ott a kiegészítő betoldás].

5. rendre utasított; a dispune să fie chemat la ordine/pus la punct; zurechtweisen lassen. 1679: Én vagyok Uram németes, akinek soha sem írásából, sem cselekedetéből soha annak csak árnýékát is senki meg nem mutathatja! megigazíttatott az, aki ura ellen, nemzete ellen s a porta ellen minden országot illető conditiókat felküldött [TML VIII, 505 Wesselényi Pál Teleki Mihályhoz].

megigazíttatás 1. helyreállíttatás; reparare, renovare; Wiederherstellung. 1772: Hallottaé a Tanu, hogy ... Mál-

toságos Groff Kun István Vr ugj kívánta azon Malomnak meg igazittását, hogj a' két also kerekeket fellyül vétesse, s a' két felsők alsokká tétessenek? [Kük.; JHb LX-VII/2. 337 vk].

2. helyesbítettés; rectificare; Berichtigung. 1796: a' Conscriptiót eléb ... ottan mindjárt Apértáztattam is akkori Méltóságos Itéllő Mester Túri László Úrral ... azon Conscriptiót M. Vásárhejre bē küldöm a Méltóságos Királlyi Táblára a Meg igazittatás és légyitimáltatás végett [Szökefva KK; Kp II özv. Újfalvi Sámuelné Sombori Borbára nyil.].

megigazíthat megjavíthat; a putea dispune să fie reparat; ausbessern lassen können. 1740: az Urak nélkül en meg nem igazittathatom [Szentiván Hsz; LLt Fasc. 134].

megigazíthatik megjavíthatik; a putea fi reparat/refăcut; ausgebessert werden können. 1757: A Koronkai felső Utza ... hogy meg igazittathassék, és oly Seppe-dött Sáros ne légyen, a' minémű mostan itéltetett helyesnek [Koronka MT; EHA].

megigazíthatlan helyreállíthatatlan; care nu poate fi reparat; nicht wiederherstellbar. 1827: ezen házának mind falai, mind pedig el rongyolott szalmás fedele a leggroszabb állapotba vagnak, úgy hogy szintén meg igazíthatatlanok [Somkerék SzD; Ks 73/55].

megigazítatik 1. ki/megjavíttatik; a fi reparat; repariert werden. 1772: az Utrizalt két also Kereknek az emlitett Oculatiokor meg jedzett hibái azután meg igazíttattak [Ádamos KK; JHb LXVII/2. 224]. 1781: ha Cselédeinkben, Lovainkban, Szekereinkben vagy egyéb ezekhez kívántatokban romlás vagy tsonkulás esik, minél hamarabb kipotoltassanak, megigazíttassanak [Told. 27]. 1841: A Kerítések a' patak felőlis mind jok, azoknak egy Lábja Nyoltz s fél szál ujj deszkákból — a' többi kert Lábak pedig az Uradalom által tavaly igazíttván meg [Km; KmULev. 2].

2. helyreállíttatik; a fi refăcut/reparat; wiederhergestellt werden. 1757: A Falu derekában ben mint egy a' Falu közepib(en), úgy el seppedett a' hely, és azon része a' Falunak, hogy ha hasonlo moddal meg nem igazíttatik, ezen részén a' Falunak, Tavaszszal és őszszel nem képes léssen jární [Koronka MT; Told. 19/23]. 1772: Most a' Malomház meg igazíttatott s egyenesen áll; a' Viz is ugyan kitsid mégis ... a két alsó kerekek tsak alig vánszornognak [Ádamos KK; JHb XX/27. 12].

3. megigobíttatik, tökéletesíttetik; a fi îmbunătățit/perfecționat; verbessert werden. 1589/XVII. sz. eleje: Mi annakokaert az mi lteletwnknek bizonios voltabol, teörüeny szerent megh láttatott, rostaltatot bē ueött, es helyen hagiatot, és az Keömiues giwlekezetnek örökké valo Birasara, rendtartasara megh igazíttatuan, ki adatot Ceh leuelnek es abbeli Articulusoknak bizonsagara erősseregere, Ez mi Privilegiumi leuelwnket Varosunknak nagioibik es fwggeo peczietit alat, az megh mondot Farago es Rako Keömiues mestereknek attuk es ajandekosztuk [Kv; KómcArt. 28–9].

4. helyreigazítatik; a fi rectificat/corectat; richtiggestellt werden. 1764: Hozzá adtván az főcéhmester és öregek propositiójokra ez is, hogy megigazíttassék, hogy

tudni illik eddig az inasok szegődségéből esni szokott jövedelmecskéknak felosztása az nemes céhben közönséggé tétetett vola, mely ennek utánna abrogáltassék [Dés; DFaz. 23]. 1802: Most lévén ideje és helye ezen Sombori Hatar osztáljával, hogy itten Somboron^a az egyenetlenség meg igazíttassanak [Somb. II. — ^aM.zsombor K].

5. helyesbítettik; a fi indreptat/corectat; berichtigt werden. 1592: Ez Monostor Vczay fertalyban amint ez esztendeoben megh igazíttatot Talaltatot Vonas^a: 152 [Kv; Szám. 5/XI. 1. — ^aÉrtsd: adórovás]. 1814: Meg igazíttatot ugyan mi általunk^a [Ne; DobLev. V/967. 3b. — ^aA bizonyoságlevél az aláírt két assz. által]. 1816: Meg Igazíttatot általo(n)k^a az oldal írással Egy testamentaria [Asz; Borb. I. — ^aA hitess assz-ok által]. 1834: a' panaszos Levélbe ejtett azon Szoszolloi hiba kissébb teréhvél megigazíttatni ... határozatit [Asz; i. h.].

megigazodik 1. eligazodik/rendeződik; a se aranja; zu-rechtgemacht/in Ordnung gebracht werden. 1633: Egy föld felol valo uezződeseu leuen eo keguel Nagy Thamas Vrammal, es az dologh köztünk megh igazodvan maradott adossa kett ueka Buzauul [A.komána F; Szád. Cristie Iulie (50) vall.].

2. megegyezik, egyezsége jut; a se intelege/invoi; vereinbaren, übereinkommen. 1574: hywanak Mynket Az wytezlo Frathay Janos es Myklos, hogy Az Nchoy megh holt Frathay Gergel wramtot maradot tehen barmot oztanok köztök Nyolcz rezre, my ezokaert el menwen hozzaik ... eokys my elottunk meg Igazodanak es Jgenessedenek [Fráta K; SLt S. 13] | Vrbeget Gergel Azt vallia hogy eotet es Rwdolph Gergyet hyttak volt Istwan deak es fenessy Mihál most vetny keoztek Eok zamot vetwen keoztek meg Igazotak egimassal Mindenbeol es chedwlat attak Mindeniknek rolla [Kv; TJK III/3. 392]. 1595: wiczey Mathe weott volt fel Barát Sebestienteol bizonyos summat, mely penz feleol mégh eltébe megh igazodott wiczey mathe Gaspar vrammal, es semmiwel abbolis nem tartozik Sara azzonnak, Sem az Bachi Janosnak adott penzbeol [Kv; RDL I. 132a].

3. megjavul; a se indrepta/ameliora; sich (ver)bessern. 1776: Mig az idő és az ut meg igazodik addig indulni nem mérek [Négerfva SzD; BfN Bánfi Péter lev.].

megigazul 1. megbékél/egyezik; a se împăca; sich aus/versöhnen, übereinkommen. 1568: Consors eiusdem Andreę Koachy Jurata fassa e(st) Tudom azt hogy volt valamy vilongas köztök: de en nem tudom, ha Jgazultake meg vagy ne(m) [Kv; TJK III/1. 169].

2. rendeződik (vki állapota); a se aranja (situația cuiva); (js Zustand) sich ordnen. 1769: a Fattyu Gyermekek, vagy egyéb bestelenségbe lévő azonnal mihelyt ezen Házba bē vétetődnek egészen meg igazulnak és Legitimaltatnak [UzLst XIII. 97].

3. kb. elégtételt/igazságot nyer; a obține satisfacție; Genugtuung/Recht bekommen. 1811: A' ki mást szomorít, ő szomoríttassék; A' ki mást nyomorgat, ő nyomorgatassék. Egy szóval: az Igaz, hogy meg-igazuljon Tselekedd, 'a hamis Ember meg-piruljon [ÁrÉ 95].

4. vall üdvözül; a fi mintuit; selig werden. 1710 k.: Én Istenem, bocsáss a te fiad érdemében engem a te imándó isteni színed és tekintet eleibe, és bocsáss megigazulva s vigasztalva onnét vissza a te Szentlelked által [Blm. 1037].

megígér 1. ígéretet tesz vmire; a promite ceva; versprechen. 1570: eo k. varoswl megh thekinthwen eo Nagának Az vraknak Thérkedeseket, Mostan megh Igeryk^a eo k. de wgy hogy az per leh zallyon keoztek [Kv; TanJk V/3. 6a. — ^aBizonyos költségek kifizetését]. 1585: Zigi-arto Ambrus vallia ... egkor ky Menenek zeoleombe, ky kwldem vuch Istwa(n)t felesegesteól, Az Nap zamot megh Igyrem neky Delkor ky Menek es hat az en zeoleombe Miweltek valamy keweset de az eo zeoleyekbe(n) ereose(n) Miwelnek [Kv; TJK IV/1. 331]. 1606: Fel peres nagi petterné Keresztur warossj Annazonj bizonitia Timafalua ellen, hagi az cziäko simo nillat nagi peter birta a wra, ön magais birta az hazbais azrol maradot; az falutis megj kinalta hagi ha ki ne(m) agiak ne(m) megien arol hadba az falu meg Jgierte [UszT 20/297]. 1639: Varfalvi Ersebet Aszzoni az mi törekedsunkre Rakosi Ferencznek megh igire, hogy minden lora valo szerszamat poharait es kontósit megh agia [Csembord AF; KCSl 148]. 1654: az Pohart Csepregi Mihaly Uramnak megh igire hogy házához küldi [Kv; RDL I. 142]. 1753: megh igyirték Vala hogy fél oszszák [Szárhegy Cs; LLt Fasc. 152] | azt latom, rendetlen, es nem Nemes Emberhez, annál is inkább nem Uri emberekhez illendő dolognak, hogy a Miko urak megh igyírvén a Clenodiumok(na)k fel mérése előtt Sub Nobili parola, hogy Semmihez abból nem nyulnak, még is a fel mérés után erőszakosan el kapdosták [Szentsimon Cs; Ks 22. XXlb].

2. kilátásba helyez; a promite (cuiva ceva); in Aussicht stellen. 1614: Ekkor is mind az egész székelység is Mihály vajda mellé ment vala, csak Marosszéknek az lovasa, ki akkor 500 vala, ment vala az nemesség mellé; azoknak az nemesség — azkik jobbágyak voltak benne — megígírté vala az szabadságot [BTN² 49]. 1657: Bethlen Istvánnak azért megígírték az fejedelemséget az portán [KemÖn. 172]. 1702: Boldog Emlékeztű Rakotzi György Fejedelem látván a mű Eleinknek világos igasságokat meg ígérte volt nekik^a a szabadságot [Torockó; TLev. 4/3. 2b. — ^aA torockóiaknak]. 1719: (A jóvátételt) megigyrte vala a m. generalis commendans vram ő excellentiája [Cszs; SzO VII, 262]. 1753: hallottam hogj Orbán Miklos Bétsbe járt, és hogj eo zszisegette azon hirt hogj eo Flge a régi szabadságot meg ígírté volna [Márkosfva Hsz; Törzs. Sam. Gelei (36) pp vall.] | eo Flge a régi szabadságot meg igirvén, ennek utánna Passusokot Plajokot fogunk szabad szekellyekül őzeni [Maksa Hsz; i. h. Sig. Márk (38) ns vall.]. 1766: ez Ribicsorai Glis Thodort most cir(citer) 2. Esztendeje Katonának el fogvan meg igyiri néki Szabadságát, ha Petrucz Györgyre hamis kalácsot vesz [Grohot H; Ks 40/9 Balog Iuon (40) jb vall.].

3. odaígér; a promite (să dea cuiva ceva); zusagen. 1602: Ben valo rúhazat az melj uagyon nalla, egi fellyel fogo, melljet megh ighirt wolt Jakab Janosnak mind az zekrennyel egietemben [UszT 19/53]. 1606: Az melj iozagot Bögözi Andras ura(m)nak adot, most abbannis benne uagion az En igassagom, de az isteni, Es atia fiuy zeretetnek tekinteteert bögözi Andras ura(m) meg igerte toruenj nélkül [i. h. 20/47]. 1641/1775: az melly Jozagott ... Kap-ranczai Gyorgy Uram ő kegylme nekik meg igert volt Kezlerbe Thotfaluba alias Csanadtorka ... mingyarást kezekbenis bocsa [Fejér m.; DobLev. II/460. 12a]. 1653: Mikor Lippát^a megígírók a portán a vezérnek, egy tál cseresnyét küldte az uraknak örömbbe [ETA I, 122 NSz. — ^aErdély délnyugati végvárá]. 1692: Martius 18 Jöttek az

urak Szebenbe gyűlésre Ezen boldogtalan gyűlésben ígérték meg az magunk vallása emberei^a az kolozsvári óvárbeli templomot az pápistáknak [IIAMN 330. — ^aA ref-ok]. 1785: ezen házát mellyet nékem meg ígírték vala [Kv; LLt 27/35].

4. verést/ölést ígér, veréssel/öléssel fenyegetőzik; a amenința pe cineva cu bătaie/cu ucidere; Prügel verheißten, mit Tötung drohen. 1599: Ennek eleotteis pedig szantalan sokzer ighyrté megh hogy meg eöl [UszT 14/36]. 1690 k.: ha sem onna(n) az hodoltsagur sem masunnan nem hoznak, Szamos Ujvarb(a)^a, s más statiókb(a) meg útik a hatokat a Commissariusok(na)k, mellyet már meg is cselekedtenek, mellettem levő Szám tartott halálra verte a Varbéli Commendans, magamnak is meg ígírték a három pálczát [Utl. — ^aÉlelmet és ágyneműt].

5. (szerződésben) vmennyi járandóságot ígér, kiköt; a promite/stabili o anumită remunerație (in contract); (im Vertrag) eine bestimmte Gebühr versprechen/ausmachen. 1635: egj Czeh Mihaj neđu Kertészsze ... ada es kote magat orokes Jobbagyul az Nemzetes Vass Judit Aszszon-nak ... Aszonym ő Naga esztendeigh igirt volt nekj új mint kesz penzt fl. 6 egy Aba Dolmant, egy Szúrt, egy Aba Nadragot, egj bokor Sarut, ket dali Czizmat, ket őregh köből buzat ezeket az Nemzetes Vas Judit Aszonis megh ígírté nekj minden esztendeoről esztendőre [Drassó AF; WassLt].

6. vmiért vmennyi pénz (fel)ajánl; a offeri o anumită sumă pentru ceva; für etw. Geld anbieten. 1644: Mondo(m) nekj hogi Vegie megh az Kalmanne hazat León Ferencz Vramnak kedue hozza s meghis ígere az f 100 es meg lén az Alkalom [Mv; MvLt 291. 425b]. 1682: Nyolczad fél száz forintot megh ígírt az házert [Kv; RDL I. 162 Elizabetha István Peter, consors nob. Joannis Szekely (50) vall.]. 1762: az Szöts Céh az eladando bárany bőreket ugj meghánta, hogj az szép fekete bőrtis, fejár bőrlü akarja acceptalni, azért ma 52 pénzkenél oltsoobban az mint idegen vevők meg ígérték, nem adhattya [Torda; TJKt V. 127]. 1774: ha annyét a menyétt más meg ígírté, maga kész lenne érette fizetni [Mv; Berz. 8. 72]. 1797: megígírtém a 20 Rforintokat ... hogy ne raboskodtassam, és tovább ne bajlodgyam [Kosesd H; Ks 115 Vegyes ir.]. 1815: találkoztak egynéhányan a' kik két esztendőre 200. Forintot, olyanok is a' kik végtére meg ígérték a' két Esztendőre a' 300. Forintot^a [Szamosújlak Sz; Végr. Rátz Daniel lev. — ^aHázbérként]. 1826: meg néztem a' gyertya világánál az ökreket ... alkuba eredtem, és a' 100 frtot nékie meg ígírtém [Dés; DLt 1039/1840].

7. ~i magát elkötelezi magát; a se obliga/angaja; sich verpflichten. 1574: Márton porozlo Azt vallia hogy ... peter ... Meg Igery Magat hogj ad 100 f(10)t [Kv; TJK III/3. 320]. 1590: Marton Deak vram Ighírte volt magat, hogy az Zigetben wgiekeznek megh venny Mostannis kertek varosul eo kgmet hogy ebbly munkayat megh Ne vonnia, kyre meghis Ighírte magat [Kv; TanJk I/1. 145]. 1600: eo kgmek egez Varosul biro vramnak es Tanachanak minden heosegel es engedelmességgel igertek megh magokat [Kv; i. h. 375].

megígérés kilátásba helyezés; promitere, promisiune; in Aussichtstellung. 1823: meg ígérték, és határozza a V.K. Társaság hogj ... egj vasért 6 xr a most-is állyon és valaki ez ellen hibázik s ezen végzést meg rontaná nem tsak a többot adással, hanem annak tsak meg ígérésével ...

Az 12 az az: tizenkét Mforintokig büntetessék [Torockó; TLv. 9/47].

megígérhet 1. ígéretet tehet vmire; a putea promite ceva; etw. versprechen können. 1816: K. Fejér vári Kir Posta Mester F. Gy Fogarasi Samuel Ur ... a meg kívántato summát, sem meg nem ígérhette, annyival inkább le nem tehette [Nagyak AF; DobLev. V/998].

2. kilátásba helyezhet; a putea promite (cuiva ceva); in Aussicht stellen können. 1660: Az pribék papnak az gratiát megígérheted [TML I, 494 II. Rákóczi György Teleki Mihályhoz].

megígért 1. ígért, felajánlott; promiss; versprochen. 1697/1767: a' betsületes Tavalai Angyam ezen Contractust sokképpen violálta, Leveleit, Gyűreit és egyéb meg ígirt portékáit el tartván Bátyam Uramnak ő Kegyelmének [Hr 8/16]. 1754: Hozzá fogvan az Zabvetéshez, látván hogy az Zabbal bé nem érem, tehát az meg ígért jo akaratadért ... el küldtem két szekeret, s, kerlek kedves Pajtásam adgy jo Zabát [Szászmaté SzD; Ks II. 18. CII Rácz Demeter lev.]. 1762: Már esztendeje el mult miolta a' meg ígirt, és repartíalt 900. Tyroknak ki allitásával bajoskodik a' Gubernium [Nsz; Ks 181. XCIII. 5]. 1861: mű készek vagyunk a' leg röviden időn a meg ígért 60 fíott betsületesen hiány nélkül meg fizetni [M.zsakod U; Told. 31].

2. kilátásba helyeztet; promiss (cuiva); in Aussicht gestellt. 1570: hogy Minden habowr per pathwar gywleo-segh keozwleok leh zallyon es leh tetessek Ennekeleote megh ígert zezithseget ... Mostanis kesek megh adny [Kv; TanJk V/3. 20b]. 1598: B: wram kiraly B: wram w kegelmek Indwltak ... feierwarra az Megh ígirt harmincszad lewelynek Megh szerszisire [Kv; Szám. 7/XVIII. 100 Th. Masass sp kezével]. 1663: könyörgök csak azon Nagyságodnak, megígirt fejedelmi kegyelmességét Nagyságod rajtam fenntartván, vegyes kegyes oltalmában [TML II, 478 Teleki Mihály Bornemisza Anna fejedelemszszonyhoz]. 1726: Az én Istenem algja meg az Urat meg ígert Uri joakaratyart hogy meltosztatik az Ur kieszeszeni keves Jozagocskamat [Betlensztmiklós KK; Ks 19]. 1733: Nemzetes Zilahi István(án) Assessor Atyankfia ... hogy az Mgos Fő Ispán Ur Consolatiot nyujthasson meg ígirt gratiája és Assistentiaja által Szegeny Varosunk(na)k, maga szabad jo akarattya szerint Assessorsági hivatallyatol el bucsuzott [Dés; Jk 435].

3. (szerződésben) kikötött; stabilit (in contract); (in Vertrag) ausgemacht. 1840: Ha a pásztorok a fenn írt módot s magok önkénti előttünk való lekötélezéseket nem teljesítenék, s ebbe kaszálság hibáznának, azonnal azon hibájokért a megígirt szénafűrésztől elmaradva nemes falunk hasznára fordítassék [Taploca Cs; RSzF 201].

4. állalt; acceptat, promiss; angenommen. 1668: kermők, s admonealnokis eo kgeket, hogy ... remittálnak eo kgl(me)k azon Zálagos Falut à városnak ... à megh íghért conditio szerent [Kv; KvLt 1/181]. 1830: Az önként meg ígért Árenda Summát tartozik a tisztelt Árendátor Ur két rátákba ... mindenkor előre bé fizetni [Km; KmÜlev. 3]. 1830 k.: az Contractusban meg ígirt, egy egy kópécze buzátt, három Esztendőfől fogva az Tisztek ki nem adták, es praemunda nélkül dolgoztunk [Keresztelke Sz; BfR].

megígértet (erőszakkal) vmire ígéretet tétet; a face pe cineva să promite ceva; (mit Gewalt) für etw. Verspre-

chung machen lassen. 1741: a Csíkban lévő quártélyozó tisztek rettenetes executioikat cselekedtek, perceptorainkat arestumban vitették erővel a discretioit és zugmist conditionaliter megígértették némely tiszt uraimékkal és a méltóságos gubernium kegyelmes commissioja érkezvén, úgy az herczeg ő serenitássa parancsolatja, hogy regulamentumon kívül senki semmit ne adjon mégis extorsive megvették [Szárhegy Cs; SzO VII, 413].

megígértetik a fi promiss; versprochen werden. 1657: kicsinben mulatám el az ütögetést magam is, de az szolgának is megígértették, ha többször lovat ad alám^a [KemÖn. 41–2. — ^aTi. szökés végett]. 1664: Lám Erdélyre nézve is megígértetett volt az Aly pasa hitlevelébe az adó szállítása ... s ím mégis ugyancsak azon rettenetes nagy summába kévántatik bé az adó [TML III, 85 Szalárdi János Teleki Mihályhoz]. 1737: Szalánki Jóseff ... Deberke Hidján innen lévő zálogos földének ... Oculatiojára exmittáltatnak^a ... Mltgs Marchia Guadányi Generalis Ur ő Excelentiajának ... Discretio meg ígértessék [Dés; Jk 481a. — ^aKöv. a nevek fels.].

megigéz ráolvasással/ránézéssel megbetegít; a deochea; jn durch Beschwörung krank machen. 1637: monda balogh Giörgineis, oczman Kurva talam ugia(n) megh igiztek most. bar szenes vizet Czinaltas neki [Mv; MvLt 291. 117b]. 1692: utazasab(an) igiztek megh az Lovait [Dés; Jk]. 1826: a Tehén ... tejjét az aztatt tudállók még igésztek, mint a faluba hires vizvezető; azért vetett vizet [F.rákos U; Falujk 142 Barrabás Áron not. kezével].

megigyekezik kb. törekedik; a se strădui; streben. 1606: az timafalwi hatarban az holt arok mellet walo föld felől Törwinj zerint meg Jgiekezwe(n) olian törweniek löt volna, hagi Orba(n) Janos le tartozot volna tenj az föld zalogiat, Zeczi mihaljnenak [UszT 20/299].

megihat(ik) 1. képes meginni; a putea bea; trinken können. 1569: kewltm wala Egy Jobagiomath az mynap oda Az: kmetek warosaba hogy kmtek walamy sert főzetne ... Az az ember oly hituan Serth főzeoth hogy soha Ember megh nem Jhattya [Buza SzD; BesztLt 106 Bornemyzza Benedek a beszt-i bíróhoz]. 1586: 16 Julj vittetem esmeg egi altalag bort. 47 vedrest eszt meg nem Jhatat mind hane(m) ot arwltunk ki harom veder bort ki teót d. 48 [Kv; Szám. 3/XXIV. 28]. 1628: Felette keserű bor lött, hogy alig ihatta meg az ember [Kv; KvE 157 SB]. 1745: en ... ugy meg nem kenyesettem hogy ha veres nem lett volna a Bor, meg Sem ihattam volna [Arkos Hsz; ApLt 4 Benkö Raphael Apor Péterhez]. 1757: Keszeg Pál akar kit kapott, ha sohase láttais bé hivutt az kortsomákra, és ott kimiletlenül töltetett nekíe à mennyit meg ihatott [Gálfva KK; Ks 66. 45. 17c]. 1764: el hiva Stephán Engemet szénaverőre, ezt mondván, jere velem, mert anynyi bort adok néked a mennyit meg ihatol [Kóród KK; Ks 19/I. 6].

2. szabad meginnia; a avea voie să bea; trinken dürfen. 1843: olyan törvény egy sincs amely azt tiltaná, hogy az én akárhol pénzen vett boromat otthon meg ne ihassam [VKp 137].

3. átv kiihat; a putea bea (pină-n fund); austrinken können. 1653: Bástá ... ujjával fenyegetvén mond: „Meglásások azt, hogy jótétemért megtréfálátok; de én is eszten-

dőre adok néktek oly pohárt igen jó teli mértékkel, hogy meg nem ihatjátok. Várjátok el csak!” [ETA I, 59 NSz].

Sz. 1614: Monda^a arra: Eleget egyél, hogy ihassál rea. Mondám én: Ha léssen mit, eleget eszem. Monda: Annyit egyél, hogy megihassad az tengert rea [BTN² 65. — ^aKamuti Farkas].

megihatibilis alk megiható; care poate fi băut; trinkbar. 1775: Óborom is maradott vagy két edénnyel, Köblösön is termett egy kevés jó megihatibilis s talán a Szilágyból is vehetek egy keveset [RettE 361].

megiható jól iható (bor); bun de băut; gut trinkbar. 1715: Kedves izü jo bor ... lágyacska meg iható bor ... tiszta izu savanyucska jo bor [Ebesfva; Ut]. 1737: Mint hogj I(ste)n ő Sz: Felsége kglmességéből szintén elközelget az az idő, mellyb(en) a Nms Város Privilegium szerint való Három Hónapi kortsomája bé állyon ... a meg-iható Dési borok szedettessenek bé a kortsomákra mas felével 1:1 m. forint(n) [Dés; Jk 476]. 1759: elég borunk vagyon, és már mostan nem olyan Savanyok, alkalmas meg iható borok [Déva; Ks 94. 24. 2]. 1817: Edgy kevés Űrmöst meltosztattnak még küldeni Kedves Öcsém Ura(m), igen jo neven veném, mert nékem se oh boram se Űrmös boram nints: 4 Esztendőtől fogva Várfalván ne(m) termet boram, amü (!) volt azis mind etzet meg ne(m) iható [Várfva TA; JHb 48 br. Jósika István br. Jósika Jánoshoz].

megihogat megriogat; a speria; schrecken. 1756: bé nézők az Urak kis házáb(a) az ablakon, s hát Molduán Vonyya az akkori Joseff nevű Tisztarto Feleségivel az ágyban ... az Aszszony alol, maga rajta fekűve, és mozogtak, de mint hogy tsak bé tekintettem, hirtelen viszsza fordultam szégyelletem(en), és félttemben, és éppen nem láthattam mint a' kést az hüveljb(en), de ... a' bizonyos hogy mozgolódásokat láttam, még osztán én meg ihigatam őket, meljért Molduán Vonya onnan ki jővén, szidván meg akart verni [Galac BN; WLT Kiribil Györgye (45) jb vall.].

megijed 1. megretten/rémül; a se speria; erschrecken. 1574: Mihal Thamas ... fia gyermek Azt vallia hogi az Kapa Antal kerteben Iaczanak volt pely keowet valamy zas Inasok, Azomba Nagy kialtással Ieottek ala az keomalrol Nagy sok Eottwes Inassok, zyttak esse lelek zasoknak eeket, Eok meg lettek Ely fwotak [Kv; Tjk III/3. 354]. 1603: az Jnas monda hogj az Azzonj ragada torkon vramot, nem tom ha meg Jiedete teolle, vagy mint leon [Kv; Tjk VI/1. 684–5 Porozlo Mihalne, Ersebet Azzony vall.]. 1608: mingiarost meg ihedék, hogy nem iot iut volna megh [Szentegyházasoláfhalu U; OfLev.]. 1637: ugjan meghis iedet vala az legeni [Mv; MvLt 290a]. 1726: annak Utanna verni kezdének Biro Andrásához és én megijedék s be futék [Feltorja Hsz; LLt]. 1752: gondokodám, hogy utánna Lövök, hogy inkább meg-edgyen (!), amint-hogy Lövék is [Abosfva KK; Ks 8. XXIX. 29]. 1770: hallottam ... feleségemnek sikojtását; erre viszá térvén egy Embert (: Kinek az burjány közül ki emelt fejétől ijedet vala meg feleségem :) láték ... mondá hogy maga lovainak orizése véget mulatna otton [Mezőpagocsa TA; SzentGy Vlászsa Onyisor (35) jb vall.]. 1847: láttam a' Gila Gligor-né léánakját az utzán menni lefelé, ki egészen képből ki

volt kelve én kérdeztem a Léánakít mitől jedett ugy meg, melyre a' Léánka felelni nem tudat [Náznánfva MT; Berz. 17b]. 1849: Láttam hogj ütö Sárdi János^a a kinél volt az Cseh Joseff Ur Kitsin két Csőjű pistolya a melyet is hogj szoltam Cseh Sándor mellett nekem tartotta és En meg jedtem s ismét visza mentem az Erdőre [Héjasfva NK; CsZ. Teskula Demeter (33) vall. — ^aCseh Józsefet].

Sz. 1758: Bátorságomat nem volt hol experiálhassam, mindazonáltal úgy gondolkozom magam felől, hogy magam szelétől nem ijednék meg most is [RettE 79].

2. aggodalom/félelem fogja el vmi miatt; a se teme, a fi ingrijorat; Angst/Furcht bekommen. 1567: monta Zócz Fabyane hogj no el hatta az pert merth penzes tanúkat fogadoth volt es en meg tuttam, Immar meg yedet es azert hatta el az vra Esmet ezt monta de byzon ne(m) hagy [Kv; Tjk III/1. 54]. 1586: Theóreok Kelemen, Zaz Balint, Es Zekesfeierwary Mihaly az varosnak hiteos zolgay Drabant az keozep kapuban Egi zekeres legheny Sughalla megh, hogy Rea vigyaznank ez fogliokra, Mert gonossagra wgyekeznenek az ferfiak Az Azzonj Nepekkel Az Daroczso Azzony mingyaraest megh Jyedwe(n) panazt teon Ianosra hogj eo ereosse(n) Itatta hogj az Iffiu Azzont Neky keriche [Kv; Tjk IV/1. 609]. 1599: kjattani kezde az olah hogi Jeoienek, mert mind vizikaz Juhot, masik Ismet kezde az Erdeoben Rikoltanj az is ki tere, meg Jyedenk hogi az tarsasagra mennek es meg sertik eeket [UszT 14/19]. 1625: meg iedet Vgron Pal Vramtol hogj fel akazattja [Szu; Pf]. 1637: talalt volt^a az tűzbeliben mikor el bontotta volt hogj az Asoual feszitette volt ki, s ugian megh iedet teolle [Mv; MvLt 291. 91b. — ^aPénzt]. 1748: az én Uramis akart egyszer kérni, de megijedett az interestől, s nem vett [Torda; Borb.]. 1782: azon pedig semmiképpen megh ne ijedgyék Excellentiád hogj elsőben nem depurálja Both az Adosságát [JHbCs Árkosi Ferenc Csáki Katalinhoz]. 1846: A Ties Praefectus Ur, Csánba létünkör, az arendátort, azt mondá azért nem veszi kurtán, ne hogj meg ijedve — holmijét el költöztesse [Budatelke K; Born. F. Illa L. Luka György lev.].

3. nagy ijedelem/ijedség éri; a se inspäiminta; große Furcht/Angst bekommen. 1690: Hazamra reszeg Nimetet hozot maga hazatol, ajtomat vagdaltá a Nimet, Feleségem, Gyermekem megh iedet tölle, el annyera, hogj az nagy nyavalyais ki lelta az Gyermekemet [Zabola Hsz; HSzjP]. 1722: Egi alkalmatossággal menván az leanykám, Pap Peter ur(am)hoz Tüzért, egy kis Tüzet hozván Pap Peter fia, Vónka, utánna menván egj loval, le tapodtatta az földre, ott bottal meg Verte, meg írt leánykámát a nehéz nyavalya iyedségéb(en) törtéisi; ugj annyira meg ijedte(m) volt, hogj meg sem gjojgúl nyavalyás leánykám [Kecsed SzD; TL. Marosán Lup (50) prov. vall.]. 1732: János nevű gyermeckejeis (!) ott lévően ugj meg ijedett hogj talám Ember Soha nem léssen belőlle [Dés; Jk]. 1814: a' Pap meg kötötetvén a' Menyemet Kolosvár felé Tömletzbe indittatott, de a' Fijam Kezességén ki vitte s viszsza hozták ... ekkor ugj meg ijedett a Menyem hogj máig is fekszik [Banyica K; Bfr 117/1].

4. fél vkitől/vmitől; a-i fi fricá/a se teme de cineva/ceva; sich vor jm/etw. fürchten. 1729: Profugiáltanak adajakkal kik haza sem jüttenek 16 szemeljek a Faluból, a Kapitány Vr(am) keménysége miatt, meg jedvén a veréstől sok Discretiotol és Culinalectol [Sövényfva KK; TSb 51]. 1732: a' Tót lovász ... meg ijedvén attól hogj meg vereti, igazán ki vallotta, hogj János Déák uramtól hozott egy

fertaly égett bort 3. polturán [Hévíz NK; JHbT]. 1762: László Ferencz azt mondgya vala; hogy: jó szerencsége vgy mond a Diszno teremtetie Jobbágy kutyáinak, mert ha oda érkeztem volna, mind ki hajtottam volna őket a Házból; mert nintsen olyan ember e Világon a kitől meg ijedgyek [Geges MT; BfR St. Nemes (34) jb vall.]. 1777: ugy Tiszteletes Uramra támadtak a Farkasok, hogy de posteritate ad Posteritatem meg akarják emészteni; meg ne ijedgyen, mert az Isten igralma, s a jó emberek igasság tétele ... ki segítik [Szentiván Hsz; BLv.]. 1779: fiatskái sirtak rivtak erőssen meg ijedvén, hogy meg verik őket, vagy az Annnyikot [A.csemáton Hsz; HSzJP Koszti Istváné nall.].

5. (saját vétkétől) el/megretten; a se ingrozi (de pácatele sale); (vor eigener Sünde) erschrecken. 1660: ez J. Berkeszi Katha inkább megh erdemlene az halalt mert tűz alol szabadult volna el Szezen, az mellet asserrallyak Director Vraimek hogy megh sententiaozott szemelyi uolna, es megh iedven vetketeől futamast veött volna [Kv; TJK X/3. 264]. 1760: Bágyi Ferentz Uram az Ura mellett egy kaszálo felett ... egybén veszvén egy Posta Mesterrel, a' kihez is hozzá lőtt, melly tselekeditől meg ijedvén el bujdasott [Árpástó SzD; BK].

6. (ló) megriad; (despre cal) a se speria; (Pferd) scheu werden. 1582: Makay Thamas Zep Iános Zolgaia vallia Mikor Menne az Lo, es az Azzonyka Gereznaiaban vthan-na siethe, Az gereznatole vag miteől vg Iyede meg az lo, es Ug Ruga fel [Kv; TJK IV/1. 114]. 1704: az hintó feldűl-vén, a lovak megijedtenek és a két első kereket elragadván, véle hazanyargaltanak [WIN I, 72]. 1776: Providus Igna Ursz gondatlanságból más szekerekkel egybe útköz-vén, a' Kanczájára hajtotta szekerét, s lábához érvén, a' Kancza meg jeedet, lába kerek közis akadván a' szekér által annyiba eszve rontatot, hogy gyavulásához reménység nincsen [Déva; Ks 111 Vegyes ir.].

Ha. 1620: megh yedeth [Páncsleh SzD; RLt O. 5]. 1629: megh ieduen [Mv; MvLt 290. 164b]. 1637: megh iedenek [Mv; i. h. 291. 106b]. 1723: meg ijedet [Kisnyíres SzD; Ks]. 1725: meg iedet volt [ApL 2 Apor Péter feleségéhez]. 1768: meg ijedet [A.karácsonfva AF; Told. 5a]. 1775: meg jedett [Óraljaboldogva H; Ks]. 1794: meg ejednek [Letka SzD; TSb 5]. 1805: meg jedvén [Százazajta Hsz; HSzJP]. 1813: ne jegyen meg [Jára MT; Pf Nagy László lev.].

megijedett, megijedt (meg)rémült; speriat; erschrecken. 1662: A nagy urak, főrendek látván a rajtok való veszedelmet, mihelyt a sáncot meg kezdék venni, ottan folyó hajókra ülvén, az bereg között a Tiszán általszaladának, hidasok is, ahol mik valának, megijedt néppel megrakodván [SKr 140]. 1710: a csauzok mindenféle buzogányokkal, mezftelen karddal verték vissza a török hadakat, de haszontalan, mert azok ... sergenkint szaladnak vala ... Soha azoknál megijedtebb embereket senki nem látott [CsH 172]. 1752: hajtani kezdi hogy meny nyen az Birohoz, azon meg ijedet ember kapott rajta [Nagyajta Hsz; ApL 3 Donath György lev.]. 1827: Antal József ... azt mondá az édesanyjának: Anya, adja elé azon portékát, melyet idehoztam volt. S az annya nagy megijedett állapottal béhoza a pincéjéből egy tekenyő búzát [Jenőfva Cs; RSzF 266]. 1829: a' meg ijedet Bika a' Felső Erdőben recipialta magát [Sorostély AF; IB].

megijedezik megijed/rémül; a se speria; erschrecken, sich fürchten. 1769: mint hogy azon nyáron essős üdő lévén a' viz a' szénájokat el hajtotta volt, ezen meg ije-dezenek, s viszsza adták az Úrnak a' Rétet [Szamosfva K; JHbK XXXVII/12].

megijedhet 1. megrémülhet; a se putea speria; sich fürchten können. 1663: Az fejedelemasszony is éjjel ment ki, ijedtében azt izente nekem, be nem mert hozzám júni, elment Igaz ugyan, az török kinn volt de ő kegyelme ugyan betérhetett volna, nem is hittem volna el, oly igen megijedhessen [TML II, 655 Teleki Mihály Bánfi Dieneshez].

2. (ló) megriadhat; a se putea speria (calul); (Pferd) scheu werden können. 1841: láttam hogy a kantzsa tsikot a Butsi ur lova játtzíságból meg kergeti ... egy jukba el törte a lábát, már hogy-hogy nem, anélkül, hogy valamitől meg ijedhetett [Dés; DLt 1541. 2b Grosán Iuon^a vall. — ^aCsatáni (SzD)].

megijedkezik megfélemlik; a se infricoşa/speria; sich fürchten/erschrecken. 1662: Ibrányi Mihály pedig, híhető, meg is ijedkezvén, s az vitézlő nép visszaoszlását látván, azt állítja vala: hogy az nagy sok ellenség egész Váradig a hátakon fogna jöni [SKr 175]. 1663: Szilvási Bálint közöttök esmeretes lévén és expertus is, azt beszél s hittel referálja, igen megijedkeztek az törökök, markokban szakad [TML II, 597 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz]. 1732: Napoliné Aszszonyom igen meg ijetkezvén, küldöt engemet az Aszszonyokhoz ... és én általom kérette viszsza Kezességéről való Levelét [Kv; MvRKLev.]. 1775: akkor tsak meg ijetkezék hogy nem ugy vagyon a mint mi gondoltuk [Méra K; AggmLt C. 43]. 1782: mi Madarasia-lunk^a akik ott voltunk meg ijetteztünk, s három (!) közülünk ... be mentenek panasza mindgyárt a' Grófhhoz [Told. 4. — ^aMezőmadarasi (MT) lakosok]. 1807 k.: a' szegény Vláo Vaszi meg szomorodván, és talán megis ijetkezvén, feleségéstől edgyütt el szökött [K; KLev.]. — L. még RettE 165; WIN I, 478, 643.

megijedt 1. megijedett

megijedett megijeszt; a speria; schrecken, in Schreck(en) versetzen. 1752: most a közeleb mult Szombaton Zilarul jóvín Boda Miháj ő kigjelmivel, és ő kegyelme mondotta én nekem fátensnek hogy az öreg Furu Györgjné boszorkánj és ha csak teheti meg ijetteti [Diósd Sz; Wlt Juhos Pál (57) ns vall.].

megijeget megijesztget; a speria in repetate rínduri; wiederholt erschrecken. 1591: Hallottam mastol hogy Mihaly Vra(m) szabadsagoth Adott volna valamenyre hogy meg yegessek az legenth de en ne(m) thudom [UszT 13/70 Jacobus Chüter (?) de Beőgeőz jb vall.]. 1593 k.: tudo(m) hogy ... meg yegettek volt ... fútott volth el [UszT]. 1626: Nehay Czyki Mihaly megh Jiegete Czypeő Petemet, hogy eőis attyafia volna, s eőteőtis illetve az a' Jozagh [A.cser-náton Hsz; LLt].

? **megijelkezik** megijed/rémül; a se speria; sich entsetzen. 1595: Ezeknek utanna mikoro(n) menczenti benedek uram ide joue, engemet tanachira hiut enge(m) aual yezetet ne(m) tudo(m) myt tegyü(n)k Gyulai Györg dyak uduar

biro ura(m) megh akar Jobagyl kernj, de enged megh had keryelek en inkab megh urunktól, en azo(n) ige(n) meg yelkezte(m), sirtamis [UszT II/2. A. 23].

megijeszt 1. megfélemlít; a speria; erschrecken. 1572: Ez el mult napogba boczatam wolt ket Jobagyomat walamy kar wtan, Zabad lewel wolt nallok Awal Jartanak Ertem hogy walamy modon meg Jeztytik wolt wkot walamyk [Szászfülpös K; BesztLt 3604 Antal Espan a beszt-i főbíróhoz]. 1586: Az Molnar Ambr(us) es Botos Marton lovait ez peter ez hatarrol el lopta volt, Az vta(n) penig esmeg ez varosra leot az lopasert fogtatassal meg lyeztwe(n), el futamodot [Kv; Tjk IV/1. 568]. 1592: Nyreo Kelemen ... vallia Mikor az Barbeli Vincze Inassa hozzam leoue, Jelente hogi az vra megh ieztette eotet, es felteben icot hozzam [Kv; Tjk V/1. 199]. 1631: az Szöcz Peter Vra(m) fiais az többi uta(n) rugazkodek hogj le esek az lorol, de Racz Peter sem ieztette sem üteotte megh [Mv; MvLt 290. 52]. 1675: Székely Mihály kezes lévén Moricz Jánosnejért Miklosi Kis Annaért ... Meg ijesztet-tétek az Aszszonyt ugy ment el [Kv; Tjk XII/1. 64]. 1681: monda nekem az talpasok közzül egj But falusi legény hogy eök tegnap egj Libatoni Oláhot meg ijesztven az lováru valami üres berbenczet vöttek le [Sziget Mm; KaLt Pribek Ferencz (28) ns vall.]. 1735: az Venczel Fia Mátyás mikor ot közél az Juhokot őrzötte mí képen ieztette meg [Kézdisztlélek Hsz; ApLt 2 vk].

2. ráijeszt; a intimidat/speria; einschüchtern, jm Schrecken einjagen. 1583: Catalin, Zondos Bertalanne vallia, Hegedws Ianosne Zolgaloia theot volt az kwrtheobe, eg Zeoleó lewelbe be takarwa, melliet esmertenek az lewelen Valo Bekanak lenny, mikor az leant firtattak volna ... tagadny kezdj ez leany ... Mikor annak vthanna Meg leztettek volna: az Igiarho Ianos Zolgaloira Mutatot Ersebetre, melj mostan(n) Zigiarto Mathias zolgaloia [Kv; Tjk IV/1. 143]. 1648: apparenter mint ha megh akamak vallatni ieszsze meg legyen keszen az Czigan ahoz valo eszkeözökkel, az retenczek kerdezzek tala(m) feltebe(n) megh jelenti [Kv; Tjk VIII/4. 272]. 1752: Boér Samuel Vram Pistalyt foga reájok de ugyan csak nem lövé hozzok, nagyon pedig meg észte (!) a' Gyermeket [csak azért löttem feléje hogy meg-észszem (!) s akaratom ellen tanáltam | a' puskát utánna sűtém, meg akarván ijeszteni, de nem akaratombol farb(a) löttem [Abosfva KK; Ks 8. XXIX. 29, 32]. 1753/1781: Josika Imre ur, igen világon kapó nagy hatalmu ember volt de igen ravaszis el gondolván magában hogy ijeszsze meg Kun Miklos urat^a azzal, hogy ötöt a Császár hivattya Bétsb(e) [Balsa H; JHb LXXI/3. 292. — ^aA mostohafiát]. 1754: vévén észre, hogy félelmes ember, meg akartam ejeszteni [Altörja Hsz; HSzjP Csobot Simon (40) pp vall.]. 1769: ő Opra Opra özvegyénél éjtzakának idején a házba tanálta^a ... halgatozván az ablaknál, hallotta az Ágyat csikorogni, s minek utánna megijesztette, hogy masokat-is bizonságul oda hivu, Tyiu György ... kérte hogy ne mondaná meg senkinek [Bukuresd H; Ks. — ^aTyiu Györgyöt]. 1844: Szávu Simon maga beszélte meg nékem azt, hogy Bardutz Lászlót azért, hogy meg fjeszsze Pásquilst csinált [Bágyon TA; KLev. Birtsa Simon (23) vall.].

3. (lovat) megriaszt; a speria (calul); (Pferd) scheu machen. 1784: die 8-va Augusti, midőn 4 lovamot a ménés után hajtottam volna fel, a falun felyül, a csordajáró úton ... az edgyik ... háttamaradván a többitől, sebesen ment a

többi után. Amelyet szemben találván az actionált inctusnak szolgálja, megállott előtte, és levévén a kalapját, azzal úgy megijesztette, hogy félreszökvén a ló az útból, elesett, és a lába mindjárt kitörött [Árkos Hsz; RSzF 278].

Ha. 1784: meg jesztene [Mocs K; SLt XXXIX Henter János lev.]. 1834: meg ijesztvén [K; Somb. II].

megijesztetik megfélemlíttetik; a fi speriat/inspäimintat; erschreckt werden. 1710: megijesztetvén Carafától, hogy addig Szebenből ki nem mennének, csak meg kelle eskünniek a császár hűségire [CsH 209].

megijeszthet ráijeszthet; a putea speria; einschüchtern können. 1753/1781: hallottam beszélni, hogy abban semmi sem volt, hanem tsak a Josika Imre vr serény esze koholta vólt ki látván hogy meg ijesztheti Kun Miklós urat [Balsa H; JHb LXXI/3. 290].

megiktat 1. (földet) megszerez; a obține (pămintul); (Feldstück) erwerben/verschaffen. 1591: Azoknak utanna hogj ez Zabo Imreh haza en kezembe(n) zalot az feoldis^a megh ereztwe volt Azoknak vtanna Donatioval Jktatta(m) megh magamnak kinek senkj nem Contradicalt [UszT. — ^aEgy szó kihúzva].

2. (földet) vki tulajdonának nyilvánft; a declara proprietatea cuiva (parcela respectivă); (Feldstück) zu js Besitz/Eigentum erklären. 1542: mely feoldeket oszton a felwl meg mondott Sepsy szekes byro meg Iktata mwnekwk [Besenyő Hsz; HSzjP].

megillaszt elkerget; a alunga; vertreiben/jagen. 1763: Tudom hogy a' Polyás nevezetű Also erdejét az Exp(onen)s Aszsz(on)y ő Nganak Manyika luon a' mikor kellett mindenkor élte vagta s hordotta ... mig most a' Tavaszzsal a' Nagy Bótb(en) Titt Praefectus Uram ide jövőn az erdőben kapta, s meg illasztotta [Gálfva KK; Mk V. VII/1. 34 Csizmadia Szávu (36) jb vall.]. 1840: utamba Déesen felkerestem a' Prokátort s beszélék vele — Jonak gondolok, hogy az Örményt ... illasztanak meg, vagyis admoneáltatnak, hogy mostani lakhelyiről ki fogjuk tenni [A.ilosva SzD; Kf Miss].

megillet 1. megérint; a atinge; berühren. 1710 k.: jobb kezét nyújtá nékem, s mondá: Jöszte. Felkelék a földről, odamenék homlokomat ... keze hátára tevém Juta elmémre s mondám magamban: Ez sem császár, sem király, nem ember, hanem Isten ez: nem szabad, nem illik, nem lehet ezt a kezét bűnös ajakkal csókolni s megilletni is [BIm. 1028] | Tophaeus, az udvari prédikátor megilleté hátul az vállamat kezével és sűgá a mostani üdödhöz illendő ez a zsoltár [BÖn. 702].

2. kijár neki; a i se cuveni (cuiva ceva); jm zukommen, gebühren. 1736: A palást úgy volt bérelve, mind a kinek rendi volt, mert akkor igen reá vigyáztanak kit miféle egyetmés illet meg [MeTTr 343]. 1748: az Attyok nékiek ollyan köntöst tsináltasson á mitsodást szeretnek, és őket megilleti [Torda; Borb.]. 1766: Maros széken Agárdon lakik egy Gyulai Ferenc nevű nemesember, ki is nagy fantaszta, csúfságból méltóságos úrnak kezdték hívni, mely ötlet meg nem illeti [RettE 208–9].

3. kb. meghat; a impresiona; rühren, bewegen, ergreifen. 1763: Öreg árva állapotomb(an) a buk és bánatok között hánkodo élelemet (!) nagyon meg illete a Nagod

Melgos Levele [Retteg SzD; TL. Árva Bágyi Susanna lev.].

megillethet megérinthe; a putea atinge; berühren können. 1633: Hallottam magatolis azt Falabu Kathatol hogi azt mondotta, hordozok maga(m)mal olliat tudni illik egi Zeöld bekat, hogi valakit azzal megh illethetek, de mind szeretnek azok engemet [Mv; MvLt 290. 137a].

megilletés (ünnepe) megtartása; tünere (a unor sărbători); (Fest) Abhaltung. 1677: A' Nevezetes Innepeknek; melyek a' három Sátorosoknak mondatnak; ugymint: Karácsoni, Husvétii, Pünkösdi innep napoknak meg-illetések méltó dolog [AC 236].

megillető vkihez/vmihez méltó; demn de cineva/ceva; gebührend. 1710 k.: innét jöttek már a világra bé ezek a szók jó vagy rossz hírnév, gyalázat, rágalmozás, szidás, vádlás vagy dicséret, becsület, méltóság ... Melyek mikor osztán olyan valósággá és az embert megillető cselekedetté válnak, hogy az emberek azáltal vagy előmenetele vagy akadály, romlása légyen: már az a jó vagy rossz hírnév, amelyet emberek kívánni vagy távoztatni kell [BÖn. 410–1]. 1879: Tud Balácsi németül Megjegyzi azonban, hogy az idegen nemzetek irodalmában sincs az eposz az őt megillető helyen [PLev. 51 Petelei István Jakab Ödönhoz].

megilletődés 1. meghatottság; compasiune, induioşare; Ergriffenheit/sein, Rührung. 1796: Szomorú szível és egész meg illetődéssel kéntelenítettünk mostan Nagyságod^a előtt az szörnyű kárt jelenteni mellyet némelly Praevicatorok Városunk határán mind eddig elé tettek s mostanis meg szűnés nélkül erőszakoson téznek [Torockó; TLev. 10/6. — ^aA földesúr, gr. Thorotzkai Pál].

2. felindulás; emoție; Erregtheit, Erregung. 1841: Amennyire a sokszor említett szolgál — a történet szeretéselenségen lett meg illetődésével — a maga ki beszéléséből bizonyosodhattunk meg, a tsikot sohonnan semmi nem kergette [Dés; DLt 1541].

megilletődik 1. meghatódik; a se induioşa; gerührt werden. 1842: Becses leveleit tisztelettel vettem, melyből meg illetőde olvasám azon akadályt, mely miatt Nagyságtok nem jöhetnek [Széplak KK; SLt évr. Sipos Miklós P. Horváth Ferenchez].

2. megbántódik vmin; a se simți ofensat pentru ceva, a se supăra de ceva; sich beleidigt/gekränkt fühlen. 1776: jobbnak itilne à Tábla ha más D(omi)n(alis) Biro Constituataitnék és annak utanna Censuraztatnék, és tsendeseben a' dolog sopialtatnék, ne hogy ... ő Excellentiája is vigyázatlanságer talán meg illetődyék [Körösbánya H; Ks 74. VII. 140 1/2]. 1780: az Cárollyvári Emberséges ember lévén ha szintén meg illetődöttis midőn magát és Czehat motskolta, ugyantsak mérsékelté magát, noha némellykor az orráts szinte fel verte Strausz Domokos Tretnér Josefnek [Ne; DobLev. III/540. 3b]. 1793: soha többé magához vissza nem vészi; mert azt mondotta, hogy Sodomicus, lehet ugyan, hogy egyébként meg engedett volna, de azért a' szőert erőssen meg illetődött [Koronka MT; Told.]. 1807: most nem régiben váltám ki a Csáni portiomot, ebbőlis 300. forintocsa árendát kapok, így élek én nyugadalmon, senkinek gazdagságon meg nem illetődem [Kv; Incz. XII. 3a br. Josinczi József lev.].

3. megbántatik; a fi ofensat; gekränkt werden. 1797: instalom Ngodat alázatosan, mint oly Gratosus Patronus Vramat, akitől soha meg nem illetődtem ne hogy sok irigyeimnek kedvek bé telhessék, ultra spem Ngodat Executioval ... rajtam, és Házamon valami szégyent űzen [Gogánváralja KK; Ks 94 Vegyes lev.].

4. kb. sugallatot kap; a primi o sugestie; Eingebung bekommen/erhalten. 1662: Ez a város^a Bihar vármegyének és a Tiszán innen való darab földnek metropolisa, fővárosa vala, mellynek helyén régenten nagy szép erdő lévén ... Szent László király egykor azon helyen való vadászában belsőképpen, mintegy mennyeképpen megilletődvén, úgy építette volna azon helyben a nagy két friss magas tornyú monostort [SKr 415. — ^aNagyvárad].

megilletődött megbántódott; supárat; gekränkt. 1790: Ha Ngodnak a' Vendegei nem lettek volna ... méltó 's meg illetődött panaszommal terheltem volna Ngodat [Kóród KK; Ks Lengyel János lev.]. 1823: akkor rutul meg pirangtván meg illetődetnek lázott [K; KLev.].

megilletetik kb. megbántódik; a fi supárat; gekränkt werden. 1710 k.: De mikor osztán azon túl mégyen a nyelv, amint Jakab apostol szépen leírja capite 3. bezzeg már akkor kezd szenvedni, megilletetni az, akiről a szó vagyon, amint a szőlők órála jól avagy rosszul szólnak [BÖn. 410].

megillogat megiddogál; a bea incetul cu incetul; nach und nach (aus)trinken. 1769: harom fertally eget bort az efféle beszélgetések között meg illogatván el menének edgyütt a Fogadobol [Bogártelke K; OL Fisc. XXII. X. Fasc. 35]. 1773: Katso Sára a' Borából megillogatott volt [Selye MT; BelLt 7 Volfg. Katso (39) ns vall.].

megimbibál átitat; a imbiba; durchtrinken/wässern. 1558 k.: Immaron ved az istennek akarattiból azith az földeth, Melyeth elqzor Meg kalchinaltal, Mely oly feier, Minth az ho es Inibald meg ezth az első teyzino vízzel [Nsz; MKsz 1896. 286].

megindágál kifürkész/nyomoz; a cerceta; erforschen/spähen. 1705: Amíg az úr odafel járt, az asszony elolvasatá vélem a bécsi leveleket, kikben írják, hogy a tracta a békességről megvan, kinek praesese a Kaunitz halála után Harrach uram, de igen titkosan van, úgyhogy nem is merik meg indágálni is odafel, hanem csak várják, hogy az ide kihozza magával a conclusumot [WIN I, 438].

megindít 1. vkit útjára indít; a trimite pe cineva la ...; jn abgehen lassen. 1592: az kezeseke megh lndittam [UszT]. 1618: Azon leszek, hogy holnap megindítsam,^a hogy Kamuti uramat hátra is hadja és jóval is preveniálja [BTN² 117. — ^aTársát, Dunát]. 1653: Die 7-a sept. megindítának Fogarasba [ETA I, 125 NSz]. 1672: Szilvási uramat hétfün megindítják az portára vagy tizenötezer tallérral [TML VI, 119 Székely László Teleki Mihályhoz Fog-ból]. 1720: Josephre biztom hogi urgiallya és mentést indicsa meg az embert [Ks 96 Bornemisza Imre lev. Nsz-ból]. 1730: Fő Biro Uram(na)k elő kglmenek úgy tezett hogy Csütörtöken indulja(na)k ... megh is indittam az Jobbagyakal edgyütt [Abosfva KK; Ks 83 Bako Josef lev.].

Szk: ~ja magát ráveszi magát az indulásra. 1705: Amikor is aztán ugyan betegem megindítván magamat Örményesről hozattam szónon egy nap Vásárhelyre, másnap Nádasra, azután ismét ide Segesvárra [WIN I, 615].

2. hadat (támadásra) elindít; a porni oastea/armata (la atac); mit einem Heer einen Angriff führen/eröffnen. 1619: Az hispániai király ebben az 1619 esztendőben rettenetes nagy készüléttel igen jó idején, Martiusban mindjárt ... megindítá Man Ogilit Florenciából [BTN² 319]. 1653: Éjfél után megindították őket az Ojtoznak [ETA I, 138 NSz]. 1657: Az újesztendőre kelve, urunk minden hadait hirtelen megindítottá [i. h. 161 NSz] | én azonban az én seregemet megindítám, s magam is elmenék vélek az szállóhelyig [KemÖn. 148]. 1711: (A török császár) mind szárazon, mind a Dunán szállítandó éléssel a fővezért megindítja a muszka cárt ellen [CsH 469]. — L. még ETA I, 43; KemÖn. 199, 247.

3. hadba indít/meneszt; a trimite la luptă; zum Heer rücken/gehen lassen. 1621: Hogy eo kemek az gialog Darabantokat meg inditak az eles zekerekre veottem eo kemek hagia(sabol) Negy GyeKent f 1./1 [Kv; Szám. 15b/IX. 189]. 1720: az Cserisor^a biro a mult 1719dik esztendő(en) valami szarahorokat, vagj más dolgosokat akarván Falujokból az Nemes vár(eme)gje Tisztei parancsolattjokból meg Inditani ment az Bur Laczk hazához is es az Fiatis akarván oda hajtani, mondja nekíe készüljön izib(en), s indullyon [Utl. — ^aH].

4. elküld/útnak indít vmit; a trimite (ceva); etw. weg/fortschicken/entsenden. 1621: Az melj 1000. dezkat 27 Oct. fel rakva(n) az Tatar hir mjat meg nem indultanak, azokat most meg Jnditua(n) vittek az dezkat Nagi faluig [Kv; Szám. 15b/IX. 169]. 1653: Én szollittám a beszercei hadnagyot, s megindítottam a szekereket [ETA I, 129 NSz]. 1656: Az ágyúkat, úgy értém, holnapután megindítják [TML I, 31 Kemény Boldizsár Teleki Mihályhoz]. 1687: Tíz mása tubákat ugj kel meg indítani, hogj urnapiara itt lehessen | Az paripáimat az harmadik Innepén mind az harmat indits meg [ApL 6 Kálnoki Sámuel feleségéhez Szigetről (Mm)]. 1734: mikor eő Naga Juhait meg indították Gyeke felé énis Segillettem az Horubákig [Mezőpagocsa MT; Ks]. 1751: It az s. v. sertések me judice drágák voltak 2. párt vettem ... regel ha élek meg inditam [Borbánd AF; Ks 83 Borbándi Szabó György lev.]. 1818: hétfűn a buzát meg inditom Vásárhelyre; szeredán le indulok [O.csesztve AF; Ks 96 Szegedi János lev.].

5. járművet elindít; a porni, a pune in mișcare; ein Fahrzeug/Fuhrwerk abgehen lassen. 1801: midőn az által menésre a Hajot a Partol meg indították volna, Juon elé vett egy rudat, és a hajot viszsza akarta hajtani a Parthaz [Szászújfalú AF; DobLev. IV/848. 3a]. 1818: a' midőn a' Hidasost (!) meg indították ... mindgyárt le kezdett nyomolni a' vizbe [Süleldem Sz; IB].

6. működésbe hoz; a pune in funcțiune; in Gang setzen. 1676: Vagion az Bethleni hataron egy malam ... Egyik kővétt már meghis inditaták és foroghis, az masikatis nem sokara el keszitik és meg jndittyák [UF II, 752]. 1724: Töttek fel a Lesneki uj kereket a Malomban es uj tengelt akkor megis indították [Lezsnak H; Szer.]. 1750: Ez előtt 3 esztendővel hevert (így!) Malom kereket, meg indítván, gerendely be tételre H Flor 30 d 50 [Kv; Szám. 70/VIII. 18]. 1789: Mais fen áll azon Malom ? ha fen áll, azt ki, mi modon, mi conditioiok alatt, munkát tévén réá, indította meg ? [Kük.; GyL vk] | hat esztendők alatt a sok árvíz a

malomnak még a köveitis bé iszopalta volt de mégis úgy el nem rontotta hogy többé meg ne lehetett volna építeni, s indítani [Désfva KK; GyL].

7. működtetni/üzemeltetni kezd; a face să funcționeze, a deschide; beginnen in Betrieb zu halten. 1791: Mirtse uram a Szászvárosi kortsomát meg indította [Bencenc H; BK. Bara Ferenc lev.].

8. beindít, elkezd; a începe; beginnen, in Gang setzen. 1610: Musnafaluia zalogoltak wolt meg az Agiagfaluiakoth ... kyert az Agiagfaluiak az Musnayakoth az Circalasnak rendire Citaltak volt, mely dolgot Egj mas Akarathhiabul hatra hattak Petkj Janos vram eő Naga haza Jöuteleig ha eő Naga, az dolgot kezöztötk el Jgazithattya, lo ha penig Nem, az dolog Ezen állapotall follljon, az mint meg Inditottak [UszT 22]. 1612: az mint ertiwk mostan az haborü Jdeo alatt, Nagy sokan az megh neuezett Marhaknak kereskedeset megh inditottak [Kv; PLPr 2]. 1719: a' Causat meg is inditottuk volt [Kv; ACJK 110]. 1774: eleitől fogva, hogy meg inditották a Kortsoma Limitatiojat, arra egy po(sse)ssor sem állott, sött örökké ellent tartott [A.jára TA; BLt 12]. 1796: bé jövőn a' Veje, adja által azon Leveleket, mellyek szükségesek a Magyar országgi perek folytatásához, mert ott feles Jozságokrol valo perek meg vagnak inditva [Kv; Incz. XI. 22b Josint Sándor lev.]. 1840: hibásnak találom a' panaszo Károst, hogy miért késett jelen keresetével, és miért nem indította meg azt mingyárt, mihent kára meg valósult [Dés; DLt 370].

megindítás 1. elküldés; trimitere; Entsendung. 1665: parancsoljuk Kegyelmednek kegyelmesen induljon oly sietséggel, hogy die octava mensis affuturi Novembris lehessen Fehérvárat jelen udvarunkban, Kegyelmeddel és több böcsülletes hazafiaival együtt tehessünk késedelem nélkül dispositiot az adó megindítása felől [TML III, 517 a fej. Teleki Mihályhoz]. 1671: Vegeztük hogy ennek utánna valakiken késedelmeztetik az Porta contentatiojára való adonak meg indítása, az Országnak ez iránt való sullyos büntetését el-nem kerülük [CC 95]. 1681: Kglmed adasson mindgyárast Száz font aggyu Port oda, onnan valo megh inditasabanis a' Szabados(na)k Kivántato Segítségel lévén [Szád. Bornemisza Anna Boer Zsigmond fog-i vicekapitányhoz].

2. működtetés, üzemeltetés; punere in funcțiune; Inbetriebhaltung. 1681: Első megh indításakor^a szoktak fel Susztot observalni [VhU 61. — ^aA bányászásnak]. 1771/1805: az Malmam meg indítása késeltetett, az pénz nintsen meg szerevze [F.zsuk K; SLt XLVI. 7. 48 Suki János Ferentzi Györgyhoz].

3. beindítás, elkezdés; inceperre, pornire; Beginn, Inangriffnahme. 1872: Gondnok afia utasittatik, hogy a beszántás szélét és hoszát öl számra mérje meg s ezt adja be az ügyvédnek alapul a kereset meg indítására [M.bikal K; RAK 298].

megindíthat 1. újtára indíthat vkit; a putea trimite pe cineva; jn fortschicken/entsenden können. 1664: Eddig szolgálmat meg nem indíthattam az útnak nehéz volta miatt [TML III, 341 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz].

2. elküldhet/útnak indíthat vmit; a putea trimite ceva; etw. fortschicken/entsenden können. 1672: kívánsága az csauznak ő nagyságától az: ha tizenöt napok alatt, gondolja, hogy az élést megindíthatja, elvárakozik [TML VI,

233 Nalácz István Teleki Mihályhoz]. 1722: emiat az rettenetes, és veszedelmes sik és jeges Ut miatt semmit meg nem indíthatok, félek hogy az Utban veszedelmezik el az marha [KJ. Rétyi Péter lev. Fog-ból].

3. működésbe hozhat; a putea pune in funcțiune; in Gang/Betrieb setzen können. 1640: addég kohat ugya(n) nem útheti fel sem penig fuvoiat miuelés feieiben meg nem indíthatya, mwszereknek el vetele alat, meglén magat az Czehben az mesterek közzé be nem szerzi [Kv; KovC-Lev.]. 1681: Első megh indításkor^a szoktak fel Susztot observalni; ez minden Ratio s Fundamentum kívül való dologh, mert valamint az hétnek felébe(n) megh indíthatyak; ugi meg lehet az hetnek kezdetén, azért à modo ezis ugi observaltassék [VhU 61. — ^aTi. a bányászásnak]. 1789: egy idegen malom mester ... olly conditio alatt, hogy, ha a malmat meg indíthatya, Esztendeig való haszna övé legyen, igazításához fogott [Désfva KK; GyL. Lőrincz János (49) ns vall.].

4. (pert) beindíthat; a putea pormi o acțiune (juridică); (Prozeß) einleiten können. 1807: méltó képpen még tsak kérdés sem lehet arról, hogy a Fell peresek az elő adott Záilog-Levél fundamentumum mostani kereseteket meg ne indíthaták volna [Mv; DobLev. IV/908. 1a].

megindítható működésbe hozható; care poate fi (re)pus in funcțiune; in Gang/Betrieb setzen könnend. 1789: egy alkalmatossággal ... azon malomnak szemlélésire elis mentenek, meg nézték, s ugy találták, hogy a malom, mivel tsak a Gáttya szokadott volt el, az is tsak egy része, és az iszop erőssen meg rakta volt, meg igazítható, meg indítható [Abosfva KK; GyL. Toth Ferentz (45) árendátor vall.].

megindított 1. beindított, elkezdett; inceptu, pormit; eingeleitet, begonnen. 1826: még az el mult 1825ik Esztendőben a benne levő adosság fel szédését meg indított Contractus így adatatt ki [Bábahalma KK; RLt 0. 1]. 1847: Varga Katalin mondotta nekem is, hogy ő a három helységnek az úrbéri szolgálat aránt megindított perek előmozdítása tekintetből járt Kolozsvárt és Bécsbe is [VKp 287].

2. kibocsátott; emis; entlassen. 1662: a Bihar vármegyeciek ... Barcsai Ákos hűségére noha mind megesküdtek vala, de sem abbéli hitekkal, sem az egri passának ott fenn megindított intőleveleivel, tanácsaival semmit nem gondolván, ottan melléje^a állottak vala [SKr 494. — ^aII. Rákóczi György mellé].

megindíttat 1. (hadat) elindíttat; a ordona să fie trimis (oastea); (Heer) in Bewegung setzen lassen. 1664: Ha azért az hadakat Székelyhid felé Nagyságod megindíttatja, méltóztassék ő nagyságát is tudósítani [TML III, 289 Teleki Mihály a fej-hez]. 1667: Én azért ötven jó gyalogot, németet, magyart megindíttattam [TML III, 102 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz].

2. elküldet, útnak indíttat; a dispune să fie trimis (ceva); entsenden lassen. 1665: Mára poroncsoltam volt vagy két falukba bizonyos számú szának felől, hogy frásunk szerint próbára egy nehányat megindíttatnék, de úgy látom, abban sem telik semmi [TML III, 398 Bánfi Zsigmond Teleki Mihályhoz]. 1710: Thököly azért estve megindíttatván társzekereit a hajdúsággal, minket erdélyiekül körülfogata a

török s kuruc hadakkal, s azon éjszaka erővel a Bozzára felhajtata [CsH 231–2].

3. működésbe hozat; a face să fie pus in funcțiune; in Gang/Betrieb setzen lassen. 1689: Boer Thamas Uramis molnarokkal ő kglme ujolagh az malmot renovaltatta s megh indította [Szád. Szilagy Mihály fej-i írdeák lev.]. 1790: Az Fűresz malom arkat most ásátom es fonatom s ha Isten velem leszen ezen őszön gátra veszem vgj hogj az jövő tavaszon ha Isten engedi meg akarom indíttatni, es Deszkát akarnék velle vágátni [A.árpás F; TKI Mohai Mózes Teleki Ádámhoz].

megindíttatás beindíttatás, üzembe helyezettetés; punere in funcțiune; Inbetriebsetzung. 1681: Az Bányák szoktak fél susztrais jární; ugimint meg indíttatásokkor, es megh állattatásokkor [VhU 60].

megindíttathatik 1. üzembetetés elindíttathatik; a putea fi pus in funcțiune; Inbetriebhaltung in Gang gesetzt werden können. 1780: néha Karácson előtt ollyan idők lévén, mellyek mostohasága miatt a' patak el fogy és jegzése miatt semmiképpen funni nem lehet, illyen Circumstantiákban, ha valamelly Gazdának, a' két utolsó Műve, egész készüllete, szere, köve lenne, es tsupan a' Patak(na)k kemény jegzése, el fogyása miatt, kohoja semmi uton modon meg nem indíttathatnék, a' futatásra el-készült gazda a' Biráknak maga készültetet hírre tévén, a' Birákis a' pataknak ollyan jegzéséről bizonyosok lévén, kéttzeri futatást restantiába acceptálván jegyezzék fel [Torockó; TLev. 5b–6].

2. (törvényes ügy) beindíttathatik; a putea fi pormit (o acțiune juridică); (Gerichtshandel) eingeleitet werden können. 1843: én, alolírt alispány, szükségesnek láttam az említett Varga Katalin letartóztatása iránt célszerű rendelkezéseket tenni ..., hogy így kézre keríttetvén, megérdemelt büntetése aránt a kereset megindíttathassék [VKp 121].

megindíttatik 1. vki útjára indíttatik/bocsáttatik; a fi trimis (cineva); jd entsandt/fortgeschickt werden. 1662: Váradról is hasonló földnép készíttével indíttatván meg^a, egész Tiszaig, hol hovávaló és micsoda újabb-újabb hajdúseregek excipiálnák, fogadnák és késémék, mind elrendeltetett vala [SKr 332. — ^aA tatár kán követe].

2. elküldetik/útnak indíttatik vmi; a fi trimis (ceva); etw. entsandt/abgeschickt werden. 1657: mihelyen bésütétele, elsőben is az tábori szekerek és impedementumok az táborhelyről megindíttatának [KemÖn. 72]. 1662: a tábor szekerei és minden akadéki az hegyeken való szoros utakra megindíttatának [SKr 654]. 1665: Kegyelmetek közönségesen tudja, hogy ez óráig az adó nem hogy megindíttatott volna, de még egy bizonyos helyre sem comporáltatott [TML III, 516 a fej. Teleki Mihályhoz].

3. (eljárás) beindíttatik; a fi pormit (o acțiune); (Verfahren) eingeleitet werden. 1663/1728: Senki harom forint erő dologert Szekre ne mennyen perleni sem Jobbagyis ura eleibe, hanem it az Falu előt indíttassék meg mind(en) dolgok elsőben [Szentmihály U; Törzs. Jakab János más.]. 1809: azon Criminalis keresetek, mellyek Tolvajság vétkéért raboskado gonosz tévők ellen meg indíttattak, és már a' keresetnek derekára nézve is Jtélet alá bostíttattak az azt illető Referensnél vagynak [UszLt Com-Gub. 1672 gub.].

megindul 1. elindul, útra kel; a porni la drum; sich auf den Weg machen. 1600: Vchas Jakab vallia azt latam hogy az kyk az felekreol Ala Ieouenek vala ketten ... az lowon valoth latom hogy megh zolitak es ottan hamar rajta kezdenek kapdosnj vegre eleotteok megh indulanak [Kv; Tjk VI/1. 525]. 1625: Jo reggel, minek eleotte vrunk eo felge megh Indult volna, keszitettem vtra valot [Kv; Szám. 16/XXXIV. 101]. 1631: ez az Fileki Gergely szidgya vala Mihaly Deakot ez szitkozodas keozben lata(m) aztis hogj az Mihaly Deak szolgálja megh indula [Mv; MvLt 290. 243a]. 1678: megh Indulva(n) első(en) az Gerend^a fele valo szanto foldek közti ott el kezdve(n) Az Diszno szeren mutatának egy Nagy darab szanto földet [Kocsárd TA; DobLev. I/26. — ^aTA]. 1701: Haczagán Laszlóné ... Bukuméhez méne ... az is csak el ragada az kis gyermekét czondorája allyáb(a) s meg indulának a kert fele [Kereszténymás H; Szer. Elisabeta Bondos Georgii Hercz cons. (26) ns vall.]. 1718: Nagod is expedialya Simon Pal Uramat hogy jo regel indulyan meg [Harangláb KK; Ks 96 Szarka Zsigmond lev.]. 1733: Teleki Josef Vramis, elő hívá Jakab Györgyöt ... monda neki no Apa járd ki ennek a rétn(e)k határárt hited szerént ... meg indulván a hol el ment a Tisztek mindenüvé Füzfa tsovát tétettek [Hévíz NK; JHbT]. 1751: Joseph Urffi meg indulván Torjára rugaszkodék [Kézdisztlélek Hsz; HSzjP Fr. Kotsis (46) jb vall.].

2. (haddal támadásra) elindul; a porni (la atac cu oastea); (mit dem Heer zum Angriff) losziehen. 1565: Váradról király megindula minden erejével, és a törökkel szembe lón [ETA I, 23 BS]. 1614: Ugyanebben az esztendőben hozák bé Báthori Zsigmondnak az német asszont, Mária Christemát feleségül ... Alig végződheték el az menyegző, mindjárt meg kelle indulni Szinán pasa ellen Havaselföldébe [BTN² 43]. 1659: Szombatigh vagy Vasamapigh variak, ha szerit tehettyűk az nyolczvan ezer Taller Adonak, hanem csak megh indulnak az Hadak [Borb. I. Konstantinápolyi követjel.]. 1710: Azt meglátván Petneházi ... híres vitéz ember, a magyar hajdúsággal megindul [CsH 194].

3. hadba indul; a porni spre locul de adunare a ostirii; mit dem Heer losziehen. 1615: Hadgiuk es paranchiolliuk is serio kegeteknek minden ember valaki hazankat, abban ualo jouait, feleseget, giermeket szereti ... minden hadi apparatussal; fegiuereuel, Eleseuel megh induluan, szep lassu ballagással Maros Vasarhely fele, ki maga szemellieben jwtest ieioien [Törzs. fej.]. 1677: a' Székely Vitéz főrendek-is ... hadi expeditiokra fel-ülni tartozzanak meg-indulván penig, ha az hadi szükségnek idején ... jelen nem lennének, a' magok fő Tisztei előt magok mentéseket comprobalván ... meg ne büntetessenek [AC 156].

4. (menet) elindul, megkezdí útját; (despre cortegiu) a porni; (Zug) sich in Bewegung setzen. 1823–1830: Meghalván pedig gróf Saint Martin ... temetése így ment: reggel 9 órakor indult meg a halotti pompa, elől mentek az akadémia muzsikusi muzsikálva, azután a deákok fekete öltözetben [FogE 243].

5. támadólag indul vki ellen; a porni cu intenții agresive spre cineva; gegen jn angreifend losgehen. 1626: uyabban megh indultunk volt mind fiastol eo kme ellen, kit chielekdunk nem kellett uolna [Csekefva Cs; BLt]. 1765: Mi volt az oka, hogy Szabaszlai István Uram^a Varga Györgynek azon szavait el nem szenvedhette? hanem adoriálta, hogy Varga Györgyöt el foghassa, és igaze hogy meg is indult Varga György felé? [Dob.; Eszt-Mk vk. — ^aA szb].

6. (gyermek) jární kezd; (despre copii) a incepe să umble; (Kind) beginnen zu gehen. 1847: Kítsi Roza ... már nem csak szépen fel tud állani magától, hanem megis indult [Kv; Pk Pákei Krisztina férjéhez].

7. nyelve ~ (gyermek) beszélni kezd; (despre copii) a incepe să vorbească; (Kind) beginnen zu sprechen. 1790: A' gyermeket ... gyakran jártattuk de hiszem, ha szinte kesotskén is kezd lábra indulni, semmisse mert sok gyermek két esztendő korába kezd jární, és akkor együtt a' nyelve is meg indulni [Kv; TL. Bodoki József prof. lev.].

8. (jármű) útnak indul; (despre vehicule) a porni la drum; (Fahrzeug) sich auf den Weg machen, losfahren. 1618: Új hírt, Kegyelmes Uram, innét én most nem írhatok egyebet, ezt bizonyoson írhatom: holnap indul meg 7 gálya az Fekete-tengerre az kozákokra való vigyázásra [BTN² 117]. 1672: Az szekerek megmarasztása felől beszélék ő nagyságával de ő nagysága azt mondá, immár ha megindultak, észt nem veszt köztek [TML VI, 251 Nalácz István Teleki Mihályhoz]. 1843: (A tutajok) ha ... Szeredán reggel meg indulnának, gondolom Csőtörtőkön 8–9 óra tájt Miháltzfalváig le mennek [Veresegyháza AF; DobLev. V/1242].

9. (törvényes eljárás) beindul; a se deschide (o procedură penală); (Gerichtsverfahren) eingelegt werden. 1589: mywel hogy az teorvények meg Indulnak Eo kegame^a hiuassa hozza Lwkachy deak vramat es aggyon hywatalt nekj, hogy az mykor az zwkseg kywannya, legyen gongya rea, az my az fizetes dolgot nezys arrais eo kegame visellen gondott [Kv; TanJk I/1. 97. — ^aA bfról]. 1702: az peresek várják el migh az Törvények az eo folyasokban megh indulnak [Dés; Jk 324b]. 1844: Én senkit bizonyoson nem tudok, Köz hírből, nevezetesen a miolta a' Nyomozások meg indultak eleget hallattam, de azok mind csak hallamások [Bágyon TA; KLev. Vásárhelyi Sámuel (25) vall.].

10. elkezdődik, kezdetét veszi; a incepe; beginnen, seinen/ihren Anfang nehmen. 1587: Towabba sok feleol érték panazolkodasok eo kgameket varosul, Mynemeo zertelen Izonyw Tormezlasok (!) kezdetenek megh Indulnj feokeppen az Iffiusagtol zekeres leghenieknak es zolgalo leanioknak egybe giwlesek Es Ektelen zabadsagok myath [Kv; TanJk I/1. 42]. 1657: azzal elméne az doctor, egész bizonyos informatiót vivén az ellenkező helyekre az fejedelemnek meggyógyulhatatlan nyavalyája felől, kire nézve meg is indulának az praticák még életében [KemÖn. 94]. 1747: nagjokban meg indult ő kglmek között az attyafiságtalan gjölőseges élet, sokat egjmást perlették [Ákosfva MT; Told. 8]. 1820: Mikor meg indula az első esketés akkor ... mentenek Törtőri Urhaz ők még dictálták az utrumakat [Aranyosrákos TA; JHb 48 Gál Juon (40) zs vall.].

11. ~nak a levelek beindul a levelezés; a incepe să corespundeze cu cineva; der Briefwechsel nimmt seinen Anfang. 1823–1830: Borosnyai is egy-egy cédulát küldött a gróf Bethlen levelében, de más annyit sem igen tett, míg zsembre nem fakadtam. Aztán későre megindultak a levelek [FogE 221].

12. ~ benne/vmiben eljár vmely ügyben; a proceda/ acționa într-o problemă; in irgendeiner Angelegenheit verfahren/vorgehen. 1619: Nem késvén azért, másnap az dologban megindultam, és nem sokat ijedtem meg ettől, kiváltképpen én jól tudom, mint álljon az mi kegyelmes urunk mostani actái az Portán [BTN² 372]. 1657: Ezen

házaságszerzésben az fejedelem meg is indula [KemÖn. 189]. 1727: kegyelmed ezen szegény Oláné Urának szabadittásab(an) meg indúljon s könnyen ne hadgya had telepedhessék az en földemre jó kezesség alatt [Szentlélek Hsz; ApL2 2 Apor Péterné Bara Sigmondhoz]. 1779: Vettem kezemhez ... magam és Néhai Testvérem ... nevekre expedált Inquisitoria Relatoriát, hogy ... Sugad beli Jusunknak ki keresésiben indulyok meg és prosequahassam [Ne; DobLev. III/523 Bórbereki Josef kezével]. 1782: Veress Márton Uram meg indult a' Productio dolgában, melyet mi képpen vittis légyen végben, én azt tizkkylenként elő mondani nem tudom [Torda; KW].

13. hallgat vkire/vmire; a asculta de cineva/ceva; auf jn/etw. hören. 1736: második Apaffi Mihály az erdélyi igaz hazafiai tanács uraknak hasznos tanácsait nem fogadván ... némely Bethlen urak ... javallásán megindulván, elveszi magának feleségül az Bethlen Gergely leányát, Bethlen Katát [MerTr 337–8]. 1812: Ha az ember minden haszontalan beszéden megindulna, úgy soha csendességben nem lehetne [BfN gr. Bánffy György a szászi közös Bánffy-birtokok inspektorához]. 1843: a biztosság majd egy óráig tartó beszédet intézett, melyben megmutatta a közönségnek, hogy ők ... némely rossz tanácsadók tanításán megindulva ... nyugtalanzkodnak [VKp 119].

Szk: ~ vki szaván. 1783: Nanya Makavéj ahol tsalhat, tsal eo ottan, és asem (!) tsalekszik helyyessen aki az eo szaván meg indul [Faragó K; GyL. Betzán Lup (30) koresomáros vall.].

14. felindul vmin, haragra lobban; a se infuria de ceva; sich aufregen. 1584: Boldis Jakab ... vallia ... Tudom hogy zonzedival Ne(m) ige(n) lol lakot Danch leorinch Mert haragos ember, es hamar meg Indul [Kv; Tjk IV/1. 360]. 1600: Theolcheres Leorinczne Ersebet azzony ... vall Janos vram azon Indult megh hogy Amith eo felesegenek chinalatott azt Nem engedty hogy keozben mennyen ezen zendeolenek megh [Kv; Tjk VI/1. 514]. 1716: Az a fféle hitván rosz szokon meg se indulj [ApL2 2 Apor Péter feleségéhez]. 1753: összeze szidá az Attyát Rosnyai Ur(ama)k, aзан meg indula Ur(am) és visza hozota ujjalag le vonata az földre es jobban meg verete mind előbször [Marossztygyörgy MT; Ks 48. 67. 31]. 1789: én egy kevesseg meg indulván a Rusz Dumitru fiát meg pirangattam, és az orrát egy kevesseg meg útegettem az ujjommal [K; KLev.]. 1808: mitsoda törvény tiltotta meg valaha, hogy gyanakodni, 's balul vélekedni ne legyen szabad? azt nem is lehet meg tiltani, s azért nyelv váltságot nem is ítél a' Törvény, tsak azon valaki meg ne induljon [Dés; DLt 250]. — L. még BÖn. 687; BTN² 293; RettE 389, 390, 425; WIN I, 156, 396, 572, 648.

15. kb. meghatódik, együttérez vkivel; a fi mişcat, a se induioşă; gerührt/ergriffen sein, (mit jm) mitempfinden. 1766: egyik oláh ... masodszois le jöven monda, kejfel jere ki mert meg holt, ezen meg indula a' Feleségem és ki mene a kapuig [Szilágycseh; BfR 104. 2 Balog István (31) jb vall.]. 1781: Nyisztor Vaszilia Szabad ember nyomoruságán meg indulván Petrovits Nyikula ő kegyelme adott néki 30. Vonás Forintokat [Borosbocsárd AF; DobLev. III/560. 1a].

16. felbolydul; a se nelinişti/preocupa; in Unruhe geraten. 1843: Egynehányzor hallottam saját füleimmel, hogy Varga Katalin a templom előtt biztotta a népet, hogy a maguk szükségökre mindenemű fát vágjanak Hanem ezen biztosságokra a nép mégsem indult meg | én azt mon-

dottam az embereknek, hogy Varga Katalinnak mindaddig, míg felsőbb határozatot nem fog előmutatni, ne hidjenek, s azon meg ne induljanak | a bucsumiak, a magok káros tapasztalásokon nem okulva, újjannan egy Varga Katalin nevű kőborló fehémép veszedelmes tanítására megindultak, s a felsőséghöz illetlen és fenyegető hangon írt kérelmekkel folyamodtak [VKp 74, 78, 119].

17. (holttest) oszlásnak indul; (despre cadavre) a intra în putrefacţie; (Leichnam) in Verwesung/Auflösung übergehen. 1704: Ugyan ma este tévők szegény Apor^a testét a koporsóba, minthogy féltették, hogy megindul [WIN I, 281. — ^aApor István]. 1854: a nyújtózato padan vagy koporsóba hagyassam fedetlen és szabadon egy záros helyt a míg testem meg nem indul vagy fel nem bontanak [Kv; Végr.].

18. szk-ban; in construcţi; in Wortkonstruktionen: ~ a gromra/hasa hasmenése van; a avea diaree; Durchfall haben. 1704: Ma az asszony, gubernátorné asszonyom elnehezedett, minthogy Köleséri háromszor adott bé kristályt egymás után, aki mia a hasa megindulván, a kristály után is rendkívül ment [WIN I, 99]. 1797: haza jöven a Fiam Tsótörtökön reggel fájtatni kezdte a Fejét s azon napon Estve ki borzogatta a Hideg 's minthogy nagy szorulása volt azt gondoltuk hogy attól vagyon változása addig itta a Borköves Vízet s Székfű virágos Herbatét hogy a gromra meg indult sokat ment mind sár vizet [Héderfája KK; IB] * ~ az orra vére elered az orra vére; a incepe să curgă singele din nas; seine/ihre Nase beginnt zu bluten. 1705: az orrom véri megindulván, szokásomon kívül oly nagymértékben ment, hogy egy érvágáskor is elég lőtt volna annyi vérnek elfolyni [WIN I, 615]. 1831: meg fogta az arrát mintha az arra vére meg indult volna [Sepsimartonos Hsz; HSzjP Etfalván Iako Nicola Sándor (37) zs vall.] * ~ a (vére) elered/folyini kezd a vére; a incepe să curgă singele; er/sie beginnt zu bluten. 1650: Deák Bálint mindszeinti vallja Cziko János halála ügyében ... Kania Ferencz monda hogy nosza tericzetek uisza a foghliot a testhez s uisza hozak a foghliot ezt a Peler Janost s mingiart megh indula a uere a niaualyas Cziko Janosnak a torkan az kes öklelesen mert telliesseghel kes okleles vala [CsÁLt Inv. 20. — Pataki József kijegyzése]. 1800: Tomporájába belé tökedett azon Bitska, melyet kihuzván Tomporájából a vére minnyárt meg indult [Kvh; HSzjP Portenstáin Josef kalapkszíto Mester vall.]. 1846: Virág Lászlónak mingyárt meg indult a vér ortzájából s az keményen fojt [Dés; DLt 530/1847. 9] * ~ a vizelet a pomi din nou urina; Harnlassen beginnt. XVI. sz. m. f.: Az Mely lonak az vizelete megh áll, kerewitessék megh nap Járása zerint az Bozza Bokor az loul haromzor es vegienek az teteyebe az Bokornak harom agachkat, es azt haromzor vonniak által az lo vekonjan es mindenesteol eppen circularjter, es fen a kerezit chontot az hátan haromzor kell megh ewtnty velle, es megh indul az vizeleth [Mny XXI, 142 St. Galaczj kezével] * orrából a vére ~ elered az orra vére; a incepe să curgă singele din nas; sein/ihre Nase beginnt zu bluten. 1843: akkor gazdám vagy két poffot adott Nékie, 's (me)g lehet jotskán találta, mert Pekáriknak az orából a vére megindulva nyulva maratt a kortsoma folygyn [Dés; DLt 586. 19–20] * száján, orrán ~ száján, orrán elindul a váladék; a incepe să curgă secreţia prin gură şi prin nas; Sekret beginnt sich im Mund, in der Nase abzusondern. 1797: parantsolitatik, Hogy a Halottakat nem leszsz szabad el temetni ketszer 24

ora előtt hanem ha meg szagosodnak vagy szájon orronkon meg indulnak mellyek bizonyos jelei hogy valosággal meg holtak [M.bikal K; Rak 23].

19. (betegség) kiűt; (despre boli) a se manifesta brusc; (Kränkheit) ausbrechen. 1599: De hogy a' seb esett volth Christoph Vramo(n), oda me(n)tem uala hosza, Azt mo(n)da hogy ne(m) az sebtől betegh eó Abba megh ne(m) hala, de az taúaly nyaúalya indúlt megh raita [UszT 13/108 Georgius Nagy de Kadiczfalúa jb vall.]. 1634: en nalam volt ez az Annok akkoronis ueztes uala az laban, és ugia(n) maga(m) gyogitam megh az labat, mostanis megh indult az laban az veztes [Mv; MvLt 291. 7a]. 1669: Kegyelmedet követem, hogy én magam nem írhattam ... de a súly újabban meg indula rajtam [TML IV, 606 Teleki Mihály Nálácz Istvánhoz] XVIII. sz. eleje: A fekély ha az elein indul megh a lónak a Szemin ismerszik megh, elsőben [JHb 17/10 lőtarási ut.].

20. (járvány) elterjed; (despre epidemii) a se extinde; (Epidemie) sich verbreiten. 1678: Erdélyben igen megindult az mirigy halál, Sz.Péteren ugyan igen halnak [TML VIII, 242 Haller János Teleki Mihályhoz].

21. kihajt/csirázik; a incolți; aufsprossen/keimen. 1759: A mult héten Szerdára virradolag^a itten kemény ho harmat esett, mely nem tsak az falunak virágjait, de az Szőlőnek is jővéseit nagyon meg rontotta a Szőlőhöz lehet remenségünk mert nem mindenütt egy aránt indult volt meg a szőlő [Déva; Ks 94. 24. 4. —^a Április 22].

22. ~ a jég zajlik a jég; pomesc sloiri de gheată (in timpul dezghețului); das Eis treibt. 1591: Az mely Napon Az Jeg meg Indvla ket Legennek attam Napzamat f — d 20 [Kv; Szám. 5/V. 9]. 1592: 22 february hogy Az derek Jeg meg Indolt Akoro(n) wezze 5 Chyalkia Az wyzbe [Kv; i. h. 5/XIV Eppel Péter sp kezével] | 20 february hogy az Jeg meg Indúla, eyere fogattam 3 embert Jegzeny [Kv; i. h. 47]. 1631: 2 Februarii. Éjjel nagy hertelen megindula az szörnyű temérdek jég [Kv; KvE 161 SB]. 1718: ha két hétig a Jég meg ne(m) indulna egészszen el végez(ném) a felső Strásákat [KJ. Rétyi Péter lev. Fog-ból]. 1782: az jeg etzeriben meg indult, az víz is magát azonnal vissza huzta [Déva; Ks 94. 24 4].

23. olvadni kezd (a hó); a incepe să topească (zăpada); (Schnee) beginnt zu tauen. 1687: Az Felső Rhonai malom oly roz hogy csak Pokol üdőben forog, mindenestől is Tizenket vagy Tize(n) három hetekett alig forgat, Tavasz elein mikor a ho meg indul [Sziget Mm; Törzs].

24. megered (az eső/a havazás); a pormi (ploaia/ninsoarea); es beginnt zu regnen/schneien. 1762: elvégezvén a szénaccsinálást jórendin, úgy az aratást is, megindultak az esők [RettE 144]. 1805: 19a 7br megindult az eső és 24dikig szüntelen esett [Dés; KMN 276]. 1814: 30a Áprili dél előtt 10 orakkor meg indult a havazás és éjjélig szüntelen esett mint Tél közepéb(en) [Dés; KMN 378]. 1847: hétfőn este megindult az eső, és hála Istennek folyvást esett máig, mais permetélt [Kv; Pk 7].

25. kitör (a vihar); a izbucni (furfuna); (Gewitter/Sturm) ausbrechen. 1657: November 2 jöttem ismét az tengeren által; akkor is megindula az fortuna [RákDiplő 520 Sebesi Ferenc követ naplója].

26. lefolyik/apad (az árvíz); a trece (viitura); (Überschwemmung) sinken/fallen. 1756: observaltuk ezen vizet meg indulni és folyjni s aláb aláb szállani és apadni el annyira, hogy a gaton alol ... a füvény ki kezdett látczani [Kanta Hsz; HszjP].

27. dőlni/omladozni kezd; a incepe să cadă, a fi pe cale de a se dărîma; beginnen zu stürzen/verfallen. 1662: a toronynak napnyugot felől való oldala s az ablakok arányában hasadásiban nagyon meg kezdvén indulni, mind harangokat, cserépezését és minden faépületit le kellett vni szedetni, abbéli költsége hijában múlt vala [SKR 294]. 1816: a' Malom felől vólt Falnak az Ajtonál lévő vége a' Szegeletbe meg hibázván, az ajto felett lévő Árcus meg indult [Radnótfája MT; Born. G. IV. 17].

28. ered; a izvori; entspringen. 1607: az zenafiue(m)nek zelen ala jaro patakoczik, mely az zenafiue(m) zelen valo kertbol indul megh [UszT 19/103].

29. vhonnan kezdődik vmi; a se incepe ceva de undeva; etw. irgendwoher/von irgendwo beginnen. 1598: azzo(n) fellul vala Bordas peternek kerty Annak az uigibe indult megh az lo kert es az Nyre ment ell [Pálfa Cs; Bállt 81 Joannes Balas de Madefalua vall.].

30. forogni kezd, működésbe jön; a incepe să învîrtească; beginnen zu drehen. 1771: akár mely Arvizek után hamaréb malom kerekei meg nem indultak s hamarább nemis Lehetett őrleni mint ezen Malomba [Dombó KK; JHb XX/26. 5]. 1772: áradása esvén a' Víznek történt hogy a' Királyfalvi Malom Gáttya el szakadt, s leg ottan az Exponens Gróff Aszszony ó Excellentiája Malmából a Víz el takarodott s mind négy kerekei meg indultanak [Kük.; JHb XX/27. 5 vk] | a' minden homály nélkül valo dolog, hogj ezen két kerekek olj dicshireten forgottak, hogj itt körül bé párkok nem volt, mivel viz áradáskor későre állattak meg, Apadáskor pedig hamar meg indultak [Adámos KK; JHb LXVII/2. 284].

31. működni/üzemelni kezd; a incepe să funcționeze; es beginnt in Betrieb zu sein. 1677: Anno 1677 die 5 Aprilis indulván meg az hámor ... hét egész hetekre Endes Miklós uram az hámorhoz való szolgálknak egészben meg fizete [CsVh 55]. 1681: Fa, kő és szén nélkül az hámor semmiképpen nem lehetvén azon igyekezzék hogy jövendőre is mindenkor elégséges fájja, kőve és szene legyen, hogy mikor az bánya megindul, ezekből fogyatkozás ne legyen [Szu; i. h. 108]. 1697: az uj malom ezen az heten megh indul [Szilágycseh; BK. Kúmvés Gergely Bethlen Gergelyhez]. 1734: A malom egy hét alatt már meg indul ha Csak az árviz meg nem gátoltya a' dolgozókat [Szamosfva K; Ks 99 Veres János lev.]. 1756: Irsai Vram egy Déésen Lako Igen jo Subjectumat amint referálá tudna az Hutához Commendálni ... igen örült a Hutának hogy meg indult [Kendilóna SzD; TKI Perlaki András Teleki Ádámhoz]. 1759: a' Malom Husvít tályban indult meg [Nagyzsombor K; SL]. 1855: (nem) csak régi idők olta élvezett malom tar(t)ási jogom használhatása de különösön a község és vidék érdeke igényli hogy ezen malom ujra meg induljon [Koppánd AF; DobLev. V/1393].

◊ Sz. 1679: Írhatom Kegyelmednek, hogy ott bezzeg kevés volt, kiben az bolha meg nem indult [TML VIII, 557 Bethlen Farkas Teleki Mihályhoz].

megindulás 1. elindulás, útra kelés; pomire, plecare (la drum); Abgang, Aufbruch. 1667: Rottal és másoknak szóló köszöntő levél is nem árt mind Zöldi által, mind penig azután Bánfi uram alkalmatosságával, melyhez szükséges volna, ha Kegyelmed intimatioja Zöldi megindulása előtt lehetne [TML IV, 51 Bethlen Miklós Teleki Mihályhoz]. 1704: midőn azon Pano nevű görögnek megindulását a general halasztotta volna, Bethlen Miklós

uram vissza akarta venni leveleit [WIN I, 167]. 1800: későn lett a' meg indulás, mert a' több Falukról vártuk a' rabokat [Torockó; TLev. 5].

2. hadrakelés, csatába indulás; pomire la luptă; Insfeldziehen. 1619: Csak ez három-négy nap alatt, azmég ez levelemet kezdettem, Kegyelmes uram, expedálni, igen kezd az Felség megindulásának az híre terjedni [BTN² 328]. 1662: Homonnai János, a kassai generális mind a vezérnek, egri basának, szolnoki bégnek megindulások előtt megírta vala: hogy ő római császár részéről velek mindenekben a jó szomszédságot és jó békességet meg akarná tartani [SKr 182].

3. megkezdés/kezdődés; incepere, inceput; Beginn. 1585: Elseobe eo kgmek lathwan az teorwennnek megh indulasat vegeztek, hogy Mennel hamareb lehet, es lobba(n) Biro vram tanachaua! egye(te)mbe vegezzen Lukach Vrammal az procuratorsagh feleol [Kv; TanJk I/1. 11]. 1826: a per megindulásával a bíró és hűtösök jelenlétekben a töröküzalaszt is megmértetve csak két vékának találtatott [F. rákos U; RSzF 258].

4. kb. hatályba lépés; intrare in vigoare; Inkrafttreten. 1823: a Déési említett Országos vásárban^a a Tekentes Magistratus a' jo rend, és szokás ellen proba Marhát vétetni nemtsak el mulatta, sőt arra Commisariusokat sem nevezett a kik bár a' Marha árának meg indulását meg vizgálták volna [Dés; DLt. — ^aA Szent István-napiban].

5. működés/termelés megkezdése; inceperae funcționării/productie; Produktionsanfang/beginn. 1681: à 20 Mart ad 13 July (: megh indulasatol^a fogva, aratasra valo megh állasigh :), vagy(o)n 7. hét [VhU 61. — ^aA bányászásnak]. 1728: az Malomnak meg indulásátol fogva ... Pap Gergely Vramat Malom Mesternek be fogadgyuk [Dés; Jk 376b]. 1786: A kohóknak és verőknak közelebb következő meg indulásával mind azon meg hatarazásakat magokis meg tartani, másokatis kik a' verős Kovátsi munkában bé állanak azokhoz restringalni és vélek szorossan meg tartatni szoros kötölösségeknek tartsák [Torockó; TLev. 9/23].

6. felindulás, haragra lobbanás; infuriere, furie; Aufregung. 1677: Levelét Kegyelmednek vettem, felettébb ellenem való megindulásából írta, látom [TML VII, 544 Teleki Mihály Thököly Imréhez]. 1710 k.: Ha ki látja maga ellen való megindulását, hallgasson vagy ugyan menjen el előlem [BÖn. 496–7].

7. meghatottság; emotie; Rührung, Ergriffenheit. 1879: Oh, Ödön (képzeld, mintha a nyakadba borulnék, s hangom rezgése nagy megindulást mutatná), oh, én tagja vagyok a boldogult nagy emlékü Br. Kemény Zsigmondnak vagy Tolnainak ... valami szépirodalmi társaságnak [PLev. 65 Petelei István Jakab Ödönhöz].

8. a jég ~ a jégzajlás; pomirea sloiurilor; Eisgang/treiben. 1664: Én ez mult szombaton is megindultam vala, de az vizeknek nagy áradása és a jegeknek megindulása miatt el nem jöheték akkor [TML III, 54 Teleki Mihály Kászonnyai Mártonhoz].

9. bányának ~ a bányaművelés; prăbușirea unei mine; Grubeneinsturz. 1785: midőn a Bányáknak hertelen romlása történnek igen késő volna az hogy a Bányász elsőbe a Mlgs Uraság Tisztyeinek hírt tégyen ... s annak utánna vághasson fát a Bányának meg erőssítésére, s fel építésére, mert addig vagy nagy romlás, vagy még halál is következhetnék a' bányának meg indulása miá [Torockó; TLev. 4/11. 1b].

megindulhat 1. elindulhat, útra kelhet; a putea porni la drum; sich auf den Weg machen können. 1615: Hadgyuk es paranchiolliuk in serio kegeteknek mindgiarast se orat se napot nem varuan minden hadi apparatussal megh induluan Maros Vasarhely fele, ki ki maga szemellieben jwtest icoieon ... hogj valahoua kiuantatik, minden ok vetetlen oda megh indulhasson [Törzs. fej.]. 1676: Brassóban lenni el ne mulassak^a, oly keszülettel légyenek penig, hogy onnet az adoval edgyütt mentest indulhassanak meg [ÚszLt IX. 76. 2 a fej. Úsz-hez. — ^aA solymárok]. 1705: ma izené meg az úr a Bethlen László szolgálójának, Zöld Ádámnak, hogy készüljön, mert holnap a választ kiadják, hogy holnapután megindulhasson [WIN I, 371]. 1754: mig mű szent Mise halgatni lőttünk volna, eő addig agyon itta magát ugy annyira hogy a részegsége miatt estve négy oráig meg nem indulhattunk [LLt 300 Litt. B].

2. eljárást vmely ügyben; a putea acționa într-o problemă; in irgendeiner Angelegenheit verfahren können. 1851: instálom a' Bort el adni és a' Töröbuzát is csak hogy Mester Károly indulhasan meg dolgainkba [Mv; DobLev. V/1314].

3. felindulhat, haragra lobbanhat; a se putea infuria; sich aufregen können. 1671: soha ember hamarabb kisebb dolgok is nem indulhat inkább meg és nem conturbálhat jobban magát [TML V, 456 Rhédei Ferenc Teleki Mihályhoz].

4. működni/üzemelni kezddhet; a putea funcționa (din nou); in Betrieb gesetzt werden können. 1758: Tit. Mihálcz Péterné Abaffi Soffia Asz(o)ny recuralt Instantiája által s kívánta hogy egészen el vágattatott gátyát fel köthetesse annyira hogy Malma meg indulhasson [Hsz; Borb. I]. 1780 u.: karátson tájban Hámarainkat a' hideg meg fagylálván a lovainkat telettetni szerte szélllyel az országban ki adgyuk es egész Martiusig oda vadnak, mig Tavaszra kelve Hamoraink meg indulhatnak [Torockó; TLev. 14/2.].

megindult 1. beindult; inceput; in Gang gesetzt. 1679: Istenért kérem Kegyelmedet, tegyen félre minden respectusokat, kövesse az jó útát, ne legyen Kegyelmed alkalmatosságával akadály az jól megindult közdolgoznak alkalmatosságiban [TML VIII, 478 Teleki Mihály Wesselényi Pálhoz]. 1847: Az úrbéri szolgálatra nézve Varga Kati biztatta az embereket, hogy az úrbéri szolgálat aránt megindult perekbe bizonyosan nyemi fognak [VKp 263].

2. felindult; furios, cuprins de furie; aufgeregt. 1664: Minek előtte én ide jöttem volna, ez előtt egy nifány nappal urunk ő nagysága is nekik ezen dolgokat bővön értesekre adván, engemet ezek kész megfótt válaszra vártanak, rettenetes megindult állapattal lévén az németiség [TML III, 286–7 Stepan Ferencz Teleki Mihályhoz]. 1676: Úgy látom, maga is gondolkodott Kegyelmed Béldi uram ellen való megindult állapotja felől [TML VII, 260 Rhédei Ferenc ua-hoz].

3. sarjadásnak indult (erdő); (pădure) cu o mulțime de lăstari; (Wald) dem Schwund verfallen. 1813: A' Kerek Erdő. Ennek szép fenn álló Cserefái vagynak; az aija pedig jól meg indult vesszős [Koronka MT; EHA].

4. kb. lesüllyedt/roskadt; prăbușit; niedergesunken. 1757: a Malomnak egesz oldalai a Kapsokból, és heveder fáiból ki szakadozván a Víz felé meg indult állapotja, hogy ha nem corrigaltatik az egész Köpadotis magával a Vízben ne huzza [Nagyernye MT; LLt 129].

megindulta vki elindulása; pomirea cuiva; js Abgang. 1662: már azelőtt, még Szécséntől való megindulásátul fogva s utóbban Patakrul Bodrogekőre való megindultakor ... a fejedelem Róthy Orbánt ... nagyon megbiztatta vala, hogy reterádát, hátramászást kellett volna hadaival cselekedni [SKr 229].

megindultatik felindul, haragra lobban; a se infuria; sich aufregen. 1598: fel fegyűerkezue(n), menth Vduar(m)ra Benedekffy Christoph kire en megh sem Indúltatúa(n) bekegesse(n) hazamba maratta(m) [ÚszT 13/103].

megingerkedik kb. vki ellen támad; a desfășura atacuri scurte asupra inamicului; jn angreifen. 1662: Az ármádának Aszalóhoz szállása, onnan megingerkedik fejedelem hadai ellen, de csak fásasztatik [SKr 248 Tartalomjelző fejezetcíméből].

meginnepel ünnepet megül; a serba; feiern. 1705: Ma a pápistáknak nagy innepek volt, melyet mindenen nagy szentséggel igyekeztenek meginnepelni [WIN I, 468].

meginpókosodik daganat nő a lábára (lónak); a i se forma (calului) un os mort; Ringbein/Spat bekommen. 1692: az begyermek Lovak közül edgyik megh inpokosodott vala s en suttöttem megh [Szemerja Hsz; LLI].

meginstál kérelemmel fordul vkihez; a cere respectuos ceva de la cineva; jn ersuchen. 1762: azon alkalmatossággal szakadtott volt ide egy Szabo, s vandollo, Czeglédi István nevű ifju Legény ... meginstálja M. Lonyai Annát. Adgya Zalogba ezen ... Telket [Perecsen Sz; IB. IV. 76 Ioannes Béres (81) jb vall.]. 1802: Ezen az Exponens praejudiciu-mára abalienált össi Jóságok aránt egész betsülettel Levele által de szemelyesen-is meg-tanálta, és meg-instálta Nagyságodat, de nem hogy ezt meg-nyerhette volna, sőt valósággal kedvellenségit, és idegenségit tapasztalta [Torda; JHb XIII/9]. 1808: Nagysád kegyessége bátorít azomba, hogy Nagyságot alázatosan meg instáljom [Kv; TSb 20 Rhédei Ádám lev.]. 1813: ugy gondolkodtam, hogy kedves Bátyám Uramat meg instáljam arra, mely szerént Kedves Bátyám Uram a' maga Földgyéből keresztül annyitska helyet a' mennyi egy közönséges Fogadonak szükséges ... által adni méltoztassék [Dicsősztmárton; RLt 0.3 Gyárfás Ferenc Weress Sámuelhez]. 1842: meg Istáltam Jüngling Májor Urat hogy lenne Munkás dolgomot fel küldeni a' felséges fő Hadi Vezér-séghez [Bereck Hsz; HSzJP].

megint 1. figyelmeztet; a avertiza; aufmerksam machen, mahnen. 1578: Ertyk eo kegmek^a Aztis hogy volnanak Nemynezo Sellerek kereskedeo Zemelyek kik varasnak Registrumaba ninchienek be Irva ... Inchye megh eeket eo kegmek, hogy ha varasnak taggyay Akamak lenny, hat vegyek be io kezessegh alatt ... de Nemesset eo kegmek be ne wegienek [Kv; TanJk V/3. 176a. — ^aA főbíró és tanácsosai]. 1585: Horwat Miklos Drabant ... vallia Egybe zolalkozanak ... Az tizedes kargiahoz Akara Menny, de en megh Intem hogy legie(n) veztegegel [Kv; TJK IV/1. 463]. 1587: az Quarntasokat Inche meg^a hogy ... az Juh az mostany zantast Boronalast Ne Iaria [Kv; TanJk I/1. 55. — ^aA bíról]. 1592: Segeswari Leorincz vallia ... Pal Doctor ... Egi nehanizor megis Inte hogi egi keues Ideigh

el ne menne, ammegh az seb jól be nem gioiulna, mert az louon valo jarasba megh sebeswlne [Kv; TJK V/1. 194]. 1711 menttem Abbafi Sandor Ur(am)hoz elsőb(en) ... az utan ugy fogtam Biro Sandor Ur(am)hoz, ott is nem fegy-verkeztem Sőt az társam Hollo György puskat ragadot vala azt is meg intem ne Cselekedgyil Semit is [Madaras Cs; Bom. XXXIX. 50 Antal Istvan (24) Hamoros vall.]. 1737: Egy Onodi Mihály nevű Nemes ember fenyegetődzését és dühűsködését halván nemelleyk az Város Esküttei közül meg intették hogy ne fenyegetődzék hiszem vadnak Tisztek és Törvény [Vh; Ks 83].

2. felszólít; a soma; auffordern. 1571: Hog' a' szaz plebanos ne(m) p(rae)dicalhatot, megh intettek hog p(ro)se mast tarchion [Kv; TanJk V/3. 34a]. 1586: Az Zwret dolgat varasul Biro vramra tanachawal egye(te)mbe biztak, hogy eo kgmek ... rendellienek Napot az wdeohosz kepest a Zwretnek, Ez Alat penigh Ionak laczot eo kgmeknek ha az Gialaikat ideyen megh Inty Biro vram eo kme az kezwlre [Kv; i. h. I/1. 36]. 1596: Kerik eo kmet Byro Vramat hywassa be ew kme mind kwlseo Belseo Mezaros mestereket, es Inchye megh eeket hogy az hűs dolgabol fogyatkozas ne essék hane(m) az eo igiretek zerint lőt es elegedendeot vagyanak [Kv; i. h. 275–6]. 1614/1616: az Colossiak, kett hűtös embertől küldek Szamosffalúára akkori feiedelmünk Bathori Gabor paranczolatlytat, melynek tenora ez vala hogy meg intsük és ugyan reais kenszeritsük Arczul Janost és az Anyyat hogy az Colossj Praedicatormak fizetesere rendeltett Soot meg adgyak [Kv; RDL I. 100]. 1638: akaruan Boczykai Istvan Ur(am) az megh irt faluért ualo summat deponaltatni, es az falut recuperalni, noha az el mult napokba(n) az summaul mégh kenaltatta ... Kouaczoczy Istua(n) haeresét, Nehai Nemzetes Petki Ferencz R(elic)taiat Nemzetes Kouacsoczy Kata Aszont, es mys kegen mégh intettwk volt felölle, hogi igassagat latua(n), az summat leulná [Törzs. I. Rákóczi György Torda vm-hez]. 1825: el mentem ... Nagylakra a Tkts Dobollyi 'Sigmond Ur Udvarában a' holott a tisztelt Urat személlyesen meg találván az Instructiot ... által adtam, s meg intetem az abban emlegetetteknek 15 napok alatt léjendő tellyesítésére [Ne; DobLev. V/1088 2b]. 1834: Czehmester Majer Janos Uram requisitiojara, meg intetem hentes Ferenczi N. Uramat az eránt; hogy tessék a mestersége mellé állani, és hentesi köteleességét folytatni [Kv; MészCLev.].

Szk: törvényesen ~. 1847: Azonnal a kerpenyesiek meg is intették törvényesen a bucsuimiat, hogy Varga Katalint adják tisztí kézbe [VKp 196].

3. beidé; a cita; vorladen. 1850: Jelentem hivatalos tisztelettel a' Tekintetes Tanátsnak, hogy Törvényesen léjendő el járás végett a fenn írt Ertesitményt ... szorol szora fel olvastam s annak tartalma szerint T. Sebessi Adám Urat nőjével ... mátol számítva 8ad napra Törvényesen meg intettem [Ne; DobLev. V/1297 Lostájner Károly Rendőr Segéd nyil.].

4. megfedd/szid; a mustra/dojeni; für etw. rügen, ausschimpfen. 1584: Hogy penig az Lato mesterekis Zorgalmatosbak legienek az eo tiztekkbe Az wasarbirak vigiazanak az Mezarzekreis, hogy io es Etelre elegedendeo hwst arullianak, Ha my fogiatkozasz latnak penigh inchiek megh az latomestereket [Kv; PolgK 7]. 1585: Ha kj niolcz ora wtan bort ad, Azt a tizedesek elseobe meg Inchiek, ha penigh meegis nem zewnik megh, hat, a' Tizedesek a Capitanoknak megh Ielenchiek [Kv; i. h. 16]. 1588: varo-

sul megh tiltottak hogy senky az hatarbely feoldet se berbe se penzen semmy zyn Alat Az zonszed falu belieknek el Ne Aggya ... Seot Biro Vram ... publicaltassa megh az Tizedeseknek Ez wegezest, Az tizedesek Azonkeppen Az keosseget ereos bwntetes Alat megh Inczek [Kv; TanJk I/1. 66]. 1650/1687: A' kik penig a megye tagjai között Sz. égy házat, Parochialis házakat, czintermet és egyéb ahoz szükséges épületeket ne(m) akamának építeni a megye az olyan embert meg intse rendi szerint [MVJk 3]. 1792: A Szászvárosi gazdát a napokban meg intettem holmi helytelenségeiért, s a házak koltsátságát elvettem a kezéből [Bencenc H; BK. Bara Ferenc lev.]. 1796: Sok volna ... voltaképen meg imi Ambrus Geodeon Uram Cselekedeteit ... a' mellyek mindazáltal az Ecl(esi)ában ki-Világosodtak előből is, nevezetesen mértékletlen Bor Itala eránt a' Consistorium sok izben megintette [Krasznárce Sz; KCs K. 1265].

5. ~ *ról/vmíró* figyelmeztetve óv kít vmitől; a feri pe cineva de ceva; jn mahnend vor etw. warnen. 1585: Catalin Varga Antalné vallia Kochis lukachne ... lakat Alat tartotta ez fogoly Azzont, es ez Markos Mihalt oda tartatta, nekj kerítette, En meg Intettem rolla, de az Azzony Nem gondolt velle [Kv; TJK IV/1. 448]. 1592: Merai Tamásné, Anna azzoni vallia feierwarat laktunkba, hogi Eotutes Matias Inassa vala Ideie ki telue veot volt egi Granat mentet, egez granatot, vram megh Inte rolla, hogi nem hozza Illeodo ruha volna az neki Inas voltara [Kv; TJK V/1. 244–5]. 1598/1635: Seot második hazasulasakor, mikor nemű nemű modnelkul ualo dolgairól megh intettem volna rugdosással es halállal fenyegetett [Mv; Apol. I. 68]. 1724: Keservesen olvasam a' Leanyom Leveliből, hogy Vicarius Ur(am) vjabbban, miben akarta gőbőlni: bizony nem szép dolog, mert vilagi embertis meg kellene a' féléről inteni [Altörja Hsz; ApLt 2 Apor Péterné Kálnoki Borbála férjéhez].

megint, meginten, megintlen I. sz. 1. ismét, újra; iar, iarăși, din nou; wieder(um), abermals. A. 1603: Varga Balin (!) foldozo varga ... vallia ... zeorgest hallek oda be, s vgy toliak ky az Nemetet az kapun ... az vtan vgy kezdi az ablakot vagdálnj es be zwrkálnj Berzete Mihaly egi kichin vezeowel hozza wte, az Nemet ismet hozza Chapa egy bottal vtanna hagytanak s rayta esek a' Nemeten eo is fel ragada a' botot s megent ezekre vizza hagyta, s megis talala valamellyket [Kv; TJK VI/1. 707]. 1697: megint kére, az Istenert mennyek el ... de hiru el ne legyen az uranak [Kotormány Cs; CsJk 11 Seben Györgyné Katalin (40) vall.]. 1738: Tegnap megint Rakosra szállott bé 25 szekérel a Podstaczki Regimentinek egy Officialisa [Harasztos TA; Ks 99 Orbán Elek lev.]. 1754: pusztában állot a jóság, de megint be kertelte Bodi Ferentz [Angyalos Hsz; HSzJP Szász Pál (33) pp vall.]. 1782: Testvéreim néha Sértegető szokall illetvén ezen Todort, akkori boszszujában megint Vándorlani indult [Sólyomkő K; Eszt-Mk]. 1803: az el-múlt Őszen egy napatt, most a Tavaszban megint egy napat szántott, és szántatott [Mezőcsán TA; Ks 65. 44. 11 Kemény Ignác lev.]. 1828: megént vissza adtam [Dés; DLt 87/1829].

B. 1725: az Majmáré panaszalkadék miginten hogi az apro majorsággal rutul bának eo kglme Kali uram [Ivánfa KK; Ks 83 Miske Imre lev.].

C. 1768: vont megintlen Tobies Szávtól Hat vforintot a Dnalis Biro [Bukuresd H; Ks 113 Vegyes ir.]. 1774: mas

Nap reggel megintlen mentem az Udvarban [Oprakercsesora F; TL]. 1814: valamit segítettek rajta, hogy ha megintlen nagy viz jőne, nagyobb rontást a' Gáton a' viz ne tehessen [Km; KmULev. 3 Hintyován Juon (20) molnár vall.].

2. szintén, ugyancsak; de asemenea, la fel; gleichfalls. A. 1687: azo(n) külső udvaro(n) egjvéghben két ökör pajta, három diszno ól. más rendben meghint két pajta és ismét három diszno és borju ól [Mocs K; JHbK LVI/6]. 1777: Pámahajb(an) bé téve, Fejér pénz száz ött Magyar forint, Hetven négy pénz ... megint azon Páma hajb(an) valami Vászón zatskoben Pappiros közti tizenkét körmötzi Arany és ket harmas Arany [Nagylak AF; DobLev. II-1/503. 2]. 1824: az egész épületnek oldalai Fenyő Fából vagynak jó moddal el készülve s Tölgyfa Ágosokba belé rakva, mindenik Pajta fenyő Fa Deszkával megint jo moddal bé padalva [Mezőbodon TA; Ks 89]. 1840: (A gerendely) végén vagyon egy fél kerekű tölgyfa kerék amely több fa fogainál fogva az alatta nyulongo megint fogas fenyő gerendát taszigállyal [Km; KmULev. 2]. 1845: Nyugut felé indulva megint vagyon egy néhány lépésnyire egy fűzfa török [Bodola Hsz; HSzJP Petrezselem Péter (70) vall.].

B. 1567: Mykor Imanak 1567 vyrag zeredan estue 9 orakort, löt leanya, kynek löt Neue Borbara, Az en katamnak, vgyan azon eztendőben löth Meginten halala [Nsz; MKsz 1896. 356–7].

3. utóbb; mai tírzi; später, nachher. A. 1831: Én Székely Farkasné jól esmerem mert engemet szolgált a' mig nállom lakott jól viselte magát, némelykor holnapos volt fel duzta az orrát, de megint helyre jött [Torda; TVLt Közíg. ir. szltan Turzai Ferentzné Musnai Mária (55) vall.].

B. 1736: az pallon egy útés miatt az vrffi a vízbe essék ugj húzá ki meginten hajanál fogva, Orb János nevű poraszt ember [Algyógy H; BK].

II. ksz-szerű haszn-ban; cu rol de conjunctie; in konjunktionsartigem Gebrauch: 1. és még, továbbá; și încă; ferner, weiter(hin). A. 1567: Regestrum super Sedium sicalicalium Maros Wduarhely Chik et gyergyo ... Het ezer negy zaz hwzon egy capwt tezen myndenesteol penzwl tezen tyzen nyolcz zaz forintot esmet ottwen forintot megynt ott forintot s ottwen penzt [SzO II, 216, 223]. 1582: 13 Septemb(ris) Ueottem elseoben eg zeker fatt az konhara f — d 35. megentt myndiarast mas Zeker fatt p(ro) f — d 34 [Kv; Szám. 3/VIII. 51]. 1618: Hallom akor estue mikor Lestyan Janosnak Arattak volt, az Janos Tamásné fia András, megint Janos Mihály fia Jmreh hjak uala kj Bayra az Boga Benedek fiat [Kozmács Cs; BLt 3 Tamas Istua(n) ns vall.]. 1627: Ittem az Z:Georgy es Menasagi templomba, megint az Klastromba eotuen eotuen penzt hagiok [Szentgyörgy Cs; CsÁLt F. 27. 1/5 Kouacz Georgy Czík Z Georgy végr.]. 1731: Lattam Turi Ilona Asz(szonynak) az derekan egy parta óvit, megint egy arany karika gjűrűit [Ne; DobLev. I/142]. 1761: On Fedelű fél ejteles szegedi kancso 1 Megint más kék Fenekű Cristaly kancso [Kéménd H; JHb XXXV/39. 28]. 1813: A' Kertben Külömbb külömb féle nagy élő körtővéj fák Tizen hét szál ... Külömbb külömb féle körtővéj őltoványok négy 4 Megint künn a' Palora valo udvar kerítésiben almafa őltoványok kilentz szál [Koronka MT; Told. 18].

B. 1649: Szegödöt hozzám ömbözi Cata ... igitem neki egy bagaszia mentet uy belessel, megenten egy gioltz

inget [Kv; ACJk 61a]. 1652: szegőttem egy szolgálat annak nevü hadrevi leant ... igitunk Esztendeig valo szolgálatyaert, egy Brassay pozto szoknyat Egy kurta Ködment, megenten egy partat egy giolcz inget egy giolcz elő ruhat csipket az valara [Kv; i. h. 71b].

2. pedig, viszont; iar, in schimb; aber, dagegen. 1629: Chyomafai Istuanert leon kezes Paul(us) Adamosi ... az foghsagból kiveue(n) Chyomafai Istuan megint leon kezes Paul(us) Adamosinak Jozsagat keotue(n) hogy ha el maradna dulhasson Jozsagan [Kv; TJK VII/3. 144]. 1731: en ez előtt tizen haram esztendővel Gondviselője voltam az Nehai Umak^a harminczket Esztendeig, annak előtte megint Etek fogója őtt Esztendeig, őtig megint Asztali szolgálja [Cintos AF; KA Fr. Olcsvári de eadem (70) ns vall. — ^aKemény Boldizsárnak]. 1804: a más hely megint van a Felső Báts Telekin ... mely heljet a Fekete ügy vize kerekít bé [Bikfva Hsz; Kp IV. 302 Koré Sámuel (49) gy. kat. vall.]. 1812: Vett ugyan edj Brillíantös reszkető Tőt. edj pár orát, edjik eperforma kisdég, a más megint a' több rendes orák formájú 's, mind kettő arany [Héderfája KK; IB. Takáts Joseff (45) gr. lktári Bethlen Sámuel tisztje vall.]. 1813: A Kő Pad ... jó, hanem tsak a' felső kőhöz egy, a' 2k kőhöz két, az 3khoz megint egy az az őszvesen négy fa Kalodák kívántatnak [Karácsonfva MT; Told. 18 malomleír.].

meginteget megpirongat; a dojeni; ausschelten/zanken. 1764: A mostoha Fiamtól hallottam hogy a nevezett Jnas egy Sákba vívén valamit eo Segejtette fel tenni a határa, s azt panaszlá a mostoha Fiam, hogy immar ra haragszik az Jnas hogy eo árulta volna bé az udvarba de bizony fel pofozza mert eo bé nem árulta azt sem látta hová vitte bé amit vitt a Sakba s szégyelli hogy mégis ötött motskollya gyalaza erette, megis integetém a Mostoha Fiam hogy békét hagyjon neki [Bögöz U; IB. Veres Bokor (36) jb vall.]. 1788: Nem tapasztaltam ugyan Samuba hogy meg próbályn olyat a mi éppen nem illik ugyantsak kérem tapasztalt bőltsessége szerint intesse meg [Komjátszeg TA; Pk 6].

meginten l. megint

megintés 1. figyelmeztetés; avertizare; Mahnung, Warnung. 1662: ha palatinus, országbírája avagy generális a megintést elmúlatná, vagy akármint nem akarná, ottan a László király hatodik decretumának nyolcadik articulúsának s abban megírt büntetésnek kellene exequáltatni [SKR 280]. 1813: Azon meg Intéssel az Exponens Törvénytelen dolgot parantsolt Barátosi Josefnének, vagy a' Nemes Czéh Rendelését akarta véle meg-tartatni [Dés; DLt 56. 3 vk]. 1834: a' Felperes Közönség ellen véghez vitetett megintés alkalmával tisztn kinyilatkoztatták, hogy a' kérdéssel helyet Törvény uttyán kívánnák magoknak itéltetni ... mégis azon Igéretektől elállottak [Asz; Borb. I].

2. felszólítás; somație; Aufruf. 1792: kezére lőtt által menetele a földnek ... a' pénzenek fel vételére lőtt meg inteskor [Aranyosrákos TA; Borb.]. 1843: Bartok Adám meg intése Szabo Josefné ellen a Határ osztályra meg jelenésről [Szentbenedek AF; DobLev. V/1244]. 1875: Előbb elvárando a megintés eredménye s ha ... nem fizet, czélszerűnek látja a p(resbite)rium a felhozott kiegyenlítés módót [M.bikal K; RAK 309].

Szk: törvényes ~. 1800: Melly Törvényes meg intés, a' réa tett felelettel egydűtt, hogy mindenekben e' képpen ment légyen végben, Arról írtam, és adtam ... Relatoriát, igaz hitem szerint [Ne; DobLev. IV/838. 2a]. 1848: Melly törvényes Megintés, Kínálás és Közlés módja 's rendje, az azokra tett feleletekkel egydűtt mindenekben a' megírtak szerént vitetvén általunk, 's előttünk véghez; azért írok mi is e' saját Neveink' aláírása, 's használni szokott pecsetink' hítelessége alatti Válaszlevelünket [Fejér m.; h. V/1291].

3. dorgálás; dojenire, mustrare; Schelte. 1842: Jakab Miska ... többszöri keményebb meg intésemre is nagyon resteskedik [Sárd KK; WassLt].

megintet 1. figyelmeztetett; a cere/dispune să fie avertizat; mahnen/warnen lassen. 1586: az Varossy tellies keos-seget creös bwntetes alatt megh Intesse biro vra(m) hogy az holt testeket Ne tarchak sokara, hane(m) el siessek temetny [Kv; TanJk I/1. 31–2]. 1599: Mynd az en zegeny Vramath Radak Andrasth Kerezthvri Christoffne Azzonjnom zolgaia által megh Intette, hogy Jobbagit ne haborgatna, Es az Alparethi hataron se Nyulaztatna [Dés; Eszt-Mk]. 1806: Varro Katinál az Ingek még nem lévén készen ... meg intetem a' vén kurvát hogy Szeredára ha kész nem léssen tzuht hausbá dugatom [Mv; Ks 94 Vegyes lev.]. 1841: Méltóztassék ... szomszédomat feleségestől rollam és feleségemről le ültetni, és meg zaboláztatni, az eddigi elkövetet házsártosságáért pedig meg intetni [Dés; DLt 516].

2. felszólított; a dispune să fie somat; aufrufen lassen. 1824: Végzés: Ajánlatik Interimalis Fő Hadnagy aty(á)nk-fának, hogy ... a' kinek Jozsága előtt a' Piatzon, vagy a' Kolosvári uttzán, vagy kövei, vagy fáí volnának le-rakva, vagy pedig Czövekek, s a' Kövek fel-állítva, intesse meg, — amazoknak el-hordattatása, — a' Fel állított, s az uttzára kitett Czövekek(ne)k a' Földből kivételtetése iránt [Torda; TLt Közig. ir. 252/1825].

Szk: törvényesen ~. 1798: azak(na)k kiadására Törvényesen meg intetem [Aranyosrákos TA; Borb.]. 1839: ezen 10. darabb Marha után a kárt ... Bena János Ur meg betsültette. Minthogy azon kár tsak Aratáskor volt meg esmérhető ... a Tekintetes Udvar Biro Urat Törvényesen az ujobbi Betsüre meg Intetvén ... azon Betsü 13a meg esett a lehető leg nagyobb pontossággal [Szentbenedek AF; DobLev. V/1230].

megintetés 1. figyelmeztetettetés; avertizare; Warnung, Mahnung. 1662: noha az országnak Barcsai Ákos által való megintetése nagyon fennforgana, mindazáltal Rákóczi fejedelem ... nem nagy munkával végbevitte vala, hogy Barcsai mellől elállván, az ország ismét mellé állana [SKR 500]. 1809: maga hibázott Pataki a Városunk piattzán fel szedett Szalonnák(na)k (: többszeri meg intetése után is :) idegen helyre valo ki adásával [Szu; UszLt ComGub. 1753u].

2. felszólíttatás; somare; Aufruf. 1834: mivel meg-intetésemből önként ki-tetszik, hogy e lépés ellenem az ebben érdekelt summának kamatoztatása tekintetéből tétett inkább, ugyan azért kéntelen vagyok magam is az Exp(onen)s Urat ... Törvényesen readmonéaltatnom ... jövedelemnek hatod részét meg fizetni [Dés; BetLt 5]. 1844: Ratz kővi Peternének nagyobbik Biro Istvánt(ol) lett

meg intetésről a csekelaki portiobol valo kimenetelre 1629 [Ne/Nagylak AF; DobLev. V/1249].

Szk: törvényes ~. 1800: többszövezett betsületes és törvényes meg intések utanis ... legg kisebb lépésekkel sem kívántak elni [Dés; DLt]. 1829: a NENYEDI Ház árából a nekünk ígért 500. Rfkat a' Törvényes meg Intésre se fizette meg az első Felperes [Ne; DobLev. V/1155].

megintetik 1. figyelmeztetetik; a fi avertizat; vermahnt/gewarnt werden. 1662: a fejedelem ... a hazának olyan szükségében elmenetelit megengedte csak hogy arról szorgalmazatosan megintetnék: hogy ha a fejedelemség dolgában késérgetése lenni kezdene is a vezértől, kötelességéről, tartozó hűségéről megemlékeznek [SKr 436–7]. 1672: az mely ember megintetik, az megtartatik az veszedelemtől [TML VI, 270 Bormemisza Anna Teleki Mihályhoz]. 1745: az J. minekutánna ... meg intetett arról, hogy tovább pénz keresésnek tsalárd mesterségével ne élylen, embereket ne tsallyon ... mégis ő életit nem melioralta [Torda; TJKt II. 87]. 1769: Az mostani üdönek Nehéz Circumstanciatira Nézeve, hogy a Pestis, és Dög Továb ne terjedne, el Rekesztő Linéák állittatván fel meg porontsoltta, hogy az ilyen Lineakon által menni erőszakoson sem Nemes sem paraszt ember ne bátorkodgyék, mert, meg intetik ugyan a strása által hogy ne mennyen de ha mégis az által menésre igyekeznék mindgyárt meg Lövetik [UszLt XIII. 97]. 1770: Jóllehet az incus öklgme sok ízben megintetett mind a nemes Cétől, mind öreg mesterember társaitól, sőt meg is látogatott, de mégis sok rendbéli excessusaitól meg nem szűnt [Dés; DFaz. 28].

2. felszólítatik; a fi somat; auferufen/gefordert werden. 1705: hivattattak bé némelyek a' mi embereink között, kik gyermekeket az Unitaria Scholában adták taníttatni, és a' Papisták közzé is ... és Atyafiságoson meg intettek, hogy gyermekeket viszsza hozzák [Kv; SRE 91]. 1809: Pataki István ujjabban is sistáltatik, 's meg intetik hogy a közlött terhelő pontokra maga feleletét adja bé 's bizonyosságait is nevezze ki [Szu; UszLt ComGub. 1753u]. 1821: Bonya Dumának Felesége Mitu Cserna Leányát vádollya azzal hogy hités társával allatamas utokon titkos életet élnek ... Itélet ... meg intetik mind Mitu Cserna, mind Leánya hogy az olyan alkalmatosságokat Kerüllyék mellyekből gyanu jöhetne tsak leg kisebb rosra is [H; JF 36 prot. 11].

3. megfeddetik/szidatik; a fi dojenit/mustrat; für etw gerügt/ausgescholten werden. 1700: Szűts Benedek a' Szász Ecclesiab(an) lévő Cantor excessusairol Atyafiságosonn meg intetett a' T. Consistoriumtól [Kv; SRE 70]. 1789: Vannak ezen Faluba olyanokis, akik Lüdértzokról, Boszorkányokról beszélni szoktak, de meg intettek, hogy az a féle költemény beszédeknek ne hidgyenek [Kénos U; UszLt XIII. 97]. 1792: Tekintetes Udvarbiro Ur! ... hozzámm intézet Levelét vettem illendő tisztelettel, mellyből látom az Erdőlésnek illetenségét, de mit tudok tenni ... Kristosri leg elsőbbenis Czedula nélkül ment az Erdőre, ekor a szekerét V. Ispány Noptsa Lajos Uramhoz Gornikok által bé hajtatattam de nem hogj meg intetett volna, hanem a Gornikokat egybe káromolta, és a Tömleczbe akarta küldeni [Ks 75. VII. 253 id. Balia Sámuel Imreh Ferenc dévai ub-hoz]. 1813: A' Baratosi Joseph Felesége ... akkor midőn ... Férjével ... tizvódott, és arol Feő Czéh Mester Nemes Dobolyi Mihály Uram által meg Intetett hajlotté kérésére ? vagy a' helyett elő Kigylmét mitsoda

ingerlő, és kisebbítő szokkal illette ? [Dés; DLt 56 Vall. 2 vk].

megintettet felszólítat; a dispune să fie somat; auferufen/fordern lassen. 1807: meg intettem Agh Josef ő kegyelmét, hogy az erőszakoskodástól szűnyék meg [Balázstelke KK; DLev. XXXVIII. 4].

Szk: törvényesen ~. 1799: az Exponens Ur törvényesen meg Intetett vala tütteket, tüis az adost meg Szorítottátok [A.jára TA; BLt II. 152]. 1841: továbbra efféle tilalmas tselekedetek el távoztatása aránt törvényesen intettesse meg [Dés; DLt 391].

megintetetik 1. figyelmeztetetik; a fi avertizat; gewarnt/mahnt werden. 1662: Az fejedelemasszony^a, hogy sírásul magát megtartaná ... nagyon megkértetett és intetett vala [SKr 557. — ^aBáthori Zsófia]. 1677: ha hol, és kik, s' akar minémü rendbéli emberek felől olyan dolog^a hallattatnék, azon Vármegyéknek, vagy Székeknek tisztei azon religion lévő Püspökök, Vicariusok, Espereszek, Dékánok egymást tudositván ... a' vádoltatott személyeket-is ... examinallják-meg, s' ha comperialtatik igaznak lenni a' meg-irt tilalmas dolgokból lött vádoltatások, elsőben meg-intettesse [AC 2–3. — ^aHitbeli kérdésben való véleménykülönbség].

2. felszólítatik; a fi somat; auferufen/gefordert werden. 1792: A Palinka főző velnyítzéje ... mélyen benn vagyon a Nsgod földin én az Inquisitiót le küldettem Procurator Kováts Uramhoz, olyan formán, hogy abból egy formalis instructiót készítsen, mely által meg intettesék hogy a malmát köteztessze a maga földére [Bencenc H; BK. Bara Ferenc lev.]. 1852: panasztaltam bizonyos az emberknél künn levő adosságaimért, ebben anyi lépés tétetett, mi szerént a' falus bíró által meg intetettek, néhány tett leg alább szolgáltatbeli interest, más sem interest nem tett sem nem fizetett [Nagylak AF; DobLev. V/1352 Dobolyi Bálint nyil.].

megintéz 1. fel/megbecsül; a evalua/estima; bewerten. 1570: Azkor hytta volt eoket Kwpa Janosne az hazbely Marhanak negh oztasara, Az egeb érkseget Annak eleotte Megh Inteztek Beochwltek volt Jamborok [Kv; TJK III/2. 84]. 1600: az 14 vy keo kamarakon ammit az kalmarok eppitettek, tanachbeli vrai(m) akarattiokból, megh Intezuen, tudniillik mindenik kamarara fl 2 d 60 az egyikteol el valua kire tuttunk f 1 d 10, tezen in toto f 35/40 [Kv; Szám. 9/IX. 50]. 1602: Senky azert ennek vthana 24 penzen ne merezelyen bort ky kezdeny boranak el vetele alat, hanem elseoben megh kostoltassa, es lo lelky esmerettel az ket vasar birak megh Inteztek az mostany ewdohez kepest mith erylén [Kv; TanJk I/1. 415]. 1603: Hiua minket^a Radnoti Jstuan Deak Hogy az megh holt Aztalos Georgy Aruainak hazat Jstén zerenit megh latnok es megh intezneok, hogy mit erylén [Kv; RDL I. 75. — ^aOsztó bírakat, esküdteteket és hitesekeket]. 1789: Tudja, hogy a kérdésben említett két fatalis Eztendőkb(en) a hoharmat és Jég esső által a Török buzába kárt vallott a mlgs Groff Arendátor Ur másokkal edgyütt, de minthogy a Birodalmat nem tudgya mennyi légyen, a kártis meg intézni nem tudgya [Désfva KK; GyL. Lórintz János (49) ns vall.]. 1842: a' Kakasdi^a Falusi Közönség mérő lantzával az Expns Tkts Urak és Aszszony Kakasdi Határon lévő minden Erdőknek hosszúságát — szélességét mi előttünk

meg mérték, a' rajtak lévő Fákat, Bokrokat meg nézték — még intézték, és számban vették [DE 2. — ^aMT].

2. megállapít; a constata; feststellen. 1595: Biro Wram hozatot. 1. Agast az Kúthoz Meraj Jobbagyúnkkal Laszlo Martonnal adatot Biro W. erette f 2 d 60 Assattam fel ez Agast Acz Boldissaral és tettem fel az ghemet: Az mint lattam és bizot Wraim(m)al meg inteztük, töb veszedelmes munkaual lar egy Czatorna fel vonasnal Ezokaert fizettem tole f 1 d 25 [Kv; Szám. 6/XVIIa. 249 ifj. Heltai Gáspár sp kezével]. 1761: egy gödörben valami kevés oltott mész de aszt sem tudgyuk meg intézni menyí légyen [Spring AF; JHb XXIII/31. 44]. 1774: az Exponens Uraságnak nagy kára Esztendőnként nevedeket ... de mennyi, ki által s mennyi ideje az olyan foglalásoknak mi aszt bizonyosan nem tudgyuk, de ha ad faciem Loci ki men-(n)ékn meg tudnok intézni hol, es men(n)yi foglalodot el [Mocs K; KS Conscr. 33].

3. meghatároz; a stabili; bestimmen, festlegen. 1565: ket nemzetsegy kozot esset wolt Nemy nemew habwr-sagy es egenetlenség my elotwnk lowenek Jlyen egenesegre es Bekesegre, hogy az Benche Imre az mely serelmet tot Barta Balynton, Jamborok meg lassak es meg Intezek myt ezen mynd seb es egyeb weresegys ... azokat telyesselge Imre megys fizesse [Gyerőmonostor K; KCs I. 49]. 1570: Sywegey gergel, Velmer Matthias, Bernald deak, Ferkel Myklos hitek zerent vallyak hogy Eleosser az fazakas Simon gyermeket varga balinthne Tartya volt hytta volt eoket ez vallokat hazahoz, Es kerte hogy meg Inteznek my llenek az Negy Eztendeygh valo Thartasaert, Eok fl. 12 Inteztenek [Kv; Tjk III/2. 201]. 1594: Az meny feoldet penig az varos hazahoz kel zakoztani, Biro vram tanachbeli vramial lassak megh es intezzek megh [Kv; TanJk I/1. 235]. 1595: Az sert penigh ez varosbeli Atiankfiaí feozzek, de lot feozzenek, ket penznel fellieb ne aggiak Eitelet: de az Serfeozok addig ki ne kezdhessék, hanem eleozeor az vasar birak megh lassak, es megh intezzek ha megh erie az ket penzt vagi nem erj [Kv; i. h. 253]. 1756 k.: Rosz szélnek miatta a' melly Bányában nem dolgozhatnak, à szomszéd Bányában lévő Gazdák, vagy Társak, az ollyan Bányából magok ... Bányájokba szél lyukat vinni, és engedni tartozzanak ... ha ... egymás között meg nem edgyezhetnek ... a' Birák intézzék meg, mit tartozzék adni a más résznek [Bom. XXXVIII. 8 az abrubányai bányászok törv.].

4. megállapodik, megegyezik vmiben; a conveni; übereinkommen. 1549: az Johazoknak Ez fogaras felden Ez fele zertharthassal fizethywnk ... Azon Joh haznabol Brenzeth. Meg Jnthezve, Nyarban Azon Joh theyebewl vagony Elesse, ordabol, Semthyczebewl [Nyírk VI, 375–6 Daczó Máté fog-i várnagy Nádasdi Tamáshoz].

5. (földet) felmér; a măsura (terenul); (Feldstück) vermessen. 1721: eő Ngok s eő kiglmek Nemes Erdejecket két helyen tehetségűnk Szerfnt jól meg intéztvén két részre Subdividálok [Spring AF; JHb XXVII/1.].

megintézés felbecsülés; evaluare; Bewertung. 1593: Kadar Jakab vallia: Engemet huanak Keotelweroo Lukachne, es Semlieswteo Jstuan valami fa zezam megh intezesere, es megh osztasara [Kv; Tjk V/1. 348]. 1842: el mentünk Ns Maros Székben Kakasdi Határon lévő Közös Erdeik helyének színére, az holott is a' nevezett Commetaneusokat a' Kakasdi Határon lévő minden Erdeik kimutatására, azok mekkoráságainak kimérésére,

minemüségének, 's mftsoda állapotban valo lételleinek meg intézésére bé eskettük [DE 2].

megintézett felbecsült; evaluat; bewertet. 1777/1780: Továbbra, hasonlován Avatig Ablak Sorok levén Nro 120. Ennek mostani Státussában megintézett Árra mëgyen ad Hf 6 [Alparét SzD; JHbK LII/3. 15].

megintézhet felbecsülhet; a putea evalua; bewerten/einschätzen können. 1789: egy esztendőb(en) a véletlen elein valo ho harmat mián a Törökbuzáb(an), és szölloben nevezetes kárt vallott, de mennyit érő kár lett légyen az, minthogy a Birodalmat nem tudgyák, meg nem intézhetik [Désfva KK; GyL].

megintéztet 1. felbecsültet; a face să fie evaluat; bewerten lassen. 1701: Balasi Petemek mivel az épületek helylén nem segítettek^a annyit építeni az ki az épületekbéli részét fel érné, tartoznak annyit építeni, megh intéztvén az épületeket, ha annyit nem segettek építeni mely resze szerént valo részét fel érné, nekys, hogy az eo részéreis ki tellyék mint az többinek [Kissolymos U; BLv. — ^aA testvérei és sógornője].

2. megállapított; a face să fie constatat; feststellen lassen. 1813: olly parantsolatot vettem, hogy a Birákat vigyem ki és jártassam körül az egész fogást, s intéztessem meg jól, ha vallyon Kozma Kosztán az Exp(onen)s Groffné Aszszony fogásába irtozt é, s tiltás ellen vetette máléját [F.berekszó Sz; BfR 12/9 Kriszte Togyer (36) col. vall.].

megintéztetik felbecsültetik; a fi evaluat; bewertet werden. 1701: Balasi Petermek mivel az épületek helylén nem segítettek^a annyit építeni az ki az épületekbéli részét fel érné, tartoznak annyit építeni ha penig nem építte(ne)k hát az épületek meg intéztvén azokból ugj mint az Csübből intezze(ne)k nekys annyit mint az többinek edgjik(ne)k edgjik(ne)k jutott [Kissolymos U; BLv. — ^aA testvérei és sógornője].

megintleg továbbá; apoi; ferner, weiter(hin). XVIII. sz. v.: Flintat kitisztítottam Kühü Belől Megitleg 1 Parpistot(!) kitisztítottam Kühü Belől gyutalukat (!) betsinaltam [Szászváros H; BK. Desi Ferentz puskaműves kezével]. — Vö. a *megint*, *meginten*, *megintlen* címszóval.

megintő felszólító; de somație; auffordernd, Aufforderungs-. Szk: ~ *levél*. 1793: A' Producensek ... bé adják a' Mlgs Királyi Táblának ... Az Alperes közönség ellen az 1792ik Esztendőben Junius 11ik Napján előre bótstótt meg intő és meg-hivo Leveleket [Mv; A Zabolai Hadnagy família prod. pere tábl. (Mt)]. 1844: Bartok Sigmondnak, és Adamnak meg intő levelek Kanyo Laszlo ellen, a Canyo (!) Mária halalaval maradtott jok fel osztására valo nézt [Ne/Nagylak AF; DobLév. V/1249] * ~ *pecsét*. 1795: 1794 Szentgyörgy havanak 7 fken költ Megintő, idező, bizonyossá tévő, őszve hivo, Eskető, ellenztető, bé és el tfto, Petsét, mellyet Vajai Tktes Harko Peter Ur és élete párja T: Imre Klara Aszszony számára a N:mes Szék ... ki adott, N:Erményb(en) Székes Falvi Abel Károly N: Maros Szék(ne)k egyik Vice Királyi biraja [Told. 76].

meginventál felleltároz; a inventaria; ins Inventar aufnehmen. 1615: Mikoron mj ... hwtteős Diuisorok az megh

holt Vrbeöger Gergeljne hazanal mindeneket ewzt es Arany marhakat betsw zerent megh inventaluan. Annak vtana az varosnak constitutioja tartasa zerent bizonyos adossagokat fizettwk megh [Kv; RDL I. 97 Junck András kezével]. 1622: mj huteos Djuisorok mentunk volna Farkas vczaba(n), az megh holt Nagi Imre hazához, az eo keme Relictajanak Instantijara, hogj az Anjaj harmadot az Attjok holta vta(n) ket rezekre az mj Jutna Viulag megh Inventalnuk [Kv; i. h. 15].

meginvestigál ki/megvizsgál; a investiga; untersuchen. 1600: (A) kuldusoknak ... deogletes voltokat latwan ... hogy keozonseges nyawalya es romlas ne keowetkeznek beleolle, megh hattak eo kgmek az Egyhaz fiaknak, es Ispotaly mester vrameknak instuctiot Adwa(n) eo kgmeknek minth inuestigalyak megh az kuldusokat [Kv; TanJk I/1. 362]. 1814: az nemes hűtösség jól fontolóra meginvestigálá (!), hogy ha vagy communitásunknak, vagy másoknak ha kárt nem okozna^a [Szárhegy Cs; RSzF 139. — ^aCzimbalmos Antal gy. kat. azzal, hogy egy erdőrészt kiirtott és azt magának kéri].

meginvítál meghív; a invita; einladen. 1704: Ma reggel voltam az úr szavával a fejedelemszonyhoz látogatni, és hogy ígéretre emlékeztessem az holnap ebédre, kit is Glöckelsperg generálnénál találván mindkettőt meginvitálám [WIN I, 259].

megiparkodtat meghajkurász; a goni; jagen, hetzen. 1638: holnap tala(n) halasznj megíwnk, azo(n) alkalmazsaggal az kegđ Soljmosi njulajtis megh iparkottattjuk [KJ].

megír 1. leír, papírra vet; a scribe, a aſterne pe hirtie; schreiben. 1619: Küldtem ettől levelet urunknak, kinek pariája itt feljül meg vagy on írva, cancellarius uramnak, Markó vajdának [BTN² 317]. 1670: Egy Izsák effendi ki az fővezér választételit szokta megírni, immár egyenányszor izent ajándék felől [TML V, 403 Rhédei Ferenc Teleki Mihályhoz Drinápolyból]. 1896: Fene nehezen from mindezeket, s hiszed-e, hogy izzadt a tenyerem, míg e 6 sort megírtam ? [PLev. 177 Petelei István Jakab Ödönhöz].

2. (levélben) tudat/közöl vmit; a comunica ceva (in scrisoare); (brieflich) mittheilen. 1542: Thowabba az my kegyelmes vrwnk felewl az my yo hyrth hallwnk, hyzewk azth, hogy az my kegyelmes azonywnk the k: megh írtha [Fog.; LevT I, 19 Daczo Mathe es Olah Balas Maylath Gaborhoz, Fog. vára urához]. 1572: Az vr megh írta Ennekem hogy az keo mywes Aratas vthan Jeone fel az varba mywelyn [Görgény MT; BesztLt 3680 Blasius Tholdalagy prouisor in Georgeny lev.]. 1585: Zok Peter vallia bizonioson megh Írtak Neke(m) hogy gr(atia)t Attak Nagy Balasnak [Kv; TJk IV/1. 405]. 1653: Michoda valazt impetralhattal eddig te tudod ennekem meg nem irtad mint jartal el benne [Sófva BN; Ks 41. E. 31]. 1672: miczoda keonire uagio(n) Barlabasnak Szüksege jria megh kk lezen gondom az be kuldesre, tisztessleges ruhaba jartassa kk, ne czufoljanak azzalis hogi parasztul jartatyák eotet [CsÁLt F. 27 I/38 Georgffy Mihály nyitrai pléb. lev. haza Csksztgyörgyre]. 1740: Eöcsém Uram megh írta volt Menyem Aszszony betegülését [O.csesztve AF; Ks 99 Gyulafi László lev.]. 1801: Vettem ... mindenik Leveleit ötsém

Uram(na)k: de azokra nem válaszolhattam azon okból, mert nem írta-va meg, hogy hol, meddig, mulat, s hová utasítsam Leveleimet [Kv; SLt P. Horváth Miklós öccséhez]. 1835: Írd meg a Sertés Nyáj mikor hajtogýék Tihora^a [Szásznyfres SzD; Ks 101 Kornis Imre fiához, Elekhez. — ^aSz].

3. (hivatalos nyilatkozatot/vallomást) írásba foglal; a scrie, a formula in scris (o declarație oficială/mărturie); (amtliche Äußerung/Aussage) niederschreiben/abfassen. 1554: Ezeket Mw Byrak hytwnk Serent megh irtwk, ez lewel Byzonsagwi [Bölön Hsz; SzO II, 115]. 1557: Albert pap Borsarol Ezth walla en walek Swky mester Engemethys Be hywatha, ees azth kewana az Bethgeh azzonyallath, hogy en ymam megh az Testamentomoth myre hogy ennekem ew kegyelme Jo Azzonyom wala kees lewk megh ymom ah mynd mondotta az Betegh azzon Wgy Jrtham Sem thewbeth, sem kewesbeth nem yrtam hozzaya [Szentmártonmacskás K; SLt ST. 5]. 1570: Es eo eleotekis azon keppen vallast theottek, Annak felette kezeketis Beh attak hogy megh allyak es wgy Mentenek haza, Az vtan eok hozza keztek az Zerzedeshez es vgy vytték egybe a ket felt, Azonmoddall mynd Az lewelbe megh vagion Irwa [Kv; TJk III/2. 173]. 1596: Enge(m) Porkolab Vra(m) zauaual hyúa Nagy Istua(n) az zegeny Andras Testamentoma megh Imj [Uszt 11/44]. 1598: Azert Engedelmesek Lywyn az Nagđ paranchyolattyanak ... az melly wallokat my Eleonkbe hittak ... wallasokat Megh irtuk [Poklostelke SzD; JHb VIII/14]. 1609: Hoza mü nekünk az nemzetes vitezleo Beldi Kelemen Vzoni az nagisagtok pechetit meliel kenzerite ... hogi mi elmenek (!) Tusnadra es valakiket mü eleonkbe hina mi azoknak hitek zerent ualo wallasokat meg imok bevenek [Cszs; BLt 3]. 1726: Josika Imre vram ép elmével dictalt Testamentaria Dispositioja e' szerint lévén, irtuk meg ezen kezünk írása és szokott pecsétünkkel confirmált Levelünkben [JHb XXXII/21 Jósika Imre végr.]. 1821: Melj Kötelező kontrektus Hogy álltalunk Mindenekb(en) a fen irt Modon Ment vegb(en) oszt irtuk meg mü is az Mü igaz Hitünk szerent [Asz; Borb. II].

Szk: *summa szerint* ~ *vmit*. 1615/1616: minek útanna az intercessiot és beszédünket el vegesztük volna, ilyen felele Süueg Borbara Aszszony, melyet csak Summa szerent irunk megh [Kv; RDL I. 100 Matthaëus Toroszkai superintendens. Paulus Götsius pastor eccl. Claudiopolitanae nyil.].

4. (hivatalos iratot) megfogalmaz/szerkeszt; a redacta (un act oficial); (amtliches Schreiben) ver/abfassen. 1588: 13 July ... Peter deak az Conuent leuelet hogy megh írta attam f. 5 [Kv; Szám. 4/III. 24]. 1609: Az Deaknak az ki megh írta az Harminczadrol ualo leuelet adtam f 7 [Kv; Szám 12b/IV. 298]. 1612: Az Tott Eöri Kovaczi kezes leuelet megh irtam, az mint iobnak aranzottam lenni [F.tők SzD; Ks 101]. 1619: Találának megh minkett mostan Coloswaratt lako Abrugyaniai Maczko Sandor, es Maczko Dawid es kewanak azt mi teöllwnk hogy akar mi helien walo Ceheknek, reghi io megh veghzett Usussuk es szep rendtartasok szerent, Imök megh nekik az eö Nemzetsegekredöl walo Lewelekeith [Kv; RDL I. 108]. 1634: Czikor Georgy enneke(m) egy forintot ada az Transmissioert hogy megh írja(m) [Mv; MvLt 291. 25a]. 1677: En Somliay Bomemisza Samuel ez Urbariumot Írtam meg Kglđ Uram Irassa puromban [Kraszna; Ks 83]. 1753: ügi értettem hogj a levelet Simon János vram írta meg rolla eo

kegjelme akkor Cancellista volt a Csáki vdvárnál [Dés; JHb XXX. 9 Emericus Cziko de Csik-Mindszent (62) vall.].

5. be/feljegyez; a nota/scrie; eintragen, aufzeichnen. 1579: Az Myt en percipialtam az ket ado zedő vraitmol tudni illik wolffart Istuam vramtol es Wiczei Gaspar vramtol az feleky adobol Ide ala mek(!) wagion Jrúan 1. 5. 7. 9. [Kv; Szám. 1/XVIII. 3 Laur. Fylstych kezével]. 1585: Tobias Fischer ... fassus est ... En Azert sohol es soha Nem Attam teobet hane(m) Meggyesen Attam f 38/50, Amint Regestrumomban megh Vagyon Irwa [Kv; TJK IV/1. 539]. 1586: (Az ispotálymester) eztendeo Altal az Zamwetel Napiatol fogwa eztendeo zamwetel Napigh igazan megh Iria, hog' megh latogiek my leo beleolle es my megien rea, hasznos voltę vagy Nem, Az Malom az zantas wetes [Kv; KvLt Vegyes III/21]. 1596: Ez ketteonek egi fel tallert attam vala, de Biro vramra mentenek, es eo kegme hagia hogi: Zakach Simonnak es Zakach Balasnak egi egi tallera teolchem, az mint megh irtam [Kv; Szám. 6/XXIX. 139 Bachi Tamas sp kezével]. 1622: Az Zanto feoldreol, Zeoldreol, haszrol, Mwzereol, megh vagio(n) az Istok Inventariumaban irua mikepe(n) igazodot kezotok el [Kv; RDL I. 119]. 1647: Az mi egyet mas porteka, Eeles ... vadnak Megykereken azt az Inuentariumbol meg lathatnj. Miuel nem sok, es summatim vagion megh iria [Megykerék AF; BK 48/16].

6. (hivatalosan) jelent, jelentést tesz; a raporta in scriis; melden/einen Bericht erstatten. 1578: Mely my Statutionkath es Introductionkath my te Nagnak, az my igaz hitonk zerynth Ironk megh, az Statutyonak alapatty zerynth [Jobbágyfa MT; Bállt 79]. 1592: My Az my intesewnknek, kereswnk es rea hiwasunknak moggiat tew kigteknek az my hitewnk zerint irtuk meg [UszT]. 1659: Nekünk az dolgot ugy kellett megh imunk, voltakeppen az mint itt mondottak [Borb. I Konstantinápolyi követjel.]. 1674: a' Deakok nagy hamar vizza jöve(ne)k Örmenyésre, megh irák 'a dolgot a Fejedelem(ne)k postán el küldék [Mezőörményes K; JHbK XX/20]. 1696: én ennek az nyomorult hely(ne)k szorongattatását, njomoruságát ... sokszor meg irtam de sohunna(n) semmi könnyebítése nem volt [Marosillye H; BK. Fogarasi Pap Miklós lev.]. 1718: Minémű utolsó állapotjáb(a) Legien szégénj szé-künk még jrtuk ... az Militianak sem pénz, sem naturalek jrant nem satisfacialhatunk [Somlyó Cs; Ks]. 1796: midőn tehát annyira ki ütötte magát Világ előtt T. Ambrus Gedeon Uramnak Cselekedete, hogy tovább Titokba nem lehetett tartani ... T. Esperest Uram ... a M. Fő Consistoriumnak meg irta 29. Martii az egész Dolgot [Krasznarécse Sz; KCs K. 1265].

7. (írásban) parancsol/rendelkezik; a da dispoziție (in scriis); (schriftlich) anordnen/verfügen. 1579: mas lewelwnkbemis annakeleoth megh Irtwk wala kegyteknek hogy affele peorth, ky kendy ferencz Jozagat illetve, eleo ne wenne [SLT 2. 2 fej.]. 1638: Az orvoslo Raczkot vagy Geödreögeökeöt regen megh irtuk, hogi el bochyattassa kgd [KCs 142 a fej. Kemény Jánoshoz]. 1665: Radnothra Bonyhára megh írta(m) mikepe(n) gazdalkodgya(na)k, be sem pecsetlettem olvasd megh [Gyf; UtI]. 1760 k.: Minapi levelemben hosszason meg irtam vala, mit kellessék a száz aranyal tselekünni [Ks 18. C. 2]. 1780: A' Fundator^a meg irta, hogy mire conferált mindent, a' mit conferált a' Collegiumnak [Ne; Borb. II Kováts Josef rektor -prof. lev. —^a A nagyenyedi kollégium alapítója].

8. (írásban) elbeszél; a relata (in scriis); (schriftlich) erzählen. 1653: az alatt meg lett az ütközet ... de mint jártanak, ide alább megírom [ETA I, 56 NSz]. 1662: A mi hadunknak egészen tatárok torkokban benyelettetéseket mint Kemény János megírta volt [SKr 364]. 1710: Tudta volna deákul a dolgokat megírni, Hosszabb s bővebb stílussal elődbe terjesztetni, De maga nemzetinek akart inkább használni, S magyar nyelven hogy tudja akárki olvasni [CsH 47]. 1780: Ezen Báthori Boldizsárt miképpen ölette meg másokkal együtt Báthori Zsigmond, megírta Bethlen Farkas erdélyi historicus úr [RettE 41]. 1823–1830: amint alább szándékozom megírni, más esztendőben feleségül vettem ezt a leányt [Fog 292–3].

Szk: ~ja a summáját. 1653: Mennyi fáradsággal jártunk pedig és veszedelmes szerencséken abban az útban, rendelt ide nem from, mert az igen sok lenne; hanem summáját from csak meg [ETA I, 128 NSz].

9. megemlíti; a aminti/pomeni; erwähnen. 1667: a mint feljebb megírtam Kegyelmednek, mikor szemben voltam velek, Gyulai Tamás velem volt, mondja meg lelke szerint [TML IV, 176 Nalácz István Teleki Mihályhoz]. 1759: Kiket szólított ki Isten e világból, feljebb megírtam [RettE 97]. 1789: Az Házok hatulso Fedele alatt lévő Záros Conservatorium(na)k aajtáján volt petséketek a' mint fellyebb meg irtuk violálva talaltuk [Mv; ConscrAp. 7].

10. kifejt, részletez; a trata/scrie; darlegen/stellen. 1579: ada egy eorökegett Kws feies mihalynak derentzben ... lótt az derentzi az mint felliw meg vagion irva [A.csermáton Hsz; HSzJP]. 1642: mind ezekbul az jokbul az melieket Uelagoston es büsegesen ide felieb megh írtam ... kitem suki pal Vramtul [K; SLT T. 25]. 1657: ez csak fogás volt: igaz okát alább megírom [KemÖn. 90]. 1677: tetcezt hogy ennek utánna in divisionibus inter fratres et sorores camales, patruelles et matruelles fiendis, az Inhibitio ne admittaltassék; Excipialtavn a' Székelység, kik között minémű usus observaltassék a' Divisio dolgában, annak Seriessében meg-vagyon irva [AC 185]. 1680: mely első Haz(na)k alkalmatosága ide eléb meg vagyon irva bövön [A.porumbák F; ÁLT Inv. 6]. 1681: Markus Ferencz György István Péter György István Márton ... Ezek czédulás béresek lévén, efféle czédulás szolgák meddig szoktak szolgálni es béresek fizetése mennyi legyen, oda fel meg írtam [CsVh 101]. 1796: a' szolgálattak fellyebb meg vagyon kinek kinek különöshön irva [Balázsháza SzD; WassLt].

11. lemásol; a copia; abschreiben. 1586: Fassio Sophiac Teremy Gregor(ii) Vrbeger (így!) ... ennekem Igiarto Georgi prokatorom vala ... Addigh az eo keze irasat kezemben nem Atta, mgh Nem fel fogattaita velem, hogi nalam az eő keze irasath megh nem tartom, hanem esmet kezehez Adom ... mikoron el vytttem volna en Berekzazy-nak kezehez Attam Eő iratta megh egi Eotweos legennyel, Az mikoron az eő keze irasabol fondalasabol megh irtak volna, en az eő keze Jrasath az en fogadasom zeren kezehez Attam [Kv; TJK IV/1. 619–20]. 1628: Ez Jnuentariumot, Miuel hogy az Jstenben el nyugot Junck Andras vram, purumba(n) ki ne(m) adta volt, ha ne(m) sok leuelej keözeöt fel találúa(n) az Originalt, Abbol de verbo, ad verbum megh irtuk, es peccietwnkkel s kezwnk Jrasaualis megh Ereossitue(n) ki adtuk Werner Geörgy vramnak [Kv; RDL I. 96c].

Szk: újonnan ~. 1598: 21 Tanu. B. V. hagasabol at-ta(m) Janos Vramnak az Notariüsnek hogy az eött fertaly-

hoz ualo Regestromot vyonnan meg írta f 6 [Kv; Szám 8/V. 6].

12. feltüntet; a indica/scrīe; angeben/führen. 1608: Eleosser Adanak Egy Inventariomot eleo, mely iratot volt 1698 Die 8. Junj; mely inventario(m)nak Inventatorj kik voltak nem vala megh írwa benne az Neűek [Kv; RDL I. 83].

13. kifejez; a exprima (in scrīs); ausdrücken. 1678: Ennyi búsulásim közt is mely nagy örömmel értettem a Kegyelmed bejövését, bizony megírni nem tudom, mert én édes Komám uram Isten után szintén úgy bizom Kegyelmedhez, mint az erős kőfalhoz [TML VIII, 371 Bethlen Éva Teleki Mihályhoz].

14. (írásban) megjövendő, előre megmond; a prezice (in scrīs); (schriftlich) voraussagen. 1704: Az estve volt amaz nagy eclipsis a holdban, amint a kalendarium is megírta [WIN I, 109]. 1710 k.: azon emberek olyan jól végire mentek a nap és hold járásának, hogy azokban való fogyatkozásoknak megjövendőlésére azután ötven, hatvan esztendőre is nem hibáznak, és nemcsak a napot és az óráit, de még a szempillantást, minutát is megírják előre^a, sokkal azelőtt, hogy mikor kezdődik s mikor végződik [BÖn. 453. — ^aA csillagászok a nap- és holdfogyatkozást].

15. meg vagyon írva a Bibliában/törvényben olvasható; este scrīs in Biblie/lege; es steht in der Bibel/in dem Gesetz (geschrieben). 1592: meg wagjon Irúan Az verbeoczy es lazlo kiraly első decretomanak 54. rezebennis [UszT]. 1764: Tudom meg vagyon írva, hogy a' Templom imádságnak Háza [Lécfa Hsz; HSzjP].

16. kiró/szab; a fixa/stabili; auf(er)legen, verhängen. 1672/1723: Azért a' mely bírsáot Koronka meg írott Tövissi Istvánra, az utólszorit tartozzék meg adni Koronka [HbEk].

17. megfest; a picta; malen. 1585: az Paisosnak Paisos Mihálynak hogy a kapun valo czeymereket (!) megh írta, es az deaknak a ky az aitok felet valo fakat megh írta, Az keteonek attam d. 37 [Kv; Szám. 3/XVII. 13]. 1589: Attam Nyreol Lazlonak hogy az Zazlot meg festette es az varos Czimeret reaja Chinalta, es az Chyllagot eztendeonek zamat Czínobriónnal meg írta f. — d. 85 [Kv; i. h. 4/VI. 28a Stenzely Andras sp kezével]. 1699: Ezen folyoson elé menvén ... mennék bi az Templomba Vagyon ezen Téplomnak huszonöt hornyolt es festet gerendaira fűsz fenyő deszkával meg padalva, parkányozva, es meg írva [Szentdemeter U; LLt Inv. 14].

megírandó 1. vkivel (levélben) közlendő, közölni szándékozó; care urmează să fie comunicat (in scrisoare); jm (brieflich) mitzuteilend. 1879: Nem tudom ... mely okon vádolhatsz te engem azért, hogy ilyen későre frok. A valódi ok az, hogy egy ideig egy ügy bevégződését vártam neked megírandó — aztán pedig aztán megkelt a hónom alja, s 8 nap óta nem fogtam pennát a kezembe [PLev. 42 Petelei István Jakab Ödönhoz].

2. leírandó, írásba foglalandó; care urmează să fie formulat in scrīs; zu schreibend. 1712: jelen lévén egy felől ... Biro Samuél Uram, más felől ... Nemes Vadas István Ur(am) és mind ketten eo klmek fel vevén terheket született, és születendő gyermekeknek, és Attjokfiainak, kiket ez alább megh irando dologh illethetne, tőnek mű előttünk ilyen örökös és állandó cserét^a [Nagyak AF; DobLev. 1/76. — ^aKöv. a csercegyezés szövé]. 1730: En Nagy

Enyedi Szilágyi al(ia)s Halász István fogságombul magamat semmikeppen nem eliberalhattam meg Csak Törvényigis külömb(en) hanem hogy magamrul erős Reversalist adnék, és hitemet le Tennem ez alább megh irando Conditiook szerint^a [Dés; Jk 400. — ^aKöv. a feltételek fels.]. 1741: Nemes Karasza Var(me)gyében Somlyo Várossában residealo Nms Szilágyi Lakatos Mihály András és János Uramék eo klmek Sallariumommal edgyűt küldvén kezemben ezen aláb megh irando Citatoria Instructiot; hogy annak tenora s continentiaja szerint procedálnék Mlgos Groff Szeki Teleki Adám Uram eo Nagá ellen [Somlyó Sz; TKI]. 1821: midönn lettünk volna ... N Lakon mint az alább megh irando és mi előttünk kéz bé adással végbe ment per közbeli egygyezésnek meg írására hivatott Regiusok, jelenvalának itten^a [Nagyak AF; DobLev. V/1041. — ^aKöv. a nevek fels.].

3. felsorolandó; care urmează să fie enumerat; aufzuzählend. 1768: három darab erdőt ... zálog jussan birnak az Mlgos Exponens urak ... az alább megh irando Személyektől appropriálták [O.kocsárd KK; Ks 74/55]. 1783: ide alább neveik szerénis meg irandó Mlgos és Tkts Possessor Urak és Aszszonyok, és Falusi Lakosok ő Kegyelmekek hozzám utasított Követyek által engemet^a honorifice requiráltának kéréten azon hogj ... Erdejeket felosztanám [Harasztkerék MT; Told. 25. — ^aAz osztóztató közbíró]. 1803: a' Nagyságod ... a' Nehai Szántó Sándor Ur ingo és ingatlan Javainak Conscriptioja iránt költ parantsolatját ... vevén, és azt illő engedelmisséggel tellyesíteni kívánván, a' következendőleg megh irando Helységekben, arra meg kívántato hitess Vallatást és Tudakozódást vittünk végbe [Ne; DobLev. IV/862. 1a]. 1815: Kásván Lako alább megh irando közlakosok a gabonátanság miat igen meg Szorult és Szűkült Állapottyokban, kértének, és egytzersmind vettek is egy más kezességekre hitelben ... Bornemisza Léopold Ur eo Nsgától Törögbuzát [Kásva MT; Born. G. XVIII. 7 Lászlóffy Josef ns, not. kezével].

4. (írásban) előadandó; care urmează să fie prezentat (in scrīs); (schriftlich) vorzutragend. 1617: mindenik fel elsőben nekő(n)k kezeketh be adak azon, hogy az ide ala megh irando dologba(n), meg allananak, es kérének azo(n), hogy az itt valo réghj szokas szerént mennénk el az eo Eőseőktwl ... maratt házokhoz [Gyf; Berz. 17]. 1651: Borbely Istva(n) fiainak léányinak ha kik lennének vagy volnának, mind penigh egjeb rokonsaginak kiket ez alább megh irando dologh valami uton modon Concernalna vagj Concernalhatna, vallá hogi kenszerittet volt el adni örök árron Nagj Tamás Vramnak ... egy Nemes szőlejet [Déva; JHb 53/1]. 1712: Hariban lako Boër Samuel Uram, ugj mint feleségének Bároczi Christina Aszszonynak ez alább megh irandó dologban Plenipotentiariusza ... jelenté^a [Hari AF; DobLev. I/76. — ^aKöv. az ügy részl.]. 1756: Mi

Bedei Kövesdi Josef nemes Mar(os)szek(nek) hites Assessora, és Havadtói Huszár Samuél, és ... Al Dobolyi Gódr Benedek, mind hárman ne(me)s Emberek az alább megh irando dologb(an) hivatalos köz Birak; Adgyuk emlékezetre mindenek(ne)k a kik(ne)k illik [Kp III. 136]. 1831: Mű ... Bőződi Sebestyén Dániel és Nagy Joseff az kik az ide alább megh irando dologban kézen fogott köz Birákok vagyunk [Bőződ U; Borb. II].

5. (leltárban) leírandó, ismertetendő; care urmează să fie descris/indicat (in inventar); (im Inventar) zu bezeichnen/schreibend. 1736: ezen N(emes) Telek ... nem ke-

rittetet és kerteltetett bé egészen, hanem pro Curia kerteltetett bé, és tartatik Száz tizen öt Királyi ölnyi hosszu-ságu, külső vagy mező felől való végin, huszan kilentzed fél, közepin huszan egy, az aláb meg irando belső Udvoron [Várhegy MT; CU XIII/1. 87].

megírányoz kb. felbecsül; a estima; schätzen, bewerten. 1636: kegyes éneklő, erről akarlak meg inteni, hogy az levél száalnak számláltatások az Psalmusokon meg szakadt a nyomtató ez okon az leveleknek számokot nem tudhatta meg írányzani, hanem új szert kellett kezdeni [ÖGr Aj. 1a].

megírás 1. leírás, papírra vetés; scriere; Schreiben. 1662: irassuk meg az leveleket ... elküldvén Hodor Máthét is az leweleknek megírására, mivel idegenre azokat bízni nem akartuk [TML II, 252 Kemény Zsigmond Teleki Mihályhoz]. 1673: Az Ispán Ferencz uram Kegyelmednek írt levelét már ez levelem megírása után szakasztám fel [TML VI, 420 Bánfi Dienes ua-hoz].

2. írásba foglalás; comunicare in scris; schriftliche Mitteilung. 1664: ezeknek megírásokra lelkiemisérti kényszeréte [TML III, 173 Szalárdi János Teleki Mihályhoz]. 1711: az igasság ki szollasért, avagy még írásért, némely bősületes fel csiki szék tagja Uraimek előtt, úgy annyira rankorba vagyok, (hogy) ha lehetne el vesztené nemélyik [Vacsárcsi Cs; BCs].

3. írásba foglalás; formulare in scris; schriftliche Abfassung. 1829: Bözödi Agilis Osvát Pál egy részről más részről ... Agilis Kádár Mihály ... Holmi egységeket jelenték és anak meg írására kérenek job job kezek bé adása ereje alat [Bözöd U; Borb. I]. 1834: midőn az Ekk-lák Csere vagy örökös vásárt akarnak tenni az egyezo levél meg írása előtt kötelesek tzeljaikat inditto okaikkal az Előljároi Hivatalnak bé jelenteni [Vaja MT; HbEk].

4. (írat) megszerkesztés/kiállítás; redactare (de acte oficiale); (Schrift) Abfassung/Ausstellung. 1586: Olaz myhaly szolgáló leánya Anna paraznasagaert meg bwnetetet (!) fizetem byronak es thanachnak tyztasagb(an) d. 24. vgyan ez dologert fizetem N(otariusnak) az teorueny meg Íraserit d. 2 [Kv; Szám. 3/XXV. 1 Igyartha György sp kezével]. 1595: attam az Donatio meg irasaert f 24 [Kv; i. h. 6/XVI. 7]. 1765: Hunyadi Janos Uraimek ígérték az Inquisitionnak meg-írását [Torda; Borb. II Also Lajos lev.]. 1829: Ugy tudom hogy Tkts Kontz Úr, a Testamentom meg írására a Nehai Urtol hivatalos volt [Szászváros; BetLt 2 Kálmány Dániel (49) pater praesidens vall.].

5. lemásolás; copiere, copiat; Abschreiben. 1586: Az waros Regiestromnak vyolak megh Írasetol fizette(m) Notarius Vramnak f 6 [Kv; Szám. 3/XXVII. 11a].

6. elbeszélés; relatere (in scris); Erzählung. 1619: Mely ennyi sok hosszú dolgoknak historie az Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént való megírása, egyéb nem lehet benne, hanem bő szóval kell Nagyságodnak megírnom [BTN² 196]. 1657: csak az én Istenem tudja, mennyi keresztet viseltem én az itt való ispánok s szolgabírák miatt, hogy ha meg kezdeném írni, egy egész álló napestig is meg tartana annak a meg írása [TML I, 52 Teleki Jánosné Teleki Mihályhoz]. 1699: Nem mérem magamnak azt igimi hogj Nagdhoz melto dolgokrol írassok az sovány Tavaszznak az nagj dolgok(na)k ősztoverűl való ki fakasztása miat, hanem ... mennél kisebb dolgok(na)k meg írásába(n) is ne(m) állak hátra [TL. Fagarasj Sámuel gr. Te-

leki Pálhoz Franckérából]. 1760: Ennek utána már az esztendőnek kezdetén fogom kezdeni a dolgoknak megírását [RettE 98].

7. megfestés; pictare; Malen. 1679: Zászlónak való kamuka vagyon Uram ... Az a Régeni felvállalja megírását, azt mondja egynehány felé is írt már tisztességeket s ugyan bizony jobb mestere is az annál az ott való képirónál, de miért írja, meg nem mondja, míg meg nem tudja, a czimer is micsodás léssen és minemű gazdagon kell írni a zászlót [TML VIII, 393 Rhédei Ferenc Teleki Mihályhoz].

megírat 1. leírat, papírra vettet; a pune pe cineva să scrie ceva; schreiben lassen. 1619: Monda ismét^a: Még az levelét is megíratam, szinte holnap vagy azután elküldök, bizonyoson frd meg az uradnak [BTN² 362. — ^aA török vezér]. 1667: Az leveleket, a mint tudtam, megíratam, ha tetszik Kegyelmednek [TML IV, 243 Nalácz István Teleki Mihályhoz].

Szk: vminek a páridját ~ja másolatot készített. 1621: Az vy Boltokrol az mely leuelet Extrahaltak uolt az varga mesterek az Boeczwill(etes) Tanacztol, Annak pariaiat Íratuk meg [Kv; Szám. 15b/IV. 15].

2. (levél útján) közöltet vkivel vmit; a pune pe cineva să comunice cuiva ceva (in scrisoare); (brieflich) mitteilen lassen. 1662: Az fejedelem ... az váradi Szinán passához illendő ajándékkal levelet küldvén, minden állapotokat megíratott vala [SKr 643]. 1669: Baló Lászlónak is megíratam, hogy akkorra itt legyen [TML IV, 453 Székely László Teleki Mihályhoz]. 1716: az Mély borokat Ngtok Maga ítalára át akar hagyatni, névé és helyé szerént írása meg Ngd [Szentdemeter U; Ks 96 Fodor Márton lev.].

3. (hivatalos nyilatkozatot/vallomást) írásba foglaltat; a pune pe cineva să așterne pe hirtie (o declarație oficială/o mărturie); (amtliche Äußerung/Aussage) schriftlich verfas-sen lassen. 1558: Toabba az Mynth Jde fel meg Íratam Mosthan es wgyan azon Ereyeben hagyom az Elebeny testamontomomath [JHbK XLIII/23 Mikola Ferencné Melyk Anna végr.]. 1570: Aztis vallyia hogy mykor azokat eleh zamlalta myt vele megh Íratot, valamene fiay leany hon voltak ... Es hallotak az attyok zawat [Kv; Tjk III/2. 130b Heltai Gáspár vall.]. 1571: az Bezterczey wrak Meg mondot: p(ro)curatora Lwkach deak terhesnek tecczek az my Se(nten)tiának appellala velle felseged Zekyre, azert my ezeket hywen Meg Írathwan felseged eleybe Bochatthwk [Dés; BesztLt 3491.]. 1600: Az Almasiak azt mondak hogy az hwteos Notarius hozzak kj, az eleot feletetnek, es eő magauál irattak megh [UszT 15/15]. 1606: Eggik felől az vitezleo Swkeősd Miklos vram ...: Masik feleol

Sebestien Janos es Sebest Balint köpecziek Jeleont-uen es kerue(n) hogi eokeglemek egjmas közöt az mynemw közbe vetesők volna, annak Jsten zerent valo eggieswlese-be lenne(n)k ieleon, es azt az my hwtwnk szerent megh iratnok [Köpec Hsz; Ks 90]. 1659: Erős hitek utan ugy vallanak mindenekben mint az Előtte való vallok ... mellyet mi Nogtok(na)k es kegtek(ne)k hitőnk szerint irattunk megh [Lozsád H; BK Misc. 1143 Ferencz Janos ns nyil.]. 1662/1673 k.: Ezek mi elottünk ily menven vegb(en), miis irattuk meg az mi igaz hitunk szerint, Pecsetunkkel meg is erősítottunk(!) [Csőkfva MT; Törzs].

4. (hivatalos iratot) megfogalmaztat/szerkesztet; a pune pe cineva să redacteze (un act oficial); (amtliches Schreiben) verfassen lassen. 1584: mikor az eskwt Notariuszal az transmissiot meg Íratuk volna es ... Bogathy Boldisar

Vramis Jelen lewen be akarta volna az Actor procuratora pechielleni, Eleo alla Zechy Janos [Mv; BálLt 80]. 1639: Becski Andras ker vala töllem Relatoriat, de en mentve(n) azzal magamat hogi Bakocz Janos Ur(am) Deakul ne(m) tud, enis penigh affele Statucioban ne(m) forgottam, ha valaki előmbbe le írma le tudnam írni, de magamtól ne(m) tudok; Eő monda hocca ide hat az Jedzest en oda attam) s eő íratta megh [Kiskerek AF; JHb XXVI/16]. 1702: Boldog Emlékeztű Rakotzi György Fejedelem ... látván a mű Eleinknek világos igasságokat meg ígérte volt nekik a szabadságot sőt megis íratta volt a szabad Levelet [Torockó; TLev. 4/3. 2b]. 1759: eő kglmek meg egjezének azon hogj ... amit a Tektes Ns Szék fog ítélni azon meg nyugogjanak, mely egjezést eő kglmek velünk meg íratának, és írás(an) ki is attunk [Albis Hsz; DobLev. I/292. 2a Nagj Sigmund (54) pp vall.]. 1783: úgy beszéllettünk ösze, hogy az Aszszony, méltóassék a'Contractust meg íratni [Brassó; BetLt 4 Ujvárossy István lev.].

5. feljegyeztet; a pune pe cineva să noteze (ceva); aufzeichnen lassen. 1591: Theleki Jstuan ... vallia, Mikor Nagi Balas testamentumot teon ott valek, ammiket eleo zamlala, kinek mit adot, es miuel adós, azt egi Jeccesben megh Jratta Daniel Deakul [Kv; Tjk V/1. 79].

6. (írásban) megparancsoltat; a pune pe cineva să dea o dispoziție (în scris); (schriftlich) verordnen lassen. 1662: Mellyben a török nemzet is annyiban nem vádoltathatnék, mert minekutána a fejedelem porta híre s engedelme nélkül olyan nagy dolgot próbálnak, az országnak néhány úttal megíratott, parancsoltatott volna, olyan hűsége ellen vétett és az portával frígyes nemzet ellen hadat indító fejedelmet nem szenved, választana mást az ország [SKr 488].

7. lemásoltat; a pune pe cineva să copieze (ceva); abschreiben lassen. 1586: Fassio Sophieae Teremy Gregor(ii) Vrberger (így!) ... ennekem Igiarto Georgi prokatorom vala Addigh az eo keze irasat kezemhez nem Atta, mfgh Nem fel fogattatta velem, hogi nalam az eő keze irasath megh nem tartom, hanem esmet kezehez Adom ... mikoron el vytem volna en Berekazynak kezehez Attam Eő íratta megh egi Eotweos legennyewel ... en az eő keze Jrasath az en fogadasom zerent kezehez Attam [Kv; Tjk IV/1. 619–20].

8. kifestet; a pune pe cineva să picteze ceva; ausmalen lassen. 1662: Az szegletben levő fejedelmi friss házak felett gyönyörűséges szellős mulatozó, függőlábos ablakú házakat mind boltokra csináltatván s azoknak némellyikét mesterséges képrással úgy megíratván, azon házaknak némellyikében ruháit tartván, kolcsa csuhadárja kezében áll vala [SKr 300].

megíratás 1. leíratás, papírra vetetés; scriere; Schreiben lassen. 1669: Édes Komám uram, levelemnek megíratása után érkezék Hetei az Kegyelmed levelével [TML IV, 570 Nalácz István Teleki Mihályhoz].

2. írásba foglaltatás; formulare în scris; Abfassung. Schreiben. 1583: my előttwnk löth ez felöl walo Megh Iratass [Nagydevecser SzD; SLt Z. 2]. 1614: Hiva minket Hatvani Sigmund Vra(m) Toteorbe ... úgy mint keoz Bírakat nemű nemű kezessigne meg íratasara es beutelire [Tötör SzD; Ks 42. E].

3. (irat) megszerkesztetés/kiállítatás; redactare (de acte oficiale); (Schriftstück) Abfassung/stellung. 1595: 24 February Az Tanachi bochiatot ala feieruarra Vrunkhöz az

faluk Donatioya meg iratasaert es el hozasaert [Kv; Szám. 6/XVI. 7].

4. elbeszéltes; relatere (în scris); Erzählung. 1662: a megírótt dolgoknak deák nyelven lévén megíratások ... tizedrésze is nemzetünknek a deák nyelvet meg nem értvén, a tudásra méltó és szükséges dolgoknak vele való közöltetése annyi mértékben nem lehetett, amint illet, kívántatott volna [SKr 346].

megíratat (hivatalos iratot) megszerkesztethet/kiállíttathat; a putea pune pe cineva să redacteze (un act oficial); (amtliches Schriftstück) abfassen/ausstellen lassen können. 1664: Az számtartó és kulcsárék dolgából is én most megíratathatom az levelet [TML III, 18 Teleki Mihály Katona Mihályhoz]. 1675: Már Barkóczi uram is be jött Máramarosban. Én jovallanám Nagyságodnak, az pénzt ne adatná oda neki ez terminusig; ott az ítéző mester előtt adnák meg neki Ugyanott az donatiót is megíratatnók [TML III. 127 ua. Bornemisza Annához].

megíratik 1. írásban közöltetik; a fi comunicat în scris; schriftlich mitgeteilt werden. 1668: különben nincs az dolog, az mint P(ál) uram által megíratott [TML IV, 301 Gyulaffy László Teleki Mihályhoz]. 1710 k.: abban a tanács kimenését tiltó decretumban megíratott, hogy a követtséget ő felsége kegyelmesen elvárja [BÖn. 872]. 1809: Melly Határozása ezen Királyi Fő Kormányozó Tanátsnak, a' Perfolyta Leveleknek vissza küldése mellett ... ezennel Kegyelmeteknek meg íratik [UszLt Com-Gub. 1668].

2. írásba foglaltatik; a fi formulat în scris; schriftlich abgefaßt werden. 1681: szolgálatyok rendiről, azért tartozó fizetésről mindnyájon hittel az szerint töttenek bizonságot, miképpen ide alább meg íratott [CsVh 97]. 1682: Thökolyi Imre Vr(am) eő Nga, Erdelyi, Szilagyi, Máramarosi Joszagiban lévő Tiszteinek szám adasi mostan mint légyenek, im ide aláb megh íratik [Vh; VhU 680].

3. megfogalmaztatik; a fi conceput; ver/abgefaßt werden. 1807: a Testamentum ... az elein úgy vagon írva hogy 1802ben a vegin pedig 1807dik Esztendoben irattatott volna, de nem kellett Confundalni es meg sem ütödni, mert volt a Testalás 1802dik, és iratot meg 1807dikben [Aranyosrákos TA; Borb. II].

4. felsoroltatik; a fi enumerat în scris; aufgezählt werden. 1613/1687 k.: A' kik bé adták kezeket ezenn a végezése(n), ezek kik ide alá meg irattak^a ... úgy hogy örökké valo meg tartás legyen ez ő közöttők [MMatr. 223. — ^aKöv. falunként és személyenként a fels.]. 1715: az Jobbagjokis ... meg irattak az márgon [UszLt III. 44].

5. elbeszéltes, elmondatik; a fi relatat (în scris); erzählt werden. 1653: akkor osztán mint szerzettünk tölle erőss és jó privilégiumot, akkoron az is megíratik, ha Isten reá segitt [ETA I, 100 NSz]. 1662: Mindezek megíratnak a magyar dolgokról frott szomorú historiákban, többek között Istvánffy Miklós historicusnál is [SKr 78].

6. megemlíttetik; a fi menționat (în scris); erwähnt werden. 1780: midőn kezdetét legyen azon Inventarium fel Nem tétetett ugj hogy Compulsorium mellett peragaltatott s az által convocaltattaké a Fatensek meg nem iratott [BSz; JHbK LIV/25. 12e].

7. kifejtetik; a fi arătat/menționat; dargelegt werden. 1665: a mint fellyeb megh iratot az bort ne a' maga házánál, hanem a' mi korcsomankon arultassa ki [UF II, 305].

1677: Az Ország Statusi minémű módok és Conditioiok alatt való Uniot celebrátanak légyen egymás között az 1613, 1630, és 1649, Esztendőkből, erről lőtt Constitutiokból kitetszik; de mivel az 1630 Esztendőbéli Articulusban, az, bővebb declaratioval iratott-meg, s' az 1649. Esztendőbéli Articulus-is arra láttatik mutatni, az szóról szóra ez Articulusban-is inseraltatot [AC 65].

megíratódik 1. írásba foglaltatik; a fi formulat in scriis; schriftlich abgefaßt werden. 1837: Melly Zállogossittással, iratt Contractualis Levélnek modgya, és rendi, hogy mindenek(ben) a' felek által tett edgyezés Szerént általunk ugy iratodatt meg légyen, arról ... adgyuk ki ezen Contractualis Levelünkett Jövendőre bizonyásúl [Asz; Borb. Fogarasi Huszti István ns, hites not. kezével]. 1858: Mely kölcsönözés hogy valósággal a' feladás szerént iratodott légyen meg általunk, arról adjuk e jelen írásunkat, jövendő béli bizonyásúl, Egerbegyen^a [Tolvaly lev. — ^aTA].

2. megfogalmaztatik/szerkesztetik; a fi redactat; verfaßt werden. 1819: az észtánai sesiot Ha Nsgd fel tsereli Grof Eszter Házinéval vistába vagy 20 esztendőre ugy én előre le tésez Nsgdnak a mikor a Contractuss meg iratodik 1000 ezer Rfrtot válto tzedulában [Kv; GyL. Székely István lev.].

megíratott 1. leírt; scriis; geschrieben. 1586: Az elmúlt 1586 eztendeonek vy eztendeig való Jntroitussat az Existással egietembe, ez Nehani alatt meg Jratott napokra igh keztem el [Kv; Szám. 3/XXVI. 1 Sűweges Gergelj isp. m. kezével]. 1830: Mely Törvényes Exequutionak el próbálása, hogy ... mindenekben a' fenn meg iratott modon ment légyen végben arról énis bizonyásót téssék [Ms; DobLev. V/1158. 1b].

2. felsorolt; enumerat (in scriis); aufgezählt. 1590: My felyol meg Iratot Fodor Illyes es en Angalit Azony Az Bekesegnek okayert, Zabad Akaratunk zerint azon Jambo-roknak be attuk kezünket, Igy az wraink Bekesegert zerzenek kozottunk [Kv; RDL I. 3].

3. felírt, számba vett; (care a fost) inventariat; aufgezeichnet/genommen. 1747: A tavaly megíratott borju Pajtáska elpusztult [Borsa K; Told. 24].

4. birt. szr-os alakban; cu suffix posesiv; in Form mit Possessivendung; vki által felsorolt; care a fost enumerat de cineva; durch jn aufgezählt. 1625: mind ket fel peresek laknak ezen Vduarheli zekben az felwli megh Jratat(m) falukba(n) [Uszt 93a].

megíratat 1. (levélben) vkivel tudat; a pune pe cineva să comunice cuiva ceva (in scrisoare); (schriftlich) mitteilen lassen. 1661: feleségemmel megíratatta nekem, hogy ő mint viselte magát^a [TML II, 154 Kemény János Teleki Mihályhoz. — ^aEgy Karádi nevű vitéz, a tatárok elleni harcokban].

2. írásba foglaltattat; a pune pe cineva să formuleze ceva in scriis; schriftlich abfassen lassen. 1558: azirth my ezt Jgazan es Jgaz hwth szerynth Myszaros petertol ky weot-twk, es ty kegielmeteknek varoswnknak pechiety Alath meg Jratattwtk [BesztLt 30 Felsőbánya tanácsa Beszt-hez]. 1613: az fellýül való protestatio iratassat az Actomak azzal az Clóusulaual, keúanya meg iratadni, az melyel mondotta [Kv; PLPr 1612–15. 1/3].

3. felsoroltat; a pune pe cineva să enumere ceva; aufzählen lassen. 1580: az wicinosoknak Cometaneosoknak Neuo-

ket ... ez my Jelón való Leúelúnknak rendiben meg Jratattuk [Pókafva AF; JHb XXVI/8].

megíratathat tudattathat vkivel vmit; a putea pune pe cineva să comunice cuiva ceva; mitteilen lassen können. 1679: már az dolog ennyiben lévően, Nagyságod a fővezérnek igaz kötelességgel valóságosan ... megíratathatja [TML VIII, 451 Teleki Mihály a fej-hez].

megíratathatik írásba foglaltathatik; a putea fi formulat in scriis; schriftlich abgefaßt werden können. 1808: az Fiu ... meg mutotta hogy az Attyának szandeka volt az Testalasa és nem tsak sőt valójában testaltis és ezen Testamentumot az edes Annyakis helyben hadta és tsak azért hogy akkoron meg nem iratathatot a Testamentalis Level el nem romolhat [Harasztos TA; Borb. II].

megíratatik 1. írásban közöltetik; a fi comunicat in scriis; schriftlich mitgeteilt werden. 1793: irattassék meg a' Mlgős Fő Consistoriumnak, hogy azon kérdésben forgo Harang iránt ... szándékunk Levelünket ki keresni [Kv; SRE 290].

2. írásba foglaltatik; a fi formulat in scriis; schriftlich abgefaßt werden. 1662: jó hajnalban egybegyűlvén, valamint az assecuratória a commendánt s német praesídium, oltalmazó nép bevitele dolgában kívántatnék, aszerént sietséggel megíratatván, azonnal ... Pankotai György és Szöllősi Mihály kezébe bízaték [SKr 587]. 1801: Melly edgyesség és Compositio hogy mindenek(ben) a' fellyebb irt modokon ... lett légyen a mint fellyebb meg-íratatott annak nagyobb el-hítelére jövendő béli bizonyásúl adjuk ezen edgyező levelünket [M.zsombor K; Somb. II].

3. feljegyeztetik; a fi trecut in registru; aufgezeichnet werden. 1674: Ezen fellýül az havasok alatt vagjon ő Ngoknak egy jeles üveg csürek, melyben szüntelenül üvegeket szoktanak bösegeesen csinálni, mely az jnventariumban világossabban meg iratattot [A.porumbák F; UF II, 628]. 1680: Az Felső Porumbakiakkal lévően edgyüt ezek(ne)k is erdejek ott világasson meg irattatik [uo.; AL Urb. 51]. 1681: Mint hoga azok a' külömb külömb féle jok ... mellyek Hunyadon az Aszszony házaban megh irattattak; nem Ratoria, sem Udvar biro provisioja alá valok, azért Extractusbanis nem inseraltattak [Vh; VhU 608].

4. elbeszéltetik; a fi relatat (in scriis); erzählt werden. 1662: (E részben) Váradnak az ellenségtől való megszorítatásául a die 17. Julii usque ad diem 28-am Augusti lött víttatása alatt a megmaradt kevés népnek a várból mintegy kiűzetéseig s kitudatásáig lett minden siralmas dolgok megíratatnak [SKr 590 Tartalomjelző fejezetcíméből].

5. megemlíttetik; a fi amintit (in scriis); erwähnt werden. 1677: Minthogy ennekelőtte indefinité végeztetett volt a' Fiscale bonumoknak recuperaltatása; holot sem nevek meg nem irattattak, mellyek legyenek a' Fiscale bonumok, sem pengi idő nem praefigaltatott mitől fogva valok, és minémű modalitással recuperaltatának: Tetszet azért, hogy azok in perpetuum rei memoriam ugyan specificaltassanak [AC 43] | Valamint oda fellyeb Madaras után meg íratatott, itt is mindenekben az szerént vagyon [CsVh 60].

megírgalmaz megkegyelmez; a milui (pe cineva); begnadigen. 1630: az Jsten megh uerie s megh roncza az ki fel uetete az adot ... ugj verje megh soha megh ne irgal-mazon nekj [Mv; MvLt 290. 223].

megírhat 1. leírhat, papírra vehet; a putea scrie; schreiben können. 1619: Felséged az Istenért kegyelmesen megbocsássa, mint olyan rettenetes discursusban azmi eszembe jut, úgy írhatom meg [BTN² 346].

2. írásban tudathat/közölhet; a putea comunica în scris; schriftlich mitteilen können. 1619: Így szóla Görcsi uram: Bízvást megírhaddd az uradnak, azokkal^a az békesség meg-vagyon [BTN² 316. — ^aA perzsákkal]. 1630: méltó dolog volna énnekem egyszer hazamennem, s ezeket értésére adnom az én kegyelmes asszonyomnak és országomnak, mert ezeket én levélben meg nem írhatom, nem is illik megírom [i. h. 431]. 1710: ha a török porta megtudja Vajda László odamenetelét, a portát azzal áltassák el, hogy csak azért küldötte oda a fejedelem, jobban kitanulhassa a német udvar állapotát, s tudósítván a fejedelmet, a fejedelem a portának megírhasssa [CsH 165]. 1798: Ne bolondskodjál Nyikulai! mert ha eszed van láthatod, hogy ő tsak azért mérsekeli ruddal az helyet, hogy a köztetek való egyenlenséget meg írhasssam az Uraknak, de nem azért, hogy foglaljon [Nagykristolc SzD; JHb Bornemisza Anna Mária lev.]. 1799: Kedves Fiam Uram! ... Töllem ezután se szégyellyen, hanem maga szükségéit bátran meg írhattya, mert a miben lehet örömet Segitem [Ne; Dob-Lev. IV/810].

3. megfogalmazhat/szerkeszthet; a putea redacta; abfassen können. 1650: Az Gyekei Relatoriát el készítettem Az Szent Martonitis megh minúttaltam de megh nem írhatam, miúel abbais difficultásokat talalek [Kv; Ks 4. VI. 2 St. Pálffy lev.]. 1666: ha ő nagysága jó választ ad, írassa meg az donatioját, kérem; Inczédi uram megírhatja [TML III, 606 Bethlen János Teleki Mihályhoz]. 1779: az Utrumokotis a Circum stantiakra nézve jobban és helyesbben meg írhatom [Kv; SLt XL Ágoston Márton Suki Jánoshoz].

4. írásban jelenthet; a putea raporta în scris; schriftlich melden können. 1635: Kegyelmes Vrunck Fejedelmünk, vevén az Nagod keglis missiisét, warasunkban lako Czismasiak dolgabol ... Ahol penig Nagod keglsen parancziollya, hogy az dolgot mégis bizonyos irasban fogalljuk, es ugy adgyuk Nagod eleiben: Nagod(na)k azért írhattuk alazatosan ezkeppen megh az dolot [Kv; Céhir. I. 15].

5. elbeszélhet; a putea relata (în scris); erzählen können. 1660: Ez volt szegény hazánknak Szejdi pasával való sorsa, noha még ezen küül sok szenvedési és költségei voltak, melyeket én meg nem írhattam [Kv; Kve 184 LJ].

6. kifejezhet; a putea exprima (în scris); ausdrücken können. 1653: Nincs oly nyelv, a ki azoknak kegyetlenségeket megírhasssa [ETA I, 86 NSz]. 1661: Isten tudja, meg nem írhatom, mely búsulással vagyok [TML II, 102–3 Veér Judit Teleki Mihályhoz].

7. felbecsülhet; a putea estima; schätzen/bewerten können. 1680: Tömlőkben való ő Turok talaltunk, melljeket börtöstül merettünk fel modo sequenti^a Ezekben sok megh veszet, mennyi lehessen bizonyosson megh nem írhatni, mert fenekigh fel nem hanyathattuk [A.porumbák F; ÁL Inv. 15. — ^aKöv. a fels.].

megírhatatlan leírhatatlan; de nedescris; unbeschreibbar. 1661: Mi vagyunk megírhatatlan búsulással Szent-Job elveszése és Székelyhídnak is féltése miatt [TML II, 35 Kemény János Teleki Mihályhoz]. 1662: édes lelkem Jutkám, én jó egészségben vagyok, csak rajtad való búsu-

lásom megírhatatlan [i. h. 224 Teleki Mihály feleségéhez, Veér Judithhoz].

megírigyel a invidia; beneiden. 1702: Jött mi hozzánk Zalathnáról egy Sebastián János nevű Bányász Ur holmi materiáknak keresésére, a' ki a' mi völgyünkbe fekvő Materiákat meg probaltatván ... futatatt bizonyos materiákat, melyet a' mi Földes Uraink eszkebe vevén meg irigylettenek, és ottan ellenünk haragra fel indultanak [Torockó; TLev. 4/3. 1a]. 1710: noha a franciai király frigyét tett vala a császárral, de mikor látná, mely nagy victóriákat nyert a török ellen, megírigyelvén a német császár szerencsét, s gondolván is azt, ha a törököt debellálhatja, azután rája fordul vissza, s neki is megfizet [CsH 216]. 1773: Némelyek azt mondják, hogy az európai potentiák megírigyelték volna nagy gazdagságokat, melyből hadakozásnak idején az ellenséget segítették^a [RettE 312. — ^aA jezsuiták]. 1854: Egy sor évtized alatt szokatlan csend lón Erdélyben ... megírigylé balsorsa a szünidőt. Jött az 1848-ki vészterhes év [ÚjE 3].

megíró leíró, elbeszélő; persoană care relatează ceva în scris; Erzähler. 1662: Melly város^a Erdély országának metropolisa, fő-anya városa lévén, mind situsának, helyének alkalmatosságával ... s mind épületinek erősségével országok, tartományok s meglelt dolgoknak megíróitól nem kevésé dicsértetik [SKr 523. — ^aNSz].

megíródik megfogalmaztatik/szerkesztetik; a fi redactat; abgefaßt werden. 1840: a' Contractus irodjék meg [A.ilosva SzD; Kf Miss.].

megírt, megorot 1. kiírt; a defrişa; ausroden. A. 1589: Thudom mikor en Zondj István Zolgaia valek mikor ez feoldet Irtani kezdok akkor egieb Azalt fa ott nem volt hane(m) egy Domboczkjan vala valami kewes, azutan mi Irtwk az teobbet megh Zondj Istwan szamara [Szentkirály U; UszT]. 1592 k.: Twdom hogy az cziczierbely feoldnek ket rezet Peter kowaczj Irtotta megh [i. h.]. 1605: Az mely feolde Palfalui Istuan(n)ak vagion Somosban, Akkor cziak egy kalongfa zenafire valo tiztaja vala, hane(m) az vtan jrtak megh [i. h. 19/42 Petrus Olah de Remete (50) jv vall.]. 1664: Eő Nghok szamara volt egy tiz szeker szenara réth melyet az bokrok ighen fel vőttek, megh kel irtani [F.Árpás F; UF II, 300]. 1684: az Taba neü Vapas föld ... nagysaga fen az berczen negj kötel mas felöl negi sinor 15 öll azis bokros ... ennekis az tisztajaba(n) 56 ueka bele mehet ha megh irtiak, 75 ueka lehet mindenestol [Gyulatelke K; SLt AM. 24]. 1715: a kis Tekenős nevű hely(en) egy orotványt István mester orotvannyan hitták mely orotvány felől virganak most Kocsis Sigmond es Kiraly Györgyne ... egy darab irotvánt István Mester meg irtat volt [Koronka MT; Told. 26]. 1755: Néhai Togyé Sztán tett volna azon irtás helyben jegyeket, holmi fákat tsonkázván szokásuk szerint, melyel maga(na)k ő foglalta volna elsőben hogi azt a helyet meg irtsa [Balsa H; GyK]. 1804: szájából hallottam Drentye Mitrujnak midőn azt mondotta ... ezt a' fogásamat ugymond Dotyiának adom, mert az Apánk Marhái közzül ötet is illette volna egy Tehén, de a' szegénység töllem el huzta, el adtam, azért tet sem akarom kárba hagyni, ha azt ki takarította és meg irtya, vehet ennek a' hasznából Tehenetis [Berekszó Sz; Pfr III. 12/7 Pogyina Györgyi (40) col. vall.].

B. 1590 k.: Az chichyert ki Bochyatom kezembeol, chak hogy Az kinek Az varos adgia az en epitesemreol valamiel megh elegichyen merth ez volth teorvenyuk hogi megh tartozzanak elegitteny. En teollem ez napigh sem kerte senkj; ez alath egy zegin varossy Ember hozzam esek, Annak engedem feleth eo orotta meg is Az kit en megh epitettem vala benne Egy keues kendert vetettem vala bele annal teobzeor nem vetettem sem birtam [Szu; UszT].

2. (talajt) megtisztít/tisztozat; a curája de ceva (un teren); (Feld/Boden) säubern. 1634/1687 k.: A' Visita(ti)-kor meg ígérték a Karátson falviak hogy a' Pastor rétit a bokroktól meg irtják [Karácsonfva MT; MMatr. 79].

megírt, megírott I. mn 1. leírt, papírra vetett; scris; geschrieben. 1722: el vészett, el tevelyedett az meg irt level [BfN X. 2/113 Joh. Turoczy de Csapo (51) vall.].

2. írásba foglalt; formulat in scris; schriftlich abgefaßt. 1541: My kyk vagyunk Kantafalvaból Borszol gergely es nierges Mihál eben az allol meg irt ez dologban wgy mynt fogoth es kötöth byrak [Kvh; HSzjP]. 1560: azok Amyben dolgokath weghezyk, Myndenyk feel megh tarthozzék allany, Mel felewl megh Jrth dolgokra ees Annak Megh tarthására ... zay forynth kwelel alath kwelelzeheck Magokath [Dés; SLt AL. 3]. 1578: My Balas pap Sepsz zent georgy predictor es zabo gergely ... ez alatt megh irt dolgokban my fogott birak lewen tónek my előttwnk illien kótest es vegezest [Uzon Hsz; Kp I]. 1603: Ezt az felől megh irt dolgokat Jrtuk az hitünk zerént meliet my pecczietunkelis megh ereositunk [UszT 17/49]. 1624: Jwuenek mi előnkben ugy mint ez Jde alá megh Jrth Dolgokban, mind két felől, egyenleo keppen fogot, es ualaztot Arbiterek elejben, egy felől az vitezleo Zalánczy Istuan vram, Es felesége ... es más felől, a vitezleo Haranghlabi Ferencz vram [Mihályfva NK; JHb XXIII/6]. 1748: ugy irattya Ratiojában, hogy az Instructioimból vette eszre azon ratiojában meg irott dolgot, holott az Contractusból tanolta ki [Torda; TJKt III. 232]. 1791: Ezen fennebb meg irt Fassiot hogy vallottam p(rae)sentibus Fide mediante recognoscalom Albisi Baktsi Adam mp [Albis Hsz; Borb. II].

3. megszerkesztett, kiadott; redactat; verfaßt, erlassen. 1590: nagioB Bizonsagara es erőssighire az mj hitőnk alatt megh irti pechetes leuelőnkett attuk [Jobbágyfva MT; Bállt 89].

4. megnevezett; numit; genannt. 1567: Orban Sophiais vgian ezent vallya az Mynth az feleol meg Jrth tanuk [Kékes SzD; BesztLt 86]. 1584: Melnek erőssigere attam ezen leuelemet ennyen kezemel Jrat pechettemel Meg erősyttettett ez felylw Meg irt nemes személyek előlt [Csapósztygyörgy TA; Ks Myske András kezével]. 1599: Ennek Előtte valo Iwdőben köte volt az Feliet megh irt Veres Gioörgh magat zalogra Mikes Miklosnak [Papolc Hsz; HSzjP]. 1651: Az megh irt személyek edes Eggyek leven volt Egy battyokkal egwt harman (ke)ozeos Eoreok-segek [Szentmárton Cs; Bállt 49]. 1735: kénáltattam volt ... eo kglme által meg irt Testvér Bátyját [F.sinfva TA; Borb.]. 1844: Ezen ... vallok ... minyájon ezen Ns Udvarhely szekibe a neveik előlt meg irt Falubali lakosok [Gagy U; Pf]. — L. még CsVh 91.

5. feltüntetett, megjelölt; fixat; bezeichnet, angegeben. 1546: Ez Lewel keelth az meg yrth, helyen, Es napon, Ezer Ewth zaaz negywen haath Ezthendeeben [Radnót

KK; JHbK XXXVIII/29]. 1570: kerywk kmetteket hogy kmetek legien iellen ez felliu meg irt napon balasfalwan [A.balásfva BN; BesztLt 104 Casparus Chereni comes com. Tordensis Zcheoch (!) Gaspar beszt-i bíróhoz]. 1579: ezeknek bizonsagira, my es aggiuk az my leuelwnket, pechetwnkel megh erőssítuen. Költ Gierő Monostoron^a, az felől megh irt napon es ezteendőben [KCs IV/50. — ^aK]. 1591 u.: Az tilalmat tette(m) az fellyel megh irt ezteendőben Zenth Marto(n) nap taúatt [UszT]. 1599: az megh irt három Zaz huzon két forintott, es harmincz ket penzt, egy filliert eppen be hozta [Kv; Szám. 8/XV. 15 Dica]. 1657: Paranczoliuk azert kgd(ne)k kglm(e)sen, az megh irt napon s hellien jelen lenni el ne mulassa [WassLt a fej. Vas Danielhez]. 1729: Aki ... bort, mehsert, zalad sert az meg irt idő alatt arulna Tehát az arrul lött Protocholiok szerint paenasztassanak [Dés; Jk 386a]. 1813: Ezen 21. számból álló Tanuk Fassiojok rész szerént a hej színén, rész szerént pedig az esős idő nem engedése miat meg irt háznál irattott bé [Berekszó Sz; BfR III. 12/9].

6. meghatározott, kihatárolt; mentjonat; bestimmt, markiert. 1541: toaba az aszallot az mellet az ambarws Kovachy epyteth wolt afelwl meg irt Joszagon [HSzj aszaló al.]. 1567: az meg Jrth Reez Jozagonkat ... az my keppen eo atta vgy valtywk meg mynden fele Bechywth ki rekeztwen [Gyf; Ks]. 1600: Ezt az felliel megh irt erőksiget megh kewano(m) az Alperestol [UszT 15/246]. 1698: Viszontagh en ados leuen Georgy Mihaly Deak Uram(na)k tiz forintokkal ezert az adossagert Ez ide alab megh irt Zallagos földeket hagiom [Csatószeg Cs; CsÁlt 27. 1/44]. 1761: Ezek szerént tehát a' fenn meg irt Nyilak meg alván, ha Atyafiságosan meg nem egyezhetnek akar Kotzka vetés, akár Nyil Vonás által előttünk kiki maga ráta reszit obtineálhassa [H; JHb XXXV/40. 9].

7. feljegyzett, jegyzékbe vett; trecut in registru; in Verzeichniss aufgenommen. 1584: Eothweós Orban valla hogy ... Nem tudom ha fizetete megh vagy Ne(m) Marta Azonnak azt a meg Jegzet Adossagot es vitteke vegheoz abba(n) az legzesben megh irt hajgomant vagy Ne(m) [Kv; TJK IV/1. 339]. 1629: Ez Jvuentariumba(n) megh Jrth iokat, mind az gyermekekkel, Katoual, es Ilkoual Egyetembe(n), hadtuk Tasnadj Fazakas Pal vram Tutelaia alat, mint Edes Attioknak [Kv; RDL I. 146]. 1665/1753: Ezeknek az fellyebb meg irt Jvavainknak egymás között való osztásán atyafiságosan igr egyeztünk meg [Dálnok Hsz; Told. 30/46]. 1688: az meg irt pitvarból nyilik be az Aszszony első házában fenyő deszkából csinált fa sarkokon forgo párkányos uj ajto [Kozmás Cs; Eszt. Inv. 2]. 1805: a fen meg irt Jok mind el voltanak és vadnak idegenitie [Kövend TA; Borb.].

8. felsorolt; care au fost enumerate; aufgezählt. 1672: (Az alperes) nem gondolúan I(ste)nnek paranczolatlyával, sem az végh háznak az ide alab megh irt vétkeknek edictumba(n) bé irt büntetéséről, az Inciais ... sok keresztyén emberek(ne)k, és Ecclesiának(na)k botrankozására Urának ágiát megh ferteztette [Kv; TJK XI/1. 198].

9. kifejtett, részletezett; expus/tratat mai pe larg; dargelegt. 1577: Erreys keotek magokat ezen allol megh Jrth tereh ala^a [Uzon Hsz; BLt 7. — ^aKöv. a részl.]. 1584: az Chiaplaronkakis az wasarbirak visselik gondokat, Azert az Chiaplaronkat az ide ala megh irt moddal es rendel gu-bemalliak [Kv; KvLt Vegyes III/11]. 1606: az feljel megh irt mod szerent kenalok az falut [UszT 20/103]. 1614: az teoruenitelenwl spoliattot haererek affele Jozagokat es

marhaiokat, teoruenniel az ide ala megh irt mod zerint keressek [Ks 87 egy-i végzés]. 1677: A Fellyeb annak Seriessében meg-irt modok szerint, ha mikor Hadi Expeditioknak szükségesséppen meg-kellettik lenni ... a' Fejedelemnek parancsolattjára Nemessi praerogativával élő minden rendek, tartozzanak fel-ülni [AC 91–2]. 1763: Mely Gabának leválása a fen meg irt mod szerint men-vén véghez pro futura Cautela meg irtuk Fide Nostra me-diante [O.borosbocsárd AF; DobLev. II/346]. 1801: Melly Processus, és Certificatio, Mű előttünk, és általunk Min-denekben az fellyebb meg irt mod szerént Menvén vég-ben, irtuk meg Miis futuro pro Testimonio tulajdon sub-scriptionkkal, és Usualis Petsétünkkelis roborálván [K; JHb LXVII/4. 6].

10. lefektetett; stabilit; festgelegt. 1847: mondotta Varga Katalin, hogy hirdessék ki az embereknek, hogy ne tegyék többé a mostani szolgálatot, hanem tartsák mago-kat a privilegiumban megírt tartozásokhoz [VKp 218].

11. érvényben levő; care este in vigoare; gültig, in Gel-tung befindlich. 1780/1804: olly erős vigora legyen a' Törvények(ne)k, hogy ki ki bűnös lévén érdemlett bünte-tését mások(na)k is példájára a' meg írott Törvények szer-ént el vegye [Torockó; TLev. 43].

12. ki/megszabott; fixat, stabilit; festgesetzt/gelegt. 1581: varassy Ember senky se lakodalomba se penigh korchiona(n) se egieb gywlekezetbe semmynemő fegy-wert ne vyssellie(n) ha kynel penigh megh talallyak az elobby bwnitetessel bwnheggiek megh hogy fegyweret el wegiek es az megh lrt bwnitetest exequallia mindenkep-pe(n) ... minde(n) Engedelem nelkwl [Kv; TanJk V/3. 241a]. 1586: Az meonybe(n) penigh az dologh Chyakany Balasnet Nezy hasonlatos keppe(n) Eo Raytays az fellywl megh Jrt penakat keowettywk [Szkr; UszT]. 1592: Ha valakik penigh engedetleneknek talaltatnanak es az vege-zest transgredialnak, az megh lrt bwnitetest biro vram exequaltassa [Kv; TanJk I/1. 179]. 1671: azon helybéli Tisztek tartozzanak ad requisitionem praetendentis ki menni, és a' meg-irt poenaval executiot-is peragalni [CC 57]. 1770: ha valamelyik fel magok vagy posteritasok egjik az masikot haborgatna, ezen alkalomban, tehát az meg irt poenat Exequalhassa exequaltathassa aval az kivel akarja [Usz; Pf].

13. birt. szr-os alakban; cu sufix posesiv; in Form mit Possessivendung: a. vkitől megnevezett; care a fost men-ționat de cineva; von jm genannt. 1595: Az fellyel megh lrtam Jobbagyo(m) feleségestől toluait kjaltottak [UszT 10/99]. 1650: az megh irtam edes Attyam es szüle Attyam, s őssom, Vduarhely szekb(en) laktak [i. h. 10]. — b. vkitől megjelölt; care a fost fixat de cineva; von jm angegeben. 1605: megh kenala az eorekseggel Molnar Janosne nem león mit tenne(m), megh kelle venne(m) az en meg útelem alat ozton mikor penzem rajta uolt úgy zalitta Jobbagiot rah az fen megh irtam wdeöbe [i. h. 19/1]. — c. vkitől kifejtett; care a fost expus de cineva; von jm darge-legt/ausgeführt. 1831: Mely procedura hogy általunk a' meg irtuk mod Szerént ment légyen végbe arról bona fide bizonyoságot tészünk [Étfva Hsz; Borb. II]. 1841: Melly dolog és örökös tserevásár hogy mindenekbe a már meg irtuk mod szerént ment légyen végbe aztot igaz hitünk szerént bizonyittjuk [Bözdö U; i. h.].

II. fn-i jell-ű haszn-ban; cu valoare de substantiv; in substantivartigem Gebrauch: *ibsz* leírtak, írásba foglaltak; *lucrul*re/cele relatate in scris; die Abgefaßten/Niederge-

schriebenen. 1663: Szatmárra bemenék, Cob uramnál sok okokat, felyül megírtakkal együtt, előszámláltam [TML II, 603 Teleki Mihály Bánfi Dieneshez]. 1807: nehai ifiabb Rettegi Sigmond Ur a falu szabad pusztá helyén Molnár Házakat is a communé Terrénnumra, az holott most is találtatnak tsináltott alkalmasokat — és minden meg irtakat Csiky Isák Uram is hogy birtokaba vett, szorgalmatosan meliorált [Apahida K; RLt 0.2 Jos. Farkas (47) ns prov. vall.]. 1812: Udvarbiro Tekintetes Pap Ferentz Ur, keze ala dolgoztam az álabb, meg irtakat^a [Nagynyulas K; IB. Hérman János kezével. — ^aKöv. a fels.]. 1833: Mely ilyeten Procedura hogy mindenekben a meg irtak szerént ment végben adjuk arról ezen Leve-lünköt [Né; DobLev. V/1196].

megirtat, megorottat kiirtat; a dispune defrişarea unui teren; ausroden lassen. A. 1579: oroksegheth ... Sylwaszy Balas wethy zalogba az mykhazy Horwat Boldysarne ele-by wranak és oda Byrtak ennyhan eztendeigh mykha-zara wgy annyra hogh imár az Tws (!) es harazt Nagiob rezre felis wotte wolt. Mykor annak wtanna ez wytezleq buda Janos eloth Jde az warosra budosoth wolna, wgian az desy Byrak waltattak megh buda Janossal, wgian azon 32 ffiton es Jrtatta megh es Byrta ennyhan eztendeigh [Dés; DLt 205]. 1588: Az hawasson amelj kalibakat a' Letay Espan megh egette volt, mellyet Dobra Mihaly zallasanak hittak, azt az Espanok varos Zamara megh lrtassak es tilal-masba tarchak meg kazalliak [Kv; Szám. 4/IV. 4]. 1594: mind Erdeoth s mind zantho es Zina fewet Kendy Gabor fel zanthoth es el foglalt thewleök, Erdeyeket megh lrtatta, Aly (!) zin alath hogy mast ad Nekyk lrtte, de vgian Ne(m) adoth sohu semmith [Móró SzD; RLt O. 5 Thooth Gal jb vall.]. 1604: vagio(n) egi darab hely mely helyet az Var fenlektor Nagy Bernat az lspan lrtatott vala meg var szamara [UszT 18/53]. 1606: melly heleth aztis ugia(n) Nagy Bernath lrtatta uala megh var szamara [i. h. 18/11].

B. 1627: az hol most az kelementelkj Malom vagion ott nagj berek vala Pal Deak orottata megh [Kelementelke MT; EHA]. 1757: én vélek edgyütt orotottam meg inen á Sadány Patakán ezen helysége, házakat is Csináltunk vala a' felső részében [Gyszm; DE 3 St. Barabás (50) pp vall.].

megirtattat ki/megirtat; a dispune defrişarea unui teren; ausroden lassen. 1780: a nevezett sziget akkor nem volt olyan haszon vehető mint most, mivel tsak a közepin kevés helyen volt tisztás, egyebütt berkes bokros, s Olosz Ur irtottatta úgy meg a mint most vagyon [Gyalmar H; BK ad 450 Dreguj Petru (70) jb vall.].

megirthat kiirthat; a putea defrişa; ausroden können. 1582: Mi azertt engeduen az eo keuansaganak attuk es engetteok es valluk azt az meg Neußeoott tewuiseos darab feoldet hogi meg lrtthassa [Dés; DLt 209]. 1679/1681: Ngd ... adgyon bar csak Tiz Tiz köbölre valo szanto földet ... holott Hosdati Ferencz Ur(am) is adot volt mellette valami Tóvisses vagyon, melynek egy darabjat hogy megh lrtthas-sam, es kaszallo réttel bírthassam ... az szanto földekkel edgyütt insriballya (!) [Vh; VhU 456–7].

megirtogat kiirtogat; a defrişa treptat; nach und nach ausroden. 1689: ez az cotroversiás helyly az patakigh mind erdős vala, az uton allol valo részit ez előtt mint

edgy negyven esztendővel, az Hideghkutiak irtogaták meg, attól fogva mind békéségesen bírták [Kucsuláta F; Ks 67. 46. 21].

megirtózik 1. megborzad/retten; a se ingrozi; erschrecken. 1619: Megirtóznék Kegyelmed, ha látná Kegyelmed az lengyel raboknak bőségét csak Konstantinápolyban, hát az széles török birodalomban! [BTN² 223]. 1710: A had azonban csak szöktön szökött haza, elunván a sok haszontalan tekerést és megirtózván Teleki Mihály practicájától, mint vágatta volna le a szegény erdélyieket, magokot is féltvén, ha úgy járnának [CsH 195]. 1767: Kováts János Uram Törvénnel meg-rémíté a falut, a Falu a Törvénykezéstől meg irtózván a nevezett földetis oda engedte [O.sályi KK; Berz. 3. 7. C. 6].

2. megutálkozik; a se scirbi; Abscheu/Ekel bekommen. 1602: Myerthogy Lattiak az Templomokban való temetes myat való zeornyeoseget, kiteol megh irtozwan keresztény Attyankfiay ... az Jstény tizteleire való menesben megh zeonnek [Kv; TanJk I/1. 408]. 1759: orvasságot sokat az Gyermekeknek bé adni nem lehet, felettébb meg lévően irtozva az orvasságtól [M.csesztve AF; Ks Mikes Antal lev.]. 1765: mi bajod? téged ver az Urad ugyé? oh te élhetetlen miért nem jöss hozzám? adnék én olyan orvasságot hogy soha meg nem verhetne, melyre nézve oda menvén adott néki olyan söt mellyet eő a szemérem testiben hordozott hogy nékem innam bé adgya s a' mint meg vallotta egyszer béis adta de osztán meg irtozván tölle a' tűzbe vetette [Gyke K; Ks 4. V/20]. 1813: a Mlgs Aszszony ő nságával szüntelen, veszekedett, motskolódásait el unván, még jobban el idegenedett, meg irtozott tőlők [Kük.; IB instr.]. — L. még SKr 435.

mégis 1. hsz 1. (ezenkívül) még, még ... is; încă; noch. 1573: Sandor Iános felesége Anna vallia, hogy tawaly Zent Demeter Napban volt egy pentek Nap hogy János kenez ky valasztotta az eo Jwhayt az pastore keozwl Es az fély Eztendey Beribe ket Iwhot adot, Az penig Megis egi Barant ker volt [Kv; Tjk III/3. 103]. 1586: Bontottak az kemenchiet ... Kaianto vtbol egi zeker agiagot hoztak — /15 ... hagi hig vala az agiag megis egi zeker agiagot hoztak hozaia p(ro) — /14 [Kv; Szám. 3/XXIV. 36]. 1593: Biro Vram Chynaltotot Az gialok Dobokra Sinort d 96

Biro Vram adot Megis az gialok Dobak be kettezesere es Ziúra f — d 45 [Kv; i. h. 5/XXIII. 49 Casp. Schemel sp kezével]. 1597: Monostoron Zambo Petertol bolto keowre attam vala f 6/80 ... Miért hogy ez bolto keonek egi io rezet a falba raktuk hagi hamareb voltaert egieb keounk nem volt, meg fogiotkozútnk az sok esseos Jdeonek miatla. Megis Vetteim vtion eo teolek keowet p(er) f. 1 [Kv; i. h. 7/XIII. 18–20]. 1647: Ebbeol^a meghis nyilik mas olyan festett Aito, mas kis hazra [Drassó AF; BK 48/16. — ^aA szobából]. 1750/1797: Tudok a' Csejeben két szántó földet egy borázdán Tudok még is a' hűgedűs (!) herye alatt a' horgosban egy föld földet ... Tudok még is két hold szántó földet ... Mégis tudok hármat egy barázdán [Nagydoba Sz; Borb. II id. Vigh István (73) ns vall.].

2. ismét, megint, újból; iar, iarăși, din nou; wieder(um). 1592: Kegelmes Vrunk meegys keónicörgeunk Nag(od)-nak sok fele bantasinkrol, az reegi kiraliok feiedelmek ydieiben soha az Eotwessy Rend keőzeót Mezeo varasban, Chiehes Eotwes nem lakot, hanem chiak valamy kontarok vezeőttek [Kv; ÖCLev.]. 1595: 27. February Acz

Mattyas ment megis Malom latni, és formaiat vennj, egez Tanacz Akkarattyabol | Talalta meg megis Korczzolylas Istuan ő kmekeket Tanaczuł, költséget faratsagat az Varos Toaan, meg mutogatúan: Kertte ő kmekeket Tanaczuł hogy költségeben teritenenek meg [Kv; Szám. 6/XVIIa. 123–4 ifj. Heltai Gáspár sp kezével]. 1760: Mihály megis a kaszát Jánosnak kandarita hogy Le vagja [Ditró Cs; LLt Fasc. 149].

3. ezután/továbbra is; și pe mai departe; nachher. 1570: Syweges gergel, Velmer Matthias, Bernald deak, Ferkel Myklos vallyak hogy Eleosser az fazakas Simon gemeket varga balinthne Tartya volt hytta volt eoket ez vallokat hazahoz, Es kerte hogy meg Inteznek my Illeen az Negy Eztendeygh valo Thartasaert, Eok fl. 12 Intezte nek, Es eok kertek az Job apya Akaratyabol hogy Megis Thowab Thartana az gyermekeket [Kv; Tjk III/2. 201]. 1614: Most immár ugyan azt akarja az hatalmas császár, hogy ha őhozzája tartja az hűséget Erdély, épülön mégis az békességben, mert az hatalmas császár azért szerzett békességet ez széles világon való fejedelmekkel, hogy az ő birodalma alatt való országok megépüljenek, ne romoljanak [BTN² 74]. 1640: Széken lako Sebe János Leaniat Cathat el futot matkajától Molnar Mihalinak matkasaga alol ... az Ecclia mosta(n) fel nem szabadittia, hanem Jövendő Parcialisra differallia, akkor Jójenek Eleő, de az ideő alatt megis diligenter tudakozza matkajat [SzJk 47]. 1758: ha valamellyik ezen edgyezest violalna, az perseverens fél az violans félén, vagy feleken Ötven Magyar forintakat exequalhassan ... ha csak in aliqua parte violalna is akar mellyik fél, melly Executionnak semmine-mű Törvénybéli remediumokkal az violans fél ne obstal hassan, mégis ezen Compisio in vigore maradgyon [Asz; Borb. II]. 1816: oly feltétel mellett lón az alkalom, hogy ha a történnék, hogy a közönség megállolja nem lenne ügyfirtinek, akkoron Szekeres István őkegyelmének tegyen le 24 forintot, mégis ezen fenn írt alkalom megmaradjon [Jenőfva Cs; RSzF 96].

4. még mindig/most is; (chiar) și acum; immer noch, auch jetzt. 1573: Dorotia Bozy elekte Azt vallia hagi Az Thakacz Andrasne leania Bezellete neky hagi volt Tyzorakor estwe hagi Az Annyawal Az Nenyet Kesery volt haza, Latta hagi valamy leaniok az fal Mellet lachanak volt neky vgi tectec hagi az Kis gaspar leany es az Bor Iánosneie voltak, Masnap ez Bezed vtan Megen Thakach Andrasnehoz az Kis gaspar leania, Mond Nekey Zomzed azzony Megis azt Mondode hagi En az fal mellett laczotat(m) volna estwe [Kv; Tjk III/3. 116]. 1583: Varga Leoricz Kerekes Marthon valliak minket kwldé varga Simonhoz hog meg kerdeneok, Tagadnae Azt Varga Simon Ammit eo ellene zollot volna. Az Zeoleobe(n), Awagy megis azt Mondana [Kv; Tjk IV/1. 130]. 1621: 31. July Kyrali V. eo fel bejaroya meg is it mulatua(n) attam nekj Ebedre ... ket ejtel borra B. V. jenetire f. — /20 [Kv; Szám. 15b/IX. 75]. 1637: Eőtueős Jánosne ... kerde batiamat ... hagi no Pal mester megh is azon szoban vagye az kibe(n) ez esue (!) valal, s monda batia(m) hogy en mostis abba(n) [Mv; MvLt 291. 109b]. 1675: tizenhat száz forintal megh meghis ados Bánfi vr(am) eő nga Gyerőfi vr(am)nak [Bom. II. 15 Paulus Csekő de Derecske praesidiarius Somlyaiensis (50) vall.]. 1722: Én mégis nyavaljgok, mind azáltal ugy tettzik jobbacskán vagjok [KJ. Rétyi Péter lev. Fog-ból]. 1752: Nagy Maria Asszanynak egy puttán, egy roszt lada, egy kis berbencze, egy tojaka, egy

szekreny megis az falub(an) vagyon [Güc SzD; Borb.I Borsai Sándor keze frása] | sók az Ifiu máris rebesgetik tágas az világ igen ki kapának M:Országra ... soha egy is viszá nem jöve hanem mégis napónként haladnak úttánók [Gagy U; Ks 83 Péterffi Sándor lev.].

5. bár, legalább; mácar, cel puţin; wenigstens. 1640: mostan sok szwksegem leuc(n) kenzerittetem Zalogba(n) el uetni azt az kett olahott, azert azonyo(m) ... en Eöreö-mesben uetem kegðhez Zalogb(an) hogy ne(m) mas Jdegenhez. ha kegð Nyolczuan forintot ad Zalogba(n) erettek, en uizha boczyattom kegð(ne)k kezeb(en) kegð ne mondgya megis hogy kegð(e)t megð ne(m) kenaltam uelle [Mikeháza SzD; KCs IV. 149 Samsondi Mihály udvari kancellista deák kezével]. 1687: jöj elmöbe Noszolyig, hogj megis továb lehetnek edgiút veled [ApLt 6 Kálnoki Sámuel feleségéhez, Lázár Erzsébethhez Nagybányáról]. 1810: jo lett volna egytzer atyafiakul akár hova Conflununk ... hogy mégis egytzer próbáltunk volna, az osztály-nak mind modgyáról mind ídejéről ... értekezödni [Nagylak AF; DobLev. IV/927 Dobolyi Sigmond Bartók Ádámhoz].

6. helytelenítés nyomósztására; pentru a întări dezaprobară cuiva; zur Betonung der Mißbilligung: kb. ennek ellenére; cu toate acestea, totuşi; trotzdem. 1657: ő az eb fut előttünk ... békességet nem kér, mi kénáljuk-é mégis békességgel? [KemÖn. 186]. 1667: Az három ezer tallér más ususra költsének híren mégis csodálkozhatom, mely barátom írhatta Kegyelmednek? [TML IV, 170 Baló László Teleki Mihályhoz]. 1827: Én ... hogy egy Czégé-res életű Ember mégis én véllem így bányék felette való Törvénytelenségnek látom [TLt Köz. ir. 1519 Főnyi Sándor sk nyil.].

7. indulatos szövegben; într-un text care exprimă patimă; in heftigem Kontext: csakazértis; cu atât mai mult; (jetzt) erst recht. 1780: Isten Jéhova Teremtő ugj Segéll-yén még is meg fizeti [Bözöd U; Pf].

8. ingadozás, töprengés kifejezésére; exprimă ezitarea, frământarea cuiva; zum Ausdruck der Unbeständigkeit/Grübele: kb. csakugyan; într-adevăr; wirklich, wahrhaftig. 1582: Miert hog á Ghywls eleotteunk vag'on, Tecczik eo knek Warosul hog ez alat á Notarius dolga legien haladek-ba lassak myre valik dolga, kellé erette megis teorekedny Awag Nem [Kv; TanJk V/3. 253a]. 1679: holnap beme-geyk Kolozsvárra. Nem tudom, el merjek-é menni, az töröktől félvén; talám még is csendesednek az ebek [TML VIII, 394 Rhédei Ferenc Teleki Mihályhoz]. 1816: azt mondtottad, hogy hazunna ... egy fél által vető krumplit hoztál, hogy lehet a' mégis, hogy szinte két hetek alatt azt nem consumálhattad ennyi ideig [Déva; Ks 116 Vegyes ir.]. 1848: mégis tám azt mondotta hogy az Urfi gaz ember [Dés; DLt].

9. akárhogy is, mégiscsak; oricum; wie (auch) immer, wie (sehr) ... auch. 1665: Hogy gróf Tököly urammal ő nagyságával szemben nem lehittem, szívem szerint búsu-lok, mert mégis ismeretségében estem volna annak az méltóságos embernek [TML III, 440 Nalácz István Teleki Mihályhoz]. 1841: Tagadni azt, hogy ők okozták a tsi-komba a káromat — tudgyák, de asztat mégis, hogy a tsikom lába azon kórákásba, melyet mutattak — történe-tesen akadtott volna bé nem bizonyították [Dés; DLt 1541].

II. ksz 1. ennek ellenére; totuşi; trotzdem. 1557: nem Todom my modon es my okal attam volna en Knek az

kewes Joszagot hogy ha megys en vellem akaryatok az adoth meg fiztetteny [Apanagyfalu SzD; BesztLt 70 Apaffy Lazlo nagyfalwrl a beszt-i tanácshoz]. 1593: ez az Anna ennekem feleségem wala ... bizonsagrais fogoth wala ... ne(m) bizonithata ream sokalam a torwenth hogj mieghis heted maghammal menche(m) magamoth [UstT]. 1597: talaltatnak oly emberek, akik eomagok az kenierben sem ehelnek megis ket harom zolgat tarthanak [Kv; TanJk I/1. 294–5]. 1623: eo Keme perell en uelem megis azon panazolkodik, hogi en farraztom teoruennynel [KCs IV. 102 Ioan. Mikola lev.]. 1634: Gothart Balas sem szantotta sem aratta az Mindszenti B. Vram buzaiait, megis nagj szekerral uwn el benne [Körispatak U; Pf]. 1672: semmit sem vétett, mégis ő lakolt [AMN 151]. 1760: ők akartak meg csálni, még is minket vádolnak [Igenpataka AF; TL gr. Teleki Ádám aláírásával]. 1790: (a) Törökbuzát a' hóharmatis érte ... azután a' jég essőis rontotta, mégis ki épült, hogy alkalmas Törökbuzák vannak [Sztré-zakercsesora F; TL. Wessényi Dániel jószágig. gr. Teleki Józsefhez]. 1840: A papiros malom ... Fel nyulik ezen emelet alol a Hollanderhez egy tölgyfa szivárvány a szivárvány maga rossz, mégis használtatik [Km; KmU-Lev.].

Szk: ~ nem mégsem. 1585: Ha kj niolcz ora wtan bort ad, Azt á tizedesek elseobe megð Inchiek, ha penigh meegis nem zewnik megð, hat, a', Tizedesek á Capitanoknak megð lelenchiek [Kv; PolgK 16]. 1592: Nagi Janos ... vallia egikor kezdé nekem az felesége igi panazolkodni, Im az hamis hwtw embert megð mentem halaltol, megis nem tart Jamborul, hane(m) chak rongal [Kv; TJk V/1. 215–6]. 1633: ez^a talpig skarlatba(n), es minde(n) nap kvleðmb fele kednteosben jar megis nem keuely es azert szeretem [Mv; MvLt 290. 121b. — ^aAbrugi István] * ~ ne mégse. 1752: keves fizetéssel, s hogy mégis ne hárítsan, soha nem hiszem boldagadgyunk [Mocs K; Ks 83 Borbándi Szabó György lev.]. 1757: Demian Juon ... 6. Má-jást adott az említett szolga bironak azért hogy eð meg ne eskügyék, mégis á Föld tõlle el ne vétetödyék [Galgó Sz; JHbK LIV/6. 10].

Sz. 1759: az Isten nem siet, nem késik, mégis elérkezik [RettE 95].

2. mellékm-ban az előzménnyel ellentétes feltevésben; in propoziție secundară introduce presupunerii opuse celor exprimate anterior; im Gliedsatz in gegensätzlicher Voraussetzung mit dem Vorhergehenden: 'ua.; idem' 1635: Hogy ha Kegls Vrnk fejedelmünk, Nagod mégis az dologhbol beoueb informatiot kewan ... kezek leszünk Nagodat beowebben informálni [Kv; KvLt Céh. I. 15]. 1665: A' mely Legény pedig egyszer Kantárhoz mégyen és vissza kívánczován, akkor á B:Czéh meg büntetvén a' B. Czéh gratiájában vérszi, olyan conditióval, hogy ha megis kantárhoz mégyen a' B. Czéhben bé nem vétetödik [Kv; ACart. 12]. 1672: ha megis azt követi essek ki a' Czéhből [Dés; Jk]. 1794: a' koporsok jól be tsináltassanak, és ha az holt Test még is tapasztalhatoképen szagos lenne, az illyen Testnek ... bé vitetettése^a meg nem engedtetik [Kv; SRE 315. — ^aA templombal].

mégiscsak mégis, mindazonáltal; totuşi; doch, dennoch, immerhin. 1697: megis csak el megyen wala hanem azt fogadtam hogy az hazamhoz hivom neki Szebenit csak ne mennyen, ne gyalázatoskodgyék [Szentgyörgy Cs; CsJk 6 Szent Györgyi alsó Bánkfalusi Sebeni György (53) pp

vall.]. 1704: Ma vöttem levelét Lugosi uramnak, akiből látom, hogy a lovaim mégiscsak ott vadnak Brassóban [WIN I, 77]. 1744: Király bíró Vram eo kglme küldé Száraz Ajtára ... az uton mentemben találtam elől Száraz Ajtai hat Embereket ... Kérdék töllem hogy hova mégyek En mondék, hogy a Száraz Ajtaiakat hajtsam elő a Connumeratiora, melly Emberek mondának: Nagy dolog volna ha edgy Ember edgy Falut ki tudna hajtani, én mindazonáltal mégis csak el mentem Száraz-Ajtára és a Falusiakat cogaltam hogy mennyenek el a Connumeratiora [Bölon Hsz; INyR 32 Németh János (38) vall.]. XIX. sz. *eleje*: még egy Kéréssem és Kívánságom vagyon, mellyet átollok vgyan, de mégis csak bátorodom meg jelenteni [Kv; Pk 2].

megismer 1. ismereteket szerez vmiről; a cunoaște, a dobindi cunoștințe de ceva; kennenlemen. 1637: 13 Octobris. Holt meg az jámbor, szász natióan való főprédikátor Andreas Helmannus, az ki azelőtt lutheránus volt, és megismervén az világosságot, az unitária religióra tért [Kv; Kvé 171 SB]. 1672: Édes Komám, soha én úgy meg nem ismertem ezt a világot, mint most [TML VI, 370 Nagy Tamás Teleki Mihályhoz]. 1725: Miotla ez világot meg ismertem, örökké jól tudom [Türe K; Told. 28]. 1726: mi ... se félelemtől nem viseltettünk; se gonosságuért nem lőttünk Pápisztává; hanem meg ismervén az igazságot meg tertem [Ne; Ks 90]. 1759: Nem akarom kihagyni ezen írásomból, hogy kicsoda módi volt az én értemre az emberek között, midőn tudniillik én az világot kezdettem megismerni [RettE 88].

Sz. 1704: azmely ember jött volt Fehérvárról azt beszélte, hogy nagy hadak Fehérvár körül nincsenek, hanem széjjeloszolva vannak ... Amely szavaiból csak kémnek ítéltetik ... kiért — úgy hiszem — a vasat megismeri az oldala [WIN I, 142–3].

2. ismeretséget köt/összeismerkedik vkivel; a face cunoștință cu cineva; Bekanntschaft machen. 1796: a miolta Ros Máriát meg esmertem egy feleslett erköltsü Léánynak tudom [Déva; Ks 101]. 1847: Kérdett Varga Katalint esmérem, akit akkor esmértem meg, amidőn hozzánk a csurulászai templomba, az hol én kántor vagyok, legelőbb jött [VKp 222].

3. felismer, ráismer; a recunoaște; erkennen. 1557: az el mwlt napokba eg yobaguk (!) ment wolt K. eleybe walamy marhaya vezet wolt el ... mel marha wolt eg ysakba ez el mwlt napokba az mel őlahot az demeteryek meg őlteb bogsa myhay (!) az nal talaltak walamy marhat ysakokba kyt az my yobagwk (!) wg ert hog az ő marhay az kozot volna az okayert kyrem K. ... hog K. mwtsa meg az marhat neky mel marhat meg Latwan meg esmery aga meg K neky [Somkerék SzD; BesztLt 32 Erdely myklos somkereké zolnok varmegey yspan a beszt-i bfróhoz és a száz emberhez]. 1570: Byzonsagh Nagy Neste vallya, hogy mykor Zabo Balinthenak ely loptak volna Marhayat Megen ew hozza Zech Jmrehne Es wgy veot ky egy gywreot erzenybeol, kerthe etot azon hogy megh Merye menyet Nyom, Es hogy kezebe veotte volna az gywreot azonnal megh esmerte hogy Zabo Balinte volt | Borbara Zekeres Gergneh, Ezt vallya ... vasamap mykor az pyachol haza megen volt, Eleotte ket legen Megen volt ... De Nem Twgya Byzonniyal ky Zolgaya voltak, hane(m) az egyk feleol velekedyk hogy Eothwes Adoryanne Zolgaya volna, es ha eleh hyak ew megh esmery ha az legen [Kv;

TJK III/2. 63, 73]. 1585: kerdem ha meg Jsmernye ha ky wagta wtet, monda talam meg esmerem [M.valkó K; KP. Bott István jb vall.]. kerdezik vala ha meg esmermeye hogy ky bantotta wtett [uo.; KP. Tamas benedek jb vall.]. 1610: Niutodi Demeter a törüeny előtt kerde ha a e a ing a kit eouenek mond fodor albert monda a fog lenni mer(t) illen vala de nem enim hanem a fiam felesgee s im erte kildök s meg eösmeri [Uszt 45a]. 1639: az Pragai Tamas szalloja megh üsmerte hogy az gazdaja lova s haza hozta nekj [Mv; MvLt 291. 201a]. 1757: Csudálkozám hogy ilyen kemény időben jo reggel kik lehetnének azok, közzeltve hozzám meg esmerém [Kvh; HSzjP Szóts István Farago (64) vall.]. 1779: mentek volt ki a Falubol az Expon(en)s Aszszony Malom földére hatalmasul Csegzi Györgyre Varga Peter s Varga Tamas az Expns Aszszony Jobbagyi, kiket én a' szavokbol ismértém meg távulotskan léven az aratoba [Berekeresztúr MT; BetLt 6]. 1792: hogj Bardocz Ádám Vram maga ott volt a' szőlőben, azt ... az veres nadrágról esmértem meg [Szentbenedek AF; DobLev. IV/692 Laurentius Mohai (38) ns vall.]. 1832: lattam hogy Rondyos fogado előtt nagy Tancz van, mindyart megösmértem Varga Josit hogy valami idegen Cziganokkal tanczol [Bh; EHA].

Szk: *szórén* ~. 1754: (A) huzo Tulkokatis mind szörin meg esmérmém [Gernyeszeg MT; TGSz].

Sz. 1792: A Sztojka Radutz házát hogy Néhai Testvérrünk abalienalta volna a sohunnan ki nem jö ... de más az hogy a penzt szörin nem lehet meg ismerni, és midőn a nem docealtatik hogy hova investialodott a praetendalt penz, tehát ma praetendalni sem lehet [Ne; DobLev. IV/701].

4. észrevesz; a băga de seamă, a observa; bemerken. 1563: hwtire Tyztessesegereis keoteotte Enneke(m) Magat hogi az lonak semi santasaga nincze(n) de Meeh az vtiban Jeowet Megh Esmerem hogi az vtoliawal santal [Vécs MT; BesztLt 16 Horwat Kozma a beszt-i bíróhoz]. 1683: Simon Mihally ... Frantzusis leven, mellyet mindgyart az aszony meg ismert rajta [SzJk 189]. 1705: Ma vöttük eszünkbe, hogy a mi kis leányunk, Katica a jobb lábával sántítana, és a szüle megnézegetvén és tapogatván megismeré, hogy a csipejében egy fiók csontocska kiment volna helyéből [WIN I, 543–4]. 1724: Pekri Ur(am)nak Simon Márton nevű birájával beszéltem és beszélte a Biró, hogy Szabó Lajosné Asz(o)ny(o)m mondotta volna, Ugy hallom Márton Ur(am), a Szolgálótok terhes, és mint jár kglđ, ha reá fogják, En bizony Asz(o)ny(o)m, nem tudok Semmit hozzá, Nézze meg tsak Kglđ ha teli van a két ődala, bizony meg esmeri kglđ [Ms; BK. Debretzeni Istvánné (55) ns vall.].

5. elismer, nyújtáz; a adeveri; bescheinigen. 1555: Em Malom wyzy Kendeffy Gaspar walom az en lewelemnek általa es Megh esmerem hogy az erdelybely feyrwary kaptalan az Ianos kyalry keth leveleth ... ez My Jozagonkrol^a kyketh annak elette hatwnk volth My Imbre espressthnel ennekem megh attak Melyeknek megh adasarol azon kaptalanth ezen kezem Írasawal es pecetewel Mente hagyom [Hátszeg/Gyf; GyfKápt. A. I. V. 101. — Vekor Károly kijegyzése. — ^aKöv. a fels.]. 1793: a' N Erdélyi Mlgs Reform. Fő Consistorium pénzes Tárjából ... fel-vett 3000 m for. Capitalisnak egy esztendei, u. m. a' 12a Xbr 1792. ad 12m Xbr 793. competalo ... és 72 Mfkot tévő Interesseiben, a' fenn irt Fő Consist. Cassájában, kezemhez ... kifizettét légyen meg-esmérem, és ő Exját alázatos

tisztelettel quietalom [Kv; TKI Cseh János cons. secr. kezével]. 1815: Hogy Lénárt János Tutor Ur 12 Rforintott és ött garast ki fizetett légyen meg esmérém és Quaetalom (!) én Szürtei Mária Enyedi Ignátné mpra [Mv; MvLev. Szürtei József hagy.]. 1834: Ezen Summa f 829 40 ... hogy ki fizetődött légyen aláb írtt alazatos köszönettel meg úsmeri Vikol Simon [Kv; Born. 6. Ia]. 1851: Ezen Contractusba meg nevezet Széna Reten lévő két rendbelf Pénz adásakat F Sínfalván residealo Csongvai Sámuel ki fizette légyen ... Nejével Kardas Agnessel edgyütt, mely rétet kezekreis botsáték ezennel mellyet meg esmerek Várfalván Várfalvi údos Pálffi Moses [Asz; Borb. I].

6. igaznak/jogosnak elfogad/ismer; a accepta; als wahr/rechtmäßig anerkennen. 1542: Vram mostes yrth Kendy Ferencznek, hogy therekeggyek az Barathnal^a vramerth. Meg esmerthe az orzag mynd az Barath, hogy nem wolth theeb ember kwztek vramnal [Fog.; LevT I, 18 Seruitor Dempsey] propria aláírással. — ^aFráter Györgynél]. 1784: Sántus Ignác békességes birodalmában volt közönséges falu helyén egy káposztafölde Csíktaplocai Anda György famlídjával együtt kívánta osztásra azon földet. De minthogy mind az két fél magok megösmerték falu adományának lenni ... mind a két fél közönséges falunak kezire engedék, s mán túl egyik fél is magának nem tartja [Taploca Cs; RSzF 161]. 1792 k.: I. Leopold Tsászár, és az Erdélyi Köz Társaságnak 2dik Fundátora, és helljb(en) állítója a' Székelységnek ezen szabadságát nem annyira Viszsza adta, mindsem annak az előbbeni időben valo törvényes lételétis meg ismerte [UszL X. 80 Plánom a székelly nemzet állapotjáról]. 1796: meg isméri az All Peres Ur, hogy Torotzkora a' Vas mivelők Ausztriából jötenek; tehát meg kell aztis esmérni, hogy azok a' mostani Torotzkai Lakosoknak Elei voltanak [Mv; TLev. 5/16 Transm. 65]. 1808: én Dobolyi Sigmond ... Törvényes jussát az árvának magam is meg esmértem [Ne; DobLev. IV/921]. 1813: a' Pásztorak magak meg úsmérik akárt (!) [Frakos U; Falujuk 82 Barrabás Áron pap-not. kezével]. 1820: Vallomásokat magokénak lenni meg esmérték mű előtűnk és helybe hagyták [Kv; Pk 2].

7. (gyermeket magáénak) elismer; a recunoaste (un copil natural ca legitim); (Kind als sein eigenes) anerkennen. 1806: nem tsak tulajdon ágyékából származott Gyermekének, hanem valóságos successorainak is lenni meg esmért [Mv; DobLev. 4. XXXVIII]. 1817: azt javasolom hogy kedves sogor Ur az ötsemet Miklost természet szerint valo Fiok(na)k lenni meg esmérvén erről készítesenek egy Authenticum Instrumentumot [Kv; Pk 3].

8. beismer, be/megvall; a recunoaste/márturisi; eingestehen. 1542: mykor k. meg jelentek, akor evsmerne k. megh, hog k. ennekem nem adoth annath^a kyuel nagwbath nem wallottham^b [Fog.; LevT I, 17 Petrus Orozy Zalay Jánoshoz, Poson m. ispánjához, Fog. vára urához. — ^aSajtóhiba lehet annith olv. annyit h. ? ^bÉrtsd: kárt]. 1607: Ismerék megh aztis vilagoson hogy nagod es nagod fei-delmi gonduselese alatt az egymás ellen ualo hatalmaskodast nem akarna megh engedni [Dés; DLt 297]. 1789: az említett asszonyság hibáját megüsmerte [Taploca Cs; RSzF 289]. 1796: az All Peres Ur, ezenn Keresetben fenn forgo Privilegialis Levélnek viszsza adását magáról el nem háritthattya, sőt midőn azt vitattya, hogy nem tartozik ki adni, ez által meg esmérí, hogy a' Levél kezénél vagyon [Mv; TLev. 5/16 Transm. 64–5]. 1814: a' Felperes is meg esmeri hogy Fatenseit itallal tractálta [Dés; DLt

56]. 1849: Szija Máté meg nyuzott égy Tehenet a' mit maga-is megismér [Héjasfva NK; CsZ]. — L. még VKp 294.

9. rájön vmire; a-și da seama (de ceva); d(a)rauf/dahinterkommen | megtud vmit, tudomást szerez vmiről; a afla ceva; erfahren, sich von einer Sache Kenntnis verschaffen. 1570: Kalara Adam Zeyfeme^a vallya ... Almas Myhal, Megien Albert zeybertnehez ... Megh kerdy rola, ha az Bezedet eo Monta volna Almas Myhalne feleol ... Jllien Modon zolt nekyk az vgian Nem Jambor es Nem Jo azzon Nem akarom hogy zomzedom is legen Mert ha megh esmerem hogy valamy Nawalyaia lezen az en Barmomnak, Enys vgy chelekezem vele Mint Nagy Janos az en Angyomal Twzet Rakatok Az Nadas Mellet neky oda vyttetem eoteth [Kv; Tjk III/2. 170]. 1600: Tudo(m) hogy ezt az Gyeörgyffi Balinth keseeobzeri felesigit Jlonat keöbelesen wíttek Gyeörgyffi Balint hazához, Lukach Janos zolgayatul esett terebbe, kiben Gyeörgyffi Balintnak akkor semmi hyre nem wolt, hane(m) az utan esmerte megh hogy ollianos, s wgy kwlte el hazatul [UszT 15/38]. 1637: mondotta eö neki Padocz Istua(n), hogi uagjon ket ezten-deje hogj megh Ismerte az felesége kuruasagat [Mv; MvLt 291. 106b]. 1675: Mivel Farkas Janos ugy vette fel Toot Kátat feleségül mint Szűz leánt azonba(n) parasznaságba(n) talaltatot keves időök alat megh ismérve(n) terhes(ne)k lenni, haza vive az Attja házához Deczeben [SzJk 127]. 1724: egy alkalmatos(ság)g(a)l voltam Pekri Házánál s mingyárt meg is ismertem, h. nem kell Pekrinek a Felesége ... Feleségéről ezt mondá: Ebnek kell [Szentkirály MT; BK. Fejér Petér (49) jb val.].

10. megbizonyosodik/győződik vmiről; a se convinge de ceva; sich überzeugen. 1560: ez Jelről Meg esmered. Mykor ... latod, hogy az kemencheben egy sarga Vekony köd kezd fen labny ... az a Jele, hogy Immar az cemenht pomak az ereye elkölth es touab az aranyban semmit Nem chelekőzik [Nszt; MKsz 1896. 351] | az Minemeo hyty wolt volna harinaj farkas Wramnak, Az ok Lewelek ffeleol, Az eo Attiafia Petky Katalin Azzon azt my cleottunk neky meg Engede ... mert meg Esmerűk Az Eo ok leuelebeol, hog Nem Jilet leant az Jozagh [Ebesfva KK; Ks 101]. 1639: mingiart meg Ismereők hogi megh bontottak az szekeret [Mv; MvLt 291. 186b]. 1666: megh ismerven ... Maghaban hogi iletin(e)k utolso oraja közel volna [Radnótfája MT; BLt]. 1692: de azutan midőn osztanon sok bősületes emberektől meg értettem az okát megh esmertem osztán hogy nem volt az oka hanem annak Etétőnek az ereje [Dés; Jk]. 1785: meg bizták magakat az oláhok, mind tsak hordják a sok instanciát egy másra Károly várra meg látjuk mit szül, mert a magok viseletekből meg ismérjük [BK. Bara Ferenc lev. Szászvárosról]. — L. még BTN² 184; CsH 199; KemÖn. 95.

11. (ki/meg)tapasztal; a cunoaste din experiență; durch Erfahrung kennenlernen, erproben. 1619: magyarországi urak ... ök soha többször német fejedelmet uralni nem akarnak, holott nyilván megismerték, hogy ez az német nemzetség nekik ez ideig is veszedelmekre volt, nem jóvokra [BTN² 340]. 1657: magok az fejedelem és fia adták értésemre hogy magamra vigyáznék imezeknek practicájok ellen, mert megismerték vala bennem az tökéletes hájséget [KemÖn. 283]. 1667: kérem Kegyelmedet, édes kedves Komám uram ... légyen minden jóakarattal és atyafi szeretettel hozzánk, hogy ismerjük meg mi is gyermekimmal együtt, hogy nem vagyunk Kegyelmed előtt

feledékenységekben [TML IV, 26 Kemény Kata Teleki Mihályhoz].

12. eligazodik vkin/vmin; a fi edificat asupra cuiva/in legătură cu ceva; sich zurechtfinden, zurechtkommen | *pejor* kiismer vkit/vmit; a cunoaște bine pe cineva/ceva; jn/etw. durchschauen. 1569: zerelmes Attyam fya Janos vram. Byzony nem hyttem volna hozzád hogy En velem lg chelekeddyel hallottam Azt Regy vitta (!) hogy ha Egy Jo barathod wago(n) s wele Egybe akarz vezny thahath Egy pynzt neky kewliche(n). s azzonnal keez az egybe wezes ... de Istennek hala hogy ez Kewtesbe Esmertelek Meg [Szentmihálytelke K; BesztLt 99 Erdelj Sebestien thewrek Janoshoz]. 1653: Egykor hát Básta hamar meg-esmérté a dolgot, és esmét azon a nyomon mindenüvé levelet küldé: „hogy senki ne féljen s ne limitátiózzon, hanem a ki mint adhatja, úgy adja búzáját” [ETA I, 87 NSz]. 1662: Az udvarbíróra bizony magam is valóban neheztelek afféle helytelen gondolatiért; ha még sem ismerte meg eddig a feleségét, én nem tudom, mikor ismeri meg [TML II, 346 Lónyai Anna Teleki Mihályhoz]. 1672: Georgj Janos ha oda megien nem kel minden Szaunak helt adni, enis megh úsmertem. tudom k kis megh úsméri [CsÁLT F. 27. 1/38 Georgffy Mihály nyitrai pléb. lev. haza Csksztgyörgyre]. 1710: az Isten megnyitá az én szívemet is, lassan-lassan meg kezdém ismerni a pápista relgiónak hamisságát, s úgy térék vissza az elhagyott igaz útra [CsH 140]. 1776: En ugyan magam Groff Eszterházi Theresia, sokszor hallottam, midőn egy Csizi István nevezetű Gyulaianus Reformatus Hadnagy (: a' ki Gróff Lázárnak Nagy Consiliariussa volt eleintén mig hamisságát, s körülötte való Ketztségsegit meg nem esmérté a' Groff :) Untatta Groff Kornis Anna Kis Aszszont, hogy nem volna mit bizni Groff Lázárban, mert tsak nyálas Szeretettel Kedvelli [Szentdemeter U; GyL]. 1800 k.: az szegény Gáspár felől

Novátzki ... aztat írja hogy most véle fél órát beszégetett eddig nem úsmérté meg az embert [Ks 28. VII Kornis Anna lev.]. — L. még CsH 232.

13. (környezetétől) megkülönböztet; a deosebi/distinge; (von der Umgebung) unterscheiden. 1573: hizem meg lattiatok ha az en zeöleömbe affele karott Talalttok mert en Teölgy karot oda nem veöttem hanem fenyw karott vöttem beleye. Hizem meg esmeritek az Teölgy karot az fenyw karotol [Kv; Tjk III/3. 160]. 1593: Catalin fazakas Janosne vallia, Gyertiaia vala estwe kesen a' Baniaj Az-zonnak, es ez Janos deakne ot hagdos vala fel a' Gheztenies zekerre ... Mongya vala Az Baniaj Azzony Janos deaknenak, Ne hagy fel, Ne hagdos mert keseo vagon gesztenieis kewes vagon, Nem Adok a' penzt sem esmerem megh [Kv; Tjk V/1. 431]. 1600: Sigmond Hedrich ... vallja: Ez kapanehoz thwdom azt hogy ... egyczyer Regeny Balinth és Miskolczy ... az hazan kyweol keresztet vagtak megh legezwen azzal hogy Az teob hazaktol megh esmerwen kurwa hazának lenny [Kv; Tjk VI/1. 403].

14. (nehezen érzékelve) kivesz, felfog (vmit); a-și da seama, a recunoaște; (schwer wahrnehmend) etw. auffassen. 1585: Keönch Georgy vallia ... Az zayt hallam Azt(is) megh esmerem hogy Lengielek volnanak [Kv; Tjk IV/1. 532].

15. kitalál; a ghici/intui; erraten, herausfinden. 1818: Edes Anyádat tiszteljed még tsak az godolattyait meg ismérd [Kv; Pk 7].

16. ~i magát belátja, jobb belátásra tér; a-și recunoaște greșeala; einsehen, zur besseren Einsicht kommen. 1684:

akármelyik felyebb <meg> írt dolgokban megese fél, ha akkor ... magát megismeri, hogy vétett az cé(h ellen), meg békelhetik [Dés; DFaz. 12]. 1711: A pacificatio véghezmenvén, a kurucok ... hazaoszlának de lassan-lassan meg kezdék ismerni magokat, mert a német quar-télyban minden respectus nélkül beszáll fegyverviselő uram házához, s meg is üti jól a hátát, ha szót nem fogad, s akkor veszi esziben, hogy német az úr, ő pedig csak subditus [CsH 457].

Ha. 1723: úsmérje meg [Darlac KK; ApLt 1 Kálnoki Borbára lev.]. 1727: (ők) meg ne ismerjik [Kendilóna SzD; TKI]. 1740: meg úsmértem [Kük.; Mk IX Váll.]. 1760: meg lehet úsmerni [Mákófy K; KHn 232]. 1764: meg ésmérté [Csúcs AF; RfR 66/28]. 1769: meg esmertem [Nagygalambfva U; IB. Kbori János (36) j b vall.]. 1771: (mi) meg ésmérök [Dés; DLt 321. 31b St. Rátz (42) ns vall.]. 1782: meg úsméré [Bukured H; Ks 113 Vegyes ir.]. 1823: meg úsmérik [F.rákos U; Falujk 126 Solyom István not. kezével]. 1827: meg esmerem [Visa K; SzConscr.].

megismerés 1. cunoaștere; Erkennung, Erkenntnis. 1659/XVII. sz.: mind ezekre nézve nem mulathattuk el, ez protestationkkal az egész magyar nemzetet ártatlan szenvedésünknek megismerésére és egész nemzetünkre közelgető veszedelmének megelőzésére fel nem serkentünk [EOE XII, 217 az erd-i rendek tiltakozó nyil.]. 1710 k.: A név az emberektől a dolgok vagy emberek egymással való megkülönböztetésére és annak jobban való megismerésére és mással is megismertetésére találtatt, szerzettet jegy [BÖn. 410]. 1753: alig vártom modgyát mikép velem (: gyámoltalonságomban :) mutatott Istenes kegyelmességét, ruházását, tanítottatását s kiváltképpén az igaz hűttnék meg úsmérését ... eő Ex(e)ll(entia)jának ... meg hálálhas-som [Kiscég K; Ks 83 Casp. Szatsvai lev.]. — L. még BÖn. 429, 478.

2. felismerési mód; modul de a cunoaște; Erkennungs-weise. 1811: Szóllók a' Lovaknak meg-ismérésekről: A' jó 's szép Lovakat tárgyzáo jelekről [ÁrE 153].

3. elismerés, méltánylás; recunoaștere, apreciere; Anerkennung. 1845: Felső Szilvási Nopcsa Elek Erdélyi Udvari korbátnok Úr eő Nagy Méltósága Saját kérelmére korbátnoki hivatalától felmentetvén, hív szolgálati meg esmeréséül Léopoldi (!) Császár jeles Rendje Nagy Keresztjével meg ajándékozottat [UszLt XI. 85/3. 5].

4. (jogosnak) elismerés/fogadás; recunoaștere (ca fiind justificat); (rechtmäßige) Anerkennung/Annahme. 1816: A Tekintetes Urak és Kigyelmetek Több Complex társaikkal edgjütt ... a Sinfalvi Határan ... fekvő ... és Kigjel(me)tek meg esmérések szerintis két seculumat feljűl mulo üdőkötől fogva bekességes birtokában volt Marha Legelő helyjét mera et absoluta potentia mediante el foglalván, azt fel szántatták [Asz; Borb. II Rákosi Borbély János a szék assz. nyil.]. 1826: rendetlenségek ... a' subordination meg nem esmerése miatt történnék [Dés; DLt 495].

5. megvallás; márturisire; Eingeständnis. 1728: tetszett Tiszt. Naszályi Janos Ur(am) helyén denominálni Notari-usnak Udvarhelyi Mihályt Collegium béli Theologiae Professort ki is maga erőtelenségének meg ismerésével Isten segitsége által magát a munkára ajánlja [Kv; SRE 157]. 1805: nintsen az osztályb(an) semmi meg határozott meg esmerése annak hogy az egész Tóó-Helly Zállogos légyen [Ne; DobLev. IV/887. 3a].

6. beismerés, vallomás; recunoastere, mărturisire; Benkenntnis, Geständnis. 1829: magának Eszékinakis önkéntes megismerése szerént a vásárt béressel úgy tette: hogy ha gádzájának a vásár nem tetzenék, pénzének vissza adásával az öket visza adgya [Torda; TLt 260].

Szk: ~t tesz. 1850: adom ezen bizonyitto frásomat arról, hogy itten Maros széki Kerületben K. Sz. Mártonban tulajdon lako hazomnal nemes Baranyai Ferentz ... téve flyen meg ismerést hogy t.i.: Ó Nagy Lakon Birtoklo T. Dobolyi Balint umál több rendbe szolgált [DobLev. V/1281 Sarkadi Josef jegyző kezével].

7. megállapítás; constatare; Feststellung. 1772: Malom simlipje süljedése, vagj nem süljedése meg esméréseis, nem szükség hogj a' fatens érte légjen mikor csináltak [Kük.; JHb LXVII/254].

megismeret megtudás; aflare; Erfahrung. 1590/1593: ez Kws Zamoson valo keet Malom keozot az minemeo peres porond vetis volna, arról valo tanukat, Jeouendeo igassagának megh ismeretiért vennek [Ks Dés és Szentbenedek (SzD) közötti határperre von.].

megismerhet 1. felismerhet, ráismerhet; a putea recunoaste; erkennen können. 1633: Kerdem kj vitte oda az rekezt es az varsat, eök azt mo(n)dak hogy ez eyell vettet tek el egy latorral, de iol kj legjen nem ismerhettek megh, de minden gianasogok Kis Janos Mesterre vagio(n), mert az hidon futot által Zent Anna fele [Mv; MvLt 290. 115b]. XVIII. sz. eleje: Az köröm Szorulásra hajlandó lovat a bekája Szorulásáról, és a körme dombossagáról ismérhetni megh [JHb 17/10 lőrtási ut.]. 1743: vöm észre hogy gonosz ember vagyon az udvaromon és az vasvillával eleget kergetém de bé nem érem, s meg nem ismérhetém hogy kicsoda az sőtétb(en) [Szásznýres SzD; Ks]. 1769: Láttam most nem régen hogy este alkonyodatt tájba a Nagy Rében Viz-elve felől negyen fel juvenek midön által mentem volna hogy meg lássam kik volnan(a)k el futának s meg nem ismerhetém öket [Bögöz U; IB. Lado János (45) jb vall.]. 1771: a' Gyermekek két Fejér hajú Gyermekek valá(na)k de távulocskán lévén világosson meg nem ismérhettem s nem vallhatom ki tseledgyei volta(na)k [Berekeresztúr MT; BetLt 7 Lad. Siklodi (33) vall.].

2. rájöhet, megtudhat; a putea afla; d(a)raufkommen/erfahren können. 1618: Kegyelmes uram minden szavokból, tractatusokból, discursusokból apertissime megismerhettem ember, hogy Nagyságod az ő mostani választételekkel satis semperque nem fog contentus lenni az egy Jenőre nézve [BTN² 107]. 1619: Az Vác dolga mibe légyen, arról én Felségednek bőségesen írtam vala ... Immár, Kegyelmes uram, ha nekik valami titkon való álnokságok volt egymás között, azt én meg nem ismerhettem, csak a posteriori gondolom, hogy Karakás Mehmet pasa nyilván azt az Porta híre nélkül cselekedte [i. h. 381]. — L. még i. h. 246.

3. megállapíthat; a putea constata; feststellen können. 1696: Gjula Fejérvárott a' Szam tarto hazban gondviseletlenöl találtatott Levelek Registruma a porból ki tisztogattuk (!), revidelgattunk és ... a' mellyeket a' dolgok(na)k fejeinek láttunk, és megh ismérhettük mirol valok ... inventaltuk is [Gyf; BfR]. 1772: a' Viz fel tojúlása okátis az említett Commissarius Vrak eléggé meg vizsgálák, s ex praemissis rationibus megis ismérhették, s fel

találhatták [Kük.; JHb LXVII. 223]. 1783: felettébb éles kenderek termettek az idén, a' mint az ki küldött egj kalongjából meg-ismérheti etsém Aszszony [Ádamos KK; Pk 2]. 1845: akár kiis meg ismerheti, hogy az Ujkert a' réginek határán kívül tsak egy hajszállal sem volt téve [Bodola Hsz; HSzjP Sztáncsuj Nika (70) vall.].

4. mástól megkülönböztethet; a putea deosebi; (von anderen) unterscheiden können. 1597: most is kewannyak ew kegmek hogi ez mostani vasarbirakis az reghieknk nyomdokat keowessek. Hogi penigh nem chiak ez warossi ember, hanem az kewlseo nepis megh ismerhesse eoket az ew tisztéknek ielet az botochkat az elebi vasarbirak moggia zerint az vasaron mindenkoron kezekben hordozzak [Kv; TanJk I/1. 295]. 1653: Hogy pedig a mi házainkat akkor megismerjék, oly jelt teszünk a mi házainkra, hogy a hatalmas császár vitézi azt nagy könnyen megismerhetik; és a hatalmas császár hadai akkor minket ne bántsanak [ETA I, 31 NSz].

5. (meg)tapasztalhat; a putea vedea; erfahren können. 1759: A mult héten Szerdára virradolog^a itten kemény ho harnat esett, mely ... az Szöllőnek is jőveit nagyon meg rontotta a Szöllőhöz lehet remenségünk mert nem mindenüt egy aránt indult volt meg a szőlő, ki harmada, ki fele kárát mongya a Szöllőnek, ez után ismérhetni meg jobban [Déva; Ks 94. 24. 4. — ^aApr. 22-én].

6. (igaznak, jogosnak) elismerhet; a putea recunoaste/admite (ca justificat); (als wahr/rechtmäßig) anerkennen können. 1592: dicit J per procuratorem Tomam Antalphy de Kobatfalúa ... minek előtte az te kereseteödre walazt teónnek ... azt keuánom hogy azt az mely leüelet monda hogy zeörzeöttem volna ... azt az leüelet producallyad ha producalod es en meg Jsmerheteöm hogy en zeörzeöttem kereseteödre zolok [UszT]. 1629/1676: Attingállja kglđ asztis, mennyivel ajánlotta(m) én kegld(ne)k magamat ... kit ha kglđ magáb(an) eddig még meg ne(m) ismérhetett, Talá(m) adgya I(ste)n az én szerencsémre, hogy csak kevés idő mulva is meg ismerheti kglđ ... ha ajánlásomba(n) volté hiba [Somkerék SzD/Sv; WassLt St. Erdelly nyil.].

7. észrevehet; a putea observa; bemerken können. 1790: olly hegyekre is állottunk, honnan (: ha hibáztanok volna :) a történhető hibákat meg esmérhetnők [Szentlászló TA; JHbK XXIX/24].

8. eligazodhat vkin/vmin, kiismerhet vkit/vmit; a putea cunoaste bine pe cineva/ceva; sich zurechtfinden/auskennen können. 1619: Azmi az Felséged és Erdély ellen való dolgot nézi, azt igen neveté s monda, hogy: Eddig megismerhetétek Szkender pasát. Ez csak magától való s adománra néző [BTN² 371]. 1660: Irja Kegyelmed, édes Öcsém uram, hogy Haller Gábor és Bethlen János uramék most másképpen beszélnek; de én annak bizony soha sem hiszek, Kegyelmetek is megismerhettem, kicsodák [TML I, 577–8 Bomemisza Susánna Teleki Mihályhoz]. 1800: ha nem elegszik meg maga az én igazsággal Jgazítás mas képpen ne szekérozson engemet, mert ha jo lelke let volna meg esmérhettem volna, hogy mi vagyok és ne kíványon engemet elevenen el temetni [Borsa K; IB. Petyko Rozsa nyil.].

9. vmilyennek minősíthet; a putea califica; eine Sache qualifizieren können. 1580: Myert penigh hogy ekedigh esset vgya(n) nagy fogiatkozoz. A myat hogy Az hust borybe, es laba(n) ltiltek megh, vegeztek eo kegmek hogy Az hust mind ot kwn az vago hydon mind penigh lt ben az

Mezarzeke(n) megh ityllyek Es ha ot kwn laban megh ne(m) ismerhette az Látó mester Itillie It be(n) megh [Kv; TanJk V/3. 216b].

megismerhető felismerhető; care poate fi recunoscut; erkennbar. 1812: Egy fekete közép szerű 3 Esztendő Paripa, az hátulsó bal lábán meg nem esmérhető bélyeggel [DLt 383 gub-i nyomt. kl]. 1813: Amidőn ezen hejett körül jártotta az említett Groffné Asz(sz)ony^a akkor Tiszteye velünk, mindenütt meg esmerhető jegyeket és Kereszteket vágatott a Fákra [F.berekszó Sz; BfR III. 12/9 Bozintán Kosztán (50) zs vall. — ^aÖzv. Toldalagi Lászlóné gr. Korda Anna].

megismerkedés összeismerkedés; cunoştinţă făcută cu cineva; Bekanntwerden, Bekanntschaftmachen. 1659: Régül fogva Kegyelmedhez viselt atyafiságom Kegyelmed árva atyjafiaival való megismerkedésemmel annyira is öregbedvén, akarám ez alkalmatossággal is Kegyelmedet levelem által látogatnom [TML I, 437 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz].

megismerkedik 1. ismeretséget köt, összeismerkedik; a face cunoştinţă (cu ...); Bekanntschaft schließen/machen. 1622: Választák városul Valentinus Radecius uramat plebánusságra ... az Paulus Göcs plebánus helyébe. Ez az Valentinus Radecius német nemzet vala, és mikor Göcs Pál uram Lengyelországban bujdosnák az németek előtt ... akkor ismerkedett volt meg vele az Valentinus Radecius urammal [Kv; KvE 153 SB]. 1631: ott ismerkettenek megh egy massal, annak utanna ugj mentenek oztan Fazakas Martonni s ot let az mi kezdőtteők [Mv; MvLt 290. 246a]. 1780: minekutánna Cserei Uram meg esmérkedett Erdélyi Urammal ... sok izben láttam hogy üres kotsival jötenek eő kegyelmek ide Bethlenbe ... midőn pedig vissza mentek a kotsi rakodva volt [Bethlen SzD; BK]. 1847: Trézsi megőismerkedett 'Sigmond Eleknével ... sokat vannak együtt [Kv; Pk 7 Pákei Krisztina férjéhez]. 1849: Kriszán Máriszó jelenté hogy már egy Kilin Mozesné nevű aszszonynyal megőismerkedett, és ... el szerezte ötlet Thoroczka Lászlóhoz [Kv; Végr. Vall. 3 Kelenen Béni vall.].

2. alaposan megismer (vkít); a cunoaşte temeinic/bine (pe cineva); jn gründlich kennenlernen. 1618: Nagyságodnak egy középszerű főkövetének kellene akkorra itt lenni Mert ha új emberek találának ide jőni, azmég egymással megismerkednek is, vagy egymással hitelt szereznek, addig üdő múlik [BTN² 138].

3. megismer vmít, tájékozódik vmi felől; a cunoaşte ceva, a se informa de ceva; etw. kennenlernen, sich erkundigen. 1811: Érdemes Olvasó! Kezedbe vettél egy verses Gyűjteményt, mely méltó hogy meg-olvasd ... azért, hogy a' miről ír, Árokalyával 's annak nevezetességeivel, némű-néműképpen, az által meg ismértedjél [ÁrÉ].

megismerkedtet összeismerttet; a prezenta pe cineva cuiva, a face cunoştinţă cu cineva; bekanntmachen. 1710 k.: Egy gallus prédikátor Duvel nevűvel ismerkedtetett volt meg Jászberényi ... az ismerkedtetett osztán sok emberekkal meg [BÖN. 586].

megismerő-írás 1. nyugta; chitantiă; Quittung. 1831: Néhai ... Dobollyi Joseph Ur a boltjából vásárlottak árrá-

bol tartozván ... megismerő, és kötelező Írása szerint 382 ~ Három száz Nyoltzvan két válto Rftokkal, mellyek(ne)k ... felének fizetése en réám Dobollyi Klárára háromlik [Ne; DobLev. V/1166]. 1843: Erdei István meg esmérő írása 'a Bartok Éva gyűrűjéről pixisseről és ezüst kalányáról [Szentbenedek AF; i. h. V/1244]. 1847: Meg ösmérő írás Arról: hogy ... Tállyai Samuel Ur ... 350 ... válto mríkat ... a' MVásárhelyi Ref: Fő iskola tisztelt Elöl Járósága' kezébe aláhagyott [Mv; DE 3].

2. elismervény; adeverinţă; Bescheinigung/stätigung. 1844: Gyárfás Mihály meg esmérő írása Mohai Sandor es Laszlo között a Mike szási hataron tett Csereről szollo level nalla letéről [Ne/Nagylak AF; DobLev. V/1249]. 1863: Néhai fiam Károly keresztleányának a hat személyre való ezüstöt még életemben átadtam, megismerő írását idemellékelem [Kv; Végr.].

megismerszik 1. felismerhető; a se putea recunoaşte; sich erkennen lassen. 1657: (Svarcemburgen) csak arról esmerszett meg az részegség, hogy ha megrészegedett, hallgatott, nem beszéllett [KemÖn. 64]. XVIII. sz. eleje: A fekély ha az elein indul megh á lónak, a szemin ismerszik megh, elsőbben [JHb 17/10 lóatartási ut.]. 1717: Erről is meg esmerszik az Köpeczi resz Erdő [Jedd MT; LLt]. 1765: (Az) írótvány kímégyen az also utig mellyet nem felette régen írtattanak ki az Erdőből ... mostis megismerszik a ki Sarjuzásból hogy Erdő volt [Hosszútelke AF; JHb XXVII. 5]. 1784: hány forintot éró fát vágtnak le nem tudom, akkor a töveikről, s ág bogaikrol meg lehetett volna bétülleni, mert jól meg esmerszett honnat hordották ki a nevezett fákat [Kosztésd H; BK sub nro 310 Vledo Petru (30) jb vall.]. 1813: az Espns Groffné Asz(sz)ony eő Nsga^a emberei meg mutották a régi Fogás jeleket, 's mindenütt meg is esmerszetek, hogy régi Fogás jelek Keresztek [F.berekszó Sz; BfR III. 12/9 Szűts Vonutz (40) col. vall. — ^aÖzv. gr. Toldalagi Lászlóné gr. Korda Anna].

2. észrevehető, megfigyelhető; a se putea observa; bemerkbar. 1770: megis ismerszik, hogy a Silip, és a Malomnak also szegeleti egy kicsint süllyedett [Dombó KK; JHb LXVII/144].

3. megkülönböztethető; a se putea deosebi; unterscheidbar sein. 1660: Ha ... alkalmazossága leszen Kegyelmednek, hogy nekem írjon, az clavist igazabban írja, mert némely betűk meg sem ismerszenek, úgy írja Kegyelmed [TML I, 539 Rhédey Ferenc Teleki Mihályhoz]. 1769: Ki világosodván eő Felsége előtt holmi Arany szín alat vert hamis monetak(na)k folyása keményen parantsoltatik hogy 1753. vert Aranyakat magánosan őszve tévén az igaz Aran(n)yal Jol meg ismerszik azon hamis Monéta az igaz Aranytol [UszLt XIII. 97 gub.].

4. kiderül/tűnik; a ieşi la iveală; (aus einer Sache) erhellern, sich zeigen. 1591 k.: Megh esmerszik a' bizonisagh vallasabol, hogi amikor ver birsagban fizetet az Actor a' Tiztnak akkor egi szerenchie(n) voltanak az Actor es Incta; Az vtan leot osztozas, az Actor es felesége vizontagh az Annjok keozoet [UszT].

Sz. 1758: az maga cselekedeteiből ismerszik meg minden ember, ki legyen [RettE 59].

5. észlelhető, tapasztalható; a se putea constata; wahrnehmbar/merklich sein. XVIII. sz. eleje: A Curiosa Domina eleggő allittya hogy epen Apja fia, de meg ismerszik, mert ambár fekete Szemű, Szemődekű légyenis á Gazda

Aszszony de Arany Szörű Vrátlú férjetül, fekete haju gyermeke nem Születik [JHb 17/10 lótarási ut.]. 1752: majd meg sem ismértet hogy mi költ el [Backamadaras MT; Told. 37/44]. 1775: Az utcákon a gané miá nem lehet jární, de hogy életének rendiben vagy egy szekérrel vagy szánnal kivinne a szántóföldjére, nem látni. Pedig ha annyi szekérrel vinne ki, amennyi fát béhoz maga számára vagy pedig eladni, megismerszenék aratáskor a gabonáján [RettE 343].

megismert 1. felismert, megtudott; afiat; erkannt, erfahren. 1566: kik ha úgy is a megismert igazságnak helyet nem adnának, eltávoztassanak, — vagy ... papok, vagy kalugyerek lesznek [ETA II, 374 János Zsigmond alatt hozott törvénycikkek]. 1644: Az edes feleségemet Az megh Ismert igaz hwtbennis veghigh tarczia megh, ha pedig ualaha el téuelyednek es akar mely más vallásais állana, soha ... se(m)mi louaimba(n) resze ne legyen [Kv; JHb III/6]. 1827: égy ily veszedelme a Juhoknak fedeztetett fel közelebről az ók legelőjekre nézve égy fű nemének (: németül Pfriemen Grass deákul Stipa Pennata. Magyarul Hajka árva leány haj tollu fünek nevezetik :) meg esmért volta által [TLt Közig. ir. 836]. — L. még CsH 140.

2. (igaznak) jól ismert; bine cunoscute; (als ein wahr/rechtschaffen) gut bekannt. 1668: Érdemetlen szolgálja lévén Kegyelmednek, az én nagy szükségemben kényszerítettet nagy bizodalommal mint én nekem meg ismert uramhoz folyamodom [TML I, 320 Wesselényi Pál Teleki Mihályhoz]. — L. még TML VI, 453.

3. beismeret, be/megvallott; márturisit; eingestanden. 1791: sokan hibásoknak tanáltatunk. hfbáinkot ... meg ismérven ... illy nyomorult állapotunkban, meg ismért hibáinkért, érdemünk szerint ne büntetessünk [Ks 75. VII. lb. 121].

4. elismert; recunoscute; erkannt. 1793: A más három rendbeli Iuhoknak taxáltatásokban esett, és a' Raciocinans által is meg esmért hiba Rf 10 xr. 1 [Déva; Ks 78. XVII. 8. 12].

megismerttet 1. megtanít; a invăta; lehren. 1786: Az Arithmetika szükséges a Polgári Társaságbeli életben; ne mulassa el azért a Mester megismerttetni tanítványaival jó eleve a Római vagyis nagy számokat, azután az Arábiai vagyis kis számokat [Csetri, Kőrösi Csoma 40 A ref. fő-konz. iskolaiügyi rend.].

2. feltár, tudtára ad; a comunica; aufdecken, bekannt-machen. 1670: Trifán Demeternek az Fiat fel kereste, és az Atya fisagat velle meg úsmertette, mint hogy unoka Gyermekek voltanak [F.köhér MT; Born. XL. 184]. 1826: Azon Testamentumnak szavai nyilván meg esmértetik azt, hogy az Alperes Özvegy a Néhai Férjéhez lett menetele után 14 esztendőig maga hordozta a Ház terhit, maga viselte gondját Néhai Férjének [Ne; DobLev. V/1114. 16a].

3. átlátat, megértet; a face pe cineva să înțeleagă ceva; verstehen lassen. 1678: Mit tett fel Ngod magában, dolgairól is mint gondolkozzék, én azokat nem vizsgálom ... jót nem várok ... Isten Ngoddal ismertesse meg nemzete javát [TML VIII, 240 Teleki Mihály Báthori Zsófiához]. 1758: Hálákat adok azért az én Uramnak és jóltevő Istenemnek, hogy engemet keresztény születéskől ebben az igaz vallásban^a születtetnem engedte, annak igazságát vélem megis-

mereteni méltóztatott [RettE 80. — ^aA ref-ban]. — L. még CsH 305.

4. elismertet; a face să fie recunoscut; anerkennen lassen. 1823–1830: Felépfítvén pedig az apám az háznak első részét, az arra tett költséget listába iratta; az anyámmal, hogy magáéból költötte, megismertette ... ehhez ragaszkodott, hogy ha a jószágbeli juss az anyámé is, de ökelme költött reá [FogE 73].

5. kb. jellemének megfelelően bemutat, jellemez; a caracteriza; charakterisieren. 1764: maga Se gondolya Battyám Ur(am), hogy az Ötsém sem tészí ablakába nékie irt Levelemet, mert nem hogy az ablakb(a) nem tenném de közel viszen ezen motskoknak méltatlan szenvedése ahoz, hogy a' kik még eddig nem esmerték Battyám Urammal meg esmeressem azokkal is Atyafiságos Leveléről [Középlak K; BfR]. 1794: (A) Summa pénzt ez előtt maga tulajdon Keze írásával cognoscalta iz Tutor Ur Kezénél lenni, már most tagadja ... ezen dolog meg úsmerteti a Tutor Urat maga valóságában [Kv; CsS].

Szk: vki ~i magával magát kb. rádöbbsent vkit a saját hibájára. 1710: Így lón vége Bánffy Dénesnek Teleki Mihály factiója miatt, aki noha sok excessusokat cselekedett, amelyekért méltó lett volna ugyan megrántani a zabolát szájában, s egy kevéssig leültetni, s megismertetni magával magát ... de megöletni kereszténység ellen való dolog lón [CsH 122–3].

6. ~i magát a. ismemi engedi magát; a face să fie cunoscut; sich kennen lassen. 1631: eő szent felséghe veghetetlen irlgalmassagabol engemet, ez uelagra teremtuén az eő igazan valo szent esmeretinek uelagos tudomaniaual megh aiaandokozott volt megh esmeretuen eő szent felséghe magat en velem hogy eő legyen az egiedül valo eőreok Atja Isten [Nagyteremi KK; JHb XXI/1. 1 Sükösd György végr.]. 1807: itt helyben mesterembereink műhelyben tartozzanak három esztendőket legénkedni azok, akik céhunkba bé akarnak álloni, hogy azon három esztendő alatt magokat megismeréssék [Dés; DFaz. 36]. — b. kb. lejárátja magát; a se discredită; sich unmöglich machen. 1710: (Haller István) akit noha minden ember jámbor embernek tartott, míg a gubernátor éle, de mihelt a Gubernium praesésének tevék, igen megismerteté magát az egész országgal, és ami fogyatkozások titkoson voltak annakelőtte benne, a méltóság kimutattatá vele [CsH 440]. 1714: azonban megismerteti magát a nagyobb kalugyer, mert igen részeges és rendetlen életű ember volt [Déda MT; MúzBf Pásk Vojnicza (80) vall.]. — c. fenyegetésben; ca o amenințare; in Drohung: majd megmutatja neki, kivel van dolga; o să arate cui va, cu cine are de a face; einer wird dann (ihm) zeigen, mit wem er zu tun hat. 1584: Grusz Istwan vallia, Az Aztatol peter hazanal lakom vala, ot kezdek Neg' penze(n) eg bort, Ot leo vala az varganę Annia harom penze(n) ker vala eg Eytel bort, De Ne(m) Igi rem egy het mulwa ... a' feie(m) vg meg dagada hogy kewes hogy meg ne(m) halek

S monda^a, No Nem Ad Zabo Istwa(n) ennekem a' Neg penzes borba(n) egy eytel harom penzen, Nem esmer megh, meg esmeretem magamat velle [Kv; TJk IV/1. 276. — ^aA vargáné anyja]. 1716: fel se ved az a fele rosz te mondat, bizd ream csak edgy keves(e) mert bizony mind edgyikkel mind az masikkal meg ismeretem magam

meg lád melj szep csendesen meg tanittom en az elle-nem rugodozokot [ApL2 2 Apor Péter feleségéhez Nszból].

megismertetés 1. ismertté/tudottá tétel; faptul de a face cunoscut; Bekanntmachen. 1710 k.: A név az emberektől a dolgok vagy emberek egymástól való megkülönböztetésére és annak jobban való megismerésére és mással is megismertetésére találtatott, szerzettetett jegy [BÖN. 410].

2. kvivel való összeismerttetés; prezentare a unor persoane între ele; Bekanntmachen mit jm. 1657: Megérkezvén ... az én emberem ... megolvastatván ártatlanságom szerént való tanúvallomásokat, nem szenyvedhetém, hanem az fejedelemmel sokat békételenkedém, miért gyalázzott légyen reám való esküdtetéssel ... mentsége az lón: hogy nem hitte, s nem kételkedett hozzám, mindazáltal nekem használna böcsületem nevedekésével, hogy amaz tökéletlen embernek véle megismeretése lött ez alkalmatossággal, nekem pedig ártatlanságom [KemÖn. 165].

megismertetett kb. éreztetett; pe care l-a făcut să fie simțit; fühlbar gemacht. 1802: A Nagyságod Született Sokakkal többszörítve velünk is meg esmértetett kegyelmes Grátiajától batorítatván Mérészlünk Natságodhoz folyamodni [Ks 120. VIII. 1].

megismertethetik felismertethetik; a putea fi recunoscut; erkannt werden können. 1820: könnyen meg esmértethetik dadogo beszédéről, és gyakran akadozo nyelvről [DLt nyomt. kl].

megismertethető megkülönböztethető; care se poate deosebi; unterscheidbar. 1766/1809: bizonyas állando, és meg esmertethető halmokkal métáztassék ki, és distingvalják s distingváltassákis a két egyben folyo határt egymástól [BSz; JHb LXVII/3. 13].

megismertetik 1. ismertté válik/tétetik; a deveni/a se face cunoscut; bekanntgemacht werden. 1561: Valamel ewtűes(!) legen ... az ky az Cehbe be akar allanj kewteles legen az mesterek kozzw ülamellyet egy egez eztendeig heti beret zolgální hog addig meg esmeressek mynd erkolcheben s mynd maga viselesebe hog' ha illendő lezene az cehbe aűag' nem [Kv; ÖCART.]. 1587: Wegezteteth hog' senky az Varos keonywebe be Ne Irattassék, méglen az be Irandonak Newe, Zemelie, allapattia, az eo iambor zwletese es az Vtan Valo teokelletes magha Visesele Az tanach eleott ... Nyilwan Nem leszen es megh nem esmertetik [Kv; KvLt Vegyes III/65–6]. 1636: (Isten) ditsősege és tisztessege ez egész világon szerén szerte mindeneknek ki hirdettessek ... hogy ez ő magán való igazsága mindenek előtt ki nyilatkozassék, és meg ismértessék [ÖGr Aj. 5]. 1766: Kezén találottván az el lopott portékáknak némely része az Inek ... mellyet magais nem tagad minthogy több lopagatásai nem constálnak, most egyeczer halálót menekedik, vgy mindazáltal, hogy mindekenktől meg esmértessék, és tudja ki ki magát tölle oltalmazni [Torda; TJkt V. 339].

2. felismertetik; a fi recunoscut; erkannt werden. 1677: (A tolvajnak) a füle vágatassék-el hogy megismértessék arról [AC 124]. 1710: Ezen a harcon vesze el Kemény János ... fő nélkül való teste meg nem ismertetett [CsH 54]. 1731: Szuszik András mar Karolyvart is hoher kezén forgott s füle is lopásért el vágattott s meg is ugjan csak continuálta lopogatasat, azért Akasztotfa süttetik homlokára hogi ezután becsls személyektől meg ismértessék [Kv; Tjk XV/8. 10]. 1823–1830: az Hazai Maszkarásokba

az a' fő mesterség, hogy magakat ugy el rejtseék, hogy meg ne esmertessenek [FogEK 425]. 1831 magát bé kendőzven és köntössét változtatván, hogy meg ne esmertetnék [Angyalos Hsz; HSzJP Sebestyén Péter (36) gy. kat. vall.].

3. megállapítatik; a fi constatat; festgestellt werden. 1574: ha valamely Idegen Esmeretlen Ember az kapura leowend Meg kerdezze^a honnet leo ... Az ky meg esmertetik valamely leszegének lenny es vrat Iarasanak nem twgia adny Be se bochassak [Kv; TanJk V/3. 103a. — ^aA kapuőrzők].

4. elismertetik; a fi recunoscut/acceptat; erkannt werden. 1798/1799: a' kért Privilegialis Levélnek meg-léte, önként, in Cursu Causae-is meg-esmértetik [Torockó; Tev. 5/16 Transm. 420]. 1805: Első meg határozando kérdésnek láttzott hogy midőn az Al peresek directus elei között ... a' Fellperesek állatása szerént ezen Tő6-Hellynek Zállogb(an) léte meg esmértetett annak ellenére az örökösítés bizonyittására bé adott elébbeni Contractusok fel vétethetneké [Ne; DobLev. IV/887. 3a].

megismertető ismertető, megkülönböztető; de recunoaștere/deosebire; unterscheidend. 1752: (Jézus Krisztus) mint Bölts Tanító-Mester minden ő igaz Tanítványinak a' Szeretetet hagyta meg-esmértető jelű és tziemerül Testamentumban [Kv; SRE 187–8]. 1823–1830: az egész uniformis nevezet utálatos volt előttem mindenkefelett utálta a lelkem a lájblit az öv helyett való fejér paszomántot, mely az udvari inasoknak legmegesmertetőbb címerek volt [FogE 143–4].

megistápol istáppal megméri; a măsura cu țanc/bețisor de măsura; mit Stock (ab)messen. 1717: Küküllőváratt^a a hid végénél ... egyéb boros helyeken a faluk végén erigaltass(an)ak Dézmás szinek, és publicaltassék minden Dézma ado ember, mustya(na)k el vesztése alatt oda vigye mustyát minde(n) napon, az mennyit az nap szűr hordoba, a Dezmásokhoz, és azt meg istápolván, azon napi szedésből adgya ki az Dézmát igazán [Sárd KK; UtI. — ^aKK].

megiszapol 1. iszappal eláraszt/önt; a innămoli, a acoperi/umple cu nămol; mit Schlamm überschwemmen/fluten, verschlammen. 1746: midőn meg árad a' viz gáttól fell dugul a' Küküllő és azon ujj malom gáttjánál ki ütvén ell lepi a' Dombai széna füvet, ugj a más falukhoz tartozokot is, meg iszapolván azokat kárt téssen [Dombó KK; JHb XIX/8]. 1769: A sarjunak egy részét a Viz meg Iszapolta ... a többi jó üdön ki gyűjtötték [Esztény SzD; Told. 5a]. 1771: az Ujjabb ár viz ... a szalmakat is mind meg iszapolta térdig [uo.; i. h.]. 1776: ezen szena helyeket a tsema vize majd minden esztendőben meg iszapolya [Bujtúr H; Szer.]. 1782: a' Manyiki^a Hিদnal valo Rét ... káros helyben esik igen rosz féle Satet terem aztis a' viz gyakarta meg iszapolja [LLt Csáky-per 168 L. 32. — ^aSzD]. 1815: vagon egy Kanta nevezetű Rét, de ezt erőssen meg iszapolván az Árviz mindeddig kaszálatlan [Nyárádszibenedek MT; Told. 50].

2. iszappal feltölt, eliszapol; a umple cu nămol; mit Schlamm auffüllen/schütten. 1757: Kertbeli kutra Cănațisan alá fojo Csengő Patak vize a földbe rakot Csatomákott ne hogy meg iszapolya 'a viz szorgalmatos vigjázással kell lenni nehogy nagy költséggel urja (!) kellessek csináltatni az iszapolás mián [Déva; Ks 92. I. 23].

Ha. 1796: meg iszapolya [Szentgothárd SzD; WassLt]. 1801: meg iszapolta [Kendilóna SzD; EHA].

megiszapolódik iszappal feltöltődik, eliszaposodik; a se umple de nămol; a se (in)nămoli; mit Schlamm überschwemmt werden. 1772: a' Gát alacson lévén, az azon le menő viz igen sebessen menvén le, a' Silipről le menő viznek eleiben került, s azt fel tojván, ugj iszapodott meg a' Silip árka [Kük.; JHb LXVII/2. 225] | addig a' Küköllő feneke olj tiszta volt, mintha meg seprették volna, azután pedig nagjon meg iszapodott [Adámos KK; h. 315].

megiszapolt iszappal elárasztott/öntött; innămolit, aco-perit cu nămol; mit Schlamm überschwemmt. 1780: meg iszapolt rétyeit Sántzal körül vétetvén haszon vetetővé tette [LLt Csáky-per 148 L. 12].

megiszapoltatik iszappal elárasztatik/öntetik; a fi innămolit; mit Schlamm überschwemmt werden. 1743: miolta az a' Malom építettet a' Küköllőnek exundatioja miá mind azon ország uttja a' Sövényfalvi berekkel edgjűt ugj meg iszapoltatatt hogj ottan sem egyszer sem mászszor éppen lehetetlen jámi szekérel [Dombó KK; JHbK XXVIII/9] | a' Dombai rétet ... ennek előtte kaszálgatták most pedig a' fűz fa fel kezdette nőni meg iszapoltatott és el veszt [Sövényfa KK; i. h.].

megiszaposodik eliszaposodik; a se innămoli; verschlammen. 1723: A Ber(ek) már iszappal meg hánnyodott, meg gypesedett meg iszapodott [Királyfa KK; MbK 162].

megiszik 1. folyadékot/italt (el)fogyaszt; a bea; trinken. 1568: Elias Nylas fass(us) est, hogy azt Jol tuga, mikor Kerekes Istuan az Attyatul Marat szolqth el atta, keth hordo boris maradt volt azt Tuga hogy Kerekes Istuan az tob attafyayi el kergette, es az baratiual azt meg Jtta [Kv; Tjk III/1. 244]. 1570: Iweges Andras, Ezt wallia hogy Twgia azt hogy Az Barath Istwan vram hazanal Iwth volt Bort, Kys Istwanis vyt volt ket chywpor Bort oda es hogy azt Megh lthak, Eo fely keolt onnath, es haza Menth [Kv; Tjk III/2. 195]. 1574: Kalara az nehay Hegedws Mathene Azt vallia hogi ... mykor leanyat varada hazasította volna Albert deaknak ... megh hallia dely pal es leot oda ... Es hogy Ely Akama Meny Lowara fely wlt volna, vgy keozeny (!) egy Cristal pohar bort az eo vey Albert deak Io Zerench feibe Rea Illen zowal Sogor Ennek az Borat Id meg es az poharatis Noked Atta(m), Az ely fogadia, Es Azonmodal eo Rea keozeny az loh hattrwl es az poharatis Neki aggya Nem vyzy ely [Kv; Tjk III/3. 347]. 1608: mingiarast megh iedék, hogy nem iot iut uolna megh [Szentegyházassolárfalu U; OfLev.]. 1618: mi ... igen szépen felosztuk az bort és megivuk [BTN² 84]. 1621: Jeóuenek Fejeruarrol Suteok es Csizmadjak ... Az sert meg nem akaruan innja attam) 2 ejtel bor (!) f —/16 [Kv; Szám. 15b/IX. 83]. 1667: tekozlasat en eo kglnek nem vettem eszemben egyebet hanc(m) az mit megh eot s jvut [Jobbágyfa MT; BálLt 50]. 1750: akar mennyi bort igyik meg az Uraság Korcsomáján, soha az árát meg nem fizeti [Szság; Told. 3]. 1758: azon Hadnagy ... látván mennyi bort ittanok meg rovársra el hült rajta [O.kocsárd KK; Ks 8. XXIII]. 1773: a Dajka egy korso éget bort a' pitvarba az osztováta alá dugott vala ... meg találám ... azonba Csegi György is oda érkezvén ... edgyütt még ivok [Selye/Magyaros MT; BetLt Joh. Kardos (29) auriga

vall.]. 1809: Hány fertály bort ... Ittatak meg ? [Dés; DLt]. 1849: Szabo Ferentz ... fogadásból egy fél Kupa pálinkát meg ivutt [Gyalu K; RAK 215].

Szk: *meginni való*. 1614: Ez a Báthori Gábor úgy felfuvalkodék magában, hogy ez világon minden fejedelmeket semminek tart vala magához képest ... Báthori Gábor és Imrefi János azt merik vala mondani, hogy: Az eszes lélek országa, Erdély nem ország, hanem csak megenni s meginni való, más országot kell keresnünk, azmelyben uralkodni kell [BTN² 57] * *megissza az áldomást/áldomását*. 1568: Valentinus Erzenygartho, Simon Varga, Mathias Takachy fassi sunt ... Ezt túgyúk hogy Zóchy görghazatys wott vala, Erre valo kepest hogy ezt ók az Zeybert görgnek attak volt, az aldomasra odais hitta volt, Ez embe-reket, az aldomast meg Jttak de az penzt ez napig sem vitte oda Soha [Kv; Tjk III/1. 170]. 1597: Gellien Imrehne Kalachsewteo Kata azzony wallia ... monda Marton deakne azzonion, Jo Ersebet megh ittuk annak aldomasat, en mondek, No Jo nene(m) vgi igiatok megh aldomasat en hiremnel kewl hogy bizony megh búsulok miatta [Kv; Tjk VI/1. 59–61]. 1634: mondek, am megh olvasak az penzt, de megh ne(m) ittak megh az aldomasat, kire monda ... it kellene megh innya az aldomast [Mv; MvLt 291. 27a] * *megissza a cokipohárt*. 1631: monda Pal Ura(m) ennekem hogi megh ittak az czokj pohart harma(n) [Mv; MvLt 290. 258b] * *megissza a Szamos/ta tengert* fulladásos halálát leli/halálal lakol. 1597: Mierthogy Kadas Janos Gratiawal obúialt, teczik hogy az azzony ... megh zabadúl, de ... ha teőbeor affele vetekbe(n) talaltatik sakba bútatwa igia megh az Zamost [Kv; Tjk VI/1. 98]. 1614: az én Istenembe bízom, s hiszem, hogy megtart, hogy nem kell meginnom az tengert [BTN² 66] * *megissza Szent Mihály poharát*. 1775: Kupas Mihály igen részeg volt azon a napon iván meg Sz Mihály poharat [Tarcsafva U; Pf] * *bort vki egészségéért* ~. 1662: Kegyelmed egy pohár bort igyék meg egészségémért [TML II, 255 Kászoni Márton Teleki Mihályhoz]. 1764: Hanem ha ... egy kis jó bort méltóztatnék küldeni más jó Uraimnak Ngod egészségéért meg innók [Sz; LLt Fasc. 160] * *eb/kutya issza meg vki vérét*. 1647: Gagia Gaspar monda nagy kerkedve ... vgi czielekszem megh ma ueled, hogj az ebek iszszak megh az veredet [Kv; Tjk VIII/4. 211]. 1803: Mikor jüvünk vala az Malombol haza halánk vészékédest, Pál Andrásnit hat kisebb pál András szidja Pál Györnét hogy ide ne jőj Vesztet teremte mert ugy meg verlek hogy a kutya issza meg az veredet [UszLt ComGub. 1201u] * *megérdemli, amit megiszik és ~*. 1596: Tuggiak az Iambor zolgak minemw faratsagom volt ennekem ott Biro vram azt akarta hogj, mind az harom rendbelj kazakozhoz, s mind az aratokhoz lassak, melliet megis chelektem Azert megh erdemlettem az mit megh cöttem es ittam [Kv; Szám. 6/XXIX. 170 Bachi Tamas sp kezével] * *vki vérét megissza*. 1592: Az el múlt Zen ferench napia(n) allunk vala az Paysos Vid (!) vduaran, latam hogy Hannagy Petermel egy palcha úala es kj mene az erezeóel az vduarra, hallam monda, beste arúlo megh yud^a veremet mind fiasol de megh kel bannod [UszT. — "Valamivel későbbi kéz más tintával az u és a d közé felül egy a-t toldott be]. 1638: az Aszony eb nemzetsegnek szida varga lanost, á fertelmes kuruanak az Nemzetsege, megh iuad az veremett [Mv; MvLt 291. 134a]. 1764: Murvai Janos ... fenyegetődzött az Incusok ellen olly formán, hogy addig nem nyugodnék, mig közüllek valamellyik(ne)k á verit

meg nem inná [Torda; TJKt V. 226]. 1846: Darvas nem szűnik engemet ... azzal fenyegetni, hogy mind addig meg nem nyukszik mig veremet meg nem issza [Dés; DLt 530/1847. 28].

2. *ltan* (hosszasan) elidogál/iszogat; a bea(un timp îndelungat); (lange) wegtrinken. 1657: Az lakodalom a főasztaloknál nem lön igen részeges, az mfg akarák, ivának az vajda ... megjüve, és mivélünk igen megivék untuntunkig [KemÖn. 266]. 1710 k.: Egynehány holnapig én csak egyszer sem feküdtem le előbb egy órakomál vagy néha éjjélkor ... a kerülő polgár elhívott néha a kerülés végén a házához, és ott jól megittunk [Bön. 564].

3. *ltan* berűg; a se imbáta; sich betrinken. 1657: az atyám ... egykorban hazaérkezvén, jól megivott barátival s én akkor fogantattam [KemÖn. 19]. 1710: hozzáfogának az italhoz, rettenetesen megivának [CsH 198]. 1799: Desi oláv Nemes Gyepes György ökemeis már jól meg iva [Dés; DLt 109/1812].

4. lenyel; a inghiți/bea; verschlucken. 1632: olliat ittam meg ki miatt soha giermekem sem lezen tulle [SzJk 36]. 1639: En egjeb büjös bajossagat nem tudom, ennek az Kallai Giurkanenak, hanem mikor az szegenj Apamot hazza^a búueöle ... az ganejat aszala megh s azt attá megh inni az apamnak [Mv; MvLt 291. 188a. — ^aÉrtsd: hozzá, azaz magához]. 1705: Ugyan ma küldött vala a fejedelemaasszony az úrnak valami sűnű levét, mint a párnakenő, hogy megigya mert igen jó orvosság volt fél ejtelyi, és egyhuzamban csak meg kellett volna innya, amely lehetetlen [WIN I, 365].

5. (pénzt/vagyont) italra költ, eliszik; a cheltui pe băutură; (Geld/Vermögen) vertrinken/saufen. 1570: Kochis gérne Borbara vallya, hogy Egykört kerdy volt palochy Janost, hogy ha megh veotte az Thorozkay gergel hazat Azt Monta neky hogi megh veotte(m) Regen Az Rezeges Bestie kurwafya hazat Megh Itta ennek arrath ... Al enneke(m) ez haz 200 ftba az felyt eokis Megh Jtthak [Kv; TJK III/2. 84a]. 1574: Farkas Balas Azt vallya hogi Mikor Eotet hiua Agoston az tyzedes hogi az keoz penzt meg Innak eo Ittette volt rea hogi az teobyt ely hina kyk az Tyzedbe valok, Mond hogi Eo nem hya Mikor az penzt meg Ittak volna es haza Indwltak volna, Adam az varga lazlo hazatwl leot ky, Es vgi zolalkodot eo zve Agostonnal az penz feleol [Kv; TJK III/3. 345a]. 1590: Az Lukachy penzebe adott en neke(m) Basa Georgy egy kupa borra valoth, en meg lúam [ÚszT]. 1639: az az lmrh egi lo arrat mind megh iut ot az eo hazanal [Mv; MvLt 291. 202b]. 1730: mondák találtunk hat sustákat. s mingyárt az borra viszik, s megiszszák [Altörja Hsz; Borb. I Opra Istváné Kata Provida vall.]. 1757: Keszeg Pál feles adosságné rakatt magára ... melyeketis maga egyedül vesztegette és tánczolta el és megis itta [Gálfva KK; Ks 66. 45. 17c]. 1776: az maga köbéli részinek árát minden béres^a ha tetzik igya meg a' régi usus szerint a' társasággal vagy maga hasznára is fordíthatya [Torockó; TLev. 7/5. — ^aBérben dolgozó bányamunkás]. 1780 k.: Akosfalvi Szilágyi Sándor ... miket vesztegetet és ivut volt meg [Msz; MbK X. 59]. 1830: 100 forintot meg ivutt feleségestől [Malomfva U; Ben.].

Szk: megissza az eszt. 1710 k.: szóról-szóra így halálam, mert igen nagyon monda ... tőle reám jöven azon pohár, elvevém és mondám: Miért nem mondád oda a nagyját, mint Teleki? Monda: De Isten úgy segéljen, ő sem mondana bár olyan bolondságot. Elköszöném s meg-

vám, noha én másként ekkor sem ittam meg az eszemet [Bön. 738].

6. *megissza magát* leissza magát, berűg; a se imbáta; sich betrinken. 1820: Székelly Rosirol mondhatok még annyit, hogy egy haszontalan iszákos személy, ha meg issza magát mindent beszél meggondolás nélkül, meg jozanodván pedig ... mindent el tagad [Várfva TA; JHb 48 Bontz Mária Szakmári Sámuelné (37) vall.].

7. *meginnia ad* (mérget) megitat vkivel; a face să bea (otravă); (Gift) jm zu trinken geben. 1584: Barbara Zabo Caspar Zolgaloia vallya, Hallottam Zabo Catotol hogy lelek Curwazta fazakas boldisarnet, eztis monda: Eregy the Meny az kowachokhoz hoz vas zart, had Aggyam megh Innia Az fatilla lelek kwrwanak ez fazakasnenak, had bolondoskogyek velle de Nem tudom ha meg Attaye Innia Avagy Ne(m) [Kv; TJK IV/1. 217].

Ha. 1715: iut volna meg [Bethlen SzD; BK]. 1730: Ivutt meg [Szentbenedek SzD; Ks 26. XIV]. 1731: meg ívék [Császári SzD; WassLt]. 1743: meg ivut [Szászkerked K; LLt] | ivutt meg [Tóhát AF; Told. 3]. 1758: meg ivut. ittanak meg [O.kocsárd KK; Ks 8. XXVIII]. 1767: meg innya [Majos MT; Told. 26]. 1774: ivut meg [Mocs K; Ks. Varro János (26) jb kulcsár vall.]. 1780: megivutt [Fotos Hsz; HSzjP]. 1798: meg inya [Méra K; AggmLt C. 108]. 1814: meg ivut [Buza K; LLt Csáky-per 131. L. 38].

megiszkabál megigazit/javít; a ajusta/repara; richten, ausbessern. 1609: az oras Az Tomio(n) valo dezkakat, mellye(n) Az Hold vagiony megy Igazitota ... megy Izkabbaltha és az oratis megy tiztogatta fizettu(n)k f l d 85 [Kv; Szám. 12b/IV. 114].

megiszkabáltat megigazitatt/javíttat; a da la reparat; richten/ausbessern lassen. 1606: Az ouarbeli swtő hazban ket Tekeniót Iszkabaltattam megh, attam tőlle f — d. 25 [Kv; Szám. 12a/I. 29].

megiszkabázott iszkábával összefogott, megjavított; prins cu scoabă, reparat; mit Klammer/Krampe zusammengefaßt, ausgebessert. 1778: Meg szkábázott szarvas Teknő [Nagynyújtód Hsz; HSzjP].

megiszonyodik eliszonyodik/borzad; a se îngrozi; sich entsetzen. 1823: Rátzkövi Uram ismét nagy agyarkodva gyakával Pintyéhez fut a Szekérbe s ott is fogát tsikorgatva iszonyu szidkozódások közt azt mondja^a ... ugy anyira hogy mi meg iszonyodtunk a nagy mérgitől és káromlásától [Mezőbánd MT; DobLev. V/1070 Miklosfalvi Josef a szék assz. kezével. — ^aKöv. a román nyelvű szitk.].

megiszosság ittasság, részegség; betje; Betrunkenheit. 1812: nem a porontsolatából Cseleküdtem (!) hanem ... Csak a magam meg iszosságomban [Zágon Hsz; Szentk. II].

megital megivás; bűt; Trinken. 1657: Ez^a ... Mind-szenti Gábormak azt beszéllette, hogy Zólyomi Dávid egészségejért és szabadulásáért köszöntem pohár bornak meg nem italért akartam volna megöletni [KemÖn. 164. — ^aCserényi György]. XVIII. sz. köz.: ott a két kupa bor meg itala után annál erősebben el részeggettenek [TSb 47]. 1794: el mentem itten Maros Szent Királyon^a harmad magammal a' Mátyás Jantsi házához egy fél kupa bornak

meg itala végett [Berz. 9. 74. — ^aMT]. 1796: mitsoda gondolatból esett ezen Borkak meg-itala a'rol ... ha most nem irunk is, csak elég az, hogy a mértékletlen Bor-itala ő kegyelmének Betsületet nem szerezhetett [Récse Sz; KCs]. 1822: egy pohár Bor meg itala véget elhivut engemet [Dés; DLt 133]. 1843: bé mentem ... azan piazti Fogadojába egy fertáj borkak megitalára [Dés; DLt 586. 16].

Szk: áldomás ~a. 1794: a Mlgs Matskási Ferentz vrtol ki vett Török búza Földeknek, Áldomással meg itala véget a Svább vttzai Kortsomában menven ... jól meg borosodtak [Déva; Ks 79. XXVI. 10] * *pohár és egészség* ~a pohárköszöntő. 1704: minekutána az sok poharoknak és egészségeknak megitala végbement volna, az asztaltól felkelénk [WIN I, 230].

megitat 1. (állatot) vízzel ellát; a adápa; tránken. 1633: Az szolgat az kútra kútek hogi az marhat megh itassa [Mv; MvLt 290. 127a]. 1635: Mezaros Zoczy louauul edgiut allat az en loua(m) delkor az kuto(n) edgiut uele megh itatok, esture kelue mondok egy masnak jere koma itassuk megh az louakat estvere [Mv; i. h. 291. 48b]. 1731: Az mint eddig volt reggel olyan időb(en) tisztcsák, itassák és abrakolják meg az Lovakat [JF lovászmeisteri ut.]. 1754: Marhaimot akarván meg itatni bökkenős lévén mindenütt hogi az viz mélj, meríteni akarván belé estem [Karácsonfva MT; Berz. 15. XXXII/10]. 1843: A' Menes meggett legelődő marhákat meg leheté itatni a' Felső Sziki Ton a' nélkült hogi a határ barázdán keresztül ne menyenek ? [K; SLt Vegyes perir. vk]. — L. még RettE 164.

2. itallal kínál/tart; a da de büt; Getränk anbieten. 1736: régen olyan szokás is volt ... hogy az leánynézés után az leány apja két atyafiát elküldötte az legény házához; azok háztűz-látóknak hívtattak, azokat is az legény cselédestől jó szívvél látta, megittatta, táncoltatta [MetTr 376]. 1763: ebédén jól meg itatott, ebéd után Rosolissal tractált [Mv; Told. 33/25].

3. folyadékot/italt vkivel elfogyasztat; a face să bea; trinken lassen. 1631: Mihály kövacz harom pohar bort egy mas uta(n) megh itata Georgy kovaczyczial [Mv; MvLt 290. 241b]. 1703: az mellyik job leszzen abbul iszunk velünk erővel meg nem itattya [Ks 96 Komis István feleségéhez]. 1775: Láttom szemeimmel hogy Tiszo Makaria egy jo korso pálinkát vitt ... de kikkel itatta meg, nem tudom [Mezőbánd MT; WassLt Kálnaki Kis István (35) ns vall.]. 1843: Török Ilona ... egy évig kinezván őt a hideg — egy dongai oláhné ajánlá, hogy meg gyógyítja ... ördög rakolyát s kigyó füvet összefőzvé, annak leviből 3 jo pohárral egymás után megittatott [Nagykapus K; RAK 11].

Szk: ~ja a vizet vkivel vízbe fojt. 1620: mo(n)da en előttem Vayda Ianosnak czinege Antal, io zerenczied te Vajda Janos hogy itt ne(m) erenk hogi az pallorúl el vgral, meritt megh ittattiuak vala az vizet veled [RLt O 5 Sos Mihály kidej (48) Doboka m. vice bírja vall.] * *kutyával itatja meg vkinek a vérét*. 1732: latam Medgyes Janos Uramot hogy jo vala az uton le mezitelen kardal s rutul szidgya vala Balog Sandort fenyegeti vala hogy meg itattya a kutyatokat a verit [Szentimre MT; BalLev.].

4. berúgat, leitat; a imbáta; betrunken machen. 1603: Kowaczj Lukacz Etédi Lofeo Ember ... ezt wallia, Tot mihalj mag wetőből Jö wala haza be hiua hogiay görgjnj

az katonak kapitaniahoz wgy meg Jtatak ot Tot mihal hogy El nem Jarhatot Az ő wendeget penig Zembeys zitta hogi wgi meg Jtatta [UszT 17/23]. 1778: Ez az szegény valami ismerőseivel találkozáván a városan, megittaták, jóllehet nem volt itkányos [RettE 385]. 1814: mikor Dobai Uram az Exponensek ellen eskettetett, a' Tanut előbb jól meg itatta, hogy részére jól valjanak [Dés; DLt 56. 21].

5. (pénzt) más itatására költ/mással elitat; a cheltui banii pe bătura oferitã altor persoane; Geld mit/durch jm/jn vertrinken lassen. 1823–1830: a húgom is szerette a cifrázkodást, és magára sokat költött az ágya fenekiben találtam egy pár új papucsot, strimpflit, kesztyűt ő ugyan azt mondotta, hogy ajándékba kapta, de láttam, hogy a bor ára, mert pénz seholt sem volt. Ő vetett az apámra, hogy issza, itatja, az apám pedig reá vetett, hogy a legényekkel s deákokkal megittatja s magára cifrázza [FogE 129].

6. (folyadékitaással) megmérgez; a otrăvi/ucide (cu otrăvã dizolvatã în apă); (durch Trinken) vergiften. 1777: az Incta Firjét ezzel fenyegette: Várj meg kutya teremtetted Toklija, mert ha egér követ kaphatok, de meg itatlak [Kv; TJK XVIII/6. 91].

7. be/felszívát; a face să fie absorbit; aufsaugen lassen. 1782: a' Bort a' Földel meg itották [LLt 2/24].

Szk: vki vérét a földdel ~ja. 1771: éngemet is aval fenyegetet Veres Tot Pista hogy mind addig nem nyugszik míg a földel a véretem meg nem itattya [Dés; DLt 321. 8b Barbara Bányai cons. Andrea Pap (40) vall.].

megitathat (állatot) vízzel elláthat; a putea adápa; tránken können. 1672: ha mikor Göbölljít jártattja ot eó klme az Tobul megh itathassak [JHbB 67].

megítél 1. elbírá; a judeca; beurteilen. 1615: Egy mas keőzeöt valo keuansagokott megh Itiluen [Szentimre Cs; Hr 4/2]. 1668: Immár itélje meg Kegyelmed, akárki is, minémű periculumban forog az mi dolgunk [TML IV, 301 Gyulaffy László Teleki Mihályhoz]. 1703: Midőn más helljbeli Nemesség Régen Haza szállott s njugszik, mik penigh Egjnihányon fenn Tartassunk nagj megh terhelte-sűnkre itéllye meg Isten Kglmetek Lelke és az igasságh Méltó dolog é ? [Fog.; UtI]. 1710 k.: Nem tudja igazán megítélni, hogy ki mit érdemel [BÖn. 416]. 1792: Tekintetes Udvarbiro Ur! ... hozzám intézett Levelét vettem ... mellyből látom az Erdőlésnek illetenségét, de mit tudok tenni ... Kristori, és mások hasonlók Kedvek, s akaratyok szerént Erdőlnek No már itélye meg az Ur hol van az erő a melyel ellent állhassunk az illyen vakmerőknek [Ks 75. VII. 253 id. Balia Sámuel Imreh Ferenc dévai ub-hoz]. 1818: à Sogor vr(am) meg elégedett volnaé azon becsüvel ? Itélje meg maga, részre hajlás nélkül [Szentbenedek AF; DobLev. V/1013 Mohai Lőrincz Bartok Ádám-hoz].

2. eldönt vmit, döntést hoz vmiben; a decide; entscheiden. 1583: iariatok megh mind az harom falunak hatarath es Isten zerint igazan, itilitiek intezetek, es limitaliatok megh, hogy ha milto neky attol az eo faluia dezmaiatol anny arendat fizetni, mint az Ormany, auagi kereoey dezmatol fizetnek, auagi nem milto [WassLt fej.]. 1589: Az Tanacz hazba veottem hat kenieret egi egi penzest hogi az vram megh itiliek, dragan aggiak az swteok vagy nem d. 6 [Kv; Szám. 4/X. 15]. 1593: akarki, az ki bort hozot

korczomara, addigh ky nem keszte az bort migh nem az porkolabnak hirre atta es lato pohart adot az porkolabnak kostonlara, eo Itelte megh hani penzre kel kezdeni kupaiait [UzT]. 1597: mű egy nehianian, Georŷ Miklos, Leorincz Istvan Nobiles, itiltwk megh keozteok mikepen briaik [A.csemáton Hsz; HSzjP Nic. Bod (60) ns vall.]. 1677: ha kik afféle subterfugiumokat keresnének magoknak, a' Törvény tévők jo lelkek isméreti szerint itillyék-meg, hogy ha a' Decretumban specificalt, vagy azon kívül méltó, s' nem csak praetextualis okok forognak a' dologban, áthatnaké-meg, avagy nem? [AC 188]. 1796: böltsen Méltoztatik a' Méltóságos Királyi Tábla meg Itélni, hogy illyen embereknek a' kik ha szinte Jussok lett volnaik a' fel kért Privilegialis Levélhez, de azt örökössön el vesztették, vagyoné Fel Perességek vagy nintsen [Mv; TLev. 5/16 Transm. 16 tábl.].

Sz. 1662: Tetszik-e hogy szem eleibe vessük e dolgot^a? Akinek füle vagyon a hallásra és ítéletre, hallja és ítéltje meg! [SKr 101. — "A 'nyírt papi rend" kárhozatos tevékenységét].

3. elismer, jóváhagy; a recunoaste/admite; anerkennen, guttheißen. 1569: Vıcey Janos Nyro Simon ellen, Történ zerent talaltak hogy wıcey Janos az bizonsagh mellet meg eskegyek, chyak o maga, es vg legye(n) qúe az föld, ezel wıcey Janos meg elegedek, de az mas fel apelala, wıcey Janos ezt apelalta hogy miuel meg szantottak, hatalmot kquet vala, es hogy az zantassal ne tartozzek, de o k.nek meg ne(m) Ityltek az hatalmat, es Wıcey Janos ezt apelalta [Kv; TJK III/1. 255]. 1590 k.: azt rendelték, hogy az kik az piach zeliébe lagnak es feo korchiomások azok tob adot adgianak az zegeny keossegnel, miuelhogy eok lagnak az hazon ueueo helien ... Az fel Peresek penigh eo magok megh iteltek hogy meltan teobbet erde(m)lenek az korchiomások az zegeny keossegnel es teob adot adgianak [Sz; UzT]. 1704: monddák az urak, hogy a generálnak jött az az decretum De azt sem communicálák az intussal ... hanem csak voxra menvén a dolog, az Gubernium megítélé legitima diétának [WIN I, 149]. 1817 k.: A Procurator elvette a' Testimoniumat, és levítte a' Groffné szállására, 's egy darab idő mulva fel hozta, aztat allegálva hogy Nagyságod fizessen indebitat, mível hogy a' Recursust nem prosequálta 's az elébbeni Ítélet vétségék elég tételbe — eztet meg is Itélte a' Papság mind azért hogy Nagyságod a' Recursust nem prosequálta 60 napok alatt, mind pedig azért hogy személyesen nem jelent meg [Héderfája KK; IB. Veress István tt. nyil.].

4. felbecsül/mér; a evalua/estima; (ab)schätzen. 1580: Myert penigh hogy ekedigh esset vgya(n) nagy fogiatkozás, A myat hogy az hust borybe es laba(n) Itiltek megh, vgeztek eo kegmek hogy Az hust mind ot kwn az vago hydon mind penigh It ben az Mezarzeke(n) megh ityllyek Es ha ot kwn laban megh ne(m) ismerhette az láto mester Itillie It be(n) megh [Kv; TanJK V/3. 216b]. 1591: Theleki Istuan valla, Mikor Nagi Balas testamentumot teon ott valek, ammiket eleo zamlala, kinek mit adot, es miuel ados ... valami araniakat mond vala hagi nem akama azon el venni Pal vram az mint lama, kit mys megh Itlenk hagi meg eri azt [Kv; TJK V/1. 79]. 1648: Az ruinak mellet hoszan az fak keozot s-egyebwtys meny szeker keo lehessen megh nem itilni igazan [UF I, 850]. XVIII. sz. köz.: Mi ... azok(na)k a földke(ne)k látására ki menvén megh néztük megh itéltük hogy a' mely földet eo kglme ád ott ... az hasznosob a' Kápolna mellett valo földnél

[Kebelesztiván MT; MMatr. 299]. 1823–1830: A lecke-mondás classisbeli bizonságok előtt ment végbe, az expositióból s frásból való vetéldekést pedig a publicus praeceptor ítélte meg [FogE 123].

5. elítél, rosszállólag vélekedik vkiről; condamna; ver/aburteilen. 1675: Kegyelmedet kérem, igaz szívből származott írásimért meg ne itljen [TML VII, 16 Teleki Mihály Béli Pálhoz]. 1692: (A jószágot) ha ki váltani műk fia(n)k ne(m) akarnak melta(n) tselekedhetne eo kglme, de mik negyen leven fia(n)k megis eo kglme(ne)k engednők ki váltani az bolond is megh itelne minket erette [SLt AU. 54 Pókai Sárosi Zsigmond nyil.]. 1867: Sogor Urék azt kívánják, hogy a miképp a törvény ki mondotta a szerint a Jószág meg váltási árt fel veszik. itt bételik édes Sogor Ur! az a köz mondatt Ebnek huzzák padra fejít, s' eb huzza pad alá — ne hogy a Sogor ur ezért meg ítéljen, mert csak is atyafi érzetemet kívánom kifejezni [Bözödújfal U; Pf Kovács Sándor lev.].

Sz. 1811: A' ki mást meg-itéll, ő-is ítéltséék: Ki meg-vét másokat, ő-is meg-vettségék [ÁrE 95].

6. ítéletet hoz (vki dolgában); a pronunța/decide/hotărî (în privința cuiva); ein Urteil fällen. 1589/XVII. sz. eleje: Edgi heti beres Legeni se válthassa es hagihasa el Gazdiait semmi egieb wdeoben, hanem Kis Aszszon napian ... Ha penigh az el hagihasnak bizonios elegedendő okát adhatná, az Ceh meg itillie mindgiarast haladeknél kwl; Mert ha ez wdó alat gazdáiát elegedendő oknél kwl el hadgia niolcz forintal bwnettessek es mindenwt miue fel tiltassek [Kv; KómcArt. 5–6]. 1592: Hogy semmi fele pwspek a' Coloswary embert Secular(is) Caussaban meg Ne itillie, semmire se keötelezhesse [Kv; Diósynd. 18]. 1595: Az J bizonica hogy az A hatta el a feleséget, ne(m) az felesége eötet az Vrat az felperest. Meg itili az vtan a' teorueny, mellyik félnek megien teorüenyé masik ellen [UzT 10/49]. 1599: Zitkai feleöl penigh most kesebben es elseöbben(n)is egiebet ne(m) szollek hane(m) mikor raita(m) chelekedett factumi feleöl bizonitok Akkor zitkay feleollis bizonitok, es Azt mondo(m) hogy dyomo(n) vagio(n) erette, es az kezteri feöldre eytesertis kylene kylene. 24. ghiran feöldre eytesnek terhen vago(n). Itllje megh a' teoruenj [i. h. 14/36]. XVIII. sz. v.: (A) Szék in Line a Politica igen terhesen megis ítél vala hogy én tartozom azon zuvatot által venni, holott én sem Bakalotol sem a' Pakulártol soha nem vettem egy Lovatis vagy Kantzát, sem soha Száculynak nem adtam egyetis, meg a' Tolvajt magánál a' Major Háznál lappangtatta duggatta, és tartotta [Kissolyos U; Márkos lev.]. 1832: A' Tekei^a Magistrátus Kovács Jánost Feleségével folyt válás pere következtésében ki világosodott Nős paráznságért Föbeli Keresetben megítélte, az F.K. Gubernium eleibe felküldetvén, 1828-ban az Ítélet Cassáltatott azon okból hogy a' Tekei M(a)g(ist)rat(us)nak nem volna hatalma criminalis keresetekben Itélni [Borb. II. — ^aK]. — L. még WIN I, 158.

7. ítéletileg/törvényesen elrendel; a ordona prin hotărîre judecătorească; durch Urteil/gesetzmäßig anordnen. 1584: az eo kegmek teorwenie meg itilte hagi transmutalny kel, kinek teys cedaltal [Mv; Bállt 80]. 1590: az theorüeny meghis Itilte volna ket reszet Adni [UzT]. 1593: Budai Tamas vram valla ... Tudom hagi 1588 esztendeoben, az en birosagomba kezdetek az per Aizler (!) keozot es zep Janos keozot, ez adossagh feleol annak vtanna 1589 esztendeoben jeoue el az Adam Eizler zolgaia Gazpek (!) es az plenipotentialis leuclre itilek megh neki az adossagot

hogi meg aggja [Kv; TJK V/1. 349]. 1606: az A. p(ro)testal az mely leüleire fogott volt an(n)ak(is) pariait kéua(n)nja

Az J. p(ro)testal, ha az teóruenij meg itelj Akkor mas-sara adgia, de teórueny latatlan ok leüeleknek massat ne(m) adgia [UszT 20/77]. 1634: Tundo(m) azt hogi en sido mihaljnak zamba att(a)m az en Johomot mert paztoro(m) Vala egjet el ueztenek bennik ... en imar megh perlette(m) uala Sido Mihalt az tórueni megh itilli vala hogi mast agjon helibe(n) az Vta(n) nekem megh hozza Sido Mihalt az Johot [BLt 3 Szabo Matthe Kazo(n) Uy falui (34) ns vall.]. XVIII. sz. eleje: In Anno 1699 Februariusban ítélte megh az ország Gátot köthetessenek a nagy Maroson [Berz. 13. I/16]. 1768: a nevezett földet, meg itilven az Mlgos Tábla, hogy tartozik remittálni [Szentimre Cs; Hr 5/44].

8. odaítél; a adjuceca; zusprechen. 1572: My azert az Drwllia neuo Erdeot Iteltwk telliesseguel Serej Fencznek ... Az Rethetis Jakczj vramnak meg Iteltwk, azt az egj Rethet, kit attak volt az papnak [Szság; Wlt]. 1574 k.: leowe My Eleonkbe Ez varosbely felwnk Chisar Peter, hozwan my Nekwnk Egy Ados lewelet 117 forintrol valot, ky eoneky Adot volt ... Nagy Banyan lakozo kakas gergelne, Monda azt Mynekwnk hogy Minekwtanna Az ados lewelben Rendelt fizetoe Napok ely Mwltanak volna fely Ment volt eo Banyara ... Latwan az otthwalo Byrak az Nytlwan valo adoszagot Meg Iteltek volt neky [Kv; TJK III/3. 316a]. 1591: tudom hogy az teorweny megh Itelte wala Mihaly Kowaczj kiraly birosagaba(n) Zaz lazlonak azt az feoldet meljrwl ell hozta vala az bwzat Domokos Peteris ott vala az teorwenibe(n) eo monda kiys az teorweniet [UszT]. 1605: az molnot haznawal kewana megh, kit az teoruenj megh Jtele nekj mynden haznawal juxta acquisitione(m) [i. h. 19/73]. 1626: Teczet Azert mi nekwnkis miuel Anna Azzoni mi Eleottwnk nylua(n) megh mutogata, hogy maga munkaia, es faratsaga vtan czinaltatta, az pártát, es koszorot, Annak okaert azbely portioiat Janos vramnak megh ne(m) itiltwk [Kv; RDL I. 16]. 1629: Deuaj Istuan ... modgia valo, hogi ha szinte teórueni szeren megh jüliknekys az husz forintot Hadi Gieörginek, de eo ugian bizony nem adgia megh [Mv; MvLt 290. 176a]. 1694: A T. Eccla mind ezeket jól meg fontolvan által latta es meg itelte ... Egeresi Mihalyne Unokainak azt az örökseget [Kv; SRE 24].

9. ítélkezik vmi felett; a judeca, a face judecată; über etw. urteilen. 1619: Messiássá akarja magát tenni s meg akarja ez világot ítélni. Hopp haja ! Így confundálja az Isten az embereket [BTN² 223 Borsos Tamás Péchi Simon kancellárhoz].

Szk: Isten ~/ítélje meg. 1658: El vettem az leveledet melyből értem, hogy frod, hogy szándékkal te nekem nem vétettél. Ugyanis a te ítleted szerint úgy vagon, hogy te nekem nem vétettél volna ... én értem bár az Isten meg ne ítéljen benneteket [TML I, 155 Teleki Jánosné fiához, Teleki Mihályhoz]. 1673: Vagon Isten menyben, ítélje meg, ha Viski miatt vesz az ország [TML VI, 446 Naláczí István ua-hoz]. 1712: Ha az Isten igaz, lehetetlen, hogi kgmedet meg ne ítillye az en vexatiomert, ártatlan szenvedésemért [JHb Jósika István Jósika Imréhez].

10. ~i magát ítélkezik maga fölött; a se judeca; über sich selbst urteilen. 1662: Kezdjük el ... a megnevezett nagy véteken most is azon vesztettünk, hogy jóidején meg nem ítültük magunkat, melyly ha műveltünk volna, a keserves ítélet Istenünknek nem szállott volna reánk [SKR 713].

megítélendő törvényesen kiszabandó; care urmează să fie aplicat/stabilit; gesetzmäßig zu verhängend. 1823: Ezen ... feles számú Verős Gazdák által Magokéva tett edgyezést vagy Határozást Magomis helyben hagyom s megerősitem vgy hogy azon 12 Rforint büntetés jo és szükséges helyre fordítódjék, és ha valaki ezen büntetésre is nem hajtana más meg ítélendő büntetéssel is ezen edgyezés meg tartására szorítottassék [Gyéressztkirály TA; TLev. 9/47 gr. Thoroczkaí Pál aláírásával].

megítélés 1. ítélet; sentință; Urteil. 1801: azon ... keresetnek végső megítélésére mind két részek megbírálak Nms Maros Szék(ne)k három keresztény valláson lévő VK Birájit ugymint Kebeleí Tkts Nagy Dániel, Tsik Szt Mihályi Tkts Balla Mihály és Szt Istváni ifiabb Gál Sigmond Urakat [DLev. 1. VIIIA. 21]. 1829: ő az elsőbbszóri megítélésre mindjárt meg hagyta a ' Szai áruló Legényeknek, hogy ... adnák ki^a [Kv; MészCLev. — *A pénzt].

2. (törvényes) elrendelése vminek; ordonare; (gesetzmäßige) Anordnung einer Sache. 1772: ha az I. Grofné Malma el talál romolni, vagj kárt vall, a' Titt Birák Vrakot Malmom fel emelése meg itilesére éppen nem mozdíthatja, mivel senkinek is más kárával gazdagulni nem szabad [Kük.; JHb LXVII/220]. 1798/1799: a' Juramentum meg-ítélésének semmi helye sem lett volna [Torockó; TLev. 5/16 Transm. 420].

megítélhet 1. gondolhat, vélhet; a-şi putea imagina; denken/meinen können. 1657: szolgálím borra menván ... az kaput nyitva hadták, s éjjel az lovak mind elszaladozván mind elmentek ... felvervén az legényeket, mint olyan útban minémű búsulással, megítélheti akárki [KemÖn. 92]. 1678: Az kik pedig Vesselényinek adhaerensi, ha az dolog úgy léssen, az mint írá, azok vele együtt desperatióban jutván, megítélheti, mit cselekesznek [TML VIII, 54 Teleki Mihály Naláczí Istvánhoz].

2. át/beláthat, elbíráthat; a putea judeca/califica; durch/einsehen können. 1606: Kegmetek azért ne cziak az dolognak az elejt hane(m) az vtolljatis considerallia, mert ha kegmetek Bedeo Mihaly Vramott akkori dologért haborítani es karosittani akarja mingiarast az eo felsege gratiaia így semmi rendeknek ne(m) haznal, kyt kegmetek megh Itelhet [Kálnok Hsz; UszT 20/14 St. Bedeo trium sed sic. capitaneus aláírásával]. 1623: Megh itelhetj bölczien, hogi enis magamnak es Giermekimnek, kárt nem tehete [Szamosfva K; KCs IV. 102 Joan. Mikola lev.]. 1648: Kgmetek bölczien megh itilheti, esztendot által menyé sok fele inség, szolgálat, Postaság, es gazdálkodás foroghion raitunk es ezere semmi jovedelm(ü)nk ninczen [Dés; DLt 424]. 1670: mivel az szegenysegh igen megh nyomot bennünköt arra nem érkezhetünk hogy magunk ereyétől Papot tarthassunk, mely nélkül valo letel mely karos légyen Nagd kegyelmessen megh itilheti [Kilyén Hsz; BLt 1]. 1755: Ngad magais bölcsen meg itilheti hogj nem kicsind dolog mikor az igaz Nemes Embert maga Nemesi szabacságáb(an) meg akarják rontani [Szentmargita SzD; Ks 18. CII Kosa Sigmond tt lev.].

Sz. 1662: Tiszte is a megnevezett rossz Pákai Benedeknek, mely az ország végezése szerént ... érdemes személyt illetett volna, nemde nem a néhai Pethe Lászlótól és immár megnevezett Pázmány Pétertől mint promoveáltatott, a vak is megítélheti [SKR 115].

3. kikövetkeztethet; a putea deduce; erschließen können. 1595: ha resze wagon az marhaban, ne(m) tartok ellent ben(ne) Ezek keouyl az eo maga az Aszoni resze vgyan eo maganal volt, ehez kepest megh itilhetni meny volt [Szu; UszT 10/10]. 1624: en Azzonyom ... az praedikator vram keresere annak az harom ablaknak megh Czinaltatasat ueghez vizem Cziak kgd arra ualo költséget kvlgiön, menyben keszwllion pedig eggik ablak kgd ebből megh itilheti, en az magam költséggel eggiet Czinaltatta(m) az mely tizen hat forintban keszwlt, de ezek az ablakok kissebbek annal, azert talám tizen két mentől fellyeb tizen harom forintban eggiket megh kezithetni [Mv; Törzs. Torday Pal Deak öz. Belleni Sigmondnéhoz]. 1673: nágod bölczen meg itelheti; miczoda helyecze: az ki kett forintot érő [Fog.; Törzs. Cserej János kezével]. 1740: bõltsen megítélheti Ngod ... menyí vágo Marha nem kívántatik, azokból emergált károk is notabilis Summára exurgál [Kéménd H; Ks 101 Zejk István lev.].

4. fel/megbecsülhet; a putea evalua/estima; (ab)schätzen können. 1789: (A házak) mit értenek s mit érnek meg nem itélhetem [Asszonynépe AF; DobLev. III/657. 2b] | kárát az Exponens Groff Asszonyonak, most innen meg nem itilhetik [Abosfva KK; Gyl.]. 1804: Mit érnének ezen rétek prociatioji, specifice meg nem itélhetem [Marosztimre AF; DobLev. IV/875. 3b Kerta Vaszilia (71) jb vall.].

5. felfoghat, megérthet; a putea înțelege; auffassen/verstehen können. 1782: Az csekély Elmém oda nem ér, s meg nem itélhetem [Arany H; JHb XXXI/53. 37]. 1850: 20. vagy 22 loval ... 24. órát rostokolván Udvaromban, ha fel téssen 200 Lois lett volna ugys 120 véka két esztendő oh Törögbuzát, 's csöül meg egyenek, ezt földi Teremtés meg nem itélheti [Nagyak AF; DobLev. V/1282].

6. elítélhet, rosszallólag vélekedhet; a putea condamna; verurteilen können. 1710: Ott az országgyűlésiben, mintha az austriai ház fenekestől felfordult volna, olyan bolond articuluseket frának, bizony, akármely csekély elméjű ember megítélheti érette őket [CsH 383].

7. eldönthet; a putea decide; entscheiden können. 1601: Minthogy biro vramek erhetik minem eo hyek viseltettek, kihez kepest eo kegmek itelhetyk megh ha az magyarwchay kis Ajtonak lelete megh nittatasa Awagy nem? [Kv; TanJk I/1. 377].

8. ítélkezhet vki felől/vmiben; a putea hotări/lua o hotărire cu privire la cineva/ceva; über jn/etw. urteilen können. 1592: Layos Confirmallia a' Caroly Original lewelet mely Carol' akkori Hada Jdeien, Dichiri ez varosnak hywseget. Donalta ezzel, hogy Coloswart chak à felseő feiedelem itilhesse megh | Hogy minden varosbely caussakat a' varosbeliek kezöt a' Biro megh itilhessen terminalhassonis ez ellen feiedelem paranczollatiays inualidaltassek | a' paraztsagh Testamentumiban a' papy rend Ne awathassa magat, ereol indulando pereket se itelhessen megh semmi keppen [Kv; DiósyInd. 31, 39, 44].

9. ítéletileg elrendelhet; a putea ordona; durch Urteil verordnen können. 1772: mind ezekből ... az nem következik, hogj az I. Groffné Malma Gättja bővebb próbára el vágattassék, mivel ... minden Documentumaim keresetemet annyira próbállyák, hogj semmi kétség fen nem maradhat ha mindazon által mégis maradna fenn valami kétsége az Inclytum Judiciumnak, minthogy az allegalt proba ollyon mely minden difficultast superal ... nem csak meg itilheti ezen probat, sőt tartozikis adhibealni az igazság ki keresésére hittel lévén köteles [Kük.; JHb

LXVII. 263]. 1853: De hogy az köz jövedelemből semmit se részesüllyünk, ez igazsággal meg nem edgyező, egy Tiszti Elöl jároság is meg nem ítélheti ezt [Nagyak AF; DobLev. V/1365 Dobolyi Bálint lev.].

megítélhető felbecsülhető/mérhető; poate fi evaluat/es-timat; ab/einschätzbar. 1696: Meljhez kepest, megítélhető, mennji legjen ez helj(ne)k Qvantuma, az Adozashoz kepest [Szentbenedek AF; BfR].

megítélő kb. döntőbíró; arbitru; Schiedsrichter. 1667: Látom, urunk nem is iratott Francisconak az urak jóvallása szerint, hogy meg ne ütözzék azon elébbeni ő nagysága irásiban, kiből is látszik, mind hitele több van annak az ebnek, s mind az igyet igazabbnak tartják ő nagyságok (de patientia). Isten legyen megítélője [TML IV, 215 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz].

megítelt 1. ítéletben kimondott; pronuntat; im Urteil erklárt. 1710 k.: Havasalföldében a magam pásztorim adták, vesztegették el ezer forintig való ménes, juh és egyéb marhámát: a megítelt akasztófa egynéhány pálcává, szitkozódásommá vált csak [BÖn. 499]. 1795: a már meg itilt, és az ítéletnél fogva legitimalando usus fructus, és költségek légyenek a Mlgos özvegyé [Kv; JHb I/36]. 1801 k.: tessék az Urnak az Exponensekhez le jönni és a Leveleket ha tettik atyafiságoson a meg itelt moddal kezéhez venni [DobLev. II/310].

2. kb. ítélkezést látott; judecat; beurteilt. 1677: Ha a' jóságok külömb külömb Vármegyékben, vagy Székekben volnának, azon egy Vármegyének és Tiszteknak authenticum rescriptumjokra, melyben a' dolog agítáltatot, más Vármegyebéli, vagy Székbéli Tisztek, avagy Mandatum mellett ítült Mesterek, vagy Capitularis personak is tartozának ki-menni, és peragálni a' meg-itilt dolgot [AC 101].

3. (vkinek) odaftelt; adjudecat; jm zugesprochen. 1568: Aggywk Myndeneknek Twdasara kyknek illyk hogy Az wytezlew Tholdalagy Andras ... egy Rezeol, Maas Rezeol penyg Zekel Janos ... Jlyen zerzet es wegezesth teonek, hogy az Mely pertt Indyott Tholdalagy Andras az Jozagh ozlas feleol, kybe Magat Zekel Janos Ingeralta, Tholdalagy Andras valamitt az perre Eddyg keolteott Neky Meg Engedj Ennek tekyntetyvertt Zekel Janos wyzontagh Tholdalagy Andrasnak az Meg Jtyelt Negy falubol ... az ew Rezebeol ... harom Ioh haz Jrobbagyot aad eoreokbe [Gyf; BfN 54/6].

megíteltet 1. elbíráltat; a lása să judece/califice; beurteilen lassen. 1665: Ha vétkem lett volna rá, méltán magam menthetetlen lehetnék, az igaz ítélő bíró, menybeli igaz Isten legyen igaz ítélő bírja ezen dolognak, lelkeismeretiben ítéltesse meg is, ki oka [TML III, 520 Kapi György Teleki Mihályhoz].

2. (vmilyen ügyben) törvényt látott; a cere să fie judecat; (in irgendeiner Angelegenheit) Urteil fällen lassen. 1584: Rudolp Georgy valia, Ezt hallottam Pongoracznak a' Segeswari doctornak zaiabol Meggiesen Ig vegeztem vala vgmond Hozzw Martonnal, hogy kere engemet arra hogy Ne Mennek Ala feyerwarra es ne latatnok meg Transi(t)onkat, hane(m) bekelenen cozwe De mikor en mind a vegezesheöz tartana(m) magamat, hat Ala Ment Hozzw Marton es hiremnelkwl meg itiltette az eo Transi(t)oiat [Kv; TJK IV/1. 291].

3. ítéletben kimondat; a cere sã fie pronunțat in sentință; im Urteil erklären/aussprechen lassen. 1800: a Felperes^a költségit, fáradságát meg ítéltetni keri és betsületitt ... restitultatni [Hsz; BLev. — ^aAlbisi Ifjabb Baktsi Joseff]. 1807: Ugy látom, hogy a' bé panaszzoltott Agh Josefet az az idéten képzélődés vezérle, hogy a panaszlo Professor, és Testvérei néhai Dosa Adámnak nem volnának legitimus Gyermekei. Igen; de ezt a' magánas képzélődést, meg kellett előbb törvényesen ítéltetni [Balástelke KK; DLev. 4. XXXVIII]. — L. még RSzF 99, 262.

4. elítéltet vkit/ítéletet mondat vkire; a face sã fie condamnat cineva; jn verurteilen. 1677: Az olyan személyeket pedig a' Fiscalis Director, avagy Donatarius evocaltván, az hadnak le-szállítása után, akár Octavalis Terminusra, akár Gyűlések alatt lenni szokot Táblára, és ot minden haladék nélkül valo Exceptio, Processusok, és Remediumok kívül, végsőképpen meg-ítéltessék, és tizenötöd nap mulva executioban-is vétetessék, ha méltó igaz mentsége nem találhatik [AC 92]. 1796: (A) Földes Ur a' Tiszteket a' maga Forumára szokta össze gyűjteni, és azokkal szokta a' malefactorokat meg ítéltetni [Mv; TLev. 5/16 Transm. 87 tábl.].

5. vkinek odaítéltet; a face sã fie adjudecat cuiva; jm zugesprochen lassen. 1805: (A) Patzolai osztazo Successorok ... meg kínálván az Alpereseket azon(n) Forrói Tóó-Hellynek proportionalis Zállog Summájával ... mint-hogy az Alperesek a Zállog Summát fel venni, és a' praetendált zállogot közre bocsátani el mulatták ... a Jobbágy-ságon lévő Alperesek ellen véghez vitetett Törvényben hívások mellett indított Perekben ... kívánták a' kereset alá hozott zállognak egy nyolczad részén kívül lévő több részét ... meg ítéltetni [Ne; DobLev. IV/887. 1a].

6. fel/megbecsültet; a face sã fie evaluat; abschätzen lassen. 1792: a Hideg völgy Torkabéli Kaszálot ... Szóts Sándor Ur és Medgyesfalvi Juven szomszédságokban kineveztük és idei Termésit meg ítéltettük, mely egy szer-kér Szénát termőnek ítéltetett | a Törökbuza Földet viszsza foglaltuk és idei termésit meg ítéltettük melyet 200 véka Csős Törökbuzára ítéltének [Msz; MbK XII. 87].

megítéltetés ítélethozatal; pronunțare de sentință; Urteilsfällung. 1796: meg kívánom ... hogy a' p(rae)tendált földek az egész Zállog Summa el vesztésével ... meg ítéltetésével nekem viszsza adattatni meg ítéltessenek [Ne; DobLev. IV/761. 1a].

megítéltetett vkinek odaítélt; adjudecat cuiva; jm zugesprochen. 1663: Kegyelmes Asszonyom, méltóságos Fejedelemasszony akarám ezen méltatlan frásommal is alázatos mi voltomat repraesentálnom Nagyságod méltóságos tekinteti előtt, könyörögvén Nagyságodnak tülem elvett, azután nemes országtól megítéltetett kevés jószágoskámát, az én kegyelmes uram ó nagysága előtt törekedvén, méltóztassék restituáltatni [TML II, 590 Teleki Mihály Bornemisza Annához].

megítéltethetik elítéltethetik/marasztaltathatik; a putea fi condamnat; verurteilt werden können. 1679: Nagod levelét engedelmesen vettem, és az elmúlt oda ki való járásomban is Nagyságtokéival többet cselekedtem, mint sem tartoztam volna, kit nem az ő rendi és érdeme szerint vévén Nagtok, ha ellenkezőket követnék is, meg nem

ítéltethetném [TML VIII, 417 Teleki Mihály Zrínyi Ilonához]. 1806: a' gyanakodásért pedig senki meg nem ítéltethetik se nem büntetethetik [Dés; DLT 250].

megítéltetik 1. ítéletben kimondatik; a fi pronunțat in sentință; im Urteil erklärt/ausgesprochen werden. 1671 A' Medgyesi 1662. Esztendőbeli Potentiarol irt brevis Articulus tollallyuk Ennek utánna történendő dolgok, prosequatassanak az Approbata Constitutioban irott processus szerint, de ha ki poenalis azon Medgyesi Articulus szerint, ut supra a' major Potentia semmiképpen megne ítéltessék [CC 50]. 1717: Azert megh ítéltetik, hogy az Hójai egy hold szőlő ... meg hasítottassék az fele neki maradván fele Latzkonak [Kv; Pk 6]. 1766: Controversia támadván az A. és Tétsi István eőkegyelmek között az A lová(n)k az I. keze alatt lett el károsítottása felől ... meg ítéltetett az el károsítottatott lonak az J által ... léendő meg fizetése [Torda; Tjkt V. 339]. 1772: Gondviselőm ... a' Deliberatumnak nem Contraveniált, mivel abban ... nem illeten meg igazítás ítéltetett volt meg [Kük.; JHb LXVI-1/218]. 1792: (Az adósság) restitutiója okozott költsége Fáradsága Usus Fructussával edgyütt meg ítéltetett [Msz; MbK XII. 87]. — L. még KvE 211.

2. törvény elé állítatik, ítélezésre bocsátatik; a fi adus in faja justitiei; vor Gericht gestellt werden, abgeurteilt werden. 1704: Melyre a director contendált ügy, hogy minthogy annyi exceptióval élt azért az első deliberalutól elesett ... Azért kívánja a törvénytől, hogy ítéltessék meg és szóljon ad meritum, minden exceptio nélkül [WIN I, 146]. 1781: Én pedig incus azt mondom erre, hogy mikor számot vetett az actor velem, nem consummatott finaliter, mivel olyan praetensiói voltak, melyek nem voltak törvényesek. Azért méltó praetensióm volt; én pedig szolga lévén nem solicitálhattam törvényt rá, hogy megítéltessék, hanem ez gazdát illetett [Árkos Hsz; RSzF 272]. 1832: Továbbá Fel teszi Teke^a az Instantiában, hogy János Király és Erdélyi Fejedelems 1531ben adott Privilegiumába, azt a' Just ada hogy akármilyen dologért a' Tekei Civis ott helyt ítéltessék meg [Borb. II. — ^aK].

3. odaítéltetik vkinek; a fi adjudecat cuiva; jm zugesprochen werden. 1677: Ha valakik Jozságot a' Potentiarustól Törvénnel keresvén és perben lévén véle, az alatt in Causam attractus itilvén azt, hogy a' Jozság Törvény szerint ki kél kezéből, azt pusztulni hadná, vagy ő maga-is szánt szándékkal pusztitaná, in hoc Casu az Actor a' Jozsággal edgyütt a' kár tételt-is keresesse, és a' Jozsággal edgyütt az-is néki meg ítéltessék [AC 176]. 1761: a miket ki ítélt a Tekintetes Nms Szék mindenkor hozza allani készek voltak és vagyunk in eo parte és ki ítéltetett részünknek el vételére elé is allunk, mert a mit egyszer meg ítélt a Tekintetes Nemes Szék a mindenkor meg ítéltetik [Hsz; BLev.]. 1793/1794: Benedek Ferentzné Mogyorosi Susánna p(rae)tendálja, hogy mivel a régi osztályba, a Condividens Attyafiaival egyenlő capacitasu Nyil adatott Bagoban, és Aszszony népén, most pedig a' Köz földek fel osztásával Bagoban a condividens Attyafiainak Nyilja nevekedik, tehát ezen nevekedésből p(ro)portioja meg ítéltessék [M.bagó AF; DobLev. IV/739. 8b].

4. megállapítatik; a fi stabilit; festgestellt werden. 1796: Egyebek a' mellyek itten ismét, meg ismét reiteraltatnak, mint ezen Processushoz nem tartozok még figyelemetességet sem érdemelnek ugyanis ok nélkül vitattatik az, hogy ezenn most fenn forgo Copialiter exhibealt Pri-

vilegiu(m)nak még Törvényessége meg nem Ítéltetett [Mv; TLv. 5/16 Transm. 74 tábl.].

5. elfíteltetik/marasztaltatik; a fi condamnat; verurteilt werden. 1658/1741: te Gyúla feje vár imé Istentől te meg itültetél Mert ellene nagyot és sokat vétetél [EM XXXVI, 144–5 Köröspataki B. János hist.]. 1842: tisztelettel ki instálom édes bácsiéktól meg ne itültessünk tisztelettel kéremis, hogy méltoztatt ezen Expressustól nekünk küldeni negyven mfrkt [Bözüdújfalú U; Pf Kováts Sándor lev.].

6. felméretik, megbecsültetik; a fi estimat; abgeschätzt werden. 1791: úgy itültetett meg, a Ki Járo Hitesektől, hógy mennyi és hány Véka Férfő Földnek kell által adatatni [Mezősámsond MT; Berz. 15. XX/9].

megittasodhatik berúghat, megrészegedhetik; a se putea îmbăta; sich betrinken können. 1840: Hajdu Kováts János ... meg vallya, hogy a' rabak közt valo csendesség helyre állítása véget — egy nyihányat kezébe lévő korbátsal rá ütött a' panaszló Báthorinéra — ennélfogva méltónak találom — hogy olly ügyelettel tekintessék Báthoriné — hogy — kénye szerént ne ittasadhassék meg, 's fogadokba ne járhasan [Dés; DLt 36/184] Dósa István városi szb kezével].

megittasodik berúg, megrészegedik; a se îmbăta; sich betrinken. 1592: Wst Giarto Georgi ... vallia: Karaban valának nekem Aratoim Az gazdanak mint hogi korcho-maia vala ittasodanak megh ezek az legeniek es haborgani kezdenek [Kv; Tjk V/1. 287]. 1603: Erdely Balinth ... vallia ... Darabos Balas ... engemet oztan vgy hywa be Tehat Immar Horwat Adam ittas Enys chomra vgya(n) megh ittasottam vala [Kv; Tjk VI/1. 663]. 1632: Czizar Janos Inassa Gergeli fatet(ur) sic Holnap napo(n) leszzen eztendeje hogi az vram Czizar Janos hazasodek Eötues Samuel uala Vófellie, Eötues Samuel ige(n) megh jtasodot uala, es le fekvít uala az Vendegeknak el mene-tele uta(n) [Mv; MvLt 290. 103b]. 1772: láttam reggeli Templom előtt Vasárnap Vinter Ferenztet úgy meg ittasodni hogy ugj hevert az Uczczán mint a sertés [Dés; DLt 321. 69a]. 1794: Istentelen emberek mind a ketten, kiknek egész Déva Várossában sintsen mások, gonosz életűek, garáznsások főképpen mikor meg ittasodnak [Déva; Ks 79. XXVII. 10]. 1797: egyszer meg ittasadván hivatalára leg ottan Úr dolgára nem mehettém [Náznánfa MT; Berz. 3. 3. N. 21]. 1804: Dosa Ábrahám ... részeges ember lévén sokszor meg ittasodott és a' Csijánba belé dőlven sokszor kihuztam onnan [Makfva MT; DLev. 5].

megittasul megittasodik/részegedik; a se îmbăta; sich betrinken/berauschen. 1694: Bűnteték Balogh Jánostis azért hogy az Czéhban megh ittasult buczuzatlan el ment Senkit haza nem kísirt fl 1 [Kv; MészCLEv.].

megivás bāut; Austrinken, Trinken. 1697: En Thorocz-kaj Szabo Mihály nemes Kolosvár Városá(na)k mostani édyik hűtös Szolga Birája ... el mentem ... ns Gombkötő Lörincz Ur(am)hoz ... énnékem így resolvala Ns Gombkötő Lörincz Ur(am) ... velem is meg egygezének Görög István és Görög György ezt mondván: hogy én vellek meg alkhato(m) arra valo biztomban áldomásnak meg ivása után ... hozzá fogék az építéshez [Kv; KvLt I/186]. 1822: az egész falu egyben lévén gyűlve, megegyezett

akaratból ... elköltött áldomásra ... őt Rforintokat egy ilyen gyűlés lévén, ahol egész falubéli lakosok megjelen-tenek, sok zenebona, felforgatás közben, az áldomás meg-ivása közben [Jenőfva Cs; RSzF 100].

megivott care a fost consumat/băut; getrunken. 1721: Muskatelyosok által meg ijtutt 32 kupa borok [Dés; Ks 26. XIV. 1]. 1756: Molduán Vonya ... két ide valo embert, két napra, a Dipsei szász Papnak dolgozni kaszával adott, Úr dolga szeriben, maga által meg ivutt bor árért [Galac BN; WLt Nagy Sigmond (54) jb vall.]. 1756 k.: Az Udvari Conventionatus Cselédek hitelbe meg ivutt Liquorok arra Conventiojokban imputaltatván, defalcálnak azon Restan-tiából [Déva; Ks 94. 24. 3]. 1765: minden falunak költségé nagyobbára az Executoroknak adott patko pénzből, és azok által meg ivutt Bor, pálinka, és egyéb költségekből állott [Ne; Eszt-Mk Vall. 77].

megízelt átv is bele/megkóstol; a gusta; kosten, schmecken. 1653: Nincs oly nyelv, a ki azoknak kegyetlenségeket megírhasa Mert hogy 1601-dik esztendőben Mihály vajda előbocsátja vala őket benne, megízlették vala, és nehezen hagyhatják vala el az istentelenséget [ETA I, 86 NSz].

megízelt átv is bele/megkóstol; a gusta; schmecken, kosten. 1662: Constandin vajda már az méltóságos álla-potot megízeltvén, ilyen magánosan való csekély uraság-gal, csendes étellel meg nem elégedhetett vala [SKr 514]. — L. még SKr 130.

megizen megüzén; a trimite vorba; sagen/ausrichten/ melden lassen. 1551: Az Czerepetys kwidenje Alah k: thowabba Az deskath ha kyz: hat k. Jzennye Megh mychoda Az Arra Jm Aztys megh kwdeom [BesztLt 49 Joannes Dobai Vincencius swch beszti-bíróhoz]. 1553: ha penygh wala melyk fel vra doghara lezeon wagy Beteg lezön tah(at) Azt Az masyknak harmad napal Az Eloth megh Jzenye neky Es Alkolmos napoth hagyának [Kv; Bfr VI. 295/1]. 1590: az Tott vram meg Izenniek nekik hog' az erdeotwl tauol leg'enek [Jobbágyva MT; BálLt 89]. 1606: Tudom mikor az Marefalújak marhaiait remete-be vagj az Remeteit Marefaluara be haitottak egj masnak meg Jzentwk es által menuen meg beczíwltek az kaart egy mas marhaiait nem ehöztetthwk mert egymasnak meg Jzentük [UszT 20/90 Albert Peter marefalúj vall.]. 1628: Az mikor hirem lőt benne, megh izentem Leaniomnak hogi az gjurót el ne vegie hanem vizza adgia az legennek [SzJk 24]. 1633: megh jzente Abrugi en teöllem Azzonio(m)nak hog' vasarnap ... ed az Azzoniom Anniani megien, s Azzoniomis oda mennien [Mv; MvLt 290. 121b]. 1770: mihelt eszre vettük; hogy el vesztenek a' Kolsak, mindjárt meg izentük ... hogy senkitis ... bé ne bótásának [Bencenc H; BK. sub nro 1017 Nic. Szászvárosi (23) lib. vall.].

Szk: izenetből ~. 1599: w neke(m) Wnoka(m) verembe keüere Vere ereossen izenetből megh izente voltb az eleobbi kiralybiro hogy zembe tartozzek myiert (!) vno-ka(m) léue(n) így megh gyalazott engemet [UszT 14/35] * szóval/vki zavával ~. 1662: Barcsai Ákos ... clávisal, titkos írással is megírta s szóval is nyilván megizente vala ... hogy Váradot megszállja [SKr 572]. 1704: Ezt megért-vén az urak közönségesen, elsőbben Haller István uram,

azután az gubernátor és az urak szavával is megizenék^a [WIN I, 240]. — ^aKöv. az üzenet].

megizenhet megüzenhet; a putea trimite vorba; sagen/ melden lassen können. 1664: Bizony nincsen vétkem ... mert ha egynek meg izenhettem volna, bizony ő kegyelmének is meg izentem volna [TML III, 178 Ebeni István Teleki Mihályhoz].

megizent megüzent, üzenetben közölt; fixat prin vorba trimisă; durch jn mitgeteilt/festgesetzt. 1615: mikor hagiomant hagiót Retthfalva az Sz(ent)egyházhoz való epwletwkreol megizentek nekik, hogj harmad esztennapig az kinek valami rossz epwlete vagion megh czinalia ereztvenyfalva ... ereztveny falvanakis vgian azon nep megizennie hogj meg' tartozzanak czinalni, swketsegre vennek es meg nem czinalnak az meg' izent napra Retthfalva egj forintig meg bwnthesse [Maksa Hsz; Törzs].

megizentetik megüzentetik; a pune să trimită vorbă; gesagt/gemeldet werden sollen. 1597: az Actrix megh izentette hogj az tilalo(m)nak okadasara tartozza(m) [UzT 12/54]. 1604: hittam volt az Circalas rendibe eleo az vicę kjrly biro vraum eleybe Az Incamattust ... az dolgot meg is napoztattam ... az vice zekre, megis izenttettem hogj ra tartozzek az my zęk napyara [i. h. 18/3]. 1650: Az my szekünknek vsussa szerint harmad nappal előb megh izenttettem hogi Executiora megiek, elegh ideie volt hogi remedialhatta volna dolgot [i. h. 8/64. 71b].

megizentetik megüzentetik; a fi anuntat; gesagt/gemeldet werden sollen. 1699: Sebesi János(na)k megh izentesék hogj ha a városba bé jőne is, ă Templomban ne járhasson mind addig mig magát nem justificallya. Hasonlóképpen a' Feleségének is meg izentessék, hogj mellé ne allyon addig, másként excommunicaltatik [Kv; SRE 60]. 1704: Szegedi István Uramnak megh izentessék, hogj Ratioit adgja bé [Kv; SRE 84].

megízesedik (kellemetlen) fzt kap; a primi un gust (neplăcut); (unangenehm/übeln) Geschmack bekommen. 1832: A Pintzémre a leg nagyobb figyelmet fordítsa a számtarto a hordok mindenkor petseltelve álljanak, azoknak tsapjait, abrantsait nézegesse mert ha ügyetlensége által akár el folj va egy hordoborom, akár törőlettség (!) mián meg izesedik imputaltatni fog [Csapó KK; Berz. 20].

megizzad kiizzad; a transpira; schwitzen, in Schweiß geraten. 1662: Ebéd után ... nagy nehéz álom jött vala reá, mellyből felserkenvén, hát nagyon megizzadt [SKr 290]. 1736: (A táncban) ha jól tanolt leány volt, úgy elfárasztotta az legényt, mig minden egyetmása a testitől megizzadt [MetTr 331–2].

megjajdul I. feljajdul; a scoate un vaiet/geamăt/strigăt de durere; aufstöhnen. 1594: Zechi Marton vallia ... mikor Chani Janos el vgrek, es mihali vtanna vgrek Chani Janos mingiart megh laidula [Kv; TJK V/1. 457]. 1598: Eotwes Martonne Ersebet azzony ... wallia ... latam hogi hozza chiapa, emez chiak megh laidula [Kv; TJK VI/1. 149]. 1625: (ha)llam az Vtest koppanast az J megj Jajdula [UzT 153a]. 1631: hallam hogj az giermek megh laidula igen

kezde simi [Mv; MvLt 290. 53a]. 1637: mikor Nanasi Istua(n) ki leőue az puskat megh jajdula Boros Istva(n) s monda hogj jaj el ueztel gonoz ember [Mv; i. h. 291. 44a]. 1762: Makavé Paskully ugy meg ütő hátha Tővissi Jánost egj bottal, hogj ugjan nagion megh jajdula belé [Hagymásbodon MT; Told. 48].

2. felnyivákol; a miorlăi; aufmiauen. 1584: Egy ferencz felesége vallia, Mikor ezen giermekewnket Atta volna Az Isten Eyel Efelykorban Nagy sok Machka leowe be hazamba es semmit Ne(m) Aluzom vala, Es Rendel mind az Aztal melliket be wlek, az keozepseő Jaidula eleb megh, es az vta(n) Rettenetesen kezdenek orditany [Kv; TJK IV/1. 255].

megjajdulás feljajdulás; vaiet, strigăt/geamăt de durere; Aufstöhnen. 1689: az alatt hallott zajgást és kiáltást, s ferjnek megh jajdulását az utá(n) hová lött nem tudatik [SZjk 235].

megjajdulhat feljajdulhat; a putea scoate un vaiet/strigăt de durere; aufstöhnen können. 1644: ugj utek ezt az szekeli legentt hogi mindgiart le eset cziak megh sem jajdulhata [Mv; MvLt 291. 412b].

megjajgatás (jajongva) elsíratás; văitare; (jammerndes) Beweinen. 1662: Hát meccünk, mit cselekeszünk már tovább? mert ha nem tom mennyi időt töltünk is a mi magunk bár kezünknek fejünkre kulcsolásával való megjajgatásában, és sűrű könnyhullatásainkkal nagy vizeket árasztunk is, azzal kárunkban semmi meg nem fordul [SKr 697].

megjakabol rászéd, bolonddá tesz; a păcăli; überlisten/tölpeln. 1666: Az protectionalisokat megküldtem; nem tudom, veszed-e csak annyi hasznát is, mennyit egy kurta deákocska akar érette rántani, de bizony majd meglátom, ha én is meg tudom jakablani [TML III, 594 Bethlen Miklós Teleki Mihályhoz]. — A jel-re I. CZf.

megjámorítja magát vkivel jámbornak/tisztelességének állítatja/nyilváníttatja magát; a face să fie declarat instit; sich durch jn für anständig erklären/äußern lassen. 1570: Kalara Adam Zeyfermeh vallia My koron ely Ment volna ... Megh kerdy rola, ha az Bezedet eo Monta volna Almas Myhalne feleol, az mellyet az fono leanyok az vranak megh Montanak, Jllien Modon zolt nekyk az vgian Nem Jambor es Nem Jo azzon, Jamboricha megh Magath Nem akarom hogj zomzedom is legen [Kv; TJK III/2. 170]. 1592: Margit Daroczi Boldisame vallia Zeoch Janostol hallotta, hogi ezt mongia volt, Im be djezet engem Varga Gaspar hogi Jamborsagat bizonicha vele(m), de akki lator, en velem senki magat meg nem Jamborittia [Kv; TJK V/1. 291].

megjámorodás jobb útra térés, megjavulás; indreptare (morală); Verbesserung, Besserwerden. 1751: Bulzesdi Sztán Praekup mondgya, Ha ez után meg emberli magát azon Feleségem, meg eset vétkiert meg engedek néki, és tuvábrás hűtös Feleségemnek tartom, csak hogj meg térése iránt Jo kezeséget alitson az Ipam. Deliberatum az Ipja Stefán Szimion leányát hozza maga az I. veje házához, és tuvábra valo meg jámborodása véget Jo kezeseket alitson [H; Ks 62/5].

megjár 1. vmely utat (oda-vissza) megtesz; a face un drum (dus și întors); irgendeinen Weg (hin und zurück) gehen. 1657: felette szomorúvan és gyakor megsiratással békével járárm meg ez utamat is Isten kegyelméből és menék vissza Fejérvára [KemÖn. 105]. 1678: edes sogor ura(m) az hátra marat pinzt pedig mihent Kaczkorul^a megh jüvek bizony mingyárt kgd(ne)k megh külde(m) az migh oda járok negy száz veka Buzámat küldem Kolosvárra ez(en) az hete(n) az migh megh jüvek addigh aztis megh járájk, mingyárt kglk megh küldem [Mezősámsond MT; SLt AL. 9 Balogh Ferenc P. Horvát Miklóshoz. — ^aSzD]. 1710 k.: egy anglus: Thomas Sedgévits Danczka, Vizsla, Erdély, Brassó, Havasalföldre, Várna, Fekete-tenger, Ozun és Persiát emlegette, és azt állította, hogy már ő meg is járta, próbálta; ő bizony azon az úton hat hónap alatt megjárja kalmár-áruval, jövessel-menéssel Angliából Persiát; és így egy asztendőben kétszer járja azt meg, amit most a tengeren anglus, hollandus nehezen jár meg egyszer [BÖn. 920–1]. 1831: oda érkezvén Vonutz is hozzám jöt kérvén engemet hogy adjam által egy kisség a' Lovamat, mig meg járá a' fogadost hogy ott valami hust rántatna meg [Dés; DLt 332. 10].

2. vmely (távoli) helyet/helységet felkeres/meglátogat; vizita o localitate/tară (indepărtată); irgendeinen (femen) Ort auf/besuchen. 1670: Mi édes Komám uram meg járók Brassót, de bizony Czakó szintén olyan rossz ember, mint azelőtt [TML V, 22 Nalácsi István Teleki Mihályhoz]. 1749: olyan velekedésis van, hogy az Diaeta addig duralna, mig az Deputatusok Becset meg járnák [Kilyén Hsz; ApLt 1 Székely Elek lev.]. 1783: (Bocska Gligor és fiai) mindenkor Jobbágy képpen. Szolgálták az emlekeztem Iklodi Mlgs Udvar, Thodor-is ugy Szolgált ... egész addig mig ennek-előtte mintegy három esztendőkel Fattyu gyermeknek praetendálván magát, viszzá vonni kezdett, és az Jobbágyi kötelesség alol magát mentségessíteni igyekező szándékkal eskettetvén maga részire Bétsé-is meg-járta [M.fodorháza K; Eszt-Mk]. 1809: Tséisi István tsak tsupa egyedül most kevés idők alatt afféle piatzi Szalonnákkal háromszor járta meg Magyar országot még pedig mindenkor két három Szekerekkel vitt ki [Szu; UszLt ComGub. 1753u]. 1823: idegen és más országokat meg jártam, de én egyebet bésüetnél s a jo erköltsnél rolla nem mondhatok [Radnótfája MT; TLt Praes. ir. 65/1827-hez].

Szk; lakodalmat ~. 1672: Mi Uram az lakodalmot megjárók, Kegyelmeden kívül s Bethlen Farkas uramon kívül az tanácsurak mind ott voltak [TML VI, 149 Székely László Teleki Mihályhoz].

3. végigjár; a vizita; durchwandern, begehen. 1569: Im ertem .k.tek mynem panaszt teót az en kegielmes vramra eo fel(seg)enek az feyedelemnek ... Azertt .k.tek holnap estuere kylgien egy embereteket Zent Jwanra^a enis embertt erezték vele. Jaryak megh az falukat az mely falukba az en vram Zolgap voltak lassak megh hytt zerynt keöztek az Nagy kartt, akyert .k.tek eghez zaszaghwł fel indúlt volt [Nagysajó BN; BesztLt 8 Horwatt Lúkach Nagy Sayoj tyzt tarto Dombj Gergel beszt-i bfróhoz. — ^aSajószótván BN]. 1578: minden heleket kik retnek walok wolnanak, meg yarion, megh lasson es ... tıwissektől ... megh tizichon [Kisfalud AF; OL. M.Kamara Instr. E—136 Inreg. Fasc. 34 Fol. 104–6 V. Kovachocz y. ut. Mathias Niary gondv-höz]. 1584: erthik eo kgmek Varosul Az hidelwy Capitanoktul hogy minden tizedeket megh Iartanak volna es minde(n)

hazakat meg církaltanak volna, Es Nagy sokat talaltanak ridegh legenieket [Kv; TanJk V/3. 281b]. 1704: a szítáló és rézolvasztó malmokat is megjárók [WIN I, 237]. 1823–1830: Megjártuk a képes házat (Bildergalerie) [FogE 184].

4. (keresztül-kasul) bejár; a cutreiera, a străbate (în lung și în lat); (kreuz und quer) begehen. 1619: Georgy Eor-deogh ... tilta envelem vra kepeben Hattuan Sigmundne Thomorj Anna azzonyomatt hogy az w Vra iozagaba ne szallyo(n) ... harmad napj(a)ra ieóuenek w keglmek Nagy Eóskólóra^a ottis az Eórdeogh Mihaly vra(m) kepebeli embere vince Georgj az keo haznal az gradicz felett tűzett rakott vala, ottis Thomorj Anna azzonyomatt, es Miko Katha azzonyomat, ugjan az eleőbbely tiltasra, es repulsiora tilta w kegkett hogj be ne menniének, de azzoniomek w kegmek ottis kedűe ellen be menének és megh gyarak (!) az keó hazath [Dob.; Ks. — ^aK]. 1704: Die 27 Februarii. Reggel a kurucok feljöttek éppen Magyar utcába ... az Magyar utcai házaknak az udvarát megjárván, lődöztek be az ablakokon [Kv; KvE 285 SzF]. 1753/1781: bé menvén és meg járván Kun Miklos Ur a kastélyt Láttam hogy ki jöve a hid végire, a szemei könyveznek vala [Algyógy H. JHb LXXI/3. 195]. 1773: mind a főispán, mind Fogarasi kéredzettek vagy offerálták magokat, hogy felmenjenek őfelségével a havasra, de nem engedte, hanem csak a maga generálisaival járta meg s két parasztsberrel [RettE 301]. 1809: a Processust^a meg jártam, a Marschualis, és más quietantiakat mellyeket tanáltam fel szedtem [Szu; UszLt ComGub. 1612. — ^aKerületet, járást].

5. (erdőt/földet/bányát) bejár/megszemlél; a vizita/inspecta (o pădure/un teren agricol/o mină); (Wald/Feldstück/Grube) begehen/sichtigen. 1569: az zaz vram keozwl kettew, Az Thanachbelj vrami keozzwłs kettew, Az varas Erdeyere ki Mennyenek Megh Jaryak Lassak, es az my ely adható lezen benne Ely aggyak, Es valamj belewle Jen aggyak eo kegek kezebe [Kv; TanJk V/3. 1b]. 1627: En el menek az Vram paranchiolattia zerint vgian egj Somosdi embert ueok mellem megh Jarok az erdőt, hat sok kar vagion az erdőbe [Ákosfva MT; Bállt 82]. 1696: En Nagy Gjörgj eskeszem az elő Istenre Meny(ne)k földnek Teremptőjere hogy ... Uram(na)k Aszszonyom(na)k azon szőlőben leuő gabonaira ejel nappal ra uigjazok gjakorta megh jarom nezem, mind bekeseget, s mind haboru időben, abban sem én kart nem teszek se masnak kart tenni nem engedek [Gyulatelke K; SLt AM. 6]. 1699: (A földek) occulálására az Nemes Vármegje exmittalta uramékat^a ... hogy menénk ki és ezen meg itt Magyar Czegej határban lıvő földeket, ugjan az Magjar Czegej öreg emberekkel edgjūt járnok megh, és kit kit az földek közzül imok fel hol vadnak, és hany vikások [Dob.; WassLt. — ^aKöv. a nevek fels.]. 1747: az ő kglme Jozsá-gait s appertinentiait a Mezőn és mindenütt földről földre meg járák [Ákosfva MT; Told. 8]. 1757: adgjan a' szék minekünk mindkét fél(n)e(k) Oculatorokat kind(e)k had mutassuk meg az mi igazságunkat, egjszersmind had járájk meg mindkét Banyát es ottan mind az ő kigielmek vizet, mind an(n)ak uttyat had oculálják meg [Torockó; Bosla]. 1783: Fellakon^a a' Szőlőket megh jártom [JHbCs Árkosi Ferenc Csáki Katalinhoz. — ^aSzD]. 1811: Mü ugyan többed Magunkal ezen Erdőt meg járok ... Az Almás felől valo bé harapodást 100 Székér jo túzi fára bésültük [Déva; Ks 111 Vegyes ir.].

6. határt kijár/jelöl; a fixa hotarele unei proprietăți; Flur begehen/marken. 1592: Olah es Magiar Swk feleől valo

hatarunkat paranczolatallal megh iartak Swki Benedek h-rewel es az Jtileo mester vy hatarokkal Metakat erigalt [Kv; DiósyInd. 44]. 1597: wynek ky bennonket, es mynd azon Jarok el az Hatarth ahol mayd az Vraymmal egjtembe megh iarok, mwtogattak akkoris az Hatar keresztet fakat [Színye SzD; Ks]. 1693: Az szálában levő Falu helyt, to helyt, es egjeb kaszálo helyeket megh járván s, visgálván, es megh mersekelve kinek kinek valo birodalma helybe hagyatott [Gyula K; SLt AH. 17]. 1712: kéreis minket ... Szigeti Sára Aszszony, hogy mennénk ki az megh irt Szőlő hegyben, és megh járván az fellyeb specificalt pusztá szőlőt foglalnok, es assignálnok megh említet Meltóságos ur eo Naga számára ... örökös birodalomra [Torda; JHb XV/4]. 1727/1751: műis ... azon Controversiában lévő Havasokat magokkal a' Peresekkel elő Kegyelemekkel edgjut meg jártuk, mindenik részről a' magok praetensiojok szerént valo Határokat investigáltuk, az egész helyeket circumspiciáltuk, megsemléltük, revideáltuk és oculáltuk [CarTr III. XXX. 2]. 1746: Midőn volnánk ... M.Bodonban mind hárman vevők a Mlgs Possessor Urak ő Exjok ő Ngk parantsolattját hogy a Mező Bodoni^a mostan Nyomásb(an) levő Határt in primis járom meg, és megh járván nyomnok ki [JHb XI/29. 3. — ^aTA]. 1817: Nyir Erdőbeli Jussokat kőrődös körül meg jártuk [Udvarfva MT; Told. 42].

7. (helyszínen) ellenőriz/felülvizsgál; a verifica/inspecta (la fața locului); (an Ort und Stelle) kontrollieren/überprüfen. 1574: Rendeltek Eo k.Tyzen ket Embert az zaz vram keozzwl kyk my helien az Jeg ely Indwl Meg Iariak az vyz foliast, Es hwl valamyneww Bantast Esmernek lenny Av vyznek foliasaba Meg zabadichak [Kv; TanJk V/3. 99b]. 1593: Hogy az fertaliokat tanachj belj wraim meg Jartak meg latak ha wagjon fegwerek biro wram feozetet keolteot f — d 83 [Kv; Szám. 5/XXI. 27]. 1596: Biro vram es Tanach akarattial, mideoen az varfokot es tomiokat megh Jarak ... eo kegmek eottek akkor az Borbeli marion kertiben, veottem^a [Kv; i. h. 6/XXIX. 73 Bachi Tamas sp kezével. — ^aKöv. a fels.]. 1666: az Commissarius Urak edgy Thoroczkaik embert lovon altal küldenek, hogy az revet megh jarna hogy ha altal mehetnek [Thor. III/5 Haller Pál (43) ns vall.]. 1676/1681: Estve peng addég le ne fekügyék, mig az Cirkalokat el nem rendeli, fel nem állattya^a; elsőben is vártakak meg jarja; mellyet ejfélkoris megh jarvan, jo hajnalban hasonlo kepe(n) [Vh; VhU 665. — ^aA porkoláb]. 1681: mindenik vas futató kemenczének két szakaszban lévő gáttját szorgalmatosan megh járván mindenik gátot, éppeknak tapasztaltuk [CsVh 96]. 1752: A visitáció a templomot, cintermet és parochiális házakat a környölötte lévő kertekkel egyetemben maga kötelessége szerint megjárván, a templomot megrepedezett állapotban találta [Dedrádszéplak K; ETF 107. 11]. 1761: ő Nga a pinczésis meg járta, midőn a borokat számban vétette [Branyicska H; JHb XX-XV/46. 14].

8. kifürkész/kémlel; a iscodi; aus/erforschen, erspähen. 1756 k.: Senki más ember Bányájának vitelit, vénait, titkon vizsgálni Bányáját meg jární ne mérészellye 40 forint bírság alatt [Bom. XXXVIII. 8 az abrudbányai bányászok tórv.].

9. körbejár; a merge din casă in casă; herum/umhergehen. 1769: az falus Birot ... el küldök hitesseivel, hogy járná meg minden gazda othon volnaé [Nagyercse MT; Told. 3a].

10. (ár)víz előtt vmit; a inunda ceva; etw. überfluten/schwemmen. 1696: Kis Faludj^a és Názványfaluj^b Hatar(on) levő Matyko neuű Málmá(na)k gáttját anjra magasztalta, hogy már csak kicsin áruiz(ne)k idejennis az egész három négy falu retitt az ár uiz mégh jártá [BálL 1. — ^{a-b}MT]. 1723: (A) Réteket jöllehet ennek a Malomnak erectioja előtt is meg járta a Viz nagy ár Viz idején, de ugyan bizonyos dolog, hogy most ennek a Malonnak Gáttjától is fel Tolyulván a Viz, nagyobb mértékben meggyen réájok az ár Viz mint annak előtte [Sövényfva KK; MbK 150]. 1815: A vizek között a Pusztá Malomnál, minden felől a Sajo vize körül folya. porondos Egyenes teres hely, mikor a víz árjába van meg Szokta jární [Somkerék SzD; Ks 77/19 Conscr. 215]. 1820: a fű termő helyi ritkás, a Sarju termesztő Rétünk olyán hogy az árviz szinta (!) minden Esztendőben meg járja [Bogártelke K; KmULev. 2].

11. (nedvesség) átjár, megnedvesít; a umezi; durchnässen. 1633: Régi aztagok ... Kinek az felét az előt el czeplettek, melinek fele egi niaron takaratlan uolt az regisegh miatta az derekátis az esső igen megh iarta rothasztotta [Komána F; UF I, 314]. 1648: Uy szena. Mellyet az jzap meg' jart org. nro. 26 [Porumbák F; i. h. 900]. 1656: Ezen haznak, az czejthaz felől valo oldalatt az eső megh jarvan, romlo felben vagion [Ezen filegorianak felső menyezettje sorvatt bontakozott deszkabol all ... mind lecezeit szarufait az viz megh jarta [UF II, 136, 141].

12. (iz) átjár vmit; a pätunde (gustul) in ceva; (Geschmack) durchdringen. 1793: ezen Űrmös Borokkal ... ara vigyázzanak, hogy mivel most tsinálták ugy küldöttük bé, hogy még az űröm benne ment el mivel itt még jól meg nem járta volt, hanem kostollyák meg és mikor láttyák hogy eléggé érzik rajta az űröm szag akkor vessek ki belőlle [Hada Sz; JF 36 LevK 358 Benkő Elek Vintze Józsefhez].

13. (golyó emberi testet) átjár; (despre gloante) a pätunde (in corpul omenesc); (Kugel den Körper) durchdringen. 1705: egy Pavlik nevű kapitányt ... egy párdúc-bőrös kapitány egy darab érczel hába lűtte, ő is amazit, de egyiket sem járta meg a golyóbis, mindenik nagy ördög lévén, hanem csak megsanyarította a magva a tölcséres karabélynak [WIN I, 391]. 1710: Daniel Gábor is ... bíznván ahhoz, a golyóbis meg nem járja, Fogaras alá mene ellenkezni éppen a külső kapuig [CsH 375–6].

14. vkinek kijár vmi; a avea dreptul să primească ceva; jm etw. zukommen/gebühen. 1600: Dorothea consors Christophori Zaz fassa est hogy Boytos Boldisar bolondos volt az vtzara ky futot ablakokon be haygalt vram Kadar Janos meg fogta be vyttre az eomaga hazaba kybe Boytos lakot be rekeztette ettelletlytall mind eo taplalta beosegessen meegh ewdeo keozbeys megh iart az eo abraha [Kv; Tjk VI/1. 468]. 1616: eddegh esztendőntken minden tergiuersationekül meg Jart volna azon varos^a praedicatorinak az nyoltz szaz kő Soo minde(n) Kamora Ispanoktol [Kv; RDL I. 100. — ^aKolozs]. 1637: Uagyon Borbat Ignatnak es felseo Porumbaky Opra Laznak egy keövé malmok; kiknek vamyajbol az tized megh járt az Uduarhazhoz az parasztok reszereöl [A.porumbák F; UC 14/42. 165]. 1674: hogy ... az jóvendő Birakis jo magok viselésére s hozzam lejendő húségekre felinditasanak, megh engedtem hogy az régi szokas szerint nekiek jarion megh az heti vasar vama [VhU 451 Thököly Imre vál.]. 1677: A' Katonaságot ... a' Fejedelmek, vagy ma-

gok mellett tartsák, vagy Fiscalis Városokban, és nem egyéb helyeken quartélyoztassák békességnek idején; s' rendelt fizetések meg-járván, pénzekben éllyenek | Szokot fizetések a' Vármegyék Tiszteinek a' régi mód szerint meg-járjon [AC 98, 116]. 1683: Az mint eddigh, ugy ez utánis ... Gyekebül minden esztendőben az három Szaz kalongja buza megh járjon Kolosvára az patereknek [Kv; Ks 14. XLIIIa Kornis Gáspár végr.].

15. még éppen megfelel, elfogadható; a fi acceptabil; gerade noch angehen, annehmbar sein. 1822: Hallottam Néhai Veres Sámuel Úrtól, mikor az Malóm köveket bé helyhezítettük volt hogy ha gyenge és vékonyis ezen kő még is meg jár mert ajándék, ajándék marhának pedig nem kel szörít nézni [Nagyesküllő K; RLt O. 1 Marosán Togya (60) vall.]. 1831: a Dextrádi Határon a Lútz Vízén készitendő Ujj Hidhoz megkívántattnak Huszonhat Czövekeknek a végibe 26 Vas botskorok, mivel a többi Czövekek Vas botskor nélkül is megjármak [Torda; TLt Praes. ir. ad no 340 Költsi János geometra kezével].

16. kb. elintéz/kikészít vkit; a da gata pe cineva, a dobori de pe picioare; jn fertig machen, einen zurichten. 1810: Én Semmi Nevezetes részegeskedésit Blós Mihailának nem láttam ... hanem még is egy alkalmatossággal láttam részegen a' Szőlőbe, melly ugy történt, hogy egyik is, másik is a' kinek volt egy kis pálinkája, mint vintzellért kénálták, s osztán a' sok kitsi össze gyült és ötötis meg járta [M.bölkény MT; Born. G. XIV. 1 Lázár Gávril (56) vall.].

◇ Sz: ~ja az áprilist/la prima áprilist (április 1 fejében) pörül jár; a fi păcălit de cineva din glumă (la 1 aprilie); (im Sinne des ersten April) übel ankommen. 1666: az áprilist alkalmasint megjártam, mivel szinte Bunon kerestem az urat^a, ő kegyelme pedig még az elmúlt hétfőn jött ide [TML III, 562 Csuti Benedek Teleki Mihályhoz. — "Bethlen Miklós"]. 1674: Az szegény Inczédi valóban megjárta az prima Áprilist, mert most halva fekszik [TML VI, 566 Székely László ua-hoz]. — L. Ethn. LXXXIX, 105–8.

megjárás 1. vminek bejárása; cutreierat; Begehen. 1657: midőn Kassáról az had és békességsinálás után az fejedelem Erdélyben indula, kívánczván németországi néhány orszákok megjárására ... az fejedelem igen örömet ... elbocsátást ígře [KemÖn. 82]. 1761: Hallottam egitölis mástolis hogj meg járta volna M: Baro Josika Imreh ur ő nga az fel osztott két Udvarházakat, de az után írté ő Nga Difficultásokat ... vagy udvarok meg járása előtt nem tudom [Branyicska H; JHb XXXV/46. 18].

2. határkijárás; fixarea hotarelor; Flurbegehen/marken. 1575: Az hatarokra legien gongia eo kgnek lassak es laryak meg ... De ez heten vasamapig az meg larassat meg celekediek, vigenek Ides embereket kyk twgiak [Kv; TanJk V/3. 117a].

3. (helyszíni) ellenőrzés, felülvizsgálás; inspectie, verificare (la fața locului); (lokale) Überprüfung. 1803: engedelmet kérénk az Gyepűnek meg járására olly Gyenge Gyepű vagyon kétt helyen hogy semmire valo roszt [Dés; DLt 82/1810].

megjártat 1. kb. felderített; a dispune să cerceteze; aufdecken lassen. 1710: De Thököly Imre is tanult hadviselő ember lévén, nem vala bolond, hogy olyan szoros helyekre jőjön. Azért practicăval élvén és a havasokon való ösvényeket titkon megjárátván ... oly kiellen helyeken s ösvé-

nyeken, meredek hegyeken szállítja be harmadnapig táborát, ahol soha lovas ember s talán gyalog is nem járt [CsH 224. — 1690-re von. feljegyzés].

2. ellenőrzítet, felülvizsgáltat; a dispune să fie verificat/supravegheat; überprüfen lassen. 1817: a' Város részire tartazo Utakat járassa meg [Dés; DLt 261].

3. (lovat) megjárátat; a dispune să fie plimbat (calul); (Pferd) auf- und abführen. 1773: Br. Bánffy György úr ... a lovait kihozatta, s mivel szép négy paripája volt, megjárátván nagyon gyönyörködött benne [RettE 301].

◇ Sz: ~ja az áprilist vkivel április bolondját járattja; a păcăli pe cineva din glumă (la 1 aprilie); jn in den April schicken/zum Narren halten. 1704: Ma lévén prima aprilis, mind ennyi szomorúságunkban is megjárattuk az aprilist Haller György és Lázár uramékkal. Egy zacskó rézpénzt bévittek őkegyelmek a Guberniumba az úrnak, mintha az úr kéretett volna bé valami aranyakat, akiben semmi sem volt, hanem orcapirulva csak kijöttek a házból [WIN I, 74].

megjárhat 1. vmely utat (oda-vissza) megtehet; a putea face un drum (dus și întors); einen Weg (hin und zurück) zurücklegen können. 1667: Magyarországba való kiküldését valamely becsületes embernek én ugyan jóvalanám, de ... nem is járhatná már jól meg az besztercei extraordináriái, mert még legalább egy hétiig kellene irogatnunk s consultálkodnunk [TML IV, 48 Bethlen János Teleki Mihályhoz]. 1772: olly helyeken is a' hol annak előtte a' Vízet könnyen meg lehetett lábbalni, semmiképpen uszás nélkül meg nem járhattam [Ádamos KK; JHb XX/27. 33]. 1773: Midőn a havas tetőre felmentek, köd volt s nem láthattak egyfelé is. Kérdezte őfelsége, vajon oda alá vagy-on-é köd; melyre mondotta Zejk, hogy másfél órára megjárhatni s meg lehet tudni, ha vagy-on-é alatt köd vagy nincs [RettE 299].

2. vmely helységet felkereshet; a putea face drumul dus și întors vizitind o localitate; irgendeine Ortschaft aufsuchen können. 1669: ha az rossz idő engedné, vagy ha az gyermekeket elhagyhatni, addig Sorostélyt is megjárhatnád [TML IV, 553 Teleki Mihály feleségéhez, Veér Judit-hoz].

3. végigjárhat; a putea face drumul respectiv (dus și întors); durchwandern/abgehen können. 1731: a Kancza ménestis gyakran meg nézesse magais néha meg néze, mikor oly közel lesznek hogy egy egy nap meg járhatya őket [JF lovászmeisteri ut.]. 1757: Azt monda Kratsun hogy feles Medve Vagyon a falu vegire bé jármak a törög-buzára, a Puskasokat kopokkal együtt fel küldeni minél hamaréb ne Sajnalja Ngd, ugy az petzér alá egy Lovat, mert ugy járhatya jól meg a Sürit s tób hasznunk lézen, nem töltjük hijáb(a) az időt [Retteg/Kendilóna SzD; TKI Perlaki András Teleki Ádámhoz]. 1823–1830: még estvig megjárhattuk volna a várost, de az úrfit sehova is a szállásról kimozdítani idejében nem lehetett [FogE 178].

4. keresztül-kasul (be)járhat; a putea cutreiera/străbate (în lung și în lat); (kreuz und quer) durchwandern können. 1662: aki megjárhatta volna mindazokat az vadkertes erdőket ... sok gyönyörűségre való dolgokat találhatott volna benne [SKr 265].

5. (erdőt) bejárhat/megszemlélhet; a putea vizita/inspecta (o pădure); (Wald) begehen/besichtigen können. 1710 k.: Azt kérdem, hogy járhatják meg és intézik el quantitasát s qualitasát a havasoknak és az azokban lakó és

abból élő faluknak, hogy csak a particulare regestrumban is helyet érdemeljen [BÖn. 928]. 1748: Az Melgos Familia erdejét az nagy hó miatt még meg nem járhatám ... de mihelyt az hó anyira el menyen mingyárt meg járom [Szentdemeter U; Ks 83 Ambrus Gergely gondv. lev.].

6. vhol elmehet/járhat; a putea trece pe undeva; irgendwo gehen können. 1613: Nyr szegh oly selymés hely uala hogy az barom meg nem járhatta, meg gyalogh emberis nehezen mehetet el rajta [Ditró Cs; EHA].

7. (golyó) átjárhat/üthet; (despre gloante) a putea pătrunde; (Kugel) durchschlagen können. 1662: Az székely atyafiak ... az ostromi készültre illy mesterséget gondoltak és tanáltak vala, hogy egy-egy szál deszkát szerzenének jó vastagot, hogy a golyóbis meg ne járhatná ... szemeknek helyeit azokon kifúrván ... az ostromkor lövés ellen pajzsok gyanánt nyakokba azokat hányták vala [SKr 328].

8. akadémiát ~ egyetemet elvégezhet; a putea absolvi/termina universitatea; Universitát absolvieren können. 1823–1830: Az öccse, Kemény János, mint gyermek majd csakugyan ment volt fel, hogy ketten egy költséggel járassák meg az akadémiát [FogE 244].

megjárhatatlan járhatatlan; inaccesibil; ungangbar. 1864: Jajgato ... erős kőszirtos magos hegy Csucsokkal, és meg járhatatlan részekkel [CsomaFva Cs; GyHn 28].

megjárható 1. (vmennyi idő alatt) megtehető (út); (drum) care poate fi parcurs (intr-un anumit timp); zurücklegbar (Weg). 1810: Margita esik mint egy ökör szekérel négy ora alatt meg járható tavulságra [Pacal Sz; Ks 76 Conscr. 444].

2. átjárható; care poate fi traversat (ca vadurile); durchgebar. 1662: a Körös is és azoknak erei sok helyeken a nagy szárazság miatt most gázlóban megjárhatóknak lévén ... azonban a strázsára meghozatván híre a török jövetelének ... ottan ellenkezőt bocsátának [SKr 173].

3. jól ~ jól/könnyen bejárható; care poate fi străbătut/cutreierat ușor; gut/leicht zurücklegbar. 1710 k.: De dato külön egy falunak p.o. Sz.Miklósnak ennyi s ilyen határa, commoditasa, incommoditasa leíratnának, és így a particulare regestrumok taliter qualiter készülnének el, ez, ha jól akarják, esztendőit kíván, még pedig az országnak jól megjárható részén, vármegyén, szárszás és székelységben [BÖn. 928].

megjárt (erdő)járás/szemlélést végzett; care a inspectat (pădurea); (Wald)Begehen/Besichtigung durchgeführt. 1817: Az ecclesia erdejít 2 rendben megvizsgáló titulált pap uraknak diurnum és intertentiók 4 36 Úgy egy megjárt expresus a Hatodra extraneusokkal együtt, diurnum és intertenció 3 16 [Bodos Hsz; RSzF 302].

megjártat 1. keresztiül-kasul (be)járát; a dispune să fie cutreierat/străbătut (în lung și în lat); kreuz und quer begehen lassen. 1597: Biro vram ew kegne az Capitanok melle polgarokat adwan minde(n) fertaliokat meg iartasson circaltasson mierthogi talaltatnak, oly emberek, akik eomagok az kenierben sem ehetnek megis két harom zolgat tarthanak [Kv; TanJk I/1. 294]. 1662: a vezér ezalatt szorgalmasan megjártatván a hegyeket s havasokat s a föld népét ... kalauzkodásra felindíttatván ... az havasokon által oly helyről ütötték vala meg őket, ahonnet soha csak meggondolni sem tudták volna [SKr 667].

2. megláttat/szemléltet; a dispune să fie inspectat; besehen/besichtigen lassen. 1679: Buza és akarmi nével nevezendő vetéseket elő kgime^a az mikor érkezék aszt magais meg látogassa, de a vice udvarbiroval ighen giakran meg jartassa, azoknak őrzésekre hites jó sítarokat állasson(n) [Vh; VhU 670. — ^aAz ub].

3. ellenőriztet; a dispune să fie verificat; überprüfen lassen. 1602: Az keritesen leweo vyz reseket rostelios helyeketis Jartassa meg biro vram eo kgme es eppetesse meg ahwn fogyatkozás vagion benne [Kv; TanJk I/1. 422].

4. felkerestet; a dispune să fie vizitat; aufsuchen lassen. 1736: Mikor valamely ifiu legény meg akart házassodni, elsőbben, mint most is, az leányknak az apját anyját megjártatták alattomban, hogy van-e kedvek leányoktól azon ifiu legénynek adni vagy nincsen; ha volt kedvek napot tettenek, hogy mely nap menjen az ifiu legény leányt nézni [MetTr 375].

5. kifürkésztet, felderített; a dispune să fie iscodit; ausspähen lassen. 1663: Az moldovai tegnap érkezett az Barczára. Hirdetik, volna vele négyezer tatár és ezer kozák, de lehet ezer vagy másfélezer, kinek is maholnap táborát megjártatván, bizonyosbat fók fölére [TML II, 564 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz Fog-ból].

6. (lovat) vezetve meg sétáltat; a plimba (calul) ținind de căpăstru; (Pferd) spazierenführen lassen. 1672: az fővezér az lovakat hámból kifogatván szép szerszámoson mind az hatot megnyergeltette, megjártatott és az nyergest s az felajtár mellett valót, iramók levén, maga háts lovai közé köttette, az négyit hagyta szekeres lónak [TML VI, 317 Baló László Teleki Mihályhoz Sbrozóból]. 1684: mely lovat midőn meg jartattam és nezeltem volna, töllem meg ne(m) tartá, hanem kivansagomra nekem ada ó kgime [Nagyercse MT; Told. 8].

7. körbejárát; a dispune cuiva să meargă din casă în casă; umher/herumgehen lassen. 1711: Minthogy I(sten)-n(e)k itileitből Városunkból ... ki kellett bujdosnunk, házunkat s javacskaikat itt kelletvén hadnunk; most ujjolag haza hozva(n) I(sten) bennünket; itthon maradtot betűlletes Atyánkfiai némellyek oltalom(na)k okaert holmit kezekbe(n) vőtte(ne)k ... Azért végeztetett hogy Hadnagy Ur(am) elő Kgle Tizedes Uraimekkal jartasson meg minden házat vagy gazdákat, hogy akar ki minemű nével nevezendő jóságát házi portékáját kezehez vőtte, tartozzek Hadnagy Uram(na)k hírré adni s fel iratni [Dés; Jk 355 b].

8. (parancsot körülhordozva) hírré tétet; a dispune să fie făcut public (un ordin); (Befehl) herumtragend) bekanntmachen lassen. 1808/1809: (A tanács) publicáltatta hogy senki is a' piazton vásárlott szalonnákot idegen helyekre kereskedés véget ki ne adgyon ... mely tilalmat meg jartottak mindenütt az olyan kereskedőknél [ÚszLt ComGub. 1753u].

Szk: táblával ~. 1705: a generál akarattjából táblával megjártatták, hogy senki se lovat, se marhát ne tartson itt Sezenben, mert se füvet, se szénát nem engednek behordani neki [WIN I, 391–2]. — L. még i. h. 581.

9. (iratot) hivatalos útján eljárát; a dispune să fie trimis pe cale oficială (un act); (Schreiben) auf dem Dienstwege gehen lassen. 1776: unszolám továbbra-is, hogy küldene Dispensatioért Mlgs Püspök Urunk ő Exjához. A vala pedig szándékom, hogy a' mig azt meg jartotná, addig ki jőne Groff Lázárak Contractussa, és Maga-is meg eskenék Groff Lázár, Groff Kornis Annával [Szentdemeter U; GyL. St.Henter (37) vall.].

◊ Sz: ~ja a prima áprilist április bolondját járhatja vki-vel; a pácáli pe cineva din glumă (la 1 aprilie); jn in den April schicken lassen. 1665: Mi velünk, Uram, az az tökéletlen pasa valóban megjárta az prima áprilist^a; nem lévén semmi autoritása az határigazításra, Szilahig^b elkísértette magát s onnét bemene Váradra. Mi csak re infecta jövének vissza. Én úgy veszem eszemben ... ha maga a fővezér vagy az császár levelét nem hozzák az váradiaknak, soha nem cedálnak [TML III, 449 Ébeni István Teleki Mihályhoz Kv-ról. — ^aA levél kelte április 5. ^bÉrtsd: Zilahig].

megjártatás (bemutató) sétajáratás; plimbarea calului (cu scopul de a prezenta); (vorführendes) Pferdeherumführen. 1695: Generalisné Asszsz(ony)unk ő Nga(na)k bé izente(m) a' Lovak irant, ő Nga azt izente ki, örömet adja ngodnak de meg jártaásokat halasztotta a' Lovász mesterének vissza jövetelire [Gyf; KaLt Apor István ir. Recsey István lev.].

megjászik 1. kb. ugrat; a necăji în glumă; necken, foppen. 1657: én is udvarhoz menvén, de még előbb Ibrányi^a az szaladóból odaérkezvén, Serédi István így jádza meg, mondván nekem: Sógor, van-e szükséged jószágra és aranyra? Mondám: Igenis volna. Mondá: Menj el, és veszed el az hadadat, mint Ibrányi, s mindjárt adnak, mint Ibrányinak jó falut és néhány száz aranyat ada az fejedelem, elvesztvén az hadat, s panaszkodván maga sok kártvallásáról [KemÖn. 258. — ^aIbrányi Mihály váradi alkaptány hadát szétverte az ellenség 1644 őszén].

2. csellel elhitet; a face ca să fie acceptat ceva ca real; durch List jn etw. glauben machen. 1766: asztis hallám Szilágyi Uramtól, hogy azt bizony meg jáczodjuk a Mixtum Forumon, hogy az kenderemet el vagdaltatta [Sszgy; HSzJP Lazarus Bartok (36) lovas kat. ns vall.].

3. (vmilyen esélyhez/tétchez fűződő) kockázatot vállal; a-și asuma riscul (pentru a avea șansa de a ...); das Risiko eingehen. 1637/1821: Ha feltették, bizony megjádják. — Feleségeknék, Gyermekeknek ... ezüst marhátskájokat öszve kell olvasztaniok is, még is praestállyák a mfg lehet Nagyságodnak való Igéreteket, hogy töllünk megszabaduljanak [Torockó; TLev. 8/1]. 1665: Ha még annyit s még annyit kellene költenem is, de már feltevén, bizony megjászanám s zálogban ide sem hagynám magam veszni, noha elhittem, sokan könnyen ide hagynának, Deus providebit [TML III, 470 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz Bécsből]. 1672: ha feltette Kegyelmed, meg is játszsziék, könnyen az fegyvert le ne tegye, hogy maradékit meg ne rontsa [TML VI, 315 Székely László ua-hoz].

megjászkodhat kijátszhat vkit; a putea dejuca intenția cuiva; überlisten/betrügen können. 1670: vigyáznom is kellett arra, voxommal olyat jovaljak, hogy ha szintén Nagyságodnak ... tetszenék is, azok szerént csak miben fog is Nagyságod az Kászoni uram írására írás által resolválni, Nagyságodat jövendőben írásában meg ne jáczodhassák s annál inkább az portán vele ne kereskedhessenek [TML V, 135 Teleki Mihály a fej-hez].

megjászkodtat 1. becsap, kijátszik vkit; a pácáli pe cineva; übertölpeln. 1574: Marta Zalay Mihalne azt vallia Istwan ... Meg eskwt neky hogi ely veszy, Mondot neky Margit Io attiamfia Istenert kerlek meg Ne lachotas,

chwfol engem Mert en zegen Eozwegy azzon vagiok [Kv; TJK III/3. 382]. 1660: ígért jóakarátját meg ne másolja, bátyját embernek sem illendő, sem üdvességes megjártsodtatni [TML I, 550 Teleki Mihály Veér Krisztinához]. 1676: Vogner Mihály kéret ujobb(an) helyt Reme-kének megh czinálására ... Boncidai Gherghely es Brassai Daniel Vr(am)ek lévén kezesek érette egy ghira finum ewstigh, hogy ha teobszeor ā Cehet megh játzodtattya annak félbe valo hagyásával, tartozzanak eo Kgek azt ā Cehnek bé szolgaltatni [Kv; ÖCJk]. 1682: Varallyan lako idősbiik Osvat Istúa(n), fia ifjabb Osvat kepéb(en) szolittattya Szekely Borkat ilyen okokert. I.Mert gyűrűjét es penzet hazassag véget el vőtte az utan szauat revocalta az matkasagba(n) meg jatzodtatta. Azert jegyét visza kívany-nia egyszersmind absolutiotis keres [SzJk 179].

Szk: ~ a szerencse. 1710: Így játszódtatá meg a szerencse^a, amicsoda kevély, negédes ember: vala rabsága előtt, olyan alázatos vala annakutána [CsH 181. — ^aVajda László 1684-ben].

2. meghiúsít; a zădărnici/dejuca; vereiteln. 1710: Így jádszódtatá meg Isten a jesuitáknak istentelen intencióját, kik az igaz reformációt Magyarországból kiírtani akarják vala | Isten a kevély törököt is megsegyeníté, az álnok francia intencióját is megjászódtatá [CsH 99, 173].

megjászódtatás megcsúfoltatás; batjocorie; Hohn-sprechen. 1661: Bánfi Dienes uram feleségemet Medgyesen nem érvén, az pénzhez nem nyúlhatott az katonákat üresen bocsátotta vissza, rettenetes gyalázatomra talán eddig is eloszlottak. Ne mulasztja el asszonyomékat szorgoztatni, Istenért kérem, tegyék szerét, küldjék Désre, úgy tudom fl. 540. Nekem, az én hűtörmre, nincsen honnan fizetnem, nehezen esik ez ilyen megjártsodtatásom. Ez, Uram, késedelmet nem szenved [TML II, 24–5 Kemény János Teleki Mihályhoz]. 1670: azok az példák láttatnak arra inteni, hogy az ő felsége újabb megtalálásával csak haszontalan munkát szaporít az ember ... én megvallom, hogy ennyi megjártsodtatásunk után többször ő felségét hasztalanul meg nem találám [TML V, 382 Bethlen János ua-hoz].

megjártsodtatik becsapatik, kijátszatik; a fi pácălit; übertölpelt werden. 1711: Rákóczi^a a mellette való urakkal így megjártsodtatván, Lengyelországban maradának [CsH 471. — ^aII. Rákóczi Ferenc a szatmári béke megkötése után].

megjavít 1. kijavít; a repara; ausbessern. 1841/1845: 1. kantárt megjavítottam trinzlivel a logos lora Rft 4 ... 4 hamokat meg javítottam, meg kentem, és festettem Rft 7 [Ne; DobLev. V/1254].

2. (minőségében) megjobbit; a imbunătăți (calitativ); besser machen. 1570: Az kemenchet begywtatam es az virgakat be sozam es egy twzben tartam az en zokasom zerint, es ky vöm, lön smaydek es gradussabanis fellicb Mene, vgy Mint az tekelletes gradusra, Melliel Meeg Mas aranyatis meg Jouita Mind koloraban es mind gradussaban [Nsz; MKsz 1896. 367].

3. helyrehoz; a indrepta/corecta; zurechtmachen. 1792: Excellentiad ebbeli Differentiát az Exponens Ur és Asszonnyal fel található leg jobb moddal ell igazítja, a mellj-nek orvoslását Törvény uttyán meg jovittani, az Exponens-ek ell nem mullatják [Kük.; JHb XIX/36].

megjavítás kijavítás/tatarozás; renovare; Ausbesserung, Instandsetzung. 1850 k.: az Gránárium meg jovításso 2 Rf [Kv; SLt Vegyes perir. Máyer Jozsef ácsmester kezével].

megjavíthat meggyógyíthat; a putea vindeca/insănătoși; heilen können. 1615: az Vr Isten eó zent feige ... betegsegeből fel allathatna es megh iauithatna [Msz; BálLt 93]. 1776: Laczk Sandru a' Kanczáját végye kezéhez, és ha meg gyavithatya, maradgyon Kanczájával, s Igna Ursz akkor ne tartozzek Semmivel [Déva; Ks 111 Vegyes ir.].

megjavul 1. megjobbul, jobbá válik; a deveni/a se face mai bun; sich verbessern. 1844: Szakmári Ferentz mindennel kötődő, alacsony természetű, a' ki szenvedhetetlen hibás tetteiért kétszer is Udvarhelyre Árestomba volt, de azzal sem jövult meg, még veszedelmesebb lett [A.sófvá U; DLt 1441].

2. felerősödik/javul; a se întări; sich kräftigen, erstarken. 1763: legjobb leszen az után ha meg gjavulnak az után meg tanítani őket^a [Kóród KK; Ks CII. 18 Szarka József tt lev. — ^aA csikókat].

3. helyrejön; a se reface/redresa; besser werden. 1731: az Betski Miklos Ur(am) Attya egy darabját megh szántatván Alakorral be vettette, es Balogh Sigmond Gabor es Laszlo Uraimék ide jöven egy alkalmatossággal mikor az Alakor főt hantt, kardal az alakort mind le vertek és valamennyire annak utanna megh javulván ismét az Alakor, Betski Ur(am) megh arattatá [Középfva SzD; SLt 29. Y. 28 Mester Urszuly (70) jb vall.].

4. meggyógyul; a se vindeca/insănătoși; genesen, gesunden. 1658: bizom az Urban hogi megh iovul [Nagybánya; DLt 441]. 1776: Laczk Sandru a' Kanczáját végye kezéhez és ha meg gyavithatya, maradgyon Kanczájával, s Igna Ursz akkor ne tartozzek Semmivel ha hogy pediglen meg nem gyavul, és a querulans gyavittására költeni fog, azon költségetis ... tartozzék Igna Ursz ki fizetni [Déva; Ks 111 Vegyes ir.]. 1781: oda ki valo uttyáb(an) meg betegedet, későre gyavult meg és igen későre jött elő 's akkoris oljan betegen hogy íthon is majd meg holt későre gyavult meg s azért nem mehetet Szebenbe [Káposztás-sztmiklós MT; Told. 45/10].

megjavulhat meggyógyulhat; a se putea vindeca/insănătoși; genesen/gesund können. 1650: meg lad azt hogi ha meg giaulhatok az is(tran)gott az niakadban vetteteom bizoni fel akaztatlak [Andrásfva U; USzT 8/64. 68 c].

megjegezés befagyás/jegesedés; inghetare; Zufrieren, Vereisung. 1779: az Exponens Ur eó Nga Emberei iziben az több vékeketis az meg jegezésből ki ujitvan az halottis meg vetettek [Záh TA; Mk V. VII/12 Gramma Puj (60) jb vall.].

megjegyez 1. megjelöl, jellel lát el; a inserma; bezeichnen, mit Zeichen versehen. 1583: Herencheny Mathias Mezaros Miklos Zolgaia vallia Bizonnial tudom es Iol esmerem hogy az a' tulok ... Nem Eowe hane(m) chanadi Thamase eo maga Jegzette vala megh chanadi Tamás az fileben valo el Metzessel [Kv; Tjk IV/1. 122]. 1595: Biro W. czjnalatnot ... Apro és örög Csöbröket es Sajtart, Melyeket mind meg jegyztettem vala varos peczetiuel [Kv;

Szám. 6/XVIIa. 134 ifj. Heltai Gáspár sp kezével]. 1632: az almafatis en iegzetem vala megh egy farago Fejsze vala kezembe(n) [Mv; MvLt 290. 87b]. 1742: Én Flora Vonyának Szolgaja voltam, nappal fejszével (!) mind meg jedzette a gyümöls fákat, engem estve későn ugy küldet oda le vágására [Kincsi KK; JHbK XXVIII/6]. 1751: tegnap az borokat mind meg gostoltam (!) ... tsak egyhez tért valami gyanum, de az is inkább hordo úz lehet ... hogy ki mustallyam megjetzette(m) [Szentdemeter U; Ks 83 Borbándi Szabó György lev.]. 1763: ugy mentünk annak utánna ... a Mlgs Exponens Ur Malma(na)k Gáttýához, és ottan Titt. Rutkai János Uram a' Gátot meg jegyezvén mondotta minékünk itt vágjátok el [Szecsel SzD; JHb]. 1820: Asztalhoz tartozo ezüst portékák ... minden darab F.T. betűkkel vagynak meg jegyezve [Felőr SzD; BetLt 5 Fráter Theresia kel.].

2. (szántó)föld határát határjellel megjelöli; a marca o parcelă cu semn de hotar; Grenze des Ackerfeldes durch Grenzmarke bezeichnen. 1605: ö kk varossúl vegeztek, hogy ... harmad ezten Napig valakynék gyp auagy parlag földé vagyo(n) az vetes közet kit maga szamara meg akar szantanj be vetnj, vagy Ekeieüel brazdolya el, vagy kapuál az kett vegit Jegyezze meg valamj Assassal, meritt az uta(n) ha az Ekes Ember Jeltele(n) foldet talál szabado(n) meg zanthassa [Kv; TanJk I/1. 502]. 1606: Azert mj az hol az Azzonj foldenek az hatarat tudok mj el Jarok es megjs Jeczötthwk vgj hajgok hogj ha telekfala kj Jó es az hatarot metát helyen haggya assanak köüet az hatarlasra [USzT 19/32]. 1767: a mult esztendőben Budai Mihály Vram földgyeinek metait ki jarok, végeit meg is jedzők [Vajdasztiván MT; JHb IX/49]. 1807: a két határ között lévő metát egészen el horgosították, melyet most a két Falu^a edgyütt ... edgyezésből a hibákat meg igazították gödrökkel meg jegyzék [Szentbenedek MT; Told. 37. — ^aMadaras és Szentbenedek MT].

3. fát ~ fába határjegyezett ró/vés; a inserma un copac cu semn de hotar; Grenzmarke einkerben. 1632: egy szilua fat megis iegzetének hogi adigh legien az hatara de en az uta(n) nem tudo(m) mint egjezetének megh rajta [Mv; MvLt 290. 68a]. 1733: Micsoda határ jegyeket tettenek, ástanaké fel határ köveket, vagy micsoda fákat jegyezetnek meg? [Hévíz NK; JHbT vk.] tudom hogy ki járták volna a ... rétnek a határát ... de hogy határt jártok vona, vagy köveket ástok vona fel, vagy Fákat jegjezték vona meg, nem emlekezem réa [uo.; i. h.].

4. feljegyez; a trece in registru; aufzeichnen. 1574: Kalmar Iános vallas tetele Ez el: mwltt esztendyben valank Enyeden, hywa hozzam Brassoy Keresy, Iwkacyott ky illyen vallast tyn en Elyttem Akkor meg polgar valek Attam volt en vgi mond istwan vramnak Eg' Berbenecyben 152 Karasya sarwtt ez el mwltt wdykben, Eztt en istwan vram keresere Regestomkban meg leszettem (!) kybyl Ez vallast ky irtam [Kv; Tjk III/3. 392b]. 1608: neweket ide fel megh iegzettwk [Muzsna U; TSb 21]. 1632: kiket^a most itt reüidsegnek okaert el hagiok, holot ide ele beő bezeddel megh jedzettwk [UC 14/38. 40. — ^aA földesúri jövedelmeket]. 1638 k.: Kelemen Janose pusztá haz hely ide fel megh iedzettwk [Szászfenes K; GyU 35]. 1757: Meg vagyon féllýl jegyezve ... az bé fogat Aranyat mi aron szoktuk ad Regiam Cambsionem bé adni [Zalatna AF; JHb Borsai István nyil.]. 1842: ezen által adot földre tartozik Vas János Két vékára adot fizetni 8 az az nyoltz ezüst Krajtárokat ezt pedig valahányszor fizetf

ezen Kontraktsu háttára mindenkor meg jegyezve a kiváltáskor a summához impotálodgyék [Bözd U; Borb. II].

5. emlékeztetébe vés; a reține (in memorie); in sein Gedächtnis eingraben, sich etw. einprägen. 1582: Balas kowach ... vallia ... leowe hazamhoz Ersebet Azzony Zaruadi Gergelne ... Monda mikoron en Az Pulacher Istwan Switheo hazaban lakom vala, Az Zaraz Malomnal latek eg Jelenseget Masodmagammal valem es tegedet esmerelek ot lenny meg legzettem vala az Jelenseget ... Azert lo Akaratod zeren Ag, Amit Adhacz ... ha penig nem Acz ... tehat bizony megh bantatom veled [Kv; TJK IV/1. 47]. 1751: (A kincset) én magam találtam volt az Szorc nevű helyben látván lobbanását s meg jedzettem s Miron Gábor engemet el vit oda egy hosszu furuval mellyel elsőben tavuliyab kezde furni körül annakutánna meg közeleb [Gyeke K; Ks]. 1852: a' zsirt ha ki olvasztattad jegyezték meg melyik a' hájból, és melyik a' kövérségből valo, mert az tovább el áll [Kv; Pk 6 Pákei Krisztina férjéhez].

6. észrevesz; a remarca/observa; merken, wahrnehmen. 1747: eleget forgottam a Malomba de én soha nem jedzettem meg felőlle Semmi titkozlast se titkon se nyilván [Déva; Ks 101].

7. említést tesz; a pomeni; erwähnen. 1766: Constal Hogy az I ... nehaz elsőbb feleségitis annyira meg verte, es viselő koráb(an) ... ajto félhez tasztította, melly miá amint ezen Fatensek meg jedzették Halált is okozott [Görgjk 205].

8. észrevételként/megjegyzésként közöl; a aminti ca o remarcă; als Bemerkung mitteilen. 1823–1830: Bertalan Mihályról kívánom megjegyezni, hogy ő ide Küküllő vármegyei bernádi születésű volt | Itt azt is megjegyzem, hogy az akadémiákon levő diákok mindenütt így nevezetnek: Bursch, die Burschen [FogE 73, 245]. 1847: Mely szavait Varga Katának hallva, én megjegyeztem, hogy azt megtenni nem szabad [VKp 243]. 1869: az urbéreseknek szombatú fájok járt mely fa hullás és elérett veszendő fákból szolgáltatott ki megjegyzem azt hogy senkinek élő szálfaát maga használására sem volt szabad levágni [Csöb MT; Told. 21].

9. megállapít; a constata; feststellen. 1811: mit árt, hogy ha tud mindenhez a' szolgál? A' Gazdának hasznos az ilyennek dólga: De kevéssel bíró a' mindenhez tudó, Ki ezt meg-jegyeztette, a' nem volt hazudó [ÁrÉ 124]. 1817: meg kell azt jegyezni, hogy ezen szőlő helyek a' néhai Urakrol, az Exponens Aszszonyra, igen rosz karban jöttek által [Szentbenedek AF; DobLev. V/1008]. 1826: azt is batorkodik az Escadronos Commando meg jegyezni, hogy a mult Militar Esztendőre is még 3 Öll fa hibázik [Egerbegy TA; TLt Köz. ir. 1495].

10. kijelent; a afirma; äußern, erklären. 1831: ha Dedrád a munkának tőkéletesen utánna áll ... az egész Hidat 7. Hetek alatt felállíthattya, innen fizetése térsen 94 Rf 30 xr. De azt ujba is megjegyzem, hogy ha Dedrád mind ezekben késedelmes vagy hatráló léssen, az áts pallémak napi száma többre fog menni, úgy a fizetése is [Torda; TLt Praes. ir. ad nro 340 Költsi János geometra kezével].

11. (feltételként) kiköt vmit; a pune condiții; ausbedingen. 1797: minden udvari Törvényekben, vagy maga a' Földes Ur, vagy requisitussa, Assessor, vagy személyesse, vagy pedig Tiszt, a Praeses ... aztis mind-azon által megjegyezvén, hogy valamikor a' Földes-Ur a' Praeses, ámbátor több személylekből álljon az Uraság, mégis közöllek csak egy lehet a' Biro [Mv; MbK XII. 113]. 1817: Légyen

egy fő, és egy vice Notarius egyik a' Civis más a' Nemes részről ezt meg jegyezvén, hogy a' vice notarius légyen Rectificator is a' városon, a' ki a' Rectificatiot vigye [Szu; UzlLt VIII. 68].

megjegyezget 1. (határjellel) megjelölget; a insemna rind pe rind cu semn de hotar; (durch/mit Grenzmarke) nach und nach bezeichnen. 1681/1748: juta ... más hasonlo darab rész ... mellyet határ dombokkal megjegyeztünk [KvAkKt Mss lat. 236]. 1724: Az ... possessorok ... az nyerges nevű helyet fel oszták, kikinek (!) az mi jutott meg is jegyezték [M.köblös SzD; RLt Sámuel Nagy (50) ns vall.]. 1727: az akkori Possessorok ... az Nyerges heg nevű pusztá szőlő hegyet meg osztván és ki ki maga részit apprehendálván s meg jegyeztetven pacifice birták sokáig tudjgae ... a Tanu? [Dob.; RLt vk].

2. felsorolgat; a enumera rind pe rind; nach und nach aufzählen. 1636: az nyomtató sok helyeken az kösségi írásnak paraszt formáját követte; az értelemben-is esett néhány vétek, mellyet az könyv végén meg jegyezték | (Az énekeknek) különböző nemeiket külön külön való laistromban tetszék szedegetnem, kezdeteknek fejait az Abece szerent meg jegyeztetven [ÖGr Aj.].

megjegyezhető említésre méltó; merită să fie menționat; erwähnenswert. 1708: Megjegyezhető dolog magyarországi uraknak sok kérédsége [SzZs 504].

megjegyzet 1. megjelöltet; a dispune să fie însemnat; bezeichnen lassen. 1679/1681: (A tímároknak) adaso(n) bóróket ki, s készettesse(n) tartozások szerint mellel tób kordovánt, es Bagariát vélek, meg jegyeztetvén a bóróket hogi el ne változtassák [Vh; VhU 678].

2. (határhalmokkal) kijelöltet; a dispune să fie marcat cu movile de hotar; (durch/mit) Grenzhäufen bezeichnen lassen. 1793/1794: (A) ki sántolt Rétnek harmad részét ... ki szakasztotta, halmokkal meg jegyeztette, és ő Exjanak zállóban birtokába botsátotta [M.bagó AF; DobLev. IV/739. 22a].

3. határjeggyel ellátat; a dispune să fie marcat cu semn de hotar; durch/mit Grenzmarke versehen lassen. 1806: a Néhai Sogor Ur a Kaszálo részinek szélén lévő kötvelly fákat (: mellyeket meg is jegyeztetett :) tartotta metáknak [Szentbenedek AF; DobLev. IV/899].

4. emlékeztetbe véset; a cere cuiva să rețină (in memorie); ins Gedächtnis eingraben lassen. 1598: Az presidium-ra Rendelt pinzt w kegelmek wiűek feirwarra Melyrwl el feletkesztem wolt zaamadasomban Mert Registomomban be nem irtam wolt hanem Zaamadasom wtan leltam Megh Jegyzo konywemben Melyre mikor rea talaltam pülacher wrannak Mindgiarast hirre adtam es megh Jegesztetem w kegelmiwel hogy esztendore walo zaamadasomba elo Adom [Kv; Szám. 7/XVIII. 2 Th. Masass sp kezével].

5. észrevételként közöltet; a comunica prin cineva ca o remarcă; als Bemerkung mitteilen lassen. 1814: A' Felpes Minekelötte a' fel tett méltatlan ki fogásra meg felelne, azt kíványa meg jegyeztetni [Mv; Somb. II tábl.]. 1834: A Felpes Nms közönség ragaszkodik felvett Törvényes okaihoz, s ellent mondva az Allperesi vitatások(na)k azt jegyezteti meg, hogy a' Novi Gratosi Mandatum, tellyességgel nem tudja a' per természetét megváltoztatni [Asz; Borb. I].

megjegyeztetett megállapított; constat; festgestellt. 1772: ezen Malomnak utrizált két also kerekeiben, és az azok alatt lévő Silipekben meg jegyeztetett hibák az után annyira a' vizenek fel dugult állapottja engedte, meg igazítottak [Ádamos KK; JHb LXVII/2. 317].

megjegyeztetik 1. megjelöltetik; a fi insemnat; bezeichnen werden. 1681: minden foliumok Arithmetikai Coták alá vétettek; és nemely dolgok is Abece-i bötükkel jegyeztettek meg; hogi annyival is hamareb megh latassék a keresetben levő dolog [VhU 2].

2. határ ki/megjelöltetik; a fi marcat hotarul; Grenze bezeichnen werden. 1779: Tugyaé ... a Tanu ... azt is hol és micsoda helyen vadnak a két Határnak régi Metái, és azok mivel jegyeztetek meg? [Dob.; WassLt vk]. 1807: három hompal külbezettetik meg a két földnek vége a Falu Csorda délelő helyjétől ... egy kis szegelet is lévén itt is hompal meg jegyeztetett [Nyárádszentbenedek MT; Told. 37].

3. (fa) határjeggelyel megjelöltetik; (despre copaci) a fi insemnat cu semn de hotar; mit Grenzmarke eingekerbt werden. 1801: azon térségben ... két bükfák keresztel meg jegyeztetvén [Szováta MT; Sár.].

4. megállapítatik; a fi constat; festgestellt werden. 1837: Mint hogy pedig ... Isten rendelményei ... el fordíthatatlanok Czelarányoson jegyeztetik ... meg, hogy azon szerentesen tűzi vesszelyek kárát ... a Zállagba vevő Ur tartozik viselni [Dés; BetLt 5]. 1847: 3-szor: Az ./. alatti esketést tárgyzólag megjegyeztetik, a) hogy a ./. alatti hitelesítési irománynak a végén tett megjegyzés szerint nyolc tanúk maradtak hitelesítés nélkül [VKp 294].

megjegyzendő 1. feljegyzendő; care urmează să fie menționat; aufzuzeichnend. 1631: Mi^a kik ez ide ala megh jedzendeő dolgokban választot testamentariusok uagyunk ... hivatattuan az Nemzetes es vitezől Nagi Teremi Swkód Georgi vramtól Nagy Teremiben^b eleő ntelueuel teőn illien testamentomot [JHb XXI/1. 1. — ^aKöv. a nevek fels. ^bKK]. 1662: Mellyel is ő! egyszeri adománnyal^a nem jobb s hasznosabb leszen vala-e elfordítani, mintsem a szegény hazára illien örökös nagy kárt vonni, megfíélhetni, ha ebben is az ide alább megjegyzendő nagy fogyatkozás akadályul nem leszen vala [SKr 276. — ^aA török portának fizetendő adó].

2. megemlíendő; care urmează să fie amintit; zu erwähnend. 1847: Megjegyzendő lévén az is, hogy ily kényes s nagyfontosságú tárgy több figyelmet igényelni láttatik [VKp 202–3]. 1860–1861: Cserjék Megjegyzendőék még azon terjedt száru s átlátszó gyöngy formájú bogycók, melyek leginkább a vad alma, kevesebbé a cserefákon láthatók [Benkő, Mszlsm. 14–5]. 1864: Bongor ... általánosan megjegyzendő hogy egy kicsiny kiterjedésű sűrű bokros erdő, mely valahol félreesőleg fekszik bongornak szokott nevezetn [Márkod MT; Pesty, MgHnt XXVIII, 162a].

megjegyzés 1. feljegyzés; notare, consemnare; Aufzeichnung. 1583: Ha ky penigh boranak ky mereset zolgaiaira, Vagy haza nepere bizza tehagh ne(m) tartozik az meg merethny fwzerrel borat, vagi penigh meg pecheletetny, hanem Zabaddon ky merethethy Valamikor akaria az hordoknak merese, es a benne valo Veder Zarnak megh Jegizesse tendal chak arra hogy ha az chaplarok az

elő Tekozlasok miath ... az eo Gazdaioknak fogiatkozast thennenek [Kv; PolgK 2–3].

2. észrevétel; observatie; Bemerkung. 1836: azonn ki mutatott helyet volta képpen meg vizsgálván ... magok Commodumak es házak körül valo Jarhatassal fel mértük azt azonn meg Jedzessel hogy Sűrűség és egy kis szorosság a szomszédok által tett fel adás mellett tsak ugyan fel adhatonak lenni íelttük és egy kis hurubátska epithetésére el térhetőnek [Dés; DLt 556]. 1842: A' határ szélénél elkezdett kövecslésre nézve az a' megjegyzésem, hogy alapnak igen apró kövecset hordanak [Mv; MvLev.]. 1847: Két körülményt látván itt még megjegyzésre méltónak ezen királyi igazgatás [VKp 181].

3. bíráló észrevétel; observatie critică; kritische Bemerkung. 1881: Abban pedig bolond vagy, Ödön, mikor azt írod, hogy „talán tán megnehezítem a megjegyzéseidért” [PLev. 91 Petelei István Jakab Ödönhöz]. 1889: csodáltam, hogy lapjában egy olyan ostoba és rosszindulatú megjegyzésnek helyet adott [i. h. 146 Gyarmathi Zsigáné Petelei Istvánhoz].

4. feltétel; condiție; Bedingung. 1791: Egyszeri trágyázás megtart 6 esztendeig oly megjegyzéssel, hogy a trágyázás hold fogytán vagy tölte felé essék, nem pedig újságra [Backamadaras MT; NNyv 352].

5. megkötés/szorítás; precizare; Beschränkung. 1843: Mind a három helység lakosai hajtatnak Offenbányára a vízből ölfákat kivenni és ölbe rakni évenként két vagy három versen azzal a megjegyzéssel, hogy valahányon egy telken lagnak, mind annyi szolgálatot tesznek különkülön [VKp 128].

megjegyzett 1. megjelölt; insemnat; bezeichnen. 1693: Az Varbeli Pinczekben ... Ezek az meg jegyzet, vagy meg keresztzet borok jutottak az Relictanak az nyil szerent [Ne; DobLev. I/38. 14]. 1763: miis a' fejszével, kapával a' kiöl mivel lehetet néki rohontunk^a; és a' meg jedzett helylen ketté vágtuk a' sztupaturát, és a' Vízet meg eresztettük [Szecsel Szb; JHb. — ^aA malomgátnak]. 1769: Valaki másnak Sendély fáját, Tökeit és deszkáját, vágot vagy hántot fáját meg jedzet aszalt fáját ... hire s akarata ellen ell viszi ... a Tiszt azon dologban 12. forintokra büntesse azon Lopót [Zetelaka U; UszLt XII. 89]. 1782: Egy veress fekete petsétekkel meg jegyzett kisebb bérlett selem kalap [CsS].

2. határjelekkel ellátott; marcat/prevázut cu semne de hotar; mit Grenzmarken versehen. 1605: Ahol igen zwknek es zorosnak comperialiak az vthakat, tehát az megh iegzet hatarokon kyweolis Authoritasok legyen megh tagytatny az vthakat es ha zinten seowenth teotlenek volnays fel, belyeb vetethesek [Kv; TanJk I/1. 518]. 1725: nap Kelet felől való szeleinn ezen erdőnek Metalis gödreit, és meg keresztzett s jedzett fái vadnak [Ménas MT; BK]. 1751: bizonyos tserefa tsutkokkal meg jegyzett Metan ... jó tserefa tsutkokkal meg metaztatván ezen Tabla [Koronka MT; Told. 31/4]. 1813: ezen körül járt, es mostis meg jegyzett Fogásába az Exp(onen)s Groffné Aszszonyinak ... alattomba bé vágott és bé frtott volt Kozma Kosztán [F.berekszó Sz; Bfr III. 12/9].

3. feljegyzett; notat, consemnat; aufgezeichnet. 1824: az a) és b) vigyazo betű alatt meg jegyzett Személyek [Dés; DLt az 1842. évi iratok közt]. 1827: a' földeket a' Conscriptioban és Inventariumban meg jegyzett darabok, és

Köblök száma szerint bé vetve vézsi kezéhez az Arendator Ur [Ne; DobLev. V/128 1b].

4. megnevezett, előbb említett; amintit, pomenit; genant, vorher erwähnt. 1584: Eothweós Orban vallia hogy ... Nem tudom ha fizetteke megh vagy Ne(m) Marta Azonnak azt a meg legzet Adossagot. es vitteke vegheoz abban az legzesben megh Irt hagjomant vagy Ne(m) [Kv; TJK IV/1. 339]. 1675/1687 k.: Ez meg jedzett Veteményes kertet Cserélték más jobb veteményes kertért [Kibéd MT; MMatr. 201]. 1757: az kérdésbe meg jedzett esztendőbenn és napon estve felé ide jöve Processualis szolga Bíró Szókefalvi [Gálvya KK; Ks 66. 45. 17c]. 1780/1784: a fenn meg jedzett napon el kezdvén s több ezen munkára kívántato napakan folytatván kívánságakat [Galambod MT; Told. 29]. 1831: a meg kívántato szénát, és zabot adminisztrálni szándekozok, a meg jedzett napon reggeli 10 órára 25 Rf C.P. mint Bán pénznek előre valo letétele mellett ... el várattatnak [Torda; TLt Praes. ir. 1158/1832].

5. észlelt; observat, constat; bemerkt. 1772: az Utízalt két első Kerekeknek ... az említett Oculatiokor meg jedzett hibái azután meg igazítottak [Ádámos KK; JHb LX-VII/2. 224].

megjelenés 1. jelenléte; prezență; Anwesenheit. 1770: az ő halála nagy hátra maradást okoz az Kedves Anyám Aszszony kevés Oeconomijának, s' azt a csorbát magam meg jelenéssel örömsöt potolnám, de ez uttal éppen lehetetlen hogy egy nyomot is mozdulhassak [Mezőbánd MT; DobLev. II/421]. 1780: Midőn a' Kalandosbélíknak a temetésen való megjelenésre harangszó vagy dékány által hír adatik 's a' rendelt órára a' temetésen meg nem jelenik, 's meg nem jelenésének helyes okát nem adja, fizet d. 12 [Kv; EM XI, 374 A külözépucpai Kalandostársaság art.]. 1814: Ezt vévén észre a' sogorom Barátosi Ioseff hogy üldözésbe vétetett a' Czéh Házánál állapotya, hol égy, hol más akadályt talált fel, hogy e' Czéhba ne mehessen ... réa állott akármí végzésre, ha ellene voltis, a' minthogy osztán meg nem jelenésénél fogva zálogolták is [Dés; DLt 56. 15 Nemes Dénes (42) tímár vall.]. 1850: valaki méltó és helyes okát nem adná meg nem jelenésének a' czéh alól járói által ki tűzött órára Óra mulattságot fog fizetni 25 xrokot [Kv; ACProt. 31].

2. (törvény/hivatalos szerv előtti) jelentkezés; infățişare (în fața instanței); Anmeldung (vor dem Gericht/der Behörde). 1761: Felszegi Gyorgynek és Belenyési Susánnának első meg jelenések lévén a' Ven. Consistorium előtt, helyesebbnek iteli, hogy mostan külön ne vettessenek, ea tamen conditione, hogy a' Ferji ennekutanna Feleségét ne rongallya, azt illendő keppen ruházza [Kv; SRE 200]. 1800: Szabo János Ur(nak) meg nem jelenésével Substituáltak Hűtes As(es)sor Szabo Lajos ur(am) [Ádámos KK; JHb XX/19]. 1843: Bartok Ádám meg intése Szabo Josef né ellen a' Határ osztálya meg jelenésről [Szentbenedek AF; DobLev. V/1244]. 1850: A meg nem jelenésre fel hozott mentségei esperes aafiának annyiba tekintetbe vétetődnek hogy ez uttal ellene az Köz-kereset ki nem rendeltetik [Nagykapus K; Rak 3].

3. (hivatalos ügyben való) helyezíni kiszállás; deplasa re la fața locului); amtliche Besichtigung an Ort und Stelle. 1846: Feltéve hogy ezen híd helyre állítása hat holnapok alatt meg történhet, ez idő alatt a' szükséges munkálatai vizsgálatoért leendő megjelenéséért a Megyei mérnöknek Rfr 50 [Dés; DLt 858/1847]. 1863: A' kör lelkészek az

oskolákat szorgalmasan vizsgálják ... az oskola mesterek naploját vizsgálják meg, és a naplot minden meg jelenések alkalmával frják alá [Gyalu K; Rak 81 esp. kl]. 1867: (Ha) a' meg jelenéskor^a a helyi viszonyok igényelni fogják az irt rendet meg változtatják [uo.; Rak 131. — ^aA vizitáció-kor].

4. keletkezés; aparitie; Entstehung. 1561: ualaminemw articulusok istentelen Baluaniozasra ualok uolnanak mellyeket immar ewk az euangeliomnak igassaga Ky az Christuse meg jelenese wtan^a le thottek es el hattanak uololna [Kv; ÓCart. — ^aÉrtsd: a reformáció megjelenése után].

5. kinyomtatás; tipărire; Druck. 1880: Olvasom ma Szász Károly nyilatkozatát az Egyetértésben. Az egész heccben csak az a baj, hogy nem a te költeményeid megjelenése előtt egy-két hittel csinálták [PLev. 81 Petelei István Jakab Ödönkhöz].

megjelenget rendre jelent/tudomására hoz; a raporta systematic; nach und nach zur Kenntnis bringen. 1584: Megh ertettek varosul Byro Vram Zaűabol mynemed ke-serwes Niawalia keowetkeznek az varosra, az Seminari-umnak meg Epitesseseből zeretettel kerik biro vramat hogj eo kgme kiraly Biro vrammal egiebbe Munkalkog-giek elseobe Kendy Sandor vramhoz (!) Annak vthanna onnet mingiarast Ala Munkalkoggyanak feierwarra a' feidelem eleibe es az p(rae)sedesek eleibe holot, Siralmason lelegessenek megh minden keűetkezendeő Insegeket [Kv; TanJk V/3. 277 b]. 1585: Maradek Pether vallia hogy ... Tamas deak zayabol hallam hogy Megh lelengete hogy eo hozta a' gra(tia)t [Kv; TJK IV/1. 405].

megjelenhetés (helyszínen) jelenlehetés; posibilitatea de a se deplasa (la fața locului); Möglichkeit der Erscheinung (an Ort und Stelle). 1817: a rendes Executor V Is-pány Abrahámfalvi Ugron István Umak ob publica meg nem jelenhetése miatt Substituáltak Executor járásbeli szolga Biro Tek.Lázár Antal Ur [Torda; DobLev. IV/913. 2]. 1830: (Az) Exequutor Ur ... Fel olvastatta velem ... Az előbb ki rendelve volt Testificans Regius meg nem jelenhetése esetében a' Tkts V: Király Biro Umak ... azon exmissioját, hogy a' ki rendelt Exequutor Ur, más adjunctus Regiust vehessen fel [Msz; DobLev. V/1158].

megjelenhet(ik) 1. jelen lehet valahol; a putea fi prezent undeva; irgendwo anwesend sein können. 1811: Midőn az Egés volt ... az egész Falu meg nem jelenhetett; Mert az Ur Dolgáról még akkor meg nem érkezhettek [Cold K; JHb 5. 3/3 Ungur Toma (32) col. vall.]. 1848: (Míg) Horváth János ... Polgárnak felnem Esküdt és az B:N: Czéh előtt az Polgári Levélt fel nem mutatya, mind adig sem Inast, sem Legényt nem tarthat, sem Czéh Gyű-lésekben meg-nem jelenhet, sem az Czéh Protocolumjában B:Neve bé-nem irattatfk [Kv; ACProt. 28]. 1862: minden T.Pap köteles meg jelenni a' Partialison ... s a' ki meg nem jelenhetnék, köteles magát okadatolva jelenteni [Gyalu K; Rak 72].

2. (törvényes felszólításra) előállhat, jelentkezhetik; a se putea infățişa/prezenta (conform citației); (auf eine gesetzliche Aufforderung) sich melden können. 1793/1794: az mostani Terminus ... soha is senkitől nékem előre tudom-ra nem adatot ... hogy én is magam Biradalmaskaimnak, Törvényesen leendő meg maradására Leveleimmel meg

jelenhettem volna [M.bagó AF; DobLev. IV/739. 13a]. 1808/1809: Szabo Josefén ... terhes betegsége miatt nem jelenhetett meg [Szu; UszLt ComGub. 1753u]. 1810: terminust tettem ugyan Udvar Biro Cseh János Urnak a' petelei Erdőlés tentálása iránt, de ... tellyes lehetetlen volt, hogy ... meg jelenhessek [M.péterlaka MT; Born. G. XII. 11 Boér István lev.]. 1814: az Alperes Báro Urak Dilatiót kértenek a' jövő törvényes Szakaszig mivel az edgyik Alperes B.Apor Lázár Ur a' Hivatallja miatt ide a' Levelekkel nem jelenhetett meg [Mv; Borb. II]. — L. még RSzF 258.

megjelenik 1. a se prezenta; vor jm erscheinen. 1666: elmulhatatlanul kényszerítettünk Kegyelmeteket egy néhány napokra való congregatoria convocáltatnunk ... Parancsoljuk annak okáért hogy ad diem 18. Septembris bizonyos dolgoknak eligazítására okvetetlen Fejérvárat megjelenni el ne mulassa Kegyelmed [TML III, 607 a fej. Teleki Mihályhoz]. 1789: mi nem tudtuk mit tévők legyünk s ez okon a Girás székre meg se jelentünk, de már ujra fogjak szorosobban egybe gyűjteni a Nemességet ... akkorá nékünkis meg kelletik jelennünk [Bencenc H; BK. Bara Ferenc lev.]. 1819: Minden Mester Emberek és Legénynek elő kötője vagy súrtza tiszta és fejr légyen; valaki pedig tisztátalan Szennyes Surtzal jelennék meg ... büntetessék meg 30 xrig [Kv; MészCLEv.]. 1840: midőn teljes közönséges falugyűlése szőlőtatván, egybe lettünk volna jó számosan gyűlekezve ... megjelenék gyűlekeztünk előtt idevaló közlakos Csorba Antal és Székely János, kik is kérésekkel gyűlésünkhöz eképpen szólának [Tapolca Cs; RSzF 200]. 1845: Biro tétel alkalmával a 3 birtokos Tisztyei előttem Czikudon^a meg jelentek s a Falu közönséges gyűlése előtt nyilatkoztatták azt^b [Torda; TLT 1039. — ^aTA. ^bKöv. a nyil.].

2. (váratlanul) feltűnik, ott terem; a apärea (pe neașteptate); (unerwartet) auftauchen. 1662: (Barcsai Ákos) noha szükséghez képest az ország határiból valaméddig kilépni kényszerítették, de azt is nem azért, hogy az országot veszedelembe akarná hozni s hagyini, hanem inkább hamar való nap segítségére megjelenni [SKr 499]. 1767: Horsa Makavéjne Apati Jutka a Horsa Vaszilia Feleségivel Florával vanakodnak vala ... Domokos Mária is oda mene az Annjánok Apáti Jutkának segítségére, az hova Horsa Vaszilia is meg jelenvén, Láttuk szemekkel hogy említett Domokos Máriának az egyik kezét egy vasvillával meg ütö [Bettlensztmiklós KK; BK]. 1821: Meg jelent vala egy Derék Paripa pejszörű kantzal loval, igen gyakor serényű vala [Zalán Hsz; HSzjP Pettő István (46) lovas kat. vall.]. 1832: némely idegen Birtokatlan Demagógusok, itten meg jelennek, és ököllet kívánnák a jelenlévők fejekbe a rosz principiumakat be verni [Ne; KCSl].

3. odamegy és jelen van/részt vesz (vmilyen közösségi megnyilvánulásban); a fi prezent, a participa (la o manifestare publică); hingehen und an einer gemeinschaftlichen Offenbarung/Kundgebung teilnehmen. 1749: Angiom Aszszony(na)k irtam volt egj Invitatoriat a 9um p(rae)sentis meg akarván kereszteltetni az Fiatskákat Kérem azért Atyafisággal Bátyám Vratot, azon terminusra ne terheltessek magais meg jelenni [Zsibó Sz; WLT Wesselényi István Wesselényi Ferenchez]. 1771: Papisták közül Antal alias Tot Mihály fiastol Feleségestől ugyan ritkán jelennek meg a Templomban [Dés; DLT 321. 3a Mich.Simon (70) ns vall.]. 1801: minden Ecclesia gyűlését az Ecclesia Tagjai

... oly szorgalmasan gyakorolják, hogy ha annak utánna a hol a Curator figalni fogja a gyűlést valamellyik meg nem jelenik az Ecclesia gyűléseit el mulattya ... egy mforintig büntetessék meg [M.köblös SzD; RLt]. 1814: a' Czéhban én betegségem mián jelen nem lehettem, de fel gyógyulásom után meg jelenvén a' Czéhban akkor azon Határozása a' Czéhnek nem tanálatott [Dés; DLT 56. 7–8]. 1819: ha ... a temetésre valamellyik Mester Ember meg nem jelenék I Rftal büntetessék [Kv; MészCLEv.].

4. (törvényes felszólításra) előáll, jelentkezik; a se prezenta/infățișa (la citație); (auf eine gesetzliche Aufforderung) sich melden. 1735: Ex Gratia Sedis ... Dilatio aditak az Incusnak eö kglmenek, mindaz által olly Conditioval, hogj vagj maga vagj Procuratora által meg jelennyek és meg felellyen [Dés; Jk 177a]. 1761: ő kigyelnek a' Venerabile Consistorium előtt iterato meg jelentenek, és a' Házassági együtt való Életre hajtottanak [Kv; SRE 197]. 1772: Josika Imre Vrat ő Nságát ... Admonealám az Insturctioban Expressált Josszánka Conservatioja végett meg jelenni a Nms Kolos V(ár)(me)gyei Continua Táblán [T; JHb XXXVII. 17.]. 1792: Mű alább Subscribalt nemes Személyek, és mind ketten nemes Aranyos Széknek hűtös Assessorai midőn az alább irt Felektől requiraltattunk és hivattattunk volna, elmentünk ... Rákoson az néhai nemes Bálo István Uram Posteritási Házakhoz az holott is jelenének meg mi előttünk^a [Aranyosrákos TA; Borb. I. — ^aKöv. a nevek fels.]. 1801: Tessék azért kegyelmeiteknek egyen egyen a közelebb Szereda sz:Annán tartando V.széken meg jelenni s az Exponenseket Törvényesen Evincálni [Msz; BalLev.]. 1849: ezen meg határozó ki bocsátás értelmében ... az edgyikünk Téglás Ádám hivatalosan szolított fel Tanátos Kovás Moses urat hogy ... adataival 's bizonyosságaival edgyütt, a differentias helyen jelenylen meg, mit hogy vett, tisztelt Kovás Moses Urnak folyo év Julius 26rol kelt levele Tanusított [Szu; Borb. II Simó Pál városi jegyző kezével].

5. (hivatalos ügyben a helyszínrre) kiszáll; a se deplasa la fața locului; an Ort und Stelle eine Amtshandlung vornehmen. 1770: A Mlgos ur levelét meg vittem T. Esperést Ur(na)k mellyet nagy betsűllettel vőt, és meg jelenvén Esztenyb(en) igazittastis tött [Esztyén SzD; Told. 29]. 1792: mind ... a Commetaneusak a terminált napra, mind pedig a Tisztelt Executor Ur ... meg jelenvén ... szállattanak a Sz.Kereszturi Tit. Kovás János Uram Nemes Házahaz [Msz; MbK XII. 86]. 1819: Ajánltatik a' Tkts Fő Hadnagy Urnak, hogy a' kért Helynek meg nézésére egy bizonyos terminuson a' Tanáttal meg jelenni ne terheltessek [Ne; DobLev. V/1026]. 1854: megtalálása albi si Ns Barthos Ignátz Urnak megjelentünk azon okból: hogy az al Csemátoni Kis határban Aranyos hegy nevű lábban ... a' megzavarodott barázdát járnók és egyenlítőnek ki [Albis Hsz; BLev.].

6. (kötelező) munkára előáll/jelentkezik; a se prezenta la muncă (obligatorie); sich (Pflicht)Arbeit melden. 1727/ XVIII. sz.: A becsületes Atyák tisztzi és, hogy ha midőn kalandosunkban felső közép, also rendben levő becsületes Atyánk fiainak halottjok lenne, Dekanyival edgyütt szorgalmasan anak el takarításában munkalkodgyek Ha valaki közülünk becsületes Atyánkfia el takarításában meg nem jelenik 16 pénzlet meg buntetessék [Zilah; Borb. II]. 1804: A Viz felől valo Kert oldalára tolteseket tsinálni gatokat kötni fenyő Bojtokat hozni, füz fakot vémi ...

minden Jozzagbeli ember meg jelennyen, mely penz az Arenda Massahoz tetetödyék a szűkségek ki potolasára [Zágon Hsz; Szentk.]. 1840: Azon taxára kibocsátott Sel-lérek esztendönként tegyenek nekem özvesenn 12 ~ tizenkét héti tenyeres munkát, a hol én kívánandom — jo koros emberek és aszszonyok jelenvén meg a dologra, s nem gyermekek [Torockó; Bosla].

7. kb. írásban tisztelettel folyamodik vkihez; a se adresa cuiva cu o cerere scrisă; bei jm schriftlich achtungsvoll ansuchen. 1668: Boros uram kimenetelinek alkalmatossá-gával akarék méltatlan írásom által méltóságos tekintete előtt meg jelennem, elvetett, gratiájából kiesett régi szolgá-ját Nagyságodnak eszében juttatnom arra érdemetlen személyemmel együtt [TML IV, 338 Teleki Mihály a fejhez].

8. *vall* látomásként előtűnik; a apărea ca o viziune; als Vision/Erscheinung zum Vorschein kommen. 1710: Egy hamis próféta támadott vala Erdélyben^a, Udvarhelyen a pápista papok factiójából. Lévéen egy énekes inasok, ki az orgona mellett szokott volt énekelni, azt megtanftják, hogy hirdesse: neki az Isten anyaga jelent volna meg, és köve-tül az erdélyi fejedelemhez küldötte [CsH 213–4. — ^a1689-ben].

9. mutatkozik; a se arăta; sich zeigen. 1824: az érdeklét fekete Farkast ... anyival nagyobb különösségnek lehet venni, hogy még tudunkra eddig elé hazánk ilyet nem termett egyfelől; de más felől midőn, a több vele együtt született Kölykek természeti színeken jelentek meg, — ezt egynek lehet tartani a munkáiban oly szabad törvények alatt lévő természet szebb Játékai közül [TLt Köz. ir. 114].

10. *testben* ~ megtestesül; a se încarna; sich verkörpern. 1710 k.: Szépen és szentül mondotta Szent Ágoston doktor: Ha a bűn nem lett volna, az Isten fia a testben meg nem jelent volna [BÖn. 477].

11. nyomtatásban napvilágot lát; a vedea lumina tipa-rului; im Druck erscheinen. 1879: mikor elolvastam, nem tudtam, fiú vagyok-e vagy leány. Nem értem egy szavát sem, valamiképp az Indali Gyula barátodét sem értem, ami szintén az Erd.Figy.-ben jelent meg [PLev. 62 Petelei István Jakab Ödönhöz]. 1881: Az Árva Lotti ki volt nyomtatva a Bodnár lapjába. Aztán Bodnár perbe került a kiadójával (Méhnerrel), s visszaküldte, hogy adjam ott ki, ahol lehet, ő nem tesz kifogást, ha máshol is megjelen [i. h. 87 ua. ua-hoz].

megjelenő a helyszínre kiszálló; care se deplasează la fața locului; an Ort und Stelle eine Besichtigung vornehmend. 1793: Specificatioja A Vallyebrádi és Pattingányi Két Közönségek Között fen forgo Határbéli Differentiáknak ell Látására meg jelent Tkts Arbitrativum Forumra tett Költségek(ne)k a' ki Météázásra meg jelenő Birák Uraknak Diumumok, és Intertentiojok ... Rf. 21 xr. 30 [H; Ks LVII/53].

megjelent *ige* 1. (be)jelent, tudtára ad; a aduce la cunoștință cuiva; melden, zur Kenntnis bringen. 1540: Balassy Imreh ez minapon Karoly Sygmondnak az dolgoth thytkon meg yelentette wolth, es Sygmond azt mydenek bezelette [Kv; LevT I, 10 Petrus Literatus Nic. Thelegdyhez]. 1561: Az mely legén vrát el akarya hadni ket hettel eleb tartozzek vranak akarattyat meg' ielentheni Az vtann-is Bwchw hetet ket hetet zolgajn [Kv; ÓArt.]. 1573:

Emlekezhetik .k. rea hogy mikor az dologh megh essett wolt chak hamar az vitan megh jelentetem k.nek ezt az dolgot, k. akkor ezt monda hogy k.megh erty es weghere megien az dolognak [Nagysajó BN; BesztLt 3766 Horwat Myklos Nagy Sayoy Tyztartto Thymar Gergely beszt-i bfróhoz]. 1578: Azonkeppen arrais igen wigyazzon, hogy az zomzedsagh egy feleölis az en falwym hatara(n) wy foglalast ne tegyen, seött ha valahon tettek wolnais, ky keresse, es wegere menwen nekem megh yelenche [Kisfalud AF; OL M.Kamara Instr. E—136 Inreg.Fasc. 34 Fol. 104–6 V.Kovachoczy ut. Mathias Niary gondv-höz]. 1630: eo kegelmenek^a ... artalmara ne(m) wgtekezem, sőt ha mi ellene valo veszedelmes szandekot ertenek, azt eo kegelmenek megh jelentem idejen mi helt modom lehet benne [OL Gr. Csáky közp. It CCC Fasc. 28 No 53. — ^aGr. I. Bethlen István gr. Csáky Istvánnak]. 1677: ha a' gazda tudta afféle^a idegen marhának oda vitelit, s' meg nem jelentette, egyiránt büntetödyék [AC 231–2. — ^aElveszett]. 1769: én a kérdésben meg nevezett időben Polgár voltam itten Mező Madarason az akkori Falus Bironak Nagy Ferentsnek meg mondtam hogy el veszett egy Üdő Tino s nekem szollott a Pasztor hogy jelentsem meg kednek [Mezőmadaras MT; BK. Mart. Székelly (45) jb vall.].

2. közöl, megmond; a comunica; mitteilen. 1569: Jelentshe megh ennekem ez leuel viueo emberjm által hogy mibe maragion ez megh tartott embereknek dolga, mert en chak az enimet kiüanom [Nagysajó BN; BesztLt 56 Horwat Lükach Nagy sayoy tyzt tarto Dombj Gergely beszt-i bfróhoz]. 1572: Imre kowach az eleotys Jzenth wolt egy waros zolgaatl hogy el adna ezt az hazat Ennekem zola hogy Megh Iryam kednek es haromszaz forynthon hatta Elseo zowal Azerth My zandoka volna kegyelmeteknek azt warna hogy kegtek megh Jelenchye nekye hamar Merth ew el aggya hamar [Gyf; i. h. 3737 Lucas Pistaky Gr.Daum beszt-i bfróhoz]. 1593: Nyreo Josane, Catalin Azzoni vallia ... kert vala engemet Gillien Imre, hogy ha mikor ide iwne Sarماسagi Gabor tenne(m) hirre neki ... Mikor ... ide jeot volna, en az eo keresek zerent megh ielente(m); hogi it volna Sarماسagi Gaborne [Kv; Tjk V/1. 400]. 1599: Erti megh Jobbagiom hogy zegeny Vramra vertik felen az harangot Alparethon es fegyueres kezzel eo rea Jeónek kj az Alparetiak, luta hozzam hamarsaggal Zynyeben hazamhoz, Jelenthe megh mj Zandekok az Alparetiaknak [Dés; Eszt-Mk]. 1679: én erővel keveset tehetek; sőt nemis kívánok senkivelis izetlenkedni, könjű lett volna kk hozzam júni, es az dólgot meg jelenteni [Ks 9. XXXIII Apafi Anna lev.]. 1761: En pe(di)g alazatosan Instalok Exelle(nciá)nak Méltotasssek Kolosvárra való bé érkezése(ne)k bizonyos Terminussát megjelenteni [Pata K; IB. Nábrádj István lev.]. 1809: Még 1805ik Esztendőben a' Szebeni árva házába ajánlott Vétsi Ferkó nevezetű árva, mái napon fel vétethetvén azt kegyelmetek az árvának ... meg jelenteni el ne mulassák [UszLt ComGub. 1751 gub.].

3. feljelent, felad; a denunța/raporta; anzeigen. 1585: Ha kj niolcz ora wtan bort ad, Azt a tizedesek elseobe megh Inchiek, ha penigh meegis nem zewnik megh, hat, a' Tize-desek a Capitanoknak megh Ielenchiek, Az Capitanok az tanachnak be mongiak hwteok zerenth [Kv; PolgK 16]. 1588: Biro vram Az Capitanokat es a' Capitanok Altal a' tizedeseket vgyan hiteőkre emlekeztesse, hogy ez fele gonoz feslet erkeőchwweket el Ne titkolliak semmy zin-

nel, hane(m) meg jelenchek hiteok Alat, hogy Az Vristen-nek bozzusaga, es haragya Az Wetkes emberek miath a varosra Ne zalzion [Kv; TanJk I/1. 60]. 1591: gonoz zemelieket tizedetekben mikoron megh tuttók biro vramnak megh jelentitek [Kv; Szám. 5/VIII. 35]. 1655: Eperjesen lévén az sokadalomb(an) tudom hogy Uy helyi gábor szegődött volt megh egy Eötvessel, hogy neki egy arany belyegező vasat csinálna, melyet megh jelentvén az Eötvés az Bironak, megh fogatta vala az Biro Uy helyi Gábort [Kv; CartTr II Mich.Dobolyi vall.]. 1705: Békési János Kováts Vr(am) Felesége Gulácsi Kata ... senkinek is bes-telenül veszekedésre okot nem ad, sőt ha mások arra ingerlenék is azokat is bes-telenséggel nem illeti, hanem elsőben a város Hadnagyá(na)k és a Nemes Tanács(na)k panaszkeppen meg jelenti hogy senkitől is ne okoztassék [Dés; Jk]. 1744: ha valamit eszre veszen hogj kár tételre ügjekeznek meg jelenti [Ks 8. XXIV. 5 Nagy Ferenc ns kezével].

4. kijelent; a afirma; erklären. 1585: zida megh Zeöch Mathene a' tizedest, illienkeppen: Valaky vgmond enge-met ig Arult hogy en fizetessel bochatta(m) volna vdeo vta(n) ky valakit hazüd tizessegem Arwloul benne, vegre megis Jelente hogy a tizedesnek zoll mind addeg Ameg Rea bizionittiak [Kv; Tjk IV/1. 464]. 1775: Márk István ... nem tudom micsoda gondolatból, elhitette volt magával, hogy a grófné bizony ötet szereti. Melyre nézve elment hozzája, magát mindenképpen accomodálta, utoljára megjelentette, hogy úgy tapasztalta, hogy az asszony ötet megszerette, melyre nézve ő is megszeretvén az asszonyt, elveszi [REtE 353–4].

5. bevall; a márturisi; eingestehen. 1648: apparenter mint ha megh akarnak vallatni ieszszek megh legyen ke-szen az Czigan ahoz valo eszkeözöökkel; es rettenczek kerdezzek tala(m) feltebe(n) megh jelenti, de ne(m) kel azert mint illien esztient kenozni [Kv; Tjk VIII/4. 272].

6. elárul; a tráda; verraten. 1584: Forma iuramenti Exactor(um) Rationu(m) Colosuarian(sium). Az eőreók mindenható Isten, Mennek feoldnek teremtoie titeoket vgy seghillien hogy amy kis repositumot az vristen ez varosnak Adot es Adando, azt senkinek megh Nem Je-lentytek [Kv; Szám. 3/XIV. 1].

7. leír, írásban elmond/mesél; a descrie; abschreiben. 1657: oda hátrébb fogantatásomnak, születésemnek és udvarhoz állásomig való educáltatásomnak módjáról írtam ... Udvarhoz állásom és annak első intradája mint lótt, ide elébb megjelenttem [KemÖn. 40].

8. feltüntet; a trece in registru; angeben/führen. 1586: Az Zeghenieknék Zamatt megh Jelenchie Regestumaban^a [Kv; PolgK 20. — ^aAsp. m.].

9. *a. magát a. előbukkan/kerül, feltűnik; a se aräta; auftauchen.* 1657: Említék erről egy csúfos dolgot. Ráskán Magyarországon egy ember házában lakott néhány esz-tendőig egy ördög, ki csak hogy nem látatott ugyan, de szavai hallattak, és sok csintalanokdási láttattak. Ekkorban eltávozván néhány napok alatt s azután esmét magát előb-bi szokása szerint megjelentvén, kérdett, hol járt légyen? [KemÖn. 124–5]. — *b. jelenkezik, jelenlétét jelzi; a se prezenta; sich melden.* 1629: nem regen estue mykor le fekettem volna, jeowe ablakom alá Zabo Mihaly s megh Zeorditue(n) az ablakot megh jelente magat [Kv; Tjk VII/3. 111]. 1657: (Egy) atyámfia éjszaka juve szállásom kapujára ... megjelenté magát, szaváról megesmervén bebocsáttatám [KemÖn. 169]. — *c. törvény előtt jelentke-*

zik; a se infățișa în fața instanței; sich bei Gericht melden. 1785: csfktaplocai primipilus Lajos Jakab, fiaival, István-nal és Józseffel megjelenték magokat, az mely orotást irtottak az taplocai határban Olt Láz alatt, eleven erdőből ... Azon orotás hely improtocoláltatnék az falu protocol-lumában, hogy tudva légyen jövőendőben is, hogy falu engedelméből fogták fel [Taploca Cs; RSzF 137].

megjelent in I. mn 1. jelen levő; care este prezent; an-wesend. 1801: a mit az egyben gyúlt Ecclesia Tagjai vé-geztek az meg nem jelent felek vagy rea nem allattak vagy soha effectumba nem vétetődhetett [M.köblös SzD; RLt]. 1838: Martan Pál ... mondá nekem több meg jelent éjjeli strázsa Társaimmal [Dés; DLt 8]. 1847: Az izbitai királyi fűrés számára vágató tőkék munkájából az ottan megje-lent munkások szétűzése Varga Katalin s emberei által [VKp 201].

2. a helyszínrre kiszállt; deplasat/sosit la fața locului; an Ort und Stelle eine Besichtigung durchgeführt. 1793: Specificatioja A Vallyebrádi és Pattingányi Két Közönség-ek Között fen forgo Határbéli Differentiálnak ell Látásá-ra meg jelent Tkts Arbitrativum Forumra tett Költsé-gek(ne)k [H; Ks LVII/33]. 1799: Ki menvén az Estimált Nyilaknak, ki mutagatása végett, De a mutagatás elein meg jelent Atyafiak, Gazdak, a' Nyilakhoz nem állattak [Torockó; TLev. 5]. 1818: Mely illetén edgy más között vegb(en) ment Compositionnak mind én a ki ado mind a ki vevő exarendator Ur vagy meg jelent személyesse minde-nekb(en) meg alloji es meg tartoji leszünk arról adjuk ezen ... Compositionalis Levelünk [Nagyalak AF; DobLev. V/1016 Dobolyi Sigmond kezével].

3. nyomtatásban napvilágot látott; tipărit, apărut; im Druck erschienen. 1879: Nemes Ödönnek felmondtam a barátságot. Semmi ok nem késztetett rá egyéb, mint vastag sajtóhibák, melyekkel utoljára megjelent egy pár tárcám elborították | a te legelső nyomtatásban megjelent költe-ményeidet az ő lapja közölte [PLev. 40, 63 Petelei István Jakab Ödönhöz].

II. fn-i jell-ű haszn-ban; cu valoare de substantiv; sub-stantivisch gebraucht: vhol jelen levő személy; persoană prezentă/de față; Anwesende(r). 1760: öszve gyűlvén meg parancsoltaték hogj kiki az oda, meg jelentek közül készítene másnap reggelre voxokat^a [ArJk 52. — ^aKöv. a részl.]. 1843: A több megjelentekre pedig, kik közül név szerént csak 26 ismértés ... úgy vélekedik a biztosság, hogy azokat ... bé kellene hozatni Zalatnára, és kemé-nyen megfeddeni [VKp 122].

megjelentés 1. bejelentés, tudtára adás; raportare; An-meldung. Bekanntgabe. 1637: Vyob commissioiat hoz-ua(n) ismet reank Ngd(na)k Kglmes Uru(n)k az Thorozkaj iobbagink, ugj lattiuok hogj eők akarmichioda uetkekert uallo bwnntesekertis az onos keőnek megh jelentesenek szine alat Ngd kglseget untattiak, es Ngdat busitiak [TLev. 8/1]. 1677: Religio dolgában, kinek kinek szent írásból vőt opiniojának meg-jelentésének módgya [AC 267]. 1680: Péter János uram vállallván magára az csiki vas három-nak és vámnak vagy harminczadnak is gondviselését ... ha az fenn meg írt mód szerént az mi meg írt kegyelmes urunk s asszonyunk eő nagyságok^a méltóságos birodalma kára és sérelmére ez előző dolgok valóságos megjelen-tését el mulatná, meg világosodván az dolog, az fenn említett büntetést szállícsák eő nagyságok eő kegyelmére

kedvezés nélkül [CsVh 67–9. — ^aApafi Mihály fej. és felesége].

2. megemlítés; amintire, pomenire; Erwähnung. 1662: Melly szorgos siető levelek megvitélében minémű akadékosz tanálkozott vala, annak sem mulaszthatom el megjelenését [SKr 559].

megjelentet a face să fie publicat; erscheinen/publizieren lassen. 1896: A könyvet aprile szeretném megjelenetni [PLEv. 177 Petelei István Jakab Ödönhöz].

megjelentetik 1. (be)jelentetik, tudtára adatik; a fi raportat; angemeldet/zur Kenntnis gebracht werden. 1662: (A fejedelemségre kiszemelt) Apafi Mihály ... isteni kegyes étellel, szép termettel ajándékozott ifjú legény lévén, hogy most ebesfalvi kastélyában volna, a vezérnek is megjelentetett vala [SKr 664]. 1766: soha igazán öfelségét aziránt nem informálták, sőt ha valaki valamit kimondott, vagy levélben valakinek referált, s öfelségének megjelentetett, Brukenthal s mások ... mindjárt hazugságban hagyták az igazmondókat^a [RettE 198. — ^aAz 1764. jan. 7-i madéfalvi veszedelemre von. feljegyzés].

2. leíratik; a fi descriis; abgeschrieben werden. 1662: keresztényi istenes prédikatori az evangéliumi igazságban erősíteni és megmarasztani noha eléggé igyekeznének, de hogy abban külső világi nagy tekintetek is forognának, az katolikus méltóságbeli igyekezeteknek nagyobb foganatja lett vala, mint ideálabb megjelentetik^a [SKr 636–7. — ^aII. Rákóczi György fej. feleségére, Báthori Zsófiára von.].

megjelenthet (be)jelenthet, tudtára adhat; a putea raporta; anmelden/zur Kenntnis bringen können. 1667: Ha valahogy megjelentethné ő nagyságának, hogy azért nem volna szükséges felfáradnunk [TML IV, 13 Keczer Ambrus Teleki Mihályhoz]. 1668: A Császár Passával való szemben létele ... alkotmatosságot keresvén ... kértem azon, hogy Nagod tekintetiért mutassa olly joakarattat, jelenthessem meg a kajmekamnak halogatásnekül ... holnap reggel kapura megyek s audentat szerzek [KJ. Székely Moyzes portai követ a fej-hez Drinápolyból]. 1763: Mányika Iliatol is hallattam egy versen veszekedvén az Öttsével Mányika Juonnal mondani: Nem tudja ugymond a' Grof Exp(onen)s Aszsz(ony) ő Nga a' te tselekedeidet, de ha én ő Ngával beszélhetnék, s a' dolgot meg jelenthetném, meg tanítóna [Gálfa KK; Mk V. VII/1. 51 Antal Mihály (34) jb vall.].

megjelentő feljelentő; care face un denunț; anzeigend. 1677: ha abban^a fogyatkozás találtatik ... kiből az uton járónak akadályok következhetnék ... a' Fiscalis Directoroknak értékre adván a' körülöttök lévő Tisztek, a' poenat a' Directorok ... exequatassák, ugy mint flor. 200. melynek két része a' Fiscusé, harmad a' dolgot megjelentő Tiszteké legyen [AC 111–2. — ^aA város helyben].

megjobbágyosít jobbággyá tesz; a face iobag pe cineva; zum Leibeigenen machen. 1749: erőszakosan Jobbágyosította volna meg a' többi Néhai Boér Simon Uram [Msz; KvAkKt Mss 46]. 1758/1761: az én Atyám is Muntyán volt és Bartsai Abraham Úr idejében Jobbágyosították meg [Pad H; Berz. 17a]. 1768: Minyájon ugy hallatuk az Atyainktól ... hogy néhai Triff Isztraty utri-

zalt Togyernek az Atya Felszezi urameknak nem volt Jobbagya hanem mind egy erőszakkal Jobbágyosították meg az magak Földeken Sokáig lakván [Melegföldvár SzD; Bom. XL. 80]. 1778: az Sáralfvi^a Jobbágyok felől, eo nga azt praetendallya, hogy az Jozság Zállagban valo vettetése után Jobbágyosították meg őket [JHbCs Arkosi Ferenc Csáki Katalinhoz. — ^aH].

megjobbágyosított jobbággyá tett; care a fost făcut iobag; zum Leibeigenen gemacht. 1752: Az udvarházhoz ezek a Fundusok vóltnak ... A Gombos alatt a Patak Marton, melyre Székely András a meg Jobbágyosított Czigányokat Szállította vólt [Bálványosvárálja SzD; Ks 43].

megjobbágyosítottatás jobbággyá tétel; trecerea cuiva în rindul iobagilor (prin degradare); Leibeigenenmachung. 1768: Triff Isztraty ... ő kigyelmét egy nihány esztendőig szolgálván meg hazasadat, és vgyan Felszezi uramék földére szállat, és meg telepedet. de mi formaban eset meg Jobbágyosításá nem tudom [Katona K/Melegföldvár SzD; Bom. XL. 80 Huza Kosztin (70) jb vall.].

megjobbágyosítottatik jobbággyá tétetik; a fi făcut iobag; zum Leibeigenen gemacht werden. 1758/1761: En többet nem tudok ős gyökeres ezen Józszághoz tartozó Jobbágyot az ég Jents Szamuilánál a' többi kit más Józszághol szállítottak ide, ki pedig Muntyán volt, és meg Jobbágyosítottat itenn | mindnyájon Muntyának lettenek vólna, és itenn Jobbágyosítottatnak meg Sellérségekbenn, nagyobb részint Bartsai Abraham Úr keze alatt [Pad H; Berz. 17a].

megjobbágyosodik jobbággyá lesz; a deveni iobag; zum Leibeigenen werden. 1755: Nem értem én azt mikor Jobbajosodtak meg mivel reghi dolog [Tarcsafva U; P].

megjobbít 1. megigazít; a ajusta; richten. 1582: hogy a keot(!) kemenczett meg foldostak, es meg Jobythak: attam fasakas Boldissarnak tolle d. 50 [Kv; Szám. 3/VII. 13]. 1588: Jgiartonak hogy eo Nagysaga Jyat meg Jobította attam f — d. 12 [Kv; i. h. 4/III. 32]. 1625: Veőitem Hidkapuhoz, az emelcজে Hidhoz negj zal fat ... f 1 d 84 ... Fizettem Aczj Mihaljnak, hogy Hidkapunal az emelcজে Hidat megh Jobbította ... d 50 [Kv; i. h. 16/XXXIV. 229].

2. ki/megjavít, jobbá tesz; a imbunătăți; ausbessern, besser machen. 1584: felette igen kerik varosul Biro vramat ... hogy Minden rendeknek Miweseknek priuilegiumit Zereda Napokon egyienkent eleo keryek, Es ha my fogiatkozast vagy sacczolast vesznek eszekbe az eo priuilegiumok tartassa ellen, azokat meg limitallia eo kgyek Es megh lobicha az keossegne lowara [Kv; TanK V/3. 281a]. 1596: Megh ertettek biro vram zawabol az nagi zertelenseget, meli az vasar dolgabol vagion, feokeppen eledel dolgabol, wegeztek azert eo kegmek hogi mind affelenek arrat, mind penigh egieb vasari fogiatkozasokat el vegeztek es meg Iobbichak [Kv; i. h. 1/1. 273]. 1597: panazolkottak volt B V(nak) hogy ne(m) kedűek zeren eset volna az eleobbi Gazdalkodas ez vegre iobbítottuk meg vtoliara [Kv; Szám. 7/XII. 121 Filstich Lőrinc sp kezével]. 1636: Leg elsőben-is penig az irott Gradual mind meg olvasam, és mind az értelmét, sok helyeken meg

jobbítám, s mind az írásnak vétségét corrigálám (ÖGr Aj.). 1788: A magamra vállalt Földmérés béli munkát, melyet eddig hibásan s nem a p(rae)scribált Norma szerint vittem egész igyekezetemet arra fordítván az Instructio szerint meg jobbitom, és el készíteni igyekezem [Dés; BLv.]. 1793: a' hibát mindenkor meg lehet jobbitani [Déva; Ks 78. XVII. 8].

3. (fizetést) felemel/javít; a mári (salarium); (Lohn/Gehalt) erhöhen/verbessern. 1578: ha penig iambor lozan es wygiazo zemelyeket talal eo kegmeK It walokat, ha zinte az fizetést meg Jobbittak is, ellent nem tartnak benne [Kv; TanJk V/3. 159c]. 1581: Az procatort penig eo kegmeK tanachywl zerezek meg ... es fizetesset iobbychyak megh [Kv; i. h. 237a]. 1599: Miert hogy lattiak eo kegmeK az mostany eodeonek zeok voltat megh ertettek eo kgmeK Kosa Janos vram az itt valo magyar praedicator keonieorgesebeol, az eo kgme regy iambor zolgalattjatis zemek elejben wven, az egy ezteendeoben sallariumiat megh iobbittyak kez penzel eotwen forintal [Kv; i. h. I/1. 345]. 1621: az Fulek alat valo gialogok haza Jeottek. Azert hogy Kyráli Vrnk eo felsegeleol valami nehezseg reank ne Jeone ezen meg tert gialogokat esmet el kuld-uen, es fizetesekek meg Jobbitua(n) attunk^a [Kv; Szám. 15b/IX. 276. — "Köv. a fels.]. 1695: az Ecclesia ... az eddég jami szokot fizetesis meg jobbitotta [Kv; SRE 34–5]. 1755/1770 k.: A Vajda-Kamarási Eklesia Mestere fizetését akarván ö Klmek meg-jobbitani ... igértének mind a' mostani, mind a' következendő Mesterek(ne)k egy egy Véka Búzat [Vajdakamarás K; SzConscr. 149].

4. pótlásként kiegészít, többít, *idj* megszerez; a comp-leta; als Ersatz ergänzen, vermehren. 1562: (Induljon) mynden ffele elessel otwen vagy hatwan zeker egy-yersmynd an(n)ak vtan(n)a negyed awagy otod nap Jndwlyon az tobys az fob elest meg Jobytczyak mas fel zaz kobil zabal ... w ffeleghe para(n)chyolattya zerent zeredara It legyenek desen [Dés; BesztL 13]. 1587: Kezdettenek az keomiesek az keoszep kapú padimontomosza-sahoz Negi nap Eoteón Eoteon voltak az Eoteodik nap kettlen voltakan fizete(m) f. 5/15. Leorinchek es Balint Mestemek Jambor zolgalattiokert Jobbitottam meg —/40 [Kv; Szám. 3/XXX. 27 Sere István sp kezével]. 1616: Orsolya Azzonj adgyo(n) megh az Testamentum continentiaja zerent mindeneket az mitt az Battya hagyott, es azo(n) kiüül Orsolya Azzonj még valamj egyebel ugy mint halasz Eözkeözj marhaual megh Jobbita miert hogy Martonak egyett massa el vezzet volt [Kv; RDL I. 101 Andr.Junck kezével]. 1655/1754 k.: Betsületesen viselvén magát Urához^a ... és így el telvén a' négy esztendő tartozik az Ura néki flor. 1 szabad akarattjában álván ha mivel meg jobbittya, és a' B. Czab előtt fel-szabaditatik [Kv; ACJk 32. — "Az inas]. 1740: Providus Bartók András ... mint Emptor ... Providus Varga Ferencz mint Vendor ... tettek volt Conventiot az Tóbisok verejében lévő Varga Ferentz, tizenött vas tsinálásra való Portója iránt, mellj ös örökös vérséghez szerent való része volt Varga Ferentznek alkuttak volt meg in fh 20 ~ Magyar forintokban mostan kívánván azon alkalmat megh jobbitani és potlodni levala mű előttunk ujjanan foljo penzi Varga Ferentz Bartók Andrától fh. 10 ~ tiz Magyar forintokat, megh erőssitven ujjabb(an) is a' regi alkalmat [Torockó; Bosla].

5. vki számára kedvezőbbé tesz; a face mai favorabil pentru cineva; für jn günstiger machen. 1570: Megh gon-

dollyak eo K. Ez Ideiglenis Menye karok es gonoz dolgok az Igenetlensegbeol haborgasbol leotnenek, Melynek ely Tauoztatasaert Es az Igenessegnek zeretnek Bekessegnek megh kereseseyert ... eo k.Ezeleot valo Igereteket Jobbitiak megh Illemodon, hogy eo K. az karos vrainak, Az varos Molnayt, harom falwit Negy ezteendeigh engedyk Bymy eo kegmeK Es zallion leh Minden gyulesegh per patthuar valam ezbeol Ez Napigh Thamadot volna [Kv; TanJk V/3. 21b].

6. (büntetést) enyhít; a diminua/reduce (pedeapsa); (Strafe) mildern. 1570: Az Alperesre Sententia Montak Mywel hogy Az Alperes Zeoleye gepwyen ky Jewt Es otth vagassal vagy wtessel zebesitette az felyperest, Rayta Maradot az 20 f hatalmon Mint az Byrak Talaltak Az Byrak Theorwenyet Ennyebe Megh Jobitottak, hogy nyert az fely peres adot okot neky hogy Eokreyt az Zeole gepwe haytotta, Es az alperes kerte hogy ely haycha onnath, Az fel peres ely nem haytotta ... Zytta Es haygalt Rea ... Es eleozeris ew vteoth hozza, Szerelmet es az Borbelnak valo fizetést el Thwrye [Kv; TJK III/2. 48]. 1602: Az Birák Wraim mondotta törüennyet ö Kk Tanaczúl helye(n) hattak És eüel jobbittyak meg: hogy az ket peres el menyene(n) az Marhaert és egyenlő költséggel jarjanak [Kv; TJK VI/1. 583]. 1808: az Apellans ... kívánnya a Deliberatunot megjobbitani [Harasztos TA; Borb. II].

7. *életét* ~ja jobb útra tér, megjavul; a se indrepta; sich bessern, auf den besseren Weg kommen. 1644/1785: az örökké állandó szent Istennek ... vezérlése által Iffiuságomnak sok féle vétkeit Penitentia tartással el hagyván, életemet meg jobbitottam [BfN Kémeri^a Huszti Menyhárt erd. főharmincados végr. — "Sz]. 1648: ennek utanna életemet megh jobbitom [Dés; DLt 423]. 1661: Retteghj Paor Gergely az ő kemek földéről el ne(m) bujdosik, életet meg jobbittia ... az bor ítalt el hadgia [Sófva BN; Ks 41. E. 27]. 1749: ha az Léletit meg nem jobbittya, és tsak egyed forint érd lopasb(an) is találtatik, halálal büntetessék [Torda; TJKT III. 263]. 1770: szabad légyen nekiek ... Hampo Antalt, hogy tanullyon, a honnan most ki veszik, azan fogságba viszzá tenni s tetetni és a míg igazat fogad hogy életit meg Jobbittya fogságba tartani [Mv; Told. 3a]. 1809: consideratioba vétetven mind két Detentusok(na)k Iffjusági allapotttyok, a kikhez meg remenség lehet, hogy meg jobbityak eleleteket ... az Detentusok Harom Esztendeig az szomos Uj fari (!) Temletzbe raboskodgyanak [UszL ComGub. 1668–9].

8. ~ja magát megjavul; a se indrepta; sich bessern. 1694: edes leányom ... meg jobicz magadat, mert bizony ugy czelegszem veled, hogy mindenek meg czudál(koz)-nak rajtat [Torockó; Pk 7]. 1743/1747: Azt is hallottam az Urtol Vass Adam Uramtol mondván Eltetőnek ha meg nem jobbitod magadot, s az embereimmel ugy bász mint eddig Cselekettel e' Keves volt de többet is adok [Császári SzD; WassL St.Ladanyi de Szerents servus aulicus (35) ns vall.]. 1760: Minthogy Pallagi István részeskedésétől meg nem szünik, és egyébként is magát sok admonitiok után-is meg nem jobbitotta ... Feleségétől külön vettetik, mind addig, míg magát valósággal meg nem jobbittya [Kv; SRE 194]. 1762: Az Inquisitoria Relatoria fel olvastatván világosan ki jö ... Várad Szabo Pálnak nyilván lett káromkodása azért az Város Piattzán lévő fa lora fel ültetessék ... midőn onnan le vétetik, leg ottan alotta, az fen irt 40 palcza ütéseket végje, azután eresztessék szabadon, úgy mindazáltal, hogy ha né talán továbbás

magát meg ne(m) jobbitana ... s azon ros z cselekedetek(ne)k tételc(en) deprehendaltatnek, halálai büntetődgyék [Torda; TjKT V. 113]. 1813: ha magát meg nem jobbittya Barátosi Joseff eo kigyelme téhát igen kemény büntetessel fog meg büntetődni [Dés; DLt 56].

megjobbítandó kiigazítandó, megjavítandó; care urnează să fie imbunătățit; zu berichtigend. 1589/XVII. sz. eleje: Keoniörgnek ennekokaert, hagi mi az eő Ceheknek ... ujonnan iratot Articulusokat kegiesen Atyai engedellemmel vennők, megh ertenők, es à mi abban megh iobbitando, igazgatando uolna, azokat az mi meltosagunk szerent megh tisztogatuan, eő nekiek egesz Cehul edgi bizonios erőseagl, Priuilegiumul ki adnok [Kv; Kőm-Cart. 1].

megjobbítás 1. kijavítás, megigazítás; corectare; Verbesserung. 1834: a Szabo János Rajza vissza adodot meg jobbításért az az jobnak készítéseert [Kv; ACLv. Kül. Perc. 13].

2. helyrehozás; indreptare; Richtigstellung. 1761: (A) rendtelenségek(ne)k meg újítására s jobbitására, sok betslts Atyafiak(na)k és az mellett az Betslts Curatoroknak is akarattából ketele-nittetünk feles számból álló s Városunkban lakó Köz Embereket gyűjteni, Kikis az ... panaszbán tétetett rendetlenségek(ne)k még jobbitására ilyen ... végzéseket tettenek¹ [Torockó; TLev. 2/2. — ¹Köv. 7 pontban a végzések].

3. (bér) felemelés/javítás; mairre (de salariu); (Lohn/Gehalt) Erhöhung. 1595: Az masodik Fokhazbeli szolgának Was Györgynekis fizettem ... Attam az fizetesnek meg Jobbitasara penzt 1. köbel búzara tt f 2 d 40 [Kv; Szám. 6/XVIIa. 233 ifj. Heltai Gáspár sp kezével]. 1786: annak¹ lejendő meg jobbitásának helyyes és szükséges volta kétségbe nem hozhatott [Kv; SRE 243. — ¹A fizetésnek]. 1803: Ezen pásztoroknak téli pásztorberek lészen 5-ről egy kenyér és mindenről 1-1 garas; ezenkívül bérek megjobbitására engedett az communitás a fenn írt pásztoroknak 30 sertéseket hozni telelés végett magok hasznokra [M.hermány U; RSzF 191].

4. jóvátétel; despágubire; Gutmachung. 1729: ketele-nittetem ujob osztozás által, vagy az osztozás(na)k megh háborításávalis, az illyen megh károsodasimrol, megh jobbitást kívánni [Kiskapus K; Ks 99 Gyerőffi Kata lev.].

5. enyhítés; diminuire, reducere; Milderung. 1797/1799: (Az apelláció) ha minden reménség kívül fel botsáttatnék fenn hadgya az Al Peres részéről is azt a' facultást, hogy a' mennyiben ezen ítéllettel meg terhelletését érzi az ítéletnek meg jobbitását kérhesse [Torockó; TLev. 5/18 Transm. 416].

6. kb. megjavulás; indreptare; Verbesserung. 1718: Pestis alkalmatosságával ... Sullyosodván Isten ítéletiből az dolog minden Publicus Conventusokat, Templomokban Scholákban Czéhekben és másútt is interdiciálynak absolute intvén privatiim való kegies és Istenes meg Jobbitasra, és könyörgésekre à népet [KvLt 1/225 a gub. Kv-ról].

7. élete ~a jobb útra térés; indreptarea cuiva; Kommen auf den besseren Weg. 1678–1683: Is(te)n akarattja ellen nem erőszakkal, s, okoskodással kel ellent vetni, hanem az alatta valóknak, eletek megh iobbitasavol, magok megh alazasavol, penitentia tartassol [Ks Kornis Gáspár kezével]. 1745: az J ... meg intetett arról, hogy tovább pénz keresésnek tsalárd mesterségével ne illyen ... mégis ...

semmi reménség életének meg jobbitása iránt hozzája nem lévén, meg kívánom, hogy ... feje vétetessék es meg halljon [Torda; TjKT II. 87]. 1775: (Az alperesek) paraznalkodasokat meg vallották magok életek meg jobbitása és másoknak példája véget a férfi 60 páltza, az Aszszony 60 korbás ütessel büntetessenek [H; Ks 114 Vegyes ir.]. 1809: A Tekintetes Derik Székis azt irottja a maga Deliberatumába, hogy életünk meg jobbitásához még reménység lehet: aminthogy mostani bününket meg töredezett Szivel Szánván bánván nem tsak ígírjük magunk meg jobbitását, hanem tellyesiteni törekedünkis [UszLt ComGub. 1668–9].

8. maga ~a megjavulás; indreptare; Verbesserung. 1745: az I ... szoross fogságban tartatott, különbenis ifiu állapottal lévén, maga meg jobbitása iránt reménség lehet [Torda; TjKT II. 94]. 1762: Botrádi Josef nevű ifiu ... keménnyeb buntetést érdemlene, mindazon által consideráltván ... goromba ifiuságais, lehetvén maga meg jobbitásáról is, azon érdemlet buntetést annyiban mitigálja hogy ... három izben száz páltzákkal meg verettetvén fog el botsátatni [Kv; TjK XVII/1. 77].

megjobbíthatatlan javíthatatlan; incorigibil; unverbesserlich. 1809: mi nem lévén meg rögzött meg jobbitthatatlan Tolvajok, ezen egy és első lopásunkért nem kellett vala mindet egyenest Szamos Uj Vári fogságra itélni: mivel azon Büntetésnek Fogságunk helye az meg rögzött meg jobbitthatatlan Tolvajoknak, Uton álloknak, Gyilkosoknak s több afféléknek számokra rendeltetett [UszLt ComGub. 1668–9].

megjobbító 1. ~ ítélet enyhítő ítélet; sentință atenuantă; milderndes Urteil. 1827: az edgyik Mlgs Osztozo Fél által jelentett Apellatio uttyán felsőbbi ellátás végett ezen osztályos Úgy, a Szokszor (!) tisztelt Törvényes Derék Szék eleiben fel hatván és ottan benne a' mult 1799dik Esztendőben Martius 7-én Meg jobbito ítélet (: Reformatorium Deliberatum :) mondatattván [Erdősztyörgy MT/Mv; TSb 51].

2. magát ~ jobb útra térés, megjavuló; care se indreaptă; sich verbessern, besser werdend. 1833 k.: ferjem Si-mogato 's magát illeten tetteiből meg jobbitto igereteivel hízkeledett, 's engemet arra bírt, Hogy viszont az Hit mel-lé vissza állottam [Usz; Borb. II].

megjobbított 1. megigazított; a da la reparat; herrichten lassen. 1584: Az Taliga Laytorayat hogy meg Jobitattam — attam f. — d. 14 [Kv; Szám. 3/XIII. 7].

2. előnyösebbé/jobbá tétel; a face mai bună/mai avantajoasă; vorteilhafter/besser machen lassen. 1740: Mivel pedig akkor a' Vásárlás olij formában volt hogy a' mennyit akart Varga Ferentz annyit kért 's annyin adta, mostan kívánván azonn alkalmat megh jóbbíttatni és potlodni levala mű előttünk ujjanan follio penzt Varga Ferentz Bartok Andrától fh. 10 [Torockó; Bosla].

3. többített, táj megszerzetet; a dispune să fie completat; vermehren lassen. 1675: Édes Bátyám Uram, az pattantyús supplicatióját is visszaküldtem; két köbel búzával megjobbítottam, immár öt köbel búzája lesz; de ha még egy-gyel többet adnak, sem bánom, legyen bár hat köbel, csak viselje jól magát [TML VII, 128 Bornemisza Anna Teleki Mihályhoz].

4. enyhített; a face să fie mai diminuat; mildern lassen. 1798: Meg edgyezvén azon is az irt felek, hogy noha ezen

Joszág vissza adása Executio nélkül menne véghez, ha valamelyik Fél károsodását érezné, ne legyen késő a' Nms Also Fejér Vármegye Tkts Derék székén reportatio mellett maga károsodását meg jobbitatni [Gergelyfája AF; DobLev. IV/797. 2a].

megjobbítottatás megjavítás, jobbá tétel; îmbunătățire, ameliorare; Verbesserung. 1768: Grof Bethleni Bethlen Lajos Inspector Fő-Curator Vr ő Nagysága ... proponálja ... mely nagy abuzust tapasztalt volna, ilyen florens Ecclesiába, a' Leány Gyermekek' nem taníttatások, és a' Vallásba való vastag tudatlanságok iránt, azért ezen rossz szokásnak meg jobbítottását kívánván ... a' Ven. Consistorium találná modját anak miképen lehetne ezt rendben venni [Kv; SRE 224].

megjobbítottatik megjavíttatik, jobbá tétetik; a fi îmbunătățit; verbessert werden. 1589/XVII. sz. *eleje*: Szwksegh penigh es melto dologh, hofi minden tartomanioknak, keossegnek, rendeknek, polgari tarsasagnak az eő Teorueny, rendtartasi, erősege, es ezekbeli Articulusok, melyek az Regisegh miat az Vy emberek közeot, vagi az embereknek változando erkeolcziók miat megh romlottanak volna, es szokatlansagba fordulának volna, hofi megh iobbittassanak, megh uytassanak [Kv; KőmCArt. 2]. 1600: fogadiuk hogy az eő kegyelmek zabadsagát minden rendiben meg tartiuk és megtartattiuk, s megis oltalmazuk mindenek ellen, Seot azon igiekezünk hogy minden rendbeli zabadsagok meg iobbittassek [SzO IV, 141. — ^aAz asz-i székelyekét]. 1826: eleink ... ugy nevezett Kalandos czéhot, vagy is tarsasagot állítottak ... a' becsület regulái ellen vétőknek 's a' tarsasagot megbántóknak büntetésekről Articulusokat is irtanak, melyek ez uttal megvizsgáltván, megjobbítottattak [Kv; EM XI, 373 A külközép-utcai Kalandos-társaság art.].

megjobbítottattat kijavíttat; a face să fie corectat; verbessern lassen. 1820: Az első Vallamásamat minthogy Nem ugy irtak volt Amint én mondatam, meg jobbítottattam [Aranyosrákos TA; JHb 48 Gan Juon (40) zs vall.].

megjobbul megjavul; a se îmbunătăți; sich bessern. 1657: Az falukot meg vizsgálák ... fiu, és leany gyermekeket mint jartattyak fel az praedicatoroknak Cathechisis taníttásokra; ha fogyatkozás leszen dolgokban meg intesenek ... ha vakmerősegre vetik magokat az egyhazi minden féle szolgálatot meg fosztassanak, valamig meg nem jobbulnak [UF II, 183]. 1710: most valahová beeshetik, éppen mind kitarkítja a halál a lakosokat ... És nemhogy az emberek megjobbulnának, sőt annál inkább elfajultanak [CsH 432. — ^a1709-ben a pestis]. 1713/1750 k.: Minden Tractusokban es Ecclesiákban a Praedikátorok Mesterek, miképpen viselik magokat vagy erköltsőkben vagy Tanításokban meg eshető restségek miatt ... az Esperestel edgyütt az afféleket minden utakon módokon orvosolni el ne mulassak; de ha két s három izben el próbált csendes intések után meg nem jobbul(na)k, az Supremus Curatoroknak és Consistorium(na)k is affelekről hirt tenni el ne mulassák Ő kgyelmek^a [RGyLt A. 12. — ^aA kurátorok]. 1774: én töllem ... küldött 1768ban egy Malom követ Egerbegyig hogy vigyem, amellyis (: hogy Szán se Szekér ut nem volt :) a nagy Csányi völgyben el szakadván az Jég az Sárban maradot ... meg fordultam hogy Segítséget

adgyan meg irt Tisztarto Uram, de eő keme aszt mondotta had maradgyan Tavaszig mfg meg jobbul az ut [Keszű K; KS Conscr. Barta János (40) jb vall.].

megjobbulás megjavulás; indreptare; Besserung. 1626/XVIII. sz.: Meg jobbulásakat büntől nem mutaták [ItK 1931. 81]. 1670: Az tűz tamadásban penigh lattayk eo kglmek azt hogy megh jobbulására valo alkalmas lffiu goromba állapottyában czelekedte az mit czelekedett [Kv; TanJk II/1. 759]. 1794/1795: a' Papok(na)k könyörgesei es Predikatioi igen sületlenek sok helyyeken, hogy a' halgatokb(an) semmi meg világositast semmi meg jobbultat nem szereznek [M.bikal K; RAK 14]. 1809: minthogy mind a ketten még lfiak, fogadgyák magok jobbulását, s reménységis lehet meg jobbulásokhoz [UszLt ComGub. 1668–9]. 1827: Sáska András ... ma már olyan grázna ember lett, hogy meg jobbulása felől semmi reménseget nem remélhetek [Torda; TLt Praes. ir. 416].

megjógyít l. meggyógyít

megjógyul l. meggyógyul

megjóságosodik kb. meggazdagodik; a se îmbogăți; sich bereichern. 1764: (Simon János prókátor) már most nagyon megpénzesedett, jóságosodott vala [RettE 178].

megjózanodás kijózanodás; trezure din betie; Ermüchterung. 1812: Más nap meglátván a' czitromokat meg jozonodásom után viszzá hoztam volna az el orzott Czitromokat, de tartottam azon hibás cselekedetemnek meg büntetetésétől [Déva; Ks 119f].

megjózanodik kijózanodik; a se trezi din betie; sich ernüchtern. 1600: Tudom aztis hogy Imreh Isthwa(n) rezegh koraba(n) igerte wolt Chiki Thamasnak mas eőreksigert, es p(ro) f.10. Az vta(n) megh iozanodwa(n) ne(m) akarta oda adni, hane(m) Janos Gereb erqwel adatta megh wele [UszT 15/136 Radich Janosne Annos Betlenfalui (48) vall.]. 1632: Pete Jstuan ... megh kezde iozanodni, mert ittas uala [Mv; MvLt 290. 100a]. 1657: Szeszarmanyon^a lako Szigethi Molnar Janos ... proponallya En Szent Andras^b lako Levai Annat el jegyzettem volt, de ital közben masoknak incitatiojara, Apam Anyam hireknelkül. Megjozanodvan mingyart meg bantam [SzJk 81. — ^{a-b}SzD]. 1745: (Csimponjer Davidot) az Attya az Faluval meg kötőztőtte és más napig mig meg jozonodot kötvé tartották [Kersec H; Ks 112 Vegyes ir.]. 1763: minekutána meg jozonodott mindgyárt mondotta ... hogy bizony bannya a' mit tselekedett [Mv; Told. 33/25]. 1797: a Reszeges ember aki Szokott inkább innya Hetfőn Tekebe Megyen hogy oltsan kapja mind bort mind palinkat onné mikor meg Jozanodik Csőörtőkőkn Régenbe mégyen [Banyica K; IB. Gombos István lev.].

megjő 1. hazatér, visszajön; a sosi/veni acasă; heimkehren. 1557: mykoron Christhoff wram meg Jew thehat, az naphol fogwan, ezthen meg az napyg ha Jmreh wramal meg egenesethethnek Jo [Somlyó Sz; WLT]. 1569: kerem kgmedet ... agion eg' trombitat tordaygh ... Esmet mihelt megh Jeoweock megh kwildeöm kgnek [Rettg SzD; BesztLt 11 Irlj (!) Simon chichio tartomanj tiztarto Gr.Thimar beszt-i bírőhoz]. 1584: Nemes gergely vallia ...

a' tehenek rittak be Aytaya(n) ez Azzonnak mikor a' chor-dabul leottek meg [Kv; TJK IV/1. 254]. 1593: az fertaliok Jarasabol meg Jütünk [Kv; Szám. 5/XXI. 28]. 1595: Tu-do(m) hogy negy vagy eöt hetigh leön oda a' Janos felesége hogy előzer el hagia, Az vtannis egy nehanzer hatta el; varakozott a' zegenj Janos ha megh Jeón uagj mit chelekedik | Egjzer megh Jeótt uala, s megh el mene [UszT 10/50, 10/51]. 1598: ha ualamelik az gyermek (!) meg iöuend idegen orzagboll latod hogj okossaga elmiye uagjon, nem tikozlo huzon nigj ezteendő koraban boczas keziben mindeneket [Bállt 51 Kowachoczy János nyil.]. 1629: Azonba(n) Uarga Mihaly's haza juta, monda, No megh jeöuteke ugimond, s monda az leania hogj megh jeöuek en ugj mond, de aniam nem jeött [Mv; MvLt 290. 172b]. 1631: hallotta(m) Jstua(n) deaktol ... hogy aszt mondgya vala, El ment More Laszlo az hadban de nem tudom jeoje vagy nem mert gond leszen reaia [Abudbánya; Törzs. Helena Sarmassaghj conj. Georgy Agrien(sis) de Abrugybanya (52) vall.]. 1633: vgy montak megh Magyar Imrenek hogy meg gyutt az Azzony | hogy akkor mikor megh gyütt hogy nehezes lett uolna nem tudom [Szentegyed/Göc SzD; WassLt Anna Ratony coni. St.Borbely (40) ns vall.]. 1678: edes sogor ur(am) az hátra marat pinzt pedig mihent Kaczkorul^a megh jüvek bizony mingyárt kgd(ne)k megh küldé(m) [Mezősámsond MT; SLt AI. 9 Balogh Ferenc P.Horváth Miklóshoz. — ^aSzD]. 1698: miuel egy Pap fiam Albert Uagion oda fel ha megh talalna jöni es az megh irt belső fundushoz hozzá akama niulni eo kglme Pure bocsaassa kezében [Csatószege Cs; CsÁlt F. 27. 1/44]. 1763: szandikazam ides Natsás Uram az Hétnek fatta^a félél fel menni az Havas allá ha annét megjüvek az után mindgírt a Rátomat kesztettem [Kóród KK; Ks CII. 18 Szarka József II lev. — ^aÉrtsd: fogyta]. Szk: vki neve alá ~ vki hatalma alá visszatér. 1636: semmi haboru időn el nem kerülök kegd sem az Kegd successorit ha szinten kitől I(ste)n oltalmazson. haboru időben el budosanakis az kegd neve ala megh jöjenek [FrÁta K; SLt Y. 37].

2. (ide) megérkezik, idejő; a sosi/veni aici; akommen. 1615: Jövének meg az követek az felső pártól^a ... úgy-mint Daróczi Ferenc magyar úr, az Lassota német úr Kolozsvárra az gyűlésre [Kv; KvE 149 SB. — ^aA császár pártja részéről]. 1647: Jowaczko Czigan Thordan lakik de megh ieo untalan [M.királyfva KK; BK 48. Id]. 1659: Az vajda embere még meg nem jött, hanem oda vagyon [TML I, 359 Bomemisza Anna Teleki Mihályhoz]. 1719: Miolta megjüött Moldvából Rusz Juon itt Nagy nyulason az úr földére szállott s azt mondotta maga, hogy ő az úr ő nsga jobbágya [Nagynyulas K; EMLt].

3. megérkezik; a sosi; eintreffen. 1676: Urunktól ő nagyságától későn jöven meg válaszunk, már itt szintén egy hetet és két napot mulattunk [TML VII, 228–9 Sárosi János és Inczédi Sigmund Teleki Mihályhoz]. 1822: Kibédi Gergelyfi Beniaminnak hivattatom, az Nemes Maros Széki, Kibédi Nemes Ember vagyok, az Anglus Király nevét viselő Huszár Regementbe, mint Kadét szolgálván, ugy quietaltam hogy ha Absittom meg jö, tőstént a' Székely Huszár Regementbe aiutalliroztassam [KLev.].

4. magához tér; a-si reveni in sine/fire; zu sich kommen. 1783: ott heljben el holt volt, az ott levő Aszszonyok kaptak rajta és addig kenegettek szappanos palinkával hogj valamenjire meg jött | még a szemeis az gyermekek ki meredett vala, mü ug(ya)n Aszszonjukul addig moso-

gatok szappanos palinkával, hogj me(g) jöve, s valamenyire könnjebbedék [Lengyelfva U; Ben.].

5. (kamat) bejő/folyik; a intra (dobinda); (Zins) einkommen/laufen. 1818: Hogy pedig az Interes annál bizonyosobban meg-jöjjen abban által engedé Togy Petru a' T.Creditor Urak ... kaszáló helyének Esztendei hasznát [Erdőszakál MT; DE 2].

6. megvalósul; a se realiza; sich verwirklichen. 1619: Eddig azt vallottuk, most is igazán azt valljuk, hogy az szegény, megromlott Erdélynek szabadsága az mi mostani kegyelmes urunk fejedelmünk^a által jött meg Erdélybe [BTN² 229. — ^aBethlen Gábor].

7. vminek az ideje ~ elérkezik az ideje vminek; a sosi timpul pentru ceva; die Zeit für etw. kommt 1662: A vadász, jó madarász, ebeken kapó nyulász embereket nagyon kedvelli vala, jószágiban valahol jó puskást érthet vala, azokat mind csak puskázatja által szolgáltatja vala, kik ... noha nyaratszaka házoknál lehetnének, de ad 1. Septembris, hogy azután a vadászatnak jobban-jobban megjőne ideje, minden esztendőben udvarában jelen kell vala lennie [SKr 282–3].

◊ Szk: *appetitus(a)* ~ a. étvágya támad vmire; a se face poftă de ceva; auf etw. Appetit bekommen. 1735: Az Excellentiád dinnyére való appetitussa későre jött meg, minthogy imár Lőrincz napja elmúlt [Ks Borosnyai N.Márton lev. Nsz-ből]. — b. étvágya visszatér; a avea din nou poftă de mincare; sein/ihr Appetit kehrte zurück. 1735: Ha az ételi appetitus nem igen akar megjőni, kelletlen éppen nem jó enni, hanem egy két féléből elég leszen enni egressel, soskával etc gyengén savanyított étekekől gondolom hogy ehetik Excellentiád [Ks ua.] 1814: az appetitusom is meg jött s ehetem egy egy keveset, noha gyengülésem még vagyon [Déva; Ks 117 Vegyes ir. Rápolti Sz.Mihály ügyvéd lev.] * *bátorsága* ~ felbátorodik; a prinde curaj; Mut fassen. 1823–1830: Mikor a semestrisiek kezdetével tanítani kezdett^a, mintha félt volna, dadogott, beszélni is alig tudott, hanem biztatta hallgatóit, hogy ne unatkozzanak meg, mert megjön bátorsága [FogE 237. — ^aG.Lichtenberg, a göttingeni egyetem fizikus és kémikus professzora] * *ereje* ~ erőre kap; a prinde puteri; zu Kräften kommen. 1662: mihelyest egészségével ereje megkezdett vala jöni, fejedelem méltóság ellen való dolognak állítván lenni egyáltalában nem akarja vala^a [SKr 390. — ^a1657-ben, a szerencsétlen kimenetelű lengyelországi hadjárat után tett ígéreteit betartani]. 1675: Ha az frásra való erőm megjő, én is frok Kegyelmednek né-mely dolgokról [TML VII, 31 Teleki Mihály Béli Pálhoz] * *a hideg* ~ beáll a hideg; a se face frig; die Kälte tritt ein. 1795: meg jöven az nagy Hideg ... a' miat el dögletenek^a [Msz; MbK 104. — ^aA marhák] * *a kedve* ~ jó kedve kerekedik; a-si face inimă bună; gute Lust bekommen. 1823–1830: Korrepetitorul nevet vettem, ahová ebédre hívták, engemet is vitt magával, s asztalhoz ültek, mindenütt együtt ettünk. Eszerént megjött a kedvem, vígan utaztunk [FogE 164] * *szava* ~ képes beszélni; a putea vorbi; fähig sein zu sprechen. 1594: Szechy Marton vallia ... En az chattanastis halla(m) hogj vaghak, kj Menek, oda futama(m), fel veom Az feoldreol, Nem zolhat vala elseoben eggetis, hane(m) Mutat vala arra hogj tentat papirosan Adnank Neky hogj Irma, veghezetre megh leowe egy ora mulwa a' szowa [Kv; TJK V/1. 467]. 1775: Nehezen jött meg a szava érvágás után [RetE 358] * *teje* ~ teje megindul; a pomi secreția de lapte; ihr Milchfluß beginnt.

1591: Ittanak haromszor az korsobol Azt nem tudo(m) ha a vegre iute hogi teje megh leioeon velle, vagi el apagion [Kv; TJK V/1. 133]. 1664: Egy dajkát hoztam Bányáról, de még meg nem jött jól az teje, ezután nem tudom, jó-e meg, vagy nem [TML III, 36 Veér Judit férjéhez, Teleki Mihályhoz].

megjöhet 1. visszaérkezhet; a putea veni inapoi; zurückgelangen können. 1669: Ű nagysága azt mondá, jobban nem tudja siettetni, hiszem oda vagyon Dávid deák. Maga is, úgy látom, csak alig várná Ű nagysága, hogy megjöhetne [TML IV, 585 Nalácz István Teleki Mihályhoz].

2. 1629: latta(m) Simonfi Gaspamet ... monda hogi immar Negi holnapi nehezes s nem jöhet meg en monda(m) neki, hogi tala(m) nem nehezes, mert igen horpasz [Mv; MvLt 290. 188b].

megjött idejött/érkezett; care a venit/sosit aici; hergekommen/gelangt. 1618: az szegény pohárnik Lupult és Buzdohánt Szkender pasa Szilisztrén kívül felnyársoltatta az ország úta mellett Félek, hogy csak ne essék többen is szegényeken Havaselföldében, főképpen Sorbántól is megjött bojerokon [BTN² 169]. 1678: fővezér ő nagysága portáról nem régen megjött becsületes követ atyánkfiai által a mi kegyelmes urunknak ő nagyságának keményen megparancsolta, hogy semmiképpen idegen hadakat, nevezet szerént lengyel és franczia hadakat maga birodalmában el ne szenvedjen [TML VIII, 246 Bethlen Farkas, Nalácz István stb. Teleki Mihályhoz].

megjötté vkinek vhonnan való visszaérkezze; intoarcerea/sosirea/revenirea cuiva de undeva; js Zurückgelangen. 1557: Miert hog az Bekeseg Bathory Christhoff wram nelkw Jeles dolgokból, Nem lehetne wegezhonk Jlyen zerzest, hog az Christoff wram Meg Jewtheyg Mynd eg fel kewzt, mynd mas fel kewzt, az Therweny az ew folyasaban meg allyon ez ew Regy Ereyeben [Somlyó Sz; Wlt]. 1570: Zegedy Gergiet valoztottak az zamwetelre, Mely Zamadas legien Meg Mindiarast Zabo Marton meg leote vtan [Kv; TanJk V/3. 11b]. 1665: Én többet nem frók. Lándorfejévről megjöttemkor eleget beszéltem ő nagyságának, miért nem jut eszébe? [TML III, 507 Paskó Kristóf Teleki Mihályhoz].

megjövendő előre megmond, megjósol; a proroci; voraussagen, prophezeien. 1619: Immár én nem késem, hanem Tömös várra elmegyek, és ha kedve lészen az uradnak hozzája, felmegyek én hozzája Dévára, és minden dolgokról beszéllek én véle. Ha Isten adja, megjövendöltem én azt az uradnak, hogy ha ketten mű egymásnak igazak leszünk s egyetértünk, én teszem meg — úgy monda^a — magyarországi királyné [BTN² 290. — ^aMehmet pasa]. 1657: Ez vajdának idejében többet százezer forint dutkánál feje az fejedelem; egy részét ideig Fogarasban tartván megjövendölte vala Serédi István, hogy annyi pénzt s olyan erősségét nem fognának sokáig én kezem alatt Erdélyben tartani; s úgy is lón [KemÖn. 172]. 1710: A szegény Beldi mindjárt megjövendőlé, hogy az egyenletlenség miatt semmi jó dolog nem menne véghez [CsH 141]. 1749: ő kglme meg jövendölte hogj Peterffi Uram Praefectussága nélkül el nem lehet az Meltosagos Aulicus Cancellarius ur eo excelenciaja [Noszoly SzD; Ks 83

Domokos Ferenc lev.]. 1762: előre meg jövendölte volna, hogy az I. ált(al) gyujtot tűz miat el kellene égni az A. ur szénájának [Torda; TJKt V. 106]. 1793: a' Szederjesi Aszszony meg jövendölte, hogy a' Grof még tsak két esztendeig él, de akkor meg-hal, de alig is várja azt az Istenes orát hogy özvegyen maradjon [Koronka MT; Told.].

megjövendőlés megjóslás; prorocire; Voraussage. 1710 k.: olyan jól végire mentek a nap és hold járásának, hogy azokban való fogyatkozásoknak, eclipsiseknek megjövendőlésére azután ötven, hatvan esztendőre is nem hibáznak [BÖn. 453].

megjövendőltetik megjósoltatik; a fi prorocit; vorausgesagt werden. 1662: Kinek teste felett való prédikálásban mint jövendőltetett volt meg a szegény házára jövendő romlás [SKr 285]. 1762: a' Consequentia a mint előre bizonyos Circumstantiakra nézve meg jövendőltetett, bé tölt hogy ne lehetne ... concludalni, hogy azon harap miatt egett legyen el, az A Ur szénája [Torda; TJKt V. 104].

megjövés megjövetel, megérkezés; sosire, venire; Eintreffen. 1592: Az plebanos valasztast halasztottak eo kmgk Barat Peter vra(m) meg leowesere [Kv; TanJk I/1. 201]. 1600: Az Kamara Jspansagra valo valasztast halasztottak eo kmgk Veres Thamas es Zeoleossy Peter Vramek megh leowesere [Kv; i. h. 363]. 1667: szükség ugyan az odaki valókat tudósítani Baló re infecta való megjövéséről, de egyszersmind megfmi, hogy újolgat bemegyén [TML IV, 47 Bethlen János Teleki Mihályhoz].

megjövetel megérkezés; sosire; Ankunft | hazajövetel; venire/sosire la domiciliu; Heimkommen. 1583: eo kmgk Varosul valasztananak olliat ky az valasztot Biro vramnak Volfard Isthwan vramnak Megh leowetelegh viselne zorgalmatos gongiat az Magistratussagnak [Kv; TanJk V/3. 270a]. 1586: Anna Zekeres Caspame vallia, Zok peterne kerde Lakatos Tamasnet ha el Adna a' kertet, Monda, El Adom ... de Zok peterne az vra megh leoweteleghire hagyta a' dolgot [Kv; TJK IV/1. 580]. 1657: Ez követek megjöveteli után jó idővel országos gyűlést promulgála [KemÖn. 122]. 1668: Ne nehezteljen Kegyelmed, édes Uram, tudósítani egészsége s megjövetele felűt [TML IV, 260 Veér Judit Teleki Mihályhoz]. 1753/1781: Kun Miklos ur ... meg jövetelének idején tsak a pusztá kőfalak közü szállott, úgy beszéltek [Balsa H; JHb LXXI/3. 213].

megjövő szk-ban; in constructii; in Wortkonstruktion: ~ út hazatérő út; drum spre casă; heimführender Weg. 1665: Székelyhidban megjövő útból Boldvay uramnak s Szeptán uramnak írtam volt [TML III, 374 Teleki Mihály a fej-hez].

megjuhászik, megjuházik lecsillapodik; a se liniști/calma; sich beruhigen. 1667: Megjuházék s megbánván dolgát, azt mondá: De ugyan bátyám olyan hirtelen haragú, mindent elmond, mikor megharagszik [TML IV, 242 Nalácz István Teleki Mihályhoz]. 1669: Már is el is ment volt az étekfogó, megjuházott az fejedelem Szentpáli uram beszédére s az étekfogót a levéllel visszahívatta, félvén Bánfi uram haragjától [TML IV, 439 Wesselényi Pál ua-

hoz]. 1710 k.: Mint odafel is említettem, hogy az én ipam néha megjuhászott, lón ilyen dolog ősszel [BÖn. 697]. 1784: gondolhattam, hogy ha megjuhászok másképpen beszél mindenekről [Mv; Told. 20].

megjuhászodik lecsillapodik; a se liniști/calma; sich beruhigen. 1756: Ha Molduán Vonya keze alatt valo valamely emberre meg haragszik, esztendeig is tartya az haragot réá, és valamig boszszuját nem tölti rajta, addig nemis juhászodik meg [Galac BN; WLt Marikutza Mátéh (40) jb vall.].

megjut 1. odaérkezik; a sosi la fața locului; (dort)hangeln. 1568: Ezt lattam hogy az Kadar Markos leanya oszue haborodot vala az nemetneuel azon az anyokys meg Juta Kadar Markosne es Rea mene az nemetnere [Kv; TJk III/1. 214]. 1584: Benezgy Gergely vallia, Mihelt a' Janos meg Juta mingiart zidny kezdé Daroczi Balint [Kv; TJk IV/1. 336]. 1592: Joűegh Peterne, Ersebet Azzoni vallia Egikor Juta megh Niari Marton, es ereossen kezdé magaban busulni es teoreodni Im ez esse Neste kűuah zinte megh emeztengah [Kv; TJk V/1. 183]. 1604: ketzer jeot Lukacz Deakne az louakert zekerert, szitkozodassal, mihent megh jutott mi(n)dgiart az eő magok louajual egygt fel uitte az louakot zederet, s mi(n)dgiart hordanj mentek raita [UszT 20/266]. 1618: Az Fejér-tengerről is az kapitán pasa az véle való jancsár agáját hazabocsátá 12 gályával együtt, ezek is egy öreg piráta hajót hoztanak. Mikor megjutának véle, magam láttam [BTN² 170].

2. visszatér; a se intoarce; zurückkehren. 1587: Hogi meg Juta fogasbwl Katonaj Mihaly keolteot oda Jarasara louakra valo nelkwl f 3/95 [Kv; Szám. 3/XXX. 8 Seres István sp kezével]. 1591: Nagi Mathe vallia Az vtan Varadrol hogi megh iuta Nagi Balas kerí vala Nagy Ferencz Nagi Balast, hogi adnak be azt az penzt ammi nallok uolna [Kv; TJk V/1. 78] | Az lonal fekszőnk vala, egykor az eb vghatni kezdé valamj ember mene ott el; Miki(ős) fel vghrək, mo(n)da(m) hogy ne mennyen vtan-na, mo(n)da hogy el megie(n) megh lattya kicsoda, el mene Jgen sokaigh león oda, egykor megh Juta monda hogy Engem el veztenek, le vaghanak [UszT 13/71 Blasi-us Andras de Mogyoros jb vall.]. 1592: Io uigh Peterne Ersebet vallia ... Tudom hogi az Jnas oda jart eiel, es kesen jutot megh, kerdettem mikor megh jutot, hol jart oli kesen, azt monta hogi jo helien jart [Kv; TJkV/1. 200]. 1600: Az schola Mester Pal Deak, hogi megh iutot olaz orzagbol, latwan mind maganak s mind Annianak zwkeol-keodeset, Biro vram akarattibol attunk segitsegwl neky fl. 2 [Kv; Szám. 9/IX. 33].

megjutalmaz 1. jutalomban részesít; a rásplăti; (be)lohnén. 1676/1681: Boldog emlékezetű dicséretes Eleimnek jo példajoktul vfsléttvén, kik jambor Szol-gai(na)k Jobbagyinak hűségés szolgálatyokat illendő juta-lo(m)mal megh jutalmaztak ... Dan Milotin nevű ... job-bagynak ... hűségés szolgálatyat ... megh tekintvén, ez eddig valo Jobbagyi es paraszti allapattyabul, eximal-van immunitalom [Vh; VhU 367]. 1711: Károlyi Sándor fgy véghezvívén a pacificációt⁴, Bécsben felmene, ahol is jutalmazák [CSH 458. — ⁴A szatmári békét].

2. Isten/Jézus ~ vmit Isten megadja vki jutalmát; Dum-nezeu rásplătește pe cineva; Gott belohnt jn. 1764/1765: édes Feleségem és édes Gyermekeim emlékezetek gya-

korta Szegeny bűnös Lelkemről imádkoztatok, alamsnál-kodgyatok érettem meg jutalmazza az Isten néktek az örök Ditsőségben [Kóród KK; Ks 14. XLIIIIa Komis Ferenc végr.]. 1894: Aztán ... istenes históriákat írtál, amikben a Jézus mindig meglátta az erkölcsös tetteket, s azokat megjutalmazta [PLev. 170 Petelei István Jakab Ödönhöz].

3. gűny megfizet; a recompensa; lohnén. 1661: Bizony dolog, én is bánom, nem jöttél Medgyesre, kiben látom ki volt eszköz; nem a fejedelem annak derék oka, hanem voltak tanácsadók is ... De múltjék. Úgy kell a szolgáltnak szolgálatjokat megjutalmazni [TML II, 173 Teleki Mihály feleségéhez, Veér Judithhoz].

megjutalmaztat 1. megjutalmaz; a recompensa; beloh-nén. 1661: Bucsí uramnak szolgálatomat mondd, édes Fe-lesegem Legyen mellettedek ő kegyelme, bizony meg-jutalmaztatom [TML II, 101 Teleki Mihály Veér Judit-hoz]. 1699: ezen kedves Feleségem Kapi Anna énné-kem az én sokszori betegségeimb(en) bõtsüilletes jo fele-séghez illendő nagy hűséggel jo gjamolom es takargatom volt ... Annakokáért ... akarván meg jutalmaztatni: min-denek(ne)k előtte a' Dotalitiu(m)ott ... Buzás-Bocsárdi^a egész falumból excindáltatván ... Feleségem(ne)k aszig-naltatni rendellem [Mk Macskásy Boldizsár végr. — ^aAF]. 1823: a betsüsek(ne)k fáradságokat meg jutalmaztattuk [Dés; DLt]. 1835: A' jo tanulókat egy egy esztendőś Sül-dővel meg jutalmaztatta [Zsibó Sz; WLt].

2. Isten ~ Isten megjutalmaz; Dumnezeu rásplătește pe cineva; von Gott gelohnt werden. 1661: másutt is, az hol kívántatik, mutassa jó akarattját, kit az Isten terjesztő áldá-sival jutalmfzassa meg Kegeylmednek [TML II, 1 Mikes Mihályné árva Pacsolai Borbára Teleki Mihályhoz]. 1704 e/1770 k.: Székely István Ur(am) ... conferált és adott a' Sajó Keresztúri Prédikállo székre Chatedrára egy Székely Festékest ... ezt pedig Isten ő Klminek jutalmaztassa-meg [Sajókeresztúr SzD; SzConscr.]. 1786: Tudgya az Ur, ki segíthetne ő kglken leg sikeresebben igazítsa oda ő kgle-ket, 's írjonis mellettek ... Istenis meg jutalmaztattya [Me-zőmadaras MT; TLev. 5/5 Medve Mihály prókátor lev.].

megjutalmaztatás 1. megjutalmazás; rásplăti; Beloh-nung. 1661/1681: minden josagos czelekedetek(ne)k mind Isteni mind emberi törvény szerint joval valo megh jut-almaztatásának kel lenni [Vh; VhU 373]. 1677: a' benemer-itus haza fiainak, és Fejedelmeknek jámbor Szolgáinak érdemes meg-jutalmaztatásokra, a' Gubernatornak az egész tanácsal egyenlő tetszésekből autoritások légyen [AC 34]. 1792: mivel ezen Város nagy Ország Uttyában lévén, abbol sok féle ki ágazo utakon több mint 32: Hidak és Tötekek kívántának ... Az honnan illy sok Fa-radságunk(na)k meg jutalmaztatása végett az emberi em-lékezetet fellyül haladott időktől fogva az Hid Vám Sze-dések usussában volt [Zilah; Borb. II hiv.]. 1804: a Nyil-lak edgyeztetésére azon Caikudi appertinentias Sessiois, melyet Néhai ... Groff Vass Miklos Ur Özvegye és fia N.Groff Vass Farkas Urffy Szolgájoknak Détsei Istvánnak, hosszas, és hivségés Szolgálatya meg jutalmaztatására, cum libere supraedificandi facultate 600 ~ hatszáz Mftokban inscribáltak volt; ez uttal osztály alá mennyen [Mv; WassLt].

2. javadalmazás; retributie; Dotierung. 1792: olly Ren-delés tétesség, melly szerént mind a Tiszt.Papok mind pedig a' Templomot bizonyos meg jutalmaztatás mellett

gyakorolni köteles Deákok a' magok kötelességeknek elmulhatatlanul eleget tégyenek [Kv; SRE 281].

megjutalmaztatik jutalomban részesül; a fi ráspláit; behohnt werden. 1772: A' Férfi és Fejér Cselédeknek bizonyos summátska pénzt adott ... a' végre, hogy azoknak éjjeli Nappali hívf szolgáltyok valamennyiben meg jutalmaztassék [Drág K; TSb 21]. 1824/1826: (Feleségemnek) hogy illetén gondos, és előmeneteles hűsége, jo Gazdasszonyasága holtom után is ... érdeme szerint megjutalmaztatva lehessen, reá nézve utolsó, és változhatatlan rendelésemet ezekben teszem meg [Maroskoppánd AF; DobLev. V/1092]. 1847: Én nagyon szegényül utaztam, többnyire gyalog ... azon reménységben, hogy az úgy kedvező végével mind nekem, mind a kezelőknek fáradságuk illőleg meg fog jutalmaztatni [VKp 170].

megjutalmaztatott jutalomban részesített; care a fost ráspláit; behohnt. 1710 k.: én Felséged^a számadó és Felségedtől jól megjutalmaztatott szolgálja voltam, nem az embereké [BIm. 993. — ^aAz Isten].

megkábul esztét veszti, megháborodik; a-si perde min-til; verrückt werden. 1661: Ajtoniné asszonyomat is köszönsed, édesem; az ő kegyelme leányának megmondjad, a mátkája szintén megkábul szerelmiben [TML II, 138 Teleki Mihály Veér Judithoz].

megkacag 1. kikacag; a ride de cineva, a lua în ris (pe cineva); auslachen. 1772: Senki meg sem katzagta volna ő Excellentiáját, a' Malmais jo lett volna eddig, ha Kindgia Todor nem tökéletlenkedett volna [Kük.; JHb LXVII/240].

2. ~ja magát elkacagja magát; a izbucni în ris; in ein Gelächter ausbrechen. 1724: én mondam, Én bizony el hiszem, mert régen pottyogattya nekem a kgld dolgát, és erre tsak meg katzagá magát Pekri Ur(am) [Náznánfva MT; BK].

megkacagás kikacagás; luare în ris, deridere; Auslachen. 1772: ok nélkül és haszontalanul s kárammal, sőt mások magam meg katzagásával csinálnék magamnak bajt és kölcséget a' szerént valo meg igazittásával Malmomnak [Kük.; JHb LXVII/220].

megkaftánóz felkaftánóz, kaftánnal megajándékozik; a căftăni; mit einem Kaftan beschenken. 1663: egyenesen az vezér sátorához vitték, ott is nagy pompával excipiálták, fenn lévén az egész jancsárság talpon, huszonkettőd magával kaftányoztak meg, magát ő nagyságát őt rendbeli kaftányokkal, nyusztal bélétekkel [TML II, 635 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz]. 1671: Elbocsáttatásomkor becsülettel megkaftányozván, azzal adá kezemben az levelet, hogy adgya Isten, hamar időn urunkat mezőn dob, trombita, sip szóval vígan láthassa [TML V, 644–5 Baló László ua-hoz].

megkaftánóztat kaftánnal megajándékoztat; a dispune să fie căftănit; mit einem Kaftan beschenken lassen. 1672: kezemben adván mind az császár levelét s mind a magáét, megkaphtánóztatván, elbocsáta [TML VI, 43 Nemes János Teleki Mihályhoz] | az fővezér ő nagysága felhivatván, egy nagy úr emberrel császár eleiben felvitete s első-

ben azon úrral megkaftányoztatván bennünköt, az urunk ajándékjait kezünkől elfogadta [i. h. 317 Baló László ua-hoz].

megkajlásodik lekonyul; a se blegi, a se face bleg; niedersinken. 1768: Mi bizonyoson ismertük azon Nagy Szürke Kántzát ... Volt elsobben mikor Cserelte vala a bal Füle kajlás de mint hogy olljan Fortelljos volt hogy midőn meg kutyálta magát az Üres Szekeret is nem elé hanem hátra tojta addig Vertek a más Fület is, hogy az is meg kajlásodott [Páké Hsz; SzentkGy Ios. Szörsei kezével].

megkalácsoz (szőkött jobbágyot) felkutató; a colăci/găsi (un iobag fugar); (entflohenen Leibeigenen) aufspüren. 1771: Bágjul hogj fel nevedeket itt falunkb(an) meg is házasadat ... és ettől származtanak azon utrizáns Bágjulék, akiket ennek előtte Circiter 10 esztendőekkel meg kalatsozván, valami ide valo emberek hogj Girbai Jobbágjok lennének, és a Mosiájokat máig is Mosia Bagjulujnak nevezik, ezen fundamentumon reducálta Szentpáli Ferencz Uram őket, és repetáltatta [Girbó AF; JHb Nikoje Patru (70) jb vall.].

Vö. a kalács, kalák címszóval és szócsalódjával.

megkalcinál hevítéssel leülept; a calcina, a sedimenta prin calcinare; durch Erhitzung/Schmelzung (ab)klären. 1558 k.: az föld penyg, Mely Megmarad az tők luegnék feneken, kalcinál meg az kalcináló kemencheben, Meglen legien feier, Miképpen az ho | Immaron ved azth az földeth, Melyeth elqzor Meg kalcinálttal es Inbibald meg [Nsz; MKsz 1896. 286].

megkalitkázta szegyenketrecbe zárta; a supune (pe cineva) oprobiului public închizind într-o cușcă; in den Schandekäfig einsperren lassen. 1648: delesti praedicatione alati valami pajkos legieniekkal magat illetlenül uiselve(n) Biro Ur(am) azo(n) legieniekkal edgiwt meghis kalitkázta^a [Kv; Tjk VIII/4. 267. — ^aSzalontai Katalint].

megkalodáz kalodába zár; a pune în butuci; in den Block schließen/spannen. 1635: Tudo(m) azt hogy Matthe Istuant megh Kalodaztak vala s be Eskwuek Lazar Istua(n) Vramnak [Kászonsfelsőfalu Cs; LLt Fasc. 71].

megkalodáztatik kalodába záratik; a fi pus în butuci; in den Block geschlossen werden. 1672: Az Incta ... megh vilagosodva(n) czelekedete ... pro exemplo alioru(m) megh kalodáztatik, es ma estigh az kalodáb(an) leve(n), vasamap kövessen Eccle(sia)t [Kv; Tjk XI/1. 253–4]. 1689: Tiszt(eletes) Szent Királyi György Ur(am) fia Samuél vallásnak káromlásáért meg kalodáztatassék [SzJk 240]. 1700: mind ketten masok peldajara a' piaczi kalodab(n) tetessenek es estig ott Pironkodgyanak vagy tizenket forinttal redimallyak magokat egy mast kövessen meg: ha penig maszszor attentálnak minden gratia nélkül megkalodáztatassanak [Dés; Jk]. 1709: Sandor Martonne mi előttünk obligala magat hogy ha többbe nyelvevel mocskolodnek es masokat becstelenitene meg kalodáztatassék es megpalczatassék [SzJk 361].

megkanol megpárosít; a se împerechea cu vierul, a se vieri; bepaaren/gatten. 1824: a kisebb fehér gölye megkanolt [HSzj kanol al.].

megkántál énekel (fel)köszönt; a ura fericire cuiva cîntînd cîntece potrivite; mit Gesang beglückwünschen/grüßen. 1736: (A seminarista diákok) soha másszor bort nem ittanak, hanem sátoros innepekben, mikor az pátereket megkántálták, akkor adattak az páterek két három veder bort nekik az cántálásban [MetTr 429]. 1763 u.: A' három esztendőnként esni szokott nagy Innepekben, meg Cantálván a' Városon minden Reformatus Gazdákat Négy Togás Déákok és Négy Neotralisták, ugy négy Discantisták ... mellyből ... minden Innepen bé-jö Fl. hg 10 [Kv; BK Kv-i ref. koll. ir.]. 1775: hogy meg keresztelték, a szokás szerint meg akarta kántálni a k(ereszt)komákat [Szentlélek Hsz; HSzJP Susanna Nimethi, Johannis quondam Ventzel Consors (85) lib. vall.].

megkantároz felkantároz; a pune căpețea; auf/anzäumen. XVIII. sz. eleje: Az lovat hosszu kötéllel urokkal kel ki fogni a' Menesből ... modgyával az oldala felől mennének melléje, és az Urkán tegyenek tágtást ... megint indulyanak meg, s megint tagicsák meg az urkot az után peczkes Szász fékel, kantarozzak meg, és az urkot peczkellyék meg, hogy többszer rá ne folyodgyék [JHb 17/10 lótarási ut.].

megkanyarodik (folyóvíz) elkanyarodik; (despre riuri) a coti; (Flußwasser) abbiegen. 1757: Biro Berke nevezetű ... Szigethbeli Berkének régi igaz határozattya, es Métaja ... volt és terminalatott ekképpen: Ahol ezen Kukúlló vize meg kanyarodik fell Nap Nyugotra amá ... fejeér félbenn le tsonkált kopatz fűsz fánál [Betlensztimiklós KK; BK].

megkap 1. kézhez vesz; a primi/căpăta; bekommen, erhalten. 1765: én az pinszt valami nagy ügyel bajal meg kaptam de bizany nekem ha az elebeni Hoff Mester Ur Emyéből oda nem jűt volna Beszterczére meg sem kaptam volna az pinszt [Gyeke K; Ks Bőrő János jb vall.]. 1803: ha életedben el akarod élni azon Kövekben álló Jot, rendre meg kapod Kedves őtsem, ne nyughatatlankodgyál semmit lesz talám még időd s Eleted meg kapod [Nagylak AF; DobLev. IV/870]. 1832: Instálám ur(ám) Bátyámat aza Kilentzven forintam Szénám árát adgya meg mert sokak az Szükségeim ha Sok Instalásam után most Sem kapom Meg tulajdanamat en Soha többbe ebe az életbe nem kérem [Mocs K; BetLt I Henter Farkas Vajna Istvánhoz]. 1842: a Sogor ... panaszojly, hogy ... csak 24 véka két éves gyenge buzát kapott meg tölled, melly csak cseléd kenyérnek valo [Veresgyháza AF; DobLev. V/1241 Dobolyi Sigmund Dobolyi Bálinthoz].

2. (ellopot/vesztett dolgot) megtalál; a găsi (un lucru furat/pierdut); (gestohlene/verlorengegangene Sache) finden. 1651: az kissebbik egy új kódment lopa el de az uthan megh kapam s elveöm az kódmenemet túlle [Besenyő BN; Ks 41. B. 21]. 1756: Bulza Íszpász Exponálya: ... kerdi töllem, meg kaptam, vagy nem Sertésimet ide valo Bota Thoagyer, kinek mondám: én nem kaptam sem sertésemet, Sem aztot ki engem meg károsított [Vályebrád H; Ks 82/22]. 1761: Mardsinán Dumitru elvesztett kantzáját ... a' Dévai Sokadalomb(an) Muntyán Kretsunnál meg kapta [Zalatna AF; Ks 113 Vegyes ir.] | Molnár Jánosnének két Fersinge el veszvén az én kertembe kaptuk meg, nem különben két darab fonala is elvesztett, mellyet a Falú végén Lévo Hid alatt kapott meg egy

Czigánné [Szászsztiván KK; BK. Laurentius Kólcásr (68) jb vall.]. 1786: Az el tévelyedett kantzaz tsikokat meg kaptuk Csorán [Bencenc H; BK. Bara Ferenc lev.]. 1809: az oklándi tsordabol el veszet volt két Lo és azokot ke-restük, de nem kaptuk meg [UszLt ComGub. 1668–9].

3. ráakad/rátalál vkire/vmire; a da de cineva/ceva (din întâmplare); jn/eine Sache auf/vorfinden. 1704: ugyan Selykről hozának bé egy Horváth nevű legényt, ki is Teleki Pál uram szolgája lévén most Selyken dézmált volna Teleki uram számára ... és amint ott dézmált volna, úgy kapták meg a rákok és rútul megvagdalván főben, béhozák ma és a profuszhoz kísérek [WIN I, 199]. 1779: az Almádi Lajos Uram erdeje felől meg kaptunk vagy két Gödröt az melyeket még az régi őrbg emberek csináltak volt | most Látom hogy az Godrőköt meg kapták hogy bizony az Mlgos Aszszony eő Naga Erdeje [A.szová K; JHb VI/17]. 1804: itt a' mi határunkon ma is egy helyet Ur Dombjának hívnak ... ott lett volna Báthorinak a' Bagosi Udvarháza; ennek a' fundamentomát nem olyan felette régegn fel hányták volt egyszer ... 's meg is kapták [Bagos Sz; EHA]. 1823–1830: Somborról kijövet az utat egy darabig elvesztettük volt, de csakhamar megkaptuk [FogE 162]. 1831: ki mentem volt loháton a' Gujába, hogy más nap reggel négy őkret és egy vagot bé hajtsak, a' Guját a' Kád bíkkin megis kaptam [Dés; DLt 332. 10].

4. kézre kerít vkit; a pune mina pe cineva; jn erwischen/festnehmen. 1724: Ide fel is Lengyel Andrásit fel akarták gyűjtani, meg kapták az ebet, ide hozták a Tömlőczbe [Altörja Hsz; ApLt 2 Apor Péterné Kálnoki Borbára férjéhez]. 1732: rutul szidgya vala Medgyes Janos Uram Balog Sandort Fenyegeti is vala ilyen forman hogy varj meg hunczfut mert meg tanitlak ha meg kaplak [Szentimre MT; BalLev.]. 1758: azon haram embernek fiai az mezőn mi-hellyen meg kapjak Gyirasziz Volnyat mingyar meg ölik [Cintos AF; TKI 19/42]. 1774: a mehes kertemet fel vertek, tegnap ettzaka, sok fáradság után meg kaptam a Tolvajt es a tseber mezet a Mate Balint Csűrében rakatott széna tetejiben [Sáros KK; SLt XL Körmöczi József Suki Jánoshoz]. 1786: Pap Todor már el butt volt mert ha meg kaptak volna megis verték volna [Hidvég MT; GyL. Kotis Stéfán (39) vall.]. 1839: Azt mondotta: ahol megkaplak, egyenként mind megölögetlek [Jenőfva Cs; RSZF 276].

5. rajtakap vkit vmin; a surprinde pe cineva asupra faptului; jn bei etw. erwischen/ertappen. 1597: Fewsews Andras wallia Sardine be mene es be rúgwa(n) az aytot monda az vranak Aha Sardy bestie lelek kúrva hize(m) megh kapalak egizer wagion egi egez holnapia hogi othon nem haltal azolta mind vtannad volta(m) [Kv; TJK VI/1. 100]. 1610: Gabriel papot es azon az Jozagon fogtak volt megh Portik balasneual, melj Vetsegeert az papnak Lazar Jstuan minden Jozagat el dulatta, mint hogj az eo hazanal kaptak uala megh [Alfalu Cs; Törzs. Nagi Antalné Orsoljazzonj vall.]. 1775: mindenkor féltem hogy a Bodokiak meg ne kapjanak a Makkon [Oltszem/Bodok Hsz; Mk II. 2/71]. 1783: Kömives Miskát a' Bogljósban ... midőn tüzi fát vágott volna meg kaptuk és megis fogtuk volt [Kissáros KK; JHb XX/8. 14]. 1808: az tegnapi napon a Baktsi Lajos Uram szolgája nálam lévén aszt beszéle nekünk hogy Vidd el a Lovaimat akar hova szolgám ha meg kapnak meg mentlek tsak hogy jól lakjanak melyre Uram tanított [Hsz; BLev.].

6. (állatot) tilosban talál; a găsi/prinde în opritură (un animal); (Tier) in dem Gehege finden. 1712: Ha mely

gazdának marháit nappal kárba szaladnak és a határ pásztor megkapja, büntetése denár 6 [HSzj szaladás al.].

7. gúny elnyer; a primi/obtjine; erhalten, bekommen. 1764: bizonyos lehet különben Bátyám Uram benne, hogy ha embertelenségre bízattya, abba hátra nem áll velem mind azonáltal úgy száljon szembe a gaz ember hogy ... amit meg fog érdemleni, tudja meg hogy meg kapja [Középlak K; BfR]. 1820: Rákosi Papné Tiszt. Ferentziné Aszszony azt beszéllette volna, No a' Bároné a' leg első Aszszonyt választotta volt Kereszt Anyának, 's éppen az utolsót kapta meg, de jó ez egy bitagnak [Kercsed/Aranyosrákos TA; JHb 48 Gál Juliánna (24) főző vall.]. 1870 k.1914: cipőt csak a leányok viseltek, ha vagy egy fiu mégis azzal jelent meg, azonnal megkapta a „kis-asszony” nevet [MvÉrt. 22].

8. megragad/fog; a apuca/prinde; erfassen. 1589: Eotweos Balasne Anna Azonj Deesen Lakozo ... vallia ... az leanj giorsan ki mene az hazbul ... És Matias deak Jeoue hozzam az ket karomat nagi hirtelen megh kapa az falhoz kezde Niomnj az padra [Dés; DLt 226]. 1593: Kuti Marton vallia ... Mikoron az eorzeskor Baka ferencz engemet rutul zidalmazna, vgi wtem meg egi bottal, hagi megh tantorodek latam hagi Tot Istuan kapa megh hagi el ne essek [Kv; Tjk V/1. 250]. 1598: megh kapa az Kochis Georgyne kontiat s le uona az feiereól [UszT 13/30 Catherina consors agilis Lucae Somogyi ppix vall.]. 1599: megh kapa az labomath es labomnal foghúia úgy megh vondosza az mjnth szereti [i. h. 14/35] | Ott wolta(m) az Wargha Pal hazanal, haza ieöwe az fia wires agyal, zabliat ragada, s mo(n)da hogy Kis Thamas hazanal eset raita az a wër, mi megh kapwk s ne(m) bochattuk oda [i. h. 15/186 St. Jakab vall.]. 1737: a Czigány gyermekeket ló hátan lévén maga meg kapta az ustóket s úgy hordozta mint egy káposzta főt [Vh; Ks 83]. 1786: Tot Jstván még az Lovatis bé vezeté a Kortsoma Házban s azkal én meg kapom az Tot Jstván kezében az kötőfék szárát és azzal ki vívém az Lovát, s el eresztém [Hidvég MT; GyL. Jarolin János (52) fogadós vall.].

Szk: meliben ~. 1772: Lup nevezetű Jobbágya ... az Apját melyb(en) meg kapván meg akarta vemi [Dés; DLt 381. 62b] * szájjával ~. 1748: száma nélkül sokszor jöttek az Tatár Sigmund Vr(am) sertéssé az Uram Tarsoly István Vr(am) Csűrös kertiben mivel edj eme sertése a' többi között olyan vagjon, hogj az uttza ajtajának kilintsit a' szájjával meg kapja, s ki nyittya [Torda; TjKT III. 239].

9. elkap; a prinde; erwischen/greifen. 1585: Vermes Balint Bachi^a vallia ... Estwe keséon vala, Abban ott voltunk hogy megh Akariúk vala az fogoly Caspart foghny, Ereosse(n) veer vala hozzánk, De vegre megh kapok kezében Az Nagy fwstelt [Kv; Tjk IV/1. 479. — ^aKisbácsról (K) való]. 1597: Ifiabik Zigiarto Balint Coloswary wallia ... valamikeppen en kapam megh az chiakant az kezebe(n) ... nagi nehezen nyomhatok minni- aianis le [Kv; Tjk V/1. 29]. 1761: az Exponens magát kászájával defendálván meg akarta kapni a kezibe(n) a kászát és úgy vagta meg a kezit [Búzamező SzD; Ks 17/LXXXIV. 41]. 1766: Székely Jánost Domokos Ferentz egybe szidta kezében levő Fialat Faval Föbe akara ütni nálam léven akkor ... Lovász Mihály a' kapá meg a botot hogy Föbe nem ütötte [Középlak; BfN 101/2 J. Bátsi (40) jb vall.]. 1776: Nemes Thott Samuel Uram ő kigyelme engemet sidott káromolt, páltzájával fenyegetet es aggreidiálván meg is akart vemi, és mődön hozám

ütött, paltzáját meg kaptam hogy ne üssön és kéreltem hogy hadna békét [Kiskaján SzD; BK. Molnár István molnár vall.].

10. megharap; a muşca; beißen. 1705: amidőn egy La-more nevű fekete dániai kutyánk ott udvarlott volna, és az ismeretlen ember bátran oda közelgetett volna, nekiugrék és a kezét, a balt megkapá [WIN I, 564].

11. megcsíp, csőrrel belekap; a pişca, a apuca cu ciocul; kneifen, zwicken. 1598: Daniel Scherer ... wallia Hal-lottam Nyreo Gieorgiteol hagi az Annianak mondotta. Ennekem vgimond Coloswarat ket almas kek paripam wagian egi madaramis vagian mikor azt az niulnak bochiatom mingiarast megh kapia az nyulnak az zemet [Kv; Tjk V/1. 145].

12. (vmilyen termést) nyer; a obtjine (o anumită recoltă); (irgendwelchen Ertrag) bekommen/erhalten. 1805: F.Detrehembe: Őszi Rosz(!) Tavaszbuza, Árpa, Alakor, és Zab-béli vetéseikből, úgy Szénájokbólis közéj szerű termést kaptanak ... Kokba ... Az Árpájakból, Zabjakból, és Alakorjakból ... meg kapták a közéjszerű termést [Torda; TLt Köz. ir. 1182 if. Szaniszló Zsigmond szb kezével].

13. (állást) megszerez; a obtjine (un post); Stellung verschaffen/erwerben. 1773: mondja Somai Sándor uram: „Addig s addig mesterkedék Ketheli uram, hogy csak megkapá a viceispánságot” [RettE 315].

14. hozzájut; a primi/obtjine; dazukommen. 1790: én alig várom, hogy kedves Bátyám Uramat láthassom és beszélhesek mert annyi bezédem vagyon ... mind az én sok féle, bajaimról és Történeteimről — melyekről bizony talám ha valami német meg kapta volna német országban ... nagy románt irt volna belőle [Ks gr. Kornis Anna Kornis Gáspárhoz Nsz-ből].

◊ Szk: lova ~ lova megrugaszkodik; calul său se avintă; sein/ihr Pferd nimmt einen Anlauf. 1766: Pünkösti György ... mikor üzték s a Lova meg kapván elől kerekedett Kis-pál Uraimékon s ekkor úgy ütötték nyakon edj Puskával többet nem kapott [Kökös Hsz; Kp I. 234 St. Falka (35) lovas kat. vall.] * nyelve ~ idegen nyelvet (hamar) felszed/megtanul; a invăta (repede) o limbă străină; eine Fremdsprache (schnell) erlernen. 1603: Budaky Georgy Vramnakis Ked, mondia zolgalatomat es az mely Leankatt ennekem Commendalt uala itt az en gyermekim keözeott io Egessgebe vagon, semmi Nyaualiaia ninczen, es az Nyeluetis Jllien hamar igen meg kapta Him warraastis az en lyankammal egywtt tanulnak [Dés; BesztL 65 Th. Szabo dési bíró G. Frank beszt-i esküdt polgárhoz] * a rozsdá ~ a rozsdá belekap; a prinde rugină; der Rost frißt. 1793: egy kitsin kard atzél brilliantokkal gazdagon rakott, ket helyet a' rozsdá meg kapta [TL Consr.].

megkapál a präsi; hacken. 1572: (A szőlőt) valoba megh kellene kapaltatnj nem czak garaölnei ... mert ha Jol megh nem kapaliak analis Jnkab el wes [Dés; BesztL 3721]. 1717: az tők földet is meg káptak [Darlac KK; Ks 96 Fogarasi Péter lev.]. 1777: Barburás Péterné ... a' Törökbúzájat nem kapálta meg [Kocs SzD; KS]. 1782: fenyegetőzetenek, hogy hijába kapáljuk meg, mert meg étetik vagy le kászálják [Koronka MT; Told. 4]. 1791: Az héten pedig ... az Egész Joszag megyen az Benedekfalvi szőlőnek hátra maradott részét, hogy ki kössék és meg kapálják [Szilágycseh; IB. Fogarasi István lev.]. 1818: A' málékát meg kapáltuk [Somkerék SzD; Berz. 11. 75].

megkapálás prășire, prășit; Hacken. 1587: Az Zeoleonek megh kappalasa. 25 die aprilli fizettem 60 kapasnak 1 p(er) 12 d [Kv; Szám. 3/XXVI. 21]. 1762: 100. köből Kukuruznak megkapálására pedig minden gyalogjai kívántatnának [Hermányi, EDem. 746]. 1794: Mikle Pável ... mind Törökbuza vetéskor, mind annak meg kapálása-kor Kalákát tartván ... maga Pálinkájokot adták a' kalákásoknak [Vályebrád H; Ks 81. 57/57 Beksa Juon (36) vall.].

megkapálhat (vmennyit) meg tud kapálni; a putea prășii; behacken können. 1676: Egy Pusztá Szőlő van az Falu felet negy ember megh kapálhatna egy nap [Kebelesztiván MT; EHA] | Az Rakottian egy Rét ... Harmincz ember meg kapálhatna egy nap [Nyárádsztlászló MT; Told. 8]. 1778/1813: Szőlő ... meg kapálhattya egy nap két kapás [Kettősmező Sz; JHb LXX/6. 192].

megkapáltat a pune (pe cineva) să prășească ceva; hacken lassen. 1570: Kolb Myklos es, fazakas gal hitek zereht vallyak, hogy ezt Mongya volt chynek gergelne palochy Janosnak Byzon Jo Érekeget Attham en Kegnek ... byzon olchyo Érekeget attam en kegnek, chyak kapaltasd Jdeien megh Mert harom Eztendeie hogi my nem kapaltatwk [Kv; TJK III/2. 167]. 1593: Az kertet hogi meg kapaltattam es a' gaszbol kj tisztittattam Attam 2 embernek f — d 24 [Kv; Szám. 5/XX. 131]. 1679/1681: eo kglme igyekezéék Az szőlőket ... legh aláb háromszor esztendőb(n) megh kapáltatni [Vh; VhU 669]. 1689/1782: ezen Szőlőt ... Galambfalvi Uram kapáltatá meg, 's most is még ő kglme levelezi [Szentgerice MT; CsS]. 1729: Amy Male vetése vagion eő kglmenek asztis a Jobbággyokkal ketczer kapaltassa meg Ispán Atyánkfia [Dés; Jk 386b]. 1791: A Győrtelki Vintzellér ... kétszer meg kapáltatta azon palánt szőlőt azért 2 Mforintot kér [Szilágycseh; IB. Fogarasi István lev.].

megkapáltatás megkapálás; prășire, prășit; Hacken. 1774: Voltak fogyatkozások Tiszt Uramék Gondatlanságok mián a Termésben ... Tiszt Uraim eő kigyelmek Török buzájoknak Jobbággyok által lett kéttzeri meg kapáltatások el vonta az Udőt, és embereket [Mocs K; KS Conscr. 78–9].

megkapás 1. (büntetés) elnyerés; primire; Bekommen. 1842: (A) büntezéget a jurisdictiónak jelentessék bé érdemlett büntetésének megkapása végett [Taploca Cs; RSzF 121].

2. kézhez kapás; obtinere; Erhaltung. 1793/1794: (Az) emptor Possessorok Summájok meg kapások iránt az abalienansokra invitaltassanak [M.bagó AF; DobLev. IV/739. 8a].

megkapat elfogat, kézre kerített; a dispune să fie prins; festnehmen lassen. 1660: Szakuly uram megkapatta volt, de azt hiszem, gyengén bántak vele s elszalasztották [TML I, 486 Teleki Jánosné fiához, Teleki Mihályhoz]. 1710: Mikes Pált elküldé katonákkal^a ... hogy Háromszéken valamely nemesembereket talál házoknál, ölesse meg ... Mikes Pál ... éjszaka Zágónban érkezvén, Jankó Boldisárt, kire neheztelt, mert nemigen akart azelőtt is cedálni Mikes Pálnak, resolútus ember lévén, a házánál megkapatván, ördögi kegyetlenséggel a nagy becsületes nemesembert a kapujára felakasztatja [CsH 233–4. — ^a1690-ben].

megkapattathat kézre keríttethet; a putea dispune să fie prins; festnehmen lassen können. 1748: Ha meg kapattattam volna^a Ecld Parancsolattjára ... Hadadot meg ültettettem volna véle [Hadad Sz; Ks 27. XVIIb Fr. Weselényi aláírásával. — ^aAz orgazdát]. 1750: egész facultassa lehessen az Ur(na)k és Authoritassa, a kezeseket uton, ut felen, Erdőn, Mézőn vagy akár holot meg kapattathatja meg fogathassa és detinealtathassa [Bencenc H; BK ad nr. 1105].

megkápáz (nyerget) kápával ellát; a pune oblinc (la șa); (Sattel) mit Sattelkopf versehen. 1594: kapaztak megh az zekeres nierget f 0 d 50 [Kv; Szám. 6/XV. 29].

megkaphat 1. kézhez vehet; a putea primi; bekommen/erhalten können. 1710 k.: Én ennek az írásnak pártját akkor meg nem kaphattam, hanem az ágenssem ... itt Bécsben adta kezemhez [BÖn. 934–5]. 1742: mindgyárt kimérik magok(na)k az 16 ebéd véka buzátis ... a Malom mesternekis ebéd vékájában 8 véka jár, de jo ha égszser meg kaphattya [Méra K; AggmL C. 12]. 1825: az 1825ik eszt(endőre) jövő arendát is ha meg küldené Bátyám Uram nagyon hasznos és szükséges lenne, Azt tehát illő szíves-séggel kérem, oly jelentés mellett hogy ha legalább a restantiát meg nem kaphatnám, a Jozságot a Bátyám Urammal tett edgyezés mellett más accuratusobb fizetőnek által adni van határozva [Szentbenedek AF; DobLev. V/1097 Mohai Lőrinc Dobollyi Sigmondhoz]. 1826: A vadászok pedig ... mindenkor megkaphassák a megírt jutalmat [Árkos Hsz; RSzF 222].

2. birtokába vehet; a putea lua în posesiune; in Besitz nehmen können. 1618: megmondám az kajmekámnak, hogy ... nagyságotok is anélkül is Havaselföldébe tiszta lengyel vajdát tölt, Gabrilást, azkik hárman Sorbánnal s Homonnaival öszveesküdtek, hogy valamellik előbb valamellik országot megkaphatja, de azon lészen, hogy az ketteinek is segítségével légyen abban, hogy azt az három országot megosszák egymás között [BTN² 140–1].

3. (ellopott dolgot/állatot) megtalálhat; a putea găsi/redobîndi (un lucru/un animal furat); (gestohlene Sache/Tier) auffinden können. 1610: ennekem harom szeker szenam uolt ugian ezen Vagasi hatarban ki el uezset gianakodom hogy az kgetc marhaia ette uolna megh, mert chak egi szeker derekkal kaphattam megh benne [UszT 4.7]. 1705: Meg is parancsolá az úr, hogy Kolozsvárra menjek, és az egyetmásiban, ha valamit megkaphatnék, kivált a depositumokban, kik is Csepreginél és a pate-reknél voltak [WIN I, 614]. 1831: a merre te utosítottál én azt a helyet u.m. a Kadbukkit meg néztem de az el tévelyedet két Lovaimat meg nem kaphattam [Dés; DLT 332. 13].

4. előtalálhat; a putea găsi; vorfinden können. 1688: Tetzett a sz. Széknek, hogy Fazakas Janos infidelis boszorkány Feleségétől Fazakas Katától divortialtassek ita tamen hogy jurállyon azon, hogy valahol ennek utana meg kaphattya, via juris persequallya [SzJk 222]. 1722: hogy Móludvaba hajítottak volna benne^a nem tudom, hanem a' kiket a' kuruczok meg kaphatának mind el hajták [Újfal Cs; LLt. — ^aMarhákból]. 1762: (Az) Invásor Ur tselegyei keresték fel házanként azon étzaka ... eő Nsága Biráit ... a Birákok nem kaphaták meg [Branyicska H; JHb XXXV/51. 9]. 1800: ha Horvatovits vágy Vinkler Károly Urat a Fiscalis Prowentort Kolosvárott meg kap-

hattyák, ezek is a Jobbagyok és Szegények Védelmére vadnak rendeltetve [TLev. 17/5 Kőpetzi Nagy Josef lev. Nsz-ből]. 1818: Tamásit itt meg nem kaphattuk 's nem jött el a' vásárra [Sülelmed Sz; IB].

5. kézre keríthet; a putea pune mina pe cineva; js habhaft werden können. 1567: bestye kurua, el otottad az uradat de ha meg kaphatom bizony a bwdosbe tethetem [Kv; Tjk III/1. 126]. 1570: mykor Rengeo Annara az Sententiat ky Montak, hallota hogy az Jakab feleolis vgian azon Sententia leot, hoki ha meg kaphatiak eotetis ky veryek^a [Kv; Tjk III/2. 107. — ^aA városról]. 1610: haza meneo vtamba vtannam vigiaztanak vgj hoki ha meg kaphatnak megh eolljenek [UszT 30]. 1630: szandekom uolt hoki bizony megh fizetek esse lilek kuruak ha meg kaphatnak [Mv; MvLt 290. 233b]. 1696: kérdém, miért fucz, monda ihól ha meg kaphat vala Kovács János megh ői vala | most nem kaphatám megh de holnap Kőrös völgi-ben megjek hordani, megh kaphatom mind őszve rontom [Mikháza MT; Berz. 17. XII]. 1744: tudgya meg hogy ha meg kaphattya a' gyermekét meg őli [Déva; Ks 112 Vegyes ir.]. 1768: azzal fenyegetődzik Muntyán Dani hoki ha oly helyet meg kaphatják ugj őszve rontják hogy más viszi haza [Karácsonfva MT; Told. 3a].

6. rajtakaphat vkit vmin, elcsíphet; a putea surprinde pe cineva asupra faptului; jn bei etw. ertappen/erwischen können. 1569: Az kys weolgybe tudo(m), hogy az kys gherebenes(ek) Eccyer Zantani, belé Mentenek vala, be akaryak vala hozny, de nem kaphatak meg eeket [Mezőbánd MT; Vlt 7/692 Mathias Zent peteri de Band vall.]. 1593: Maria, Nemet molnar Georgine vallia ... nem tudhattuk houa lezen el az buza, hanem egj Boldisar neuw Molnar legeni vala, kire volt gianosagunk, hoki eo aggia es ejti az buzat vízfordonak, de egyiket sem kaphattuk meg raita [Kv; Tjk V/1. 326]. 1605: Senky az zeoleobeol karot es veniket nyalaban be ne hozzon, se ide az warosba, se penigh az Hostatba, mert valakit abban megh kaphatnak ... megh bwntessék, az karoys el vetessek teoleok [Kv; TanJk I/1. 505]. 1638: Uarga Miklos El iöt oda My hozzánkis ... s kert bennünket hoki ha valami riadast hallunk, oda vigjazunk, mert azt hallia hoki valami iffiu legeniek jarnak oda az feleségehez, bizony ha megh kaphatna bennük, s megh fogna eeket bizoni által lü bennük [Mv; MvLt 291. 146b]. 1643: ha penigh ualameli Nadasi Embereket ot az Erdón megh kaphattak az Czeiti resen ualo Emberek be uittek onet [Vista K; Rlt 1 Szabo Mihali (80) vall.]. 1778: hogy valaki hir nélkül viit volna azon helyről Nádát, nem tudok, hanem azt tudom hogy a ki hir nélkül akart vinni, ha meg kaphatták ... eo Nsga emberei meg zálagolták [Kéménd H; JHb XXXI/51. 74].

7. (állatot) tilosban találhat; a putea prinde in opritură (un animal); (Tier) im Gehege finden können. 1572: Az Jwh dolgaban penygh Jgy wegezenek hogy ha az Zenthmyhaltelj Jwhot kewetetlen az Lekenczeyek az ew hatarakban megh kaphatthyak tehat haychyak be es ewek legyen [Galac BN; BesztLt 3616]. 1588: vagyon egy kis Erdeo mellyet soha my twdasonkra ... meg nem tiltotak hanem marhaczykank zabadon rea iarth, mostan Sombori Lazlo vram azth meg fogta nekeonk semmi marhainknak nem zabad rea menny ha az myenket megh kaphattiak hat Somborra hayczyak [Zsákvfa Sz; Vlt Mich. Talas jb vall.]. 1750 k.: az it ői Fát vágato Nemet ... mindenkor 4 berest Tart it az csaszar béresi közül, az ki Marhajinkat Regeti, Már Most Meg esküt, hoki ha meg

kaphatya marhankat. Minden egj Marhatol egj egj Forintat veszen [TKI Az igenpataki jb-ok panaszlev.].

8. megszerezhet; a putea obține; verschaffen/erwerben können. 1782: Procurátor Papai István Uram javasolta azon dolgot, mert különben Productioba az Immunitást meg nem kaphattak volna | Procuratorunk azt mondotta, hogy a' Levelek jok személlyes Nemességünket meg kaphattuk vélek, de az adozás aloll tsak azokkal meg nem menekedünk a' Királyi Ordinatioik szerint [Torda; KW Vall. 11, 18].

9. hozzájuthat; a putea obține; dazukommen können. 1662: az ország nagy romlásának, pusztulásának okait egyik a másikra hártani akarván, micsoda frásokat bocsátak ki egyik a másik ellen, fm amellyet abban megkaphattam ... szórul-szóra ide szerkesztetni szükségesnek ítéltet [SKr 460–1]. 1806: A Pasquillust meg én sem kaphattam meg mert a T. V. Jspány Ur mind bé szedette de valahol kaphatok le iratva ki küldöm vagy viszem Nagyságodnak [Zilah; BFR 4/151 dr. Zoványi Imre gr. Korda Zsuzsannához]. 1809: Ha továbbá az illyeten puskapor áruinak az el adás végett puska por béli provisióra szükségé volna azt-is tsak az illető Tisztstól vagy Tiszti előll járatol nyert szabadság levél mellett kaphattya meg az illető fortificatorumbéli Hivataltol [UszLt ComGub. 1697 gub.].

10. (nőt) magáévá tehet; a putea cuceri (o femeie); (Frau) sich aneignen können. 1724: Susi beszélt nekem, h(ogy) Pekri mint akar véle bänni, mint kisirgeti ruhátis ígért néki, és ha ejtzaka meg nem kaphatta, nappal is az házba bé szorította, úgy erőltette [Koronka MT; BK. Csáki Ferenczné (50) ns vall.].

megkapott megtalált; gäsit; gefunden. 1831 elég az hogy a szerentsésen meg kapott két Lovaimat legottan meg fogtam, fel kötő fékeztem, és az egyike fel ülven, a másikat pedig vezetéken hordozván a Rétre le lovagoltam [Dés; Dlt 332. 13].

megkappanoztatik (kakascsirke) kiheréltetik; (despre cocoșel) a fi castrat; kapaunisiert werden. 1837: Jött bé a szolgáló Emberektől kappanynak valo csirke 26 Meg kappanyoztatván fel nőtt 20 [Budatelke K; Bom. F. Ih Bfő Mózés tt kezével].

megkáptyásodik megkergül; a căpia; die Drehkrankheit bekommen. 1821: A 3om kirlán közül edgyik még a' meleg Ősztől fogva has menéssel kénlodott 's abba el gyengülven el dőglött, à más kettő meg káptyósodott ez a' káptya az Mikor a' Junok olyan nagy fő fájása van hogy szédül s nem lát belé kovájog mig el gyengül s el vesz [LLt].

megkarcol 1. (hegyes eszközzel) karcolást ejt vkin, összekarcol; a zgiria; (be)ritzen. 1813: égy darabotska posfával ... Barátosi Joseffné, hadazván az Exponens ellen, annyira, hogy utollyára a' szeme közé Űtet s megis kartzolta a' szeme körül [Dés; Dlt 56. 17]. 1843: láttam első bé léptemmel — hogy Pekáriknak az ábrázatja meg volt kartzolva [Dés; Dlt 586. 13].

2. ~ja magát karcolást ejt magán; a se zgiria; sich (be)ritzen/kratzen. 1752: holmi potentarius hajosok az eo Exja erdeit éjjel nappal praedálvan az erdő Pásztorok égyet meg fogván s nem akarván magát meg-adni az eo

Exja erdejében egy kevésse meg karczolta magát egy fejsze éliben [O.csesztve AF; Ks 83 St. Wegh de Kobor lev.].

3. kissé megharap; a muşca puţin; ein wenig beißen. 1747: Dán Lapadat nevű Fiam menvén ki az ekékhez Bátyám Dán Martin kutyája ötöt meg támadván meg marta kezét | Incatti Dán Mihály Martin és Lázár^a Igaz dolog az hogy egy kevésse meg kartzolta az A. Gyermekeit kutyánk de ő adott okot rája mert ottan jártában mindenkor ingerlette [Herepe H; Ks LXII/14. — ^aReponit].

megkardlapoz kardlappal elver; a bate cu latul sabiei; mit den Säbelfläche/Klinge schlagen. 1745: azonban két katona oda mene ki vont kardal ugy meg kard lapozának egy embert [Csehtelke K; Ks 5. X. 6 Marisán Vonuly (35) zs vall.]. 1803: legeltetvén, nagy káromkodások között őt Remetei Lovas katona bennünket meg lepett, kardot rántottak, engemet meg kard lapoztak [Toplica MT; Born. XVc. 1. 114 Nátve Vasziile a' Ilii(40) col. vall.].

megkarikáz kerékagyra vaskarikát húz; a cercui butucul rojii; den Nabenring aufschlagen. 1625: az kouachyok vasaztak megh két kereket harmat ismet megh karikaztak ő karikkal [Kv; Szám. 16/XXVII. 11].

megkáromol 1. elátkoz; a blestema; verfluchen | szitkokkal illet; a injura; beschimpfen. 1747: az J ... a' szent-séges Bibliát kezéb(e) vényén; minckutanna abbol olvasott volna, meg káromolván a' földhöz tsapta [Torda; TJkT III. 133–4]. 1777: Karatson Stefanrol Pap Vaszil azt mondotta nékem, hogy inkább hiszi hogy elszökö szándéka volna; mivel a' Kassai mind üressék ő megkáromlá azt áki azt mondotta [Sajóudvarhely SzD; KS. Agrisán Ilie (48) zs vall.]. 1803: Bokor Molnár meg kárimolván (!) Farkas Josefet [Feltorja Hsz; HSzjP].

2. Istent káromlással illet; a pronunţa/spune cuvinte injurioase la adresa divinităţii; Gott lästern. 1638: soha Istent meg nem káromollya [Dés; Jk].

megkáromoltat kb. elátkoztat, szitkokkal illetet; a pune (pe cineva) să blesteme/injură (ceva); verfluchen/beschimpfen lassen. 1636: Azt sajnálá leg keservesben az Isten az David két szarvas vétkeiben, hogy az ártatlan Uriásnak kegyetlenül való meg őlettetésével meg káromlattatá az ő nevét az Ammonitákkal, az ő ellenségivel, s azért-is nem bocsátá el véle, hanem meg őlé az ő fiát érette [ÖGr 7].

megkárosít 1. kárt okoz vkinek, megrövidít vkit; a păgubi pe cineva; jm Schaden verursachen, (be)schädigen. 1578: Az zegenysegeth mod nelkeöl ne rongallya es ne haborgassa ... Ha mikor teörwent tezen keözteők, a kik en ream wezyk dolgokat, el bochassa eöket, addigh megh ne karosicha [Kisfalud AF; OL M. Kamara Instr. E–134 Inreg. Fasc. 34 Fol. 104–6 V. Kovachoczy ut. Mathias Niary gondv-höz]. 1606: Adak ertesemre hogy nemelly Vraim Bedeo Mihali Vramott ott nemw nemw dolgokért haborgatni akamak es az ell mult wdeőkben czelekedet dolgaert, melynek nem eö uolt Principalis causaia, megh károsítani wgiekeznék [Kálnok Hsz; ÚszT 20/13 St. Bedeó trium sedium sicularium capitaneus aláírásával]. 1659: valakik az fenies Portához es hozzank engedelmesseget mutatnak, megh ne károsotzak, egetest rablast az

Országba ne tegyenek [ÚszL 23 fej.]. 1694: semmi nemű külső, és belső javaib(an) labos marhaib(an) megh nem karositak [Dés; Jk]. 1761: (A felperest) meg kárasítani nem lehet, hanem pro futura Sedria el készülvén, Causajat maga uttyan fojtassa [Torda; TJkT V. 66]. 1784: Akar mi károkat, és malitiákokat patráltnak volna nevezze meg a' Tanu, hogy az által kit károsítottak meg ? [H; Ks 113 Vegyes ir. vk]. 1794: nintsen hatalmokban jövedelmetskéinkben minket megszorítani s abban minket meg károsítani [Mv; Berz. 8. 71/4].

2. elkárosít, tönkretesz; a produce pagube; zugrunde richten, verderben. 1827: bír az Aszszonyunk Szöllőket ... A Melyeket 1825ben a Cserebogár nagyon meg karositott volt [Koppánd AF; DobLev. V/1109. 11 Ilye Demián (46) jb vall.].

megkárosítás 1. kártétel; păgubirea cuiva, pagubă cauzată cuiva; Schädigung. 1677: Gyakorta a' verus Haereseknek el-szenvedhetetlen károkat tésznek a' Dotalista Relicták, jóságoknak vagy szánt szándékkal valo pusztításokkal, vagy természeti s' néha együgyűségből valo gondviseletlenségekel és egyéb hol mi színek és colusiok által valo megkárosításokkal | Ha residentiatlan Nemes ember, Urak, vagy fő rendek szolgálai, a' falu felkelvén, személyeknek meg-sértések, és meg-károsítások nélkül, ha magokat meg-adgyák, fogják-meg, és vigyék Tiszt kezéhez [AC 100, 222]. 1796: Mind ezeket az Ur az ő Nsága praejudiciumára 's nevezet embereinek tetemes meg károsításokra, mi czállal, és mi szándékkal tselekeszi az Ur ő Nagysága által nem láthatja [Kük.; JHb XX/23].

2. kárvallás; pagubă suferită de cineva; Verlust, Einbuße. 1672: ha maga szova hihető emberek szovaiból valami fraudulentiam, vagy gondviseletlenségem mia eö ngok meg karositassok comperialtatnak tehát eö Ngok vagy Praefectus Vr(am) eö kglme minden jovaimhoz, sőt ... magam személyemhez hozzam nyulathassanak [Utl].

3. ~ban van kárt szenved; a suferi o pagubă; Schaden erleiden. 1678: más végbeliek is róluk tanulván ... csaknem egész Erdély vagyon megkárosításban miattok [TML VIII, 70 Kapi György Teleki Mihályhoz].

Ha. 1840 k.: meg károsításam [K; KLev.].

megkárosíthat kárt vkivel megtéríthet; a putea obliga pe cineva să plătească pagubele; in zum Schadenersatz verpflichtet können. 1595: Az Capitanok es tizedesek ... vigiazzanak ez Napsagtol fogwa az ollian zemeliekre kik hazat veznek ... ha Az Capitan vagy tizedes el halgatna Az tanach ez ille(n)t Az gondviseletlenséget zabadon megh dorgalhasson, es hwrtire emlekeztethessen, Seot ha az gondviseletlenség Nagiob lenne megh is karositassak ez illie(n) vigiazatla(n) Capitant tizedest [Kv; TanJk I/1. 251].

megkárosíthatás megkárosíttatás lehetősége; posibilitate de păgubire; die Möglichkeit der Schädigung. 1808: tartozik ... minden a' praetendált zálogtság ideje alatt tett Jovittásokat meg-fordítani ... az ellenkező nem reménylett esetben pedig az azok iránti bővebb bizonyíttások meg-tétethetése jussát, egészen fen tartom, s a' ne talám történhet meg-károsíthatásainkra nézve ezen Executioi reportalom [Rücs MT; IB. Székely Mihály nyil.].

megkárosítódik megkárosíttatik; a fi păgubit; beschädigt werden. 1704: minthogy abban az articulusban olya-

nokról vagyron szó, akik méltatlan megbántódtanak és megkárosítottanak, arra nézve ennek az articulushoz dirimatióját az ország holnap reggelre szorosabb determinatióra hadta, hogy concludáljanak felőle [WIN I, 127].

megkárosított I. mn kárvallott; care a suferit o pagubă, păgubit; geschädigt, verlusttragend. 1695: Eddégis sok panaszkok voltak és sok kárai az Ecclesianak, a szolgak-(na)k rosz örlések miatt, azért minden meg károsított embernek dolga törvény szerént haladék nélkül igazítottassék el [Kv; SRE 41]. 1821: nem fog terheltetni a Tekintetes Tiszttség ... ezen károkat számban vétetvén; a meg károsított Communitásokat az igazságig indenmisaltni [Szászregén; TLt Praes. ir. 65/827hez gr. Bethlen Imre aláírásával]. 1852: az 1848-iki esztendő ... jogi- birtok- és földesúri viszonyokat meg változtatott a birtok egyes erőszakos foglalok által meg háborítottatott 's a' meg károsított fél rendes törvényszékek hiányában magát nem védelmezhetette [Nagylak AF; DobLev. V/1330].

Szk: ~nak ismeri magát. 1761: a Néhai Generalis Vr eo Nga magát a Cserében meg károsítatnak esmérven, quouquo modo kívánta a Cserét meg fordítani [Kisenedy AF; JhBk LXVIII/1. 779].

II. fn kárvallott személy; pagubasz; Geschädigte(r), Verlusttragende(r). 1679: szükség is a megháborodott elméket maga jól alkalmaztatásával (az megkárosítottakat contentálván) magokhoz, az mi kglis urunkhoz édesíteni [TML VIII, 518 Teleki Mihály Thököly Imréhez]. 1792: Végetre fel tévén magok között az Osztó Felek aztat hogj valamelljlik Félnek ez osztózás szerént jutatt rata portioja Csonkulást szenvedne, azakol akármí nével nevezendő jök Jóságok vagj elpereltetnek vagj akár mi úton él vetetnek, tehát a meg károsítatnak része bonificáltassék hasonló Jozsaggal [Aranyosrákos TA; Borb. I]. 1826: (5515 Rforintot) a meg károsítattnak Vice Ispány Balás Janos Ur ki osztott [Ne; DobLev. V/1114. 8b].

megkárosított kb. kárt okoztat vkinek, megrövidített vkit; a face să fie păgubit de cineva; beschädigen/Schaden verursachen lassen. 1621/1681: ez levelünk latvan Kglmek^a szabadságában posteritassitis megh tarcha ötöt^b sem személyeben hazaba(n), javaiban, öröksejében megh ne haboricza karosicza és masokkalis megh ne karositassa kgltek [VhU 374–5 Károlyi Zsuzsánna fejedelemasszony a vh-i vár provisorához és Hátszeg városához. — ^aA provizor. ^bKováts Jánost]. 1749: a' hus árú dolgában ... soha többször a' Communitast illy notabiliter eő kglmek^a al(ta)l meg károsítatni nem patiallya, hane(m) ... determinatiot, rendet és büntetést fog szabni [Torda; TJKt III. 251. — ^aA mézárások]. 1843: meg-károsítatva találta magát [Dés; DLt 65]. — L. még SKt 497.

megkárosíttatás kárvallás; pagubire; Schädigung. 1673: mikeppen kezdődött, Continualodott, és Vegződött, azon megh bántodasom és karosítatásom, ha kívántatik ... szoval elő számlálnom kesz vagyok [WassLt Haller Pál nyil.]. 1697: Kérem azért Kglde(é)t mint Uramat, ne legye(n) valami nehezség rejám, vagy ánnál inkább valami meg károsíttatásom, mivel tudgya Isten, nem egyéb az oka oda nem menetelem(ne)k, hanem az nagy Istennek rajtam Sullyoson forgó itéleti [Császári SzD; BK. Czegei Iffjabbi Vas György kezével]. 1761: Nagy Leikünk Sérelmevel kívántuk alázatos Instantiankkal jelenteni a Tekintetes Ne-

mes Széknek mindennapi nagy meg karosíttatásunkat a mi ket Testvér Atyankfiától [Hsz; BLev.]. 1762: annak idejéb(en) a Mézárós Céh senkivel nem colludalvan, az Szötszeknek mindenkor az eladando börek iránt hirt tegjen, mikoron is az Szötszek comparealván azoknak árok felől min két fél meg károsíttatása nélkül meg edgiezhessenek [Torda; TJKt V. 128]. 1798: Tek. Kováts Justina Asszony ... megkárosíttatását kereshesse meg ugy egyéb meg terheltetését is a maga insinuált raportatioja mellett megigazíthassa [Gergelyfája AF; DobLev. IV/797. 26a].

megkárosíttathatik megrövidíttethetik, kárt szenvedhet; a putea suferi o pagubă; geschädigt werden/Schaden erleiden können. 1677: A' Nemes Ember, non nisi legitime citatus arestaltathassék, fogattathassék, vagy károsíttathassék-meg javaiban, excipialtattván az Articulusokban és Decretumban expresse irot némely casusok [AC 77].

megkárosíttatik I. megrövidíttetik, kárt szenved/vall; a fi pagubit; geschädigt werden, Schaden erleiden. 1664: Colosvári Biro Benedek Deák alazatosan könyörögh Nagod(na)k mint keglis Urának ... mely artatlanul ország csudajara karosíttattam megh Csepregi Mihály Ur(am)tol [Kv; KvRLt X. 1. 25n]. 1677: ha az arendat bé-vívó avagy küldő emberek hitelesképpen meg-bizonyíthatták, hogy a' szokott időnek határa előtt bé-küldötték, avagy vitték arendájokat, de a' Perceptor nem találatott jelen lenni, az olyan történetben, se a szeginség, se azoknak Urai meg ne károsíttassanak [AC 73]. 1733: Midőn mü közöttünk és ... Testvér Atyánkfia Néhai Horváth Klára Asszonj eő Keglme között ... Osztáj celebráltat, akkor mü felett igen meg károsíttatunk [SLt 25. W. 16]. 1749: accedaltak más sok Turi károsokis kik azon alkalmatossággal sok kárt vallottak, mikor az fen nevezett károsok meg károsíttattak az I. által [Torda; TJKt III. 267]. 1764: Zálágós Jozságának reluitiojak által meg károsíttatnék [Fejér m.; Josintzy osztózás. — Tomai László kijegyzése].

2. megrongáltatik; a fi deteriorat; beschädigt werden. 1818: a midőn 1814ik Esztendőben azon panaszk Topánfalvi Tutajos által Mlgs Miksa Imre Ur Hajos Malma meg károsíttatott, azon viznek leg kissebb növése vagy áradása nem volt [T; TLt Adm. ir. 1527].

megkárosíttatott megkárosodott, kárt szenvedett/valott; care a suferit o pagubă; geschädigt, Schaden erlitten. 1715: Lőt penig ezen meg edgiezs oly Conditioval hogj ha mélyik Fél, valamely részben meg károsíttatotnak tapasztaltallya magát, és vericalodik, annak idejében bonificáltassék [Kv; RLt]. 1802: Szereda hellj Szasz Székben lévő Nagj Apold nevezetű Faluban veletlen tűz által meg karosíttatott 37 Tselédes Gazdak Segitésekre szolgáló Alamisnalkodásra Hataroztatott üdő ... a lma 7tembri a jelen valo 1802dik Esztendő Februariusának utolsó napjaj [Énlaka U; Borb. II Gálfalvi Pál esp. kezével].

megkárosodás kárvallás; pagubire; Schädigung, Einbuße. 1729: keteleníttetem ujob osztózás által, vagy az osztózás(na)k megh háboríttatásával, az ilyen megh karosodasimrol, megh jobbitast kívánni [Kiskapus K; Ks 99 Gyerőffi Kata lev.]. 1732: Nzes Dobolyi Márton, és Bonfs János Atyankfiai eő kglmek Instantijára agnoscaltatva(n) eő kglmeknek hasznos járasok, Utozasok, ugj azon utoza-

sokb(an) lótt meg károsodások ugj adjunctussok Lovának el romlása miatt esett kárát Considerálvá(n) a T. Ne(m)te Universitas resolvált adatni eő kglmek(ne)k, az el romlott Loért fl hung. 8 [Dés; Jk 429b]. 1787: ha az irt idő alatt valamelyik Fél a' más Félnek meg károsodását detegállya, tsak atyafíságos insinuatora is, annyíval inkább törvényes admonitióra rectificálni tartozik [Kv; Ks 73/55].

megkárosodhatik kárt szenvedhet/vallhat; a putea suferi o pagubă; Schaden erleiden können. 1578: az feiedelem adayatt az zegenysseggel ydeien fel zedesse, hogy restanciak raytok ne maradvanyak, ky miatt megh karosodhatnanak [Kisfalud AF; OL M. Kamara Instr. E-136 Inreg. Fasc. 34. Fol. 104-6 V. Kovachoczy ut. Math. Niary gondv-höz].

megkárosodik 1. kárt szenved/vall; a suferi o pagubă; Schaden erleiden. 1570: Nilwan wagon the kegielmednel, Mikepen valami Igaz Jambor embereket ty kegielmedneknel megh karosottanak ... Minek okaert khere(m) the k. mint Bizot vramat valami Gonoz emberek mya ne hagyja the: k. megh karosodniok, Mert ezek nalunk Jambor nepek [Székelyvásárhely; BesztLt 100 Sebastianus Nyerges judex oppidi lev. a beszti-bíróhoz]. 1579: Az kadarokat penigh eo kegme biro vram hyvassa be es vgya(n) valoba inchye eoket hogy az Limitatio zere(n)t Mywellienek ... Es erre vgya(n) kenzeriche fenyetek alat hogy lo wy abronchyal keossenek es lewelek tartassa zerenit elyenek ha megh karosodny ne(m) Akamak [Kv; TanJk V/3. 197b]. 1606: az J. igr replical Jm ertem hogy az mely Louat en teneked attam volt azt mondogt hogy el perlettek mely miat te meg karosodtal es hogy megy elegitiselek azt keuanod [UiszT 20/271]. 1691: A' Köz kerteken ő kglmek édgýik á másik meg édgýezett akarattya kívül s ellene kaput vagy ajtót ne nyisson hogy édgýis á másik miá megh ne károsodgyék [Berekeresztúr MT; Berz. 15. XXIV/21]. 1762: A' Szovai határ fel mérésében tett példás és terhes fáradságokat ... köszönöm ... a' Commensuratiokban minden darab földnek individualiter széllét hosszát fel mérvén, ne sajnállyák a' földek szélességét annak hosszusságával multiplicálni, nem pedig addálni a' két numerust, mert így Felette igen meg kárasadunk [Szava K; RLt 0.1 Mich. Medve Mart. Vesz máshoz és Lad. Somkerekihez]. 1774: 9. darab marhát nyusztam husát 44. penzvel fontoltam ... mellybenis 7 sustákkal meg kárasadtam [Mocs K; KS Conscr. Veress Mihály (60) vall.].

Szk: *becsületében és javaiban* ~. 1623: Nem kyczyn bwsulással lattwk sok karaynkatt es fogiatozasunkotth gonuiseletlensege myatth, mellyeket hogy ell tauasztasson es az Udvarbirosagnak tisztinek megh felellyen ha beöczwleteben es jouayban megh fogiatkozny es karosodny nem akar keuantatik hogy az jde ala megh jrtt mok derent viselyen gondott jdeyn [BGU 117-8].

2. (vhány állata) elkárosodik/kárba megy/elhull; (despre animale) a pieri, a se prăpădi; (einige Tiere) verenden. 1739: Tehén pásztorságában meg Károsadván egy Tehénel [Keszler KK; MúzRadák]. 1786: az itt valo Thorockzai Lakosak ki ki az mivel tartazik és tartozatt az Uraság részére minden Esztendőben az Vasbol valo illendőséget, az mint szoktak mondani az Dezmát ... ki adták s ki adgyák ... nem lévén pedig hunnan meg fizetni az lovátis el vetették az Urak de tellyességgel nem engedik, hanem tsak az olyan Szegénynek az kik (!) meg találnak károsodni lovakban [Torockó; TLev. 4/13. 12].

3. megsérül; a se răni/vătăma; sich verletzen. 1656: (A híd) padlása olj igen bontakozott állapotall vagjon, ha az provisio nem leszen reá reovid üdön azon által jaro emberek 's marhaj megh fognak karosodni [UF II, 144]. 1768: akiknek tehenyek vagyon, olyan gondot viseljenek, hogy az falu határában vagy gabonájában kárt ne tegyen az bika; vagy az bika meg ne károsodjék, mert egy forintig megbüntetődik, ha elkárosodik vagy kárt teszen — valakin sül a bikának esten való berekesztésének szere [Oroszfula Hsz; RSzF 178].

4. egészségileg leromlik/tönkre megy; a se şubrezi, a-şi distruge sănătatea; gesundheitlich abbauen/zugrunde gehen/verderben. 1823-1830: esztendeig volt tanító Kádár György az itálnak adván magát, megkárosodott, hazaszállott, s meghalt hamar [FogE 80].

megkárosodott 1. mn kárvallott; págubit, care a suferit o pagubă; geschädigt. 1780: az meg károsodott Emberek, mindgyárt gyanították, hogy az őkrót ... Rekittyan Dráguj Complex Társaival edgyütt ... Lopta volna ell [Fintóág H; Ks 113 Vegyes ir].

II. fn kárvallott személy; págubaş; Geschädigter. 1672: az ő felesége birodalmában által lépven sok szegények kiket mindenektől megfosztottak Kegyelmed emberei várván, Kegyelmed contentálja kegyelmes uram birodalmabeli megkárosodtakat, ki ha meg leszen, jó, ha nem, nekem kell satisfactiot kételen tétetnem az károsoknak [TML VI, 24 Teleki Mihály Carlo Strasoldóhoz Kővár-ból].

megkárosul 1. kárt szenved/vall; a suferi o pagubă; Schaden erleiden. 1570: Zolgalatomot Ayanlom kegyelmednek mynt yo zomzyt Vramnak Twaba ym egy zolgam karosult megy kynek el wyte wolt Lowat egy nem yambor [Magyaros SzD; BesztLt 105 Banffy Pal Zöds gaspar beszti-bíróhoz]. 1590: Jhon Jó az törwenj nap, kiből Engem Palaticzj Georgj wram, capitalisra keres, es ha az napra hon nem Lehettnek megkaroswlnek azertis nem mehettnek | aminemw dolgod pedig wgymond Palaticz Giörgy wrammal wagon, annak En Gongiatt wiselem hogy aban meg nem fogiattkozol ha zinte haza nem Ernclj-is, Rajtam wegy Bar Jgazatt ha megkarosulz [UiszT].

2. bajba keveredik; a da de bucluc; in die Klemme geraten/kommen. 1556: te K. Kerem Minn (!) yo wraymat Es Baratimat hogh te K. az Marhat agya Erdeli Myklos Wram Kezebe ... Ha kynek My dolga Wagon hozzaya, megh leli az En attyamfiat thwrwennyel, az Petrwit (!) Wram lewele K: Elegh Menedek, Mert ffeleok Rayta, hogh K. Meg karoswl Erette [BesztLt 6 Ant. Kendj a beszti-bíróhoz és hites polgáraihoz].

megkaróz (szőlő/borsót) felkaróz; a pune araci/pari (la vie/mazăre); (Reben, Erbsen) pfählen. 1587: Az Zeoleokre walo keolchyegh ... Veottem Elseoben hatt zaz karotth ... Karozta meg 6. Ember d. 72 [Kv; Szám. 3/XXXIV. 4 Zabo György isp. m. kezével]. 1647: En megh karozta(m), ki hajtottam, kapalta(m) az szeőleőt [Kv; Tjk VI-11/4. 225]. 1806: a Borsot meg karoztuk [Dés; KMN 180].

megkarózás felkarózás; punere de araci; Pfählen. 1587: Az Zeoleonek megh karoszása ... 6 die aprilli fizettem kerülbe 56 karozonak 1 p(ro) 10 d. Tezen f. 5 d. 60 [Kv; Szám. 3/XXVI. 21 Suweges Gergely isp. m. kezével].

1588: Az Zeoleonek megh karozasah ... Voltanak kerulbe karozok 57, fizettem f. 6 d. 84 [Kv; h. 4/V. 17 Gr. Veber sp kezével].

megkaróztat szőlőt felkaróztat; a pune (pe cineva) sá batá araci (la vie); (Reben) pfählen lassen. 1578: Illyen moddal az zölő felölly weghezenek hog' ha az zölőth kaczban marthon meg karoztatna es kapaltathna es olya(n) korbá kellethnek Almady Gaspárnak tahat tartozzek Almady Ghaspar az mywelesinek az arrat meg' fizetny [Szava K; JHbK XV/25].

megkárpál összeszed; a mustra/dojeni; ausschelten/schimpfen. 1662: Melly becsületes embernek a várbéli pattantyúsoknak tudatlanságok miatt is nagy búsulása vala, kik néhánykor olly tudatlanól lőnének, alighogy ómagokat nem vesztenék, ollyankor csaknem lóva halálában be-nyargalván ... a cajtbertot, pattantyúsokat főképpen nagyon megkárpálja, feddi vala, mint kellene aránzani, lőni ... megmutogatja [SKr 449].

megkaszál 1. lekaszál, (füvet) kaszával levág; a cosi; abri năhen/rasen. 1575: az Kiral Retiben az espanokál hy wassa Rea az falubelieket, Es lattaiba meg eo keg(m)é bi.ro vra(m) az Barnazibokál lóban az zigaretben Talalny v alamit aztis kazalyak meg ... es egywnnet Maßwnatis gywylyen Be az Zena [Kv; TanJk V/3. 125b]. 1590: mikor az kazalasnak ideje el ied, kez megh kazalua takaria, en neke(m) ket zeker zenat ad iot, mikor pedig megh kazallia az szenat, es fel takaria, en neke(m) megh izenje [UszT]. 1625: erre az en feoldemre ream Jeot az fen megh Jrt peres mikor en Jm(m)ar fwet megh kazaltam volt es Jm(m)ar takarna(m) [i. h. 74]. 1643 k./1687 k.: Proventus Pastoris ... A' mi füve léssen meg kaszályák béis hozzák [Galambod MT; MMatr. 417]. 1722 k.: Proventus Pastoris ... Nyolcz Szeker Szenat, a fel takarasa a Minister dolga, a Falu kaszallya meg ... A Szenat a Falu hozza be [Póka MT; GörgJk 155]. 1726: egy Béide György Nevű Jobagyát Menes Pasztornak tévé Keresztési Vr(am), az kezde oda Ganét hordani es Gatott tölteni az ménes számára Tot tsinálni ... azon To helyen imit amat a hol lehetet meg kaszalni szénátis tsinalgatot rajta [Örke TA; Born. IX. 5 Bárb Petru (62) jb vall.].

2. vmely területen a kaszálást elvégzi; a termina de cosit pe o anumită suprafață; auf irgendeiner Fläche die Abmähung verrichten. 1503: Igy vagyon Annak az Alkalma, Hogy mykor az en penzemet Meg Agya Annak Vtanna egyzer kazalyam meg luka gyorgy eloth Merth meg ky Ne(m) tölth az 3. kazalas [Szentlélek Hsz; MNy LX, 106]. 1587: Az Beztercey Gyeorh towan alol valo zena Reteth kazaltak megh Eozzessege tyzen Nyolchyan [Kv; Szám. 3/XXXIV. 9 Zabo György isp. m. kezével]. 1592: tudom, hogy nekies adot fenywet fancialy Dyenes Nywladba(n), megh kazalta es ell hoztwk [UszT]. 1622: A' Papsaghoz vagion egy Giómeölczieős kert Az Giómeölczieöst megh kaszallik be is hordigak [Szentgyed SzD; SzJk 6]. 1677: az háromhoz forma agyagot hordani tartozzanak ... egy kertet is tartozzanak annuatim meg kaszállani az eo nagyságok marhái számokra [CsVh 57]. 1717: vagion egy darab kaszálló Rét, melyet a Hadnagyok számára szoktak meg kaszalni [Dés; DLt 504]. 1757: Vagyon egy Szellő nevű ... szena Csináló Havassa ... Melyet észrendőnként, az ezen falukban lákok meg szoktak kaszállni [Csomortán

Cs; EHA] 'tsak két három Szekérre való hely volt, a' többi min' erdő, senki hozzá Számot nem tartott, én kaszáltam meg ollykor a' teresit [Gyszrn; DE 3].

Szk: felében ~. 1749: ezen kaszáláson kül mind felébe meg kaszálták [Koronka MT; Told. 8].

3. elkaszál, (elbirtoklás céljából a máséból egy darabot magáéként) kaszál le; a cosi o bucată din fineața altuia (in scopul dobindirii); wegmähen (zwecks Ersitzung). 1555: w walcon^a löth ez wylagra es twg'a hog' azt a' Cylla mezt'it walkayak eltek, es mykor kaszalni keztek előzerys egi kecelelj olah Berkes Thamas eg' daraboth be kertelt wolt Abba a' mezőben es megh kazalta wolt [MNy XXIV, 357 St. Weres de Petri^b jb vall. — ^aM. walkó K; ^bKis- v. Nagypetri K]. 1592: kazaltak megh ez megh newezet szena Retemnek eggik Rezet, kinek szenaiaba(n) ell vittek ... ha tagadna megh bizonitot, az nagy hatalomnak terhet mondom hozzá, az szenát beoczywewel kiwano(m) megh [UszT]. 1596: zinte haro(m) helyien kazaltak el Senyen Istúának az Hoggiai Vraim zena füéekben, eggik helyen az Keőkeölleóre labbal meneőt mind megh kazaltak, mas helyen az viz mellett ala leőueőnek az ket wegebe kazaltak el egy egy kis darabot [i. h. 11/60 Val. Fazakas de Vduarhely vall.]. 1684: Agh Pataka fejben valo szena fuit megh kaszalta, szenaiat el uitte [Menaság Cs; EHA]. 1770: a Bezdédi Comunitás Magok Határokhöz praetendálván tartozandonak lenni az utrizált kaszálót meg kaszálták közönségesen [Salamon SzD; JHbK LIV/12. 12].

Szk: hatalmasul/hatalommal ~. 1606: (A korondiak) Az fenyeőleő kütnalis hatalo(m)mal kazaltak megh az Keczet megfeje ellen [Kecsetkislalud U; EHA]. 1648: az Feierdi hataro(n) leuen egi darab parlagia, az mellien kasalo füű leuen ... rea mentek, es hatalmasul megh kaszaltak [Fejérd K; Ks 101]. 1777: Tekintetes Continua Tábla Serelemel jelentyűk Rátánk(an) jutot Joszágunkb(an) valo nagy meg háboritatusunkat Tit. Krizbai Mojzes, es Markus Theresia Aszszony által kik(ne)k mi midőn által nem adtuk volna Joszagunkat absoluta et mera Potentia beléje ment(ene)k hatalommal meg kaszálták [Hsz; BLv.].

4. (kártévó szándékkal) belekaszál; a cosi porționi mici (producind pagubă altora); (mit Schädigungsabsicht) hineinmähen. 1821: Tudom azt ... hogy a' fenn forgo helyen termett szép Buzát éjtzakának idején tsufoson meg kaszálták, abba keresztül is hoszszárais egy néhány Borzadtát vágván [Apahida K; RLt 0.2 Pásku Nyikuláj (70) vall.].

megkaszálás 1. (vmely területen) kaszálás elvégzése; terminarea cositului (pe o anumită suprafață); die Verrichtung der Abmähung. 1597: 18 Die Júli BV kwlede Istúan Deakot Filere^a az olachokban ala hini az Kirali retnek meg kaszalasara [Kv; Szám. 7/XII. 72 Filstich Lőrinc sp kezével. — ^aA. füle TA].

2. el/lekaszálás (elbirtoklás céljából); cosirea recoltei de fin in scopul dobindirii; Hineinmähen (zwecks Ersitzung). 1620: Citaltatta volt Egy kaszalo retnek orotuannak fvenek megh kazalasaert [Berekresztúr MT; Berz. 15. XXXIX. 6]. 1625: ha io okat nem adhattia az szena megh kaszalasnak s el vitelenek az nagj hatalomnak terhen uagion erte [UszT 1. 32a]. 1756: Néhai Csizmár György ezen Tő szomszéd kaszállonkat Propria autoritate meg kaszállotta melyet észre vevén az Atyám más esztendő(en) meg kaszállásától Prohibealta, és ... a' helytet

magának lenni meg is bizonyította [Pecsétszeg SzD; SzentGy Kirse Nyikore (58) j b vall.]. 1812. felvéteti Stefán Mojszának Mitu Tyelánka ellen való panasza egy Irtoványa erőszakos meg kaszálásáért [Petrilla H; JF 36 Prot. 9].

megkaszálni 1. képes/tud megkaszálni (vmely terület); a putea così (o anumită suprafață); (eine Fläche) abmähen können. 1677: Vagyon az fűrészt mellet egy darab kaszálló rét is, melyet ordinarie kaszálni meg hűtven ember [CsVh 54]. 1733: nagy Avar lévén a fenn Specificalt Esztendő előtt s ott vesztvén a miatt a sok fű az után tavasszal vigyáztván arra, hogy meg kaszálhassák az Réteket közönséges Falu egyezéséből ki mentek, s — az Avarat elégettek [Árapatak Hsz; BLt 7 Paulus Dálnoki (44) ref. pap vall.]. 1748: a Boroszlo felé fel nyuló egy nagy darab kaszálo rétség ... Midőn felette esső esztendők járnak kivált a felső részeit ritkán kaszálhatták meg a Viz mián Mikor pedig szerfelet való nagy essőzés nem jár mindenütt meg kaszálhatták [Harasztkerék MT; EHA].

2. szabad megkaszálni (vmely terület); a avea voie să cosească (pe un anumit loc); (eine Fläche) abmähen dürfen. 1568: az Myrigy halál vthan megh kerte Jmre deak kye az Ret es azt mondtok hogy az falwe wolt, de megh holt az nepe rolla megh kaszálhatták [Gáldtő AF/Gyf; JHb XXIX/28]. 1841: amikor fenn írt Balog József ökegyelmének tetszik, akkor kaszálhassa meg azon fenn írt szénafühelyet [Taploca Cs; RSzF 103].

megkaszálni 2. lekaszálni; care poate fi cosit, bun de cosit; abmähbar. 1789: Nem sok üdő múlva azon szénaságnak vicinujába taplocai Gergely Lőrinc lovas és Szabó János ductor ökegyelmek mint becsülők látták, hogy azon említett uraság helyin megkaszálni fű lett volna [Taploca Cs; RSzF 166].

megkaszálni 1. lekaszálni; care a fost cosit; abgemäht. 1595: hozta el az Alperes ket Zeker zenamoth kez megh kaszáltath [UszT].

2. kaszállással letisztított; cara a fost cosit (pentru a recolta finul); abgemäht(e Fläche). 1761: azon alol a mely darab tisztá oldalotskais vagyon ... a nevezett tisztás 's ez Esztendőben meg kaszált oldalotskának a Bokor vagy Erdő felől való széltre álván a' Tanu [Koronka MT; Told. 26].

megkaszálni 1. lekaszálni, kaszával levágni; a pune pe cineva sa cosească (ceva); abmähen lassen. 1595: Az plebanos fiwet eleo weolgiben hogi meg kazaltattam 10 vitomat ... tezen f 3 d 50 [Kv; Szám. 6/XIII. 12] | Az Benkő Mihály fiuit kaszáltath meg. Szólj az asszonynak, nám az is tudja, hogy két forintot adunk rá [SzO V, 159 A.csemátonból (Hsz) való ember lev. Havaselvéről]. 1620: Ebben egjebet nem tudok, de tudom azt hogi Vita Janos kaszáltatta megh ... az fiuet az kertben [Disznajó MT; TSb 21]. 1700: a fűvet pengit kit az jobbágyokkal s kit pengit klákásokkal kaszáltat meg [Kozmatelke K; SzentGy Korfa Mihály (30) j b vall.]. 1717: az Fejér Lencsét meg kaszáltattuk fel gyűjtettük de még eddig sok dolgaink(na)k miatta ki nem csepelethettük [Búzásbócsárd AF; Bfr Lőrinczi László lev.]. 1797: minthogy már a hordás ideje el következett volt, meg kaszáltatta a hol jobbacska volt (: minthogy igen szegény tavasz vetés volt benne :) azt bekésségesen haza is vitette, a mi pedig felette

gyenge volt ott hagyta [Ne; DobLev. IV/790. 2b Timár Silip (40) zs vall.].

2. kaszálni elvégezett (vmely területen); a pune (pe cineva) să termină de cosit (pe un anumit loc); Abmähung verrichten lassen. 1569: az nagy veolgy torkan alol ... az harom falw, attá vala bernald balasnak ... Eőreokbye, awagy mynt azolta vgy byrta a mykor Jo fw wolt rayta, akkor meg kazaltatta, a mykor Jo fw ne(m) volt, az zegeny Nepnek attá [Mezőbánd MT; VLt 7/692 Marcus Bandi de Band vall.]. 1591: Abramfalw Boldisar ez peres nyí feoldet mind megh kaszáltatta, chiai az alliaba(n) hagiót volt egy darabot megh [UszT]. 1593: Az cintermet hogi meg kazaltattuk attunk f — d 10 [Kv; Szám. 5/XX. 124]. 1674: akkor eszt az keresb(en) forgo szena fűvet megh kaszáltatá hogy az uta(n) valaki kaszált volna az veszedelmes üdőkigh, nem tudom, hanem az veszedelem uta(n) tudom hogy Vas Janos Ur(am) bekesege(n) kaszáltatta [Mezőméses TA; WassLt Sütét Péter (60) j b vall.]. 1685: Tudom hogy az Sándor János uramék gondviselőjök Gaspár Benkő Samuel Uramnak adta vólt hogy megh kaszáltassa azt az Kiszeb Vizi Péter jóságá között való kis daraboczká jóságát [Altörja Hsz; Borb. II János Bartos (36) pp vall.]. 1716: (A rétet) az napokban ... meg kaszáltattom, mikor cseledim fel akarták volna gyűjteni, az Nghod azon jobbágyi meg nem engedték [Dés/VA KK; Ks 95 D. Belényesi Mihály lev.]. 1767: az kaszálo helyeket ... meg kaszáltotta, de Boglyában rakotván a' Tisztek(ne)k vigyázatlanságok mián, hogy rozsló voltak bé hegyezve, az Eső erősen meg vesztegette [Kóród KK; Ks 19. I. 8].

3. (elbirtoklás céljából) a máséból egy darabot elkaszálni; a pune (pe cineva) să cosească o porțiune din finca altaia; (zwecks Ersitzung) ein Stück von einem anderen wegmähen lassen. 1604: Mihály Deak az Gal Pal Janos szena fiuet megh kaszáltatta vala Eghres aszoba [Abásfva U; EHA]. 1634: pecziettel kertem volt meg szena rendemett, meliell eo kaszáltatott volt meg [HSzj szénarend al.]. 1801: András Sámuel uram a maga nyilán kívül Biro füve helyről is a Sarjut maga számára megkaszáltatta [HSzj nyíl al.].

megkaszálni megkaszálni; cosit; Abmähung. 1734: A Butzegi meg kaszáltatását en ugj értem, mikor és miképpen kezdődött nem tudom de én ezzel nem sokat gondolok ha kaszályakis, ha nemis [Dés; Jk 556a]. 1815: (Az ökörtalimast) az idén ... a' Falusiak fel osztották nyíl szám szerint egymás között és ugy esett az idén meg kaszáltatása ezenn helynek [Körtvélyfája MT; EHA].

megkaszálni 2. lekaszálni; a putea dispune cositul; abmähen lassen können. 1731: fű az oldalakon elég van de az réteken igen igen rossz van ugy hogy vagy kettőt nemis hiszem hogy meg kaszáltathassunk [Gyeke K; Ks 99 Bfró János lev.].

megkaszálni 3. lekaszálni; a putea fi cosit; abgemäht werden können. 1587: Aminemő Czikkelek per limitatione(m) ky zakaztatnak, Azok soha megh se kaszáltathassanak, hanem erdő Newesre hagyattassanak [Kv; TanJk I/1. 53].

megkaszálni 4. lekaszálni; a fi cosit; abgemäht werden. 1800: annak utánna 1798-ban nyomásban lévén azon

Rét meg nem kaszáltatott [EMLt]. 1842: a' Fáczy kert melletti rétek meg kaszáltattak — ezekre rájuk nézni is gyönyörűség, oly sűrűn állanak az úsztűrűk [Zsibó Sz; Wlt Nagy Lázár lev.].

megkavargatik összekuszáltatik; a fi incurcat; verwirrt werden. 1677: Urunk ő nagysága mennyire indult meg Kegyelmed ellen, látom Kegyelmed leveléből is, írták mások is. Nekem úgy írták, Kegyelmed Komis uramnak írt levelében a volt írva, melylyel úgy értem, az egész dispositiók, discursusok megkavargattak. Bizony dolog, annak az írásnak nem is kellett volna lenni [TML VII, 492–3 Teleki Mihály Vesselényi Pálhoz].

megkebelesedik teherbe esik; a deveni gravidă; schwanger werden. 1724: Hallottam egyszer mászór, hogy a Pekri Ur(am) fejr cselédi mind tsak meg kebelesednek, de én nem dolgom (így!) hogy nézzem őket [Harcó MT; BK. Kis Miklós (30) jb vall.]. Tud(o)m h(ogy) Ersők ott Pekri Uramnál meg kebelesedet, és h(ogy) a mostani Szolg(á)ója is kebelesedik úgy hallom [M.királyfa KK; BK. Szabó Lajosné (30) jb vall.].

megkebelesül teherbe esik; a deveni gravidă; schwanger werden. 1600: Farkas Antalnak feleségének az annia leány korában lakot Lukach Janosnal, ott meg kebelesult ... wgy zerze az zegeny we(n) embernek ... Gyeörgyffi Balintnak egy chep hire sem wolt abba(n) hogy keöbeles wolna [UszT 15/37 Janos Gergelyne Zetelaki Marta az-zony vall.].

megkedvel 1. rokonszenvébe fogad vkit; a indrăgi pe cineva; liebgewinnen. 1589/XVII. sz. eleje: (Az inasnak) tizen ötöd napigh valo proba engettessék, hogi ha ez wdő alat mind az mester az Jnassat, s mind az Jnas az eő Vrát, meg kedueli, Jo; ha penigh Nem, az Ceh Mesterek az Jnasnak mas mestert tartozzanak adni [Kv; KőmCART. 4].

2. megszeret vkit; a se indrăgosti de cineva; jn lieben. 1662: Történik azonban, hogy Mikes János néhány Tarnóczy Sebestyén hajadon leányát Sárát, hogy szép személy volna, megkedvelen és a leánynak édes anyjátul néhány úttal kértetné is [SKr 159]. 1772: volt egy leány Rozália nevű, ki is volt leánya egy Kis Mihály nevű kolozsvári embernek ... lett szép személyű, kit megkedvelvén Bánffy Dénes, sokféle ígéretekkel magához allicsálta [RettE 270–1].

3. megtetszik vkinek vmi; a plăcea cuiva ceva; gefallen. 1662: Nyilva Acháb királynak gyaláztatja áll fenn, mint valami oszlop, ama damascusi oltár, melyet az assíriai király eleibe mentekor ott látván, megkedvelle, és annak formáját minden módjával Uriás papnak küldé s az Isten templomában felépítteté s rajta is áldozék osztán [SKr 704].

megkedveltetik megtetszik; a plăcea cuiva ceva; gefallen. 1662: amint a Berettyóval az Ér vize egybenschakad, annak szegületiben igen alkalmas helyen lévén egy nagy töltésű régi pusztá földvár; annak jó alkalmatossága nagyon megkedveltetvén, arra bé az Éren által híd és emeltső kapu építtetvén, a földvár közepin igen friss fejedelmi köépületeket parancsolt vala építtetni [SKr 200–1].

megkedvetlenedés elkedvetlenedés; indispozítie, mihnire; Verstimmung. 1767: láttam meg kedvetlenedését To-

dornak hogy Andre duppláson meg teremtetézte [Majos MT; Told. 26/5].

megkedvetlenedett elkedvetlenedett, kedvesezgett; indispus, mihni; verstimmt. 1657: az igen megkedvetlenedett és zúgolódó vitézlő rend ez kis martalékon annyéra megújult, szívesedett minden engedelmisségeket és kész voltokat látom [KemÖn. 220]. — L. még i. h. 218.

megkedvetlenedik 1. elkedvetlenedik; a se indispusne/mihni, a deveni indispus; die Lust verlieren, verstimmt werden. 1689: meg kedvetlenedek, s ugi hajjá osztan el pusztulni lassan lassan^a [A.karácsonfva AF; Told. 31. — ^aA kertet]. 1710: noha betegsége előtt örökké víg kedvű, nyájas ember vala, de azolta úgy megkedvetlenedék, csak gondolkodott, törődött, sóhajtott, míg utoljára hirtelen megüté a gutta Szebenben [CsH 298]. 1763: Vaszi gondviselése alatt lévő Gazdaja hat ökreit ... Mányika luon bé hajtván, addig el nem bósátatta, míg kilentz fertály éget bort nem huzott rajta mely miá Vaszi meg busulván s meg kedvetlenedvén Medgyesen a' Katonák közzé állatt s máig is oda vagyon [Gálfva KK; Mk V. VII/1. 37 Berkar Vonya (70) és Berkar Nyikodem (20) jb vall.].

2. ~ hozzátőle elhidegül iránta; a se răci, a-și pierde interesul pentru cineva; sich jm entfremden. 1657: akkori hopmester, Kékedi Zsigmond ... fejedelem foszlánya zsebiből az aranyos láda kulcsát kilopta vala; kit azután megtudván úgy meg kedvetlenedett vala hozzája, hogy ha élhetett volna, nem lőtt volna elfelejtve [KemÖn. 106]. 1678: Kegyelmed Uram én tülem ezekért meg ne kedvetlenedjék, mint maga is írja, mert Isten látja szívemet, semmi cselekedetem Kegyelmed méltósága s tisztii ellen nincsen [TML VIII, 155 Wesselényi Pál Teleki Mihályhoz].

megkegyelmez 1. kegyelmet ad; a grația; begnadigen. 1585: Kench Janos vallia ... haza futa Borbely Peter, es a' Gratiat ky hoza, es meg Mutata Colossy Istuannak, Ihol vgmond Az vrunk lewele kiben meg kegielmezt ennekem es vetkeimnek [Kv; Tjk IV/1. 529]. 1591: Chiwr ferenczy es vgian Chywr ferenczyne neminemw kj feelt vetke kert bwdoztanak volt el Kerezitwr varosarul feiedele(m) feolderul hogy eo keme Capitany vram megh kegielmezne errul ez vetkekrul [UszT]. 1653: 1613-k esztendőben ... ide Vásárhelyre jöve Báthori Gábor ... hallottam szájából több szavai után, hogy azt mondá: „Meg kell kegyelmeznem mind Brassónak s mind Géczinnek s a többinek is, és a portának is kedvét keresem” [ETA I, 111–2 NSz]. 1666: mely ifju legendy^a Fejedelmi kegyesünkből azon sententia alol ki vöttünk es neki megh kegielmeztünk ugi hogj ... Jeddi Pál szolgánkat ... örökös jobbágjul szolgálja [Szád. fej. — ^aLopásért halálra ítélt legény]. 1707: Kolozsvárnak a szabók nevű bástyáját Károlyi Sándor elhanyagja porral. Megparancsolja, hogy a lakosok is elmenjenek, de egyenahánynak instantiájára megkegyelmez [Kv; KE 251 VBgy].

Szk: vki életének ~. 1576: Az ven Janos Cigan fia, Thamas ... meg esköt hogy soha az város Neue alol El Nem al, Mindaz által Meg nem aluan hitet ... varosul akaztofara Itillek ... De az sok Jambor keonieorghesere ... Eletek Megh kegyelmezték Ili okkal hogy soha ennek vátána ezt Megh Nem kisirlj [Dés; DLt 193]. 1654: az l(ste)n eo Felge ingye(n) valo irgalmabol Tekentes meltosagos Kemeny Janos Ur(na)k eo Nag(sagan)ak mint ebbe(n) az

helibe(n)^a leveo feo mag(ist)ratusnak szíuet meg szalua(n) sok emberseges emberek intercessioia is accedalia(n) eletemnek megh keg(ye)lmeze [Fog.; KemLev. 1430. — ^aFogarásban]. 1825: (Veszutz Vaszilikát) a Földön le hurtzolták egészen a Borbokár Juon lapango barlangjához, s ottis minden kegyetlenséget rajta elkövetvén ki ölésel ki szeme ki szurásával, ki meg lövésel érdekelvén, s életének tsak ugyan meg kegyelmeztek [Kötelesmező SzD; TSb 47] * *vki fejének ~.* 1590: Az melly Ferencz deak Neweo Jobagyt az Varga Pal megh Eolte kynek halalaert Az Teorwen Varga Paltis halalra litte my teorekeduen Teke Georgy Vramnak hogj Ne Kergettesse es egy halalbul kettoet Ne zerezen Kegeylmeze meg fejének llylen keppen^a [M.köblös SzD; KCs IV/63. — ^aKöv. a részl.]. 1625: Sukj Benedek vram ü keglme megh tekinuin Jo akaroinak mellette ualo teorekedisit mènè erre az engedlemessigre Igy kegielmeze megh feienek [Melegföldvár SzD; SLt EF. 5].

2. *Isten ~ vki életének* Isten megtartja vki életét; a-l tñne Dumnezeu in viață pe cineva; Gott erhält js Leben. 1787: Áldassék az Isten ... ki az ő nagy busulásában meg emlékezett irgalmasságáról melyet ígért az ötlet felők(n)k ezer iziglen és meg kegyelmezett a Nsgtok életének emberi reménség felett [Bencenc H; BK. Bara Ferenc lev.].

megkegyetlenült el/megkegyetlenedett; care a devenit crud/nemilos; grausam geworden. 1662: Mostan vannak, jaj, azok az idők minékünk, melyekben ... az élők a holtakra és a holtak az élőkre valóban irgykedhetnek az ördögnek emberi nemzetséghez megkegyetlenült gonoszágért és gyűlölségéért [SKr 99].

megkehesedett kehes; cu emfizem pulmonar, afectat de tignafes; dämpfig. 1649: Egy igen el vezet, es megh kühesedet Posta Louat attam el egi Czigánnak f — D 80 [Kv; Szám. 26/VI. 543].

megkehesedik kehes lesz; a se imbolnávi de tignafes/emfizem pulmonar; dämpfig werden. 1657: Itt nagy bajom lón; mert nem lévén több egy paripámnál, az menő utunkban meg is türosodék, ott helyben meg is kehesedék [KemÖn. 53]. 1672: Az Kása megkehesedék az minapi úzés miá; nincsen csak egy szép forma lovam is [TML VII, 373 Vér Mihály Teleki Mihályhoz]. XVIII. sz. *eleje*: az egésséges lovat is job ha Szalmával s bőv abrakkal tartod, mert leg inkább a Szenatúl kehesedik megh a lö [JHb 17/10 lótarási ut.]. 1803: A' Néhai Groff nyerges kis Lova meg kehesedvén [Koronka MT; Told. 41/14].

megkékül (ütés helye) elkékül; a (se) invineți (urma unei loviturii); (Stelle des Schlages) blau werden. 1761: Blidar Gligor egy ejtel bort akart vinni Vonulék rátmódának s minden igaz ok nélkül jól meg batozták, hogy a' bat ütések helyei mind meg kékültek [Illésfva Sz; BfR 45/9 Farkas Makari (46) zs vall.]. 1802: találtam rajta e következendő Sebet ... Vak ütés igen kemény meg kékülve törött Vérrrel el telve [Déva; Ks 115 Vegyes ir.].

megkel eltályogosodik, *táj* meggyúl; a coace; schwären. 1830: Edes Anyám fekvő beteg ... a' nyakán 2 tsomo lett, a' mind a' Doktor mongya valami ikrás daganat, a' mely meg fog kelni és fokadni [Kv; Pk 6 Pákei Krisztina férjéhez]. 1838: a Feleségem ... ma két hete a jobb hüvej-

két kezdette fájtatni mindgyárt orvosolni kezdette Kuntz el dagadoz az hüvejk, a mérge el töltötte az egész kezét, sem nem két meg, sem el oszolni nem akar [Babuc K; RLt Kuun Károly lev.]. 1879: megkelt a hónom alja, s 8 nap olta nem fogtam pennát a kezembe [PLev. 42 Petelei István Jakab Ödönhöz].

megkémel 1. megles; a pindi; jn belauern. 1574: Georgi Zeoch gergy zolgaia Azt vallia hogi mykor laczananak az leowe hellien vgi keztek haigalny egy kertbeol Reayok az zaz legeniek. Eleozer egi varga fia hagot ky keozkybe leot es meg kemlette coket az esmet Be hagot az kertbe, Az vtan esmet egi veresbely hagot ky [Kv; Tjk III/3. 355].

2. kikémlel; a iscodi; ausspähen. 1662: (Szejdi pasa) egyéb titkos követséget is viselhetett, Váradot azon útjában mint s hogy igyekezze megkémlelni, s honnan s mint lehetne jobb módjával való megszállása [SKr 565].

3. (szándékát) kipuhatolja; a afla prin tatonări (intențieile cuiva); (Absicht) ermitteln/erheben. 1666: ő nagysága ma kérdé tülem, hová megyek? Mondám, Tököllyi uramhoz ... Mindjárt azt felelé: Soha Kegyelmed csak látogatni oda ki nem menne. Írom ezt azért Nagyságodnak, hogy tudom, Nagyságoddal szemben lévén, Nagyságodat megkémli [TML III, 568 Teleki Mihály Bornemisza Annához].

megkémeltet 1. megvizsgáltat, ellenőriztet; a dispune să fie verificat; prüfen/kontrollieren lassen. 1589: Vegeztek városul elő kmgnek, hogy Biro vra(m) az ket Conuente ket kwlgie hozza Giereoffi Janoshoz hogy Mennel hamareb le Wegie a' vizet a' Waros hatararol Biro Vra(m) penigh holnap vtan zeredan estwe meg kemeltesse ha meghis a' hataron fekzik a' Wyz [Kv; TanJk I/1. 105].

2. (szándékát) kipuhatoltatja; a pune (pe cineva) să afle prin tatonări (intențieile cuiva); (js Absicht) er/ausmitteln lassen. 1667: Én, Uram, mindjárt katonákat bocsátok ki újlag s megkémeltetem ott kinn és Zólyomit, ha el nem ugrott [TML IV, 56 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz].

megkeményedés megmakacsodás; incăpăținare; Trotzen. 1664: énnem csak nem tetszetik, hogy ez vajdát Nagyságod az országon megengedje általmenni, mert én félek igen nagy bajtúl. Azonban adónk, határink dolga függőben lévén, félek, azzal okot ne adjunk azokban való megkeményedésekre is [TML III, 308 Teleki Mihály a fejhez].

megkeményedett 1. keménnyé vált; intărit, devenit (mai) rigid; hart geworden. 1816: Krotskevits Károly Ur az Orvosi tudományok Doctora Szem orvos, ajánlja szenvedő felebaráttjainak a' maga kész segedelmét. Nevezetesen teljes bizadalommal foljamadhatnak hozzája azok, a' kik szeméik gojobissa, és héja meg-rögzött gyuladástól szenvednek — a' kiknek fel-dagadott, és meg keményedett szem-héjaik szüntelen valo égő viszketeget okoz [DLt 103 nyomt.].

2. makacs, hajthatatlan; incăpăținat; hartnäckig, unbeugsam. 1664: Rút, independens vakmerő nép ez, Uram, az németség én az paternek megmondottam, hogy az mi kegyelmes urunk optiot adott nekik, ha redealnak is, ha Erdélyben maradnak is ... de még az pater is hogy meg említtesse nekik, nem vélem, annyira megkeményedett vakmerő bolondok ezek [TML III, 289 Stepan Ferenc Teleki Mihályhoz Székelyhídról].

megkeményedik 1. megkeményszik; a se intäri; hart werden. 1657: Én ekkorban hagyományos nyavalyában estem vala meggyógyulék azon nyavalyából, de azért az lépem igen megkeményedett vala [KémÖn. 185]. XVIII. sz. eleje: A mely lovon holt tetem indul nem kell vami hogy meg keményedgyék a Csomoja, jo idején gyengén, és nem mélyen meg kell vagdalni a Csontot^a [JHb 17/10 lótarási ut. — ^aFolyt. a gyógy mód leírása]. 1787: az Gyermekeim szokta(na)k affelét jatekból tsinálni, melyeket Annak utanna Tűzben és parásaban takarván keményedtek meg [Nagysebes K; KLev. Buza Von (28) vall.]. XVIII. sz. v.: Ha bizonyos időben Fenyő bors fába oltad a Rosmarintot; a téli hideg Sem árt neki ... A Rosmarint töve körül ne enged meg keményedni a földet; azért gyakran, gyengén ... kapálgsad [Ks Kerti oeconomia].

2. megmakacsodik, hajthatatlanná válik; a se incápālna; hartnäckig sein, unbeugsam werden. 1669: Harmad naptól fogva Naláczi urammal rajta voltak, néha engesztelődött, s meg mihelyt Alvinczivel beszélt, megkeményedett, annyira, hogy csaknem rosszul jártunk [TML IV, 545 Bomemisza Anna Teleki Mihályhoz].

3. ~ az idő zordra fordul az idő; a se face mai rece (vremea); das Wetter wendet sich zum Strengen. 1722: Az Szkutárt én elő hivatám mingiárt examinalam az Mak(na)k dolgáról; ő aszt felelé bizony imit amot van így kevés az szélekben az erdő(ne)k, de hogy arra sok sertést szerezzünk ne(m) javallja ... és ha illj lágy idő lesz, töltik az időt sarjuval s Gyökérelis, de ha megkeményedik az idő, csak migrálni kell vélek, mert akkor ne(m) subsistalhatnak [KJ. Rétyi Péter lev. Fog-ból].

megkeményít 1. szk-ban; in constructi; in Wortkonstruktionen: ~i nyakát megmakacsolja magát, megcsökönyösödik; a se incápālna; störrig werden. 1662: És ők^a nem engedének, hanem megkeményíték az ő nyakokat az ő atyjoknak keménységei szerint [SKr 708. — ^aIzrael és Júda] * ~i szívét 'ua.; idem'. 1662: aki pedig igen megkeményíti szívét, veszedelembe esik [SKr 711–2].

2. Isten ~i vki szívét kb. Isten engesztelhetlenné/kegyetlenné teszi vki szívét; Dumnezeu i-a impietrit inima; Gott macht js Herz hart/grausam. 1665: az határ felől jó reménség nyújtatott volna, ha Isten meg nem keményíti ujonnan szívüket [TML III, 383 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz]. 1670: Én úgy látom, Uram, Isten megkeményítette szívüket az pogányoknak ellenünk s akármely igaz igyünk legyen, de nincs ki igazat tegyen [TML V, 131 ua. ua-hoz]. 1678: Isten szívedet megkeményítette én ellenem, valamint Pharóának [TML VIII, 107 Teleki Jánosné ua-hoz].

3. ~i magát a. kb. összeszedi minden erejét; a-și aduna toate forțele; alle Kräfte sammeln/zusammennehmen. 1662: magát megkeményítvén, betegségét ... eltitkolni igyekezik vala ... mind az ifjú fejedelem, s mind az udvar népe nehezédését abból ismerik vala, amelly nap nem is vadászott, hanem Fejérvára besietett vala, azhol is noha eléggé igyekezne magát megkeményíteni, de a grádicson segítség nélkül fel nem mehetett és ottan fekünni is esett vala^a [SKr 291. — ^aI. Rákóczi György]. 1724: Anyám Asz(o)nyitól hallottam (: mivel ő kglme öreg Asz(o)nya volt Pekri Ur(am)nak :) hogy ő kglm(ene)k Sem(m) betsületi ne(m) volt egy tatskó Leány ... miatt, mivel minden éjjel véle hált Pekri ur(am) Susival, és mikor ezt vette volna észébe(en) Anyám Asz(o)ny egykor magát meg keményítette és ... mondotta Pekri Ur(am)nak Miért teszi

magát ahoz a tatskó Leányhoz [Harcó MT; BK. Makai Mihályné (23) ns vall.]. — b. hajlíthatatlanná/hajthatatlanná válik; a deveni intransigent/neinduplecat; unbeugsam werden. 1665/1675: az szegény Fejedelem ki izené hogy soha azo(n) Jozságot a Contradictioba(n) leud jozzagok közé iratni nem engedi, hanem az puré Fiscalisok közé irattya; mely dolgot latva(n) az országh hogy az szegény Fejedelem úgy megh keményítettte magát, ketelenségből kelletek az pure Fiscalisok közé imi [JHbK XXIV/4 Mart. Sárpataki (51) vall.]. 1671: noha magam fel nem mentem is, mindazáltal magamat meg nem keményítettem, hanem emberemet küldtem fel [TML V, 536 Lónyai Anna Teleki Mihályhoz].

megkeményítés szk-ban; in constructi; in Wortkonstruktion: szíve ~e kb. fájdalman való uralkodás; inäbusirea durerii sufletești; Beherrschung des Leides. 1704: Fen marad mind végig ő Emlekezete ... Sziveteknek szörnyen meg keményítése [EM XXXV, 276 gyászének].

megkeményül megkeményedik, hajthatatlanná válik; a deveni intransigent/neinduplecat; unbeugsam werden. 1699: az en kedves Felesegem Kapi Anna az en hozzám való eő köteleesség(ne)k meg felelt es mikor azon idegenek közzül sokak(na)k elméjek ellenem meg kemenjültek (igy!), fenekedtenek és utolsó romlásomra való tanátsokat foraltak, azok(na)k elméjeket, mind maga s mind mások által, nagj böltsen és tanátsosképpen Jsten után le tsendesítette [Mk Macskási Boldizsár végr.].

megkeményült hajthatatlan; intransigent, neinduplecat; unbeugsam. 1659: Azért jó Lázár uram, hogy magunkat megkeményülteknek, mi miánk veszettnek Jenőt, Lugost, Karánsebest valljuk nem cselekedhetjük [EOE XII, 209 a fej. Lázár Györgyöz].

Szk: ~ nyakú nyakas. 1702/1799: mikoron ezzelis^a mint meg keményült nyaku és Vakmerő Embereket nehezen redukálhattak, meg érdemlettük volna közönösen, hogy példás büntetésünköt el vettük volna [Torockó; TLev. 5/16 Transm. 320. — ^aA militaris executioval].

megkémlél 1. kikémlél; a iscodi; ausspähen. 1657: Adván azért néhány tallérokat valami tót kalauz embereknek és Kerekes István s Boros Péter nevű hadnagyoknak is negyven tallért patkoltatásra, elküldém azokra^a való vigyázásért, s ha lehetne kézbenkerítésére; kiket az tótok megkémlélvén, oly helyben állítottak lesben, hogy szépen kezekben menvén, elhozák [KémÖn. 231. — ^aAz ellenség levél- és üzenetvivő embereit]. 1666: fogattam meg egy szilágyi nemes emberből álló kimet, ki azzal bocsátatott volt el Huzain agától, hogy tized nap alatt megkémlélje, az praesidium lovai hol járnak [TML III, 580 Ebeni István Teleki Mihályhoz]. 1784: János Koltser Spionkodni ide jött, hogy meg kímleljen bennünket [Arany H; JHb XX-XI/51. 49].

2. megles; a pindi; erlauern, belauschen. 1755: (Ha a leány) el nem mehetett Gáborhoz, illyenkor meg kémlelte Gábor hogy oda haza vagy az Exponens^a, ha oda haza nem volt, maga mingiárt el jött a leányhoz [Déva; Ks 101. — ^aA leány gazdája].

megkémlelés kikémlélés; iscodire; Ausspähung. 1662: Az Ali passa titkos üzeneti is pedig a vár megkémlélése

dolgában ezent kívánja vala [SKr 566]. 1668: Az mely zöld puskásokat sógor uram megfogatott, mely Rákóczi Ferencz uram puskái voltak ... Kétségkívül elhiszszük, azokat is ő kegyelme útjának megkémllésére, lesésire küldték [TML IV, 365 Bornemisza Anna Teleki Mihályhoz].

megkémltet kikémltet; a dispune să fie iscodit; ausspähen lassen. 1661/1799: Montecucoli ... megkémltetvén az Ali basa hadát, megtérének [Mv; EM XVIII, 455].

megkémlés kikémlés; iscodire; Ausspähen. 1662: csak a várnak megkémlése állíttathatik vala ebben is, hogy az hadak nem mindenestül az ország útján zászlójok alatt és seregekbe jönének, hanem az hadaknak nagy része még Csátárnál a hegyeknek fogván ... a város alatt levő szőlő-hegyek tetejére érkezvén, azoknak tetejéről mind várat, várost tőből kinézhetné [SKr 569].

megken 1. beken; a unge; ein/anschmieren. XVI. sz. e. f.: Gyekent kenj megh olayal rajta marad az wiz [MNY XXI, 142]. 1584: Veottem háyth hogy Az taligat meg kentek f. — d. 3 [Kv; Szám. 3/XIII. 7]. 1586: az varos kochiara veottek ket Marok vasat megis kentek haial eo-ue atta(m) —/16 [Kv; i. h. 3/XXIV. 13]. 1637: cötet arra kerte Szy Martonne, hogj keniek megh az lovaknak az fogat szappannal hogj ne ehessen s az Szy Martonne fia mondotta hogj eö megh kente volt 's mondotta az Annia hogj de roszul kented, vgj mond mert eleget eszik affelöl [Mv; MvLt 291. 78b]. XVIII. sz. eleje: A mikor pok indul a lovon, igy orvosolod, egy diót hasítsd kett felé, feliből vedel ki (!) a bélét, ductilis viaszszal kend meg a Dionak kerületit, hogy megint egybe ragadhasson, hogy hoszszu lábú pókot rekedj a dioba, veres selyemmel tekerd be erősen a diót^a [JHb 17/10 lótarási ut. — ^aFolyt. a leírás]. 1710 k.: ezzel a balzsamolajjal szokták volt a holttesteket is megkenni a rothadás ellen, több fűszerszámokkal s olajokkal együtt [BÖn. 408]. 1752: ugi oda hatta volt Marinka a gyermekeit, hogj az Sebek és tetvek el töltették volt ... kiketis tisztogatván meg kentünk kénesőben csinált kenővel, s' lassan lassan meg gjojgultanak [Abrudfva AF/Abrudbánya; Ks]. 1756: a sitár Jépuras Avram ... bé hajtotta az Exponens Aszszony sertéseit, és az férgektől tisztította meg kente [Lesnek H; Szer. Nyicza Petru zs vall.].

2. **bab** (bűvölés céljából vmivel) bemázol; a unge cu ceva (cu scopul de a fermeca/vrăji); (zwecks Behexung mit etw.) beschmieren. 1591: Teglas Janos vallia ... Aztis hallottam mastol, hogi Baba Catus kerí volt Esaiasnet, hogi az leginnek az ganejaban vigienek oda, melliel megh kennyek az lng vyat, es megh giwleoli feleséget | Anna Theremi ferencze wallia, Egikor Georegh Jakabnet zolita meg Zaz Borbolia, es monda, nem tudom meggiek, az Jstenert kerlek ha mit tuc, tanciz megh mit czelekeggiem, mert Teglas Antalnet igen zereit az fiam Monda Georeog Jakabne, Nincz iob mint az Azzonnak az ganejaul kenniek megh az legni sariat^a, es mingiarast megh vnaiak egjmast [Kv; Tjk V/1. 125. — ^aÉrtsd: saruját]. 1747: az Felső malombéli német molnár olyan babanás keneteket adott a keziben mellyekkel kenye meg a kerek orsojának tsapjait, és eö maga fusson ki a malomból mert öszve romlanak a malmok [Déva; Ks 112 Vegyes ir.].

3. **bedörzsöl**; a frictiona; einreiben. 1573: Angalit Hegedws Martone Azt vallia hogi tawalj pinkeostbe egi Regel Mennek volt az kato leany (p)rae)dicatoria latta hogi pirossak voltak archwl kerdette az kisebbiket mi lelte azt Monta hogi az Annia kente Meg [Kv; Tjk III/3. 86]. 1584: Catalin Nilas Simonne vallia, hywa hozza ez Lakatosne, Es hat Az kertiben twzet teot vala. Es az twz keozepibe fazek vala Es azt monda hogi keoreos fanak forgacha vagyon benne és olayat vezy es magat megh kenye velle, mert azert igen fokadekos vala, es chak bizonsagul hit vala enge(m) oda, hogy bwyeos baiosnak Ne Mondanak, holot maga giogitasara chinalna azt A kenetet [Kv; Tjk IV/1. 268]. 1659: mikor az szegény Kasza uramra reájött az köszvény, csak valami füvet vagy gyökeret szedett az asszony, megkenték vele, mindjárt megkönnyebbedett [TML I, 420 Bornemisza Kata Teleki Mihályhoz].

4. **meggyúr/masszíroz**; a masa, a face un masaj; durchkneten, massieren. 1570: Mykor az Molnar ... megh Betegwlt volna, hywathya hozza Borbel Janosnet hogj megh kenye [Kv; Tjk III/2. 100]. 1582: Angleta Magiary Caspare^a vallia, Amikoron ez Igiarto Geornek az Elseo felesége betegh vala hiwa oda engem ... kere hogj Meg kennyem ... De en azt monda(m) Neki hog artana a kenes Neki [Kv; Tjk IV/1. 71]. 1584: Sophia Varga Simonne vallia, Ez elmult hetbe leowe hozzank^a hogj a' legent meg kennyé, Es chak eczetet hozza, kerdem myert Nem hozna Irat, Azt monda hogj Ne(m) Merek hozny Affelet, Mert azt mongiak hogj Boszorkany wagiok [Kv; i. h. 219. — ^aZabo Cato]. 1625: haromzor is kentem megj az Jt, sok vtes veres vala raita, mint Egi hoplot alma ollian vala az teste [UszT 153b]. 1630: Tudom azt, hogj mikor Kaloz Gőrgj az feleséget megh verte, oda hiuata engem az azzonj, hogj megh kenniem [Kv; RDL I. 19 eoregh Borbara azzonj Thorday Lakatos Tamas relictaja vall.]. 1777: nagyon viselő sőt omlolag lévő az Iffju Aszszony azon estve változassal lévő az Iffju Aszszony, meg keném s jobban léve eö Kglme [Bözdűjfalu U; Pf]. 1819: bé hivatot oly véget: minthogy férje nagyon terhes beteg lévő keném meg [Kv; Pk 2].

5. **utolsó kenetet felad**; a face maslu; die letzte Ölung erteilen. 1774: Azzal kimentek a házból mindnyájan s egy kevésé künn mulatván, midőn bementek volna, halva találták. Sertepertélni kezdett a pap, megkente halva is, az ostyát is szájába dugta [RettE 399].

6. **vki tenyerét (ajándékkal) ~i lepénzel/megveszteget** vkit; a mitui pe cineva; bestechen, schmieren. 1591: azt mondom hog' az az Janos pap nem Jghaz Ember, hanem hamis, megh kentek az tenereth aiandekkel [Kv; KvLt I/60] | Hegedws Peter ... vallia ... monda Berekzazi Mathe nekem ezek a papok Eretnenek, mierzhogj feleségeteol engem el valasztanak, de Inkab hizem hogi megh kentek volt az teniereket [Kv; Tjk V/1. 103]. 1710: ha kinek mi dolga volt a fejedelem előtt, hejában supplicál, ha elsőben Telekinek meg nem kente a tenyerit | jobb útát nem találának annál, hogj a budai vezérnek jól megkenék a tenyerit [CsH 153, 163].

7. **1633: mondjia uala ... az Nagi Szeőcz Istua(n) vra(m) szolgálójanak Annoknak, hogi mond megh az Falabu Janos leanianak azt, hogi az partat tegie le bator, es kenne (: tisztességgel szolua(n) :)** meg az szeggit (!) uelle, mert eö neki csak ugi illik az parta, mint az komának az bitokos járom pálcza, mert el szeőkte eö az parta uiselet [Mv; MvLt 290. 136a].

megkeneget 1. bekenegtet; a unge de mai multe ori; einschmieren. 1852: Két Almariom Zárt le vettem meg kenegtetem [Kv; SLt Vegyes perir. Géng Ádám lak. m. kezével].

2. bedörzsölget; a fricționa; einreiben. 1630: Tudom hogy mikor az az Fazakas Gyorgi felesége beteg leuen az mely betegsegeből meg ne(m) giogyula, oda menuen megh kenegettem de en Semmi keket nem latta(m) [Kv; RDL I. 20]. 1812: a Groff ur eő nsga mind lábát mind Homlokát meg sértette ... Pálinkával kellett meg kenegetni az útéseket [Héderfája KK; IB. Bali Jánosné Kis Ersébeth (44) grófi mosóné vall.].

megkenés bekenés; ungere; Ein/Beschmierung. 1609: adtam ... Az vrunk louai labok megh kenesere haia f ... d : 6 [Kv; Szám. 12b/IV. 339]. 1625: Vöttem az Talyiganak meg kenesere egy font háyatt [Kv; i. h. 16/XXXIII. 9]. 1824: az Udvari orának ... meg kenésére kívántatnék oloj, a mind hogy meg is vététödet 15 xr [Déva; Ks 106].

megkenet 1. bekenet; a pune (pe cineva) să ungă; beschmieren lassen. 1593: Az Zakallosokat kenete meg hoz lorinczj wram kihez weot olaia f — d 10 [Kv; Szám. 5/XXI. 25]. 1595: az melly kuczit Marton fel kereset ő km(e)k ala, kenete meg hayal p(er) d 12 [Kv; i. h. 6/XVIIa. 152 ifj. Heltai Gáspár sp kezével].

2. bedörzsölget; a pune (pe cineva) să fricționeze; einreiben lassen. 1597: Budaj Thamasne nagy Cataazzony wallia mikor megh betegwltem wala egi mogiorony wayat es egi kalan eczetet nem kerhettem nenemteol hagi megh kenesse(m) magamat velle [Kv; Tjk VI/1. 55]. 1669: szomorúan értem öcsém asszony ő kegyelme nyalyáját. Im azért ... aranyvizet egy keveset küldtem, melylyel az szíve aránt ... kenesse meg [TML IV, 456 Bornemisza Anna Teleki Mihályhoz]. 1724: Laczika az lépit erőssen fajtattya ... osztán popiummal meg kenettem, jobbacskán lett [ApL2 Apor Péter feleségéhez].

megkenetés bekenetés; ungere; Beschmierung. 1824: Az Nemes Város vétetett égy rudas Hámot Ujjat, melynek meg kenetése parantsoltatván, hogy fejr ne légyen s el ne soványodjék, vettem égy Kupa lo sírt 1 R 20 x [Dés; DLT 885].

megkenetik bekenetik; a fi uns; beschmiert werden. 1811: Az első tavaszi ujj hoid' derülése Az az idő, melyen a' Csitkók' nyirése Végbe megyen ... Farkjok' 's sérnyeknek szőre le vágatik, Égy bojt tsak legyezni farkjokon hagyatik, Len olajjal hátok végig meg-kenetik. 'S A' csipő férgektől ezzel meg-mentetik [ÁRÉ 146].

megkenettetik megkenetik; a fi uns; beschmiert werden. 1662: a király^a teste ... a fővenytől, sártól megmosattatván, s jó illatú drága kenetekkel megkenettatván, a királyok temetőhelyébe nagy tisztességgel temettetett vala [SKR 75–6. — ^aII. Lajos].

megkenhet bekenhet; a putea unge; beschmieren können. 1597: Budaj Thamasne nagy Cataazzony wallia ... Amelly hayal az Nenem saryat megh kentek megh chiak a' sem kerhettem el teolle hagi enis megh kenhessem sarumat nem hagi egieb segitseggel wagi iowal leottek awagi woltak volna [Kv; Tjk VI/1. 55]. 1841: (A seprőt)

meg hagyám hogy tégye azon kis átalagba a' pintzébe, s majd ha haza hozza az Isten eő Nagyságát — mint meg avult orvosi szerrel megkenhesse gyenge tetemeit velle [Szék SzD; SL].

megkenődik be/megkeni magát; a se unge; sich ein/beschmieren. XIX. sz. eleje: kenődjék meg jól azután fedrgyék meg Gyenge pállagban [HSzjP].

megkenyerezi magát (katonaság) élelemmel ellátja magát; a se aproviziona; (Soldaten) sich verproviantieren. 1705: Kecskemét felé tartván pedig, hogy ott magát megkenyerezze, Károlyi pedig elől elküldött, hogy Kecskemétet előttök feléessék, de a kecskeméti rajok feltámadván, nem hagyták magokat felégetni a kurucokkal [WIN I, 576].

megkényesedik elkényesedik; a deveni mofturos/gin-gas; sich verwöhnen. 1745: en úgy meg nem kenyestetem hogy ha veres nem lett volna a Bor, meg Sem ihattam volna [Árkos Hsz; ApL2 4 Benkő Raphael Apor Péterhez].

megkényszeredik kényszerű helyzetbe kerül, kényszerítő körülmények közé jut; a ajunge într-o situație dificilă; in zwingende Umstände geraten. 1659: Az török igen megkényszeredett, lovat szekereket hajiják [RákCsLev. 581 Rákóczi György anyjához Kv-ról]. 1731: ezen az helységen anyira meg kényszered az szegenység az éség mijá hogy ma lamakot (!) és gabanas hazakat a hol ferhetnek Fel verik [Pálos NK; Ks 83 Géczy László lev.].

megkér 1. felkér/szólít vkit vmire; a ruga; auffordern. 1571: Annakvtanna Megis keryk biro vramat kiral byro vramatis Es az Tanachbely vramat, hogy az Eskola Mester zerzesere visellienek eo k. gondot [Kv; TanJk V/3. 52a]. 1596: En Gérgio alott ket lovat hoztam vala kj en azokat hagyam az Farchadi Zaz Thamasnak s ugjan megh kere(m) hogy hozza lasson fizetesemerth [UszT 11/46]. 1657: én egy paripa szerzésére meg kértem Bedőházi uramat és ő kegyelme most csakhamar azt megszerezni igyekezik [TML I, 63 Bónis Ferenc Teleki Mihályhoz]. 1786: Melly declaratiojokotis, hogy nagyobb bizonyásnak okáért ezen Levelünkbe be imok meg kértek, amint, hogy ide beis írtuk ... jövőendőbeli bizonyásul [Nsz; Ks 74/56]. 1830: meg kért szegény Lajos hogy irjam meg néked hogy ha a' Vármegye Bált ad a szokás szerint Vited ki ötetis [Kv; Pk 6 Pákei Krisztina lev.]. 1867: Igen nagy szükség lévén, több féle tekintetből a' Tkts urak ottani jelenléte az árverzésen, annak okaert meg kérem hogy ha lehetséges még holnap ... mennünk le [Siménfva U; Pf Marosi János Pálffy Lajoshoz].

2. feleségül kér vki számára; a cere de soție in numele cuiva; fűr in um in werben. 1582: Petrus Gruz ... fassus este ... Nyreo Kalman felele ... kerlek Attiamfia Gruz Peter Menny el Igen hamar, mihelt meg villamodik Az Zen egetheo Tot Mihaltol az en Bekkennemnek az vratol s mind a' Bekkenneteol, kerd meg a' Katalinthe Az eo Zowara en el Menek az Swteó hazban Zappan vczaba(n) ot en ez Zenegeteo Mihálnak es felesége nek tisztességesen zolek mint leant Zoktak meg kermie [Kv; Tjk IV/1. 34]. 1598: Balassy Palne orsolja azzonj ... vallja ... Balassj Ambrustol hallottam hogy mondotta hogy Zabo Georgygel egyeott kerthek megh az leanth Ersebetet Zabo Georginek

es vgy attak gyeóreot neky es kezetis vgy fogtanak egy massal | Tothazy Zeochy Mihaly ... vallya ... Fodor Gergelinet eok hazasítak ky megh en kertem vala megys Fodor Gergelinek [Kv; Tjk V/1. 238, 261]. XVII. sz. *eleje*: Az Gal Ambarus leaniat en kerem megh Czureös Mihálnak az kendeót ennekem adak en valek Naznagiais [Kurtapatak Hsz; HSzjP Gal Istvan jb vall.]. 1602: Hannes Fenescher, es Marton Ebaser valliak hogy Ach Mihaly Instantiaira eok kertek megh az mostany feleséget az kezertienieknek zokasok zerenth es az praedicallo zekbeol felis hyrdettek [Kv; Tjk VI/1. 630]. 1758: a szegény Váradí Zsigmond bátyám addig jára utánam, hogy a felesége testvérét megkérte számomra [RettE 73].

Szk: *feleségül* ~. 1766: Forro Elek Uram Zágonban küldött vala, hogy kermők meg eő keglminek Feleségül az Etsémet Kováts Eszter Asz(zony)t [Angyalos Hsz; HSzjP Juditha Kováts Consors Francisci Gazda (42) vall.] * *nőül* ~. 1852: ha az idő, és a Tkts Ur környülmennyei engedik legyen szíves a jövő Vasárnap ... le menni Siményfalvára és a T. Simény János Ur leányát Ágnest nekem Nőül meg kémi [Énlaka U; Pf Bartha Zsigmond Enlaki Rector Pálfi Lajoshoz].

3. feleségül kér magának; a cere in căsătorie; um jn werben. 1776: én Edes szivem Anikom Istenemmel bizonyítom, hogy nem tizenkét ezer forintokat hanem még tsak tizenkét grajtzárt is soha se suscribáltam Zenoninenak hogy az Leányát el veszem soha meg sem kértem soha nem is kérem [GyL gr. Lázár János lev. Nsz-ből].

4. (örökséget) igényel, (örökségre) igényt tart/jogot formál; a pretinde/revendica (o moștenire); (Erbe) einfordern/beanspruchen | (örökrészt) kikér; a cere (partea de moștenire); (Erbteil) er/ausbitten. 1545: Mi az punkest nap Előth valo zeredan El menthwnk vala az nagisagodh poronchiolathia zerinth mi megh kerok^a az annazzonjnak egj fia kinel leania vagion az zemelj zerinth oth vala Az annazzonj kepeben ... az vitalius gerebb az Jozagh kereseseben semmj Ellenh Nem tartha [Fiátfva U; MNY XXIV, 216 oddj gergely és gaspar gerebb Fráter Györgyhoz. —

^aA nagylaki (AF) részjóságot]. 1554: hozak minekunk az nagisagos Ke(n)dj ferenczj Szent Iwani es Dobo Istwan ruszkaj levelet kik Akkor erdelj Vajdak valanak meljben poronczolnak vala minekünk ugj mint Vajdak emberjnek hogj mi mingiarast az levelet latwan mennenk el Az nemes es giorasagos miklosj martonhoz Martonosba^a ... es az marton ferenz haza heliet Kwsmeödeön ... az chiokfalvj Vajda lazlon marta Azzon newere ... kit eo mi nekünk vgj mond vala hogj az eőreöksege eőt illetne kemeők meg az poronczjolatnak erejevel [Etéd/Küsmöd U; MNY XXVIII, 319. — ^aU]. 1608: az melly nyil földeket magok számára occupáltak volna azokot mű az Exponensnek meg kemők kik (!) ha meg adnak, Jo, alioqui, Evocalnok ökök az Nagd szemelie eleibe ... az meg nem adasrol ualo ok adasra [Csicsó Cs; BálLt 41]. 1622: Tudom hogj Czjatozegben az Daruas Benedek öröksege mellet ualo Tanoroknak az felet Beczj Imreh bira ... Beczj Imreh adomanjabol mys birtuk egy Jdeigh ... Az utan az Toldalagj Mihálj teollwnk megh kere Fejedelem paranczjolatiaual mint hogj Beczj Imrehreöl reajok szallot volna [BLt 3 Joannes Peter de Czjatoszegj^a (55) ns vall. — ^aCs].

Szk: ~i vki igazságát vmiből a jussát/örökségét igényli. 1586: Bogach Janos Madarassi, Es Sook Thamas Danffalwy Nemes Emberek ... azt vallak, Mynkett kewldeót

vala az zegin Janos Gereb Becz Palnehoz, Es Becz Imrehhez, hogy megh kerneők az eo Igassagath az Jozagokból [Csz; BK Misc. 1145–78] * *jóságot* ~. 1577: HoButelki Jstwanne lupssai Annaszony az Attyatol az eő Rеше Jozagot ... meg kerte volt, Az my teőreőkeődesswnk által [F.jára TA; SLt S. 19]. 1578: wtet zemely zerent pokaba ... Meg lelwk es Meg kerwk az Jozagot az paranchyolat tartasa zerent ... tholdalagy Balastwl [Póka MT; Thor. VII/2]. 1629: kerdem twle miért kerte megh azt az Joszagot mert ahoz Verek volnanak ... nemis hallotta(m) az utan hogi kapdosot volna rayta [Zsuk K; SLt A/44 Paulus Suki de Suk (80) vall.] * *marhát/vki marháját* ~i vagyonsrészt kikér. 1575/1576: hozak my nekewnk az Nagysagod paranchyolatthyat az vitezlew Bornemyzza Ghaspar es Lyppay Ghergel Gheoreogh Thamas kepeben hogy el menyewnk Frathay Janoshoz, es az eo feleségehez Swky Borbara Azzonyhoz, es meg kemeok eo teolleok az megh holt Gheoregh Demeter marhayath, Twdnia illik penzet Ezwst myweth es minden legy marhayat valamy eo teolle az eo kezekben maradot volna [Fráta K; SLt S. 17]. 1599: Enge(m) hitt wala Simo Ferencz oda az Aszonihoz mikor az marhat kerí vala megh [Uszt 14/29 Gr. Ambr(us) de Tarchafalúa lib. vall.].

5. adománybirtokot kér; a sollicita donatie/danie; um Donationsgut bitten/beanspruchen. 1614: (A jóságot) Barbely Christoph hogj Magyarorszagba nem mentek volt megh kerte vala Bathori Gabor fejedelmünköl, de nem constal ha vagjone Donatioja mert nem iktatta magát [Agárd MT; BethU 61]. 1639: En Fabian Marthontol hallotta(m) Fejeruarat akkorba(n) hogj az utan Uyab Donatioual kérte uolna megh Bethlen Gabortul [M.zsombor K; Told. 1]. 1653: egy Décsi János nevű mester vala itt, és azt a házat ki most eskola, megkérte volt Báthori Sigmondol, s néki adta vala [ETA I, 90 NSz]. 1662: Kun Gergelj uram Algiogon és ott közel léuő két három falukban levő husz ház iobbágiocskámot Ngodtol ... megh kérte uolna, melj portiocskát ... conferalt volt [KJ]. 1681: Mariasine Aszszonyom mostani Kgls Urunktol eő Ngától Uyyobban meg kerte volt az falut es 4000 // negj ezer Tallerokban inscribalta eo Ngā az Aszszonyynak, s Legatarussi(na)k [BSz; JHb 1/13]. 1686: (Szerzett) Lipcsei Ur(am) ... két szély földet ... mellyeket Lipcsei Györgj Ur(am) Urunktol eő Nagatol meg kért volt egy darabig dezmatís adott rollak, az utan ujjalag meg nemesítette s iktattais magát, ugysis birta az mig élt [Sárd AF; Incz. V. 58a]. — L. még CsH 178–9.

Szk: *cum regio jure* ~ királyi jog alapján kér. 1675: Tiborcz nevű possessiomat ... az szegeny meg holt Ur(am) mostani Kgimes Urunktol Cum regio jure meg kirté volt ujjobb(an) [BLt] * *jus regiummal* ~ 'ua' 1639: Czehriny Gergelyne az aruak számára Bathorj Sigmondol jus Regiummal meg kirté az megh neuzet olah vasarhel, Iktattais az Aruakat az jozagba(n) [Szászcegy SzD; Borb. I Daniel Deakne Sore barbara (50) ns vall.] * *magvaszakadt jóságot* ~. 1591: eo kerte megh Vrunktul eo Nagtul egy eorőkegeonket, melj vagio(n) almasson Vduarhelj zekben ... eo ... vgj mint magwa szakat Jozagot ugy kerte megh, mellet Jktatottis, vgj vagion hogy ellene monta(m) volt [Uszt] * *nótán* ~ hűtlenség címen kér. 1777: néhai Domkos Tamás Ur(am) az néhai Béldi Pál factiojában es pártolásában reszesülván, Török Országra elábált, mellyel minden magát illető és magának reservalt rész loszágt quasi per Notám amittálta, és osztán nehái Mlgs Groff

Bethlen Farkas Ur ö Nga a Domokos Tamás Jóságát Notán meg kérvén, a val együtt azon rész Jóságotis ... occupálta [Dés; Borb. I] * *nova donációval* ~ új adományozással/új adományként kér. 1592: Thima falwa(n) az mi portioja vagion az Eosi Jozagh kiwül, kikben valo portiokat Noua donaciowal kert megh [UszT] * *per defectionem* ~ magvaszakadás/kihalás miatt/jögcímén kér. 1667: Pestesen halván meg egy nemes asszony, kinek kevés jószágocskája engemet és az öcsém Kopasz Jánosékat másokkal edgyütt illetve s fölhegygyel úgy értém, Máthé bátyám per defectionem meg kérte volna, noha vagyunk vérek hozzá kérem Kegyelmedet, legyen azon, ő kegyelme kezében ne bocsássa ő nagysága, míg mi is geneológiánkat fel nem keressük [TML IV, 18 Nalácsi István Teleki Mihályhoz] * *új adományul* ~. 1606: (A peres helyet) Galfi Istua(n) megis kerte vala vj adományul Sigo(n)d^a fejedelemtől ... es az Korondiak contradáltak vala [UszT 20/69 Nic. Gabor de Benced (40) pp vall. — ^aBáthori Zsigmond].

6. visszakér/követel; a cere inapoi, a cere restituirea; zurückverlangen/fordern. 1572: az mel Jobbagim ennek(m)^a laknek az beztercheyeknek feoldin ... kertem vala megh az Bezterchej bjrotwl ... az Bezterchej bjro meg Atta wala [Szűkerék SzD; BeszLt 3717. — ^aAmadj András Zwlkerekyl]. 1595: Azonba ala vghratanak egy embert a' szan melleől meg zolita Peterfy Leórinch, wsd vgymond wsd. s azonba megh zolala Varga Istua(n) ott a' my kertynkel ... siria mo(n)dgia vala hogy lertek el kerjwk megh az eókrét [UszT 10/102]. 1596: Akkor az louat megh kereok ... hanem az vthan ... alkottak megh, tiz penz hjan egy forintoth fizetet Sebesi Miklos [i. h. 11/48]. 1604: Tudom azt hogy mikor az Tilalmas Erdőt meg Zabadtította Horuat Kozma, akor az mi marhankotis semiben meg nem Ellenzette, hajtótak wolt be az Erdő paztorok az sipos Janos diznayt ... hiwa el welle Sipos Janos hogy meg kernők az diznokot Töllek [i. h. 18/129 Sipos Balas Nagi Soljmosi lo fw vall.]. 1610: megh kereok ... Losonczy Banffy Janos Vra(m) zamara ezt az Zekel Mihaly neuw mas neuw Sra Mihaly neuw Jobagiott [Ákosfva MT; Told. 1]. 1615: parancziol minekunk Nagod ... hogj mi el mennenk: Marosszekben Czid Zent luanon lako az Vitezlo Peter Andras Vramhoz es az exponensnek Peter Andras Vramtol, egj teórók Janos Neúú Jobagiát meg kerneok ... el menuen ... Peter Andras Vramhoz ... megh kereok ... Teorok Janos neúú Jobagiát [Msz; BáLlt 57]. 1632: Pandi Janos Bathori Gabor paronczolattat hozta vala, hogj Tot Istuant fel kérésse ... Es Pandi Janos kere hogi az felesége kepebe megh kerneők Tot Istua(n)t Mayos Tamastól el menek az batyammal eggwtt s megh kereők [Kisborosnyó Hsz; BLt].

Szk: *pecsétel* ~ bírói/szolgabírói pecsétel (törvényesen) visszakér. 1634: pechiettel kertem volt meg szena rendemett, melliet eo kaszaltatott volt meg [HSzj *szénarend* al.] * *törvényre, kezesre* ~. 1610: Nem tudjuk honnat ualo gondolatiokban iedték my reank el uettek eókrónket es feiszenket ... harom eókrónket tesolastul Jar-mastul czikottistul melliet megh kerteónk teóruenire kezesre [UszT 4.8].

7. magának kér/igényel; a cere pentru sine, a sollicita; für sich verlangen/fordern. 1569: vagion hwsz Esztendeye, hogj az Nagy weolgy torkan alól, az keresztwtig, Ecczer bernald balas Meg kérte vala az harom falutól, Annak vtanna myndenkor, vgian kedwek ellenis Meg kaszaltatta

[Mezőbánd MT; VLt 7/692 Petrus Jo de band vall.]. 1585: Az Kalmar Lazlo Towanak vize el Ne(m) erte a'felseo Tonak gattiat, seot hogy ott viz Ne(m) volt, few Neotte fel, es meg kerte(m) Kalmar Lazlotól, es enys kaszaltam oth kinek Vagyon husz eztendeye [Kv; TJK IV/1. 430]. 1592 k.: Az chycherbely feoldet ketten kereok megh az varostol nekeonk ada az varos rezeonkben [UszT]. 1617: feleo volna, hogy az mostany wdeónk allapottyahoz képest valakj azt a puzta házat meg kérvén, twlleők vgy mint vérekwel el idegenyetene az mint hogy mar elis kezdetek volna kémi merth Andras Ghereb az vdvarj vice Capitan seóventis éppeteteth keórwle [Gyf; Berz. 17]. 1651/1687 k.: volt rége(n) az két megh irt órókség között egy sikátor köz föld, azt kérte meg a' megvétől, hogy szakadgyon a Bokor István órókségéhez [Karácsonfva MT; MMatr. 79]. 1685: edes nenem aszszony kglmednek semmit nem hozhattam ajandekba hanem ezt az Inast az Fejedelemtől meg kerven halaltól váltotta(m) meg Kglmednek ajandekozom, az Inas Lugosi Miklos volt [Meggyesfva MT; BáLlt 59]. 1732: Azon alól a Nagjok vize pro nune uratlan, a ki meg kerí annak szoktak adni ... Ezekről az Uratlan vizekről olyan juditiumat tettünk, hogj ha senki meg nem kéri s meg is valamely halasz ott halaszatb(an) talaltatik, büntesek meg a taxaig [Aldoboly Hsz; SVJK].

Szk: *jobbágynak/jobbágyul* ~. 1595: Ezeknek utanna mikoro(n) menczenti benedek uram ide joue, engemet tanachira hiut enge(m) aual ijeztet nemtudom myt tegyw(n)k Gyulai györg dyak uduarbiro uram megh akar Jobagyul kemy. de enged meg had keryelek en inkab megh urunktól, en azo(n) ige(n) meg ijelkezte(m), sirtam, is, arol azt mo(n)ta ne feli ne(m) kel enneke(m) se marhad, chiak elhes sem zolgalatod [UszT 10/23]. 1671: Az Partiumbéli Atyáncfiai jelentik az Békés Vármegyei Nemessek és egyéb rend nem akama fizetni az tőlünk Országul fel-vetett rend kívül valo adozásokban; végezett azért hogy ha ... nem contribualnának, akar mely szín és praetextus alatt-is, Nemességektől kell meg-válnio, ha ki mellyet közzülők jobbágyak kér meg, Országul azért minket ne busitsanak, mert mi oltalmazni nem akarjuk, ez ellen őket semmi időben [CC 91] * *süvege levele* ~. 1569: az kynchies domb Mellyeket, az haro(m) falutól Bernald balas, Sywege lewette meg kerte [Székelyvásárhely; VLt 7/692 Matheus Seres de Vasarhely vall.].

8. (vmely tisztséget) vkinek adatni kér; a sollicita/cere (o anumită funcție) pentru cineva; bitten (irgendein Amt) im geben zu lassen. 1618: Juszuf csausz ... ilyen dolgot monda ... im én is reavóm Kamuti Farkast, hogy magának kérje meg az fejedelemséget [BTN² 163]. 1673: ő kegyelme is, mint Béli uram, tele volt felőlünk való hamis információkkal s kívált az udvarhelyszéki kapitányságot Gyurkónak kértém meg, éppen elhitték volt, de talám már vissza hiszi [TML VI, 437 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz].

9. vmely megbízatás visszavonását kéri; a cere retragea unei însărcinări; um Widerrufung irgendeines Auftrags bitten. 1565: Andreas Kakas hoc promissit. Byzon ky vezik vgianis roudnap az tutorsagot kezetekbol, meg keerik [Kv; TJK II/1. 70].

10. elkér; a cere ceva de la cineva; von jm etw. verlangen. 1570: az polgar Vraim, kyk az Bwza fely oztaskor az Malombol Magoknak Bwzat veottenek, Az mynt azkor az Malom Mesterek az Theobit ely athak azon arrat megh keryek az polgar vraitwtl [Kv; TanJk V/3. 2a]. 1573:

Kalmar Albertne Azt vallia hogi Eo Marat volt adossa puskarnak fl 18 az Testamentumossok hogi meg kertek, Adot Nekyk ket gerezat p(ro) fl. 16 mellyet azon aron adot volt Eoneky zeoch peter, Az gerezakat puskarne kezebe attak az testamentumossok [Kv; Tjk III/3. 129]. 1582: Kinchies Kalmanne leowe en hozzam hog Keodmen Janosnetol Az Angalit Neweo leannak vendelyet es marhachkayat megh kernem ... Elys ment es kerte a Leany vendelet es marhayat ... de Azt montha hog Neste kwrwa legten ha Aggia [Kv; Tjk IV/1. 3]. 1609: eo Magatol Mykola Judit aszontol Nemyneome leueleket meg kernek, Vgymintt Magyar Lapady Feyer varm(egye)bely portioikrol, Dombosy es Adamossy Kwkeolleo varm(egye)bely resz ioszagokrol ualo leueleket [Csapó KK; BLt 1]. 1644: ugi adak ertesemre hogi az az posta mas feli ment uolna, ha ualamint oda fordul edes fiam kerd meg az leueleket tole [Szamosfva K; JHbK XLV/29]. 1653: Az job Atyam testamentumat penigen az kit az Anyamnak fatealt volt res mobilisból ha kellettik külön level Gabor Deakkal Consualny, kerd meg [Sófva BN; Ks 41. E. 31].

11. (kölsönt/pénzt) visszakér; a cere inapoi (imprumut/banii); (Darlehen/Geld) zurückverlangen. 1562: adék néki vagy kétszáz forintot, hogy élhessen véle ... De azután mikor az én pénzemet megkértém volna tőle, esmét néki átalakodék [ETA I, 17 BS]. 1570: Ilona More Janos leanya Aztis vallia hogi egy Nap hamar del vthan Menth volt zabo Janos hazahoz hogi adossagath kerye megh az azzontul [Kv; Tjk II/2. 23]. 1606: Az penz feleblis zoll s azt mo(n)dgia hogi mikor az Euictor Gere Matę megh vitte, az eó felesége el ne(m) vette hane(m) ot az eó hazanal hatta, az fia hogi latta hogi ott hatta fel vette. s el tette ha eó oda atta penzet az houa ne(m) kellett volna, kerje megh [UszT 20/193]. 1618: Ország soha nem kérte az a summát, ha valaki ide futott és pénzt adatok neki, kérjétek meg tőle [BTN² 94].

Szk: adossága ~ni. 1573: Gregor(ius) Bonchiday fassus est ... kereztrwy peter vachorara hytta volt eotet az Kappa Myhal hazahoz ... ketser vagi haromsoris hiwata Kappa Mihalnet az aztalhoz ... kerdy Eo hwl volna az vra, Mond az azzony, hogi valamy adossaga Megh kerny Ment volna ... Nem twgia hwl mwlatna [Kv; Tjk III/3. 49].

12. kér; a cere; bitten. 1710 k.: egy beteges szegény vén anglustól öt vagy hat hétig angliai nyelvet tanulék, hogy avagy csak az ételt-italt tudjam megkérni [BÖN. 580].

13. (pénzt) felgyűjt/szed; a aduna/stringe (bani); (Geld) einsammeln. 1590: (B)ochatot volt ennek Előtte valo napokban dulot ki az szék az ket ket penz Restantianak fel igazitasa felol mentenek volna az Gothart kouachj hazahoz megh kerte volna az d. 2 [UszT]. 1594: kellet ... az Hispaniai kjraly penzet meg kernj ... paranczolt Boczkaj W. hogi hűtes Emberrel külgye Biro W. kj jelen legyen [Kv; Szám. 6/III. 15].

14. behajt; a stringe; eintreiben/heben. 1610: te Janos meny el oda fel Czo faluara kerd megh ott raita az szeker bort, mert migh egieb dolgomhoz latek, el uitte hiremnelkwl az Bort [UszT 4. 9a]. 1667: Az kővári kulcsár levelét visszaküldtem Kegyelmednek ... Az aszú szilvát be kellett volna hozni s az ideji fizetésére való tíz köből szilvát is meg kellene kérni, be kellene hozni [TML IV, 8 Veér Judit férjéhez, Teleki Mihályhoz].

15. elvár, megkövetel; a pretinde; (er)fordern. 1586: Jwta Credentiaival Giwlafl Lestar es Kiralj falui Janos Deak, vram hagiiasabol feoztettem nekik azon estve Etelre

Italokra mert vgian meg kerek keolteottem —/71 [Kv; Szám. 3/XXIV. 37]. 1587: volt az korchiolias az also es felseo palonal Miert hogi az oda ki valo Capitanokis mellettek forgottanak ... az aldormast vgian meg kerek fiztettem —/48 [Kv; i. h. 3/XXX. 18 Seres István sp kezével]. 1597: megh flostokomreis megh kertek mind Seert es Bort [Kv; i. h. 7/XIV. 21 Th. Masass sp kezével].

16. Isten ~i vki lelkét Isten kiszóltá a világból; il cheamă Dumnezeu la sine; Gott ruft aus der Welt heraus. 1555/1566: my koron az en Istenem meg kere lelkemeth az en testemboly teok illyn testamentomoth, ez jambor wytezleo Nemes szymely előth, es Jambor heghazy szolgank Előth [Zsuk K; SLt A. 33].

Ha. 1569: meg kymi [Msz; LLt 77/5]. 1592/1593: kirté volt megh [Szentmargita SzD; Ks]. 1610: meg kertik [UszT 13a]. 1630: megh kerneők [Kv; RLt 1]. 1675: meg kirté volt [Kajántó K; BLt].

megkérde 1. megkérdez/tudakol vkitől vmit; a întreba; erfragen. 1568: az Myrigny halál vthan megh kerte Jmre deak kye az Ret es azt mondtak hogi az falwe wolt, de megh holt az nepe rolla megh kazalhattyak [Gáldtő AF/Gy; JHb XXIX/28]. 1570: Czyuka Lazlo ... vallya ... Koppany leorinch es vince deak oda Erkeznek, Es meg kerdyk ky hazat kialthia Megh Mongia nekyk, Azok kiral lewelewl megh tythiak hogi Teobzer Ne kyalcha [Kv; Tjk III/2. 184]. 1573: Maios Mathias Bezellette neky mykor az kapwn Eorzenenek, hogi talalta volna Kapa Myhalt hogi az varos fele leone latia hogi vtanna leone az zolgaia ... megh kerdy teole ha vgian vgy volna az dologh mynt Monta [Kv; Tjk III/3. 51]. 1593: eszembe veom ezt az bor hozast, meg kerdem hany penz arra, s azt mondak hogi 9 penz arra [UszT]. 1594: Hoz Leorencz es Zabo Georgi vramek valliak, mikoron minket ketten az tanach az sebes legini latni kwldeot volna, Megh kerdw kiteol esset volna eo raita az a halalos seb [Kv; Tjk V/1. 464]. 1637: megh kerde az Aniam hogi ... mit usarlottal [Mv; MvLt 291. 89b]. 1638: eregy hid ide, kergyuk megh mi okaert czelekezy azt [Dés; DLt 402]. 1733: Tisztarto ur(am) ... nekem es a' Biró(na)k azt parantsolá hogi mennyünk a' Mesterhez 's kérjük meg ki vette le a' harang köteleit [Hévíz NK; JHbT].

2. megkérdez vkit vmiről; a întreba pe cineva referitor la ceva; fragen nach etw. 1573: Sophia Mesaros Martonne Azt vallia hogi feddeodny volt egimassal Trombitas Demeter Es az ven azodny ky Hegedws Janosnal Lakyk, Azomba ky leo hegedws Janosne Megh kerdy az Anniokat My dolog volna Mond az hogi am teged Zolnak az trombitas felesegestwl [Kv; Tjk III/3. 74]. 1594: Keobeolkuti Mathe vallia ... Borbeli Jlliest megh kerdwk eginehanian mit itilne az Jnas felcol az kin az giakas esset, ha felelne feleolle, Borbeli Jllies azt monda En nem felelek, mert az kes giakas merges [Kv; Tjk V/1. 478]. 1596: meg kerdeottem Kosa peter vr(amt) vgy ... Esek illjen dology Ertesemre hogi azt monta volna hogi Kosa Istok jeott (volna) az En hazamhoz [UszT 11/21]. 1604: bizonj Ezt En ne(m) loptam kergietők meg bator ferencz wramotis, Tordaj Ferenczis Jgen mondotta hogi pinzt adot wolt Erte oda fel wduarheljre [i. h. 20/320 Kosa Body meness]^a maroszekben lako (16) vall. — ^aMezőmés MT]. 1640: megh kerduk az Atyafiakat miert hittanak uolna minket oda [Kv; RDL I. 151]. 1768: ott az esztenánál láték edgy szürke kantzta Lovat edgy barna Lóval öszve nyügzöze

vagy békozva és mondék a' Pajtásom(na)k az edgy átalylában lopott Ló hogy a' többi közti nem eresztik ... bé menvén meg kérdők a' Bátsot, hogy miért nem bocsáttyák a' többi közé [Kovácsna Hsz; SzentkGy Lad. Szőke (55) lib. vall.].

Szk: ~ róla. 1570: Orsolya Sos Janosne ezt vallya eotet kerte Zabo Balynt hogy egy leant Be kezkenezne kyh Theole Tereben eszet volna, Eo nem akartha mywelny, hane(m) az vtan Meraba Jgazította es hogy az lean megh Montha hogy Teole vagion, az merayak Rea Jeottek erthe hogy megh kerdiék Rola [Kv; TJK III/2. 56]. 1573: Katalin Kalmar Illesne ... vallia ... Azvtan hogi Esmet poztayat vyzza horta volna az Boltba, meg kerdy rola ky volt az legen kywel Bezel volt [Kv; TJK III/3. 155].

3. vkinek véleményét kéri; a cere pärerea cuiva; um js Meinung bitten. 1597: Baraniai Zabo Janos wallia Zakal Benedek s Zakal Janos kert wala minket ... hogi az Anniahoz mennywnk es megh kerdiwek ha akare walami rezt nekiek adny marhaiból, mi el menenk es mikor megh kerdiwek azt felele hogi chiak egi batkat sem ad [Kv; TJK VI/1. 18]. 1604: minket hagiót wala Erdő paztornak Az sipos Janos diznayt be haytok ... Az tizt tarto meg wtete Egiet benek Ez alat Jöue oda Sipos Janos waltig dörgödek az kapun bę hogi nam meg wttek Egiet benek agiak meg az töbit, kwldők mj Tökę mihalt az tizt tartohoz hogi kergie meg ha meg agiuk Jmar hogy meg wtöttwnk egiet benek [UszT 18/129]. 1628: Annak vtanna hozak mi Eleonkbe az Eppel Janos vram testamentomat Es azt Eleötteők el oluasu(n), es megh kerdue(n), hogy mit szolanának az Testamentomhoz, eo kegimek halua(n), az Testamentomot minde(n) részeiben Ereyeben hagiak [Kv; RDL I. 137]. 1763: megkérdezte volt a még azelőtt a gubernium a csiki és háromszéki tiszteket, hogyha oly helyeken, holott a katonák elegendő számmal nincsenek, felállíthatják-e a plázásokat a régi mód szerint [HalmágyiNr. 83].

4. hivatalosan véleménynyilvánításra szólít fel; a întreba pe cineva cu privire la ceva; amtlich zur Meinungsäuerung auffordern. 1574: Filstich Leorinch Korsos pal Es Teych Janos azt valliak hogi eoket hitta volt Mind ket fely az oztoszara Meg kerdiettek eok Zeöch gergelt ha otth volt mykor az felesége Testamentumot teot, es ha zolt ellene vagi ne(m) [Kv; TJK III/3. 400]. 1583: Varga Leorincz Kerekes Marthon valliak minket kwlde varga Simonhoz ... hog meg kerdeneok, Tagadnae Azt varga Simon Amit eo ellene zollot volna Az Zwleobe(n), Awagy megis azt Mondana [Kv; TJK IV/1. 130]. 1589: Magyari Tamas megh kerde Imreh mesterth ha az testamontomoth heljen hadgya vay Nem [Szu; UszT]. 1591: meg kerdiöttem hogy ha felel e haza nepe feleöl az üagy nem [i. h.]. 1629: mi el menenk s megh kerdiük hogy ha mostis azt mongyae az mit az elöti [Kv; TJK VII/3. 32]. 1692: akkor az Fejer var(me)gyeb(en) also Járásbeli Vice Ispanis több becsülletes ahoz erőt emberekkel jelen lévén az mint ennek előteis requiraltatta vrat eő kglmet, mostannis kinalnok meg azon Divisioval, es kerdenők meg, ha vané kedve eő kgl(ne)k hozzá, avagy nem [Ne; DobLev. I/35]. 1781: Beretzki János Vram az Executiót tentálván meg kérdé admittáljae az Aszszony az Executiót, az utan ... Vass Ferentzné Boér Ágnes Aszszony-nak ... ele álván Varga Ferentz nevű Jobbágya, ki is azt felelé, nem eresztjük be kegyelmekeket hanem repellálunk, azonnal kezéb(en) lévő Paltzáját fel emelvén ezt

monda repellálók az Aszszonyom kepib(en) [Msz; BetLt 7].

5. felelősségre von; a trage la răspundere; jn zur Verantwortung ziehen. 1639: megh kerdem Suky Pal Vram neuueul hog miúrt Tamattak Suky Pal Uramra az maga Erdeyin es miúrt verték har(an)got felen [Dob.; SLt R. S. 12]. 1721: el küldé bennünket ... hogi meg kerdenők eo kegyelmit, hogy mi oktol viseltetvén verte, sebhette és rontotta eszsze ... Esztelneken lako Fábíán István nevű Jobbágyát [Esztelnek Hsz; HSzjP].

6. kikérdez, megvallat; a interoga; ausfragen, verhören. 1650: Akarok kegielmeteknek lelönteni hogi hoza mvnekwnk az Vice Kiralj Biro Vram peczietit ... Vduarhely Varosaban Lako Toltserős Mihajne Erseböt azzon nemes szemelj az melliel huiata mvnköt Ezön Vduarhely szekben Svköben az Nemős Laios Ferencz hazahoz nemw nemw bizonsagok(na)k megh feleltetesire, Mi azert Engedelmesők leuen az tizt Vram peczietinek el mentvnk es az melj bizonsagokat az Exponens azzony elonkben allatot ... az előnkben adatott Vtrum szerent megh kerdiöttvk hvítók Vtan Valo Vallasokat fel lrtuk [UszT 8/64. 57a]. 1814: meg keresvén bennünket arra kérenek, hogy némelly Tanukat meg kerdenők [Dés; DLt 174].

Szk: hit szerint ~ eskü alatt megkérdez. 1577: Miert hog' eo magokis vezyk ezekbe az Erdeo Byrak hog' vagion valamy suspicio hozzaioi Byro vram ... az Capitoknak haggia meg, hog' ... az erdeonek el adassa felol tudakozzanak. Azon keppe(n) az feleky kezeztel is tudakozzek, es vgian hwt zerent meg kergie, hogy mongiak meg meny faht veottek, es attak el é — ket ezteendoe [Kv; TanJk V/3. 148a].

megkérdezt megkérdezte; a pune (pe cineva) să întrebe ceva; fragen lassen. 1705: azt is megkérdezté az úr a céduában, ha meglehetne-e Herbeville és Schlick generálnak a Gubernium nevével egy közsöntő levelet ímni [Win I, 606]. 1841: éngem az eránt kérdeitvén meg [Dés; DLt 1541].

megkérdezt vállaltókérdésben említett; care a fost pomenit în interogatoriu; in der Verhörfrage erwähnt. 1766: Zakariás Kovátsnak mejik lehetett azonn meg kerdtet gyümölsös bongordos helye az Szilágyban nevezet szerént ki nem mutathattuk | Továbbá ezen 35dik Punctumban meg kerdtet Szöllök megett nevezetű hely ugyan azonn nevezet alatt meg vagon [Szásznýres SzD; Ks Szásznýres II. 16].

megkérdeztetik megkérdezettik; a fi întrebat; gefragt werden. 1589/XVII. sz. eleje: Minden Jnas, tanulo Iffiu, legh elseob(en) az Cehben megh kerdtetessék, mellyk mesterseget akaria meg tanulni, az faragasté, vagi penigh az pusztá rakast [KómCART. 3]. 1823–1830: a jövő pénteken estvére menjek be, hogy szombaton jó reggel bizonyos dologról megkérdezzem [FogE 136].

megkérdez 1. megtudakol, a întreba de ceva; erfragen/kunden. 1574: Minden kapun Minden Nap egy egy tyzed Eoryzzen ... ha valamely Idegen Esmeretlen Ember az kapura leowend Meg kerdezzek honnet leo es ky Embere [Kv; TanJk V/3. 103a]. 1586: Borbely Palne Borbara Azzony Vallia Igyarto Georgne be kwlde a' Toronyba Orsoliahoz ezert hogy megh kerdezzem ky Akarattiaiból irtak az feleletet, voltę neky hirewel vagy Nem [Kv; TJK

IV/1. 596]. 1597: effele dologban az az zokas volt, hogy ahol marhat ne(m) találnak az Jozaghoz Nyúlnak, Azirt mind meg kerdeze az kaptalan, versendi Sara azzonnak hany Jobbagy vadnak vezzeodeon [Vessződ NK; JHb XXIII/3]. 1605: Azert hittam teörüenihez Az Alperest hogy az meg holt Batthiam Berze Mihaly adoth wolt az alperes felesége kezehez ... zaz forintoth tartasnak meg oltalmazasnak okaert, melj penzt sokszor meg kérdőztwnk teolle hogy hol wagian adna kezwnkben, azra egynehanizor Jlyen walazt teöth, hogy az Jo helyen wagian az feöldben [UszT 19/9]. 1639: kere Szekely Istua(n) engemet hogj meniek el az legenyhez, s kerdezzem megh hogj mint latta az feleséget Szekely Janossal, ugian voltakeppen tudakozzam megh teöle [Mv; MvLt 291. 177a]. 1766: En minthogy mostis Városi Biro vagyok reggel meg halván hogj Székelly Jánost keményen meg verték meg kerdezzem hogy hol esett meg verese, meg tudván hogy a kis Biro Balog István kapuja előtt vertek volna le, elmenek és meg nézem a hejjét [Szilágycseh; BfR 104/2 Ioan. Illyes (32) vall.].

2. megkérđ vkit; a întreba pe cineva; jn fragen. 1592/1593: az Molnart ... megh kerdeztem elejn hogy hun etethetnem az barmot, de vgian azt mondotta az Molnar, hogy wzd ala az Maimon alol valo keoz porondra [Décsé SzD; Ks]. 1623: meg kerdezzem (n) eo kemeket, mi oko(n) hittanak legien mjnkét [Kv; RDL I. 120 Hannes Eppel kezével]. 1639: egj kaszank veszet vala el hazunktol s ... megh kerdeztükis Meszaros Jmrehet 's haza nepet is hogi ha nem vitteke oda talam az borra ittak be [Mv; MvLt 291. 203a]. 1755: meg křdeztük ő kglmet ha ... Almás mező nevű havasnak el gázoltatasa ő kglme hirivel volt e vagy akarattyával [Gysz; LLt]. 1837: egy alkalmatossággal meg kerdeztem az Exp(onen)s Urat miért mondott le az Hivataláról, arra azt mondotta hogy inkább szereti falun gazdaszkodni [M.fodorháza K; BetLt 1 Nemes Kis Mihálylyné Boér Anna (37) vall.].

3. jólltisztességesen ~ alaposan kifaggat; a descoase, a pune cuiva întrebaři multe și insistente; gründlich ausfragen. 1575: Az kapukon Minden Jeowe larot Tyztessesegen Megh kerdezenek es ha valamely oly Ember leowend Eo K. biro vramnak Erteny agiak [Kv; TanJk V/3. 122a]. 1587: Az Nappaly Eorizest eo kgmek varosul le tezik mind azon Altal Az Eyely Eorizest helyen hagyak de Az drabantok vigyazzanak, hogy Esmeretlen Embereket Iol megh kerdezwe bochassanak be [Kv; i. h. I/1. 46].

4. vki véleményét kérđi; a cere părerea cuiva; nach js Meinung fragen. 1585: Keoteles Istwa(n) vallia Nem monta Azt hogy eo nrm eleghe [Kv; RDL I. 120 Mestersegré, Es hogy eo Az czech ladaiat ky vetnye az vczara ... Az czech ladayat Ne(m) eg voxbol vitetek el onnat Nemis kerdeztek meg feolelle, hane(m) Keotelweroo Tamas monda hogy Az Jdes Mesterek Akarattioi Az, hogy leorincz Mesterteol el vigiek a' ladat de keozswlwnk ky Akarta es ky Nem, voxot ne(m) kerdtettek Rea [Kv; TjK IV/1. 439].

5. hivatalosan véleménynyilvánításra szólít fel; a cere/solicita declarație cu privire la ceva; amtlich zur Meinungsäußerung auffordern. 1570: Be hywattwk Az Byrath es kenezeketh az Tellyes Banffy Menyharth Reez Jozagabwl ky hwnyadhoz Tartozo wolt wolna azokath es Egheb Jambor ween Zemelyeketh az Byro es kenezek melle meg eskettwk es Ewketh meg kerdeztwk ... Nylath wonthwnk czedwlankeith el ozthottwk es kynek kynek az Ew Rezet Eoreoksegewel Eghetembe Byrmya hattwk Mynden Ellene mondas nelkywl [Bh; Eszt-Mk Mogyorófi

cs.]. 1710: commissáriusokot is rendelének ... kik az oláh papokot ... convocáltassák, és megkérdézzék, ki melyik relgióval akarja magát uniálni, s aszerint felírják a neveket [CsH 302]. 1821: Csika Bernát adja fel hogy ... kaszállóját Gruja Fuka meg étette ... Ítélet. Elő hivatván a' törvén Szék ezen betsüsekert meg kérdezte hogy azan kert mitsa állapotban volt, továbbá a' kárnak mennyisége felől, ugy tanáltatott hogy a' Kert merőbe gyenge ... hanem minthogy azan Kaszálló a vetés Kertbe volt ... határozottatott hogy Csika azan betsült kárnak ... felét Szenvedje, felét pedig fizesse Gruja Fuka [H; JF 36 Prot. 28].

6. kikérdez, megvalla; a interroga; ausfragen, verhören. 1557: My fogot Birak^a ... hiuattatunk vala kyalne azzony ew felsege leülelül ... felseő es also Borgora nemimeő kazalo reteknek mege jgazgatassara mikoron mentünk volna felseő Borgora az feold zinre sok bizonisagot eleő hozuan mindenik fel, es ezeket ez dolgokrol mege kerdezuen ereős hywtel vallak, a bezterchey rizre leni [Beszt.; BesztLt 49. — ^aKöv. öt név]. 1572: Azon Birz Thetheyn eleo Jndwlwan zallank ala Egy Kapws vtra kyt pestesy Kapwsnak Neweznek oth megh kerdezwyn hyteok zerint ez zemyliek (!) kyket megj Jrthwnk ennek eleottheys [Dés; DLt 184]. 1608: az kiket elonkben hiwattot Beogeozv Andras Uram, azokat erős hittel meg eskettettek, meg kerdezték, kiknek wallasok ezkippen keövetkezek [UszT 20/357]. 1615: az mely bizonysagokat mi elonkben hittak azokat mő erős hittel megh esküttük, meg is kerdeztük [BLt 3 J. Lazar de Z. Tamas^a Fr. Gal de Czik Z. Geörgy ns vall. — ^aCs]. 1630: Feged minekünk ... Pronczioi uala, hogj az expone(n)ssteol megh hagiott heljre el menenk es az melj vallokat eleonkben alat, azokat ereos hittel megh Esketuen megh kerdezneok hitek szerent valo wallasokat fel iruan az exponensnek ki adnok [Selye MT; Ks 21. XVIII. 12]. 1786: mő azokat^a elsőbennis erős hittel meg eskették, és az elonkben adott Utrumakra külön külön meg kerdezők és hűtők után tött Fassiojakat irtuk meg mőis Nsgod(na)k és Kgilmetek(ne)k [Ms; GyL hiv. — ^aA tanúkat]. 1806: az elunkben hivatott Tanukot rendes hitlések után a' kérdések szerént meg kerdezők egyen egyen [A.várca Sz; BfR 130/1].

Szk: hit(e) szerint/után (erősen) ~. 1569: My elonkben gywtwen Az tanwkat my wkot hwtők szerynt Erössen megh kerdezwen Es meg' twdakozwan ez dolgokrol, Jm felsiged Jm Megh Ertý az tanwkat myt vallottanak [Kr; BálLt 78]. 1572: Ezeket az zemylyeket azon hyteok zerint megj kerdezwyn Rend zerint Ezt wallak [Dés; DLt 184]. 1584: Az Neg valasztot vram penig tarchahazat(is)^a el lariai es a' Menes paztorokat hwt zerent (is) meg kerdezek [Kv; TanJk V/3. 283b. — ^aA város egyik határrésze]. 1734: Ezen Inventárium(na)k per ágálására ... valakiket találhatunk mi azokat Convocáltatván Leg elsőben is erős hitel meg eskették, hűtők után meg kerdezven valamijeket mi nekünk hűt szerent ki atanak. mő is azokat Le irtunk (!) [Datk NK; JHbB D. 1 Bethlen Farkas inv.] | kezünkben adot Utrumakra hűtek utan erőssen meg kerdeztük [Aranyosrákos TA; Borb.] * szorgalmatosan ~. 1649: (A tanúkat) erős hittel megh eskűtvén, előnkbe adando utromokra szorgalmatosan megh kerdeznők, es hűtők utan valo wallasokat Ngodnak megh imok [TGsz 51]. 1784: a mely vallokat a Nevezet Exponens Ur ... mi elonkben hivatottat mi is azokat tartozo kötelességünk szerént elsőbennis meg Eskettük, annak Utánna az előtünk lévő Utrumnak Punctumira szorgalmatosan meg kerdeztük

[Bögöz U; IB]. 1801: a Relatoriában meg esketett Sze-mellyeket ... Szorgalmatosan még kérdeztük [A.jára TA; BLt 12 Kis Sárasi Szent Királyi Ferentz hités assz. kezé-vel] * szorosan ~. 1764: a mely Vallokat ... mi előnkben hivatott azokat erőss Hittel meg esketvén, az elonkben adatott Utrum(na)k punctumaira szorossan meg kerdez-tuk s Hitek utann tett Feleleteket meg irtuk [Bögöz U; IB].

megkérdezett vallatás rendjén megkérdezt; întrebat (la interogatoriu); (während des Verhörs) gefragt. 1813: az utoljára meg kérdezett ide valo F. Berekszo^a Lakosok ma-gok viseletéről, sorosságairól, jo vagy rossz hírek 's nevekről semmit se tudok vallani [Bfr III. 12/9. 1 Szüts Vonutz (40) col. vall. — ^aSz].

megkérdezhethet kikérdezhethet, megvallathat; a putea interoga rind pe rind; nach und nach verhören können. 1599: Myerthogy az tanuknak vallasiból bizonyos praesumptiok eliceálnak, hogy effele arolek lopogatasy nem chyak egyczer, sem ketczer, hanem egy nehany vttal vol-tanak egy nehany helyeken ez Actomak keresetire es karwallasara per torturamis megh kerdezhethetik annak helyen [Kv; TJK VI/1. 335].

megkérdezett 1. nyilatkozattételre felszólított; a dispu-ne să ceară declarație cu privire la ceva; zur Äußerung auffordern lassen. 1619: Offerálá magát erősen, hogy bátor csak az debrecenieket kérdeztesse meg Nagyságod, de ő ott ... magát ... jól viselte [BTN² 253]. 1765: Az kedvetlenség a többi között ez, hogy őfelsége parancso-ltajából fő-, nemesi- és közrendeket is külön-külön meg-kérdezett a gubernium, mennyi számú gabonával érné meg az házat aratásig, s azon felől ami marad adják be magazinumba 12 poltrán vékáját [RettE 180].

2. kikérdezett, megvallattat; a dispu-ne să fie interogat/ audiat; verhören lassen. 1808/1809: ha még több Bizony-ságokatis akarnak meg kérdezetteti, nevezzék ki hogy azok-nak is meg halgattatasok után az Investigatoria Commissio fejzehesse be Munkáját [Szu; UszLt ComGub. 1753u].

megkérdezettetés 1. megkérdezés; întrebare; Erfragen. 1834: Asztalos Legény Mátinovits Rudolf a Varosra valo meg érkezésével meg kérdezvén a Fatter hogy fers-rájbra jötté, mely meg kérdezettése után el tagadta ... első ejtzakán nem a herberken hanem rossz helyen halt [Kv; ACLev. Kül. Perc. 14].

2. kikérdezés, megvallatás; interogare; Ausfragen, Ver-hör. 1833: Köblös László a Groff Bánfy Györgyné asz-szony eő nagysága Gombási Szolgáló embere ... meg hűtelte-tése s kérdezettése után vall e' szerint a kérdésekre közönségesen [Gombás AF; DobLev. V/1201].

megkérdezettett (vallatás rendjén) kikérdezettett; care a fost întrebat (la interogatoriu); (während des Verhörs) ausgefragt. 1808/1809: Szembe hivatattak az Udvarhely városi Elöl Járok ... nem küllömben a bé panaszoltattott Pataki István is. A' kiknekis Név szerént elő Számláltat-ván a meg kérdezettett Bizonyságoknak nevei [Szu; UszLt ComGub. 1753u].

megkérdezettik 1. nyilatkozattételre szólíttatik fel; a fi întrebat cu privire la ceva; zur Äußerung aufgefordert werden. 1745: Uyabban hirt tévén Citator Vr(am) az J. ő

kg(ne)k, maga el jött előre és a kapuban alván, meg kér-deztetett hogy ha repellálé, vagy admittallja a Divisiot, mellyre az J. ő kglme á bé jövetelt meg engedé [Torda; TJKt II. 74]. 1796: némely rossz erköltsü Cselédjei is a' Panaszlonak azon Bornak meg italában reszeseknek talál-tatván. Ezen cselekedetéről T. Ambrus Gedeon Uram a Consistorium által megkérdezettvén, azon Bornak meg-i-taláb(an) a' mennyibe részesnek esmérí magát, nem vala-mi különös máliciából, hanem egyenes Barátságí Confí-déntiából v(al)lotta meg a' Petségnek^a felszakasztását [Récse Sz; KCs. — ^aA hordón lévőnek]. 1817: Ifju Le-gény Lakatos Márton és Hajdon léány Szekeres Kata, jo lelki ésmerekek szerent, meg kerdezettvén ... tiszta és erőltetés nélkül valo hajlandóságokat vallák égyamát iránt [M.bikal K; RAK 139]. 1837: (A) Czéh mestereknek számadásaik meg vizsgáltsanak ... a Czéh mesterek, a gyűlésből ki léptetettek, s jelenlétek nélkül közönségesen meg kérdezettek ha nem lenne é valamely Tagnak valami észre vétele [Kv; ACSzám. 114]. 1844: először a' jártatás-ra a' nevezett föld színére két Commetanúsok elő állítat-ván meg kerdezettetik ha valyon azok közül valamelyik ellen nints é Ki fogása [Makfva MT; TSb 57].

2. kikérdezettik, megvallattatik; a fi interogat; ausge-fragt/verhört werden. 1814: Ezen ... Tanuk ... mindnyajan az irt petségnek erejével mi előnkbe törvényesen idéztet-vén, meg eskettettek meg kérdezettek és vallottanak min-dekben a meg irtak szerint [Dés; DLt 56. 29]. 1832: Mikor ... Felső Sinfalva részére a Tanu meg vallattott egyedőle vagy több Vallokkal edgyütt kérdezettett meg hát az Authenticationkor a fel olvasott vallomását a' Tanu helybe hagytaé vagy nem kömyül állason a Tanu vallya meg [Asz; Borb. II].

megkérdehet megkérdezhethet; a putea întreba; fragen kön-nen. 1625: Bodo ferenc uramat hon ne(m) talalta(m) hogy meg kerdhessem ha felel felesége felől ugi kellett mind az kettőt hino(m) [UzSt 93a]. 1824: a' városiak között meg-himlőzettekéről soknak nem tudok végire jámi, ha bé volta-nak è oltva, mert tzedulajok nintsen, 's arról a' Chyrurgu-sokat sem kérdehetem meg, mert azok ... távul laknak [Dés; DLt 993 Dr. Soos Márton physicus a városi tanácshoz].

megkerekélt (élőfát) kereken lehántol; a cresta inele (în scoarța copacilor), a coji de jur imprejur (un copac); (Baum) ringsum abrinden/schälen. 1771: a' mi fa a' lábán állis, azis mind meg vagyon kerekítve s jobb részt kiis van aszalva [Redulest H; Ks 93. XIX. 6]. 1778: Láttam szölleiben Diofának a tövit meg kerekíteni a véget hogy ki száradgyan, de ki vitte véghez azt nem tudam [Korona MT; Told. 79]. 1784: feles élő fákot a' midőn érkezünk ezen helyen fejszével meg kerekítettünk és ki száradott, annak utánna azon száraz fákot ... a' Bányászok el hor-dottak [Vormága H; JHb XXXIII. 36].

megkerekített kereken lehántolt; (copac) cojit de jur imprejur; ringsum abgerindet/geschält. 1784: az oltatol fogva miolta elein fel fogták^a, mindenfele Nemzet szaba-doson hordotta, a' meg kerekített, és meg száradott aszszu fákot [Vormága H; JHb XXXIII. 36. — ^aAz erdőt].

megkérel megkérel, bocsánatot kér; a ruga insistent/cu insistentă, a cere iertare; erbitten, um Entschuldigung bitten. 1791: Látam hogy Filip Csukur a pinczébe bé me-

gyen egy lapoval, és egy tömlővel egyenesen az hordozah tolvaj társai, kün lesik, kit meg szolítván hogy a pinczenkben mit keres északának idején hazunkban bévivém, regvelig ott tartám regvel pedig masok is magokat interponálván, és ők is mind hárman minket meg Kérelvén, mind hogy az Atyám igen jámbor ember volt nekik meg is engedet [Sebeshely AF; JHb Koman Sztenuis (59) jb vall.]. 1812: a Grof megbetsülte és ha megharagudott a Groffné mindjárt megkérelte, de semmi foganatja nem volt kérésének [Héderfája KK; IB. Bali Jánosné Kis Ersébeth (44) grófi mosóné vall.].

megkerenget (élőfát) kereken lehántol; a coji de jur imprejur (un copac); (Baum) ringsum abschälen. 1804: Drentye Mitru a' Battyával Drentye Vaszelival ... maga egyebet ezenn a' helyen nem dólgozott, hanem tsak a' nagy fákat imitt amott meg kerengette, a' fel fogas helyein 's szélein levő fákat meg keresztezte [F.berekszó Sz; Bfr II. 12/7 Avasán Togyer (70) col. vall.].

megkeres 1. (elveszett dolgot/állatot) felkutat (addig keres, amíg megtalál); a da de urmă, a găsi (un obiect/animal pierdut); (verlorengegengene Sache/Tier) aufspüren. 1570: Hogy My az El wezet lwnak Nyomat wyweok az My hatharwnkbol wermessy hatharra, Es, oth az wermessyeketh ki hyvok, Nygh Emberth Erezzenek, kyk az Karos Embernek azt mondak, Jm kyzek vagyunk Segythsyget melled adnunk Myndenwt Keresd megh a my hatharunkon, falwnkban, Hazvknal, pynczekbe, kerthekbe, Istalonkba(n), Merth mynekwnk ez theorvynywnk [Bongart BN; Besztl 77 vallatol jel. Dob. megyéhez]. 1591: Sas Georg wallia Indulank hogi keresswk az gilkost, tehat egi kertbe vonta megh magat: ki vonuk onnat es az Capitan kezebe aduk vizza terenk hogi megh keresswk fegiueret, es azon helien talaluk megh swueget, es egi veres zekerczet, ahonnen ki vonúk eo magat [Kv; Tjk V/1. 163]. 1597: az kaptalan meg hagyja hogy paytaba hún, meg keressék, ha lowat vagy egyeb marhat találnak, de semmi fele Marhat ne(m) találnak [Vessződ NK; JHb XXIII/3]. 1604: esmet Théorek Janos megh ter, mo(n)da az Gergely Marto(n) hazanal, megh terejk adgiatok egy gjertiat, merth egy iuhot veztettem el keressm megh [UstZ 18/143 Michael Peter de Ilke^a lib. vall. — ^aUlke U]. 1636: monda(m) Kovaczy Mihálynenak, az szalagh partha eo el ne uezze(n), mert megh keresik [Mv; MvLt 291. 72a]. 1763: jertek keressük meg az ökrit [Udvarfa MT; Told. 44/15]. 1776: Kimpian Vaszilia nevű Vinczelérje 20 szál Gómbölyég szőlő karot Lapott, mellyek ... midőn meg kerestük volna, világosan megis tonáltottak [A.kápolna KK; BK. Dikuj Szávu (30) jb, zsítár vall.].

2. (végig)keres; a căuta (temeinic); durchsuchen. 1584: Ilona Zekel Marton felesége wallia, Elseoben mikor chehi Caspar az Darochy Istwanne hazara leowe Eyel ... giortiat Atta(m) neky hogy mindenevt megh keresse ha kit talal, Az haz heian Nezegetet es vegre zablias kezzel gyakdosas es fel hania az Agyat [Kv; Tjk IV/1. 345]. 1669: Ott, édesem, az asztalok fiában meg kell keresned, ha vannak levelek, és tedd el őket [TML IV, 467 Teleki Mihály feleségéhez, Veér Judithhoz]. 1705: (A vizaknai emberek) suspicálódtnak, ha egyéb levelet nem hoztanak-e az magyaroknak, aminthogy minden köntösökben megkeresték, de nem találtak egyebet [WIN I, 406]. 1730: mindenütt meg keresők ... de suhult sem találak [Marokhá-

za K; Ks 4. VI. 20 Andreas Burján (30) zs vall.]. 1786: mikor az Mlgos Uraságok az magak számakra kortsomároltattanak és árultattanak az magak italakra sem engedte az Uraság hogy italt tartsanak az Thoroczka Lakosak, mellyet Házonkent meg kerestének, és ha tanaltanak el vették az Szegenységtől ha tsak egy fertálljnyit kaptanakis nállak [Torockó; TLev. 4/13. 47].

3. át/kikutat; a căuta cu de-amănuntul; durchforschen/suchen. 1632: gianakodnak hog' barani bór uagion az keglmed hazanal hogi miért mentvñk toluaiul hatalmasul hazara, es ne(m) hagia haza tajat megh keresvñk, hane(m) be futamodua(n) hazaba hog' pallossat ki hozza ellenvñk, en ug' jõuek ki hazatol [Mv; MvLt 290. 91b–2]. 1781: minden gunyájok s also őlődzetek(ne)k Párkányait is megkeresvén, de semmi Portéka az irt két férfinál nem találtatott [MNY XXXVIII, 210]. 1838: minden ottan lévő embereket, kik azon szálláson voltak úgy engemet is meg motoztanak, meg kerestének [Nagylak AF/Ne; Dob-Lev. V/1221. 5 Nemt(elen) Heresztesán Tvirille (56) vall.].

Sz. 1775: más Szemibe meg keresi a szálkát magájába pedig nem a gerendát [K; CsV].

4. előkeres; a căuta dintre mai multe lucruri; hervorsuchen. 1570: Byro vram Thanachawal Egetembe keressék megh az Orzagh vezegeset arról hogy az Mely varas vagy falw egyk Masiknak Nyomast Nem adhat, az sem Tar-tozyk adny Lam eo Nag az Bachyknak Nyomast Nem ad Monostory feolden, Anynewal Jnkab az varas Nem adhat [Kv; TanJk V/3. 16a]. 1586: monda Elek Janosnak Igyarto Georgy Kerlek zereteo Janos Vram hogy keresd meg az Ados lewelet, had Iriuk hatara Mind ez Mostany fizetest, s mind ez eleőt valórt [Kv; Tjk IV/1. 550]. 1659: az ide alább megfirt clavis szerint, mely Kegyelmednél is megvagyon, csak Kegyelmed keresse meg, írhat Kegyelmed [TML I, 385 Rhédei Ferenc Teleki Mihályhoz].

5. kikeres; a căuta in ceva; heraussuchen. 1592: Egy Missilis, Meliben Vrnk resoluulta az Articulusnak Sullios értelmet a' Jobbagi kereók feleol hogi az kereó fel, keresse se mutassa meg, Az Biro zolga adassal tartozik [Kv; DiósyInd. 62].

6. felkutat vkít; a căuta pe cineva; jn aufsuchen. 1573: Margit Rab Balasne Azt valliah hogy az gazda hon Nem volt hane(m) az vtan erkezyk meg Mond nekyk ahlw lo vram keressetek meg ha az en hazamba leot, Mert en Nem lattam [Kv; Tjk III/3. 197]. 1582: Julia Zemetbiro Gergelne wallia minden Gialazatos zidalmokat teot^a Igiarto Georgiön ... es azt monta hog kwrwas, es vgian meg keresy A' fattiat [Kv; Tjk IV/1. 69. — ^aRengeo Anna]. 1597: Paztor Mihaly ... wallia Veres Pal ... kerde keonywes zemmel hol wagion az leany ... monda hogi beonnyal higgie wallahol leze(n) az orzagban megh keres(m) [Kv; Tjk VI/1. 83]. 1598: Chjere Miklosne Anna azzonj ... vallja ... mikoron haza felé Akarh volna Jeonj Istwan deak, Akkor latam hogy Zilagy Istwan az puskat kyt tartya vala az Ablakon S vgy mongya vala Istwan deak leoj megh esse lelek kurwafia ... aztis mongya vala Istwan deak im hozzam leowel de megh latod ... hogy megh ma ha hetted Ajto ellen lezis de megh kereselek [Kv; i. h. 233].

7. felkeres, meglátogat; a vizita (pe cineva); besuchen. 1566: Szulimán császár ... mikor a Száva mellé szállott volna, a király^a nagy szép készülettal, magyarországi főfő urakkal és erdélyi főurakkal ... császár hagyása szerént megkeresé nagy bizodalommal [ETA I, 24 BS. — ^aJános Zsigmond]. 1657: dajkám ... marusszéki székely asszony,

jó énekes, jó hajdútáncos katonaaasszony volt, kinek sok jóval voltam azután, mert midőn házas-gyermekes ember voltam is, élt sokáig és gyakran megkeresett [KemÖn. 36]. 1669: Im Vesselényi Pál uram levelit küldtem Kegyelmedhez; mindazonáltal maga is hamar megkeresi Kegyelmedet, mivel ismét ma indul meg [TML IV, 454 Székely László Teleki Mihályhoz]. 1751: Az Angyal beszéli vala Uj Király születet volna ... Jo volna hát meg keresnünk Néki ajándékot vinnünk [Hétfalu Br; EM LI, 124 betl. játék]. 1780: egy híres Riszta nevű Tolvaj gyakran Szokta Ettzakánként meg keresni s latogatni Rekittyán Drágujt [Fintóág H; Ks 113 Vegyes ir.].

8. vkihez fordul (vmilyen ügyben); a se adresa cuiva (intr-o anumită problemă); (in irgendeiner Angelegenheit) sich an jn wenden. 1581: Ertyk eo kegmek ... hogy Az Monostory vcza chiordayat Az monostoryak be haytottak, Byro vra(m) eo kegmek lattassa megh, honnet leot Az behaytas, ha az my hatarunkbol haytottak be, legie(n) gongyok eo kegmeknek rolla, es keressek megh Az vrokat felölle [Kv; TanJk V/3. 242a]. 1587: Az kapu zamoknak le zalittasakor kerestwk volt megh Ziluassy vramat es Lupsay Menyhartot, vittwnk nekik Naranchot es Geztenyet teott fl. 1 d. 50 [Kv; Szám. 3/XXXII. 8]. 1602: Clara Rel(i)cta Casparis Herczegh ... fassa est Amikor az hazat veottem ... nem eram fel az Arra megh fizetset hanem Kathonay Mihaly Vramat keresem megh es kerek keolchicon penzt teolle ... Amelj napra Atta vala azon napra megh vim neky [Kv; Tjk VI/1. 586]. 1629: kerdem twle miért kerte megh azt az Jozsagot mert ahoz Verek volna az azt sem tudom sem hallottam, maga volt gondviselem rea, mihent megh kereset ertettem, hogi Keme(n) Boldisar Uram Valaha foglalta vagi birta volna csak egi Oraigis az Frataj^a Jozsagot [Zsuk K; SLt A. 44 Paulus Suki de Suk (80) vall. — ^aK]. 1734: Tudom azt nyilvan és bizonyoson hogy edgyser megh kerestenek bennünkét hogy Segittség(e)t tennék az Somkuti Házhoz fa hordással [Nagynyfres Szt; TKI Kardos László (50) lib. vall.]. 1804: azon Jozságnak viszsza váltása iránt Dosa Gergely Ur a' fenn irt vásárlókat atyafiságoson meg kereste és meg szollította volna, meg egyezett akaraból léptenek vala olyan egyezésre [DLev. I. VIIIA. 23].

9. felszólít; a soma, a cere cuiva in mod categoric să indeplinească ceva; auffordern. 1621: Kayanton lako Dako Mihalyt megh keresuen biroūal az bironak az ki megh kerte adtunk d 12 Az Relatoriatolis annyit kellett adnunk d 12 [Kv; Szám. 15b/VII. 25]. 1756: En eleget urgealtam a Birot hogy menyünk és keressük meg Keregutz Györgyét [Bencenc H; Bk. Tot Marián (37) jb vall.]. 1799: Processuális Szolgabiro Tek. Szenpali Sándor Ur ez fránt meg is kereste Migs L. Báro Szentkereszti György Ur eő Nságát, hogy most a Zálogos Contractust adja elő [Ne; DobLev. IV/819 Szántó Sándor nyil.]. 1833: Horváth György Suc-cesorit meg kerestük ... hogy a Városnak Téglá vető hely-re nagy szükségé lévén Cserélnek el^a. A' kik is látván ezen Szükséget a ki Cserelésbe meg egygyeztek [Dés; DLt 904/1831 mell. — ^aA birtokukban lévő földet].

10. (hivatalos eljárás elvégzésére/eszközlésére) felkér; a ruga (să primească o însărcinare); a sollicita (efectuarea/ executarea unei proceduri oficiale); (zur Durchführung eines amtlichen Verfahrens) auffordern/ersuchen. 1820: Aláb Supscribált Regiusok adgyuk tuttára mindeneknek, mostaniaknak és jövődobélieknek hogy ... midőn volnánk Nemes Torda Vármegye allkerületiben Nemes Eger-

begy^a Mező Várossaba az egyikünk Nemes lako Házánáll, meg keresenek bennünket ... Vitézlő Tolvaj István és Ferentz Kaplár (így!) őkegyelmek ilyen okon^b [Tolvay lev. — ^aTA. ^bKöv. az ügy előadása]. 1833: Alább irt tanubizanságatt tészek arról, hogy meg keresse engemet itten Aranyos Székben Sinfalván lako Nemes Pétki János Uram ... arra kéré, hogy Szokott jussom letétele mellett mennék el itten ... Lako Nemes Pétki Sámuel Uramhaz tsak ugyan az irt Falubann Lako Nemes Szabo György Uramhaz ... mind közlőbb valo Vér Atyafiakhoz, és adnám tudtakra^a [Asz; Borb. I. Fogarasi Huszti István falu hites Jegyzője. — ^aKöv. az ügy részl.].

11. hivatalos szervhez/felettes személyhez folyamodik; a apela la un organ oficial/la un superior; sich an ein amtliches Organ/einen Vorgesetzten wenden. 1571: azon keryk eo K. Biro vramat varoswl hogy eo maga Zemely zereit keressek megh eo Nagat kyt az vrsten az orzagnak feyedelmevl rendelt Es ... keoneregyen Ez Mostany kewant Summanak leh zalittassa feleol [Kv; TanJk V/3. 40b]. 1573: Nem tartok semmy ellent benne bathor megh keressek az feiedelmet belőle [Szúv; Beszlt 3750]. 1583/XVII. sz. eleje: De elseoben harom forintigh ualo dologert, egyik az masikat Biro Vram eleybe ne lntesse, hanem az Ceh eleiben: Mert ha harom forintig ualo dologert igienesen Biro Vramat keresi megh elseoben, es az Vegezest altal hagia, Az birsaga Eötuen penz legien [Kv; MészCLEv]. 1592: zollank eg' massal hogy mi Alard Mathet keressök meg ezert, miért hogi ő vala Capitan Vram atta Biro, meg keresök Alard Mathet, azt monda hog' ő mosta(n) ne(m) esketet, mert ne(m) parantsolta Capitany Vram | Alard Mathet meg keresim, zollek uele, hog' volna az elsozori esketeknek hogi adnak meg az en foldem [UszT]. 1790: Endrédi Josef ... Szabo Mester legény midőn a' tisztelt Plebanus Ur ajánlása után is üres válaszzsal jött volna viszsza a' T. Káplán Urto, meg kereste a' Kolosvári Tkts Nemes Magistratust Instantiája által is nem boldogulhatván tzéljáb(an), olly vélekedés(en) kezdett vala lenni hogy talám ... Testimonium nélkül is által jöhetne a' Reformata vallásra [Kv; SRE 265]. 1802: (A gub-tól) oly kegyes rendelést vettünk, hogy Ngdsat^a keresnök meg, a ki a szükséges rendelést meg fogja tenni, a mint bővebben meg tettik az ide zárt ... Instantiánkra irt Válaszból [Torockó; TLev. 10/8. — ^aGr. Teleki Domokos főispánt].

12. keresetet indít vki ellen, beperel vkit; a intentia o ac-tiune/un proces; gegen jn eine Klage anbringen/mit jm einen Prozeß anfangen. 1584: Botha Iános ... vallia, Hal-lotta(m) hogy igy zidta Danch leorincz Viczey Andrast, The roz eb ha kezembe Akacz ketteő zakaztalak Andras egiebet Ne(m) zollot, hane(m) chak ezt Noh Leo-rincz Ne(m) zidlak megh en, de meg lad hogy megh kereslek erette [Kv; Tjk IV/1. 360]. 1612/1613: megh lattiak az Essez kurva fiak, hogi az kik engemet abban a roz hirben kevertenek megh keresem őket erette [Szászssbor SzD; KJ]. 1628: őtett az eő Jozagabol Nagi Jlosuarol potentiose ki tuttak ... meli Jozagba giermeki uta(n) Jussat preddendalna, meli ki tudasert az ki ki tutta volna megis keresne [SzJk 29]. 1752: szembenis sokszor hallottam hogy vetettek néki, Jobbágyi sorsát, és oláh Nemzeti, melyre csak vállat vonított, s halgatott, és Senkitis ezen objectionért sem Falu székín, sem a' Nemes Vármegye előtt meg nem keresett [Menyő Sz; Ks 101]. 1763: hamis az az Relatoria mellyet Pápai Uram irt, tudgya meg hogi

megis keresem az hamis hitért [Udvarfva MT; Told. 44/15]. 1840: Ferenczi Károly Urís méltatlanul gyanakodik réám^a — házam Népére — mely gyanuért a' maga rendin meg keresni el nem mulatom — tessék utánnom Eskettetni, hol-jártam az irt. időben [Dés; DLt 277 Balogh László foly. — ^aGyújtogatás vádjával].

Szk: törvénnyel ~. 1603: Ezokaert semmi úton ö kk varossúl el szenüedni nem akaryak, hane(m) töruennyel erette mentel hamarebb rolla meg keressik es erdeme szent, az fel szedet satzra es az izonnyü költsegek mi volta szent meg büntettessek [Kv; TanJk I/1. 453]. 1640: bizonyos vegezsesem es kedtessem volt horvat Benedekel az kaptalan Fejer var megyebely jozagunk felol egi masal eo kgme violallta azt az contractust es vegezest eo kgmet torvennyel megh keressm [Káptalan AF; KCs IV. 153 Nehai Sarady Tamasne Barrabassy borbara tiltakozása]. 1723: bizony meg keressm torvennyel eo kgmet az magam bestelensegemert karomert [Darlac KK; ApLt 1 Apor Zsuzsanna anyjához].

13. (igényt/követelést) keresettel/perrel érvényesít, keresettel/perrel igényel/követel; a cere (satisfacerea pretențiilor) prin act procesual; (Anspruch/Prätention) durch Klage/Prozeß fordern/verlangen. 1570: Koppány Iérinch vallia, hogy mykor Kys Myhal feleséget megh fogtatta volna, sok embernek volt ados kyk kerte volt etet hogy megh keresne rayta [Kv; TJK III/2. 157]. 1645: az Berczen innet valo kgltet teób hataraiz regen my hatarunk volt azert az Urunk által azitis Jeóuendeoben megh keresseők es nem engedgieők bimi sokaigh [Szentjakab TA; Told. 27]. 1700: Aknaj Gergely Deak Ur(am) solemniter Protestal ni sit serum költseget farattsagat az Aknai Forumon meg keresni: es eo kme(n) eset potentiat hogy penzet le tartotak [Dés; Jk]. 1749: Lakatos Mihály, András, és János fenyegetnek Protestatiojokban, hogy azon rajtok esett gyalázatot, ugymint Repetitio^a nem hagyák abban, hanem fejek fenn állásáig tisztességeket, és becsületeket meg keresik annak rendes uttyán [TKI gr. Teleki Ádám tiltakozása Kraszna m. előtt. — ^aFöldesurukhoz jb-ként való visszavételük igénylését]. 1751: Szolga Biro Ur(amnak monda, hogy meg keresi a maga ártatlanságatt [Csapó KK; Berz. 12. 92/203]. 1758: hogy ha ... Nobilitaris Curiajais el égne, minden a miatt történhető kárait eo Nsaga Kegyelmeden fogja meg keresni [Mv; Told. 47/51]. 1780: ha továbbá is ezen dolog el nem igazítodik, osztán ne tulajdonítsa nékem Exclád hibául, ha igasságomat maga uttyán kéntelenitem meg keresni [Szamosfva K; Born. XXXIX. 51 Josintzi Sándor lev.].

Szk: törvényesen/törvénnyel/törvény útján ~. 1575: Mostan az Donatariusok es Contradictorok keoziben egebet Nem zolunk, hane(m) ty kegek Eleot Solemniter p(ro)testalunk, hofi akar Mint forogion eo keoztek az per, De Minekwatna az genealogia dolga Teorweny zerent keozitwnk veghez megien ... Nem Engedywk senkinek Meg keresswk teorweny [Kv; TanJk V/3. 118c]. 1795: ha Szüretig kezemhez nem kaphatam a pénzemet kételen leszek a Törvény uttyán meg keresni, Interestivel együtt [Szentbenedek SzD; Ks 34 Szásznyfres I. 8 gr. Komis Zsigmond kezével]. 1833 k.: Férjem ... a kezén levő jóvaimot Fizesse ki Különb(en) protestálok hogy ezekre s minden engemet illetőkre olly gondot viseljen hogy az üdö haladásával ezeket Törvényesen is meg keresni el nem mulatom [Usz; Borb. II Válfélben levő aszszony panaszirata].

14. (kereséssel/nyomozással) megtalál/kézre kerít; a pune mina pe cineva, a prinde; jn dingfest machen. 1570: twgia Mykor az Gergely new legen ely zaladot volt Gywlay Myhal hazatwl, kesen Esthwe Jwot volt Be az ew hazaba ... Es harmad Napigh lakot nala hogy nem Mert feleségehezis Menny feltebe hogy megh keresik [Kv; TJK III/2. 164]. 1593: az haram Jobagiok mely foghadásokat hogy ha megh ne(m) allananak es az Eö kgiek neüe aloll el zöknenek, tehát my közesek arra kötöttwk maghúinkat hogy megh keresswk Eöket es foghua ezen helyre hozzuk az honnat most ki vizzwk [Perecsen Sz; WLt].

15. kiválaszt; a alege; auswählen. 1620: az mufti monda Te légy székelij vajda, és te keresd meg az országban mind az magyarok közül, ki légyen vajda és az százszok közül is [BTN² 394].

16. megszerez; a obține; verschaffen. 1657: Nyavalyás Szabó Gergelyné nénéd reménkedik az Istenért is, hogy reménkednél Kemény János uramnak ó nagyságának, hogy lenne kezes érette, mfg a sanczát meg keresné, mert hiszem csak az ónodiak is nem hagynák ötet s gazdag atyjafiai is vannak [TML I, 92 Teleki Jánosné fiához, Teleki Mihályhoz].

17. ~i az alkalmatosságot alkalmat keres vmire; a căuta prilej pentru ceva; zu etw. den Anlaß suchen. 1662: a török nemzet az ó okos ravasz természeti szerint a nagy alkalmatosságokat gyakrabban megkeresvén, szokta elfoglalni csak könnyű munkával s nem sok vérrel a nagy derék erősségeket [SKr 622]. 1766: (Teleki Ádám generális) beszélt: öfelségének valaki azzal adta volt be, hogy a tarsolyába nem nyúlhat a kövérségnek miatta. Azért is — úgymond — megkerestem az alkalmatosságot, s mikor öfelsége kiment a kertbe, akkor én is kimenvén, öfelségének egy instantiámat insinuáltam s szemeláltára a tarso lyomból vettem ki [RettE 202].

megkérés 1. (pénz)felszedés; percepere, incasare; (Geld) Erhebung. 1586: 18 Junj voltanak Az summa pensznek meg kerese koran, Biro Vram Thanachival egi- etemben az Thanachj hazznal ebeden volt Negi tal etek [Kv; Szám. 3/XXIV. 21].

2. (jobbággy)visszakövetelés; repetitio, revendicare (a unui iobag); (Leibeigener) Zurückverlangung. 1572: Ez vigezis leóth azon Nap Mel nap az para(n)tsolattal valo meg kiresre az bezterchej byro az ket Jobbagioth meg Adta vala ... Ennek bizonsagara Atta(m) az en leweletem mellet pechete(m)mel megis ereossitedtem [Szűkerék SzD; BesztLt 3717 Almadj Andras Zwlkereki kezével].

3. visszakérés; cerere de restituire; Zurückforderung. 1800: Leikem Barátom távol légyen, hogy a Pénz meg kérésért meg neheztelyek, s te se neheztelj meg hogy most neked eleget nem tehettek [Torda; DobLev. IV/833. 1b].

megkeresés 1. felkutatás; căutare; Aufsuchung. 1677: Ha hol pedig a' Városokon, vagy azoknak hóstátiban a' Fejedelmeknek fizetet hadai lévén quartélyban, az elvesztet marhának nyoma oda vitetnék, azoknak előtők járói ... meg-engedgyék afféle marhának meg-keresését szállásokon [AC 231]. 1762: mikor az Nmes Magistratus-tól exmittalt személyek bé keredzetek volna a mostani A. lako hazánál az elvesztett portékáknak meg keresésére azokat szitta, ijjesztette, s nem mérték az p(rae)tendensek bé menni [Torda; TJKT V. 85].

2. elnyerés; dobindire; Gewinnung. 1620: az fejedelem is előállott és oratóiott tött. „Engem — úgymond — Magyarország hiútt, nem magamtól indultam. Azért ihon ma az kegyelmek szabadságában vagyon, valamint kegyelmek feltalál az kegyelmek szabadságának megkeresésében és tartásában, kegyelmek azt kövesse ...” [BTN² 405].

3. tudakozódás; informare; Erkundigung. 1596: Az penig az en zolgam meg betegedűen testamentom zerent Jamborok előth mind(en) marhaiat hatta az en gonduselesemre es Atthyaphjai zamara meg keresesemre Ertem penig hog azok az meg Jrt marhak ez al peoresnel vadnak [Uszt 11/43].

4. vkihez való folyamodás; adresare (cuiva); Anrufung. 1823–1830: Az árestálás s egyéb szükségben a prorektor megkeresésére a Városi Tanács vagy kommandáns tartoznak segítséget adni [FogE 232].

5. felszólítás; somație; Aufforderung. 1802: (Az) adosságnak ennyi részben meg fizetésit, akár mint igyekezék magáról el hártani, és az Executio Cassáltatása kérésével, a Creditor Urat azon hibás repulsionak oka adása meg keresesire utosítani, aztott mind azon által a mostani Törvények fenn állása mellett, és meg Sértődések nélkül meg nem nyerheti [Torda; TLT Közíg. ir. szltan Gálffy Joseff vice ispány kezével].

6. keresettel/perrel való igénylés/követelés; revendicare pe cale juridică; Beanspruchung/Verlangung durch Klage/Prozeß. 1592/1594: ez hazban valo igassagomat igit mutogatom es magiarazom megh, hog' az en gazdam azzonnak az Attia Andras Kowachi vagion immar 16. eztendeye hog' birta elteigh s mind en post mortem Andrae Kowachi meli ellen te soha sem Contradicaltal, sem p(ro)testaltal sem epiteseteol nem inhibeatalt, nem ellenzetel hanem mostan latod hog' megh epitetem ... zeretned az ep hazat melinek megh kereseseben ninchi fundamentomod es Corruat keresetod Cum poena si Juris erit [Kv; RDL I. 63]. 1714: En ... Nagy Enyedi Borberek Dánielné Cserei Ersébeth Solemniter protestalok; mint hogy az Istennek Sullyos itileti naponként Hazánkban Sullyosodik, ha dolgainknak el igazítására, magam Jussonnak megh keresésére bé nem mehetnék Nagy Ajtára, Miklos vár székre; ne légyen késő ez utann is ... az minket illető Just kikeresni, s ki venni [DobLev. I/87].

Szk: törvényes ~. 1792: a mái Gázlászról, és Gabonábann tett kártételeknek Törvényes meg keresését maga uttyánn revindicálni el nem mulatom [Ádámos KK; JHb XIX/35].

7. átv megtalálás; găsire; Auffindung. 1570: akaratyokat egybe Igenesithwen, Megh gondollyak eo K. Ez Ideiglenis Menyke karok es gonoz dolgok az Igeneltensegbeol haborgatasbol leotennek, Melynek ely Tauoztatasaert leh zallasaert, Es az Igenessegnek zeretneinek Bekesegnek megh kereseseyert eo k. Ezeleot valo Igereteket Jobbitiak megh illen modon^a [Kv; TanJk V/3. 21b. — ^aKöv. a részl.].

megkereset meg/kikeresés; căutare; Aussuchen. 1677: Levelek repetálásának s' meg-keresetinek processusa [AC 262].

megkeresgél megkutatgat; a scotoci; durchstöbern/wühlen. 1737: Constál az világosan, hog' az Incák Góntzi Ersébeth és Székelyhidi Anna midőnn az A-t ... ittasson

találták volna, egjjet mássát tölle el-vették; és mindenét, Nadragát és egjéb titkosabb helyeit meg-keresgéltek [DobLev. I/260].

megkereshet 1. felkutatthat; a putea da de urma cuiva; aufsuchen können. 1582: Besan Anna vallia Rengeo Anna Azt(is) mondotta hog' Lator Igiarto Georg, es Nemis Agalhatna lambor ellen, Megis kereshetnem a' fattiat [Kv; Tjk IV/1. 69].

2. ~i mindennapi kenyérét a-și putea cîștiga piinea de toate zilele; sich das tägliche Brot verdienen können. 1831: tanult kotsis létedre miért nem állattál kotsisnak több jövedelmed lett volna ... miért kívántad a puha életet, mely mellett igazán a minden napi kenyeredet sem keresheted meg? [Dés; DLT 332. 22].

3. keresettel/perrel igényelhet/követelhet vmit; a putea revendica ceva pe cale juridică; etw. durch Klage/Prozeß beanspruchen/verlangen können. 1587: az Deway Kalmar haza es Egyeb hazhelyekben Minden Eoreoksegekben ki (!) most az Bizonsagh Be Nem hozna, Eggik az masikult megh kereshesse [M.palatka K; JHbK IX. 23]. 1671: Ha peniglen másoknak javokat, vagy magokat ki-adván, és az Articulusok ellen extorquealták szabadossan hogy megkereshessék az brevis processuson ... arról concludaltunk ugy, hogy az illyenekről irt Articulusok in vigore maradyanak [CC 67]. 1798: Tek. Kováts Justina Aszszony fenn hagyván a reportatiot maga részéről az iránt, hogy két antiqua Sessioi helyett nova Sessio adattatván ebbéli megkárossittatását kereshesse meg, ugy egyéb meg terheltesét is s maga insinualt raportatioja mellett megigazit-hassa [Gergelyfája AF; DobLev. IV/797. 26a]. 1814: Személyem és Betsültelem Securizáltatása ... addig is meg eshessék mig Törvény uttyán személyem és Betsültelem meg sértésit meg kereshetem [Torda; TLT Praes. lev. 136 Fodor Mihály ügyvéd panasza Csipkés Albert ügyvéd ellen].

4. behajtat vkin vmit; a putea incasa ceva de la cineva; etw. von jm eintreiben/fordern können. 1637: Ezek az szemeliek ... semi nemw injuriat nem patralnak, ha penigh Injuriat patralnanak fejeken maragianak erete ... ket szaz forint legien az kötele ha valamelyk fel ez Contractust fel bontana az fel bonto felen az megh alo fel Egi vicze Jspanal es egi szolga biroval Ezen levelnek vigoraval megh kereshesse, mely ellen se Contradictio se inhibityo se repulsio ne obstalhasson [K; SLt D. 10].

megkerestet 1. addig kerestet, amíg megtalálják; a pune (pe cineva) să caute ceva pină se va găsi; aufsuchen lassen. 1614: (Mihály vajda) Báthori Boldizsár testét is, kit Báthori Zsigmond tirannice elrejtett vala, megkerestet és Fejérvárat ország előtt nagy tisztességgel eltemetteté [BTN² 48]. 1619: Nem tudom, ha megadta-é^a Nagyságodnak azt az leveletet vagy nem? Ha meg nem adta volna Nagyságodnak, szükség megkerestetni [i. h. 248. — ^aSimon Arbonach].

2. kerestet; a pune (pe cineva) să caute; suchen lassen. 1582: Jgiarto Janos ... vallia ... Eztis hallottam hog Igiarto Georgy Hegedws Mihálnenal halt volna, mert mindeneot megh kerestette volna Az Annia de sohol nem talaltak [Kv; Tjk IV/1. 73–4]. 1778: (A) Levelet ... meg keresttem az Postán de nem tanálták [Sáromerke MT; TSb 18 gr. Teleki Sámuelné Bethlen Zsuzsanna lev.].

3. előkerestet; a pune (pe cineva); să caute printre mai multe lucruri; hervorsuchen lassen. 1570: Ertyk eo K. az

Serfeozew Marthon dolga feleol az ew felsege paranczolatyt, Mely Byro vramnak es az Tanaczknak szoly ... ha vagion valamy priuilegiom Arrol, kerestesse megh biro vram ... vigek ala eo felsege Eleyben [Kv; TanJk V/3. 7b]. 1580: Az my az idegen Aros nepek felöl valo dolgot illety vegeztek eo kegmek hogy Biro vra(m) az protocolomot vetessek (!) elő es kerestessek megh es a zarent mennje(n) elő benne eo kegmek mind Górógek Brassayak es egieb Idegenek elle(n) [Kv; i. h. 210b]. 1609: mynd(en) leueleit meg hanyattia s meg kerestety, ha talal arra valot, Eoreo-mest io szyuel meg adgia [Csapó KK; BLt].

4. megmotoztat; a pune (pe cineva) să percheziționeze; durchsuchen lassen. 1618: Az persziai hírek igen sok külömb-külobbképpen forgattak eddig beszállyván az had táborba, az két beglerbéget előhívatta az vezér és arestálván őket, megkerestette szolgálival és szepetjébe leveleket, az kazul pasával való praktikájokat ott találták meg: azokat ott maga sátora előtt vagdalták le [BTN² 170].

5. felkutattat; a pune (pe cineva) să dea de urma cuiva; aufforschen lassen. 1570: kerem Az ertt k. hogy k. kerestesse meg es k. Agya kezbe^a [Sajó BN; BesztLt 50 Lucas Thewy Casparus Zwch beszt-i bíróhoz. — ^aA jb-okat]. 1573: Frathay Janosnak egy zolgaya volt ky vagdalta volt egy zolgamat az legenye megyen hozzu theleky ferencz hazaban Ennekem Izenith hogy Jeoieon el eo kegme es kereztesse meg ... vgi menek oda ... Az eo kegme Izenetyre es hywattalyara [Fráta K; SLt S. 12]. 1619: Másnap ... igen jó reggel felkelvén azt az Szokoli Györgyöt azon Horváth Mártonnal megkerestettem és bizonyos helyet rendelvén neki, hozzám hívtam [BTN² 306].

6. (hivatalos eljárás elvégzésére/eszközlésére) felkérte; a ruga prin cineva (să primească o însărcinare); (zwecks Durchführung/Ermittlung einer amtlichen Handlung) ersuchen lassen. 1814: (A) Possessorok megh kerestetének bennünket, Törvényes Exmissionknál fogva avégre hogy egy bizonyos Executiot tennék meg [Asz; Borb. II].

7. határt kikerestet/mutatatt; a pune (pe cineva) să caute semnele de hotar; Grenze/Feldmark aussuchen/beweisen lassen. 1829: Buza, és Török buza Szántó földek régi igazi metajokat nézetnök, kerestetnök meg, és jegyeztetnök is ki vagy gödrözzessel, vagy hompozásokkal [Karácsonfva MT; ToldNy].

megkerestetik 1. felszólíttatik; a fi somat; aufgefördert werden. 1812: Héderfái Ref. Pap és Tisztelendő Esperest Molnár György ur ... megkerestetvén önként elmondott kemény Húte után vall [Héderfája KK; IB].

Szk: hivatalosan ~. 1831: Titt Cameralis Chirurgus Vajna Janos Ur ezen Biztosság által Hivatalosan meg kerestetik, hogy azon Gubanan környül állásairol, amit tudhatna, maga Fassioját tenné meg [Dés; DLt 332. 24].

2. (hivatalos eljárás elvégzésére/eszközlésére) felkérte; a fi rugat (să indeplinească o procedură oficială); (zur/um Durchführung/Ermittlung einer amtlichen Handlung) aufgefördert/ersucht werden. 1794: Meg kerestetünk Nemes Donath János Uram Mltg(o)s Uradalom egyik krajnikja által hogy az V. Brádi^a Communitásnak Instantiájában ki tett Czikkelyeire közönséges Vallatattást vinnék véghez [Ks 81. 57/56 hiv. — ^aH]. 1805: Fégyeri Dis-unitus Diaconus Avram Déák panaszoll, hogy a' Felesége híttetlenül el hagyta ... Meg kerestetett ez iránt a' Processualis Szolgabiro Ur, hogy az irt aszszonyt intse meg a' vissza menetelre [Füzsed H; JF 36].

3. folyamodvánnyal megtaláltatik; a fi sesizat in scris; durch Berufung/Ansuehung gefunden werden. 1794: mivel a' Mélt. Suprem. Consistorium ezen tzelra^a maga kegyes segedelmet ígérte, tehát egy instantia által kerestessék meg [Kv; SRE 317. — ^aA templom fedele javítására].

4. bepereltetik, perbe fogatik; a fi chemat in judecată; ver/angeklagt werden. 1704: Szász János ... nem ad crimen laesae maiestatis, hanem ad notam infidelitatis^a kerestetett és sententiaztatott meg [WIN I, 118. — ^aNem felségsértés bűnében, hanem hűtlenség vádjával]. 1779: mi városostol azért soha azon károsaktól meg nem keresttünk s péréltettünk [BfN Bh-i cs.].

megkeresztel 1. a boteza; taufen. 1623: Tudom hogy Olah fiu ez az Vrkon Jstua(n) mert az Keresztsegeben en leök kerozt Apia, mikor megh kereztelek [BLt 3 Istuan Kouaczj Szent Martonj^a (60) vall. — ^aCs]. 1671: Oláh Esperestek és Papok kisdedekeket meg nem keresztelnének, mint büntetessenek [CCI]. 1731: a gyermek pedig elevensegb(en) lette, vagj halva azt bizonyoson ne(m) tudom A Pater ... fel is küldte hogy ha a gyermek elevensegb(en) lesze(n) meg keresztelly(e) [Mv; Told. 76]. 1772: Rusznak Mihály ... szájából hallottuk ezt mondani hogy ő tsak akkor volt a Templomba mikor megkeresztelték és a Feleségével a Templomba össze eskették [Dés; DLt 321. 82b Petrus Jakots (53) ns vall.]. 1775: hogy meg keresztelték, a szokás szerint meg akarta kántálni a (kereszt) komákat [Szentlélek Hsz; HSzJP Susanna Némethi, Johannis quondam Ventzel Consors (85) lib. vall.].

2. keresztvíz alá tart; a boteza, a supune botezului; über die Taufe halten. 1761: holt meg a Somai Sándor úr leánya Terézia Gyermekegyben holt meg szegény Most éppen 17 esztendeje, hogy megkereszteltük vala, sokan voltunk s igen jó kedvünk volt akkor [RettE 123].

3. vmilyen névre keresztel; a boteza, a da cuiva un nume la botez; irgendeinen Namen bei der Taufe geben. 1701: kedves feleségem ... hoz a világra fiat ... Keresztelte meg tiszteletes Szathmári János uram a Farkas utcai templomban Györgynek [Kv; KvE 241 VBGy]. 1704: Ma reggel híva Haller György uram a kisleánya keresztelőjére mint atyafit Kit is felkísírvén a templomba, páter Szunyog megkeresztelé Annának [WIN I, 258]. 1807: Kis Mamának ma délután egy fia lett szerentsesen ... az új vendéget meg keresztelték Istvánnak [Dés; KMN 374].

4. néven nevez; a menționa numele; etw. beim Namen nennen. 1768: Az Excessusok a falu akarattyából adattak fel; ki volt ennek inditoja, és iroja nints meg keresztelve [Nagyajta Hsz; JHb XVIII/29].

megkeresztelés botez; Taufe. 1658: Jvan Fraczilla gyermekinek megh ne keresztelésivel vadoltatik a' papjok Popa Alde és ugyan ennek attjának nem comunicálásával [UF II, 194]. 1785: mivel a' Hostátban gyakran éjjel is vagy terhes betegeknek meg látogatásokra, vagy pedig az olyan Kisdedeknek meg keresztelésekre, a' kik halo félben vagynak és a' kiknek kereszteletlen è világból kimulások nem kevés nyughatatlanságokra lenne a' Szüléknek; meg kívántatnék, hogy ezen negyedik Papnak a' külső Templomnál lenne lakása [Kv; SRE 241]. 1831: a nevezett Dis: Unitus V. Esperest Ur a Dregán Vonutz Gyermekeinek meg keresztelésiről semmit se tud [Dés; DLt 332. 10].

megkeresztelhet a putea boteza; taufen können. 1657: az lengyel urak ... elviselhetetlen exactióval terhelik vala^a ... istentelen módokat keresvén nyomorgatásokban, többek közt egy gyermekét meg nem keresztelheti vala, nem házasodhatik vala nem temetkezhetik vala különben: mindentől külön-külön exactio [KemÖn. 292. — ^aA közakokat].

megkeresztelkedik 1. megkereszteltetik; a se boteza; getauft werden. 1710 k.: Atya, Fiu, Szentlélek, egy bizony örök Isten nevében (melyben én is megkeresztelkedtem), annak dücsőségére és annak segítségé által légyen ez az frás [BÖn. 403].

2. felveszi a keresztiséget; a se face creștin, a se creștina; die Taufe empfangen. 1710: csak az egy híres Csonka Bék marada meg, kinek ... hírt visznek a szolgálai, hogy már a német megvette a várost ... elfogják, s a herceghez vizsik. A herceg Bécsben küldi, ott kereszténnyé leszen, megkeresztelkedik, maga a római császár lévén a keresztatyja [CsH 194. — 1686-ra von. feljegyzés].

megkeresztelt I. mn botezat; getauft. 1814: Arról, hogy a' meg keresztelt Urfitka törvényes születésű ne lett volna, ő Nagysága nékem semmit sem beszéllett [Mv; TSB 51].

II. fn keresztvíz alá tartott gyermek; copil botezat; der/die Getaufte. 1833: a' meg keresztelték(ne)k születése, és meg kereszteltetésének napja ... jegyeztessék fel [Vaja MT; HbEk]. 1863: Megkereszteltnek neve András Ilona kettős [Bh; RAK 87].

megkereszteltet 1. a boteza, a supune botezului; taufen lassen. 1670: Édes Komám uram, az fiam betegeskedvén, megkereszteltettem, de Kegyelmed képebeli az öreg Fodor István volt [TML V, 58 Nalácz István Teleki Mihályhoz]. 1674: Anno 1645 die 8 Decembris kereszteltettem meg ez Sárika nevű leányomat [Kv; KvE 190 LJ]. 1749: meg akarván kereszteltetni az Fiatskánt Kérem azért Atyafisággal Bátyám Vramot, azon terminusra ne terheltessek magais meg jelenni [Zsibó Sz; Wlt Wesselényi István Wesselényi Ferenchez]. 1817: Ezen Totné egy Fiatskáját akarja Somlyon meg kereszteltetni [M.patak Sz; BfN Máté István vall.].

2. vmilyen névre kereszteltet; a face/cere să fie dat cui-va un anumit nume; auf irgendeinen Namen taufen lassen. 1705: Bethlen Sámuel uram is ma keresztelteté meg a kisfiát Farkasnak [WIN I, 555]. 1747: A 1747. 7. Aug. adott az Ur Isten égj Léányzót kitis meg kereszteltettem Agnesnek [Arkj 47].

megkereszteltetés megkeresztelés; botez; Taufe. 1782: a' melly gyermek noha eleven született, de ... látván ök hogy nem volna életre való, és ugyan azért siettenek volna is meg-kereszteltetésével [Km; KLev.]. 1833: a' meg keresztelték(ne)k születése, és meg kereszteltetésének napja ... jegyeztessenek fel [Vaja MT; HbEk].

megkereszteltetett kereszttségben részesült személy; persoană botezată; der/die Getaufte. 1794: parantsoltatik ... Hogy a' meg kereszteltettek(ne)k, Ösve Eskettek(ne)k és el temettettek(ne)k száma az előnkbe adattatott Norma szerint készen legyen [M.bikal K; RAK 8]. 1833: Mídon törvénytelen ágyból született magzatok kereszteltetnek ...

ha a' meg kereszteltetnek Attya esméretes s a' magzatot magáénak lenni esméri, az ő neveis jegyeztessék fel [Vaja MT; HbEk].

megkereszteltethet a putea supune botezului; taufen lassen können. 1674: Anno 1665 die 16 Octobris egy leánymagzatot adván az Ur őfelsége, az mely születésekor meghalván, melyet meg sem kereszteltethettem [Kv; KvE 193 LJ].

megkereszteltetik kereszttségben részesítetik; a fi botezat; der Taufe teilhaftig werden. 1676: Kedden virradolag adta Isten Apafi Mihály fiamat Fejérvárott 18. Octobris a bokályos audentia házban kereszteltetett meg Toféus Mihály által [AMN 215]. 1677: a' mostan választot kegyelmes Fejedelmünk^a a' minemű Religioiban meg-kereszteltet, és ez ideig édes Attyától neveltet, azon Religiojában mind holtig áthatatosan meg-maradgyon [AC 34. — ^aRákóczi Ferenc]. 1831: Varosi Dis: Unitus V. Esperest Tisztelendő Pap Peter cö Atyaságahaz Requisitio bocsátatik ezen Biztosság által ... mely szerint arról, hogy tavally Őszszel a Dregán Vonutz Gyermeke mitsoda Nap kereszteltetett légyen meg, ezen Biztosságot tudositani ne terheltetnek [Dés; DLt 332. 10].

megkeresztiez (határjelölő fát) keresztjellel ellát; a însemna cu o cruce (copacul de hotar); (Grenzbaum) mit einem Kreuz versehen. 1746/1831: mentünk al olah Zádoki határ szélybe egy bükfa alá, melyet megis keresztetkez [M.zsákod U; EHA]. 1763: mely erdőnek metaja a' mint be fordul a' Remetei erdőre a' patak martban meg keresztiezünk egy alma fát [Gyertyános TA/Torockó; Bosla]. 1773: innen mégis alább menvén más Cserefa fiatal mellé a' mellj egyenesen az határ szélyén ál, ezen az részen, a' töve fel van hompozva, és meg Keresztieze [Vaja MT; Told. 3a]. 1782: meg keresztiezének ... a Boros erdő véginél egy Bükfát az ut mellett [Tarcsafva U; EHA]. 1804: Drentye Mitru a' Battyával Drentye Vaszeli maga egyebet ezen a' helyen nem dőgozott, hanem tsak a' nagy fákat imitt amott meg kerengette, a' fel fogás helyein 's szélein levő fákat meg keresztiezte [F.berekszó Sz; BfR III. 12/7 Avasán Togyer (70) col. vall.].

megkeresztiezett 1. kereszttel megjegyzett/jelölt; insemnat cu o cruce; mit einem Kreuz bezeichnet. 1693: Az Varbeli Pinczekben Ezek az meg jegyzet, vagy meg keresztiezet borok jutottak az Relictanak az nyil szertent [Ne; DobLev. 1/38. 14].

2. határjellel ellátott (fa); (copac) prevăzut cu semn de hotar; (Baum) mit Grenzzeichen versehen. 1725: nap Kelet felől való szeleinn ezen erdőnek Metalis gödre, és meg keresztiezett s jedzett fái vadnak [Ménés MT; BK]. 1732: Kaszalo Rét határa edgy meg keresztiezett vatzkor fa [Szászstjakab SzD; TSB 51]. 1747: metaja terminalodik a Berczre ki járó utnak Teke felől való tetején álló, két meg keresztiezett nagj Tölgy fába [Nagyida K; EHA]. 1751: A' Tsűr helyly ... két egyenlő részekre szakadott, mind két oldalon meg keresztiezett élő fákkal, a' gödrin pedig fel ássott ... tsutkokkal ki metasztatván [Koronka MT; Told. 31/4].

megkeresztieztet (határjelölő fát) keresztjellel megjelöltet; a pune (pe cineva) să marcheze cu o cruce (copacul

de hotar); (Grenzbaum) mit einem Kreuzzeichen bezeichnen lassen. 1751: ki tsinálván egy Metát, a' hol lehetett Ekével meg borozdoltatván, a' hol pedig meg borozdolni nem lehetett, bizonyos élő fákat meg keresztetettvén, és a' mellett bizonyos Tsutkokat is fel ásatván [Koronka MT; Told. 31/4].

megkeresztetetik határjellel megjelöltetik (fa); (despre copaci) a fi marcat cu o cruce; (Baum) mit einem Grenzzeichen bezeichnen werden. 1743: az Erdő széljében tsapanolagh vagy háram fák keresztetettének megh [Kál MT; Berz. 2. 41/124]. 1751: estenek a' Metak a' Nagy Plesugan alól valamivel, az holott is Határ Dombok erigáltattanak, és bizonyos fák meg keresztetettének [Koronka MT; Told. 31/4].

megkérlet 1. kéréssel megkerestet vkit; a trimite pe cineva cu o rugămintă la cineva; jn mit einer Bitte aufsuchen lassen. 1590: Chiazkaj Gall firtatta volt, melj nagy karara eoneki ez az Jenge Benedek leot volna hogy három eokret lopta volt el teolle es az Jenge Benedek ebben semmit ne(m) tagadot, hanem megh kerette hogy magat hadna megh engedtelni, karat heaba(n) ne(m) hadna [Kv; Tjk V/1. 53]. 1604: Ez ket megh nevezett eórekség h kozt való biradalm(m)ra mikor joettek volna jamborokkal megh kerettem hogy ott ne hatalmaskodgianak ghatot keótenek raita" [UszT 18/175. — "A folyón]. 1614: Boldisár Deak Uram ... mikor hozotis marhat nem az en hazamhoz hozta ... hanem az Baczy Janos hazanal deponalta és ő dispensalt belőle, ő tudta hova költette, hanem az után keretlet meg engem en nem tudom, mint hogy akkor sem(m)i köteleselem hozza nem volt [Kv; RDL I. 8]. 1657: Megkértemttem vala Szapiát is, kinek vala egynehány száz lovasa és dragonya is, hogy segítsen [Kemlr. 315].

2. feleségül kérést; a trimite petitorii (la cineva); um js Hand bitten lassen. 1635: Azits tudom hogy ezt az Feleséget megh kerete, megh cziak pendelye sem uala, hane(m) mingiarast Gallert kulde neki ingnek [Mv; MvLt 291. 47b]. 1641: Az Inctus igh replical, nem allok el Jo Susanatól, hagi azt feleli hagi nem szeret, mert en akkoro(n) legitime iambor nemes emberek által megh kerettem giórom es ajandekom mosta(n)nis oda vagion [SzJk 55–6]. 1674: die 29 Septembris, Szent Mihály napján kérétem meg, és aznap az régi jámboroknak szokások szerint lött kézfogásunk is [Kv; KvE 190 LJ]. 1686: kérétem meg, Kolosvaratt lako B. Nagy Ferencz Ura(m) hajadon leanyat, Katát [PatN 48a]. 1705: Ugyan ma az úr egy Szentkirályi nevű szolgájának, ugyanitt az udvarban lévő Gombás nevű leányt megkértevén ... odaadák, és ugyanakkor az esketés is megfőn [WIN I, 392].

Szk: házastársul ~. 1711: (A cár) A fiának, kit holta után successomnak denominált, az új császár, Carolus felesége testvér öccseasszonyt kéréti meg házastársul, és nagy királyi pompával lakadalmaznak [CsH 471].

3. ~ik egymást házastársul kéréti egymást; a se cere in căsătorie; um einander freien/werben lassen. 1631: latam az mi hazunk eleót hagi alnak uala s hat be kezdőneóitek s mondom nekiek hogy Istentelen kuruak ty megh sem kerettetek egymást, s monda az legeny ... meggies falua(n) eskette megh egy haromszeki pap [Mv; MvLt 290. 246b].

4. visszakérlet/követeltet; a cere inapoi/a revendica prin intermediul cuiva; zurückverlangen lassen. 1591: En teollem kerete Geórgy Gereb vram egj Sewteó Peter neuy

Jobbagiat megh, melljet Kereztúr falúa vegebe zallita [UszT Sas Matthias Gagj lofó (36) vall.]. 1604: Az wasas zekeretys Tarnocz wram En welem es kazas mihalual kerete meg sas farkastol [i. h. 20/319 Ambrus Istuan Zent abranj biro vall.]. 1619: Czieh Lazlo wrunk parancziolattiaual kerette uolt megh ... Kopacz Miklos neuu Jobagiat Zent katolnait ki w neki lopasaert feje keoteot Jobagia uolt mint hagi akasztó fatol ualtotta uolt megh [Szentkatolna Hsz; Berz. 15 XXIV/9]. 1623: egi czekekali^a Varga alias Biro Miklos new iobbagiat kerette uolt megh Zeredaj Janos Deak Vra(m)tol [Berekkeresztúr MT; Berz. 12. 92/24. — *AF]. 1625: iot uolt az en feóldemre az In(ctus) feóldérol egy Bogatj Geórgy Neuu Jobagj ... tollem az orzag Constitutioia szerint megh kerete [UszT 30].

Szk: parancsolattal ~. 1621: Hogi Bóldi (!) Kelemen parancsolattal Jobbagiokat kerete megh, annak el igazitasaban del vtan eo kemek Tanaczul ben leue(n) hozatta(m) eo kemeknek ket ejtel bort ... /20 [Kv; Szám. 15b/IX. 204]. 1628: Kouaczi Istuannak egi Magiar Orzaghy Istuan neuw feie keóteótt Jobbagia, az Gal Peter Vra(m) feóldén léuen, melliet parancziolattal megh keretett volt teólle, es megh ne(m) adott volt nemw nemw Jussat praetendalwan hozzaia [Mezőmadaras MT; Berz. 12. 92/99] *pecséttel ~. 1590: ment egy feóldemre onnan el hozta kez megh Aratott búzamoth vgj mint hat kalo(n)giat melliet megghis kerette(m) pecziattal, megh ne(m) Adta Engedetlen lett az tftzarto peczetinek, Az buzának el hozasaerth hatalo(m)nak mondom, beczyewel kewano(m) megh teolle es az peczetnekis engedtellesen vagion Annakis terhet varom [UszT].

5. magának kérést; a cere pentru sine prin intermediul cuiva; für sich verlangen/bitten lassen. 1650: Ezert kellett citaltatnom az Jket in anno 1648 Kerezteleo szent Janos nap tatay, hagi kerettem volt meg ket Leanyak Autorsagat ugi mint Nagi Annanak Nagi erszoknak ... mind Eoroksegekkel cum suis pertinentys [Újszékely U; UszT 8/64. 71a].

6. (kölsönt) visszakérlet; a cere restituirea prin intermediul cuiva; (Anleihe) zurückbitten lassen. 1586: Biro vram adot volt az drabantoknak ... f 1/50 kit en twllem meg kerete eó kegme f. 1/50 [Kv; Szám. 3/XXIV. 33].

megkérletés feleségül kéréstés; cerere în căsătorie; Ehewerbung. 1582: Beregzazy Lukach vallia, Az eotheuos legeny enneke(m) eochem, Meg ertem hog hazasulando Zandeka volna Az vtan oda hiwatta hozzaia Zeoke Mihaly Az Azzont, es az eochemetis, Es Az eochem vg monta meg Zemteol zembe az Azzonnak hog zamot Ne tarchon hozza, mert Nem Akarna el venny, mert még ez Ideg az meg keretesnek rendelt Napiat mindenkor mas Napra halogattad [Kv; Tjk IV/1. 66]. 1598: Balassy Palne orsolja azzonj vallja ... Annak vthanna az megh keretes vthan, esmet egy hettel leowenek Jde, es ott voltunk vachyaran Barbelj Ferenczenyent ... es akkoronnis eleoteonk minth vy hazas emberek eólelgette chyokolgatta az leanth [Kv; Tjk V/1. 238].

megkérletik 1. felkérletik vmire; a fi rugat (să ...); aufgefördert/ersucht werden. 1835: Megkérletik a Bároné Tisztye, hogy ő Nságának jelentse, hogy a' Kandiásokra nézve tégyen rendelést, hogy a régi usus szerint a' 30 xrt fizessék meg a Tiszt. Papnak [Választú K; MNy XXXVII. 120].

2. (birtok) vki számára igényeltetik; a fi solicitat (o posesiune) pentru cineva; (Besitz) für jn beansprucht werden. 1677: némelyek ... a' háboruságnak alkalmosságával kényszerítettének ki-bolygani és bujdosni az Országból, kiknek el-veszet hireknek praetextusával, jóságok, vagy csak simpliciter valakiktől el-foglaltatott, vagy pedig meg-kéretet, olyaktól kiknek egyébiránt azoknak életekben semmi jussok hozzájuk nem let volna. Végeztetet ... a' Jóság ... restituáltassék az igaz Haeresnek [AC 102–3].

megkérettet feleségül kéret; a cere in căsătorie prin cineva; um jn werben/freien lassen. 1776: Azt hallottuk, hogy Groff Lázár János urfi meg kértette Groff Kornis Anna Kis Aszszont, a Groffnéól Kornis Ferentzné ő Ngátol, Ttes Henter István Uram által [Egrestő KK; GyL].

megkérettetik felkéretik/szólíttatik; a fi rugat/solicitat; aufgefördert/ersucht werden. 1797: Mi ... meg kértettvén Nagy Enyedi Tktes Szántó Sándor Ur által a végre, hogy el menvén Elekesre, ottan Also Fejér Vármegye Fő Birája ... Időző petséttye ereje mellett tennék egy Törvényes köz Tudakozodást [DobLev. IV/783. 1a].

megkerget 1. (egy darabig erősen) kerget/űz; a fugári; (eine Weile) verfolgen/nachjagen. 1598: Borbelj Janos ... vallia Hallottam ezt Erdelj vramtol hagi monda az zolgai-anak Eregietek hozatok be lassam kichiodak azok az kik cooze haborottak de senkit ne banchiatok Mikor oda mentek volna az zolgaj vgj megh leoweoldeztek es kergettek volt hagi en meteltem kj az nylnak az vasat s mostis en giogjitom [Kv; Tjk V/1. 245b] | Eyel halla(m) hogy az meneslofakoth megh kergetek, Regel ki menek hat megh holt egy benne [UszT 13/63 Laurentius Eghei de Zentegihazas olahfalda lib. vall.]. 1600: Forras Janos Dezemery Mikola Vram Jobbagia ... vall ... egy nehany vttal megh kergettek eoket az hajduk [Kv; Tjk VI/1. 594]. 1679: itt ajtonb(an) hogy Kgmed laszlot ki küldötte volt a minap, egész falu hallatara a' Büköczök meg fenyegettik öllissel az olta soha bizony annyit tehetsigem nincsen hogy ki küldhessem mert nem mér mert Jonuczekot ketszer vagy haromszor kergettik meg ... fegyveres kezzel el vötték előllök az marhat [Ajton K; WassLt Ebeni Éva lev.]. 1766: gyere vigy oda aki meg kergetett engemet hogy adgyak neki enni had erje meg vele mig e vilagon áll [Szilágycseh; BfR 104. 2 Joan. Sárközi (24) zs vall.]. 1790: Toldalagan lako Kosztán Nyikulaj ... itt kúrú bé nem meszünnön szemével nézte, hogy ... ő Kegyelmet meg kergették [Toldalag MT; LLt 10/2]. 1841: láttam hogy a kantzsa tsikba a Butsi ur lova ... jattsiságból meg kergeti egy jukba el törte a lábát [Dés; DLt 1541. 2b].

2. elkerget/űz; a alunga/fizoni; vertreiben/jagen. 1550: Jartak az Cylla mezőn barmotys őriztek rayta ... myndenkor walkayak byrtak es ... megh kergettek az monostoryakat rola es az pyspek földere estek által barmokkal [MNY XXIV, 292 G. hwnyadj de borsa^a jb vall. — ^aK]. 1619: Az én uram minden végházaiban való vitézinek meghadta, hogyha csak két vagy három latrot meghallnak is, hogy alámennék odafelé, mindjárt ... felüljenek ... s megker-gessék [BTN² 189]. 1741: dézmálásnak idején az öreg Vass Gjörgj Csokorlánt meg kergette vala, es nem hagia hogj dézmállyan [Mezősályi TA; Ks]. 1758: Gyermekek korunkban azon Joán nevű Ember sok izben a Gyümöls-

ről meg is kergetett [Galgó Sz; JHbK XL/1]. 1767: (A földnek) egy vad tseresznyefa volt a belső borázdájában, arról sokszor meg is kergette Boldisár György termésének idején az reája menő Inakákat [Göcs MT; VH].

3. megszaszt; a pune pe fugă; in die Flucht jagen. 1807: estve sétáltunk — de az eső meg kergetett megis vert jotskán [Dés; KMN 367].

megkergettetik futásra kényszerítettetik; a fi fugărit; in die Flucht geschlagen werden. 1662: Az vármegyének ... gyűlés tétetvén, az egész vármegyén nagy panaszkodás vala: ki hogy jobbágyitól megkergettetett s futva szalasztatott, s ki hogy nagyon megfenyegettetett, szidogattatott volna [SKR 516].

megkérhet 1. felkérhet vmire; a putea cere cuiva ceva; auffordern/um etw. bitten können. 1896: Téged arra kérek, menj fel Teleki Samu grófhöz ... beszélhetsz vele s megkérheted, álljon mellénk s az októberi felolvasáson vegyen részt [PLv. 186 Petelei István Jakab Ödönhöz].

2. (birtokot) kikérhet/igényelhet; a putea solicita/reven-dica (o posesiune); (Besitz/Gut) beanspruchen/ausbitten können. 1650: az Alperesek allattak hogy igenis megh kerhette, mert haborusagos idő leue(n) az Attiok szolgált rolla^a [Keresztúrfva U; UszT 8/64. 76. — ^aA jószágról].

3. visszakérhet/követelhet; a putea cere inapo; zurück-verlangen können. 1616: Egi Kouaczj Tiadar neuo ember ... szabad akarattia zeorent ada es valla eo magat eorokeos Jobagiul fiurol fiura Az vitezleo Also Balasfalui Cziereni Farkas uramnak, Belso zolnok varmegye feo Jspannianak ha valamikor ... el búdosnek es el Jdegenedny akama Thehat ... minden nevel neuzendo Szabad Heliekreol, szabad varosokbol ... megh kerhesse kj uehesse mint saját eorokos Jobagiul [JHb].

4. (kölcönt) visszakérhet; a putea cere restituirea; (Anleihe) zurückbitten können. 1659: Az asszony ő kegyelme pénzét ma is sollicitáltam Szőlősi uram által Örömet tallért adnának két forintért de én el nem veszem, hanem mivel megadásának holnapról való elhaladása az asszonynak nagy kárára lenne, inkább magaméből megadom, hiszem azután is megkérhetjük [TML I, 404 Rhédei Ferenc Teleki Mihályhoz].

megkerít 1. (kerítéssel/fallal) körülkerít; a ingrádi (cu gard/zid); umzäunen/mauern. 1653: hozattam egy ormos koporsó-követ Kolosvárról ... melyet hogy haza hozának, az én temető-kertemben letéttém. Mert egy darab földet vettem vala ... melyet palánkkal meg is kerítettem vala héjazatosan, szépen [ETA I, 122 NSz]. 1662: Melly vár^a a városnak közepette, kerekded formában nagy erős kőrá-kással és kőfallal lévén megkerítve, azon nagy kőfal kerítéséhez környül egyenlő mértékben öt igen nagy kasamátás, reguláris, földdel megtöltetett, fekvő bástyakkal lévén környülvétetve [SKR 415. — ^aA váradi].

2. (kergetve) bekerít; a incercui (fugăind); (jagend) umkreisen/stellen. 1604: mikor nekwnk Jromos Lukacz meg monda hogy ot wadnak az raczok, Sakodon^a latokis hogy weczkere^b Jöddögelnek, hat egi felől meg kerítotték, ketten walank ... el futamodnak, en Be dölek egy giepnw gaspar az Erdő fele foga hat ötöt el Ertek [Rava U; UszT 18/139 marossj Janos Rauay lib. vall. — ^aM.zsáköd U. ^bVécke U]. 1696: Kovács Jánosne más felől kerüle és az Pasztort mikor szintén haza jutt vala megh kerítették és

ujj kezdék verni osztán az Pásztoris ugj kiálta Tolvajt [Mikháza MT; Berz. 17. XII]. 1710: Már közel vala az erdő, én arra sietek vala; a több törököt látván, az az első nem bír velem, szélt fogának a mezőn, hogy megkerítse nek [CsH 229]. 1769: mi Határ pásztorokul haton ... midőn meg hallottuk volna hogy a Falu ökrit szinte a Határ közepire bé hajtottak volna a tilalmasba oda mentü(n)k s az ökrököt meg kerítvén midőn hajtani kezdtünk volna a mellett vala pásztorok nem támadtak fel [Bögöz U; IB. Kis György (40) szabad személy vall.]. 1810: meg kerítvén a' sertést a' Diszno Dinye között, a' fejsze fokával meg ütöttek [Déva; Ks 116 Vegyes ir.].

3. (hadat) bekerít/körülfog; a incercui (o armatā); (Arme) einkreisen/schließen. 1710: Thököly azonban ilyen practicát cselekedék: bal kézzel a mi hadunknak vala egy csereklés, hosszan elnyúlt oldal, amellel feles tatárokat s kurucokat küldte a mi jobbszámunkra, hogy megkerítsen bennünket^a [CsH 226. — ^a1690-ben].

4. elfog, kézre kerít; a prinde (un fugar); js habhaft werden, jn handfest machen. 1728: két Aranyat ígertem nékie ... arra nagy örömmel fogadá, hogy Circiter három négy napok alatt meg keritti s incaptivállya többire őket [Légen K; TL. Szilvási Boldizsár gr. Teleki Pálhoz]. 1751: egj el szökött Jobbágját meg kerítvén egj uj Aba Köpenyeget el ránított tölle s békét hagjott néki [Marossztkirály MT; Told. 29].

5. (ellopott állatot) előkerít; a gási (un animal furat); (gestohlenes Tier) finden. 1768: Jól ismértem, úgy mint a magamét azt a szürke kantzta lóvat ... mind az előtt, hogy ell lopák, mind az után, hogy meg kerítette vala [Kovácsna Hsz; Szentky Fr. Kis (29) jv vall.].

6. megszerez; a procura; verschaffen, erwerben. 1879: Tuba Lidit nem olvastam. A Havi szem(le) nem jár Csikinek, csak mutatványszám van neki belőle ... Megkeríttem valahonnét [PLev. 41 Petelei István Jakab Ödönhoz].

megkerítés körülkerítés; ingrádire, imprejmuire; Umschanzen. 1662: oskolára ... iskolákra ... a városnak minden utcáinak jó gondviseléssel tisztán, sáros helyeknek jó töltésekkel való tartására, árkokkal, erős sáncokkal való megkerítésébe és az kapukra való gondviselés a kevés idő alatt virágozni ... kezdett vala [SKR 421].

megkeríthet 1. (hadat) bekeríthet/körülfoghat; a putea incercui (o armatā); (Heer) einkreisen/schließen können. 1710: generál Faberit hozák ide commendánsnak, addig húzá-halogatá, holott mind Cskban, mind Háromszéken ... mind itt Brassóban feles lovas rác hadak valának, s könnyen megkeríthetik vala [CsH 430].

2. elfoghat, kézre keríthet; a putea prinde/pune mina pe cineva; jn dingfest machen können. 1718: az Cziganj Gyermekeket meg edig meg nem keríthettem N(g)os Ur(am) noha váltig keresttem, ha kezhez keríttem mentést küldem [Nsz; Ks 96 Bomemisza Imre lev.]. 1762 k.: Providus Rázcos Györgyi három fiaival repetitus lévén meg nem keríthették, úgy hallatik, hogy N. Doboka Vármegyében Kalocsa nevű Helységben keringene [Dés; DLT Liber Inventionis]. 1765: Parantsolatly Valgyan az iránt hogy azon Legenyeket el fogassák, a' minthogy mi annak-utánna eleget is igyekeztünk ezen parantsolatott effectualni kéntelen lévén vélede az azon Legenyeket meg nem keríthettük [Gerend TA; KS].

3. előkeríthet; a putea gási; herbeischaffen können. 1746: ha intra 8vam Almási János Vr(am) az el tévelyedett

Lovat meg kerítheti ... tartozik az A. ő Kglme három aranyokban acceptalni [Torda; TJKT III. 86].

4. megtalálhat; a putea gási; finden können. 1811/1815: mái napig meg nem keríthetvén nemis adtam által Balás Sigmond Sogor Urammal a Vásárhelyi Daniellel való Contractust, úgy az Enyedi ház Contractussát [Szentbenedek AF; DobLev. IV/941. 1b].

megkerített bekerteltet; a dispune să fie imprejmuít/ingrádit; umräumen lassen. 1666: Dést palánkkal meg akarja kerettetni az mi kegyelmes urunk és az mikorra lesz, két-három ezer embernek kelleit ott lenni [TML III. 573 Teleki Mihály Wesselényi Ferenc nádorhoz].

megkérkedik dicsekedik, kérkedik; a se láuda; pahlen, großtun. 1598: az J vduara(n) kúúyl esett zegenye(n) az halalos seb kibe megholt, az J kezeteől mely dologgal megis kerkedett es hogy eo neky melly eles zablaia vagio(n) [UzT 13/104]. 1631: Hallottam Hamar Istoktull egj nehaniszor hogy megh kerkedett velle, hogy eo Beóruelj Istuanneuall halt, es csak kettyszer lehetett egj eyel tölle, es egjebkoris, megh kerkedett velle haniszor lehetett tölle hogj Bóruineuall halt [Mv; MvLt 290. 46a]. 1653: Pater Argentát homlokba ütötték vala, Joannes Nigert megölék a kolosvári vitézek, a többin is valami száraz ütések estenek, de nem igen kerkedtek meg velle [ETA I, 79 NSz]. 1675: (Az alperes) bizonyos számu nehezék poraranyat vévén itt az magha házánál Cementelte fel, az mint maga meg kerkedett velle, mutogatvá(n) az ötös aranyakat itt Colosvárrat [Kv; TJK XII/1. 95–6]. 1772: Vajda György Uram most recenter az árviz után sok izben által szaladván hozzam önként meg kerkedet véle hogy már küldöttem két Levelet Szebenben a fák iránt a viz el vitt [Dés; DLT 321. 78a Andreas Ispány (48) ns vall.].

megkérlelődik megengesztelődik; a se inmuia față de cineva; sich besänftigen. 1636: az ember mindjárt világra való születése után, kezeinek lábainak egyenesen való neveltetésekért, az böltsöben való le költöztetését nehezeltvén, és azon való békételenkedésből sfránkozván, rugodozván, kapálozván, az Dajkának ének szóval való rengetésével kérélelődik meg, és tzenderedik el [ÖGR Aj. 7].

megkért 1. vmire felkért; care a fost rugat (să ...); aufgefördert. 1875: Tamás Ferencz mint vevő meg kért név-alliroja György József [Madéfa Cs; Mt].

2. házastársul kért; care a fost cerut in căsătorie; geworben. 1677: A' Mely Oláh Pap ... más valláson valokat copulalna, vagy tudva, két feleségű embert, vagy pedig elragadott, s' nem pedig rendesen meg-kért személyeket büntessék ... Ország végezési szerint [AC 15].

3. vkinek megadni kért; care a fost cerut pentru cineva; jm zu geben gebeten. 1740: Makk János és Szathmári Varró Mihály atyánkfiai ő kglmektől, Instantiájok által meg kért, és rész szerint meg is adott gazn(a)k, másodsori oculatiojára exmiltátnak^a [Dés; Jk 536a. — ^aKöv. a nevek fels.].

megkértel 1. kerítéssel bekertel; a ingrádi; umzáunen. 1590 k.: penzemen vootem azt az feoldeth, Az migh Az hatara volth chiak addigh kerteltem megh [Szu; UzT]. 1591: Kerteld megh az kertet ha banod, tied az kerth [i. h.]. 1629: mindenjkfel az eo Reze Retnek hataraig tartoz-

zek megh kertelnje az Retnek gjepu kertyt mindenik felet [Jobbágyfa MT; Bállt 48]. 1656: egy halas to ... az tonak belső szeli reghi rossz kertelessel vagyon megh kertelve [UF II, 181]. 1758: Demián Mihályt Falusi Biro által ... inhiibeálták azon Ház építésétől, de amaz a tilalommal nem gondolván egy darabját megh kertelte [Galgó Sz; JHbk XL/1].

2. (falat) vesszőből megfon; a face/impleti din nuiete (perejii); (Wand) aus Ruten flechten. 1769: egy jó Új ház-at pitvarostol Kamorástol fel álitanak fel szarvazzák megh léczezik és az ház oldalát megh kertelik [Szépkényerűsztmárton SzD; Ks 39. XXIII. 16]. 1793: Talpra építetett Istáló padlás nélkül, de Tölgyfa hidlásával mindenütt egy része jól megh kertelve s belől tapasztva joll, más fele része egészen készületlen [Szer Sz; JF 36 LevK 170]. 1796: (Az istállónak) az eleje egészen el bomlott, Új talpokba és Sasokba vetetődven már az megh is van kertelve belől egyszor megh is van tapasztva [Szilágycséh; IB. Fogarasi István lev.]. 1816: Vagyon egy Bor szin, hossza 12. öl, szélessége 4. öl, fa ágakra építetve, melynek egy része megh van kertelve, és patitsolva a' más része pedig kertelen [Varsolc Sz; Bom. XXIX. 24/7].

megkerteltet 1. (kerítéssel) bekerteltet/kerített; a dispune să fie îngrădit; umzäunen lassen. 1722: az fás kertetis megh kerteltettem az kapujáig [Ks Bíró János jb vall.]. 1768: ezen tul ne tarcson számot klmed a' Torozkai Józseghoz megh se kerteltesse mert ... én el árendáltam Szóts Peter Uramtól [Szentlélek Cs; BLt 7].

2. (falat) vesszőből megfonat; a dispune să fie impletit din nuiete (perejii); (Wand) aus Ruten flechten lassen. 1844: A fűlpösi erdőből hozottat vesszőből kerteltette megh a' sellér házak oldalait [Abafája MT; TSb 22].

megkerül 1. körbejár vmit; a inconjura; umgehen. 1570: Takach Gërgh ... vallia, hogy ... Ment hozzaya Taligas Antal, Es ely hitta az Sram Isthwanne kertehez Twdoman tetelre, Mykor oda Mentek volna latot az kertben Negy gyermeket es egy falka dzynt, Az kertet megh kerwlték, De sohwl semy Reszet (!) nem latot az kerten hwl beh Mehetet volna [Kv; Tjk III/2. 174b]. 1573: Caspar Tamas Azt vallia hogi ... Eo megh kerwly az zeolet Es Mond Benedeknek, Ez Ninchen három fertal [Kv; Tjk III/3. 80]. 1585: mikoron Chionkara fel Jutank latam hogy vagj harom More egj Berczen fen Alnak vala, es vgj kemlegettenek vala. Monda(m) valkay Istwannak kwlgieönk el valakitt, Mert Amaz Juhazok minket kemlenek kwlđenk el tizenhat legent, hogj megh kereollick az Erdeott, hat mingiarast reayok tamattanak teob tarsokkal egietemben [M. valkó K; KP. Toluiall Gaspar jb vall.]. 1633: egy so(m)bat napo(n) menek en az Falabu Janos hazahoz, es az ajton szeorgetek hogj megh nissak, de az ajtot neke(m) ne(m) nitak megh hanem en megh kerwlye(n) az hazat tekintek be egy kis liukon az hazba [Mv; MvLt 290. 136a]. 1736: Az keresztjáró héten^a első nap mentünk Fenes felé, az mint az löjtő bémegyen az Gorbó pataka felé arra az hegyre ... harmadik nap az monostori templomot kerüljük vala megh [MetTr 434. — ^aÁldozásútörök hetében]. 1780: saros időben kéntelenítettnek az uton járok a kertek meggett a Falut megh kerülni [Ádamos KK; Pk 7].

2. (birtokbavétel jeleként) földet kijár; a parcurge hotarele unei proprietăți (la punere în posesie); (zwecks Besitzergreifung) Feldstück umgehen. 1588: az mint az teor-

weny talalta akkeppen sok Jambor eleot kezembe twzet wowen eowembe zekerczet, hatamra kaphat wowen megh kereoltem az en eoreoksegemet [Zsákfa Sz; Wlt Luc. Barlas jb vall.]. 1776: mikor a' Popalis Örökség consribaltatott akkor se Conscribalták Popalis vagy Ecclesiai Örökségnek, a'mellyeket pedig Conscribaltak azokat a' Falu és Papok Zaszlokkal megh Kerülték, eszt p(e)d(ig) akkor se járta ki a' Falu [Szélkút KK; Ks 48].

3. (a hóhér a bűnösrel) a város piacát/a pellengért körüljárja; a face ocolul pietii/stilpului de infamie; (der Henker mit dem Sünder) den Stadtmarkt/Pranger umgehen. 1579: Az ky az lelkewel zitkozodyk ... Az Nagy keowet keossek Nyakara es haromzor keorwlyek Megh Az piaczat velle [Kv; TanJk V/3. 185a]. 1597: haromzor kerewlyek megh az cziganak az perengert velle^a s ki keseriek a kapún, ha teőbzeor affele vetekbe(n) talaltatik sakba bútatwa igia megh az Zamost [Kv; Tjk VI/1. 98. — ^aA paráznaalkodással gyanúsított asszonnyal]. 1646: Miucl az l(n)cta in facie sedis nem tagadgia nilua(n) valo Ros celekedetit teczet azert az teorueninek hogi az ciganiok által megh kosoroztatua(n) az piaczot Velle megh kerwlliek es ki kisertessek teőbbe it ne talaltassek [Kv; Tjk VIII/4. 435]. 1664: Szekely Katha fogoly Aszszony tollas szalma koszorut az fejéb(e) nyomva az Piaczot az Czigányokkal edgyütt háromszor megh kerülvén kisirtessék ki a Váras kapuián, többé penig az Várasra be ne jőjeön [Kv; Tjk X/4. 346]. 1721: Kabai Anna paráznaságáért megh kosoroztatván a Hohérál háromzor a piaczot megh kerülvén ki kisirtessék a Városrol [Kv; Tjk XV/3. 20].

Szk: *lófarkon* ~. 1645: Miuclhogy ā fogoly megh vallotta ā Toronyba(n) hogi eo taszitotta be az kutba^a es keoueket eo hant reaja ... Teczik azert az teoruennek hogi az piacz keorül megh kerülvén velle lo farkon ... az plenger ala vitessek es ot feie vetessek [Kv; Tjk VIII/4. 47. — ^aZekel Czismasia Martont].

4. kerülvé megközelít vkit; a se apropia de cineva din/de la spate; jn umgehend ihm/an ihn nahe/herankommen. 1583: Molnos Ambrus vallia amikoron ot wolnek az thwznel chak halla(m) az chattanast hog luhos Miklos wthe Semy Iacabot, de Nem lattam hatul kerewlytey megh Vag eleybe me(n)t s vg' wteotte [Kv; Tjk IV/1. 171]. 1657: Ily tréfás dolog is esék: hogi egy kurtán az német sáncához nem messze nékitelepedvén gabonát csévelt, túl megkerülték, s lóra nem kaphatván ott megnyomták [KemÖn. 242]. 1735: az Nemes ember az Nimetet reá vivén az emberre az hová butt volt, mind ketten az embert megh kerülek s megh fogák edgjik, edgjik karját ... az Nimet erőssen megh veré [Gáncs/Csicsógyörgyfa SzD; TKI]. 1827: Mihaila protestalt; hogi néki ne mennyen a' Katona semmit sem hajta, a' Mihaila protestálására — Mihailát hátulról akarta megh kerülni [Egerbegy TA; TLt Közig. ir. 1110 Portuilla Tomok (20) jb vall.].

5. *bab* vkit (megbabonázva) körbejár; a da cuiva ocol, a merge de jur imprejur; jn (bezaubernd) umgehen. 1584: Erzengiarto Giarfas vallia, Perlek vala a' feleségemmel a' zent zeken, es mikor kwn volnank be Menek a' teorwenybe Zolta(m) de en maga(m) sem tutta(m) mit zolta(m), Mert it kwn haromzor kerewlt volt megh ez Zeold Ambursne, Es az vta(n) megh monda a' Cassay Azony, es az plebanosne ... hogi rea Nezték mikor megh kerwlt haromzor [Kv; Tjk IV/1. 256].

6. körülkerül; a da roată, a ocoli; umgehen. 1573: Kincses Ianos azt vallia ... vgi latta valamý videkbely zekeres

Emberek fely Mennek volt az Apachak haza fele az Soros (!) vton Allotak volt ky az Eoswenre az zekerrel, Azomba az Kalmanis Erkezék oda ... Meg zolitia az zekereseke Myert allotonak volna az Eoswenre az zekerrel Meg kerwltek az zekereseke az zekeret Kalmanra Mentek Es Mind ketten verek volt fawal [Kv; TJK III/3. 294].

7. *táncsal* ~ körül táncol; a *inconjura* dansind; um jn her-
umtanzen. 1736: egyik legény elvitte az más sorban álló egyik leányt, vagy kétszer tánczsal megkerülte mind közben mind kívül az két sorban állókat, azután elbocsátotta kezit a leánynak, külön kezdettek tánczolni | akkor ujjolag kétszer-háromszor az leánynyal együtt tánczolja az sorban állókat meg kerülte [MeTr 331–2].

8. *elkerül*; a *ocoli/evita*; ausweichen. 1662: Az chám is Várad alól megindulván, Gyulát alól megkerülvén, a megfirt utakon a nagy tementény sokaságú rabokkal, megbecsülhetetlen prédával székiye takarodott vala [SKr 456]. 1710: A hajdúk az erős italtól megbolondulván s a német strásját megkerülvén, olyan vakmerőképpen bero-
hanának a faluban, hogy a németek, mikor már a házakban be is mentenek vala a hajdúkban, akkor láták, mi dolog [CSH 381. — 1707-re von. feljegyzés].

9. *közrefog*; a *lua* la mijloc, a *incercui*; in die Mitte nehmen. 1763: Azutan szüntelen mentek által Moldovába ... A többi között egynehány háznép felkél és elindul. Mikor már az havason lennének, az ott strázsán lévő Bethlen regimentből lévő katonák észreveszik s megkerülik, egynehányat ellővöldöznek bennük [RtE 154].

10. *körülfog*; a *inconjura*; umgeben/ziehen. 1662: Az várason felül ... ugyanazon Körös folyó vizének egy része egy nagy csapógáttal kivételvén, a városnak felső részét megkerülvén, délről Velence nevű utcáján hozatik vala be a városba [SKr 417]. 1737: a Kornis Rétin kívül napnyugotról egy szeget, melyet kőrös környűl egy halovány kerül meg [Dés; Jk 477a]. 1768: Tudok egy Darab Szena füvet ... egy Darab helyt az fekete ügy vize kerüli meg [Uzon Hsz; Kp IV. 250 Nic. Dáner (70) pp vall.]. 1783: a' mi lako örökségünk ... ugy Circumvicinalatik hogy kőrös környűl a' Falu uttájáa kerüli meg [Várfva TA; EML Barla lev.]. 1795: a' Maros vize a' Dsep, és Sollymos között fekvő Nagy Szigetett két felőlől meg kerülvén két felé ágadzt [Déva; Ks 73. 74. VII. 108]. 1841: ezek rendre valo levágásával az Erdőt a' Vágás egészen meg kerülte [Gyalakuta MT; EHA].

11. (élőfát) kereken lehántol; a *coji de jur imprejur* (un copac); (Baum) umschälen. 1780: láttam, hogy ... Kerek kónél valo erdeibe(n) nyolcz szál fa meg vagjon kerülve; de kik tselekedték nem tudom [Tarcsafva U; Pf].

12. (elvesztett dolog) előkerül; a *se gási* (un *lucru pierdut*); (eine verlorene Sache) sich finden. 1728: Nékem egykor Szakáts Mihaly né azt mondá, Óh be jól jár Todar mivel az el veszett márhaji iránt kalkóssi tamadvan meg fognak az ökrei kerülni [Betlensztmiklós KK; BK. Tsente-ri Ferencz (40) jb vall.]. 1744: (Az idegen embert) tsak suspiciora ugj tartoztatla volt meg, hogj ha az ökrök megkerül(ne)k, botsássák el [Konkolyfa SzD; JHb 17. LXX-XIV/43]. 1746: az eltevelyedet Lo meg kerülvén az Almási vr(am) kezinel maradgyon [Torda; TJKt III. 86]. 1762: mondotta azon Pakulár az Inek ime itt a Juhod meg került [Mezömadaras MT; BK]. 1783: mondotta nekünk hogy itt bizony Nanya Makavéj járt, azért nemis más dolga én meg mondtam azon Udvari Bironak kiis magára válolta hogy meg adattnak a gyapjaim s így az

egyik gyapjam megis került [Faragó K; GyL. Oprika Lup (60) jb vall.]. 1806: a' Pap Demeter Kantzája meg is került [A.várca Sz; Bfr 130/1 Kis György (50) col. vall.] | mikor az Zállogos Contrektus meg kerül hozza adgya Bencze Miklosnok [Asz; Borb. I].

13. (hivatalos közeget) elkerül; a *ocoli* (forurile oficia-
le); (amtliche Behörde) vermeiden. 1687: Hadnagy Vr(am)

Berekszóra ki küldve(n) egj Tolvaj fogni, magát el szalasztottuk edgyetmását el hoztuk, eo kglme engedel-
méből el kotyavetyéltük mig némellyikünk haza érkezett, addig az Idő alatt (így!), a' Berekszoi Vajda, meg kerülte Hadnagy Vr(ama)t egj Tallerért Gratiát adott, és viszá adatta mindenét, melly miatt egy néhányan fogságotis szenyvedtünk [Szilágycseh; GramTr VIII. Pap István miles praesidiarius (28) vall.].

14. *kerít*, *paráználkodásra megszerez/csábít*; a *mijloci* între bărbai și femei; kuppeln. 1584: Anna Miklosy ferencz ne vallia, Monda hagione Zep Miklosnak, Megis azt mondode Miklos vra(m) hogy en keriteo vagiok, Monda: Vgia(n) azt mondom hogy te az en feleségemet meg kerwted, es keriteo vagy | Anna Iso Boldisame vallia illie(n) modot zola hagionenak Zep Miklosne, hogy hamiss hwteó volna, es hogy eotet meg kerewlte volna [Kv; TJK IV/1. 365].

megkerülés 1. előkerülés; *gäsire*; *Zumvorscheinkommen*. 1756: én mondam hallottam az Atyámtól hogy meg károsodott volna már regen egy ökör el veszésib(en); Erre Kirznyi David azt felelte hogy ha néki kalács pénzt adunk uttyában igazit ... En csak annyiban biztattam őket hogy ha jobban vegire mehetek legyén nekemis részem a marha meg kerülésiben En jól akartam vélek tenni [Roskány H; Ks LXII/8].

2. kereken lehántolás (élőfát); *cojire de jur imprejur* (a unui copac); (Baum) umschälen. 1761: Groza Triff és Groza Groza (!) igen nagy kárt tettek ... Cere, és tölgyfa erdönkb(en) á draga mak termő fákat meg aszalta, én Triffet Szememmel láttam mikor vesztegeti vala á fákat in Gosa nevű Erdönköt a Zsugya engedelmiből á féle meg kerülesekkel igen meg vesztegette Kimpián Flora [Bukuresd H; Ks 113 Vegyes ir.].

megkerülhet 1. (erdőt) körbejárhat; a *putea ocoli* (o pădure); (Wald) umgehen können. 1757: egj Fertály orára egy ember meg kerülhetné [Ikland MT; EHA] | erdő Csepleszes fel orára egy ember meg kerülheti [Nagyernye MT; LLt Fasc. 129].

2. (víz) körülkerülhet; a *putea inconjura*; umgehen kön-
nen. 1585: az gergelj vram Towa farkaban vagion valamj Rekez de My vgy Jteltik hogy Mykor az gergelj vr(am) vyze fel arrad, megj kerilhetj azt az Rekezt [Kv; TJK IV/1. 430a].

megkerülő körülfogó; *care inconjoară*; umfassend. 1812: Busta Thodomak Felesége ... visel kék veres fej-
tövel nagyon erőssen meg varrott Oláhös Inget, egy egész testét meg kerülő Oláh Fatát, ezen felyűl veres szőtt szé-
lyes rostos végű Övel keresztül van övedzve [DLt 642 nyomt. kl].

megkerültet (piacot) körüljártat; a *pune* (pe cineva) să
inconjoră (piața); (Markt) umgehen lassen. 1670: az
captiva harom napokon ki ki hozattatva(n) az foghazból,

elseőb(en) mind az három napokon az piacztot megh kerülte(n) velle az Czigány ... erősse(n) megh verettesek [Kv; TanJk II/1. 759]. 1745: Sárvári Bota Mária Captiva Meretrix ... elsőben a Plengeren, Mint afféle Szokasos Bestelen Kurva Kemenyen meg vesszőztessek, azon tul fel koszuruztatván a Piacztot a hoher haromszor kerültesse meg véle, az után ki kisirtetvén az Varosrol ... Ugy el távozzon, hogy soha többé ezen Hellysegeben Ne láttasson [Kv; TjK XVI/5. 4–5].

megkerültetik 1. körbejáratik; a fi plimbat de jur imprejur; umgangen werden. XVI. sz. m. f.: Az Mely lonak az vizeleti megh áll, kerwltessék megh nap Járása zerint az Bozza Bokor az loual haromszor es vegienek ... az tetejébe az Bokornak harom ... agachkat, es azt haromszor vonniak által az lo vekonjan ... es megh indul az vizeleth [MNY XXI, 142 St. Galaczj kezével].

2. (piac) körüljáratik; a fi inconjurat (piața); (Markt) umgangen werden. 1600: Myerthogy ez azzonallat Sophya nem tagadgya az eo vetket Teltzyk az theorwennek ... hogy megh kozoruztassék, es az Piacz megh kereolttesek velle Annak vthanna az varosrol az chyanok által ky kesertessék [Kv; TjK VI/1. 517].

megkeseredett I. mn 1. keserűvé vált; care a căpătat gust amar; bitter geworden. 1814: ide jöven a' Gróf Ur ő Nagysága ... el tsépteltetett nemelj szinte semmivé tett Asztagokot és vagy két kas penészes, és meg keseredett Török Buzát [Banyica K; BfR 117/1 Mester Vaszilie (60) col. vall.].

2. elkeseredett, szomorú; amárit, trist; erbittert. 1661: Többet nem írhatok, megkeseredett lélekkel vagyok [TML II, 72 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz]. 1667: Az mennyiben segítheti nyavalyásnak dolgát Kegyelmed, az Isten is megfizeti, és tekintse kiváltképben megkeseredett feleségét s gyermekit [TML IV, 82 Keczer Ambrus ua-hoz]. 1704: Ezt látván a statusok ... megkeseredett szívvvel a voxot ími kezdtek [WIN I, 159]. 1711: Jstentől jokott kívánó megh keseredett Anyad! Arva Kemeny Kata mpria [Ks 96 Kemény Kata leányához, Gyerőfi Borbálához]. 1712: Az Méltóságos Regia Deputatiohoz ... Nságotok(na)k s kglmeteknek, Szomorú árvaság(an) megh keseredett alázatos Szolgálocskai Arva Bealis Boricza, Annis, és Jutka [ApL 2]. 1734: Kglmetek Meg keseredett lelkű szolgálja Köpeczy János mpr [Dés; Jk 557b]. 1822: Kibédi Gergelyfi Bóniáminnak hívatatom én erre azt feleltem, hallya az Aszszony! ne boszszantson, mert meg keseredett ember vagyok [KLev.].

Szk: ~ állapottal van. 1668: Kegyelmed szegény bátyám uramat bocsássa minden jó válasszal, mert felette megkeseredett állapottal vagyok, úgy annyira, hogy magamnak inkább halált kívánjak [TML IV, 383 Paskó Kristóf Teleki Mihályhoz].

3. gyászoló; indoliat; trauernd. 1751: az Ur(na)k emészto szele, e virágot^a érdekelní kezdvén mind addig lankasztá mig ... az I(sten)nek drága kertében a több szép virágok közül éppen ki száraztá, énnekem meg keseredett Atyának el felejthetetlen bánatomra [Told. 67. — ^aKisfi-űt].

II. fn gyászoló személy; persoană indoliată; der/die Leidtragende. 1705: a Barcsai uram fiacskája meghalván ... prédikálott Bonyhai uram ... Ugyan Perneszi uram kis leánykája felett is Bonyhai uram prédikálván ... Mindkét

helyen ... igen alkalmas predikációkat tölt, mind a mostani felháborodott állapotra nézve, mind privatim az megkeseredettekre igen szépen és könnyen, csak igen röviden alkalmaztatván [WIN I, 389].

megkeseredik 1. keserűvé válik; a se amári, a căpăta gust amar; bitter werden. 1798: mind maganak mind pedig Erdejbe ki menven egy jo Emberinek penzel kellet turot venni a miat hogy a faluba meg keseredet meg a Cseledek is nehezen ettek meg a Roszszasag miatt [Kökös Hsz; Kp IV. 291 Magyar József (40) col. vall.].

2. el/nekikeseredik; a se amári/intrista; erbittert werden. 1657: Nekem elég szomorúsággal kell élnem, én, látja Isten, úgy meg keseredtem, hogy életem sem kívánom [TML I, 57 Kövér Gábor Teleki Mihályhoz]. 1705: ez kevés idők alatt úgy megkeseredtem ez világnak sok viszon-tagsági között, hogy életem is nékem sokszor terhemre volt [WIN I, 520]. 1796: már annyára is meg keseredtem volt, hogy házomat, mellyet én magom építettem, fel hadgyam [Kv; AggmL B. 15].

Szk: szíve ~. 1676: Gondolja meg Kegyelmed ebben az hazában az reformata religiónak állapotját miben legyen ... nem hiszem, meg ne keseredjék a szíve [TML VII, 262 Nemes János Teleki Mihályhoz].

megkeserít megbánt; a intrista/supăra; beleidigen, kränken. 1657: Mely szavai szegénynek szívmemet igen megkeseríték [KemÖn. 97]. 1668: egyébiránt megh ő engemet megkeserített, azt akarom, ő is keseregjen [TML IV, 327 Lónyai Anna Teleki Mihályhoz]. 1726: kérem két Fiaimat, hogy ... edgymast szeressék, megbecsülylék Az én edes Feleségemet az mostoha Anyyokat meg ne szomorítsák, keserítsék, hanem inkább mindenben kedvezzenek és szolgállyanak néki [JHb XXXV. 21 br. Jósika Imre végr.]. 1740: Szilágyi András Vram hites Társát, Dakó Mária aszszonyt Vasárhellyi Józseph Vram Felesege Bodroki Anna aszszony igen bestelen és mocskos szókkaal terhelte, injurálta s meg keserítette [Kv; TjK XVI/2. 7].

megkeserítettetik megbántatik; a fi intristat; beleidigt/gekränt werden. 1662: (Szászsebesen) akik közülök megmaradtak volna is ... nemhogy már szolgálatra vétethetnének, de sokak inkább nagyobb romlásba, ki egyképpen, ki másképpen megkeserítettetvén, ellenkező fegyverhez nyúlni készebbek lesznek vala [SKr 550].

megkeserül 1. megsajnál/szán vkit; a-i fi milă de cinava; jn bedauern, mitleiden. 1600: Feies Janosne ... Ezt Valya Törözkoiaknak egiknek kötötte uolt az hazat szalogban Razmani Pal fr. 100 az nap el teluen ő az hazat megh nem ualthatta hanem kőniorgot az anianak az ania megh tekintuen az ő aniai uoltat es megh keserülte az ő magzattiat ualtotta megh az hazat fr. 100 [Kv; TjK VI/1. 381a].

2. sajnál vmit, szánakozik vmin; a deplinge; etw. bedauern. 1662: annyi sok magok hasznokat kereső tiszték, praefectusok, udvarbírák közül nem találthatott vagy egy, ki az országnak a levelekből, királyi könyvekből, protocollumokból, az ecclesiának pedig a bibliothecának sok szép és nagy summa pénzben álló könyveknek romlásból való nagy kárát megkeserülte, szánta volna, s a romlás előtt Szebenbe avagy csak azokat beköltöztette

volna [SKr 439]. 1670: Késérüljétek meg, Uram, az nagy Istenért ily nagy szorongatásunkat s ha lehet, segítsen az méltóságos fejedelem s Kegyelmetek is valamiben, vagy egy, vagy másképpen [TML V, 259 Ispán Ferenc Teleki Mihályhoz].

megkésés késedelmezés; intirziere; Verspätung. 1850: a' tavaszon szállóm munkájának meg késését látva az első tavaszi ki hajtásra és kapálásra 15 váltó forintot adtam kezébe [Ne; DobLev. V/1327].

megkésik 1. késlekedik; a intirzia; säumen, zögern. 1776: megkésván az ember az uton, már ki vette volt az alatt a Mlgs B. Henter Antal Urffi Huszára a Dispensatiot [Kóród KK; GyL. Lad. Lenger (20) famulus vall.].

2. késedelmezik; a intirzia cu ceva; zu spät kommen, säumig sein. 1803: tavaszra őszve gyűlvén a Dolog, meg késnek holmikkal [Ádamos KK; Pk 5].

megkeskenyedik elkeskenyedik; a se ingusta, a se face mai ingust; schmaler werden, sich verschmälern. 1772: a Silip árkais nagjon fel iszaplodott, és meg keskenyedett [Ádamos KK; JHb LXVII/2. 314] | minek utána ... a' Királjalvi Gát meg kötöttet, a' Viz a' miatt fel tojult, a' Silip árkais az Iszaplás miatt nagjon fel tölt, és meg keskenyedett [Dombó KK; i. h. 309]. 1774: (Az) Ur Venitzéje oldalában az utra ki tsináltott Lábas ollya oly veszedelmet szerzett az utban, hogy mellette ... az utis nagyon miatta meg keskenyedett [Udvarfa MT; Told. 44a].

megkeskenyít elkeskenyít, keskenyé tesz; a ingusta; verschmälern. 1681/1748: vagion égi Parochiális föld, mellyet a To igen meg keskenyített, az szántásra alkalmatlan lévén, tsak kaszályál mikor a viz engedi [Balázsfva AF; KvAkkt Mss lat. 236].

megkeskenyül megkeskenyedik; a se ingusta; sich verschmälern. 1823–1830: csak a consiliariusokat láttam gyermekkoromba kicsiny ezüstös horgos kardocskával járnai ... de most mindennek megrövidült s megkeskenyült a kardja, most csak címer, de nem fegyver [FogE 64–5].

megkéslel 1. késleltet, visszatart; a reține (pe cineva/ceva); hindern, aufhalten. 1540: az Balassy Sygmond zolga ... engemet meg thartoztattak wala Thoaba Bathory Andras es meg keslele engemeth, wgy mynth ewt wagy hath napyg, merth Dragffy wram Banyara menth wolth, ethet wartata welem | Bathory Andras es Dragffy wram az wrakat ygen kerethyk, hogy ew kegyelmek the k: meg ne keslelyek [LevT I, 9 Petrus Literatus Nic. Thelegdyhez]. 1570: az polgar vrain Minden dolgokat my az zam adashoz zwksegh ez heten ely vegezsek hogy Ez leowendeo hetfeon eleh alhassanak az zam adasa, Es Neh keslelyek megh az Zamweowe vraymath [Kv; TanJk V/3. 28a]. 1619: Nagyságod légyen annyi benevolentiával, hogy ne késlelje meg az leveleket | az követet itt semmit meg ne késleljék, hanem mentől hamarébb bocsássák el [BTN² 192, 263].

2. hátráltat; a impiedica; hemmen, hindern. 1605: Ez az zegeny varas penigh nem olyan, ky ereyewel valamelly Feyedelem ereyet élemleneteleben megh késlelye sem más ereosb rea jeoweo Feyedelem ellen megh otalmazhassa [Kv; TanJk I/1. 504]. 1619: Azért az Istenért ... az hatal-

mas császárnak s az muzulmán nemzetnek ilyen jó előtte álló szerencsáját ne késlelje meg, hanem indítsa el immár az ajándékokat [BTN² 346]. 1636: Oh menyí bajom volt az kotáknak igazgattatásokkal Ez késlelte egygyik az munkát meg [ÖGr Aj.].

megkésleltet késleltet, visszatart; a reține; hindern, aufhalten. 1665: Édes Katona Mihály uram, ezen levelet, kérem, egy óráig is meg ne késleltesse, küldje meg sógor uramnak [TML III, 394 Bánfi Dienes lev.].

megkésleltetik késleltetődik; a fi intirziat; gehindert werden. 1702: Nagy vigyázattal legyen arra az vármegye, széke vagy districtus tiszteivel ... szolgabírákkal vagy egyebekkel együtt, az kik az contributioknak alkalmatosságában foglalatostkodnak, hogy az ő késedelmezések avagy az gonosz szokás szerint klákázásokért, discretioért való halogatások miatt mind pénz, mind naturáléknak administratioi meg ne késleltessék és hogy azok miatt mind az commissariatus, mind az militia assignatiokra es executiokra lépni ne kényszerítessék [Gyf; SzO VII, 104 az ogy ut. a felügyelő biztosokhoz].

megkéslődik megkésik; a rămine în urmă/a intirzia cu ceva; sich verspäten. 1698: Debreczeni István Deák a remek csinálásban megh késlődött, Ez okon imponállya a b: Czeh, hogy mához egy holnapra el végezze [Kv; ÖCJk].

megkészít 1. elkészít; a face/executa, a termina complet; fertigmachen, (zu)bereiten. 1561: annak vtanna koüet-kezendó cehnek be gwesere ... az Remeket meg' kezítche, az mestereknek akkorra be mutassa [Kv; ÖCArt.]. 1573: Magdalna parta Zeowe Katalin zolgaloia Twgia hogi pinkest eleot ket hetel Meg kezitte volt az eget Bort chisar Agostonne [Kv; Tjk III/3. 163]. 1587: Huz ezer Sendel chinaltatasa attunk az harom faluban hat embernek fl. 3 ... Kezitettek ebben megh het Ezert ... az teobbit is tartoznak el keziteny [Kv; Szám. 3/XXXII. 11]. 1670 k.: Ngod alazatoson követhem ne nehezitelyen egy keveset varni mind az almariumo(t) mind az niozoliat megh kezithem I(ste)n engedelmeből igen tiztesegesen [Kv; ACJk 32b]. 1767: azon karaert harom embert elis fogotta(na)k volt, es Sokáig rabaskadtattákis, akiknekis az akasztó fát meg is készítettek volt [Abosfva KK; Ks 4]. 1797: Szabo Mihály a köntöst másképpen el készítette, hanem sinór kell hozzája ... MVásárhellyről hozatok 's megh készitti [Héderfája KK; IB id. gr. I. Bethlen Sámuel feleségéhez]. 1858: Jakabfinévalis beszéltem meg kisziti a kaputot vagy zubbonyt [Kv; Pk 6].

2. megjavít; a repara; ausbessern. 1664: az Tatar Chan ... az toth kivaghatta ... az malmat fel éghette, mostis nem artana megh késziteni [UF II, 295].

3. felépít; a construi/face; (auf)bauen. 1574: Az Molnoknak épiteséhez eo K.biro vra(m) es az Thanach vallason ket pallert kyk zorgalmatosson viselyenek gondot rea, hogi kesiccek megh Az varosebol [Kv; TanJk V/3. 106a].

4. felkészít/szerel; a echipa; ausrüsten. 1623: Veöitwk hwsegtek leuelét, es hogy Eöit Szaz Gialogott megh készitetek ad primum diem Augusty hwsegtek kwlgie ide Feiueruara, itt megh mustralua(n) eöket, megh valogattattuk [Törzs. a fej Nsz-hez].

5. megcsinál; a face; machen, verfertigen. 1743: A köles becsültetett 6 id est hat kalangjára ... A kaposzta 230 id

est két száz harmincz főre apostol megh olvasva. A Dohány megh keszítve 15 id est tizen ött fontra [Zsombor K; Somb. I]. 1850: Trauzner vőgyében lévő Allodiális Kertbe ... Jákob Péter mint szorgalmatos jó ügykezelő az szénát jó időbe megis készítette [Szentbenedek AF; DobLev. V/1289].

6. megfogalmaz/szerkeszt; a formula/redacta; ab/verfassen. 1794: ezen Commissio Qartások számokra, kinek kinek Hivatalához illendő Instructioikat készítsen, és meg készítvén a Consistoriumban a' meg vizsgálás és meg állítás véget adja be [Kv; SRE 313]. 1797: Számatalan Sokszor erőltetett, hogy készítsük-meg azon Testamentumot [Kolozs; Told. 42/24]. 1847: az említett három helységek számára a szükséges kérelemleveleket a brudbányai szószóló tekintetes Ferentzi Dávid úr szokta megkészíteni [VKp 224].

megkészítés 1. elkészítés; executare; Verfertigung. 1571: Megh Ertwen biro vra(m) által az feyedelemnek eo felsegenek az par taligak feleol walo Ereso parancholatyat, Melynek megh kesitese, Eo k.varoswl vetettek Egy vonasra d 50 [Kv; TanJk V/3. 34b]. 1646: Convenialtam az Kepfarago Illies Vramval az predicalo szeknek cifralasara, Egyk Egyk tablanak megh keszithesere mind alabastrom kövel együt f 7 [Kv; ACJk 66a]. 1819: Egy Férjfi nagy Iplikes Csizmával el telik 1 nap meg készíttése 2 Rf | Egy Fejérnének valo magoss sorku Csizmának meg készíttésével el telik 1 és 2/4 nap meg készíttése 3 Rf [TVLT szílan]. 1848 k.: Egy Puplin kőntősnak meg készíttése 4 f [Kv; Pk 6]. 1873: a templomban levő kamak megkészítése is indítványoztatott [Búrjánosbuda K; RAK 18].

2. megszerkesztés; formulare, redactare; Abfassung. 1829: A Néhai Vajna Ferentz Urtol hallottam magam beszélni, hogy maga hivatta volna Tkts Kontz Urat a Testamentom meg készíttésire [Szászváros; BetLt 2 Török Josséff (39) chirurgus vall.].

megkészített elkészített; intocmit; verfertigt. 1850: a papok teendői között tartozik ... össze írni azon Kisdedeknek neveket, kikbe ... a himlő bé nem oltatott, s ezen előre meg készített össze írást a himlő olto orvos meg érkezével, neki kézbesíteni [Nagykapus K; RAK 4 esp. kl].

megkészíthet elkészíthet; a putea face/executa; verfertigen können. 1696: jegy szoknyát is mellyet ígirt volt herelen halála miatt meg nem készíthette [Kv; Pk 6].

megkészítő elkészítő; care face/execută (ceva); herichtend, ausführend. 1852: Egy Pataki Malmom is vagon a' Sántzáit meg készítő Czigányok meg is vagnak alkuva [Nagyak AF; DobLev. V/1341].

megkészített 1. elkészített; a pune (pe cineva) să faci (ceva); ausführen lassen. 1651: Az Nagiubbik Kis Aszszony(na)k számára az mely Taszly es Galler czinalatasra kert volt kgd, megh keszittetue(n) ayandeko(n) kültem eo kglmenek, visellie io egességgel eo kglme [BK. Kemény Jánosné Kállai Susanna lev. Fog-ból]. 1671: csak az nyergesem tudám megkészíttetni Kegyelmednek [TML V, 430 Rhédei Ferenc Teleki Mihályhoz]. 1849: Kelemen parantsából nője és leánya számára vásároltam női kelméket, mely kelméket pedig ... női szabo Kronstädter Joseffel készítette meg [Kv; Végr. Vall. 17].

2. megjavított; a dispune să se repare; ausbessern lassen. 1656: (A kapu előtt) rosz saros heli leuen, szükséges megh teölteni, es az Olt hidiara menő utatt ara nezvejs, megh készíttetni, hagi az mint edigh ugy ez utan azon jaro kelleő emberek, az vam penzt haszontalanul ne adgjak[UF II, 143].

megkészíttetés megcsináltatás/javíttatás; construire, reparare; Ausbesserung. 1843: A Tekintetes Tanátsnak 485. számok alatti Határozatánál fogva ki lévén rendeltetve: hogy a Gyalog Járdák meg készíttetése tekintetéből Vásároltatot ökröket, Szekereket Számba vegyük ... a megkívántato Számba vételt végbe vittük [Dés; DLT 622].

megkészíttetett át előre elkészített/tervezett; pregătít, plănuit; vorbereitet, geplamt. 1678: Soha Uram oly jól megkészíttetett dolog, se publicum, se privatum nem lehet, ha oly is, a kit már az ember emberi mód szerint megváltozhatatlanul tartana, hogy az Úr Isten el nem rontja s bontja [TML VIII, 155 Wesselényi Pál Teleki Mihályhoz].

megkészíttetik 1. megszerkesztetik, összeállíttatik; a fi redactat/intocmit; verfaßt/zusammengestellt werden. 1842: Ezen Kinyomozás rendén Szükségesnek látván a' Biztonság a' bé panaszoltottra nézve, a' fennebb elő Sorolt Tanuk vallomásaikkal ki indultan terhelő pontokat készíttetni azok meg készíttetvén ... a' bé panaszoltotott Aszszonyal közöltettek [Dés; DLT 1452a. 8]. 1846: A beállott Katonai éven keresztül — az ezen megyében szállásoló lovas katonaság számára — ki szolgáltatni kellett élel részletekről ... az ado mennyiséghez arányzott kiosztás vagy rovatal meg készíttetvén ... sietünk azt ... ezennel beadni [KLev.].

2. előkészíttetik; a fi pregătít; vorbereitet werden. 1662: már az haza romlására való út és fundamentum valóban megkészíttetett volna [SKR 389].

megkészíttetethet elkészíttetethet; a putea face să fie executat; fertigmachen lassen können. 1711: mar nem sokara az főnek csenaltatasahoz fogatok csak az vanjolt kezíttetethessem megh [Impérfa Cs; BCs].

megkészül 1. elkészül; a fi gata; fertig werden. 1570: az eo felsige aknayara chynaltatok valamý keottelet, Azert kerem kdet hogy kmed adatna faggyatt az keotel szwksegere penzwnkert es kmed vettette szekerettys ala hogy my kor megh keszwlne hoznak el [Dés; BesztLt 56 Martinus Lyppay Camerarius Desiensis Casp. Zeechy beszt-i bíróhoz]. 1597: Az keozepseo Zamoson valo palohoz, az Jspotali molna elleneben, vonatek az legeniekket ket kozorofat, es ra tetetem, hogy meg meeg kezwl bizuasban iarhassanak raita [Kv; Szám. 7/XII. 16]. 1699: Edgj eöreg uj Hajo is készülőben vagjon ezen malom ház előtt, melynek feneke, es edgjik oldala már jó rendin meg készüle, de edgyik oldalára még nincse(n) oldal fája [Mihálcfva AF; LLt Gyulafi László inv.]. 1781: Ót Láb szélességű, hat Láb magasságú Ajtó meléki Felső és also küszöbjeivel edgyütt nem egészen készültek meg [Óraljaboldogfva H; Kf]. 1818: Allodiális Szilva Palinka Körösbén meg készülvén ... lett 394. Veder [Ks 103. 2].

2. felépül; a se construi; (auf)gebaut werden. 1592: Annak vthanna Christoph deak Molna hogy megh kizeolt abbannis lakot két eztendeigh [Szentbenedek SzD/Dés;

DLt 235]. 1662: Székelyhíd várát rettenetes nagy munkával ... négy öreg reguláris bástyákra építtette vala, mellynek három bástyái közköfalával épen megkészülték vala [SKr 296].

3. megszerkesztődik, összeállítódik; a fi intocmit; ver/abgefaßt werden. 1582: az Legistrum megh kezwlwe(n) adot vetnek fel, Es abbol ky tellyesytik a' mit kölchyeneznek [Kv; TanJK V/3. 249a].

megkészülés elkészülés; executarea/terminarea lucrării; Verfertigung. 1587: Miert hagi varas vegeszte hagi az keozeoket meg czinaltasswk, S Antal esztin veottem vala ket szeker deszkakat f. 1/46 ... Leorinchj deak feleol valo kezöznck meg keszwlese toelt eosveseggel f 1/25 [Kv; Szám. 3/XXX. 32 Seres István sp kezével]. 1661: a kendő megkészülésének igen örülnek [TML II, 86 Bethlen Farkas Teleki Mihályhoz].

megkészülni elkészülni; a putea fi gata; fertig werden können. 1589: Myert hogy Az pinczenek falla taualy Meg nem kezeolhetette, Ez Iden Raktuk fel [Kv; Szám. 4/XII. 18]. 1653: De úgy lehet meg, ha addig senki innét a tíféléitekben rá ne jöjjön, sem a miéinkben reá által ne menjen ... mert úgy meg nem készülnet^a [ETA I, 136 NSz. — ^aA híd].

megkészszerzett kettős, dupla; dublu; doppel-. 1756: fenyű Deszkából kerekdeden tsinált, fiókos, hasonló meg kéttzszerzett fából Lábaival, való Asztal I [Nagyrápolyt H; JHb XXXV/35. 25].

megkészszerzett megdupláz/kétszeres; a dubla; verdoppeln/zweifachen. 1774: Gligor ... kérdését meg kettzszerzettvén, hármaztatván, felelt Gánya luon [Bábahalma KK; Ks 19. VII].

megkettőztet megkészszeres; a dubla/indoi; verdoppeln. 1811: A' Gróform mind jót 's szépet szeret; Meg kívánnya: a' hegy ne szűljön egeret: E' meg-kettőzteti az én bajaimat, Másra nem bízhatom soha dolgaimat [ÁRÉ 86].

megkettőztetett megkettőzött; a dublat, indoi; verdoppelt. 1741: kegyességbeli gratiájához Nagyságodnak bizony míg élek bizakodván foljamodom, de kívált mostani távol létemben ha mire Isten arántam fel indíttya Ngos Groff Uram szivét, meg kettőztetett háládatosságot érdemelvén, háládatossággal lenni ... el nem mulatom [TL. Onadi B. Josef gr. Teleki Ádámhoz Francofourti ad Ode-ramból]. 1831: (A) szüntelen jövő és menő Katonáknak ... Statiojok ... ide F. 'Sukra assignaltatik ... mely meg kettőztetett Terüh hordozás miatt ... az Ország köz Terhét hordozó Embereimet legkevésebb sem gyarapíthatom, de sőt a' mostan meglévőkől is ... lassanként kéntelenítem meg fosztani [F.zsuk K; SLt Vegyes perir.].

megkevélyedik elkevélyedik; a deveni îngimfat; hochmütig werden. 1710: a németek a sokrendbeli győzedelem után felette megkevélyedtenek vala, és a victóriát nem lstennek, hanem magok fegyverinek tulajdonítják vala [CsH 215].

megkever 1. összekever/vegyít; a amesteca; ver/zusammenmischen. 1585: wett wolt Bachy Peter vram ... egy

zeker meszet ... egy legenek a ki megh oltota es megh kewerte, attunk f 0 d. 5 [Kv; Szám. 3/XIX. 34]. 1609: az mesz kewereoknek hogy megy keuertek az meszet f — d 30 [Kv; i. h. 12b/IV. 110]. 1625: hozottam bort az meszen, mert audál keúrték meg az meszet [Kv; h. 16/XXX. 18].

2. fel/megkavar; a amesteca; umrühren. XIX. sz. e. f.: egy kisség egy kalánnal meg kevervén keverd öszve [Hr].

3. (földet) megforgat, másodszor megkapál; a săpa a doua oară (pămîntul); (Erde) umwerfen, zum zweiten Male hacken. 1587: Az Zeoleokre walo keolchyegh Elseoben keoteoztek es Leweleztek meg ... f. 1. d. 12 Kewertek meg ... f. 1. d. 8 | Az zegynyek Dynnyes keret keuerte megh 3. Ember, kiknek attam d. 30 [Kv; Szám. 3/XXXIV. 4, 12 Zabo György isp. m. kezével]. 1590: Keueres. Az lagi zeöleóre ualo keuerest, keuerte megh 58 Ember, fizettem nekik fl. 6 d. 92 [Kv; i. h. 4/XIX. 11]. 1668: Az B: Che szöleyet el szegöduen braszay uarga Györgynek minden műueuel hogy meg miueully Jamborul Igirtünk uolt tölle 48 forintot de mivel harmadban meg nem miuelte keuerte hat ket forinthat tuttunk be neki es így attunk Negyuen hat forintot [Kv; SzCLev.].

4. másodszor megszánt; a intoarce arătura, a ara din nou un ogor; zum zweiten Male umpflügen. 1642: Martonosba az szegeny ember feoldet elseobe Urunk szamara ugaroltak meg: az utan az maga ekoket az fejedelemeuel egjw foguan be maga szamara keuerte meg, s-beis vetette Zeoke Thamas [Gyalu K; GyU 82]. 1731: azon földet ugarolva és meg keverve bé vetette [Tövis AF; Kath.]. 1790: már most azon földben belé állottanak és nagy részt meg keverték hire és akarattya nélkül az Exponensnek [Aranyosrákos TA; Borb.]. 1801: Vagyon egy 16. vékás föld, mellyet az Eklésia meg-ugarol, meg-kever, és bé-veti; a' Pap le takaríttatya, s bé-hordattya [Gyeke K; SzConscr.]. 1815: (A szántóföldet) az Eklésia meg ugarolja, megkeveri, a' Paptol adando maggal bé veti és el-boronálja [Zsibó Sz; SzVJK 88]. 1819: hallodé nem az én földemet szántottad s keverted meg [Dés; DLt 91].

5. átv felforgat/zavar; a răscoli; aufrühren/bringen. 1619: Igen előtte kell nagyságodnak az egy bolond Szinán pasának példáját viselni, mint keverte vala meg az egész világot, kibem mi haszon volt? semmi [BTN² 265].

megkeveredik 1. ellentétbe keveredik; a intra în vîrajbă cu cineva; zu Gegensätzen kommen. 1619: az német atyafiak igen megkeveredtek és nagy discordiában vadnak az ide béküldött magyar követtel [BTN² 331].

2. szíve ~ szíve megzavarodik; a-și tulbura inima; sein/ihr Herz sich verwirren. 1662: Bedugták volt fülöket, hogy ne halljanak, szemeket behunyták, hogy ne lássanak, szíve megkeveredett, hogy ne értsenek s meg ne térjenek [SKr 709].

megkeverés (föld)megforgatás; másodszori megkapálás; săpatul/prășitul al doilea; Umwerfen (der Erde), zum zweiten Mal Hacken. 1587: Az Zeoleonek megh kewere-seh. 20 die July az Zeoleoben voltanak kewereok 10 fizettem 1 p(ro) 12 d [Kv; Szám. 3/XXVI. 22]. 1588: az Zeoleore űalo keolchieg Az Zeoleonek megh keuerése. Voltanak kerulbe 69, fizettem ... f. 8 d. 28 [Kv; i. h. 4/V. 17 Gr. Veber sp kezével].

megkevert másodszor megszántott; (care a fost) arat din nou; zum zweiten Male gepflügt. 1620: tiltata en welem fezt zolga biroual az uitezlő Szalanchy Istua(n) uram Szalanczy Lazlo vramot az breuis szerint ... egy ugian Eórmén szekesý ... Jobbagianak kesz megh keuert feőldene hatalmasul be uetteteseyert az Jeőuendeő szekre [Őrnényszékes AF; JHb XXV/14].

megkevertet másodszor megszántat; a dispune întoarcearea arăturii; zum zweiten Male pflügen lassen. 1587: 9 die Septembris mikor az buzat be hordattattuk el chiple-tettwk es az feoldeket megh keuertettwk hatod napig keleottttwnk fl. 1 d. 12 [Kv; Szám. 3/XXXII. 10]. 1711: az földeket sém léhete uram megh kéverténém mível az marhak félete igén dóglének [Ksz; BCs]. 1742: ezt a' földet ... az Vram Bírāja megugaroltatta velűnk, a' Tasvaszsal pedig megh kevertette és osztán ugj vetette bé [Buzsa SzD; JHbB]. 1745: (A földet) megis kevertette ... három részit beis vetette [Torda; TjKT II. 59]. 1756: Balog Uram az leg Job földit az Uraságnak az Uraság Három béres ekéjével maga számára megh ugaroltatta s előszőrís megh kevertette s bé vetette az Uraság buzájabol [Szakatura SzD; TKI Pap Gábor (28) jb vall.].

megkevesebbít megfogyatkozott, csökkent; a scădea; vermindern lassen. 1718: Mihálczfalva igen meg van terheltette Némettel, Ngod méltóztatnék meg kevessebiteni [O.csesztve AF; Ks 96 Szegedi János lev.].

megkevesedett megfogyatkozott; imputinat, diminuat; weniger geworden, vermindert. 1756: most a dőg miat még kevesedet márháim hacsak 19 Szammal vadnak, de Isten áldásából azok még szaparadhatnak [Feldoboly Hsz; DobLev. I/270. 2a]. 1827: néhai Dobolyi István ... azon költsönözéseit a Felesegivel és özvegyivel együtt laktokba fizette le meg kevesedet Jozságotkskájának indusziájok által szaporított jövedelméből [Maroskoppánd AF; i. h. V/1509. 4].

megkevesedik 1. megfogyatkozik; a scădea, a se imputina; sich vermindern. 1620: Mjert hogj penigh az niolecz Diuisor vrajmek zamok megh keűesedet ... eő kglmek helliett mas Diuisorokat valasztottak [Kv; TanJk II/1. 289]. 1671: A' hol a' Darabonti Rend meg-kevesedett, ugj hogj elégtelen Foglyoknak őrizésére, és késérésére, végeztűk aztis ... hogj az olyan helyyeken az Lő-fűvek-is foglyok őrizésére és késérésére ... kötelesek legyenek el-menni [CC 42]. 1683: az Lakosok meg kevesedtenek és az minster proventussais igen meg őstővóredett [Szilágycseh; SzVjk 124]. 1737: mint hogj most már meg fogott kevesedni varosunkbéli bor, tettzett, hogj ujolag investigáltasnak mind a Dési; mind az idegen borok [Dés; Jk 483a]. 1740: nagy a szolgálatt és a vano marhais igen meg kevesedett [Kéménd H; Ks 83 Zejk István lev.]. 1774: Ezen Jozság mostis olyan állapotban, és statusb(an) vagyan egyéb képpen mint Néhai Groff Eszterházi Daniel Ur eő Naga idejében volt, hanem éppen az Jobbágy Ekék kevesedtenek meg az üdőnek Szűk volta mián [Mocs K; KS Conscr. 44]. 1797 k.: az Mezőn az szarazság mian az Marhak(na)k meg kevesedet az etelek [Banyica K; IB. Gombos István lev.].

2. csökken, fogy; a se diminua; abnehmen, sich vermindern. 1735: a Sellérek telepitesiben, illyen modalitas ob-

servaltatik, hogj mindenik^a maga udvarhaza felőlől valo oldalaban a falunak telepitsen Selléreket, mikor edgjiknek az emberei szaparodnak akkor a másíknak a dézmája meg kevesedik mert mindenik a maga földes Urának Dézmál, mivel a Határ nincsen fel osztva a Poss(ess)or Urak között [Mezősztyakab TA; JHb XI/9. 22–3. — ^aFöldesúr].

megkevesell kevesell, kevésnek tart; a considera că este puțin; für wenig halten. 1821: Iszpász Gruutza Taxa mellett tartván egy idegen havast, társakat vett bé marháikkal fizetés mellett, ezen társak között volt Dumitru Androny is, de a' kivel való alkalmát Iszpász Gruutza meg kevesellén kívánt ujj alkalomra lépni vele [H; JF 36 Prot. 9].

megkevesít megfogyatkozott; a reduce/scădea; verringern/mindern. 1718: A magazinalis ad(mini)stratiobanis foglalatatos vagyok, de az sok erogatum a Naturalekot ige(n) meg kevesítette ugj hogj majd ettzer olljan gond nem fogott az ad(mini)stratio miatt mint most [KJ. Rétyi Péter lev. Fog-ból]. 1788: a szénátis alkalmasint meg kevesítettűk; ezen a héten ha az Isten engedi mind őszve rakjuk [Bencenc H; BK. Bara Ferenc lev.].

megkezd 1. fogyasztani/használni kezd vmit; a începe ceva; etw. beginnen zu verzehren/benutzen. 1590: Egy Bődölyoben vagion Túro 24 Saytbol Chinalt Mostan kezdettem meg az Alchoknak [Kv; Szám. 4/XVII. 14]. 1629: Ket Fazek Popiomotis latta(m) az kamaraba(n) hogj uolt, az egiket megh kezdettek volt [Mv; MvLt290. 159b]. 1672: Kezduén meg egy Pogacsa onat adtam az ket nemeth Puskás(na)k libr 4 [Utl]. 1684: Demeter nevű Gőrogtól három veg Barfai gioczot végét in f 6/50 ... ez nap Tisztának megh kezdettek [Utl]. 1793: ha a' zab fogyolag van ugj kezdenek meg egy Asztagot [Kv; JF 36 LevK 269 Szarka József lev.]. 1801: Az szenat béis hordatatam s let 30 kallangyátska egy szekérel rakatattam külénf az Istálló Hijára hogj ne kelesék mingyárt kallangyát kezdeni meg [F.zsuk K; SLT 17 Margitai János P. Horváth Ferenchez].

2. (italt) kikezd, csapra üt/ver; a da cep (unei buți), a începe (un butoi); (Getränk) anzapfen/aufschlagen | (italt) árulni kezd; a începe desfacerea/vinzarea (băuturii); (Getränk) zu verkaufen beginnen. 1570: Byro vram val-lazon keth Embert hozza kik(ne)k hyrek nelkwł senky ó Borth Neh kezdhessen ... chegeret penigh ky thegye vgy kezdye megh [Kv; TanJk V/3. 11b] | Eppel Janos azt vallya, hogj ... az Azzon hogj ky Ther az hazbol Az Annyat Eleol Thalalya es wgy thyltia megh az Annyat hogi az Bort megh Neh kezdye [Kv; TjK III/2. 140e]. 1586: 26 die Decembris kezdettem egy bort megh itt az Jpotalj háznal, árultam beleolle f 9 d 38 [Kv; Szám. 3/XXVI. 1 G.Suweges isp. m. kezével]. 1620: senkj addigh Borat megh ne merje kezdenj valameddigh az vasarbirakkal megh nem kostoltattiak [az arrat vghia(n) az vasarbirak limitalliak megh mit er ha kit abba(n) kapnak hogj mast kezdena megh ... azt az Bort az vasar Birak, Varos zamara Confiscalliak | ha valamelj Szalader feőző kostonloba(n) Jot adna es mas rozzat kezdena megh ... el vezik, es annak vtanna soha zabad nem lezen feőznj [Kv; TanJk II/1. 295–6]. 1655: Kezdetteőnk wolt megh egy bort az mely Continealt Ur. No. 60 [Kv; SzCLev.]. 1674: egy negyven vedrés^t kezdetűnk megh ... Azoltától fogva töltelékre el ment benne ugyan jól [Kv; . h. —

^aHordót]. 1748: Bora maradt két hordóval, de edgik a Toron elköt s a másíkotis megkezdették [Torda; Borb.].

3. elkezd; a incepe, a se apuca de ceva; beginnen, anfangen. 1815: mert már a feslett Erköltis folytatása mián a pazérást meg kezdvén, még akkor feles adosságokat rakott a Léányom [Mv; Berz. 21]. 1848: Az aratást, ha jo idő lesz, a' héten megkezdjük, gabonánk sülnek főnek nyakra főre [Kv; Pk 7]. 1849: a' Perceptor Berekbe a' veszső vágatást meg kezdtük [Mv; EHA].

4. működését ~i működni kezd; a incepe activitatea; eine Funktion/Tätigkeit beginnen. 1863: A vizsgálószerk 1864 Január 5-én kezdi meg működését Győrfalván s így tovább a mint rendben következik [Szászlóna K; RAK 143 esp. kl].

5. vhonnan elindít/kezd; a incepe/porni de la ...; von irgendwo/irgendwoher beginnen. 1740: a' szemem előtt tartott fővebb elveket nézve felvilágosításomat meg téve, a' Sinor mértékül felvett 3-k Nyilon meg kezdve, a' több és adjustálendo nyilak adjustálásában, és a' meg maradtó réz Jóságok leendő meg osztásában ... intezetemet ... a' következendőkbe tészem [Kv; Ks 100 Nyilak könyve 18].

6. nekiesik/kezd; a incepe să devoreze; angreifen/fressen. 1747: egy kereskedőt az mi határunkon meg öltenek mennénk el azért és temeteszis vigályuk meg, el is mentem véle egyűt ... de már az Komondorok meg kezdték volt [Radulest H; Ks 112 Vegyes ir.].

megkezdés elkezdés; incepere, deschidere; Beginn, Anfang. 1862: A' hol válo személyek vannak fel kell azokat szollítani válo perek meg kezdésére [Gyalu K; RAK 73].

megkezdhet használni/fogyasztani kezdte; a dispune să fie inceput; zu benutzen beginnen lassen. 1771: nem akartam a M.Úr kazalait meg kezdetni [Esztény Sz; Told. 5a].

megkezdetik elkezdetik; a fi inceput, a se incepe; angefangen/begonnen werden. 1873: A harangláb javítása megkezdett [Ardó Sz; ETF 107. 25]. 1884: Csak a fatorony gyengült; az egyház célja, hogy egy új kótorony építése — a templomhoz ragasztva — haladék nélkül megkezdessék [Nagypetri K; i. h. 17].

megkezdett 1. fogyasztás céljából megbontott/vágott; inceput (pentru consum); zwecks Verzehrung aufgemacht/angeschnitten. 1700: Egi meg kezdett tömlő turo ket resze az Aszony(na)k eo kglm(ne)k [Csicsó Cs; Bállt 71]. 1705: a minapiban megkezdett egy kazal széna elfogyván, ma kezdtünk mást [WIN I, 379]. 1759: Tyei Panna nevű Aszszony exponállya hogy Kamaráját fel vevén 15 sing vásznát ... egy meg kezdett szalonnját el lopták [Tyej H; Ks LXII/9]. 1820: Egy meg kezdett süveg nádméz [Mv; Told. 19].

2. elkezdett; inceput; anfangen, begonnen. 1836: azon meg kezdett épület fundamentuma maigis úgy áll, hogy arra építeni báron lehet [Zsibó Sz; WLt Kelemen Benjamin lev.].

megkezdődik 1. elkezdődik; a incepe; anfangen, beginnen. 1836: A Juhok most jó állapotba kerülének Istállora, a héten meg kell kezdődni a' báranoyozásnak — tőgyelnek igen szépen [Zsibó Sz; WLt Nagy Lázár lev.]. 1844: Szüretünk meg kezdődött ... és a' Szőke Minyáében lett 21

veder az also Szöllőben lett Szinbor 517 ved(er) [Széplak KK; SLt évr. Sipos Miklós P. Horváth Ferenchez].

2. megkezdetik; a fi inceput; in Angriff genommen werden. 1829: 1ső Kalongyában 6 szekér széna ... Kezdődött meg az Udvarbiro Lovainak [Hosszúaszó KK; Born. F. la Bod László tt szám.].

megkezesít kezesség alá vet; a pune chezaş/garant pentru cineva; unter Bürgschaft stellen. 1610: Engem ... hitak uala Dersbe az atiafiak azt keuanjuk uala hogj Zembe hosza Kovác Balas az zolgaiait, hogj megh kezesechiek, es sem(m)i keppen eleő ne(m) hosza [Zetelaka U; UszT 49d]. 1677: Jövevény idegen, uratlan, paraszt vagus embekeket, ki-ki tartozik meg-kezesiteni, s' jobbágygá tenni [AC 260]. 1680: Radul Pjetrar vel Stephan ... Nötelen most reducaltatott, fogsagban vagion meg kel kezesiteni [A.porumbák F; UF II, 980]. 1765: Tudgyae a Tanu hogy ... Kőbőlkuton^a commoralo Foris Jánosnak az Atya let volna néhai Foris Mihály kitis in Anno 1723 Vas Miklos Uram fel kértven Ugyan Kőbőlkuton meg is kezesitette volt mint maga haram széki Gelenczei Fugitvus Jobbágyát? [K; BetLt 6. — "K]. 1770: Azon Jobágy Aszont a ki az Vrá a Marosban taszitotta a kapusi oláh Esperest maga Törvényére meg kezesitette, és itten lakik az apjánál [Lekence BN; Ks 47f. 67. 29 Simon Pál tt lev.]. 1785 k.: A Jobbágyok és Sellérek tsak akkor fogattathatnak el midőn a' Földes Urak el nem fogta, meg nem kezesitette [UszLt X. 80 hiv.]. 1804: három Szász bé akarván hajtani a Pásztort meg kezesitették kün a mezőn a mikor is asztán a Ménest el bostátották ugyan, de annak utánna valami két héttel edgy veder bort kellett fizetni érettek [F.gezés NK; Told. 30].

megkezesítés kezesség alá vetés; punere de chezaş; Stellung unter Bürgschaft. 1672: hivata minket ... Berkes neuű faluban ... Farkas Pap neuű jobbaga hazahoz, ugyan ezen Farkas Papnak ket Germekenek megh kezesitese [Torda; Berz. LXIV/3]. 1797: Hogy ha pedig törtenék, hogy valamelly Criminalis Actust cselekedő szemelly az Uradalmi (: Dominalis :) széken pereltetnék köteles a' Földes Ur azon szemellyt (: in vinculis :) fogva tartani a' Causának felsőbb kérdőre valo vitele utánis, s kezességénis el-nem bocsáthatja; Hogy ha pedig el-bostáttaná, akár kezességén, akár más utonn a' Tisztek semmit se hajtván a' meg-kezesítésre, el-fogatják, és tömlőzben tétetik [Mv; MbK XII. 113].

megkezesített kezesség alá vetett; care are pe cineva pus chezaş; unter Bürgschaft gestellt. 1798: azon meg kezesített emberektől hallottam [SLt Vegyes perir. Grosz Todor (47) tarcsai^a prédiumbeli zs vall. — ^aA Pusztasztmiklós (K) mellett Tarcsaháza nevű eltűnt településre gondolhatunk].

megkezesítettik kezesség alá vettetik; a-i fi pus cuiva cineva chezaş; unter Bürgschaft gestellt werden. 1677: Appellatiok mind ezekben admittáltaknak; De in quinque Casibus et homicidii, pars convicta fogva tartatik, vagy meg-kezesítettik [AC 271].

megkiált 1. kihirdet, közhírré tesz; a anunţa/a face public strigind; veröffentlichen, bekanntmachen. 1572: Vegzetek volt eo k. Arrolis hogy az Adoert zedet Zalogokat

meg kyaltnak es hagiót Napra ky meg Nem váltana ely adnak [Kv; TanJk V/3. 66b]. 1580: Az Zemet Biraknak vgeztek eo kegmek hogy vczanke(n)t el laryak az varast es kialchyak megh hogy se trebelt se egieb bwdós vndoksagot ky ne eosse(n) senki [Kv; i. h. 226b]. 1582: attam az zolganak hogy az harmad weolgyet meg kiáltotta d. 4 [Kv; Szám. 3/V. 21 Lederer Mihály sp kezével]. 1592: Petre Janosnejert Sophiajert Beogeozyert lezen kezes Barla Peter es Barla Balas szaz forintigh lgj hogj ez ldnepk utan az hetfeoji zeket megh kiáltwa(n) akkorj szombatj szekre eleo allattiak alioquin az zaz forinto(n) comitaltassanak [UszT]. 1758: Sokadalom napján meg kiáltonak Tiszt Uram porontsolattyából Hogy senki Égő pipával, fegyverrel ne járjon a kiáltonak attunk 1 1/2 xr [Kvh; HSzjP].

2. kiáltna megszólít vkit; a striga pe cineva; jn schreien ansprechen. 1606: Gagjon keouyl az Hegjreöl kialta megh, illyen zoual Janos vram jeójen ki kegd mert zedik az keört uelt, de en ne(m) tudo(m) ha Kgde vagy kj [UszT 20/196 Blasius Kouacz de Rugonfalúia lib. vall.]. 1638: Latam szememmel hogj azt az Varga Miklosnet Nagi Miklos az Czizmadia Lorincz haza falahoz Tamaztotta uala wgi bastolia uala, en megh meg kiáltam, bon ta (!) legien borutok (így!) de alkoniodatkor uala, az vtan osztan Eözüe Elelkezenek, es ... az Var arkaban parasznalkottak [Mv; MvLt 291. 143a]. 1759: meg indulánk Haza fele az ... Utón s latuk hogy előtűnk megyen egy Ember meg kiáltottam hogy Varjan meg minket [Csejd MT; VK]. 1783: meg kiálta minket ... kérdvén, ha nintséné valaki arrafelé? [Udvarfva MT; Told. 69].

3. (figyelmeztetően) odakiált vkinek; a striga cuiva (pentru atenționare); (mahrend) jm zurufen/schreien. 1582: Ioannes L(ite)ratus femülüs Rlctę Petri veres vallia Hallottam eo magatol vinczetoél hog a' Lo el ragatta volt es haromzoris megh kiáltotta Az Azzonnak hog el allion a' lo eleol, Azon keozben megh tért Az lo, es vg Njomotta (!) [Kv; TJK IV/1. 16]. 1764: Hegyi Ferenczet az edgjik leste ... az földre orozva le ütette, azútán meg kealtván az többinek, hogj elejtette ... reá rohonván ... halálos sebben ejtették [Torda; TJKt V. 239]. 1799: Nékem meg kiáltatta, hogy az Uramat à Tisztarto mind őszve rontotta [Náznánfva MT; Berz. 4. 31. N. 27].

4. fenyegetőzve kiáltozik; a striga pe un ton amenințător; drohend schreien. 1776: Meg latván ... Szilágyi Sándor Uram, hogy a Nagy-Laki és Káptalani Örgők most az ő kigyelme birodalmában lévő helyre és kaszállora réá mentenek, hogy azonnal viszsza térjenek, és az ő kigyelme helyére menni ne mérészellyenek nem tsak meg kiáltotta, sőt hogy recedallyanak, szitkokkal, és kemény meg kőtőzéssel fenyegetvén, szándékokban, és letett hitek után tejendő mutagatasokban, és világosításokban impediálta [Fejér m; DobLev. II/477. 1b Kövesdi Boér Pál hites assz. kezével].

5. saját bűnösségét nyilvánosan kikiáltja; a-și recunoaște vinovăția strigind in public; eigene Sündhaftigkeit öffentlich ausrufen/schreien. 1645: (A fogoly) vrat kinek otalmara uolt keoteles, traducalta es diffamalta, nem kiczin periculumb(a) hozta gonosz nyeluevel ... azert in exemplum alio(rum) ki vitettetue(n) czigan kezben adgjak es a plenger alat meg verettetue(n) páczáual, annak utan-na maga megh kialczia hogi nekys nem ez leot volna viraga, Azert ... miuel ... sok akadalkokat szerzet è varosban, innel el Mennyen, legyen bekessegek teolle [Kv; TJK

VIII/4. 29]. 1697: Csatari Istvanne Molnar Judith ... midőn az Jsten haragja arataskor tűz által in flagranti volt akkor lopvan Teczet a' Törvénynek a' pelengerhez vitetven kialcsa meg mi lett volna, viraga es büntetese annakutanna conciliallyon Ecclesiat [Dés; Jk 248]. 1736: ex Gratia Sedis, meg-veszszőztetése el-engedetetik: úgj mind azon által, hogj ... ki-kisértetvénn a Piatra végjen veszszőt a kezéb(e) es háromszor halható szóval kiálttsa meg, hogj azzal ... lett volna méltó, hogj kemennyen meg-verettetett volna az Hóhér által [Dés; Jk 220b]. 1739: végjen követ kezibe és feje felibe emelvén, háromszor kiálcsa meg az I. hogj azzal való agjon veretésre lött volna méltó [Dés; Jk].

megkiáltat 1. kihirdettet/kiáltat, közhírré tétel; a dispune să fie strigat/dat publicităţii; veröffentlichen/bekanntmachen lassen. 1570: Byro vram kyalassa megh hogj senky semmy gabonat es egieb vetement ky dezmat illet ezwtan Beh Neh hordya [Kv; TanJk V/3. 20a]. 1586: Az zitkozodasnak tilalmatis Biro vram kialtassa megh ereós bwntetes Alath [Kv; i. h. I/1. 34]. 1587: Byro vram kialtassa megh mind vcza(n)kent mind a piaczo(n) a' hon helie vagio(n) hogj senky az mas Embeor zoleyebeol se karot se weniket el ne horgyon [Kv; i. h. 56]. 1595: Capitan Vra(m) eo kegme Mindzenthy Benedek es a' Zek hadgia az public(us) notariusnak hogj az Jeóúendeó hetfeón megh kjaltassa hogj valakik belyegh nelkyl ualo beórth Arúlnak ... el vegiek es eo magokot megh foghiak Ide be az Varba hoszak [UszT 12/108]. 1618: Aznap kiáltatá meg császár, hogj az arany 120 oszporán járjon s az tallér 80 oszporán, de azért senki nem tartja meg [BTN² 175]. 1726: Toroczka János Uram meg kiáltatta hogj a kik azon Joszagbol valok jönének Haza, és két napokon Szolgáln(a)k csak edgj hétben a Sellérnek igérvén hat heteket esztendeig [Sajókeresztúr SzD; BLt 7]. 1753: Hogy meg kiáltatam a sokadalmat 3.den. Hogy Biro Uram meg kiáltatá, Hogy senki nyers és száraz bőrt ne hozon átestatio nélkül adtam 3. den [Kvh; HSzjP].

2. (törvényszegő) nyilvánosan megrovat; a dispune să fie admonestat/mustrat in public (un contravenient); (Gesetzesübertreter) öffentlich rügen lassen. 1572: Eleosser az vasarbirak Teorwenre hiak Ez fele zo fogadatlan Embereket kyk vakmereosegbeol az varosnak vegezesse ellen chelekednek, megis kialtassa eok(et) [Kv; TanJk V/3. 64a].

3. saját bűnösségét nyilvánosan kikiáltatja; a pune pe cineva să strige in public fărădeligile sale; eigene Sündhaftigkeit öffentlich ausrufen lassen. 1670: az captiva harom napokon ki ki hozattatva(n) az foghazbol, elseb(en) mind az három napokon az piaczt meg kerültetve(n) velle az Czigány, kiáltassa megh velle, hogy valaki illye(n) ... gonosz czelekedetekbe(n) léledzik, halállal büntettetik érette [Kv; TanJk II/1. 759].

megkiáltatás kihirdetés/kiáltás, közhírré tétel; anunțare, aducere la cunoștință publică; Bekanntmachung, Veröffentlichung. 1575: vagion Nagi panazolkodas az Bwza vetesben zena fwben valo zena rakasokban Mynemw Nagy kart tetetnek az Jwhokal Eo K. kerik Biro vramat Es az Thanaczt hogi legien gongioik rea Mind meg kialtatas-sal mynd Eoryztetessel Be haytassal es meg Bwntetessel [Kv; TanJk V/3. 109b]. 1595: Annakfelette az Varosnak bizonyos dolgokban megh kyalatas hyrdettetes által valo

tylalmat á kyk megh szegygh (!) által hagyak, azokys megh bewntetnek [Mv; APol. I. 79B].

megkiáltatik 1. kihirdetetik, közhírré tétetik; a fi anun[at/dat publicit[ati]; bekanntgemacht/veröffentlicht werden. 1574: Az Mely Ember chegert teot volt Boranak Es azvtan Mas Meg tartotta, Eo k. azt Nem engedyk hane(m) ky arwltssek, Ez wtan senky azt Ne chelekedye megh kialtssek ha ky Azt mywelne Bora ely foglaltassek [Kv; TanJk V/3. 101a]. 1576: Az Tawaly penz zedeo vrainnal valo zalag három vasamap kyaltaszek megh hoki ky mynd valchia ky ha penig Nem valtyak az vtan agiak ely, Es az mely teobet Er, az felyt terichek megh annak kye az zalag volt [Kv; i. h. 136a].

2. bűnös személy nyilvánosan megrovatik; a fi admonestat/mustrat in public; Sünder öffentlich gerügt werden. 1757: Az Ik ugjan tsak ezen ... Deliberatumn(a)k sem tartóztatásnak nem engedelmeskedenek erőszakosan el menenek az Ak törvény eleib(e) adák hogy mit tselekedjenek vellek az szék adjudicalá hogy törvény szerént kialtsanak meg, az Ak legitime modo megh kiáltották kiáltatások után az Ak az felljebb el mondott Actiojokn(a)k Sub in herialának (!) [Torockó; Bosla].

3. árverésen kikiáltatik; a fi strigat la licitatie; ausgerufen werden. 1794: (A) Fogado Háznak árendában valo ki adattatása ... licitáltatván és Mlgos Grof Kun Sigmondné Aszszony ö Nsga ... leg többet ígervén érette, minthogy a' Tiszt.Papok és Professorok megh kiáltatván arról le mondtak, azért el végeztetett, hogy a' Contractus expediáltassék [Kv; SRE 310].

megkímél 1. kímél; a menaja/cruța; schonen. 1577: Amy az dezma dolgat Nezy keryk eo kegmt Byro vramat, hogy az Dezmas vrainnak eo kegmt zollion ... hogy az zegeny keosseget a menyebol lehetne kemellenek meg, ne Rongalnak, mint ez elotis leot giakorta afféle dolog [Kv; TanJk V/3. 151a]. 1589: az Ado zedeo vrainm vgy chelekeggienek hogy ha maghokat Nem Akariak gywleoltetnj es a' Nepet megh Akariak kemelleny, hat az eönnöen Erzenieket Nissak fel, Mert volna Autoritassok mint es hog' kellene fel zedniek zemelj valo valogatatsnel (!) az Adót mindeneken [Kv; i. h. 1/1. 105]. 1603: ieowendeöben ew kegmtket megh igiekezik kemelleny [Kv; i. h. 443]. 1844: bár anyira kíméltél volna meg hogy postán vagy egy ember által küldtél volna vagy egy levelet [Kv; Pk 6 Pékei Krisztina lev.].

2. rongálódástól (meg)óv; a feri de deteriorare; vor Beschädigung bewahren. 1578: Miert hogj penig az ora harangot is féltik Romlastol eo kegmt keryk Biro vramat ... hogy kemellyek megh azt a harangot, ha penig egieb keppe(n) ne(m) lehet thehagh az romlot harangokbol eotessenek wyat, vgy is meg kemellyek az ora harangot [Kv; TanJk V/3. 163a]. 1701: Külgön kegmjed egj vaszon Nadragot Nyarra mellyel az masikot meg Tudgjam kimi leni [BLt 9 Toth István Ne-ről édesanyjához, Toth Balásnéhoz Anygalosra (Hsz)].

3. óv, véd; a proteja; schützen. 1841: a' Nagy Erdöbe tsak is a' Várhegy tetőn van egy kitsiny fiatal cserefas hely, melyet különösen meg kímélni tanácsos [Gyalakuta MT; EHA].

4. felment; a scuti; entlasten, befreien. 1823: méltóztassék ... az asztalos Czéhnek ujjabbanis meg parantsolni hogy ide tova nem utositván többszöri Czéh gyűjtetésekért

több ezüst forintok fizetésétől meg kimílvén Remekre bortsásson [Kv; ACLev.].

5. mentesít; a scuti; befreien. 1602: (A szénát) az varas zekery hordgyak, kibeol az szaz ember se legye(n) wres akinek zekeri vagion, de biro Vram az szaz embert az postasagtol megh kemellye es oltalmazza [Kv; TanJk I/1. 417]. 1811: ekkor Déés várossa, maga haza fiait megh kímélvén ... egyetlen egj fíjamat Szóts Mihályt el fogatta es Tyronak assentaltatta [Dés; DLt 431].

6. takarékosan bánik vmivel; a folosi cu chibzuială; mit einer Sache sparsam umgehen. 1816: Igaz, hogy vető krumplit hoztam, de annak az az oka, hogy azt ennyi időre is nem consumáltam, mivel meg kívántam kímélni [Déva; Ks 116 Vegyes ir.]. 1842: nagy csuda ha nints az ifiu Urnak az a' baja is, hogy könnyű szerrel jutván ahoz a' mije vagyon, azt a' maga ideiben meg nem kíméli — s magát azért idő nap előtt szükségbe hozza [Veresegyháza AF; DobLev. V/1241. 2a Dobolyi Sigmond Dobolyi Bálinthoz].

7. megtakarít vkin vmit; a economisi ceva pe seama cuiva; etw. an jm ersparen. 1822: jobb: annyi pénzes dologstol a költséget meg kímélni [K; Pk 4].

8. tekintettel van vki becsületére; a ține cont de onoarea cuiva; js Ehre in Betracht nehmen. 1816: az Exponensnek Szoszolloya ezen Instructiobannis ... nem átolja prostiutualni Betsületemet; meljbe még eddig piszok nem esett, Kérem azért engem kíméljen meg, mint a kire állatásait meltatlanul fogta s fogja [Asz; Borb. II].

9. ~i magát a. kíméli magát; a se menaja; sich schonen. 1619: Én, Kegyelmes uram, semmiben magamot meg nem kímélem [BTN² 380]. — b. óvakodik vmitől; a se feri de ceva; sich vor etw. hüten. 1796: kétség kívül kívánta magát meg kímélni az emberek szájától [Lukafva MT; DLev. 4. XL. A].

megkímélendő óvandó, védendő; trebuie să fie protejat/ocrotit; zu schonend. 1860: Ezen erdő megkímélendő, és szoros tilalom alatt tartandó [Székelyszállás U; EHA].

megkímélés 1. kímélés, óvás; protejare, ocrotire; Verschonung. 1802: Bátorkodtunk vala a Felsőes Királyi Igazgato Tanátshoz folyamodni az iránt, hogy Földes Uraink által, egész Communitásunk el szenvedhetetlen kárára és romlására, mestersegünkhez meg kívántato eszközöknek alkalmasok Erdeink a régi, jo szokás ellen pusztitvatván ... erdeink meg kímélése iránt hathatos rendelést tenni méltóztassék [Torockó; TLev. 10/8].

2. kímélet; menajament; Schonung, Rücksicht. 1822: Feleletem igaz lélekkel való meg-tételét ez uttal Nagyságod meg kíméléseért el-halgatom, és tsak a' dolog valóságához Szollok [Kv; IB. Kenderesi Mihály kormányzékai tanácsos nyil.].

Szk: ~ nélkül. 1815: Kegyelmetek és az egész Falusi közönség azon közönséges Erdőket minden meg kímélés nélkül praedálva vágják, és élik, használyák [Sóvárad MT; SLt 88/11].

3. megtakarítás; economisire; Ersparnis. 1847: Több száz marha, sertés, a' nélkül hogy útközben meghitvánkóznának, sok tápszer megkímélésével, egy nap alatt eljutnak^a oly helyre, hova különben egy hónap alatt kellett volna hajtatniok [Méhes 3. — ^aTi. vasúton].

megkímélhet 1. mentesíthet vmi alól; a putea scuti de ceva; von etw. befreien können. 1576: zoltanak eo k. va-

roszwl az postasag dolga feleolis, Azert Rendeltek eo k. hagi 12 Lo fogattaszek postasagra fizetesek egi lora harom forint legien hwl penig az Zwkseg teobet kewan, Az keoszeg lowat sem kemelhetik meg teolle [Kv; TanJk V/3. 135b].

2. *~i magát* megóvhatja magát; a se putea menaja; sich schonen lassen. 1664: urunk ő nagysága parancsolja, táborba menjek ő nagysága mellé ... Kegyelmed tudja ... nekem sem apám, sem anyám, kire idegeny országból idegeny helyre bevitt goromba menyecske feleségemet valakire bízhatnám. Ez végre meg sem házasságot volna, ha ezt tudtam volna, ily hamar megkíméltessem urunk [TML III, 183–4 Kemény Simon Teleki Mihályhoz].

megkíméltet 1. *gúny* kíméltet; a face să fie menajat; schonen lassen. 1664: urunk ő nagysága parancsolja, táborba menjek ő nagysága mellé ... Kegyelmed tudja ... nekem sem apám, sem anyám, kire idegeny országból idegeny helyre bevitt goromba menyecske feleségemet valakire bízhatnám. Ez végre meg sem házasságot volna, ha ezt tudtam volna, ily hamar megkíméltessem urunk [TML III, 183–4 Kemény Simon Teleki Mihályhoz].

2. *~i magát* (illendően/tisztességesen) bánat magával; a face să fie tratat (onorabil); (ziemend/ehrich) sich behandeln/mit sich umgehen lassen. 1826: az ottan ottan valo hántorgatásnak hadjon bekett az Allperes Özvegy, ha az illendőségben magát szereti meg kíméltetni [Ne; DobLev. V/1114. 11a].

meg-kiment kiment/szabadít; a salva/scăpa; befreien. 1570: Gergel es Leorinch varos zolgay vallyak ... Az Trombitas zyda volt Zabo Janost Jllien Zokkal Bestie kwrwafiat Thymagatok egynehanyan kwrwaya feleségeket (igy!), De vadnak oly Baratim hogy ezbeol Megh ky Menthek, De Byzon leh esyk az feyedreol az chyweos Sywegh [Kv; Tjk III/2. 27].

megkínál 1. (rokonok/szomszédnak elsőbbségi joggal megvásárlásra/zálogba vételre) felajánl; a offeri (spre cumpărare/zălogire rudelor/vecinilor care au prioritate); (den Verwandten/Nachbarn mit Vorrecht zwecks Ankaufs/Inpfandnehmens) anbieten. 1556: kwlde My nekunk, dorothy azzon nagy sebestyenne, Nehay vas gergelnek leanya kendj Ferencz vrunk Ew nga levelet, es parancziolattytat hog Ez meg mondoth dorotty azzon az ew Jozagat ... akarna Jsmeg valamý symma penzbe el zalagosithany, mas Jozaga(na)k annal haznosbnak meg váltásának okayert. Akyk ebben ver attyaffyak volnanak meg kenalnok az Jozagal hog az summa penzt az ew N.lewele tartasa zerent tyzen othod napyg le tenne a ky hozza akar na venny, Azert my meg kenaltuk vele az ver attyaffiakat, de my lattunkra az terminusig senky penzt rea nem ada [Fráta K; SLt U. 26]. 1561/1579: My el menenk Kozarwarra es megh kenalok Ewkeoth, hogy ha akaryak a kozarwary kastelt kezekhez valtany [Kozárvár SzD; SLt AB. 4]. 1579: egy desy ember Sylwaszy Balas newo ... oroksege felol az desy Byrakath es polgarokath megh Talalwan, megh kenalta oketh wele annak felette attyaffyakt es zomszedyth, es senky megh nem akarta wenny es zalogba penzt nem akartak ... rea adny [Dés; DLt 205]. 1592: Thwdom hogy Banffi Farkas Jdeieben vala Jllien tilalma megh mikor feidelem Jobba(gia) akart elladni feoldet megh kinalta eleozeor az feyedelem Jobbagiat erette velle ha megh veotte yo s ha penigh nem tehat zabad volt elladni nemes Embernekis [UszT]. 1604: ennek ele-

otte ualo ideokbe(n) mikor az zekelisegen az sok ado zedes uolt az Palfi Benedekne ige(n) meg zegenjedet uolt, kj Hodgiai mihalj es Lukacz Jobbagia uolt, Eoreoksigueul megh kenalta feoldes vrat, marhayáualis [UszT 18/19]. 1627: Azonis hagio(m) az feleségemnek hogy az ioszagot uagy epen, uagy resz szerent el akarna adni szegensegiben az atiafiakat meg kenallia uele elseoben [Szentgyörgy Cs; CsÁLt F. 27. 1/5 Kouacz Georgy Czik Z Georgy végr.]. 1660: az eökreot ha kgd megh nem tarttya ugy veszem megh mint szinten az szomszedosok szoktak tselekedni, hogy eggjkk az masikat megh kenallia ha valamit el ad [Kv; Tjk X/3. 288]. 1833: az irt Atyafiakat az érdeklet s aruba botsátott földnek meg vételével meg kénálám [Sinfva TA; Borb. I].

2. (zálogváltás/kármegváltás fejében) ellenértéket felkínál; a offeri o sumă (ca răscumpărare a unui zălog/despăgubire); (gegen Pfand-/Schadenablösung) Entgelt anbieten. 1564: hoza mw nekwnk az feolseged poronczjolattjat, nehaj Zabo Lukaczjne Zuttory Jlona Aszony hogy mw el mennek es meg kenalnok az eothwen forinthal, kemenj ferenczneth, szentpalj Ersebeth Aszonth, melj penzth veoth volth feol ... Zwtory Jlona Aszony, Berendbelj Reszere | mw az feolseged poronczjolattya zerenth el Jarüttünk benne, es meg kenaltuk az penzel, szent paly Ersebeth Aszonth ... de mw teollwnk az penzt feol nem veüe [Zutor K; Ks 42. B. 25]. 1572: my hyttwk es Jntetewk okadasra hagi Aggya okat, hogy mywel az vytezleo Apaffy Jstwan penzet, fel nem veottek kywel my meg kenaltwk [Sajókeresztúr SzD; BesztLt 3702]. 1623: az Capitalis summaual megh kenalam szemelje szerent [Dés; BálLt 39]. 1625: penzeddel megh kenaltalak el ne(m) uitted [UszT 104a]. 1634: en ... masod magammal el menek, hazahoz Zanto Martho(n)nak, megh kenalok az penzel, de nem akara fel uenni, mi előtte az pitvarban le vetők, es szemunk lattara fel veve [Mv; MvLt 291. 2a]. 1790: tehetsége lévén az Zalogban adott Rétnek ki váltására Szen györgy napja előtt két héttel meg kinalván eo Kilmet az Zalog Sum(m)a pénzzel tartozék az pénzt lévalni, és az Zalogban lévő Rétnek felött Visza botsátóni [Szentbenedek AF; DobLev. III/676]. 1795: eö Excja a Küküllővári egész Dominiumot visza adadni fel kérettetvén, a Capitalis Summával egészen meg kinalta Nagytoakat, a mennyit t.i. ... néhai G.Bethlen Gábor Urmak le Számaltak vala [JHb LXVI. 44].

3. (perbeli megegyezés/perközti béke érdekében) kielégítést ajánl; a-i offeri cuiva satisfacere (pentru stingerea acțiunii); (zwecks prozessualischer Übereinkunft/prozessualischen Friedens) Auszahlung anbieten. 1574: Ferenchy Antal Es Hwszar ferench ... Illen vallast tesznek hogy ... Az Bomemyzza Maradeky, Es az vachy peter Maradekj kertek volna Eoket Eottwes Orbannal Egetembe Arra hogy Az Mynemw pery volt Borbel Iánosnenak Borne(m)yzzawal ... valamint (Com)positio Altal Leh zalitana ... Emlekezet meg Eottwes orban hagi Eonalla volna egi Arany keszentyw az Arwaktul az vegre hagi az per zalitatnek leh vele vegre hagi meg kenaltak Borbelly Iánosnet hagi ha meg elegendnek vele, kewan volt meg penztis hozza, De Annyera zoltak neky hagi az keoszentywbe zalitotak leh, Melyre az Meg Mondot atia fiak es Engedelmese leotte hagi Nely aggyak [Kv; Tjk III/3. 322].

4. (kárbecslést megpecsételő) ital elfogyasztására biztat; a-i offeri (cuiva) un pahar de băutură (după evaluarea pa-

gubelor); zur Verzeherung des (die Abschätzung besiegeln-den) Getranks ermutigen/anspornen. 1760: a becsü Pohár-al meg kínálván a Falus birot és eskütyeit a Károsok, hogy a Kárt ki mondanák, Semmi képpen ki nem akarván mondani. Kéntelenitettek a szomszéd Falu Eskütyeizhez O.Csesztvére recurrálni [Mihálcfa AF; Eszt-Mk].

5. felajánl/javasol vkinek vmit; a(-i) offeri/propone (cuiva) ceva; jm etw. anbieten/vorschlagen. 1570: Mykron az Nemes feoldrwl Bongarthj hatarrwl reank wermesye-ekre az w felsege feoldere es hatarara az karos Ember fizkuty Ember hozta az eo lowa Nyomat, akoron my megh kynalok hogy My ys kezzek wagyonk megh Se-ghyteny Megh keresny myndenwth a my hataronkon, az w felseghe feolden [Vermes BN; BesztLt 68 Lucas Pisthaky a beszt-i bíróhoz és hites polgáraihoz]. 1585: Bwday Ta-mas vram(m) vallia, Erre lutek oda hogy a' lakatosok Mon-giak vala hogy semmy All kolch nem leót volna a' lada mellet, az penzt Immar ky raktak vala beleolle Monda Katonay Mihaly Jo Balas Vram effele Newel sem Amy (!) Athtiantfiat es eo vtanna sem minket Nem gialazhatnal, Mert meg kenaltalak velle Amegh el Ne(m) veód a' ladat hogy megh lassad marhadat [Kv; Tjk IV/1. 490]. 1657: Menő utunkban megkénálám az Balling fiait, hogy, ha akarják, és ha az munkácsi ott lévő gyalogsághoz is biz-hatnak, megpróbálom szabadtásokat [KemÖn. 147]. 1776: B.Henter, Gróff Lázárt meg kínálta, hogy ha Gróff Lázár Catholizál, a' Kis Aszszont', Viszszá botsáttya, és én egész Consolatióval megyek Szebenbe [Egrestő KK; GyL. Joan. Tompos de Csik Sz.György (66) vall. — ^aA feleségül kért gr. Kornis Annát].

Szk: *békességgel* ~. 1619: Az papok mentették az ki-rályt, hogy nem adott okot az háborúságra, minthogy nem is az ő idejében kezdetett, hanem Mátyás császár idejében az király nemcsak egyszer kénálta meg őket az békes-séggel, de az csehek nem acceptálták [BTN² 307]. 1678: fővezér urunk ő nagy Cseherint ... megvette s földig el-rontotta onnét az muszka táborának sánczához menvén s azt is nagyhatalmas erejével ostromoltatván, az muszkák fejer zászlókat tettek ki s az békességgel kétszer is megkínálták [TML VIII, 266 Teleki Mihály a váradi pasához] * *igazsággal* ~. 1625: en az Falut Jgaszagal kenaltam megh hogh az en Nylamott megh meryek hogh ha tob talaltatik ennalam ami Illőnek, azt Bator meriek ki ha tob lezen [UszT 94a] * *szabadsággal* ~. 1570: my koron legh eleo-zeor a Bongarthj hattharrwl hozak az fwzkwthy wezet Lw-nak Nyomat a wermessj hatarra, akkoron myndyarasth à wermessyek megh kynalak az Karos Embert Zabachyagal, hogy myndenwth zabadde haggyak az wermessy hatharon az w lowath megh keresny [Vermes BN; BesztLt 77].

6. (árut) megvételre kínál; a offeri spre cumpărare (o marfă); (Ware) zum Ankauf feilbieten. 1602: Neb Ma-thyas ... vallia ... Akartam el Adny azt az boromat eo ma-gat Zekely Leorinczetis kenalam megh velle egy nehanzo de Nem fogot hozza [Kv; Tjk V/1. 571]. 1808/1809: Azt nem tudom hogy Pataki István egyebűtt Szalonnát vásárolt volna, hanem itt a piaton vásárolt töllünk még sokszor a Házához is vittük 's meg kínáltuk velle, 's meg vette kész pénzél [Szu; UszLt ComGub. 1753u].

7. feleségül ajánl; a propone ca soție; zur Frau empfeh-len. 1854: Kedves Fiam ne agodj az én Hazasságomon mert ha a Szent Szűz Maria a maga Léányával megkínálna azt sem venném el [Csapó KK; DobLev. V/1372 Réz György vejéhez, Dobolyi Bálinthoz].

8. *fejedelemséggel* ~ fejedelemséget felajánl; a-i offeri cuiva principatul/domnia; Fürstentum anbieten. 1657: Az electiónak napja előtt praemoneálnak engemet is, hogy az volna végezve az tanácsban, hogy megkénálnák mégis elsőben Bethlen Istvánt az fejedelemséggel, noha ő ugyan fel nem venné [KemÖn. 133]. 1710: Csáky Lászlónak tetszik vala a dolog, és ha rajta állott volna, vagy a feje-delemséggel őtet kínálják vala meg, nem gondolt volna az ország költségivel, mindjárt megfíri vala [CsH 145].

9. kb. munkára ajánl vkinek vkit; a recomanda cuiva pe cineva pentru muncă; jm jn für Arbeit anbieten. 1655/1754 k.: A meg holt Mester Relictája a' mivet mivelhesse mig a' meg holt Urának nevét viseli, a' Czéhis tartozzék a' műv keresés szerént Legénnyel meg-kínálni [Kv; ACJK 10]. 1714: Szebenből egy Asztalos legény jött, első(en) penig mind az Kövendi Ur(am) nevével volt ide valo jövetele meg kénálítván az elsőbb B. Mestereket követ-kezven az kenaltatas Kovendi Ur(am)ra mikor meg kenal-ták becsülettel vévén aszt izente hogy el varja [Kv; ACJK 80].

10. kb. kiszolgál vmivel; a servi pe cineva cu ceva; jn mit etw. bedienen. 1655/1754 k.: (Az inasnak) Ura kön-tőssére szorgalmatos gongya lévén mindennap meg tisztogassa ... mindenkor Ura lábabelit tisztán tartsa (: Láb vizzel Urát minden Szombaton meg kinyálja :) [Kv; ACJK 32].

11. felkér/szólít vmire; a pofti să facă ceva; jn zu etw. auffordern. 1736: Akkor nem vala ez a mostani fertelmes praecedentia-kivánás, azért is az kit megkénált az gazda hogy mosdjék az meg másokat kezdett kénálni, hogy mosdjék, uram kegyelmeitek [MeTr 324].

12. *~ja magát* felajánlkozik; a se offeri; sich anbieten. 1657: Kornis Zsigmond eleget kapá kétfelé, kit küldhes-sen, de az emberek igen kedvetlenek valának az pogány közé menetelhez; én azért magam megkénálám magamat, s nehezen bocsáta szegény úr [KemÖn. 179–80]. 1677: a lengyel király elbocsátván őket, megkínálták magokat a magyaroknak, ha kellenek, melléjük állanak és vélek együtt a német ellen hadakoznak [TML VII, 511–2 Teleki Mihály Baló Lászlóhoz].

megkínálás (zálogváltás/gármeváltás fejében) ellen-érték felkínálása; offerirea unei sume (ca răscumpărare a unui zălog/despăgubire); Anbieten des Entgeldes (gegen Pfand-/Schadenablösung). 1572: Minekewnk hozak az te N.parancholo lewelet, Az Vytezleo Apaffy Jstuannak kepeben, kyben Nagod paranchol hogy my el mennenk Bezterczyre, hogy my az Bezterczey Byrot meg kenalnok vtezeleo Apaffy Istwannak kepeben, Az lozag felleol, mellyet Az megholt Apaffy Lazlo eladot volna Az ket Borgoban felseoben es Alsoban^a ... My elmentewnk Bezterczere ... es folyo Beochnek mogya zereni, meg kenaltwk ... Ez meg kenalas volt Zewzek nap utan valo cheoteorteokeon. Ez penzt my teolewnk fel nem vyve [Sajókeresztúr SzD; BesztLt 3702. — ^aBN]. 1625: (A gyermeklovat) Niuzassa megh eo kgme megh alkudgiunk eo kguel Teőrekedesen vagy Teőruenyen Tudom aztis hogy mikor az az megh kenalas vala megh akkor eggiwt lakik vala Demeter Ferencj Simon Ferencziel [UszT 92c]. 1677: Zálagok dolgában, mellyek száz forintig valók, Appellatio ne admittaltassék: Meg-kénálásnak módgya: Liquidum debitumok száz forintig azon mód szerint diju-dicáltassanak [AC 274]. 1759: cum hungflor 500, ki vál-

tották, legitimo modo lett meg kínálás mellett, mint saját örökös és az előtt oppignoralt Portiojokat [JHb XXXVII. 29]. 1782: Melly admonitiomra, s pénzlet lett meg kínálásomra tön Hurubán Nyisztor illy feleletet; Érttem én így el nem veszem, hanem hivattassanak elé azon Emberek kik esmerték Sertésemet, és a' mit azok Hűt szerint fognak itéltni, ha meg adják igenis el vészem [Mezőbodon MT; IB. Georgius Gámán vall.].

Szk: törvényes ~. 1785: nem doceálható az inctus a törvényes megkínálást tempore ignorationis, azért a conditio sem teneál, sőt annihillátit [Árkos Hsz; RSzF 252].

megkínálásról felkínálásról való; despre oferta făcută; zur Anbietung. 1848: a' mikoris ... Tks Doboi Bálint Urnak átadtuk olvasás végett az Utasítást, az Elégtételről Váloszlevelet, eredeti Kötlevelet 's megkínálásról Válaszlevelet, 's azonnal ... a' 3.m.forint zálog összevetet előtte leszámáltam [Fejér m.; DobLev. V/1271].

megkínálhat (rokonnak/szomszédnak elsőbbségi joggal megvásárlásra) felajánlhat; a putea oferi (spre cumpărare rudelor/vecinilor care au prioritate); (den Verwandten/Nachbarn mit Vorrecht zwecks Ankaufs) anbieten können. 1782 k.: magam költvén fíradván ... azon Causában mig nekem a Testvéreim kölcségemet nem refundáltak addig senkivel nem is transigálhatnak, de ha szintén transigálhattak volna is én azt in mei prejudicium meg nem engedhetem annyivalis inkább hogy engemet azzal Nemes Hazánk Törvénye szerint a magok részekkel meg nem kínáltnak, de nem is kínálhattanak még indivisum lévén [Ne; DobLev. III/567. 1].

megkínálkozik (fel)ajánlkozik; a se oferi; sich anbieten. 1831: midőn most Karátson tájján Kotsisnak meg-kínálkozott, szembe meg mondám, hogy rajtakaptam a' pénz lopáson, azért mint tudvalevő tolvajt bé nem fogadom [Dés; DLt 332a Czákó János kezével].

megkínáltat 1. (rokonnak/szomszédnak elsőbbségi joggal megvásárlásra/zálogba vételre) felajánl; a oferi prin cineva (spre cumpărare/zálogire rudelor/vecinilor care au prioritate); (den Verwandten/Nachbarn mit Vorrecht zwecks Ankaufs/Inpfandnehmens) anbieten lassen. 1599: Fekete Pal Thordatfalui p(ro)testal, hogy a mint Martho(n) Ferenczet peőrlí Palffi Isthwa(n) az feöldert, kit az Jenlaki Zabo Bernardtöl es feleségitol megh weotte (!) eőreők aro(n) negy forinto(n), eős megh kenaltatta mierthogy az Thordatfalui hatarba(n) wagio(n) az vtanis kez le tenni [UszT 15/193]. 1606: görff Lazlone martazonj ... wegezes leuelek Tartasa zerfnt ... az wegezeo birak elöt, meg kinaltata az meg Jrt attiafiakat hogi kez mostis meg Elegitenj az wegezes Zerint, mast Ereztenj az wles helj es epfies helibe akireöl wegezesek wstagon [i. h. 20/241]. 1697: énnékem így resolvala Ns Gombkötő Lörincz Ur(am): En Vér ellen nem járok, akkor mind Atyafiakat kit magam meg kínáltam, kit Szolga Biro által meg kínáltattam, velem is meg egygezének Görög István és Görög György ezt mondván: hogy én vélek meg alkható(m) [Kv; KvLt I/186]. 1733: ha ennek utánna ... azan gyülmölcsest s kaszálot kételenítettén(e)k eladni, és örökösíteni, és el ne idegenithessek, sőt Dobolyi István Úramat és Feleségét ... és két ág successorokat tartazzan(a)k meg kinalni, es kinaltatni, melyre kedvek lévén eő kegjelmek(ne)k, magak-

nak szabadasan acquiralhassák ... igaz árát meg adván [Ne; DobLev. I/154]. 1737: Nem lévénn Véség az Házhoz és senkinek Véségénn való praetensioja, szabad volt a Venditor mint adquisitumát, meg-kínáltatván a szomszédokat annak a kinek akarta, eladni [Dés; Jk 236a]. 1748: Igaz dolog; hogy Nagy Andrást mint vért meg kellett volna kínáltatni az szőlővel mikor Nénnye el atta Makai Istvannak [Kv; TJK XVI/6. 65]. 1793: Rettégi Kata és indivisus Testvérei ... el adová tevéⁿ elsöben modo legi(ti)mo meg kínáltatták a több vér szerint való Atyafiakat [Árpástó SzD; RLt O. 2. — ^aA házhelyeket].

Szk: legitime ~. 1711: az két fél szomszédokatis ... legitime meg kínáltatták volna^a [Kv; DE 2. — ^aA közbeeső ház megvételével]. 1733: az Méhes Józsaág dólga ebben vagyon ... in A(nn)o az Mlgos Aszony Károlyi Ersébet Gróff Csákiné bé jöven az egész véreket ... legitime meg kínáltatta (h)ogy vegyék meg, mert ... közelebb akar magának venni [AplT 4 Apor Péter lev.] * törvényesen ~. 1785: az inctus ... így felel: conditionate vásárlotta a szántóföldeket, tudniillik 1-mo: hogy kilenc esztendeig se maga az venditor, se egyik vér attyafia is ki ne válthassa, minthogy az eladáskor törvényesen megkénáltatta volt vele, s egyik is szorult állapotjában meg nem vette [Árkos Hsz; RSzF 252]. 1804: törvényesen kinaltassák meg Kozma vrat mert nem igaz az állatása [Szökefva KK; Ks Miss. I Kosa Zsigmond lev.].

2. (zálogváltás fejében) ellenértéket felkínált; a oferi prin cineva a sumă (pentru răscumpărarea unui zalog); (gegen Pfandablösung) Entgelt anbieten lassen. 1623: Kemeny Boldisar Vram Tholdalagi Vramnak nyolczy szaz forintot adott, engemett pedigh eo kelme ... negy szaz forintal kinaltata megh feo Zolga biro altall [Szamosfva K; KCs IV. 102]. 1625: Talalta(m) megh kezenel Eosteol maradot Eoreóksegemet megh kenaltatta(m) penzeuel Cum f 72 es el ne(m) veeote es azert kellett teoruenyhez Jndultatno(m) az Juel [UszT 88]. 1677: A' Fscale bonumok penig a' Fejedelmek által a' Privatus Possessoroktol illyen modon recuperaltassanak: hogy valakiktól a' Fejedelmek afféle jóságokat ki akarnak váltani ... szabadságok légyen reá, úgy hogy kínáltassák-meg a' sumájokkal legitimè authentica personak által a' Possessorokat [AC 44]. 1734: egy Szena fünek az arrával, melylyet meg vásárolt énnékem nagy pr(ae)judiciumomra kinaltattam meg az lt, de nem levalta, azert meg kivanom a jure hogy költséggemnek fáradságonnak refusiojaval azon szena fu nekem adjudicaltassek [Torda; TJKt I. 28]. 1740: megis kénáltattam egy Csomó penzel úgy mint azon fél résznek örök árával, de sem pénzt nem levalta, sem az fel Malom részt nekem még nem eresztette [Aranyosrákos TA; Borb.]. 1766/1778: Déák Istvánné Aszszonyom meg kinaltotta Dosa András Úramat az nevezett föld(ne)k Zállagjával [Ilencfva MT; DLev. 6]. 1809: honn tanálok Titt.Barthos Danielé Ifi Aszszonyt, melyi Aszszonyaságot általunk meg kénáltata^a azon Albisban ben valo pusztá Jozság Zállag Summájával de a tisztelt Aszszony nem levalá [Albis Hsz; BLev. — ^aBarthos Sámuel].

3. étellel kínáltat/ellátat; a face să fie aprovizionat cu alimente; mit Essen/Speise anbieten/versehen lassen. 1842: Tartozni fog az árendátor ur a két Tiszti udvart Pénteki, és más bőjti napokon minden héten aproság ha-laival meg kínáltatni [Kv; KmULev. 2].

4. ~ a békeséggel vki által békét ajánl vkinek; a oferi pace cuiva prin intermediul cuiva; jm durch jn Frieden

anbieten. 1710: Bethlen Gábor nem akará a koronát fejibe tétetni, hanem a császárt megkínáltatván követeli által a békeséggel, a császár is acceptálván a conditiókat, mind a koronát, mind az országot visszaadá, a királyi titulnak is renunciaia [CsH 69].

5. (jogi megoldást) felajánl/kínál; a offeri (o solutio juridicā); (juristische Lösung) anbieten. 1739: én megkínáltattam, hogj válcsa vissza maga Sertéssét [Dés; Jk]. 1789: Gergely Jánosné, hadnagné hibából ... Lajos Péter és Lajos János katona személyeknél földit bé tanálván vettetni, mindjárt hogj ... hibáját megüsmérte, azonnal akkori hűtös polgár Gyórpál István által megkénáltatta a fenn írt személyeket, hogj a hadnagné asszony földit mint magáét tulajdon magjával vesse be Lajos Péter és János [Tapolca Cs; RSzF 289].

6. kb. munkára ajánlatot vkinek vkit; a recomanda pe cineva pentru muncă prin intermediul cuiva; jn jm für eine Arbeit empfehlen lassen. 1714: Szebenből egy Asztalos legény jött meg kénáltatván az elsőbb B: Mestereket következően az Kenaltatas Kovendi Uramra aszt izente hogj el varja [Kv; ACJk 80. — A teljesebb szö. megkínál 9 al.].

7. ~ja magát felajánlat magának vmit; a face să i se ofere ceva; sich etw. anbieten lassen. 1785: Ami penig a 8 kalongya búzá, 3 1/2 kalongya zabot, 5 véka csős török-búzá, 3 kalongya kender nézi, minthogy azokból együtt költhöttek is el, és magát meg is kénáltatta volt a férjével az eltávozásnak idején ... azt felelte vissza: el nem küldötte s vissza sem adja elválásig, hanem ha hazamenyen, együtt költsék el [Árkos Hsz; RSzF 238].

megkínáltatás 1. (rokonnak/szomszédnak megvásárlással/zálogba vétellel) kínálása; offeratū rudelor/vecinilor pentru cumpărare/zalogire; Anbietung (einem Verwandten/Nachbarn zwecks Ankaufs/Inpfandnehmens). 1718/1786: melly Portiotis Eördög István Uram Zilahi Matotsi György Uramnak közölöb való vérek és Szomszédok meg kinaltatása nélkül ... el adott és zálogosított volt [Doboka; BetL 5]. 1782: Melly meg kinaltatásul adom ezen Testimonialisomat tulajdon subscriptiom és szokott Petsétem meg erősítése alatt [Mezőbodon MT; IB. Georgius Gámán kezével].

2. (zálogváltás/kármegváltás fejében) ellenérték felkínálása; offerare unei sume (ca răscumpărare a unui zalog/despăgubire); Anbietung des Entgelts (gegen Pfand/Schadenablösung). 1749: Fwlen az szolga Birot hozzánk hiuatua(n) hogj Letara Vinneok, az Letaiakat karokert valo megh kenaltatasara, megh vendegelen hozattam Eott Eytel Bort ... d 35 [Kv; Szám. 26/VI. 482]. 1749/1778: Ilentzfalvi Nms Vi(té)zló Diák István V. Házos Tarsa Nms Szikszai Borbára Asszony akarván kiváltani egy néhány darab szántó és kaszálo Földeket köz vérsége jussán ... Ttkts Nztes idosseb Dosa András Uramtol, Fia Dosa András Uram a Zálogos summával lett meg kinaltatás után accordált ö kglmével olly formán, hogj ... azok(na)k egy részét ö kglmének ... mint igaz vérek minden fizetés nélkül remittálja [Ilencfva MT; DLev. 6].

3. felkérítés; solicitare; Aufforderung. 1768: néhai Várodí János elégtelen lévén maga élete taplálására, elsőbben meg kinaltotta volna az Attyafiai, hogj tartanak és táplálnak ... azután látván kérésinek, és meg kinaltatásának Attyafiai előtt való foganatlanságát ... néhai Mlgs Groff Kornis István ur elő Excellentiája Szármayai alá recipialta magát [Ród K; Ks 33. III. 3].

megkínáltatik 1. (rokon/szomszéd megvásárlás/zálogba vétel céljából) kínáltatik vmivel; a fi offerit ceva (spre cumpărare/zalogire rudelor/vecinilor); (Verwandtem/Nachbarn zwecks Ankaufs/Inpfandnehmens) etw. angeboten werden. 1737: Mint két résznek is tettett, hogj Marton János ö kglme megkínáltassék azonn Házzal [Dés; Jk 237]. 1740: a midőn a széna fű el idegenitetet az A Attya mint szomszéd meg nem kinaltatot [Torda; TJkT I. 186]. 1760: Ammiket Ttes Mósá László Uram itten Omlás allyán^a vásárolt, hogj azakkal ... az Exponens Mlgs Groff Bethleni Bethlen Lajos Ur ö Nga, mint Omlás allyi régi Originarius Possessor és vicinus meg kinaltatot volna soha sem hallattuk [BK. — ^aSzD]. 1803 k.: Koránt sem csupán azon okból invalidáltot az 7. alatt valo abalfenatorius Contractus, hogj a' Felperes Urak a' keresetben forgo ház el cserélésekor meg nem kinaltattak volna [Dés; Ks 79. 29. 311]. 1825: a' nélkül hogj annak ... kezéhez valo vételivel ... meg kinaltatot volna [Kercsed TA; Borb.].

2. (zálogösszeg felvételre) felkínáltatik; a fi offerit (spre răscumpărare); (Aufnahme der Pfandsumme) angeboten werden. 1812: (A földet) nem Birta békeségesen a Felperes Ur mert meg kinaltatot, Turbáltotot [M.bőlkeny MT; Born. G. XIII. 16]. 1818: Mely exequált Szántó Földeknek, és szállóknak vissza váltása iránt s' quindená bé telésekor nevezett Dobolyi Joseff Ur általunk meg kinaltatván, minthogy vissza nem válthatása iránt magát ki nyilatkoztatta; tehát Ttkts Bartók Ádám Ur a' fenn meg nevezett exequutumokat el adová tévén tettett ... a' Collegium számára meg venni [Ne; DobLev. V/1012].

3. felkéretik vmire; a fi rugat/solicitat să ...; aufgefordert werden. 1699: Sebessi János ... meg kinaltassék, hogj a' Contractushoz tartván magát ki költozik szép szerént a' Házbol avagy nem, ha ki költozik jó. Ha penig tsak akadályoskodik, nyullyon az Eccla a' maga házához [Kv; SRE 61]. 1730: Az Egetbort, Palinkát eddigis arulni gjakorlo Deesi személyek kinaltassának meg, hogj az Egetbor s Palinkak az három holnapo varos bor fogas(na)k idejennis szabados arulhatasa legjen adgjanak az Ne(m)es Varosnak 15 Nemet forint Taxat, melyet ha Cselekesznek bene, alioquin az Ne(m)es Város Mas Privatus Attyafianak aki azon Taxat le teszi adgja az megirt három holnapok alat az Egetbor; es Palinka szabados arulattatásatt [Dés; Jk 397a]. 1774: egész világosan kijött, hogj az Köntés fiak megkénáltattak volt, hogj tartsák özvegységében, de nem cselekedték; azért tetszett az körülte való dajkázkodásért, hogj az föld maragjon Pírbát Bálintnének [Árkos Hsz; RSzF 226–7].

megkínoz 1. alaposan megver, elagyabugyal; a bate zdravăn pe cineva; tüchtig/redlich verprügeln. 1751: ezen Vandorék ... Haller Ferencz Ur(am) Udvarat, Házát invadaltak, es tulajdon az Néhai Ur(am) maga emberét potentia mediante megh verték, irtoztatoképpen megh kenozták [Kissáros KK; IB. Fr. Sz. Királyi (60) ns vall.]. 1772: most az hideg őszszel Gazmér György a Vágo Legényét szörnyen meg kinozta volna [Dés; DLt 321. 66a G.Nagy (52) ns vall.]. 1794: Veres György, a Sogorával Zakariával, egyet értvén lest állanak hogj háloban kerítsék és meg kinozzák [Déva; Ks 79. XXVI. 10] | a' mellyire állottanak ... Kozma Péternek, ezek tapodták, a' többi tépték nyótték, 's annyira meg kinozták, hogj a' Szemei is ki dagadtanak [Marossztkirály MT; Berz. 6. 51. S. 74]. 1796: a Szekérről mind a ketten le szökdösven a Szekémek Csát-

loját le vették, s úgy akartak hogy a Kotsist le vonnyák a Lorol és rutul meg kinozzák [Gyula K; RLt Oltyán Juvon (46) szolgáló ember vall.]. 1827: magát a Város Erdő pásztort meg rongáltak és meg kinaszták | a nemes Torda várossa Erdő pásztort láttam meg kinazva, akinek minden tagja össze volt potyolva [Szind TA; HG Mészkei cs.].

2. vallatókínzásnak vet alá; a tortura la interrogatoriu; einer Verhörforterlung unterwerfen. 1573: Katalin Rostas Antalné aztis vallia hogi mykor Giarfasnet Megh ken-zottak volna azkor Kerte etet Zok ferenchne hogi kéneregien az lstennek hogi megh Swrya Swet giarfasne-nak hogi Eo rea Neh valhasson [Kv; TJK III/3. 68]. 1589: Az meli olahra az Baczyak eskwttek volt, hogi az torom-ba^a meg ken-zottak, veottem giertiat d. 3 [Kv; Szám. 4/X. 25. — ^a A városi börtönből]. 1593: Egi leani Jwv fenesreol kinek Giermeke leot uolt fogtatuk megh Az Tanaczj ugj deliberala hogj megh kinozak houa Teotte az gierme-keket ... Be vittek az ken-zasra ... Megh uallattak [Kv; i. h. 5/XX. 172/1]. 1655: Mikor Gergely Palt s Mihaly Deákot megh kinoztak, hozotom gyertiat 10 ... az mely Czigany az Hengemek segitet ... fizetem neki [Kv; Szám. 28b/II. 138]. — L. még ETA I, 92; WIN I, 143.

3. (boszorkány) meggyötör vkit; (despre vrăjitoare) a chinui pe cineva; (Hexe) jn quälen. 1745: Végre a tűzem elhammazván, hosszas imádságom után elszederedvén, takarodzómm alatt úgy megnyomának és kínzának^a, hogy ha nem gondolom vala: „Uram Jézus ne hagyj el”, talán meg is ölnék vala [Körispatak U; Ethn. XXIV, 160 Simén György (42) un. préd. ns vall. — ^a A boszorkányok] | Mikor a házuknál a változás esett, hogy az uramat megkí-nozták Uram sem ébresztett fel mindaddig a mig a dolog majd mind elvégződik, hanem mikor maga a nyomás elvégződött, akkor felkiálta „nő kelj fel, siess, mert ördög vagy boszorkány vagyon a házban” [uo.; i. h. 165 Semény Györgyné Mathéfi Kata (27) vall.].

4. (betegség) elgyötör vkit; (despre boli) a chinui pe cineva; (Krankheit) jn quälen/plagen. 1671: Én, édes Uram, igen rosszúl voltam, az fejem, gyomrom fájása miatt két-szer, mely miatt nehezen épülhetek, ha gyakran így meg kínoz [TML V, 448–9 Veér Judit Teleki Mihályhoz] | Ma-gam állapotjáról írhatom, valóban megkínza tegnap az purgatio, most is csak bágyadva vagyok miatta [i. h. 606 Bánfi Dienes ua-hoz].

5. (állatot) elkínoz; a chinui (un animal); (Tier) quälen. 1744: Kis Pavelnek egy Marháját ... igen meg kinoztotta 's meg is vagdalta [Szentegyed SzD; WassLt]. 1806: Láddé mind meg kinoztotta Portsalmi Ur Sertésseimet [Dés; DLt 82/1810].

megkínzó vkit megverő személy; persoană care a bătut pe cineva; Verprügler. 1843: Ezen meg kinozo törekedett é a' panaszo Pekárfk Jóseff élete el oltására ... 's ditseke-dett é azzal a' meg véro mind ott a' Fogadoba, — mind a' Hátsigék fogadojába ? [Dés; DLt 586. 2 vk].

megkínzózat 1. alaposan megveret; a face să fie bătut zdvrăn cineva; tüchtig/redlich ver/durchprügeln lassen. 1800: a' midőn a' Torotzkai közönséges vásári piaztzon a' magam szokott árusi mesterségemet folytattam volna réam jötenek Mlgs B.Torotzkai János Urffi, és Mlgs B.To-rotzkai Joséfa Kis Aszszany engemet az árumtol továb-bátska, valamely erős olah legénynek által el hurtzoltattak, igen kémeletlenül meg kénóztatának [Torockó; TLt Bíró-

sági ir. ifj. Bott Istan col. vall.]. 1813: a Mlgs Aszszony ó nságával szüntelen veszekedett ... számtalanszor fenye-gette a Mlgs Aszszony ó Nságát, hogy az Attyafiaival, meg kinoztattya meg vereti [Kük.; IB Instr.].

2. vallatókínzásnak vettet alá; a dispune să fie torturat la interrogatoriu; einer Verhörforterlung unterwerfen lassen. 1570: Katalin Leves Myhalne ezt valya ... gyanakodom amaz Nagy azzonra hogy Twttara vagion^a, De Jsthen ely vezessen ha Megh Nem kenoztatom, ha Theorwen aggya [Kv; TJK III/2. 66. — ^a A lopás]. 1659 k.: job volna megh halni mint sem Tatar rabsagaba(n) jutni kereszte-ni embernek ... mostis az én labaimo(n) fellel valo nagi 2 bokor vas vagio(n) azon kiul meghis niergelnek bennün-keket ... ha ugia(n) megh kinoztán erőm felet kel igimem az Ebnek [BesztLt 6/1659 Torma Miklós lev. Bahcsiszéráj-ból]. 1739: Kercsedbe ... a Kapitány a Commissariusok-kalis a szegénj panaszo Embereket az kik(ne)k panas-zszok is igaz volt, gomolyába köttette ugj hengergettette, a Commissariusokat maga elől ki űzte ... az Inakfalvi Birot a kit ugj meg kénóztatot a kapitány soha Ember nem lesz belé [Harasztos TA; Ks 99 Orbán Elek lev.].

megkínzóztatás megkínzás/verés; chinuire, schingiuire; Ver/Durchprügelung. 1776: méltóztassanak fly nagy méltatlanul lett meg, kénóztatásomat, s feleségem meg verettetesetis, Atyai könyörűl szivekre fel venni [Mező-madaras MT; BK. Molnár István molnár foly.]. 1794: ek-kori meg kinoztatását Kozma Péter meg is fekdte [Marossztkirály MT; Berz. 6. 51. S. 74]. 1818: ezen meg kinoztatása után meg is holt [M.fráta K; KLev.]. 1843: Szolgáltatt é valami okot a' panaszo ezen meg kinoz-tására és meg verettetésére ? [Dés; DLt 586. 2 vk].

megkínzóztatik kínzásnak vettetik alá; a fi torturat/schingiuiri; einer Forterlung unterworfen werden. 1584: Azert holot keresztien emberheöz ezfelle Bew Baiossagh Nem illendeo, seot az vristen ez fele emberekre kik ilyen életben elnek bwntetest es tilamat vetet, Tecczik a' teor-wennek hogy elseoben meg kenoztassek es Zabo Cato, Es Annak vtanna halalt Zenveggyen [Kv; TJK IV/1. 278]. 1603: Minek eleotte finalis sententiat p(ro)nuncialnak, te-hat tettzyk hogy elseoben megh kenoztassek hogy euidentusban meg tettsek (!) minden chelekedethy [Kv; TJK VI/1. 657]. 1647: az captius ... agyo(n) uerte es megh eölte Toth Illiest czielekedetinek feluen büntetesetol eleb allot az Zaszlo alol megh keuano(m) hogi meg kenoztassek, es an(na)k utanna neggie uagatua(n) karoba uerettessek [Kv; TJK VIII/4. 249]. 1728: Tessék Hadnagy Átyánk fiainak eő kglmenek az orratlan Cziganyné ... a Városul ki hajtjni ... meg parancsolva(n) nékiek hogj toties quoties Comperialtatnak Desen lenni kemennyen meg kinoztatnak [Dés; Jk 377]. 1825: a Rabot ... megis ölte volna ha Kozmutza Danila engedte volna, akivel tsak ugyan egy aránslag (!) kinoztatott meg [Kötelesmező SzD; TSb 47].

megkínzás megverés; schingiuire; Prügelei. 1772: Tud-gyaé a Tanu hogy ... Drága Vilmán^a Lakó Providus Dáncs Ignátot ... Groff Széki Teleki Adam Vr eő Nacsága Jobbágy erdő Pásztortat ... Hirse Vrsz ... a' meg Nevezett T(ord) Vilmal Lakosok(na)k hűtes Falus Birája meg támödtá verte, taglotta ... Ha ezen meg Kénzását meg ne-vezett Gornyiknak szemével a' Tanu Nem láthatta vallja

meg leg alább, hogy nem de nem nyakon csapásal irritálta é az említet Falus Biro ... a' Gornyikot [TL vka. — ^aSzD]. 1843: Biztonságunk bé panasztatott Szabo Jánost a közhivatali szolga meg kínzáért, 's élete el oltására törekedéséért közkereset alá vetendőnek véli [Dés; DLt 586. 27].

megkínzat megkínkoztat/veret; a dispune să fie schingiuit; schlagen lassen. 1755: ötet meg kínzatta ma reggel a' Groff Teleki Sandor Ur ő Nga [Gernyeszeg MT; TGSz 33].

megkisebbedés átv károsodás; págubire; Schaden, Verlust. 1654: En, Uduarhely szeki Fülel Daniel ... szabad io-akarato(m) szerint kötelezém magamot hogy valami nemű állapot(an) eo Ngok sz(ol)g(al)omatot kívaniak, es az mire erdemesnek itilnek lenni, abba(n) nem (val)ogatok es tellyes tehetsegem szerint karok(na)k el tauoztatoja; s eo Ngok meltosaganak eoreghbitője, s, annak megh kissebbedesere nezendő, s, károokra következhendő dolgok(na)k ideje(n) kora(n) valo megh mondoia leszek [Fog.; KemLev. 1430 Dávid Janos kezével]. 1702 k.: ilyen erőtelens vénségemben ... nem csak Személyem(ne)k, hanem Nemzetcsésem(ne)k is jó híréb(en) Nevében való meg kissebbedését Lelkem Szomorúságával ... Szenvedem [Abrudbánya; Borm. XXXIX. 6 Sebesi Beniamin kurátor nyil.].

megkisebbedik 1. kisebbé válik; a deveni mai mic; kleiner werden, sich verkleinern. 1671: Vadnak oly Emberek-is kik az Praedikatori rendeknek szokot jövedelmeket, dézmájokat ki-adni nem akarják. Az hol penig vékával szoktak fizetni ő kegyelmek (: azzal hogy most a' véka meg-kisebbedett :) bérek ne minuálodgyék, hanem annyi buzát és egyéb gabonát adgyanak, mint az előtt járt, igazságosan fel-intézzvén [CC 2].

2. kevesbedik; a scădea; weniger werden, sich vermindern. 1662: amiatt a közönséges társaságnak romlani, veszni kellene, ha valami része a lakosok közönséges károkkal való fejedelmi jövedelmeknek meg kezdene kisebbedni^a [SKr 390. — ^a1657-re von.].

megkisebbít 1. kisebbé tesz; a micșora, a face mai mic; kleiner machen, verkleinern. 1765: az az után épült Malomok a Vidékit^a megh kissebbitették sé fogyatták [Názánfa MT; Berz. 13. V. 12. — ^aA Malomnak].

2. kisebbre tesz; a face mai mic; kleiner nehmen. 1597: Lakatos Balint ... Az Eotűes Legennek Labarol az Vasat le veotte es meg kissebbitette vizontak a' labara verte d 25 [Kv; Szám. 7/XII. 20 Filstich Lőrincz sp kezével]. 1772: azon két kerek^a én magam kissebbittem meg [Désfva KK; JHb XX/27. 19. — ^aMalomkereket] | gondolván pedig azt; hogy ha a' Kerek meg kissebbitvén a' silip fennebb emeltetnék, jobban forganának [Dombó KK; i. h. 28].

3. csökkent; a reduce; vermindern. 1809: a mostan(n) i szer felett valo drágaság miatt szükségének talalta volna a Királyi Gubernium az ezen Fejedelemségben lévő minden Convictusi és Seminariumbéli fundatiokat, vagyis az azokra felvéendő tanuló ifiaknak rendes számát megkisebbiteni [UuszLt ComGub. 1605].

4. megkárosít, kárba ejt; a págubi (pe cineva); (be) schädigen, benachteiligen. 1573: Zilasy Myhal Es Beke Gergely ... valliak, hogy ... Kapane ... Azt Monta Im Ez Ke-

restwry pet: Megh akarya hazwnkat kissebbiteny fogyattok megh es keossetek Megh vegetek ely teole az ados lewelet, Ingen sem Mery Ez megh Mondany [Kv; TJK III/3. 69]. 1583: Vegeztuk, hogy akar Mester legien akar legeni akar tanulo Inas legien Valaki az eő Vra hazat uagy meg kissebbitene uagy affele vgiekezetben talaltatnek, Mingiara ... a' Cehbol ki rekeztessek [Kv; MészCLev.]. 1591 teh akartal megí küssébiteni engemét [UuszT].

5. rossz hírbé kever; a-i scoate (cuiva) nume rău; jm in Verruf bringen. 1570: Mykor More Janos Megh Betegwlt volna Megen hozzaya Rengeo Anna, Es ezt Mongia My oka hogy Illien dolgoth zoltal hozzam, hogy te en velem paraznalkottal, es Jllien hamis dologal kissebbitetel megh engemeth | Margit chernas Myhalné vallya, hogy Mykor az Rengeo annat ky vertek volna, es az Jakab Molnar legen Bwdosoba eszet volna, Talalta volt harsongart alat ... Es Mond Nely ... Myert allas Jth ladde hogi ki verék Myattad az azzont, Erre azt Mondya hogi ha ky vertek Nem en verette(m) ky, Eomagatis ely vezte az Bestie azzon engemetis megh kyssebite [Kv; TJK III/2. 102b. 106]. 1573: Ha zinte valamy hatra volna benneys^a, azt Mondom hogy nem tartozna(m) azt eo nekye meg fizetny Oka ez hogy az en hazamat meg kyssebyttete vala, akkor en meg akara(m) eotet fogatnya De mykor eo meg ertette volna hogy az en Zolgalomat terehben eytette volna Ideonek Jawaba teollem el zeokek [Kv; TJK III/3. 262e. — ^aA szolga béréből]. 1600: Lukach Janosni mente(m) wala, azonba oda ied Gyeörgyffi Balintneis, zolgalattiat kezd kermi Lukach Janostól, mond Lukach Janos neki, Ado(m) bestie kurwa, mert eletemet megh kissebited, eleteme(n) megh rakattad az latrokkal magadat, azonba wtni kezd egy palczawal [UuszT 15/38 Balint Peterne Orsolia azzoni nemes zemely vall.].

Szk: hírében-nevében ~. 1568: meg ertette volna qtes orban, hogy qtet qtes gergel wyoban hireben neúeben meg kisebbitete volna, azo(n) dologert, mellekert az Ceh q köztők a kötelet vetete volt [Kv; TJK III/1. 178].

6. megbecstelenít/szeplőst; a necinsti/batjocori; schänden, entehren. 1585: soha semmy Ielenseget Nem latta(m) az en legeniemheőz Iacabhoz, seőt Az Molnot soha Embemelkwl Nem hatta(m), hane(m) ha vosamap leőt volna Neha ember-nelkwl, valamint vallotta A leany hogy ember Nem volt A Malomba mikor meg kissebbitettek [Kv; TJK IV/1. 507].

7. ócsárol; a defăima/ocări; bemängeln, schmälen. 1800: csaalónak, s huncfutnak meg kissebbitett [Bereck Hsz; HSzjP].

megkisebbítés 1. megcsonkítás; trunchiere; Verstümmelung. 1777: Ezen Jozság(na)k meg kissebbitése eset ily okon^a [Hsz; BLv. — ^aKöv. a megokolás].

2. kisebbre vétel; micșorare; Verkleinerung. 1623: Az mázsáknak megkisebbitése is nem kicsin kárunkra vagyon ő felsége kegyelmesen provideáljon, az elébbi mód szerént az mázsákban valo fontok, az mennyi azelőtt volt, tartassanak meg [Hsz; SzO VI, 74 követ.-ut.]. 1825: A Darotzine Boltja meg kissebbitésére Sum(m)a 10 Rf 43 xf [Dés; DLt 3].

3. megkárosítás; págubire; Beschädigung. 1672: Az magam hasznát az eo Ngok Jovainak meg kissebbitesevel nem keres(m) [Uti].

megkisebbített 1. kisebbre vétet; a dispune să fie micșorat; verkleinern lassen. 1772: a' két also kerekéket meg

kisebbítetttem, s silipjeket fel emelttem [Kük.; JHb LXVII. 258].

2. (adó) leszállítat; a dispune să fie redus (impozitul); (Steuer) herabsetzen lassen. 1753/1781: Jósika Imre ur ... Bétsben létében a kapu szám után való adáját a Mostoha fiainak meg kisebbítette Jozságokonn, nem egyéb más Jussón, hanem az akkor tett költségeinek fáradságának recompensatiojában [Máda H; JHb LXXI/3. 272].

megkisebbitetés 1. aláértékelés, lebecsülés; subapreci-
ere; Unterschätzung. 1671: E' végezésünket penig kíván-
nyuk pro perpetuo et irrevocabili Decreto tartani ... ha ki akar
melly üdö föltában, Fejedelmek, Statusok Constitutiók
változásában, csak Propositionban vagy Postulatumban adná
vagy venné ennek abrogálását, meg-kisebbitetését, annál
inkább a' ki voxolna, annuálna, vagy cselekedetivel annak
ellene cselekednék a' jövendő világon Istentől átkozott
légyen, e' világon penig becseletti vesztett [CC 43].

2. (fizetés)csökkentés; reducere (salariului); (Lohn)
Herabsetzung/Kürzung. 1657: Mestert olah falukban addig
ki ne adgyon, valamig az oláhuł valo olvasást s írást
prompte nem tudgya ... melynek probajat mutattas-
sa meg is véle, a közönséges examenek idején, a visitato-
rok s cirkálok is meg nyugodvan rajta, salariumanak a Ma-
gistratus íteléből és a Consistoriumnak meg egyezéséből
meg kisebbitetésének büntetése alatt [UF II, 186].

3. sérelmeztetés; offensare; Beschwerde. 1843: A Méltó-
ságos kerdezető Grof ur ezen meg küsebbitetésére ta-
modtatására semi okot nem szolgáltam [Moson MT; TSB
49].

megkisebbitetik 1. kisebbre vétetik; a fi micșorat;
verkleinert werden. 1772: azon két also kerek meg
kisebbitettek [Ádamos KK; JHb LXVII/2. 295] | gondol-
ván ... azt, hogj ha a' kerek meg kisebbitettén a' Silip
felljeb emeltetnék, jobban forganának, én és Musztatze
Sándor edgjütt magasztaltuk fel a' Silipet [Dombó KK; i.
h. 307].

2. csökkentetik; a fi redus; vermindert werden. 1791:
Hogy ... az Eklesiának a' Harangozásból való jövedelme
ne kisebbitessék meg határozottat az is hogy az Ha-
rangozás Taxaja ezután egy Rh forint légyen [Kv; SRE
274].

megkisebbül 1. megkisebbedik; kisebb lesz; a deveni
mai mic; kleiner werden. 1797: ezen Kis Körös Erdő
mig meg nem fogyott, és kisebbült az Erdőlés mián Nagy
Körösnek nevezetett [Szentgothárd SzD; WassL. Conscr.
365].

2. megkárosodik, kárt szenved; a se păgubi; Schaden
erleiden. 1589: senkinek ne(m) engettetik hogy az mas
ember karabol maganak hasznót zerezze(n). És az koz
igazhoz ne(m) illik hogy az Mezarossoknak Regy zokas-
sok ez zochyeoknak wyonna(n) walo zerzessekkal, meg
kyssebbwlye(n) erotlenwllie(n) [MészCLev. fej.].

megkísérel megpróbál vmit; a încerca ceva; versuchen.
1576: Az ven Janos Cigan fia, Thamas ... meg esköt hogy
soha az város Neue alol El Nem al, Myndaz altal Meg
Nem aluan hitet varosul akazto fara ltillek ... De ...
Eletenek Megh kegyelmeztek, Il okkal hogy soha ennek
vtánna ezt Megh Nem kisirlj, hanem örökke fyurol fyura
varos Cigannia lezeon [Dés; DLt 193].

megkísérgetetik megkíséreltetik, kísérltetetik; a fi
incercat; versucht werden, ein Versuch gemacht werden.
1662: Ali passa d'ványostól Temesvártól való indulatja
előtt szorgalmatoskodni azon kezdett volna, kit kellene a
fejedelemségbe állatni? Mellyre Zólyomi Miklós felől
lévén a szó, Szejdi passával is nagy ismeretségben lévén,
valóban meg is kísérltetett vala [SKr 653].

megkísért megkísérel/próbál; a încerca; versuchen,
probieren. 1574: Orsolia Markos Benedekne Azt vallia
hogy Eo Nem Twgia Min Haborottak volt Eozwe, hanem
ezt hallotta hogj Mongia volt Adam Agostonnak, Azt meg
Neh keserced Raytam Myt az Attyamon, Mert ely Nem
zenwedem [Kv; TJK III/3. 345]. 1575: Találtam egy tytkos
Jeles bölchesseget^a, kit soha Nem hallottam Mastol es
Nemis lattam Mastol, hanem Isten velem leuen Magam
meg kisirtem bizony Nagy gondol es felelemmel [Nsz;
MKsz 1896. 365. — ^aVagy az aranyfinomítás vagy az
aranycsinálás tudományának titkára von.]. 1584: vegesz-
tek eo kgmek hog mikor elseobe be pechetlik valakinek
hazat a' zolgak Es a' pechetet az ember le vonna, tehát az
elseo engedelembe Mennyen, ha masodszor az pechetles
meg leszen az haza(n), és vizontagh le vonza, tehát het
penzt vegienek raitha, harmadzor penig ha vgia(n) ezent
meg keserthy, Az vakmereosegert tiz penzel bwntesek
[Kv; TanJk V/3. 278a]. 1657: annyi tüzes néppel s mel-
lette lévő könnyű hadal is az harcot megkísírteni kétséges
vala [KemÖn. 71]. 1872: sok házi békétlenség és kelle-
metlenség merült fel közöttük^a, megkísértettük őket kibé-
keltetni, de ... nem sikerülve, elválási lépésre határozta
magát [Burjánosbuda K; RAK 121. — ^aA házastársak
között] | A gyűlés kérelmére végre visszazaveszi gondnok
afia lemondását s nyilváníti, hogy meg kísérti, ha ereje
engedi, hivatala tovább folytatását [M.bikal K; RAK 295].

megkísértés megkísérlés; incercare; Versuch. 1662:
Hogy pedig mind a Szatmár, Tokaj és több várakbéliak
Kassa várasa megadattatására nagyon vigyáznának, hogy
annak megkísértése és kézhez vétele legszükségesebb és
kívánatosabb dolog volna, méltán állíthatatik vala an-
nak is megkísértésében a fejedelem minden istenes utakat
elkövetvén, a váras lakosi is nagy hajlandósággal válá-
nak [SKr 211].

megkísértetik 1. megkíséreltetik; a fi încercat; versucht
werden. 1662: Vencsellőnél kelvén által a Tisza jegén,
maga Patakra menvén, a hadakat Tokajon alól a Tisza két
felére s a Bodrog mellékére hagyta vala szállani, míg
Tokajnak állapotja s Kassa várasának is dolga^a megkísír-
tetnék [SKr 210. — ^aKassa bevétele].

2. kísértésbe hozatik; a fi ispitit; in Versuchung ge-
bracht werden. 1695: Ikafalvi Judit a' sz. Partialistol a'
liga aloll melyb(e) vettetett volt paráznesságá miatt, absolu-
tiót kíván. Deliberatum. Absolvattatik hogy meg kísirtet-
vén valami modon ne relaballyon [SzJk 292].

megkísérthet megkísérelhet, próbaként megtehet; a
putea încerca; versuchen können. 1571: Az Wram ko-
wachianak wala walamy pery Moldoway wayda előth egy
Attyafia halala felől, Jw wolt Az wton Az nazodiak az
kegtek Jobbagy Jgaz wtaban Megh fogtak; es haborgattak
kyth Mys Jwendőben Az Jamboroknak wyzontak walo
zomzedsagal Megh fyzetünk, ha ne(m) Jsmertek volna

ne(m) chiodalna(m), de twdom hogy Jsmertek Megys megh fogtak, ok nekwth, ha wgy kel Lenny, Azt Enys mynden napon megh kysirhetem, Azerth Bwntelen Kegtek Ne Nyomorgassa Bochiattassa el, merth Semy Gonozban ne(m) Jaarth zigin [Szeszárna SzD; BesztLt 3522 Fr.Lippainus Caspar(us) Zwch beszt-i bíróhoz].

megkíván 1. megkövetel; a pretinde; verlangen. 1583: egj Jaro hatarába el foglala ... az decretom tartasa zerint walo poenaiat warom az káráth meg kewanom kit azolta wallottam miatta [Polyán Hsz; BáLlt 80]. 1590: miert penig minketh tiztessegwnkben Jgy rontottal az teóruen-teól az felljwl meg mondotth terheketth meg keuanniuk [Szu; UszT]. 1600: hazainkból hoztak teóbbet el hatwa(n) forint ereő marhankath, egy menes lowunkat is, mely niolez forintot ereo volna, azt beőcheőiwel kewaanuik megh [i. h. 15/53]. 1648: Benkeo Balint illien tizteletle(n) szokot diffamatiot az B. haza(na)k beczitele(n)seghe-re mondot, hogi eő kgime mind haza nepesteől hamis volna ... Megh kewaniuk Tisztünk szerent, hogy ez hallatlan diffamatioert az Inctus(na)k nyelve ki vonattassek, es annak utanna feje vetettessek [Kv; Tjk VIII/4. 322]. 1699: bősületemet eltemető mocskos szokkal diffamalt es mortificalt eő kgme meg kivano(m) a' Jure ex Juris ezen bősületemet eltemető illetlen nyelve adassek törvény szerint oda az hova az Istenes Törvény itili [Dés; Jk 299b]. 1734: (Az alperes) Magais jelen volt mikor fel rakatta az három buglya szénát ... meg kivanom hogy actiom szerént az I. Convincaltassek [Branyicska H; JHb XXXV/51. 24]. 1794: meg kívánom a Jure hogj a regi meg rögzött Constitutiok szerint foljan a Törvény [Aranyosrákos TA; Borb.].

Szk: törvényesen ~. 1815: az Ur s Ifju Aszszonyis ... azoknak^a leendő ki battsáttatásnak Törvényesen meg is kívánja [Ne; DobLev. V/982. — ^aA földeknek]. 1830: Melly Protestatiom ha reménységemen kívül a' T. Urak előtt helyt nem találna, minden ebből következhető kedvetlenséget magoknak tulajdonítsanak ... Azomba pedig hogy ezen Protestatiomat az Urak a magok munkálkodásokba per extensum bé irjanak Törvényesen meg kivanom [Nagyikland TA; TLt Közig. ir. 1748].

2. magának követel; a-si pretinde/revendica; für sich fordern. 1569: az en wram Jobbagyat az en wram Monabwl felesegewel germokewel Marhayawal el zeokthethe, kyt Nem Mywelheteot volna, Azert En az En wram Jobbagjának, felesegenek, germokynek Mind kyleon kyleon dyokat Megh kywanom, Azon kywyl myndeon fele Marhayanak Beochywyet Mert errwl az feyedelom wegezot Es Irt articuluswnkys vagion rola [Nagysajó BN; BesztLt 62 Lucas Horwath Domy Gergeoly beszt-i bíróhoz]. 1579: Azert az mytt Byra ott az Kisfalwdj hatara-ba(n) meg kivanom az teoruniteolt [Mv; BáLlt 79]. 1590: Cybreffaluaz Vduarhelzkebe(n) Eppitettem egj Jo keő pinchet, az pinchere felliel házat. Az eőreoksegen chwrtis czynaltam ... megh kewanom Azerth Si Juris az eppitesből mindenből felet | hadakozo zermamoth es hadakozo louatis az mit eggiwtv vetwnk es zerzettunk Abbolis megh keuano(m) rezzemeth [UszT]. 1606: meg kivanom, Töled az hazat is [i. h. 20/281]. 1620: egy nagy darab kaszalo retit el occupaltak volna ... az el occupatott kaszalo retetis ... meg keuanna [Csicsó Cs; BáLlt 41]. 1633: Mi az kötes leuel continentiaia mellől el nem allunk. Hanem a ... Jobbagiot ... megh keuanniuk [Szava K; Törzs]. 1779: az

meg öletet Sertésekből es azoknak aprolékjából az engem illető reszit meg kívánom [Aranyosrákos TA; Borb.].

Szk: törvény szerint ~. 1600: az felliel megh irt eőreksiget ... akar mi newel newezteszek erdeiwl mezeiwl mindenekkel megh kewanom magamnak teórueny zere(n)t [UszT 15/246].

3. visszakövetel; a cere inapoi; zurückverlangen. 1570: Az Eppel Janos Safar polgar keolcegerél azt Mongyak eo k. hogy az zam ueoweo vrain Jol megh hantak vetetek, Az My Illet keolchegebe Es Meltan leot, azt Beh veottek, waroswlis Jowahattak, Az my Nem meltan keolt ely azt megh kewannyak Theole [Kv; TanJk V/3. 6a]. 1590: Myerth hogy p(ro)pria potentia Jgy elte <az> my nekónk Jútott resz feöldet azt <m>ondgiuk hogy minden hasznaywal az nagy hatalomnak terhevel kewannyuk megh teölle [UszT]. 1604: 40 Johajt hatalmasul el witte volna, az 40 Johokot zören megh kivania [i. h. 18/166]. 1610: azt az el ueót marhatt beőchwieuwl kiuanniak megh [i. h. 418].

Szk: oltalomságot ~ vkitől gondnokságot visszakövetel vkitől. 1602: Tebb keresetem ezis uagion hogi az én eőreksigemre molnotis chinaltatott, mely malomra az Atiamtúl maratt egi bokor keődet witetett rea, mjert az otalomságh alatt chélekette az Decretu(m) tartasa zerent walo terhen Vagio(n) erette, megh keuan(n)juk az otalomságot teolle, mert effele otalmat ne(m) illet otalomsagh [i. h. 16/3].

4. nyomatékosan kér; a cere (cu insistentă); (nachdrücklich/eindringlich) bitten. 1570: Az varosnak Minden leowedelmereol Es az quartarolis Megh kewannyak az zam adast [Kv; TanJk V/3. 28a]. 1576: Erreol ualo vegezes lewelet mely keozetwnk keolt wala, Az meg holt Thorockay Matthias tartott (!) Minden egyeb lewelekkal, mely Transactionalist ... meg kewanonk teolle [Torda/Kv; Thor. VI/3]. 1585: Buday Tamas Vram ... ez keoltsegh kjweolis ... Tulaidonabol keolteot es az Eghaznak Epwletire Conferalt teobetis, kit eő kgme Nem kewant megh az Varostul [Kv; Szám. 3/XXIII. 16]. 1625: kegtek beolchen meg ltelhetj hogi az dolgos meg kivannia, az Etelt es az Italt [Kv; i. h. 16/XXX. 37]. 1655: az Atsok ... megh keuantak minden nap az fristeőkeőmott [Kv; SzCLev.]. 1761: meg kivanom hogy az Actio fel olvastassek es ha ugy kel lenni in merito magamat defendalhassam [Torda; Tjkt V. 58]. 1782: ez elott Cir(citer) 30. Esztendőkkel ... kezdettek a Bányászi Mesterségről a Taxát meg kívánni, ugy terjedett el a Taxa fizetés minden Verős Kovás Mester emberre [Torockó; Thor. XX/5]. 1868: ha belé nem egyeznek a' falusiak az erdő osztályba, legalább azt meg kell kívánni, hogy a' mi fa illetőségünköt egyszerre adják ki [Szu; Pf Gálffy Sándor lev.].

5. elrendel; a ordona; an/verordnen. 1666/1701: az Nemes Ország igen méltán meg kívánja, hogy az hireknek mivoltához képest nem válogatván az dolgokb(an) semmit, valamikor az Colosvári Feő Kapitány ... parantsolni fogja, oda mennenek és azt tselekedgyék tehetségek szerént, az mit a szükség kíván, és eő kgmek(ne)k parantsoltatik [KvLt 1/188 egy-i végzés]. 1670: Hallyúk hogy Thordai Vargha Andras vizes bort árult volna megh kevannyuk hogy az mint affele ember szokot convincaltatni a' ki vizes bort arul, az szerént convincaltassék érette [Kv; Tjk XI/1. 19]. 1741 A Nms Város meg-kívánja, hogy osztó bírák atyánkfiak, azon Registrumot^a beadják a' Nms Város Levelei közzé Notárius atyánkfia, ő kgme

keze alá [Dés; Jk 551. — ^aA piacon áruló tekenősök és pálínkaárulók helyeiről].

6. akar; a vrea/voi; wollen | szándékozik; a intenționa; beabsichtigen. 1840: Alkudtam ide valo Asztalos Kallai Mihállyal hogy meg kívánom ebédlő hazunkat bé gerendázni azutan ki párkanyozni, es alol felyül bé padimentomozni becsületesen [M.köblös SzD; RLt Rettegi Sámuel jk 40].

7. elvár vkitől vmit; a pretinde (ceva de la cineva); von jm etw. erwarten. 1598: Lúttér Mihály ... vallya azt monta az zolgaia hogy akar meli igazan harminczadollianakis de megh kewannya az vra az ayandekot [Kv; TJk V/1. 183]. 1709: Az Rationak ventillálására Szükséges Léven több requisitumok között az Instructionak s Urbanumnak productioja azokban lévén fel téve ... az Dominus Provisor hivatally viselésének determinatioja, meg kívánnyá az Exactoratus hogy azokat Reversuma szerent producallya ő Kglme [Fog.; UtI].

8. felszólít; a soma; auffordern. 1681: Thasnadi Janos jurallyon azon hogy tellyes tehetsége szerint hűttele(n) feleségét Kegyes Annat az tisztekkal persequaltattyia megh kívannyiuk [SzJk 157].

9. ~ rajta behajt/követel vkin vmit; a pretinde/percepe ceva de la cineva; entreiben/heben, von jm etw. verlangen/fordern. 1572: az Tavally hazbert fl 4 Megh vegek rayta megh kewannya rajta, Annelkwl vonasatis megh aggya az myt rea Inteztek az Nicolcz vrain [Kv; TanJk V/3. 60b]. 1610: mierzthogy az teórueni engemet ezekek suliósiot megh Enis ezert hittam eleő kgtel eleybe, rajta kiavano(m) megh, mert eő miatta uezseőtt el [UszT 4. 9b]. 1690: szertesemeg megh ölte' Ergo potentian vagion erette a szertesem megh ert volna flor. 4. megh kévanom rayta [Kovácsna Hsz; HSzjP].

10. előír; a prescrie; vorschreiben. 1789: Itt a Faluk Protocollumai nem vitette(ne)k eppen olyan accuratioval, a mint a kiadott Norma, és parantsolatok meg kévánták [Kobátfva U; UszLt XIII. 97].

11. szükségel/igényel vmit; a necesita ceva; etw. erfordern. 1675/1688 u.: Az földeket annak ideje koran ganeztasd, mert itt az föld igen meg kívannya az ganet [Borb. I Petki János ut. csfkicsai jő-bírájához]. 1717: Veteményes kert köves a bőven való ganéjőzást minden esztendőb(en) meg kívannya [Nagyrapolt H; JHb XXXI/4]. 1727: az Ecclesiában valo minden szolgálat meg kívanta azt hogy a T. Consistorium Budai János Atyánkfia helyeben surgallya a mint hogy valasztá az Egyházfiaságra N. Marjai Szabó Gergely Atyankfiat [Kv; SRE 155]. 1761: Ezen Falutskának az határa a Trágyát meg kívannya [Ingodály NK; JHbK LXVIII/1. 352]. 1795: a szánto foldeket a mint a mű Földeink a háromszori szántást meg kívánják, meg nem szántatta hanem, Nyári szántásba belé boronáltatta a Magot [Márkosfva Hsz; BetLt I Barabás Sándor Vajna Istvánhoz]. 1828: a Csűr készítés — Törökbuza bé, hórdatás a szántatás-vetetés, szükségesképpen a helyt létemet meg kéványa [Mezőkeménytelke TA; IB. Vas Josef ub jel.].

12. vki szolgálatát igényli/várja; a aștepta serviciile cui-va; js. Dienst beanspruchen/erwarten. 1694: Protestálnak ujjolag a' Csith Sz: Ivani megyebéli emberek a' Malomfalviak ellen, hogy mivel a' malomfalviak a Praedikátor szolgálattyának harmad részét meg kívánnyák szorossá(n), azért a' Praedikátor számára valo munká(n)k épitesnek rendibenis igazság szerént harmadossáknak

kévánnyák lenni malomfalvi Uraimékok [Csitsztiván MT; MMatr. 331].

13. kedvet kap vmire; a prinde poftă de ceva; zu etw. Lust haben/bekommen. 1679: Az idegen hadak rebellioja káros, de én félek, az miénkben is meg ne kívánjak [TML VIII, 401 Teleki Mihály Kende Gáborhoz].

14. óhajt; a dori; wünschen. 1840: ifiú legény fiamat Sándor nevezetűt a törvényes uton leendő páros élettelt meg kívánva nőszesíteni ... kívántam [Dés; DLt 948].

15. vágyik vkire; a dori pe cineva; es lüsten in nach jm, jn begehren. 1593: Christina Azzoni Ach Antalé vallia: Zantalanzor hallottam hogi Cassay Catus borozkani (!) bestie hires kuruanak zitta az Niari Marton anniath kire illen fertelmes zitkokal felelt, Ah bestie lelek kurua talam vizket az ized hogi Niari Martont meg keuantad, nem sok ldeie hires kurua hogi ki eszet beleolle, hogi meg kívantad [Kv; TJk V/1. 332].

16. Isten a halál által ~ vkit Isten a világból kiszólít vkit; Dumnezeul cheamă la sine pe cineva; jn Gott aus der Welt herausrufen. 1679: az Ur I(ste)n bennünket, magzatokkal latogatot volt ugyan, de Ő Felsege azokat ismet az halal által töllünk maganak meg kívanta [Kv; RDL I. 157].

megkívánás poftire; Begehren, Verlangen. 1705: Akik pedig magyarok közt isznak is^a, nem ebéd után isznak, hanem reggel, mikor felkelnek, akkor melegtítik a gyomrokat és alkalmasossá téstik az étel megkívánására [WIN I, 633–4. — ^aÉgett bort].

megkívánhat 1. megkövetelhet; a putea pretinde; erfordern/verlangen können. 1590: Vgy teczik eő km(n)ek szekil^a hogy myert Annra valo aetassa ninchen Az gyermeknek Nem keuanhattja most megh^b [UszT. — ^aÉrtsd: székül. ^bA tótorságot]. 1614/1616: Melyet^a mi és meg keuanúnk az praedjcatomnak, mert az szolga és az ő szolgálattyanak berit és fizetset minden üdőben meltan et de Jüre meg keuanhattja [Kolozs; RDL I. 100. — ^aA papi járandóságot]. 1737: méltán meg-kívánhatnám^a a Jüre, hogy az I. mint nyilvánvaló nős parázna halállal büntetődne [Dés; Jk 257a. — ^aA város hadnagya, Ladislaus Érsekujvári]. 1770: Debito tempore a számadásra is elé nem állott, hanem napról napra halogatta, ob praemissas rationes méltán megkívánhatom, meg is kívánom, hogy az elkárosodott tehenemet tejivel eggyütt az inctus pásztor fizesse meg [M.hermány U; RSzF 211–2]. 1772: méltában meg kívánhatták az kí Házasításban esett hátra maradást [Sárosmagyarberkesz Szt; LLt].

2. magának követelhet; a-și putea pretinde/revendica; sich anbiten können. 1590: Cybreffaluán Vduarhelzeker(n) Eppitettem egj Jo keő pinchet, Az pinchere felliel hazat, Az eőreőkszen chwrtis czynáltam, kerteket czynaltam ... Azerth Jüre meg kewanhatom minde(n)ből minde(n) eppitesből, minde(n) vetesből mindennek az hason feleth [UszT]. 1606: En ellenem hatalmasul bírta azt az hazat eőreőkszen az Alperes: Azertis tettem wolt az tilamat hogy teőlle kezeteől keuanhassam megh de el attá az tilalom ellen [i. h. 20/257]. 1737: Amit pedig kelleltik de necesse Hadnagy Atyánkfiának ... erogálni ő Excellentiája számára, mind azokat Consignáltassa ő kglme, Administrams atyánkfiak által, hogy annak idejéb(en) árrát Erogatunk(m) meg-kívánhassuk [Dés; Jk 481a].

3. visszakövetelhet; a putea cere înapoi; (zu)rückverlangen können. 1598: az megh neűezett peres feőldeket ...

úgy vette vizza siat (!) pénz(e)n, mint ver Atiafi, Azt mondom(m) ha teőrueny, myert effele ember dyba (!) fizették, ne(m) kiúanhattja megh, mert en idege(n) kezéből hoztam megh mynth ver Atiafi [UszT 13/48].

4. kérhet; a putea cere; bitten können. 1761: Méltán s' helyesen meg kívánhatom az A eő kigyelme impetitioja alól, es az Ingerensek p(rac)ensiojak alól meg szabadulni [Torda; TJKT V. 46]. 1771: Mely praemittált ratiókra nézve méltán megkívánhatom és meg is kívánom, hogy az apám kereseti alól simpliciter absolváltassam [M.hermány U; RSzF 269].

megkívántatik 1. megköveteltetik; a fi pretins; verlanget werden. 1671: Noha mind éjjel s' mind nappal az őrizések hogy mindenütt meg-legyenek sub poena flor. 12. toties quoties negligálnák, exigendum decernáltak volt, mindazonáltal hogy a' nappali őrizések olly szorgalmatosképpen és büntetés alatt meg-kívántassanak, szükségesnek nem ítéltük [CC 86]. 1676/1681: ighen megh kévántatik; hogi Istenhez valo szereteti uta(n) az Urához, az kinek szolgálattára magát kötelezte, igaz tökéletes hűsége légye(n); mert ugianis, abban kevántatik megh az ahoz valo nagybub hűség(h) a kinek kezéb(en) valakinek több es nagyobb javai bocsattattak [Vh; VhU 656 A v-h-i rationistáknak szóló ut.]. 1797: minden Gazdától egy héhellőnek ki kell telni: 1 Napi etsetelis az Aszszony ő Nagysága számára minden Esztendőn, el nem marad; 2 font kender fonás; minden Gazdaszszonytól meg kívántatik [Cege SzD; WassLt Conscr. 681]. 1826: Minden a' ki a kalandos czéhban bé akar állani ... megkívántatik, hogy józan, jámbor életű ... jó magaviseletű ember legyen [Kv; EM XI, 373 A külközép-utcai Kalandos-társaság art.].

2. (nyomatékosan) kéretik; a fi cerut (cu insistentă); (nachdrücklich) gebeten werden. 1803: Kérem Kedves Sogor Uramot azonn is hogy a' melly Contractusom Pataki Sándor Urral a' Csapai^a és Gyulasi^b Portiok iránt inéálva vagyón az Sogor Uramnál a' Néhai Atyám Levelei között lévő, ez uttal azt is magával el hozni ne sajnállyá — el-mulhatatlanul meg-kívántatik hogy meg-kerüllyen 's kezembe jöjjön [M.dellő TA; DobLev. IV/868. — ^a—^bKK].

3. elrendeltetik; a fi ordonat; verordnet werden. 1677: Ez Kapu Szám után valo adó szedés az Ország közönséges javára nézendő lévén, szükségesképpen meg-kívántatik, hogy személy válogatás nélkül minden rendeknek jósági részek szerint reájok nézendő adajokat igazán meg-adgyák [AC 68]. 1847: Ki mutatása Azon matériáléknak, melyek ezen Vár Hajdúi számára Évenként készíteni kellettő Monitorokra meg kívántatik [Szűv; KLev.]. — L. még AC 17.

4. vkitől vmi elváratik; a fi așteptat ceva de la cineva; von jm etw. erwartet werden. 1735: Mivel hogj Vasas Gáborne Aszszonyomat ugj Házositotta ki az Annya amint illet és meg kívántatott szabad volt véle azert Tiszt. Bacsoni ur(am) ha nem bene Contentus Felesege emeritatiojával keresse Törvényes uton modon [TJKT I. 153a].

5. ajánlatosnak tartatik; a fi de dorit; für empfehlenswert gehalten werden. 1785: mivel a' Hostátban gyakran éjjel is vagy terhes betegeknek meg látogatásokra, vagy pedig az ollyan Kisdedeknek meg keresztelésekre, a' kik halo félben vagynak ... meg kívántatnék, hogy ezen negyedik Papnak a' külső Templomnál lenne lakása [Kv; SRE 241].

6. szükségeltetik; a fi necesar; erfordert werden | igényeltetik; a fi impus ca o necesitate; beansprucht werden.

1656: Innet ala menven vagjon 3 rendbeli kötesek-beől allo ... bontakozott romladozott hejazatt, enekis valoban megh keuantatik az restauratio [Fog.; UF II, 140]. 1662: a város oltalmazásában a lovas hadak valóban megkívántatnak vala [SKr 448]. 1764: ennek utánna pedig ezt observálják öklmek, hogy az fő, kiscéhmesterség, atya-(mes)terség és egyik látómesterség az nyolc öregek(en) forduljon meg, ha szintén két vagy több ízben is megkívántatnék az kiscéhmesterséget elviselni, mindaddig, míg valamelyik az öregek közül elhalánd [Dés; DFaz. 23]. 1782: voltanak réz, on, vas, és Fa edényei a mineműek egy Házhöz meg kívántattak [Mv; DLev. 4. XXXVI]. 1809: szándékozom a székely földi Jóságombaj bajaim igazittása végett be menni, az útnak mind hoszu mind pedig terhes voltára nézve meg kévántatik a pénz [M.bikal K; BetLt 2]. 1838: Sukon^a, a' Szamos Vízére építendő ujj Pallohoz meg kívántatnak a' következők Fa Materialek^b [SLt Vegyes perir. — ^aK. ^bKöv. a fels.].

megkívántató I. mn 1. kívánt; care este de dorit; erwünscht. 1730: Alkudtunk es edgjeztünk meg a' Déési Rosa hegy alatt levő Nemes Városnak Malma s Gáttya körül kívántato minden névvel nevezendő meg kívántato szükségseinek^a ... építésére ... Kaczka Illye György nevű Malom Mesterrel [Dés; Jk 499. — ^aKöv. a fels.]. 1736: (A) Törvényes dolgokhoz meg-kívántato szükséges Leveleink Kolosváratl lévén, azok(na)k ki-hozatásokra expedáltak Dobolyi Márton Atyánkfát öklmét [Dés; Jk 464b]. 1819: az Epítettő Czéh Mester kötelessége a Mé-szárszékre, és vágó hidakra ügyelni, és az azok körül meg kívántato Szükséges reparatiokat a maga idejében meg tétetni [Kv; MészCLev.].

2. szükséges; necesar; erforderlich, nötig. 1723: Ezeken kívül vad hus Bövségesen, verő Malacz Sóó ... és egjéb meg kívántato minden féle Kerti vetemény fogyatkozás nélkül [K; TKI]. 1747: Egy Tár Szekér eleiben valo Felhértz meg kívántato vasaival és léptsőjével edgyütt [Szpring AF; JHb XXV/88. 4]. 1751: Nyoltz köből Kovács szénért egy malomhoz megkívántatoért adtnk 99 den. [HSzj kovácsszén al.]. 1756: Az Sajtó színben ... vagjon egy igen jelesen építettett, vastag Cserefából való Sajtó, jó orsojával és egyébb meg kívántato eszközeivel 1 [Nagyrápol H; JHb XXXV/35. 28]. 1778/1813: Deserta egész Sessio vagjon a' Falu közepiben ... Ezen egy Gazda Ember minden meg kívántato épületeivel együtt meg férhet [Kettősmező Sz; JHb LXX/6. 115]. 1810: A Malom Vasaihoz meg kívántato fel dolgozni valo két darabotska Vas [Sóakna MT; Born. G. IX. 5].

3. elrendelt; ordonat; ver/angeordnet. 1809: Az Concur-rentionalis Cassara nézve meg kívántato, és haladék nélkült véghez vitetendő Conscriptora ki rendeltettem vala [Szkr; UszLt ComGub. 16/2]. 1843: A Tekintetes Tanátsnak ... 485. számok alatti Határozatánál fogva ki lévén rendeltetve: hogy a Gyalog Járda meg készítettése tekintetéből Vásároltatott Ökröket, Szekereket Számba vegyük, 's azok (!) Város Gazda Nagy István Umak Transponaljuk — a Tisztelet Rendelés következesébe — a megkívántato Számba vételt — és transpositiot végbe vittük [Dés; DLt 622].

II. fn szükséges dolog; lucrui necesar; das Erforderliche/Nötige. 1789: Vass Erogatuma ... az Udvar körül meg kívántatokra [Déva; Ks 95] | ha a dolog valóságosan Ugy Vagyon, parantsolja a Tisztelet Co(mmi)sárius Ur ő Ex-

celja hogy a Földes Uraság ... a Magok Vas Bányász Jobbágyaiknak az ő tűzi szükségikre, és a vas művelésre meg kivantatokat ki adgyák (így!) [Kv; TLv. 7/8]. 1823: A' mit a lisztre nézve és egyéb meg kivantatokra nézve irtam, holnap-is alázatosan köszönettel venném [Ne; DobLev. V/1066 Dobolyi Sándor szüleihez]. 1823–1830: Ezen községes ispótályon kívül vagyon még különösöb is, ahol Orvossága, étele, itala, tüzelése s egyéb megkivántatója vagyon: hanem már az ilyen naponkét (!) fizet [FogE 261].

megkivántatott szükséges; necesar; erforderlich | szükségelt; necesar, trebuincios; benötigt, gebraucht. 1665: Vagjon ezen kasmatában edgyik felöl egy eörög mosar algju, similitér másik felölis más mosar algju, mindeniknek ... hozzájok meg kivantatott eszközei meg vadnak [Fog.; UF II, 312]. 1689: az Ecclesiának el mult s jelen valo dolgairul szükség-s(é)ges keppen meg kivantatott szám vételre, választassanak biz(o)nyos Számvevők [Kv; SRE 1]. 1767: Drága szoknyák, vállók, és több elé számlálhatatlan Mlgos Dámának öltözeti-re megkivántatott drága köntösök 's Portékák voltak [Désfva KK; Ks 21. XVIII. 78]. 1772: (A malomkerék) nem forgását okozza a meg kivantatott habzonak egészen ketté törött volta [Csüddötélke KK; JHb LXVII/2. 361]. 1809: Az ujjon építettő Archivumnak bé fedeleztetésére meg kivantatott Létz Szegeknek meg szirozására olaj vétetett 30 xr [Szu; UszLt XII. 88].

megkóborol (meg)fosztogat; a práda/devasta; plündern. 1573: Kowach Lwkach Azt vallia hagi mykor az Thabor zamosfalwanal volna Azkor az vasart ky kwlte volt az Byro Eois teobekis Az kapw eleot arwlnak volt vasat, Az kowachok ely veottek volt benne Es hagi az Birohoz Mentenek Erte, Az Biro Azt Monta az kowachoknak hagi Nem hattam En hagi senkyt Meg kborolliatok [Kv; TJK III/3. 178]. 1614: úrnapijára virradólag éjfélikor az Básta hajdúi megüték az várost^a, és sokat az város népében levágának; szörnyön megrablák-kóborlák az várost újólág [BTN² 52. — ^aMv-t 1602-ben]. 1742: Ekárt Mihálj megh kborolván a Gárgyásiak bányáját az kezd kortozot kettőt ... altal hozta, énis abban ségítetttem ... melljet az Istaljon vittek ki [Torockó; Bosla. Tóbiás Bótár (47) jb vall.].

megkóboroltat (meg)fosztogattat; a ordona práda-re/devastarea (tinutului); plündern lassen. 1614: Ezalatt Básta György és Mihály vajda Erdélynek nekibocsátá szabad nyereségnek minden hadát^a, és oly igen szörnyen megdúlátá-kóboroltatá Erdélyt, hogy csak annak is szörnyű voltát, nem tudom, micsoda fő tudná megfmi [BTN² 50. — ^a1601-ben].

megkóboroltatott (meg)fosztogattatott; care a fost prădat/devastat; geplündert. 1662: Egyik német ármádatul megkóboroltatott felső részeit az országnak annál még nyavalásabb sors követte. [SKr 678].

megkoccant megkoppant/üt; a lovi (o dată); (einmal) anstoßen. 1585: Elek Iános Coloswary vallia ... Az zolga veres feleől halla(m) ezt teölle, hogy megh koczantotta Az zolgaloyat, Monda egy Nemet zolgaia, hogy etet ige(n) gia-korta very megh az Vra Iános Deak [Kv; TJK IV/1. 465].

megkoccint megkoccant/legyint; a lovi ușor; (einmal) klopfen/anschlagen. 1724: midőn ... Pasko Sigmond

ur(am) ment volna az garadicson ... Naláczí Laszlo ur(am) kardót rántván meg kóczintotta az fejitt [Mihályfva NK; BK sub nro. 984 Georg. Taar (25) ns vall.].

megkockázott kockamintásan szótt; tesut in carouri; mit Würfelmustern gewoben. 1742: Egy Ezüstel meg kockázott Király Szin fűző [Kisecsküllő K; Somb.].

megkocogat megkopogtat; a bate/ciocăni (in) ...; klopfen. 1637: Pal Mester megh koczogata az ablakot, ketszeris, de az Aszony nem szolla sokaigh [Mv; MvLt 291. 110b].

megkokosál megerőszkol; a viola/silui; vergewaltigen. 1723: Rusz Mihály(na)k az annya Porcsira Léány korab(an) volt Felső Ilosván Iako Kukura Kosztin Szolgálója s volt egj Lengyelországi legény Fedornak hitták kivelis az kecskéek után járván ott Fedor Porcsirát meg kokosálta, s. v. Terb(en)ejtette [Kiskájon SzD; BK Kiskajoni lev. két r. tanú vall.].

megkolcsagosodott kótyagos, hóbortos; smintit; nährisch, übergeschnappt. 1636: Illyen éneket^a kéván az Apostol mi töllünk Keresztényektől ... az Christusnak beszéde azt mondgya s nem valami fajtalan lutrikamos fűszfa Poctának szemtelen beszéde^b nem meg koltsagosodott nyalkálkodással, vagy valami ros személynék szerelmétől valo bolondulással tanitván, intvén egymást [ÓGr Aj. 14. — ^aAz előzőkben vallásos énekekről esett szó. ^bIgy a kissé zsúfolt, zavaros fog-ú szövében, de értelemszerint alkalmasint beszédet h.].

megkoldul szk-ban; in constructii; in Wortkonstruktionen: ~ja a pēntz összekéregeti a pēntz; a aduna banii cerșind; das Geld zusammenbettehn. 1710: Beküldé a püspök a maga öccsét, hogy Havasalföldiben koldulja meg a pēntz s hozza ki [CsH 309] * ~ja a várost körbe kéregeti a várost; a cerși umblind in tot orașul; in der Stadt herum-bettehn. 1583: Petrus Gruz ... fassus est ... En Monta(m) Nekj, Mit zolasz te gonoz Azzony ha Noked ezert^a kj Vonniak Nielwedet, Es monda Kwrwa gondollion velle, Meg kwlwdwlom Az varost es meg valtóm Nielwemet [Kv; TJK IV/1. 149. — ^aParáznaságért].

megkoldusít koldusszegénnyé tesz; a sārāci de tot pe cineva; bettelarm machen. 1816 u.: (Cselédeit) megadosítja, hogj ahellyet hogy ki fizetne valamit nekiek a helytet meg koldusítja [KLev.]. 1818: a' mijek vanis elveszi és meg kudusítja [M. fráta K; i. h.].

megkoldusíttatás koldusszegénnyé tétetés; sārācire la care a fost adus cineva; Bettelarmmachen. 1791: Kis Csergedi Bojtos Dumitru, Popa Juón Moldován Lupuj most Esztendeje az Erdellyi szűk Marha kost idejét a' mi meg kudusíttatásunkal magok hasznokra fordíttayák [Széplak KK; SLt évr.].

megkomittál elintéz/rendel; a rezolva/aranja; abmachen, regeln, verordnen. 1596 k.: Keonyeoreoghnek Na(nak): Nagod Committalna megh hogy affele teoruintelen es zokatlan exactioktul zwennyk megh es Zabaditana megh [Dés; Dlt 249].

megkommendál ajánl; a recomanda; empfehlen, vorschlagen. 1657: Ez a dolog azért nékem mind gyalázatos, mind félelmes vala ... kelle azért élnem ily okoskodással: hogy nem convocálám s hagyám őket conflúálnom, hanem kapitánságunként szaggatva proponálám nekik az dolgot jó declaratióval elsőben, megcommendálván híres vitézi forgolódásokat, hűséget, megköszöném fáradságokat [KemÖn. 287].

megkomplanáltathat ki/összebékíttethet; a reuși să impace/concilieze; versöhnen lassen können. 1768/1771: Tyiu György Brádrok Haza felé jöttében vakmerőül ... meg vert, mint hogy az utánis alig complanaltathatták meg őket [Bukureds H; Ks 114. 61].

megkomponál megegyezik, egyezséget köt; a se invoj; sich vereinbaren. 1586: mikor(on) hazamhoz Jeótenek volna^a, oth egi massal megh Componaltunk volna, az Lukacy Attia fiaival kezünket be Attwk volna [Kv; Tjk IV/1. 617. — ^aA perlekedő atyafiak]. 1589: Mykoron Gywlay Pal Byro vramnak leüelet küldöt volna Az hatar veget hogy vellünk meg Componalna, Bochyatta Byro vram egy Nehany vrainkat ... Koltottunk az vrainkra Etele se Italunkra 3 napig f. 4 d. 85 [Kv; Szám. 4/XII. 17]. 1592: Zeoch Georgi vallia: Engemet kert Helfer Andras hogi zolliak Helfer Mihaltenak, hogi bekellienek meg Helfer Andrastol hallam hogi ... meg componaltanak, eo neki az zeoleot, zanto feoldet, kertet es egi mentet is adtak volna [Kv; Tjk V/1. 286].

megkomponáltat megbékíttet, egyezséget kötött; a face să se impace; sich vereinbaren lassen. 1600: Jffyw Bonchiday Gergely vallia: Amy az Erdeody Imreh Adossagat Nezy minthogy en c(on)ponaltattam volt megh, egykor Jelente Erdeody Imreh ... hogy eo neky Ados Keotelwero Thamas es neky ne Adgyam az zablyatt, hanem neky [Kv; Tjk VI/1. 512].

megkomprobáltatik megbizonyosodik; a fi dovedit; sich einer Sache vergewissern. 1621: Biro Vram eő kglme Tanaczjával eggiwt vghian Jrasban kj adua(n) mindeneknek Interdictümöt vgj vigjazzon minden Ember haza taja(n) hogj valamelj ember miat, akar lakos, akar szolga, vagj Jdege(n) lesze(n) megh comprobaltatik hogy twz tamad, ne(m) egiebbel hane(m) fejewel erje megh [Kv; TanJk II/1. 318].

megkomputál összeszámít; a socoti totul la un loc; zusammenrechnen. 1568: Megis vagion Mas gianosagomis vgian ezen aranyra, tudny illik hogy vram apank Vachy Peter az a sok rezes arannak addicioiat Nem gondolta es Nem computalta Meg [NSz; MKsz 1896. 355]. 1586: az my Lelkwk Ismerety szerint Marhayat megh computalwan Beochwltwk hetwen nyolcz forintra, es 40 pínzre [Lesnek H; IB VI/225. 16]. 1593: ammi Ingo bingo marhaia maradot volna Theoreok Janosnenak, azt megh computaluan, az eo portioiat ... bele tuggiak [Kv; Tjk V/1. 392]. 1595: Az varos faluinak ... tellies ieowedelmet meg Computaluan az mellet az melj restantiakis maradoztak raitok meg zamlatwan [Kv; Szám. 6/XV. 90].

megkoncol összeszabdal; a ciopirti; zerschneiden/stückeln. 1598: Eotwes Martonne Ersebet azzony ... vallia ...

Thamasis az varos zolgaia keozep vcza(n) ieo wala fell estwe kesen wala monda az Horwat Thamasnak maid megh latom bestie lelek kúrwa ki wagi ezennel megh konzollak, azon keozbe latam hogi hozza chiapa az zabliawal [Kv; Tjk V/1. 149–50].

megkondamnál elítél; a condamna; verurteilen. 1704: Ma condemnálá az ország a szentpáli nemességet a magok levelére meg és rebelliseknek pronuntialá [WIN I, 103].

megkondul megcsendül; a incepe să sune; ertönen. 1568: Barbara vxoris Casparis Jaxit ... fassa est ... megien volt gergel deak hegedwlűe, es hogy Andras Kato meg hallia, mond hogy Jhol az en hegedosom az Rosz bestie kuruafia gergel deak Egy szap^a Tyuk monyom vagion vgj kellene az hegedohoz wthnom hogy vgian meg kondulna [Kv; Tjk III/1. 236. — ^aÉrtsd: záp].

megkonfirmál (írásban/pecséttel) megerősít; a confirma (în scris); (schriftlich/mit Siegel) bekräftigen/bestätigen. 1577: Jeowének my eleonkbe Beldy Janos Bodolarol^a Feyer var megyeből, Es az Nehay Beldy Kelemenne Lazar Anna Aszszon' Vzon bol^b Sepsy szekbeol, Es eok my előttwnk ... teonek illyen rendelest es vgezesth: Hogy az megh holt Beldy Kelemen testamentom lewele Semmy Cikkelyben egykyteolys megh ne haborytassek, hanem erylben megh tartassek, kytt az my kegyelmes feyedelmwkys megh Confirmalt [BLt 7. — ^a—^bHsz]. 1593: Az Testamentom leveletis megh confirmalta Vrunk az feiedelem es abbolis nincz kgdnek fogiatkozasa [Kv; KvLt Diversa 21/52 Barlabássy Lénátrné Kemény Lászlónéhoz]. 1602: Mindeneknek eleotte penigh keonyeorgeok ez orzagnak vranak Es feyedelmenek, hogy az en kjchin Ja-uaymbol valaminemew testamentomot tezek Az Colosuariaknak, Mind penigh egyebeknek, hogy eo Na(gysa)ga megh Confirmallia [Kv; RDL I. 73]. 1607: a Testamentom tetelt meg confirmaltuk [Illyefva Hsz; BLt]. 1621: Egi bizonyos Napra Biro vram eő kglme Mennel hamareb gwczieőn be szamasan az Jdes vrainba(n), es az zolgak zolgalok dolgat eő kglmek tractalliak, Az mit penigh eő kglmek feleőlleők deliberalnak, annak vtanna eő kglmek varosul megh vizgalliak, es meghis Confirmalliak [Kv; TanJk II/1. 312]. 1623: Meli dolognak nagioib bizonsagara, adgiuk mj felliuul meg neuzet, Djujsorok, ez jelen valo kezunk irasat zokot peczetunkel meg Confirmalua(n) [Kv; RDL I. 120 Hannes Eppel sp kezével].

megkonfirmáltat megerősíttet; a pune pe cineva să confirme ceva; bekräftigen/bestätigen lassen. 1570: Megh Erfettek varoswl eo K. az Mathias kyrál parancholatyat, az Jdegen Bomak beh hozasa feleol ... Azert eo felsegewel megh kellene c(on)firmaltatnj Az mj Regy zabadsagunkat es zokasukat, Mellyet az Mathias kyrál lewele Mond [Kv; TanJk V/3. 17b]. 1578: Towabba wegezte eo kegmek eztis hogy Miert az Espotal iozagat orzagh keozybe rotak, az kiralne Azzony penigh minden fele rowastul adozastul eximalta es zabadosa teotte hogy Byro vram eo kegme az lewelet vinne ala, es eo Nagawal Confirmaltatna meg [Kv; i. h. 170b].

megkonfirmáltatik megerősíttetik; a fi confirmat; bekräftigt/bestätigt werden. 1583: Az varost illendeő theorweniekreol az Jstent hiwa(n) segitsegwl vgj vgezzenek

... Az választot feo vram eleo Mennek, es ez Zep es hasznos munkat el vegezik ... A menybe(n) a theorweny-reol Irt keonywechke meg tisztul es helyen hagiattatik, Vrunkal eo Ngawal az varossy keosseg keozeot eoreokke valo meg maradasra meg Confirmaltassek [Kv; TanJk V/3. 277a].

megkongyelál megjegecesít; a cristaliza; kristallisieren. 1558: Borax ... Rp. 2 p(arte)s tartarth, ky feier es 1 p(ar)s soth közönsegest, ky preparalh es soluald meg ezth az oltatlan meznék vizeben es háromzor co(n)giellald meg [Nsz; MKsz 1896. 248].

megkongyelált megjegecesedett; cristalizat; kristallisiert. 1558 k.: talaz camfort az edenek feneken Meg-co(n)giellaltath Mint az kenyér [Nsz; MKsz 1896. 283].

megkongyeláltatik megjegecesedik; a se cristaliza; kristallisiert werden. 1558 k.: ted ezt ez swroth^a egy hideg Marvany kore es Mingiarast meg co(n)giellaltatik es lezen vllian, Minth egy lep [Nsz; MKsz 1896. 285–6. — ^aAz olajjal kevert kénkövet].

megkonokodik megátalkodottan nem tesz/teljesít vmit; a se indărănici in executarea unei obligații; sich verstöken. 1687: Mivelhogy az fen meg irt Malmot ugyan az fen megh irt személyek három részről építették volt ... hogj ha az fen megh irt Személyek közül valamelyik személy vagy megh erőtlenednék vagj megh konakodnék ki mia az megh irt malom pusztulásához (így!) hanyatlani kezdene az megirt malom akkori állapotjában ahoz értő jo lelkű úsméretű emberek által bocsúlítottógyek megh; es az tehetetlen vagj az konok személyeknek az ő része szerit (!) valo böcsüt az töb epitheto (!) személyek adgyák meg [Sóvárád MT; Sóváradi Bíró lev.].

megkonszolál kb. vkit megfizet; a plăti pe cineva; jn entlohnen. 1730: Consideratiob(an) vévén az Nms Tanás és Universitas az Instans Atyánkfiaknak^a Malmunk épéte-se körül tett hoszszas fáradságokat, és munkájokat az eddig valóról még Consolálni kívántuk eő kgmeket külön külön cum flor. h. 15. et Trit. metr. 10 [Dés; Jk 394b. — ^aMartinus Dobolyi és Ladislaus Ersekujvári].

megkontentál kielégít vkit vmiről; a satisfice pe cineva; jn mit etw. befriedigen/zufriedenstellen. 1651: vetetem szamot Istvandi Balint Uram(m)al el igazodot minden dolgunk, öh Kigyelme megh contentalt mind ez fel jedzett művekről [Kv; ACJK 74b].

megkontifoz '. ' 1791: Logyin Vaszzilia neki neki ment a' Fogados(nak) és az újjával egy néhány versben jól meg kontifozta az Orrát [Galgó Sz; JHb I/23 r.tanúk vall.].

megkontrabontál átcsempész; a trece ceva peste graniță prin contrabandă; hinüberschmuggeln. 1705: Ugyan valami zsidók is jövének fel az úrhoz, kik beszélék, miképpen Köleséri uram 500 forint ára ezüstöt (!) kontrabontálta volna meg, minthogy nem volt szabad kivinni ezüstöt innen [WIN I, 376].

megkonturbálódik nyugtalanodik; a se neliniști; unruhig sein | aggódik; a se îngrijora; sich (be)ängstigen/

beunruhigen. 1662: Két hete, hogy az itt való commendans valami leveleket küldött volt ki Kővárban, hogy Szakmárra vigyék. Kővárból nem Szakmárra, hanem csak Medgyesre vitték; onnan most az Bánfi uram szolgálai behozták az Szakmárra szóló leveleket, az melyen bizony igen megconturbálódott az commendáns, nem tudja, mi az oka [TML II, 401 Ébeni István Teleki Mihályhoz Szűvről].

megkopasztás szk-ban; in construcții; in Wortkonstruktion: *maga ~a* saját hajának levágása; tăierea propriului păr; schneiden der eigenen Haare. 1662: a seregeknek ura Istene ez nagy romlás által minket hív sírásra, jajgatásra, magunknak megkopasztására és gyászra [SKr 700].

megkopaszodik megkopik az út; (despre drumuri); a deveni uzat; (Weg) abgewetzt/nutzt werden. 1827: Ho még most^a is Nagy van még sem lehet használni mert az utak meg kopatzadtak. A még az utakan ho volt fel hajtottam a Jozságot a Havasra épületnek valo fa után de egjebet tűzi fánál nem hozhattak a Nagy ho miatt [Bögöz U; IB. Káli Nagy Boldisár gondv. Bágya Sigmond insp-hoz. — ^aA levél kelte dec. 11].

megkopaszt 1. állatbőrt szőrtelenít; a curăța pielea de păr; (Tier) abwollen. 1745: Kriszta juon juána nevű szolgálója ... azt beszéllete hogy ő szemével látta, kriszta juont és Gőrbé Gábort éczaka, egy marha bőrt hoztak átalvetőjek véressek voltak, azon bőrt minjárt a' Cseres kádgyáb(a) tette Kriszta juon, és minek utána osztán meg koppasztván a' szőrit vélle a' máléb(a) hordatta [Szásznyires SzD; Ks Aleksza Pével (45) jb vall.]. 1792: rozszzul lévén meg koppasztva a' szőre laczodott [Nyárádsztlászló MT; Sár.].

2. tollától megfoszt; a jumuli de pene; (Geflügel) rupfen. 1831: feleségével edgyüt a' ludatt meg ölték meg kopasztották [Dés; DLt 332. 15].

3. kifoszt/megzsarol vkit; a jumuli pe cineva; jn rupfen/ausbeuteln. 1633: az feleségeől hallottam hogy Varga Miklost orvnak szídalmaza, azt mo(n)dotta hogi nem lakik eő mint ollia(n) orv kurua fiauall, mert az az szegeni embertis ugi mint Rado Petert eő koppasztotta megh [Mv; MvLt 290. 131a/2].

Ha. 1831: kopasztatta meg [Dés; DLt 332].

megkopaszthat átv tollától megfoszthat; a putea jumuli; rupfen können. 1772: Az ablaka alat menván Tit Zilahi István Uramnak a Szamosra mosni hallottam Zilahi Istváné Aszszony ezt mondá az Urának már meg kopaszthattya a Csirkét mert meg foráztan az eb ágyából születet kurváját [Dés; DLt 321. 59a Catherina Egyed (40) ns vall.].

megkopasztott tollától megfosztott; jumulit de pene; gerupft. 1831: akkor frissibe meg kopasztott libám tollát egy rostába meg látván [Dés; DLt 332].

megkopik 1. (ruha) elvásik; a se toci/roade; (Kleid) verschleifen. 1604: Azt mondotta en nekem Galfy Mihalj, Jm hul edes eőczem, tudod az eleőt Skallatba granatba iarok uala, de im(m)ar a' Zentegiedj fozagh walsaga mia ahoz iutek hogi cz'ak ruham sínch, mütata az dolman(n)iat hogi megh kopott [UszT 20/128].

2. eltoppul; a se toci; stumpf/abgewetzt werden. 1627: Egy Aso, hat Kapa, igen megh Koptak aestimalt: f. — d. 80 [Kv; RDL I. 133].

3. elkopik; a se roade/toci; abgenüzt werden. 1681: Malom Az also bokor kő még ez Telen el szolgál vgyan, de mint hagi ighen megh kopott, jo idejen masokat kellene készíteni [Vh; VhU 576].

4. (gát) elhasználdik; a se uza (digul); (Damm) abgebraucht werden. 1732: Az Rosa hegy alatt levő Ne(m)es Városunk Malma Gátyá(na)k tul felől lévén bontakozasa a Közepennis igen le nyomodott s megkopott [Dés; Jk 428b].

megkopjáz kopjával megtámad; a ataca cu lancea; mit Speer angreifen. 1710: A székely hadak csak magoktól Jézus nevit kezdven kiáltani, egyenesen az ellenségre akarának menni, noha még messze valának. Teleki elnyargalván, egybenszidá őket, úgy csendesedének meg. Bolondság is lón a könnyű hadat hátul állítani, mert ha neki-viszik vala elsőben, amíg oly nagy fervorral valának, alkalmasint megkopjazzák vala török uratot [CsH 225. — 1690-re von. feljegyzés].

megkoplal 1. éhezik; a fläminzi; hungern. 1664: Egyéb-iránt is, édes Komám, ha ott ben is csak magának hagyom, én bizony nem hiszem, meg ne koplaljon abban az pusztá várbán, ha mellette nem lehetek és nem provideálok [TML III, 184 Kemény Simon Teleki Mihályhoz]. 1705: Egyéb-iránt, ha most már a körülvaló búzát mind behordatja a generál, a télen sem koplal meg a milícia [WIN I, 510]. 1754: Marháí rövidséget szenvedtenek, mivel meg koplol-tanak [Germeszeg MT; TGsz 33].

2. ts kb. (meg)nélkülöz; a duce lipsá (de ceva); entbe-hren. 1662: Ha ők csak azt a kevés búzát sem akarják Kegyelmetekkel közleni, a kit beszállítottak, félő, hogy ők is megkoplalják [TML III, 354 Lónyai Anna Teleki Mihály-hoz].

megkopott elkopott; tocit; abgewetzt/genüzt. 1694: az Remetei Malom ... mindenik pár kő alkalmasint meg kopottak [Kővár Szt; JHb Inv.]. 1756: Az Szakáts Ház előtt. Meg kopott, 's el töredezett malom kő 1 [Nagyrápolt H; JHb XXXV/35. 24]. 1823–1830: Ma ez az Imreh Sámuel igen rongyos, és még hordozza a régi megkopott koszos parókáját [FogE 80].

megkoppan megreccsen; a pírii; knacken, knacksen. 1754: ugy meg úte Cire Ön azon görtsös bottyával Jánk luonnak az fél karját hogy meg koppana az tsontya belé ugy hogy mingyart le bidgyeszkedek az fél karja [Grohot H; Ks 112 Vegyes ir.].

megkoppint megkoppant; a lovi; (einmal) beklopfen. 1804: ugy meg találta Tamás Lukának fejét koppintani hogy mindgyárt a' Földre le eset [K; KLev.].

megkoptatott elkoptatott/használt; uzat; abgewetzt/nüzt. 1694: egy hosszú paraszt negj labu tölgyfaból csinalt padszek jól meg koptatott [Kővár Szt; JHb Inv.].

megkorbácsol korbáccsal megver; a biciui; auspeitschen. 1632: Georgy Deak mondotta ennek az Captiva Azzonynak, hogy ha tiztesseget ne(m) nezne(m), ezzel

az korbaczial ugy megh korbaziolnalak, hogy minde(n) ember megh czudalkozzek rajtad [Mv; MvLt 290. 97a]. 1637: eő jo heltis iart rosz heltis iart, mert eőtet igen megh korbaczoltak [Mv; i. h. 291. 95a]. 1638: egykor latok hogy ki ki mind küleön küleön szaggatja az eőkreit s ugj rugaszkodek Istua(n) Uram megh s monda hogj bizony megh korbaczollia [Mv; i. h. 150b]. 1710: Doriát is a tatárok elfogák, meg is korbácsolák keményen, lófark közé kötven a kezit, s úgy nyargalódzván a tatár vele együtt [CsH 227. — 1690-re von. feljegyzés]. 1731: János Albert nevű Örmény Legenyt megh korbácsla maga kezivel [Gysz; LLt]. 1751: jól meg karbátsla Szolga Biro Uram [Maroscsapó KK; Berz. 12. 92/203]. 1763: Az Majamérol ir Natsad hogy meg kellének karbátsalni [Kóród KK; Ks CII. 18 Szarka József tt lev.]. — L. még RettE 163.

megkorbácsoltat korbáccsal megveret; a pune să bată cu biciul; auspeitschen lassen. 1801: Valoe hogy az oltától fogva vason szolgáltatya az el fogato a maga Uduarában ezen Nyavallyás katonánét ... és hányszor Korbácsoltatta s verette meg? [Erdősztyörgy MT; WH vk] | Árgyő Eva a miolta ottan raboskodik ... eő Nga Velem kétzer meg korbátsoltatta [uo.; WH. Hosszu Kálo (60) cigányvajda vall.]. 1823–1830: szeredán vagy szombaton a nyolc praeceptor összegyűlt, rendre a classisokat eljárták, és akik hibázóknak voltak feljegyezve, azokat megkorbácsoltatták [FogE 125].

megkorbácsoltatik korbáccsal megveretik; a fi biciuit; ausgepeitscht werden. 1730: Világos lévén, de ighen nagy botránkozására is ésvén a' Leányzoi ser(e)g(ne)k, sőt mindenek(ne)kis, Csizsár Sárának ily kitsin állapottyában

Nehány Napok és Ettzakakon való Fertelmeskedése, mellyért Hohér által Pelengéren valo kemény meg tsapat-tatást érdemlene; De tekintvén Jo Attyafiainak érette 's mellette való tőrekekedéseket ... Czigany kezéb(c) nem adattatik; hanem a' Torony Udvarán példáson meg korbátsoltatik [Kv; Tjk XV/7. 131]. 1736: Szentzi Beniaminné Kerekes Ersok, es Leány Udvari Nagj Annok incaptivatván, itt a' Tanáts Ház előtt ma keményen meg korbátsoltatának, hogy az Leány Szilágyi András Civis szolgálója lévén, Ládáját fel verte, edgyet másit el vitte [Kv; Tjk XV/12. 73]. 1757: egy Pál Ersók nevű bestelen személy

már sok versben találtatván kurvaság(b)an, és azon gonosz tselekedetiért meg is korbátsoltatván, 's a' Város-ból ki igazítatván végeztetett ... felőle, hogy ha többször a' Városban redealna, Hohér által elimináltassek [Kv; Tjk XVI/8. 350].

megkormoz vmibe kormot kever; a pune/amesteca fu-ningine în ceva; in etw. Ruß mischen. 1804: a' Tentált meg kormozta, Ugy kormot és téglá port öszve vigyített [Kvh; HSzjP Bajko Mihály (46) gy. kat. vall.].

megkornyadozik rosszul van; a se simți rău; sich schlecht fühlen | betegeskedik; a boli; kränkeln. 1657: az emberséges emberekkel borital közt való mulatságot én is igen szerettem elein ... csakhogy bezzeg én is minden sok borital után megkornyadoztam, és ha ma dánom-dánom, holnap valóban bánom-bánom volt [KemÖn. 19].

megkoronáz ítv is a incorona; krönen. 1619: Ferdinan-dust pedig bátorsággal mondja, hogy él, s császárrá vá-

lasztották, meg is koronázták [BTN² 348]. 1620: Mikor közönségesen Magyarország egybegyűlt volna^a, ilyen választ tettek Ferdinándusnak, hogy mi soha uralni nem akarjuk ... Istennek akaratjából ím mi királt választottunk, Bethlen Gábort ... meg is koronázzuk ... egy-két hét alatt [i. h. 405. — ^aA pozsonyi egy 1619 dec-ben, 1620 jan-ban]. 1710 k.: Dicsőítse hát az én Istenem ő magát az én életemben és halálomban az ő dicsőségét az ő több hívei között az én üdvösségemmel is megkoronázza [Blm. 1016].

megkoronáztat 1. a face să fie încoronat; krönen lassen. 1711: Az öreg király fia holta után annak nagyobb fiát a francia királyságra megkoronáztatá [CsH 465–6].

2. ~ja magát a se încorona; sich krönen lassen. 1562: 1527 esztendőben Ferdinandus egy néhány uraktól béhozták Magyarországra a királyságra János király ellen, és nagy erőt indítván, magát megkoronáztatá Székes-Fejérvárra [ETA I, 12 BS]. 1710: Bethlen Gábor ... noha kezénél vala a magyar korona és mind szép szóval s mind erővel a magyarországi státusok unszólnák, hogy engedné magát megkoronáztatni ... tudván hogy ... magát a királyságban nem conserválhatja ... nem akará a koronát fejébe tétetni [CsH 69]. 1784: Magyarország nem akarja homagiumát letenni a császárnak^a, praetendálván, hogy elsőben a magyarok törvénye szerint koronáztassa meg magát [RettE 424. — ^aII. Józsefnek].

megkoronáztatás incoronare; Krönung. 1702: Melly hozzánk gyámoltalan hieveihez meg mutando jövöltéért Felséges és Kegyelmes Császárukknak mi is ez élet szerént Istentől erőt, hatalmat, Birodalmat ... kívánunk; a' más élet szerént ... a' boldogult hívek között öröke valo meg koronáztatást [Torockó; TLev. 4/3. 3a]. 1781: Mondják, hogy József császár contemnálja a megkoronáztatást, a magyarok pedig praetensive praetendálják, hogy homagiumát a magyar törvény szerint letegye s magát megkoronáztassa [RettE 416].

megkoronáztatik a fi incoronat; gekrönt werden. 1562: Ezután csak hamaridővel, János vajda Magyarországbán mind az egész országtól királyá választaték az ő fogadások szerént, és szent Imre napján megkoronáztaték Fejérvárra [ETA I, 12 BS]. 1662: Ferdinándust is királyoknak választák, a János választásának^a ellene mondván, és következendő 1527-ben ugyan Székesfehérvárott szent Márton nap tájban meg is koronáztatott vala [SKr 77. — ^aSzapolyai Jánost a székesfehérvári egy 1526 nov. 10-én választotta királlyá]. 1823–1830: Hetedik házban^a vagynak a saxoniai címerek. III. Augustus koronája, mellyel lengyel királynak megkoronáztatott [FogE 185. — ^aA drezdai múzeumban].

megkorpásztatik (meg)korholtatik; a fi dojenit; getadelt werden. 1589/XVII. sz. eleje: Ha ualamey Keömiues Mestert az Varasbeli ember, vagy egyeb kwlseő személy hozzá hiaand Házá hoz, megh mutatuan annak mit akama az eo házánál miueltetni: Ha az miueltető itt valo, uagi idegen személy, meg nem alkhatik, szegődhetik ezzel a mesterrel, az szegedősegh uéghez telliesseggel nem mehet, szabadon más mestert hihasson házához Mely dologert ez masodczor hiauttatot mester megh ne korpasztassek, szidalmaztassek [Kv; KómcArt. 15–6].

megkorrigálhat kijavíthat; a putea corecta; verbessem können | helyesbíthet; a putea rectificata; berichtigen/rechtigstellen können. 1671: Édes Bátyám uram, ím immár az instructiot elkészítvén, elküldtünk, hogy a nélkült ne legyenek, noha talám nem minden helyesen; ha Isten Kegyelmedet behozza, az mi fogyatkozás benne lesz, nála az páriája megcorrigálhatjuk [TML V 519 Bormemisza Anna Teleki Mihályhoz].

megkorrigáltatik kijavítatik; a fi corectat; verbesst werden. 1823: nékem Tortza Jánosnak szemembe tűვნ a' többivel valo egyformaság, azonnal kétségbe hoztam arany mérőbe tettem ... a' midőn tisztába jött-, hogy azok^a is éppen akkora, és olyan valoru aranyak, mint a más 110 — azért meg is corrigáltatt általunk veres ténával azon második Positio és a summak is — ugyan ott — a' szerént reducalattak [Nsz; DobLev. V/1080. 6b. — ^aA félértékűnek tartott aranyok].

megkorroborál átv megerősít; a intări; bestätigen/kräftigen. 1629: Toroczky Zabo Jstuanys mind maga reszit, mind az Hug reszit, Annia Battia reszeyt keöte my eleöttunk es ada Bizonios summaig Asztalos Balintnak, bizonios Conditioikal megh corrobortük [Kv; RDL I. 145].

megkorul előregedik; a imbátrini; alt werden. 1794: Kozma Jánosné épületi ... már megkorultanak, kiválképpen fedeleikben [Jenőfva Cs; RSzF 240].

megkóstol 1. megízlel; a gusta; kosten, schmecken. 1657: (A) sok szép szók, kénálások, köszönetések, az bor és muzsika, s az jó izgató, az ördög azt cselekedtette velem, hogy elsőben arra bírának, hogy az bort megkóstoljam [KemOn. 229]. 1717: Az Ur parancsolattya Szerént Simon Pal Ur(am)mal beszéltem az bora iránt meg is kóstoltam s az egyiket el választottam jo italu bor minden változás nélkül valo [Darlac KK; ApLt 2 Haller János Apor Péterhez]. 1718: én tegnap meg kóstolám az edes úrmóst [Ks 96 Apor Péter lev.]. 1752: Az eleinn parantsalt vala az M. Ur hogy ordinariusmas italu bort az M. Ur számára küldenék alá én egyet meg góstolva (!) Signalok [Szentdemeter U; Ks 83 Borbándi Szabó György lev.]. 1757: Orbok vram ... ige(n) jo bort arult s Pakular Vaszilj is meg akarta kóstolni [O.kocsárd KK; Ks 8. XXV. 14]. 1779: a' bort meg kóstolá és monda ez az én borom féle [BfN Bh-i cs.]. 1846: Majd vadászátról pisztoljászátról, de legtöbbet a' jóborokról beszélénk Igértem, hogy keríteni fogok neki rozsmalet, mellyet miota Rákoczy György fejedem borjegyzései közt különösen kiemelt, mindig vagyék az én Miskám^a megkóstolni [KZsN. — ^aVörösmarty Mihály].

2. (vásárbíró) ital minőségét kóstolással ellenőriz; a degusta, a aprecia calitățile băuturilor; (Marktmeister) die Qualität des Weins durch Kosten prüfen. 1578: ennek vitanna a' ky hat penz(en) akarya borat kezdeny, az vasar birak hirek nelkw ne merezellie myweln, hane(m) előtte valo nap hyrre tegiek az vasar byraknak azok megh kóstoljak, es ha megh ery á hat penzt, kezdyek haton ha ne(m), ne kezgyiek, hane(m) a' mit Erdemel azon kezgyek [Kv; TanJk V/3. 172b]. 1590: Kadar Georgy eomaga Borat arullia vala Akkor, ez eo borat megh Costolok, de az tizta Bor vala Nem Meseres | Hozzw Georgheoz hozat-

tunk vala bort, megh kostolwa(n) Azt, Mesert erzunk benne [Kv; Tjk V/1. 22 Hozzw Istvan nyil.]. 1671: az méh semek megh vételekor megh kostolta az méh sert, s teczet, annak utanna penigh az fel töltesnek idején megh kostolta szekeresse, s mondotta néki, hogy néki ne(m) teczenék azon méh ser, megh kellet volna uyobba(n) vizgalni, hogy ha azon méh ser töltetetté fel el vitelre, mellyet megh kostolt [Kv; Tjk XI/1. 146]. 1732: azon meg vizezet Borokot megh kostolván itiltúk Ex Conscientia erősen meg vizeztetet Borok(na)k [Bodok Hsz; Ks 22. XXIIb].

3. *átv* megismer; a cunoaște; kennenlernen | átél; a trăi; erleben. 1662: Minket most, most segítsetek meg, és e háborút velünk egybecsatolatott erővel kíváncsú csendességre igyekezzetek vinni, hogyha mi még megrontatunk ... ne kényszerítettessék ki is ezen gonoszt megkóstolni [SKr 118]. 1764: Uram mutasd meg közöttünk is a Te dicsőségedet, hogy lássák a read támadók és kóstolják meg a te tiszta szent igédnek édességét! [RettE 167]. — L. meg SKr 366, 346.

Szk: *~ja a (testi) halált*. 1575: zeomeom eleot hordozom hogy minden emberek ezzer az bewnnek az ew Solgiatt az az a testy halalt meg kel kostolny [Szentanna MT; LLt 99/8]. 1631: az emberi nemzetnek romlot természete szerint el rendeltetót hogy egi zer minden emberek az testi halalt meg kostolliak [Nagyteremi KK; JHb XXI/1. 1 Sükösd György végr.]. 1679: mindenünk(ne)k egyszer, a Halált meg kell kostalnunk [Marossztkirály AF; Told. 18]. 1727: Istennek rendezesből minden Emberek az halált meg kell kostolni [Futásfva Hsz; HSzjP].

megkóstolándó *átv* megízlelendő; care urmează să fie gustat; zu kostend. 1623/1624: Mideon Vitező Oláh Peterlakan ... Iako Aitoni Pal Deak Istennek keminy fog-sagaban es halalhoz kezelgetendeo ideieben Meduessen fekvnek ... mind zemeiuel iol latna, es immar certo experialta uolnais, hagi mint egieb emberek eo kgmeis az Testi halalt megh kostolando uolna ... mind kwlseó es belseő Jauairul mi eleőthwnk ilyen Fassiot es Testamentot teőn [Medvés AF; KCs IV/103].

megkóstolhat szk-ban; in constructi; in Wortkonstruktion: *~ja a halált* megismerheti/tapasztalhatja a halált; a putea gusta amarul morții; den Tod kennenlernen/erfahren können. 1566: my ezt az felseged hozzank walo nagy kegyelmessegeth lathwan, egyywl egygyg az halálnak keserwes woltatis kostolhasswk zeretettel meg az felseged hywsege mellett [SzO II, 191 a székely főemberek a fejez].

megkóstolt megtapasztalt; cunoscut (din experiență); kennengelernt | átél; trált; erlebt. 1782: Nem ment ugyan annyira bátorságok^a hogy magokat Jobbágyok(na)k lenni ne esmerjék szájokban lévőnek meg az 1721be meg kostolt veszedelmek ize, azért meg valják magokat Taxa fizetők(ne)k, és egyéb szolgálat alá vettetteknek lenni [Thor. XX/4. — ^aA torokóiaknak].

megkóstoltat 1. megízleltet; a face să guste; kosten/schmecken lassen. 1717: most egi altalag bort is küldött nekem, velem meg is kostoltatta ivam is benne [Tarcasfva U; Pf].

2. megitat; a face să bea; trinken lassen. 1710 k.: akkor mondotta^a, mikor a Teleki testét eleibe vitték: Én nem

bántottalak volna, ha elevenen elfogtak volna, hanem csak azt^b kóstoltattam volna meg véled, amelyet Mulykótól nekem küldöttél volt [BÖn. 730. — ^aThököli Imre. ^bA mérget].

3. a bor minőségét kóstolással ellenőriztet; a pune să deguste; die Qualität des Weins durch Kosten prüfen lassen. 1602: Senky azért ennek vthanna 24 penzen ne merezelyen bort ky kezdeny boranak el vetele alatt, hanem elseoben megh kostoltassa [Kv; TanJk I/1. 415]. 1620: Latvan eő kglmek varosul az Bor korcziomallasba(n) az sok abusosokat, hogj zegenj borokat ige(n) draga(n) korcziomallanak ky, es mikor az Vasbriokat kostolnj el hyak, nem azt kezdik kj annak vtanna az melj bort megh kostoltnak, hane(m) mást. Vegeztek annakokajert ... hogj senkj addigh Borat megh ne merje kezdenj valameddigh az vasarbirakkal megh nem kostoltattiak [Kv; ' h. II/1. 295].

4. *átv* megismertet; a face să cunoască; kennenlernen lassen. 1668: Tagadhatatlan dolog, Uram, már egynehány ízben Kegyelmed ő nagyságok előtt való hasznos törekedést velem megkóstoltatta [TML IV, 359 Rozsnyai Dávid Teleki Mihályhoz].

megkoszorúz 1. koszorúgerendával ellát; a încununa; mit Kranzbalken versehen. 1756: mostan epitetik Tserefa Talpakon rako Bik fábol Cserefa koszoru fakkal meg koszoruzva, és Gerendázva A Majornak valo Ház [Branyicska H; JHb LXX/2. 35].

2. (paráználkodásért) szégyenkoszorút tesz vki fejére; a pune cuiva pe cap coroana rușinii (pentru libertinaj); (wegen Unzucht) jm einen Schandkranz auf den Kopf setzen. 1593: egj ferenczj new legint kozoroztak meg egi azonial hogy egiwt kaptak es az Cziganok az Toronban kesertek hog ot eskwgienek meg [Kv; Szám. 5/XXI. 17].

megkoszorúztatik (paráználkodásért) szégyenkoszorút tétetik vki fejére; a fi pus coroana rușinii pe capul cuiva (pentru libertinaj); (wegen Unzucht) jm ein Schandkranz auf den Kopf gesetzt werden. 1600: Myerthogy ez azzonyallat Sophya nem tagadgya az eo vetket, mely megh lattczik ex tumore ventris is Tetczyk az theorwennek mint-hogy terhes hogy megh kozoroztassek, es az Piacz megh keroaltassek velle Annak vthanna az varosrol az chyanok altal ky kesertessek [Kv; Tjk VI/1. 517]. 1646: Miuel az l(n)cta in facie sedis nem tagadgia nilua(n) valo Ros celekedetit teczek azért az teorueninek hagi az ciganiok altal megh kosoroztatua(n) az piaczt Velle megh kerwlliek es ki kisertessek [Kv; Tjk VIII/4. 135]. 1721: világossan Constál az Incta Kabai Anna házassági kötelessége ellen idegen Nemzettel valo Suspitiosa Conversatioja Kortomaban és suspectus helyeken való ételle itallja, ölgetés-e és csokolodása azért a Teőrvény aszt itili paráznaságért megh koszoroztatván a Hohérral háromszor a piaczt meg kerűlvén ki kisirtessék a Városrol [Kv; Tjk XV/3. 20].

megkoszosul koszmóval eltetik; a se umple cu rapău; rüdig werden. 1629: Az giermek tartasatis mondgya hogy egi keues ideigh tartak mindenik megh koszosult rühesült vala s en tiztita(m) ki [Mv; MvLt 290. 158a].

megkottáltat lekottáztat; a da cuiva să pună pe note; mit Noten/Tonzeichen versehen lassen. 1636: Isten mond-

hatná meg megnyit bajlottam légyen véle, három eszten-dőktől fogva, mert minden kotás éneket kétszer kellett ki nyomtattanom (!) elseőben tsak pusztá lineákra, s-azokot az Cantorral meg kotáltatván az Metszőhöz kellett küldenem, az ki ki metszvé, ismet ujjonnan kellett kotáson el nyomtattatnom [ÖGr Aj.].

megkovacsosodik kavicssal feltöltődik; a se umple cu pietris; mit Kies/Schotter aufgetragen werden. 1592/1593: az mely porond ziget feleol perleodik Serienj Miklos Christoff deak Vrammal ... azon nagy altal Jaro Rew wala es orzagh vtha, de az az hely az Kws zamos foliasa helie wala elejn, chiak megh kouachiosodek, vigne az zamos keómiwl kezdé folnj [Árpástó SzD; Ks].

megköcsmöl megkarmol; a zgírta; kratzen. 1809: láttam Hold világnáll hogy a' fél pofája meg volt kötsmölve [Dés; DLt].

megköhinti magát 1. elköhinti magát; a tuşi scurt; hüsteln, sich räuspern. 1597: Zekely Gieorgy Zentgere-czey wallia azon közbe megh keohente magat Kad-as Janosne [Kv; TJK VI/1. 98]. 1640: ennek az Asztalos Istvánnénak az urát megrészegítették s az asszony felkölt az ura mellől s odament Csáki Péter mellé s mikor az ura megköhentette magát úgy ment ismét az ura mellé [Mv; MvLt 291. 212 átirásbani]. 1777: vagy meg köhintette magát, vagy orrát futta [Sárvásár K; KLev.].

2. köhintéssel jelt ad; a tuşi pentru a semnala ceva; durch Hüsteln Zeichen geben. 1632: neha estue kesön setaltunk, s eő nekik jelek volt, Miklos megh köhentette magát, s az Asszony ki jüt s ot beszélgettek [Mv; MvLt 290. 80b]. 1756: látám, Molduán Onyát ... Molduán Stefánneval egy más mellett állani és Molduán Onya a' nad-rágát köti vala akkor én ezzel viszsza térék s meg köhin-tém magam, tudja a veszély mit tselekedtek de nem hi-szem hogy Devotizáltak volna [Galac BN; WLt Zegrán György (28) jb vall.].

megkölsönöz viszonoz; a se revanşa; erwidern. 1710 k.: Merő rabi, jobbágyi szolgálatnak, adónak tartják sokan azt a becsületet, amelyet más jó akaratjából ad nékiek, és nem hogy megkölsönöznek ők is, még jó néven sem veszik, meg sem köszönik [BÖn. 417].

megkölsönözhet visszafizethet, viszonozhat; a se pute revanşa; zurückzahlen/geben können. 1677: Istenem ir-galmassága es urunk kegyelmessége után, úgy látom, egyedül az Kegyelmed jóakarátjának tartozom köszönni és nagyobb is leszen az én Kegyelmedtől veendő adósságom mintsem én azt megkölsönözhessem [TML VII, 327 Bethlen Miklós Teleki Mihályhoz].

megkölségtelenül kifogy a pénzből; a rămine fără nici un ban; das Geld ist ihm/ihr ausgegangen. 1592: Myert-hogy penigh az varos illie(n) ighen megh keoltseghte-lenwlt, az megh eo kgmek varosul Adot vethetnek Byrak vrain talalliak megh az Zamweweo vrainath eó kgmekkel keolchyeoneoztessenek [Kv; TanJk I/1. 205].

megkölykezik megfiadzik; a făta pui; hündeln. 1835: ez olyan kopo hogy a Nyulat halálíg fogja hajtani, de a Rokát hajtja délig — s dél után ötet a Roka ... tsak-ugyan tréfán

bőlől ... jo kutya, tsak meg kölykezzék [Pf Szent Iváni László tréfás lev. apjához].

megköntösöz felruhá; a îmbrăca; (be)kleiden. 1686: az a roszt Serester Pális látom, a feleségétől nem mer ugy állani, a mi az szolgálat(na)k rendi volna, csak ugy akar vala ide allani hogy tovább ne mennyen, Kőrőspataknál (!), s mégis megh köntösözzük [Kőrőspatak Hsz; ApLt 6 Lázár Erzsébet férjéhez, Kálnoki Sámuelhez].

megkönnyebbedik (betegségéből) megkönnyebbül; (despre bolnavi) a se usura; (von einer Krankheit) sich leichter fühlen. 1657: Odaki jártában az fejedelem^a is megbetegesedett ... Megkönnyebbedvén hazajűve ugyan, de újobban fekünni esék Görgényben [KemÖn. 293. — ^aI. Rákóczi György]. 1659: mikor az szegény Kasza uramra reájött az köszvény, csak valami füvet vagy gyökeret szedetett az asszony, megkenték vele, mindjárt megkönnyebbedett [TML I, 420 Bornemisza Kata Teleki Mihályhoz]. 1712: Csak hertelen véletlen nyavallya az Matkamat megh kömyékezzvén megh betegedet Megh himlőzött hollyagos himlőben ... Az Himlőből megh könnyebbedet [SLt 17 Suky László felj.]. 1716: hallottam ... hogj megh könnyebbedett volna Colosvárott [Nagyida K; Told. 22].

megkönnyebbit 1. (adóterhet) csökkent; a reduce (impozitul); (Steuerlast) mindern. 1573: Eo kegek meg hattak az vonas Igazito vrainnak hogj mykor ely lamak Meg latwan eo k. haza taian valo Bantasi Meg keonne-bichek vonassat [Kv; TanJk V/3. 71b]. 1592: Biro vram keonireogion Vrunnak, hogj eo Naga zallicha es keoneo-biche megh az limitatio terhet kit az miues nepekjs el viselhessenek [Kv; i. h. I/1. 181]. 1753: eő Felsege ... a Sullyos adozást meg könnyebbiti [Étfva Hsz; Törzs. Vitalis Baktsi (40) pp vall.]. 1753/1781: a Joszágon az adott meg könnyebbiti [Máda H; JHb LXXI/3. 266].

2. (ítéletet) enyhít; a atenua (pedeapsa); (Urteil) mildern. 1809: Hogy ... négy Lovokat el loptunk, azért ... az Nemes Fiu Bardotz Széki Tekintetes Törvényes Szék minket a Szamos Ujvári Várban kit (!) Szorosabb fogház-ban kenyéren és Vizen tiz esztendőig lejendő rabságra condemnált: Ezen terhes Ítéletet az Nemes Udvarhely Széki Tekintetes Derék Szék Appellatio Uttyan annyiban meg könnyebbitette ugyan, a mennyiben a Szorossab fogházak helyett, az közepes fogházat rendelte; és az 10 esztendőt három esztendőkre le hozta [UszLt ComGub. 1668–9].

3. *Isten* ~ *Isten* megkönnyíti (a beteg); Dumnezeu ușurează suferințele (bolnavului); Gott erleichtert (den Kranken). 1582: Cathalin Stomp Ianosne vallia, Attam Vala fekete lacabnenak faggiath Zaz huzon eot penzen, egkor betegsegeben Menek hozzá, kerem ha meg Adhatna, Azt monda ... Variak chak eg kewes Ideigh, ha Iste(n) meg könnyebbiti, megh Aggia [Kv; TJK IV/1. 112]. 1667: Az szegény gyermek nyavalyáján bizony szívesen bánkódom; talám Isten megkönnyebbiti [TML IV, 121 Bornemisza Anna Teleki Mihályhoz].

4. ~i a céh ládáját meglopja a céh pénzt; a fura din ban-ii breslei; das Geld der Zunft stehlen. 1814: lévén a' Céh Gyűlése Arbiterek előtt Barátosi igr szollott Do-bainak: Ked tart engemet rossz Emberek; de én nem könnyebbittettem meg a' Céh Ládáját, hanem ked [Dés; DLt 56. 26].

megkönnyebbítés csökkentés; reducirere; Minderung. 1698: ennek utánna az Usorakn(a)k meg könnyebbítésére, vagj inkább kissebbítésére légjen gondjok [UszLt IX. 76. 64 gub.].

megkönnyebbíttetik 1. csökkentetik; a fi redus; ge/vermindert werden. 1753/1781: Josika Imre ur, mint igen serény eszü ember, ezt talállya fel a maga hasznára, hogy a mostoháit arra inducallya hogy az utrizalt Portiokot nékie adnák mivel ő azt Bétsben a Császár elő Felsége előtt effectually, hogy az a sullyos adó a Jóságokon meg könnyebbíttetnék [Máda H; JHb LXXI/3. 260–1].

2. (rabság) enyhíttetik; a fi usurat (robia); (Gefangenschaft) gemildert werden. 1704: Utoljára instála azon, hogy az Istenért igyekezzék úgy repraesentálni öfelségének a dolgot, hogy hadd láthassa meg öfelsége is, ha méltó-e ő a gratiára vagy nem. És annakfelette ezen szörnyű szoros rabsága is hadd könnyebbíttessék meg [WIN I, 192].

3. enyhébb elbírálás alá esik; a fi judecat mai indulgent; unter eine mildere Beurteilung fallen. 1773: Jol lehet ... az Aszszony ő Excellentiája Tisztjeinek ezen bajoknak el igazadása végett parantsolt, mind azon által nem tsak meg nem könnyebbíttettek, hanem még Tomlótzre is vettettek [F.lapugy H; Ks 23/XXII].

megkönnyez megsirat; a plinge, a vásra lacrimi; beweinen. 1704: Én midőn emlékeztem arról, hogy ... a németek minket a mi hűségünkért azzal csúfolnak, hogy török muzsikát hozattanak elő, s azzal muzsikáltattanak, bizony elkeseredtem és megkönnyeztem [WIN I, 230]. 1721: egy kicsi kutyácskát küldet Ngdnak sült tehen hussal szakat inkább elni ... Kinderne Aszszonyom meg könyveszte mikor el hosztuk [Ks 96 Bornemisza Imre lev. Nsz-ből].

megkönnyít megkönnyebbt; a usura; erleichtern. 1710 k.: látom, édes Istenem ... azt cselekedted énelem, amit az okos gazdaember elkövet a gyümölcscel, ágakkal, levelekkel megterhelt buja törzsökkel, midőn azt levelezés vagy nyesegetés által, noha megsérti, de nem feletőbb, hanem csak megkönnyíti [BIm. 989].

megkönnyörög kb. kérve kér vmit; a cere cu insistență ceva; (um) etw. flehentlich bitten. 1626: hordottunk bort Szabó Ferencz uramtól 64 ejtel bort, kinek az árát adtuk meg az ifiu mester 3 vider bora árából, az melyen megkönnyörgött volt [Mv; EM XVIII, 400].

megkönnyörül 1. könyörületből segítségét nyújt; a se indura; aus Barmherzigkeit Hilfe leisten. 1662: annyi ártatlan híveinek rabságokon megkönnyörülni, kereszttyén szánakodására indíttatni s az ország kincsét azoknak váltásokra kiadni méltóztatnék, nem kevésbé esedeznek vala^a [SKr 390. — ^aA rendek a fej-nek]. 1665: Nagyságodat Istenért nagy alázatosan kérem, méltóztatssék mégis ő felsége előtt érettünk esedezni, könyörüljön meg rajtunk [TML III, 353 Teleki Mihály Rottal Jánoshoz].

2. (elítéltnék) megkegyelmez; a grația (un condamnat); (den Verurteilten) begnadigen. 1667: Én bizony elhiszem, ha úgy tudná állapotját mind a fejedelem s fejedelemszony, mint én, megkönnyörülnének rajta^a [TML IV, 92–3 Lónyai Anna Teleki Mihályhoz. — ^aZólyomi Miklóson].

3. Isten ~ rajta a. Isten megsegít vkit; Dumnezeu ajută pe cineva; Gott hilft jm. 1600: Die 18 Septembris Az Vristen megh keonicoreole rajtunk es az Nemesegh keozben egyyesseget adwan ez varostis sok keremesekkel, es igeretekkel mellejek Allicealuan Thorda melle az kereztes mezeiere gyeolwen zembem viwanak [Kv; TanJk I/1. 364]. 1658: énnekem nem sógorom volt Szabó Gergely, ha nem olyan mint egy szolgám, de talán az Isten megkönnyörül rajta s ki szabadítja [TML I, 167–8 Teleki Jánosné Teleki Mihályhoz]. 1710: És nemhogy az emberek megjobbulnának, sőt annál inkább elfajultanak, beszélnek, hogy Segesvárárt, akik megmaradtanak is, esznek, isznak, házasodnak, s ha a templomban harangoznak is, azt mondják a papnak: „Miért mennénk mi a templomban, lám eleget könyörge, sira ez a város az Istennek, mégsem könyörül meg rajtunk ...” [CsH 432–3]. — b. Isten magához vesz vkit; a-l lua Dumnezeu la sine; Gott nimmt jn zu sich. 1659: Írtam vala más levelemben, Jenei Mészáros János mellett törekednél, de már nem kívántatik, mert az Úristen megkönnyörült rajta, a lelkit kivette [TML I, 331 Teleki Jánosné Teleki Mihályhoz].

megkönnyörülés könyörületes megsegítés; indurare, milostivire; barmherzige Hilfe. 1663: tudom én azt, bizonyal is hiszem, ha Nagyságod akarja, mind módja, mind hatalma van az én rajtam való megkönnyörülésben [TML II, 454 Teleki Mihály Bornemisza Anna fejedelemasszonyhoz].

megköpölyözteti magát köpölyözéssel gyógyíttatja magát; a se trata prin aplicare de ventuze; durch Schröpfen sich heilen lassen. 1637: Szanto Marton egy kor mondá hogi megh keöppeöleözteti magát, s eretis vagat az homlokán mert igen fájdalmas az eggik szeme [Mv; MvLt 291. 104b].

megkörmödzik (váz) vékonyan befagy; a ingheța ușor; dünn zufrieren. 1847: Eleve szeptember utóján s ezen holnap^a első két napján tiszta és annyira hideg éjkek voltak, hogy a víz künn meg körmödzött [KCsI 13 Kemény Dénes kezével. — ^aÉrtsd: október].

megkörmöl megkarmol; a zgiria; kratzen. 1794: torkon foga Horvát Josef uramat, fojtogatta, úgy hogy megis körmölte a torkát [Dés; DLt az 1799. évi iratok közt]. 1798: Mikor leg elsőbben kezdték el a Csatázást a ki nevezett személyek ... mindnyájan azon voltak, hogy az vdvari Nyergest le vltessék de vgyis a Sokaságba(n) kapdosván kezeivel Deluciot rutul meg körmelte, ortzalattyát vérben kúpitette [Déva; Ks 115 Vegyes ir.]. 1843: szabo János Pekáriknak ábrázatjához kapott a' mikoris meg is körmölte [Dés; DLt 586. 5].

megkörnýékez 1. körülvesz; a inconjura; umgeben/ stehén. 1574: Egy arant valliak^a hogy ... mykor egy vasamap laczany ki Mentenek volna az Leoweo helyre meg keomyekezik az Inast ky leh esset volt, eok Nem Twgiak ha vertek vagi myt Myweltek Neki chiak hogi lattak hogi egyben chioportoztak [Kv; TJk III/3. 350–1. — ^aÖt név szerint felsorolt szolgál. 1585: Nilas Simon Lucas fenezér, Monostor vczaj Capitanok, Kowaczj Matias es porozlo Mattias valliak, mikor meg Sertette volna Dan-chak leorincz Az pechiné fiat, Be rekezkedek egy hazba,

es mikor ot megh keornyekeztewk wolna Az hazat, es megh Akariuk vala foghny, Oda luta Chanadj ferenczne Az Nennie es Monda, Ne banchatok Ne fogiatok, Mert en az en Atthiamffiamert kezes lezek mind femig (!) Marhamig es teorwenigh [Kv; Tjk IV/1. 441]. 1590: the foztó Imre Az tób Tarsaidal mégh kemiekezel Latam hogy Lowam hata(n) magamoth köztetek megh nem otalmazhatom [UszT]. 1636: lata(m) hogy az Czigannek megh kőrnyekezek Egerhazit [Mv; MvLt 291. 70a].

2. körbefog/vesz; a năpădi, a caprinde din toate părțile; einrahmen. 1748: a Kaszálo Rétek (!) derekasint ... meg kel árkolni ... mivel ... a Sáté ... a sok vízesesség mián rutul meg kőrnyekezte [Koronka MT; Told. 79].

3. (betegség) rătör; a-1 ataca (boala); (Krankheit) anfallen. 1712: Csak hertelen véletlen nyavallya az Matkamát megh kőrnyekeznén megh betegedet [SLt 17 Suky László felj.]. 1720: az melly Szolgám hitvány Lovaimat tudná hajtani igen beteg inkább hiszem, hogy az hagymáz akarja meg kőrnyekezni [Balázstelke KK; Ks 96 Simon Pál lev.]. 1749: latom mit irsz kicsi Gyuricskámrol hogy az nátha meg kőrnyekezte [Hídvég Hsz; Ks 96 Mikó Ferenc feleséghez Bodokra].

4. megkísért; a ispitî; in versuchen. 1662: (Maurer Mihályt) fejedelem előtt való kedvessége elvesztése miatt, a gonosz lélek annyira megkőrnyekezett vala, hogy az házban magát csak egyedül hagyatni parancsolván, ottan éjszaka csak nagy puskaroppanás léssen s azonnal illy nagy boldogtalanul ki is mülk [SKr 276].

◊ Szk: *kegyelmével* ~ (Isten) *kegyelmével* megáld; Dumnezeu binecuvîntează pe cineva; (Gott) mit seiner Gnade segnet. 1636: Istent ... minden napi alázatos könyörgésimben kerem, hogy Nagyságodat kiváltképpen való kegyelmével kőrnyekezze meg [ÖGr Aj.] * *segedel-mével* ~ (Isten) segítséget nyújt; Dumnezeu ajută pe cineva; (Gott) Hilfe leisten. 1787: ne csüggedj el reményességben, mert az minden hato Isten, a ki mind eddig is el nem hagyott továbbra is gondot visel, és a mikor nem is reménylenéd, akkor kőrnyekez meg kellete koránt való segedel-mével [Marosbogat TA; DobLev. III/126. Ia Szántó Sándor Mich. Péntek de Leményhez].

megkőrnyekeztetett út felruházott; binecuvîntat; bekleidet. 1568: Jelen lewen, egy felew az vytezlew Zenney pal, Mas felew az nehay Zewch Lenartne Eozwegye maradot hazastarsa, ky mostan vagion Az Bewlchesegel megh kőrnyekeztetett Bwdaky Esthwannal, My elewthwnk zabad akaratyok zerent Illien vallazt Thewnek^a [Beszt; BesztLt. — ^aKöv. a nyil.].

megkőrnyekeztetik körülvételik; a fi încercuit; umgeben werden. 1662: a nagy viadal közben a török seregektől a fejedelem, dandárjával együtt, a több hadaktul úgy hátraszakasztatott és megkőrnyekeztetett vala, hogy ... mind a fejedelem s mind a vele levők igen nagy járccal, munkával jutnának hozzá, míg magokat közülök kivágták vala [SKr 520].

megkőrpöl (rábeszélő szándékkal) megkőrnyekez; a da tircoale cuiva; (mit überredender Absicht) umgarnen. 1755: az melly napon meg holt Hollo András azon az napon meg kőrpölék az Utrizált feleségét Tétsi Joseph és az Annya Tétsi Györgyne és attol fogva ejjel nappal hozzá járt^a biztatta mind addig míg őszve vésztenek meg

terhesedvén Holloné [Udvarfva MT; Berz. 11. 55/5. — ^aTétsi József]. 1838–1845: megkőrpöl: „megkerül szóval tukmáló szándékkal, mint vásárok szokták a venni akarót az eladó baráti” [MNYtk 107].

megköszön 1. köszönetét fejezi ki, köszönetet mond; a mulțumi; bedanken. 1557: ez el mwlt napokba eg yobaguk (!) ment wolt K. eleybe walamy marhaya wezet wolt el demeteryben az el mwlt őzel wyte wolt oda az kyrál ő felsyge yobagához mel marha wolt eg ysakba ez okayert kyrem K. myt (!) byzot wraymat hog K. mwtsa meg az marhat neky mel marhat meg Latwan meg esmery aga meg K neky kyt myd (!) senkyt kozonek meg K. es zolkalak (!) meg [Somkerék SzD; BesztLt 32 Erdely myklos somkereky yspan a beszti-bíróhoz]. 1570: Taligas Markos vallya, hogy egy vasamap Megen volt ky az Malomba es az kapwnal talalta eleol az Rengeo Annat kyt eo azkor nem thwdot ky legen, Es zolt az Azzon neky Jlen modon hogy ha Sywege volna Megh keozenne neky hogy az ew bwzayat az Malomba vytte [Kv; Tjk III/2. 105–6]. 1571: eszen keriw kdēt towaba valo baratsagunkert, hogy asz my szolgankat Elegitessé meg te kg ... kit ha ked meg miwel meg kőszőniwk knek [Somkerék SzD; BesztLt 9 Vas Georg es gerendy martha Erdeli Miklósné szeoch Gaspar beszti-bíróhoz]. 1587: Az be gywtesnek okat megh erttwn. Az Zamwetel rendinek el Magyarazasa feleol Eó kgmek varosul minde(n) leowedelmet, exitussat ez warosnak megh erttwn Jowa hattak, Az Zamwewo Vraim faradsagokat megh keozeonwen [Kv; TanJk I/1. 57]. 1606: Abranfalua zolitattia Thelekfaluat mjuelhogy iuhokot haitottak be az Heazo oldalabali feoldreol Thelekfalua ... azt mo(n)dgia hogy Ha reghen megh engette Thelekfalua azt Abranfaluának keozennje megh, de most Vetes kertekbe uagyon [Telekfva U; EHA]. 1733: Hugam Aszszony ő kglme kedveskedesit mégis kőszőnm szepen ő kk [Borobocsárd AF; Borb. II Récei Boér Samuel lev.]. 1753: Czigány Harko alias Josi Laczkot Gyermekekten Öreg Emberek Farkas István Feleségével edgyütt Házokhoz fogadván tartván és ruházván, hozzája tött dajkázkodásokat nem hogy meg kőszönté volna, sőt olly notabilis tolvajkodásra eresztette gonosz kezeit, és két száz forintokig meg lopta [Kv; Tjk XVI/7. 211].

Szk: *Isten-fizessével* ~. 1704: ez az egy levél, kit Kálnoki uram írt, olyan jólesett, mint valamely nagy ajándék lőtt volna, kit ... Isten-fizessével kőszönök meg bátyámnak [WIN I, 183].

Sz: *eb ~je meg*. 1661: Nem is frsz a szekerek felől semmit is. Elég rosszul cselekedett Vas László. Hiszen én Kamarásról mentest írtam, még sem küldte el. Eb kőszönje meg ő kegyelmének [TML II, 100 Teleki Mihály Veér Judithoz] * *kutyát ~ni nem jó*. 1659: édes Sógor uram, Kegyelmedet bővösnek tudván agarakból, magamat pedig igen szükösnek, kérem, küldjön egy pár jó agarat; az kutyát megkőszőnni nem jó, de az jó akaratot megszolgolom Kegyelmednek [TML I, 453 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz].

2. *nem kőszőni meg kb.* nem örvend vminek; a nu spune mulțumiri pentru ceva; sich über etw. nicht freuen. 1661: meglátja azt ő kegyelme, nem leszek háládatlan szolgáltajiért. Kérem, el ne hagyjon benneteket, mert azt nem kőszőnném meg [TML II, 138 Teleki Mihály feleségéhez, Veér Judithoz]. 1772: dicsekedve frátja szegény Apor^a, miképpen vette el a templomot az eretnekektől, azaz a

kálvinistáktól, s miképpen fundálta a plebániát s a többi. De a fejemig felelek, hogy ezek a leányok^b nem köszönik meg, sőt örömet visszaadnák a templomot, ha lehetne [RettE 265. — ^aApor Lázár. ^bApor Judit és Ágnes].

3. *gúny* meghálál; a mul'umi; jm etw. vergelten. 1567: dixisset Vargane Ewel, Kewzonik meg az ebek hogy tartotta(m) wket [Kv; Tjk III/1. 70]. 1658: kérem Kegyelmedet tudósítson ... ha sógor uram ott van-e, mert semmit ő kegyelmek felől nem hallhatok. Ha ott vadnak, elég falusi emberség, hogy egy levelet sem írnak, megköszönöm, ha Isten alá viszem [TML I, 268–9 Bethlen Farkas Teleki Mihályhoz]. 1794: ugyan meg köszönöd otsém, hogy inas korodban veled dajkálkodtam; gondodat viseltem [Dés; DLt az 1799. évi iratok közt].

megköszönés köszönet; mul'umire; Dank. 1542: ezeknek meg kewzewnesere wgan ezen walazth thowe [Fog; LevT I, 17 Petrus Orozy Zalay Janoshoz, Poson m. ispánjához, Fog. vára urához]. 1665: Mindezeknek alázatosan való megköszönésére a nemes ország becsületes atyjokfiát, urunk becsületes meghitt hívét akarják felküldeni [TML III, 430 Teleki Mihály Bethlen Jánoshoz]. 1792: ebbéli Exád kegyességének ... tsak megh köszönéséreis magamott elegtelennek esmérem [Kv; Tsb 10].

megköszönhet 1. kifejezheti köszönetét, köszönetet mondhat; a putea mul'umi; Dank aussprechen können. 1600: Eleottwnk Illien vallast te(o)n busi miklos, hogi Jo vrain ha az Vrsten megh hoz a hadboll kith keozeonhessek megh, az Vrsten halallia megh neked Jo Eoczem [Vaja MT; Törzs]. 1740/1778: a Szőlő Pusztá volt, és a Fiak ... magok industriájok által építették meg, a több atyafiak meg köszönhetik, hogy tövisből és egyebből ki takarították és meg építették [Pókafva AF; JHb XXV/57].

2. *gúny* meghálálhat; a putea mul'umi; jm etw. vergelten können. 1619: Végre Istennek kegyelméből az vezértől ilyen választ vöttem hogy Az hatalmas császár Kapujára szabad mindennek jöni s szabad kimenni, de megköszönhetik az több bék-szadik^a itt az Portán Köpelli Oglinak, hogy olyan gyalázatot tölt az fényes Portán, hogy elfutott [BTN² 254. — ^aA Portán várakozó trónkövetelők címe]. 1662: megköszönheti a keresztyénség s Magyarországra és a szegény haza azoknak, akik illy veszedelmes állapotban az szegény országra való gyűlölségből a kész praesidiumot kivinnék belőle [SKr 621].

megköszönhetetlen meghálálhatatlan; care nu poate fi mul'umit; über jeden Dank hinausgehend. 1681: Június 13. Istennek megköszönhetetlen bölcs rendelkezéséből nagyobbik Apafi Mihály névű fiam az országtól választott erdélyi fejedelemségre [AMN 221]. 1710 k.: Dicsőség legyen, én Istenem ... tőlem megköszönhetetlen, sőt megköszönhatatlan és megfoghatatlan, lelki, testi jótéteményidért [BIm. 989].

megköszönt 1. üdvözlő; a saluta; grüßen. 1584: Martha Dely Marthoné vallia ... Daroczy Boldisarné Monta mikor az legeny ky Ment Dabonetol, Megh keozeonteotte eleb a' legent es azt Monta, Megh hid hogy keonteost vonzok, Eregy eregy esesz Curwaffy [Kv; Tjk IV/1. 334]. 1653: Innet a városból is apám szép száz lovassal elment vala az ország mellé. Melyet Csáki István és Borbély György látván, az ország képiben igen becsülettel megkö-

szönték, és jó kedvel látták az apámat Nagy Szabó Jánost és az hadát [ETA I, 55 NSz].

2. ~ *hátban* hátulról megüt; a lovi din spate; von hinten schlagen. 1747: Onnat aztán haza felé ballaga Buttyán, de szerencsétlen volt az utb(an), mert Míkola Gyeremánnal találkozik, kijs leg elsőbben egy bottal meg köszönté hátban [Nagysomkút Szt; TKI Talpas István (70) faber zingaricus jb vall.].

megköszöntet köszönetet mondat; a pune (pe cineva) să mul'tumească ceva; Dank sagen lassen. 1668: Kegyelmedet, Uram, instantissime kérem, vétesse igazításban ez rendkívül való dolgot, hadd én is szegény sógorommal együtt köszöntessem meg Kegyelmed jóakarját [TML IV, 288 Teleki Mihály Béli Pálhoz]. 1704: engem az úr felküldvén megköszöntetét általam a generálnak, hogy communiálta azt a hírt^a ónagságával [WIN I, 292. — ^aA kurucok vereségéről]. 1736: Mikor pedig az násznagy bucsuztatta az lakadalom napján az apjától, anyjától az menyasszonyt, az menyasszony akkor az apja s anyja előtt térdre esett és az násznagy az apjától és anyjától elbucsuztatta, megköszöntetvén véle az többi között, hogy atyai s anyaiaképen felnevelték [MeTr 387].

megköszörül kifen; a ascuți la tocilă; schleifen, schärfen. 1573: Istwan kowach Azt vallia ... kerdy Eotet pentek lanos ha vagion Enonala Bako Andrasnak kasaia^a, Mond eo hogi vagion 80 Enmaga(m) hoztam ely vgmond hazatul hogi meg keseorwliem penzeyert [Kv; Tjk III/3. 179. — ^aÉrtsd: kaszája].

megköszvényesül köszvényessé válik; a se cangrena; gichtkrank werden. 1782/1799: Tudok egy szegény Aszszonyt Simon Andornét, egy egygyűy gyermekét tart, és egy Embert Tobis Deményt a' kinek keze meg köszvényesült [Torockó; TLev. 5/18 Transm. 380–1].

megköt 1. megkötöz; a lega; festbinden. 1573: Zilasy Myhal Es Beke Gergely hitek vitan valliak, hogy ... Kapane ... Azt Monta Im Ez Kerestwry peti Megh akarja hazunkat kisbebiteny fogyatok megh es keosettek Megh vegetek ely teole az ados lewelet [Kv; Tjk III/3. 69]. 1583: Zengeo Miklos, Nadassy Keleme(n), Jacob Stheynecz valliak egy Arant, leowe hozzank mind az ket Capitan hogy Mennenk el velle mert Kis Tamast Igen megh verte volna az Nag labu Leorincz fia, es meg kellene fogny, My azért el Indulank oda Leorinczhez be Menenk de soha Nem haggia vala Az Apia meg keothnewnk, vegre meg keoteok de Nag Neheszen [Kv; Tjk IV/1. 181]. 1597: Chato Ambrúné Sophia wallia. Lattam nagi garkorta hogi Kis Imreh retteneteskeppe(n) kemelletlenül verte giermekit, mert zememmel rea nezte(m) hogi mind az két fiat zeornyen meg keoteozte hatra keoteotte az kezeket, chiúpa mezitele(n) vetkezte eöket az Inokatis megh keoteotte [Kv; Tjk VI/1. 39]. 1638: (A bezárt legények) az kalitkat ugi Verték hogi Cziak nem rontottak özve ugi iöue hozzank Baranyaj Tamas es monda hogi myert nem zolittiuk megh öket mert le rontyak az kalitkat az Varos zolgaia ugi köte megh öket hogi ne roncziaak az kalitkat [Mv; MvLt 291. 138a–9]. 1742: egjszer Dán Dsurds azt kezdé kiáltani kósd meg Dsudgya mert im hol a kést bellém akarja verni [Bulzest H; Ks 111 Vegyes ir.]. 1777: kérdettem tölle a dolgot hogj ha el égetteké a szé-

náját, s meg vallotta hogy el s még jó szerencsém volt hogy meg nem köttek ottan [Resztolcs SzD; JHbK LVIII/28]. 1784: Tudom jól hogy Balás Deákot Lántzon meg kötve tartották Mátyus Uramnál [Kovácsna Hsz; HSzJP Anna Erdős (65) vall.].

2. állatot be/odaköt vhová; a lega un animal de ceva; Tier an/hinbinden, an etw. festbinden. 1570: Veres Benedek ... vallya, hogy egy Nap esthwe Latta hogy Zygarto Gërgh lowon Jeott volt Megh az Mezeoreol, es hogy haza Jwt myhelen lowat Megh keoty hazanal, Azonnal ky Jndul es fely fwth volt Az vchan | Zwgoran Janos, Martha az felesége, Marynna (!) Vajda Janosne Lattak hogy az Vayda Myhal lowat Zwgoran Matthias keotete volt megh az Jwh kosarnal [Kv; TJK III/2. 73, 190]. 1593: Tordai Georgi vallia, vgi emlekezem hogy egi veres louat keottek vala megh az Sarlai pal vduaran az seouenihez [Kv; TJK V/1. 313]. 1630: latta(m) hogy egi lo vagion megh keötue az szeölö giöpünél [Mv; MvLt 290. 209a]. 1670: kötem még az Czinteremhez az Lovamat [Szamosújvárméti SzD; RLt I St.Szecki (30) ns vall.]. 1777: Ködmöndöröl^a egyszersmind Öt Szarvas Marhát egi ejtzaka el lopván a' Tolvajok ... akkoron éppen ide Nyomoztuk felyül rajtunk egi kis kerek lrtványotskába, a hol meg kötve tartották a Tolvajok a lopott Marhákat [Resztolcs SzD; JHbK LVIII/28. —^aSzD].

3. (állatot zálogba) elköt; a lega (animalul luat zălog); (Tier als Pfand) abbinden. 1590/1593: az barmot kit it kaphattak, megis keoteottik az Malomnal az Deesi Molnarak, az migh kj váltottak teölleők [Szentmargita SzD; Ks]. 1606: eők kötek megh tehenett hitakis ria, de en nem tudom ha kottek uagy nem [UszT 20/101 Peter Djak wlkebe lako vall.]. 1746: kérdők hogy miért kötöte meg kejelmetek azt az marhát [Uzon Hsz; Kp I. 157]. 1782/1799: vett Erdeinknek vágására oda menni tilalmaznak, hogy oda ne mennyü(n)k, mert a' ki oda megyen, Lovát és magátis meg kötik [Torockó; TLev. 5/16 Transm. 388–9]. 1814: Nem szabad le vágni, hanem kösd meg^a s láttas kárt [Aranyosrákos TA; Borb. —^aA tilalmasban talált sertéseket].

4. felköt/erősít; a lega/prinde (de ceva); aufbinden. 1736: Az csizmájok szarát alól az horgasinokon szép térdkötővel megkötötték [MetTr 348]. 1754: a' főre valója le esett, és meg is kötötte volna [Majos MT; Told. 35]. 1758: a harisnyajanak egyik szarát Sarkantyuja mazogjával meg kötötte volt [Bucsesd H; Ks]. 1839: Galliciából elszökött 'Sidó Mendel Schor ... az urberakkját (!) vagy is kaftánját egy fekete gyapju szövetből készült övvel kötötte meg [DLt 162 nyomt. kl].

5. összeköt; a lega; zusammenbinden. 1736: Az nagy haj igen ritka volt, sőt soha nem emlékezem, hogy ifju legényt nagy hajjal láttam volna; de hogy azt hátul vagy sinórral vagy pántlikával megkötötték volna, mint a lófarkát, mint most cselekesznek, híre helye sem volt [MetTr 354].

6. át/keresztülköt; a lega; umbinden. 1592/1593: megh keoteottik az lonak az fekiúel az lo tērdit, ot iardogalt az lo, de be nem hajtottak [Szásznyfres SzD; Ks 35. V. 12].

7. ~i a kereket (lejtőn) kereket leköt; a împiedica/lega roata (la coborîs); (am Hang) Rad festbinden. 1815: mikor az kereket kötötte meg löjtös lévén a'helly [Vécke U; Told. 37].

8. (sebet) bekötöz; a pansa/bandaja; (Wunde) verbinden. 1599: kere hogy az szaiat megh keötne(m) merth az orra

vere ige(n) foly vala [UszT 13/110 Anna consors agilis Gregory Thibald in Kadichfalúa pp vall.].

9. megabroncsoz; a cercui, a pune cercuri; bereifen. 1573: Thakach gërgy Falk Ambrus, strayfert gergel, Emrich Nekl Azt Valliak hogy egi Nap az kapwba wrzeottek Iacab Kadaris keoztek volt, Lattak hogy leot oda az Thymar eccher az felesége ketszeris hittak hogy ely Menneh az hordo bort meg keottny | Kolb Miklos es Zeoch Leorinch Azt valliak hogy ... hallotak hogy az thimár lgh zolt az Kadarnak, Twdod hogy haromsoris hittalak hogy meg keosd az hordo bort, lgered Magadat hogy ely leos, de vgian Nem Jeowel [Kv; TJK III/3. 264]. 1588: Az fere-deo hazhoz chynaltak chyebreket, es megis keoteottek benne attam teole cozzesegel f. 2 d. 28 [Kv; Szám. 4/l. 43]. 1591: Az kadarnak attam hogy az Mezes Chebreket megh kettete f — d 10 [Kv; i. h. 5/l. 98]. 1599: Hogi az templom borait meg keotetek, Eot abranchoit fizetünk f — d 15 [Kv; i. h. 8/XVI. 30]. 1620: Vagion panazolkodas az kadar mesterekre, hogy ... Nem akarnak megh keotnj az ollian hordokat; az mellicket egiebwnet ... hoztanak [Kv; TanJk II/1. 300]. 1747: obligala ő kglme magat meg irt Szabo al(ia)s Iratosj János Uram hogy a mi Pinczében levő teli hordok körül kadari mesterseg fog kívántatni azokat tartozzék veghez vinni, ugj szintén az áslagos borok(na)k üres hordoitis meg kötni [Alvinc AF; Incz. X. 24]. 1785: azért hivatta(m) vala ... hogy egy néhány kádokat az udvar számára meg kössen [Piskinc H; GyK]. 1806: fel hivtván magához ... hogy egy hordot meg kössen [M.sáros KK; DLev. 4. XXXVIII].

10. gátat megfon; a face un dig de/din impletitură; Damm flechten | helyrehoz, megerősít; a repara/consolida; herstellen, befestigen. 1580: Mosta(n) az wy gatot keossek megh, de magason ne keossek hogy Az wyznek essety lehesse(n) az Gaton által [Kv; TanJk V/3. 225a]. 1581: Az Alperety Malomnak zwksegere Pal Mesthernek hogy Az nagy Gatot segellelte meg kotny d. 12 [Kv; Szám. 3/l. 3–4 Eppel András mb kezével]. 1589 k.: Az Maylatt Gabor dulasakor, hogy az aruiz az varos Molna gattiat el vvue, monda Melegh Jstvan Jo Vraim zabadicziük megh ez erdeott es keosswk megh az gatot beleolle [Szu; UszT]. 1723: azt tudam hogy kötötték meg azt a Deesi gátot nyoltzor, ugy annyira, hogy tsak ne(m) égj aránt volt a gát a' partal [Désakna; Ks 25. IV. 5]. 1743: mikor az emlitet sövényfalvi Malom(na)k a' gattját meg kötötték volna ... a' Malmon alol jegyet töttek [Dombó KK; JHbK XXVIII/9]. 1770: miolta az Adamosi Malomnak a gattyát jo modal meg kötették, azon parondat az silipen járo viz onnan el mosta [Sövényfva KK; JHb LXVII/111]. 1771: (A kerekeket) minek utánna ... meg toldozták s Gattjátis újra meg kötötték ... csak alkalmasint forognak [Ádámos KK; JHb LXVII/168].

11. náddal ~ házat náddal befed; a acoperi o casă cu stuf; Haus mit Schilf bedecken. 1748: Tudom hogy a házát uyolag szarvazák, náddal megköték [Torda; Borb.].

12. lefoglal; a sechestra; beschlagnahmen. 1670/1740: annak az embernek az kí a végezést el akarná rontani kössék meg hat forint érő Marháját és mingyárást igyák bé három forintig [Homoródsztpál U; WLt].

13. korlátoz; a limita; beschränken. 1752: eddig is a Bi-rő erogalhatott, nem volt meg kötve, acceptálták is [Kv; Szám. 69/XXVII. 8].

Szk: ~i akaratának szabadságát. 1710 k.: Az Isten az embert minden földi, vízi, a'éri teremtettt állattal szabaddá,

sőt azokon úrrá tette úrrá a paradicsomnak minden fáin, gyümölcsén, azt az egyet vévén csak ki sőt az akaratjának szabadságát az aránt a fa aránt is nem kötötte meg [BÖn. 478] * *~i a kezét cselekvési szabadságában korlátoz vkit; 1761: a Ns Szék nem kötötte meg a Vidua kezét hogy azokból^a szabadoson ne disponálhasson [Hsz; BLv. — "A számára kijelölt javakból] * ~i kezét-lábát 'ua.' 1619: Mondám arra csak hirtelenséggel: Bizony jó volna, ha Nagyságtok jó idején az én uramnak kezét-lábát meg nem köti vala^a [BTN² 250. — "A török Bethlen Gábornak].*

14. *erős hittel ~ megeskét; a pune pe cineva să jure; beid(ig)en. 1652: az kiket mi eleőnkben hittanak azokat mi erős hwittel meg kötöttünk es megh íratfuk vallasokot [Lemhény Hsz; HSzjP].*

15. *megbabonáz/bűvöl; a-i face vrăji; behexen. 1573: Erdely gaspar azt vallya, hory conecky ezt Monta Agoston te Erdely gaspar olyan Bozorkany az Anyad hory Noked kezedet Megh keotette hory leaniat Megh Neh verhesd soha myg Te els [Kv; Tjk III/3. 87]. 1584: Margit Zeoch Mathenę vallia ... Az veóm penigh vgy lara hory hat Zegent megh keőteőttek, es eleg Niaualiat valla velle, Es egy Magiar vczay ember Magiari Peter giogita megh, kiert ez varganę Anniaira gianakotta(m) [Kv; Tjk IV/1. 281]. 1592: Georgy Eotweos Marton Inassa Ach Antal fia vallia Jgy zidta Kalmar Tamasne a' Njari Marton Annia: Megh egettetem Az Bw Bajos bestie lelek Curvat Eordeog volt ne(m) ember volt, Az Nylwa(n) valo bozorkan; bestie lelek Curwa, mert eo keoteotte meg leaniomat hory gyermeke Ne(m) leze(n) [Kv; Tjk V/1. 300]. 1756: a sitár Jépuras Avrárm lá vallya Tyinyigi egy oldalb(a) bé hajította az Exponens Aszszony sertéseit, és az férgektől tisztította meg kente, és szőrtis tépet a meg sebesitet sertések-ből hory deszkenálás által meg kősse a férgeket, hory a sebtől ki esenek [Lesnek H; Szer. Nyicza Petru (20) vall.]. 1765: Bartha István monda trefából, hory azon Udvar kapujában lévő Német kötötte meg a' Pistollyadat azért nem súl el [F. gerend TA; KS].*

16. *(egyezseget) köt; a se invoi; (eine Vereinbarung) abschließen. XV/III. sz. v.: legottan ex concluso be irtunk (: mint hory külömben, Generalis Plenipotentiam nem levén, velem a' dolgot meg kőtni magok részekről bátoráságnak lenni nem tartotta :) Fejérvára a' Káptalanba 2 kaptalan urak után [GyL. N.Solymosi Kontz József nyil.]. 1847: az szóbeli egyezést olyformán kötöttük meg, miként nekem az ügy vezetéseért annak bevégződésével jutalmam leend füstönként egy conventións rénes forint [VKp 165 Varga Katalin vall.]. 1849 u.: mindenki azt gondolta, hory az egyezkedés tárgyában tartozik az ülés, sittem (!) tehát Szegedre, hory a békét megkőtni óhajító pártot csekély erőmmel gyámolitsam [EM XLIX, 550 Zeyk Károly kezével].*

17. *meghatároz; a stabili; bestimmen. 1710 k.: ó^a csak matériákat adott: nosza erről frj egynehány distichont, amennyit lehet, mert számát meg nem kötötte [BÖn. 537. — "Keresztúri Pál].*

18. *~i magát a. megmakacsolja magát; a se încăpățina; sich versteifen. 1759: meg kötötték magokat s nem akartak menni [Hosszútelke AF; Kath.]. 1768: ismertük ... a Nagy Szürke Kantáz ... Konya Füliéről, és Fortelljáról, mikor vette a bal Füle vala Konyás, annak utánna Szekellj Marton ... hory az utba meg kötötte magát addig verte a lobb fület is hory ele hajlottak a Fülei [Páké Hsz; Szentkgy Jos.Szörtsei keze frása]. — b. (jobbágyul) lekőti*

magát; a se obliga/lega (ca iobag); (als Leibeigener) sich verschreiben. 1619: Adam Mihálj keote meg Eliottunk Kus Janosert, Kun Janos vramnak magát mynd maraduajual Eoreokeos Jobbagiul, fiuról fiura [Kál MT; Berz. 10. 77/13].

◊ *Szn. 1714: Kösd megh János [Kv; Dica XXVII. 33]. 1725: Kösdmeg Balog János [Kv; Szám. 54/1. 48].*

◊ *Szk: ~i vki nyelvét hallgatásra bír; a reduce la tăcere; jn zum Schweigen bringen. 1570: Erzebet Keomyes Thamasne, Orsolya Aztalos Lőrincne ezt vallyak ... Mykor megh Jeot volna^a, Mond az Annyanak, myert Myvelted azt Ne(m) kellett volna az en dolgomba atthnot (!) Magadt, es az en Nelwemet Megh kettnéd [Kv; Tjk III/2. 102b. — "Rengő Anna] * ~i vminek az árát ragaszkodik vminek az árához; a nu lăsa nimic din preț, a ține morțiș la un preț; an dem Preis einer Sache festhalten. 1771: énis azért azon nagy jászágot igen otsolván tellyességgel kárommal nem adhatom, hanem ... meg kötöttem az árát [Mv; Ks 38/II. 28 Pápai János lev.].*

◊ *Sz: ~i vkinek a koszorúját megadja vkinek (megérdemelt) büntetését; a-i da cuiva pedeapsa (meritată); jm die (verdiente) Strafe zuteil werden lassen. 1832: kezembe az írása két embernek kik megígérték az ő Ngok lejövetelekre koszorúmat megkőtni — Meg is kötötték meglehetősen — hanem a jo lsten — és Emberek kik a jo Embert pártfogolni szokták — Engem sem hagynak el — ha itt nemis — másutt meg fogom mutatni, hory nem tudnak bennem anyi hibát kapni [Torda; IB.Demény János tt nyil.]. * *jól ~ik a feje felett a kötelet kb. jól ellátják a baját, jól elintézik vkit; a aranja bine pe cineva; jm heimgenigen/helfen, einer hat es tüchtig abbekommen. 1756: mondek nekie no joll meg kötik a fejed felett a kötelet, mellyre monda ha meg kötik nem igen darék embernek kötik meg [Kvh; HSzjP Barti Ferencz (32) civis vall.]. * *vhogyan ~i vminek a csomóját vhogyan elintéz/megold vmit; a rezolva ceva intr-un fel; etw. irgendwie erledigen/lösen. 1662: úgy kell megkőtni az csomóját, legyen az én securitassommal és contentumommal az egyezség [TML II, 288 Kemény Simon Teleki Mihályhoz]. 1664: mégis lstenért kérek, hory minthogy llosva s Kund más vármegyében vagyon, kösd úgy meg most az gyűlésen az csomóját, hory kezünkben ne maradjon [TML III, 22 Teleki Jánosné fiához, Teleki Mihályhoz].***

megkötelez 1. kötelez; a obliga; verpflichten. 1585: Atta Biro vram Az varos eleibe minimeo Nehez perey volnanak az varosnak, feokeppen az hatarak feleől Es procuratorok kellenenek azoknak gond visselessere Talaltasza megh Biro vra(m) a' Thorday Imreh deakot, Keopcezi Janostis Azonkeppen Pistakitis, es Octauakra keoteleztek meg a' zolgalatra [Kv; TanJk I/1. 5]. 1589: Deh vgia(n) azon Zochy Mesterek, egy gwlesseokbe(n) Az barany bomek Arra feleol kj mint vegie az Mezarossoktul, Intezest wegeztek volna Es az Zóchyeket erős bwntetes alatt megh koteleztek volna, hory az Limitation kjweol senki kwleombe(n) ne wegie [Kv; MészCLv.]. 1657: ez egyébiránt jámbor fejedelemnek^a szokása az vala, hory, ha lehetett volna, nem elégedvén meg az közönséges kötelességgel, külön való reversalisokkal, különbönféle mesterséges utakon kötelez vala meg [KemÖn. 155–6. — "Bethlen Istvánnak].

2. *vhová munkára leköt; a angaja pentru muncă; irgendwohin zur Arbeit in Anspruch nehmen. 1633: Bor-*

nemisza lazlo Uram Nagy Ilondan lako Demien Jakab nevü tisztartaja ... kerete fel az Ura kepeben sofalvan lako Gavay Peter Uramtól, 6 ökröt es egy Klímphus Jlye Nevü embert, mely hat ökröt es embert belső szolnok var megiebely Kopaz falu nevü helyről hoztak volt el az ü kegiel(m)e szolgay, ugy mint Bomamisza laszlo Uram minden Kopaz falvy Jobbagyt, Gavay Uramnak megh kötelezven Jlundához [BSz; Ks 41. D. 28].

3. *~i magát kötelezi magát; a se obliga; sich verpflichten.* 1618: Azt mondja, hogy nem kötelezi meg magát általánfogva: ha mikor szolgálhat Nagyságodnak, örömet szolgál, de ő nem akar continuus lenni az Portán [BTN² 165]. 1677: Hogy a' Religio szabadságára magát megkötelezze^a, és abban személy válogatás nélkül minden rendeket meg-tartson, s'oltalmazzon, in liberis eorum exercitiis, mint Sigmond Fejedeleme idejében [AC 20. — ^aBáthory Gábor]. — L. még AC 94. 1694: En Fejervármegyében Fogarasban Lako Boer Peter ... az jele(n) valo 1694. esztendőben szent György havának tizen ötödik napján ... Apafi Mihály Kgl's Urunk eő Nsga Kgl's parancsolatyabol ... altitament az Fog(a)rasi Udvarbírság tisztiben ... Esküszöm az élő Istenre ... hogy ezen hivatalomban is Kgl's Urunkat eő Nsgát hiven, igazán és jámborul szolgálom előmben adatott Praefectus Uramtól eő kglmetől illendő becsülettel dependialok ... Melly(ekne)k be tellyesítésre és igaz hűsséggel valo el követesere az Reversalisom által meg is kötelezem magamat [Fog.; Szád.].

megkötelezés elkötelezés; obligare; Verpflichtung. 1657: eltökéltem vala magamban, hogyha az látást^a már nem változtathatom is ... de halasszam az megkötelezést édesanyámra [KemÖn. 151. — ^aA leendő feleségével való találkozást]. 1700: Deliber(atum). Mint hogy Bagyoni Istva(n) ura(m) maga beszedevel meg kötözte magát magára vallalvan Kovacs Janos 4. veka Zabját: tettett a' Törvény(ne)k legye(n) a' Satisfactio maga beszedevel valo meg kötelezése szerint, fizesse meg a' negy veka zabot [Dés; Jk 307a].

megköteleztet kötéllal lekötött; a dispune să fie legat cu funie; mit Seil abbinden lassen. 1759: (A tisztartót) egyszer Mlgs B.Kemény Pal Vr hólmí Excessusáért, két Bessel meg köteleztettvén, ütett reaja 50. vagy 60. (p)áltzát [A.detrehem TA; TKI Kivurán Kretsun (28) zs vall.].

megköteleztetik kötéllal megköttöztetik; a fi legat cu funie; mit Seil festgebunden werden. 1677: az Országban lézzegő Oroszok, Oláhok, Muntyánok, és egyebek a' fen meg-nevezet Articulushnak tartása szerint, meg-fogattassanak, és meg-köteleztessenek [AC 232–3].

megkötés 1. (zálogba) elkötés; sequestrare; Abbindung (als/zum Pfand). 1781: kérddtem, ki adott szabadságot az én marhám megkötésire. Azt felelte, neki strásamester úr [Árkos Hsz; RSzF 272].

2. megabroncsozás; ceruire, fixare a cercurilor; Bereifung. 1592: Ket kadat uitettem vala oda ... az megh kötésreól fiztettem az kadamak f o d 12 [Kv; Szám. 5/XIV. 130 Eppel Péter sp kezével]. 1600: Eot sos Teyes Beódoólyenek megh kötésreól Haro(m) haro(m) penzeuél teze(n) d. 15 [Kv; i. h. 9/XIII. 14 Damakos Máté isp. m. kezével]. 1606: Az mely Altalagba a mustot töltötte(m), mely volt vr: 22, annak megh köteseről fizette(m) az kadamak f — d

25 [Kv; i. h. 12a/l. 46]. 1621: az Kadar mester Vraim az masünnat be hozot es megh ueőt Edenyek megh kötésseben is az tavalj vegezeshhez tarcziak magokat [Kv; TanJk II/1. 333].

3. (gát) megfonás; impletire (a unui dig); (Damm) Flechten | helyreállítás; refacere; Herstellung. 1662: ezen el vagatot Gatnak uyalagh valo megh köteset ... engede megh [Csíksztrmárton MT; Berz. 1. 20/3]. 1743: a' Sövényfalvi Malom(na)k fel epülése 's gáttya meg kötése után ... eő Natsga Malma ritkán forgot es pusztulni kezdet [Adámos KK; JHbK XXVIII/9]. 1801: midőn az Arviz végít el szaggatta egyenlő igyekezettel kötötték meg a' gátot ... meg kötésire az Aszszony ö Nga maga Egerfás Berkiből Eger fákat adott [A.jára TA; BLt 12 Ferentz Márton (31) zs vall.]. 1841: az ugy nevezett hágok közt helylen a' régi so depositorium helyenél lévő egyik malom gáttjának meg kötésit ... megengedni változtatott [Dés; EHA]. 1852: Egy Pataki Malmom is nagyon ... a' gát meg kötéséhez kívántato veszszöt mennyi szükséges léendő adok az Falusiak is kalákába le vágják oda hordják [Nagylak AF; DobLev. V/1341 Dobolyi Bálint kezével].

4. megbűvölés; vräjure, deochiere; Bezauberung. 1758: Ugy hallottam másoktól ... hogy egy Malaczsa Kotsis Ferencznek el menvén Vintilla Péterné után az útonn, a' maga házánál meg kötötte volna Vintilla Péterné egy Czigányneval edgyütt, 's akkor az Udvar István Leányais ott lett volna, de hogy a' Malacz(na)k meg kötésében [Betlensztrmíklós KK; BK] | az Udvar István Leányának tsak egy ször szálni reszeis a' Malacz(na)k meg kötésében nem volt [uo.; BK. Farkas Juana cons. providi Vintilla Petre (32) vall.]. — Vö. *megköt* 15. alatti adalékokkal.

5. *átv* guzsbakötés; ingrädire; Knebeln. 1662: A húzásnak, nyúzásnak, vonásnak, fosztásnak, mások igazságának elfordításának, elnyomásának, a lelki-testi megnyomorfásnak, igazság megkötésének, kötve tartásának, minden kegyetlenkedéseknek fortélyos törvénye, súlyos decretum, articulus frások s több sok effélék tegyenek bizonságot [SKr 714].

6. *maga ~e* makacs ellenállás; incăpăţinare; hartnäckiger Widerstand. 1662: bizonságot tétetett öszentfelsége ... a proféták és látók által, eő mondván: Térjete meg a ti gonosz utatokbul stb. És ök nem engedének, hanem megkeményíték az ő nyakokat Melly rettenetes magok megkötését még jó idején elkezdeték volt [SKr 708–9].

megkötesedik kicsírázik; a incolţi; auf/auskeimen. 1814: A Groff Ur ő Nagysága ... tsépeltetett is vagy két hat hat esztendő elegeyes, de már szinte rothadásba indult, és egerektől megett és elvesztegetett Buza Asztagokat, nem Külömben egyet egy Két esztendőt, mely nem romlott volt el olyan erőssen, mint az elsőbkek, mást megint egyet egy esztendőt, mely gyenge, és nagyon Költes volt, mert még a' mezőn meg Költesedett volt [Banyica K; BfR 117/1 Kertész Ursz (60) hortulanus vall.].

megköthet (állatot zálogba) elköthet; a putea lua (drept zălog un animal); (Tier zum Pfand) abbinden können. 1670/1740: Ha pedig valamely Mezőbéli kárt valaki kertes Emberbe vethet Törvény szerint az káros Ember a kertes Embernek is meg köthesse Marháját erette Gabonáját is el vehesse èrette [Homoródsztrpál U; Wlt]. 1781: semmire nem mehettm mindaddig, míg újra jelentvén strásames-

ter uramnak, szabadságot adott a marhájára actor ökegyelminek, hogy szabadoson megköthessem [Árkos Hsz; RSzF 271].

megkötődik 1. (gát) megfonódik; a fi impletit (un dig), a fi fäcut din impletitură (un dig); (Damm) geflochten werden. 1765/1770: az miolta azon Gát meg kötődött a' Viz ámiánn a' Gát mián ... Semmi kárt nem tett [Széplak KK; SLt évr. Transm. 321].

2. meghatározatik, rögzíttetik; a fi stabilit; bestimmt werden. 1662: Megkötődött a mennyei szent tudományban való öregbülésnek s annak terjedésének és az élet megjobbításának sok szép hasznos útja [SKR 715].

megkötöget ? megkötözget; a lega bine; (fest)binden, fesseln. 1610: es nagy zomorusagat mikor latta volna Torma vram, kerdette Mihaly deakot miért bankodnek, es ez zerint megh bezelette maga Torma Vramnak mint kapta a' feleséget Kvn Peterel kiirt megis keoteogette volt az vtan lthon [Dés; DLt 321].

megkötött 1. (istállóba) bekötött; legat (in grajd); (im Stall) angebunden. 1769: En Medve István Uramnál itten Mező Madarason szolgálai hivatalt viseltem s Haza jövőék ... látek a Pajtába egy kék forma szőrű ... Harmad fűre menő Ünő Tinot meg kövte s kérdem ... kié az a pajtába levő meg kötött Tino [Mezőmadaras MT; BK]. 1846: Dioszegi Ferentz el ment Dosa Urhoz, holott senki honn nem lévén — az Istállolobol a' meg kötött Tehenet tolvajul el oldván ki eresztette [Kakasd MT; DE 2].

2. (zálogba) elkötött; luat (drept zálog); (zum Pfand) abgeben. 1710: hallottam hogy ... a Császári beresekre a szekulaiak fél támadtak volt és a karbol meg kötött ökrököt erőszakoson vettek el [Szentegyed SzD; WassLt].

3. átkötött; prins, legat; umgebunden. 1714: Egi futraly-ban) Castor Kalap rosa formára tsinalt, két arany rubintal ki rakott, gombotskákkal egjűtt, körül ezüst skofium ovetskevel meg kötet és Stucz (!) Madar Tollal ékesített fl. Hung. 30 [AH 18].

4. díszített; impodobit; verziert, geschmückt. 1819: egy fejér selljem materiából tambur-munkával himzett, és veres pantlikával meg-kötött táska [Dés; DLt 342].

5. létrehozott; incheiat; zustande gebracht. 1619: Jenő miatt is az megkötött frigynek felbontására innet semmi-keppen okot ne adjunk [BTN² 290].

megkötöz 1. lekötöz, megköt; a lega; festbinden. 1585: Mikoron az olahokat meg fogtuk vala, ki veweoek eokett meg keoteozwen [M.valkó K; KP. Balint Gaspar jb vall.]. 1586: Janos deak^a, chak vgy lutek oda hogy ferencz deak kialtany kezdte: Jhol vgmond az eggik, Oda futek egy lbe el zalaztak ez fogoly olahot de esmegh megh ragadak es oztan em keoteozem megh [Kv; Tjk IV/1. 561. — ^aVallja]. 1597: Zekely Palne Catalin wallia Egi vasarnap reggel menek Kis Imrenehez ... mutata az giermeket latam zehat az zeginy giermek mind verbe fogiot mind aiake zeme ki fordult az keze feiebeol en zedem ki a te-wissetis ... az karyais egi keotellel oli ige(n) megh wala keoteozue hogy telliesseggel az husaba vagodot wala az keotol | Chato Ambrusné Sophia wallia ... Kis Imreh mind az két fiat zeomyen megh keoteozte hatra keoteotte az kezeket [Kv; Tjk VI/1. 39] | Zolgaiaith megh kótezte es fwstelte [UszT 12/88]. 1638: az Varos zolgaia ... mon-

dotta ne Zörgessetek mert bizony megh kötözlek ha be megiek^a [Mv; MvLt 291. 139b. — ^aA fogdába]. 1769: Bratyik Péter ... midőn meg akartuk volna kötözni, Isten nevébe(n) reménkedet, hogy hadnok el, ne fognok meg [Vályebrád H; Ks 81. 57/22]. 1797: nékem nem lévén arra valo marhám hogy meg szánthassam^a ugy maradt egész tavaszig a mikor fel szántva és bé vetve találtam melyet látván Meggygyesi Uram magais zugolodot és fenyegette azt aki bé vetette azt mondván hogy a földre jönne meg kötőzné [Ne; DobLev. IV/790. 2b. — ^aA szóban forgó földet]. 1803: (A) Gornikok bennünk meg kötezenek | Péukán Avram pedig azonba hajába kapott Rosu Péternek ottan tépelődvn, én a kosesdi Gornyikkal együtt meg kötöztük őket [Tyéj H; Ks 113 Vegyes ir.].

2. (állatot) odaköt; a lega de ceva (un animal); (Tier) an/hinbinden. 1632: oda jóuenek s az pitvarba(n) meg keoteoznek az lovakat [Mv; MvLt 290. 70a].

3. (állatot zálogba) elköt; a lua (drept zálog un animal); (Tier zum Pfand) abbinden. 1597: Simo Andras Kereztrwrlwy Palffy Andras vram Jobagya Azt mongya hogy eo feonneb volt: teoleok Az melj fan Az Beor volt es az riazkodast hallja es vgy megyen oda: es vgy mongya Az ola hogy vagyon Kereztrurfwlvaban Any marhank hogy meg fizethetywk ne keoteozettek meg [UszT 12/67].

4. megabroncsoz; a cercuri; bereifen. 1582: Az hidelwey Kadar Gergell keoteozte meg az firideo kadakatt adott abronchokatis hozza fizettem f. 2 d. — Keoteozthe meg esmett az Appro Chebrekett az feredeo hazban atta(m) f. 1 [Kv; Szám. 3/VIII. 62].

5. kb. megerősít; a intări; befestigen. 1597: Attam Sos Jakabnak es Thordai Marthonnak hogy az Varos fedeletlen kochyat az 4 veg giepleouel meg keoteoztek f — d 25 [Kv; Szám. 7/XII. 18 Filstich Lőrinc sp kezével] | Az waros ket kocyanak az Czatloiaara hogy megh kotosztok wala hasitanak az poroszlok zigvyarto Georgtwl 18 szal feekmolt .../36 [Kv; i. h. 7/XIV. 12 Th. Masass sp kezével].

6. ~i magát lekötí/kötelezi magát; a se obliga; sich verpflichten. 1700: Deliber(atum). Mint hogy Bagyoni Istva(n) ura(m) maga beszedevel meg kötözte magát magara vallalvan Kovacs Janos 4. veka Zabját: tettzet a' Törvény(ne)k legye(n) a' Satisfactio maga beszedevel valo meg kötelezese szerint, fizesse meg a' negy veka zabot [Dés; Jk 307a].

megkötözés 1. megkötés; legare, legat; Festbinden. 1729: maga Capitánj Vr(am) disponálván á Falubeli paraszt Strazanak meg kötözésének modjáról, ugj kötöztetvén meg mint a' Boszorkánjokat szokták kötözni kezét, labait, horgas ina alá rudat huzvan gombolyagba kötöztette [Sövényfva KK; TSb 51]. 1776: Meg latván ... Szilágyi Sándor Uram, hogy a Nagy-Laki és Káptalani Örgögök, most az ő kigyelme birodalmában lévő helyre, és kaszállora rá mentenek, hogy aazonal viszsza térjenek, és az ő kigyelme helyére menni ne mérészellyenek nem tsak meg kötözéssel fenyegetvén, szándékokban ... impediálta [Fejér m.; DobLev. II/477. 1b Kövesdi Boér Pál hites assz. kezével]. 1802: a' Tirok meg kötözésekre vétt Strangok árra ki tétetnek difficultásnak, azért hogy azon Strangoknak gondgyak viszelésére kötelesek lettek volna a' számadok hogy el ne veszzenek [Torockó; TLev. 5].

2. (szőlő) felkötözés; legarea (vitei de vie); (Reben) Aufbinden. 1587: Az Zeoleonek megh keoteoszesek. 12

die Jüly voltanak keoteozeok 50. fizettem 1 p(ro) 8 d. Tezen f. 4 [Kv; Szám. 3/XXVI. 22 Suweges Gergely isp.m. kezével]. 1588: Az Zeoleonek megh keoteozése. Voltanak kerülbe keoteozeok 78. fizettem f. 6 d. 24 [Kv; i. h. 4/V. 17 Gr. Veber sp kezével].

megkötőző árú gúzsba kötő; care limitează; fesseln. 1661: Ellenem hatalmaskodók és igazságomnak megkötőzői kik voltak, vannak is, az míg magok véghez nem vihetők, mások által is igyekeztek, igyekeznek is teljes tehetségekkel végben vinni dolgokat [TML II, 1 Mikes Mihályné árva Palocsai Borbála Teleki Mihályhoz].

megkötözött 1. megkötött; (care este) legat; festgebunden. 1736: Meg kötözött Iesus képe rámáson 1 [Várhegy MT; CU XIII/1. 105]. 1740: az Urffi az Német Executort meg kötöztette, az alatt más Executornak hirivel esvén oda ment és az meg kötözött Executor tarsát meg Szabadította [Kéménd H; Ks 83 Zejk István lev.].

2. zálogba elkötött; luat drept zálog; (zum Pfand) abgeben. 1751: Vándorék(na)k ha ... az efféle vígjázo Határ Pásztorok valami kárból néha be kaphatták is be hajtott megh kötözött Marhájokat vakmerőképpen el oldozzák el lopják ha valami kárt marhájokra becsültettek azt számban sem vészik a' reájok becsültetett kart megh nem fizetik [Balázstelke KK; IB. Micháel Remppler (60) jb vall.].

megkötöztet megkötött, lekötöztet; a dispune să fie legat; festbinden lassen. 1591: Ersek Balint vallia Mikor en hozzam vgmint Capitanhoz hoztak volna Jlliést, ereosen meg keoteoztetem, es firtatni kezdem hogi ha eo dolga volna az vagdalis [Kv; Tjk V/1. 163]. 1599: Nemes ember Lazar Istwan Szaz Sombory vallja ... S vgy monda az hadnagy hogy ne Adgya Jsten hogy Kgd en miam kart valljon, mert en megh keoteoztetem es biro vram kezeben vize(m) [Kv; Tjk VI/1. 320]. 1630: Az mikor Nagj Gergely Ura(m) haza jöue reszege(n) hallotta(m) azt hogj monda, hogj ki uetete az hazbol Banhazi Ura(m), de ahol kel mindenkor vagjon ollia(n) ember, mint eo s ha kiuania ... megh vagdalkozik vele s miért akarja eötet megh keöteoztetni s ki uetni az hazbol [Mv; MvLt 290. 196a]. 1707: mikor Viski Pal Ur(am) megh kötöztette Czigan Andrast Labonczos Ördög attanakis Szidta [Ród K; Ks 33. II. 1]. 1745: ne bolondoskodgyék tegje le a puskát meg ne Sértsen valakit, mert ma bizony meg kötöztöti [Kersec H; Ks 112 Vegyes ir.]. 1748: (A) tavulyab valo kereskedő több Görögököt insurgáltotta, ellenek nogatta, Sebhette ... megis kötözte, és kötöztötte [Déva; Ks 112 Vegyes ir.]. 1806: Na Suguram mihent ide jö az a Bitang Professor, mindgyárt köteztesse meg [M.sáros KK; DLev. 4].

megkötöztetés lekötözés; legare; Festbinden. 1729: Láttá hasonlő okból hasonlő meg kötöztetést azon egy uttal Sövenj falvi Balás Vonjanak is [Sövényfva KK; TSb 51].

megkötöztetett lekötözött; care este legat; festgebunden. 1729: Dragumer Mihály Polgár ... Maga volt egy a meg kötöztetett személy a négy első hetekben élet és halál között fekütt | az meg kötöztetett két személj bögt mind a Marha | ő akkor el bútt volt tartván attól hogj ő is aszerint jár mind a meg kötöztetett két személj [Sövényfva KK; TSb 51].

megkötöztetik lekötöztetik; a fi legat; festgebunden werden. 1729: Keze vastag kötéllel kötöztetvén meg, és a ver meg szállása miát a kötélbe belé dagadot egészen a keze, vekonnak lattatván ez miat a kezén való kötél [Sövényfva KK; TSb 51]. 1847: Mennynek, földnek ura, hogy megkötöztettél, és a gyilkosoktól igen megverettél, gonosztevők közé hogy felfeszítettél, talám e világnak így eleget tettél [VKp 159 Varga Katalin sk].

megkötött 1. megkötöztet; a dispune să fie legat; festbinden/fesseln lassen. 1707: olah ródón lako Czigan Andrast, ki fogta el, es ki kötötte megh s ki vitete az Kolosvari Toronyb(a) [K; Ks 33. II. 1 vk]. 1723: Tudom hogy hozzám jöve Nemasági ur(am) es Lukával megh kötötte s Magyarora, onnet Disznajora ugy hurczolt bennünket az oroszfalvi jobb(ágy) aszszonyokkal [Hodák MT; VGy. Basta Nonuczné Maria (30) jb vall.]. 1752: ugy hallottam hogy Nemes Mihailák akartak kárt látni, és az Vr Biro Samuel Ur(am) a Birákot meg akarta kötötni [Nagylak AF; DobLev. I/251. 4a Puskás Gabrila (65) jb vall.]. 1800: az Erdőből mintegy 18. szál fát le vágta, a melyért 'a Falu meg kötötte azon Nyekita nevű emberit az Exp(one)ns vrnak [M.bagó AF; DobLev. IV/837. 4b].

2. (állatot zálogba) elkötött; a dispune să fie luat (drept zálog un animal); (Tier zum Pfand) abbinden lassen. 1737: ha penig vala ki bé mégyen jóság járthatni az eo kegylme jóságára de ot bizony megkötöti [Petek U; Hr 1/46]. 1752: ökremet meg is kötötte volt [Királyhalma NK; Ks 67. 46. 24c].

3. megabroncsoztat; a dispune să fie cercuit, a da la cercuit; bereifen lassen. 1600: keottettem megh kett Czebrét, Eott sotejes deberket, attam(m) teolle d 16 [Kv; Szám. 9/XII. 75 Ígyarto Simon isp. m. kezével] | Az Kiralj vczaí swteó hazhoz keottette(m) megh egy boczkát [Kv; i. h. 9/XIII. 16 Damakos Máté isp. m. kezével]. 1621: Egi Zeles rako Czebrétis keottettwnk megh vyola(n) d. 3 [Kv; i. h. 15b/IV. 20]. 1675: Kötettem megh egy boczkát az Lovak szamara kevertnek ... d. 18 [Kv; i. h. 35/I. 6]. 1806: a melj hordoim ott vadnak azakat jól meg kötötni mentől előbb el ne mulassa [Csapó KK; LLt].

4. (gátat) megfonat; a dispune să fie împletit (un dig); (Damm) flechten lassen | helyrehozat; a dispune să fie refăcut/reparat; herstellen/richten lassen. 1749: az it valo Malomnak gáttját el múlhatatlanul meg kellenék kötötnem már ezentúl, mivel ha továbbad, két három rendbéli jég menések tanálnak Lenni; mint talayis, lehetetlen szakadástól meg maradjon [O.csesztve AF; Ks 83 Szabó István lev.]. 1789: mikor elsőbben egy Télen Jég menés alkolmatosságával el szakasztotta a gátot az ár víz, annak előtte valo őzen valamennyire meg igazították volt a gátot, de az hol leg szükségesebb lett volna el hadták, s ugyan ottis szakadtott el Jég menéskor; azon szakadást ismét meg kötötte a Groff Árendátor Ur idegen Malom Mesterrel [Abosfva KK; GyL]. 1795: minek előtte az el szagatott Gáttokat újjra meg kötötnék Tessek ... mind Malmakot mind pedig annak Gáttját alább szállítottni [Adámos KK; JHb XIX/48]. 1806: azon emeletett gátott én kötöttem meg [Erdősztygyörgy MT; WH].

5. (partot) megerősített; a dispune să fie consolidat (malul); (Ufer) befestigen lassen. 1759: a nevezet Patakat is új ásással, Sántzal régi álvéussát Gáttal két helyen is meg kötötvén impedialta, turbálta [Mv; EHA].

6. (náddal) befedet; a dispune să fie acoperit (cu stuf); (mit Schilf) bedecken lassen. 1748: Tudom hogy építette annyib(an) ā maga házát, hogy megtornácozá, s, egész-szen nád suppal meg kötötté | náddal az házat megkötötte [Torda; Borb.].

7. (a ló heréjét) leköteti; a pune pe cineva să lege (testi-culele armăsarului/calului); (die Hoden des Pferdes) abbinden lassen. 1672: Haydu Janos noha Lo herelő volt, de az czipetető fát is másnak adta kezében, mással is kötötte meg az Lo heréjét ne(m) magha, és más emberek kezére bizván az czipetető fát oda hadta [Kv; TJK XI/1. 244].

megkötetés megbűvölés; vrājire; Verzauberung. 1758: nem tudom, hogy részes volté a' Léány Udvar Kati azon Malacznak meg kötötésében, vagy nem? mert nekem csak a' Kotsis Ferencz Léánya beszéltette talám csak boszszúból hogy haragosok Udvar Istvánné [Bethlensztniklós KK; BK].

megkötetett 1. megerősített; consolidat; befestigt. 1681: Ezen nyári ház penig vagyon fenjő vastag talpfákra és megkötetett jó temérdek sas fákban be vont, kömyös körül gyalult és párkányos fűrészes deszkákkal meg borítva csinálva [CsVh 90].

2. kötöttségekkel terhes; (care este) condiționat de anu-mite restricții; von Bindungen belastet. 1710: A rab urak időt kérvén magoknak, midőn a reversalist elolvassák, noha magok ártatlansága már napfényre jött vala, és nem olyan megkötetett szabadulást, hanem inkább ... méltó satisfactiót érdemlének vala, mindazáltal a szükségstől s szabadulásoknak szerelmistől kényszerítvén, készek lőnek több minden condíciókra rámenni [CsH 131].

megkötethetik (gát) megfonathatik; a putea fi impletit (un dig); (Damm) geflochten werden können. 1759: ha azon ... igen káros új Malmot meg is fel építhetné, és annak Gáttya meg köthetnének ... Jedd felől le folyó Pa-tak(na)k vizét úgy fel tolná ... hogy azon patak(na)k két felől való részén fekvő sok szép és hasznos szántó föl-gyeit kaszálo réttyeét az Expónens Communitásnak az víz el borítván éppen haszontalanná és Semmívé tenné [Mv; EHA].

megkötetik 1. megkötöztetik; a fi legat; (fest)gebunden werden. 1815: látom hogy Péter Mihallyne oitan köve vagyon egy kerékhez Lántzal kérdem ez az aszszony miért ül itt köve Fekete Stephana aszt mondá, a szé-nánkban talaltatott tolvajkadni, onnan meg kötöttvén, az okból ül itt [Mezőbánd MT; DobLev. V/983. 1b Moldo-ván Szija Pavel Todorné (24) sz vall.].

2. (gát) megfonatik; a fi impletit (un dig), a fi făcut din impletitură (un dig); (Damm) geflochten werden | helyre-hozatik; a fi re făcut/repairat; hergestellt/gerichtet werden. 1765/1770: Simén András Ura(m) el pusztult Malma fenn állásakor az nevezett régi Molom helyénél sokkal fellyeb tolja az Vizet, kétség kívül, mostis ha meg kötöttek a' gát, fenneb Dugodik [Széplak KK; SLt évr. Transm. 198]. 1770: úgy observáltom, hogy az Adámosi Malom Silip alján Lévo porond meg tojulását; nem egyéb okozza, hanem az gátinak el szakadása, mellyet a gát meg kötöt-ven, a silipen alol való Viz már el is mosott [Királyfva KK; JHb LXVII/2. 101]. 1772: ezen Malomra a' Királyfal-vi Gát dugta fel a' Vizet, mert addig a' mig a' nem épült

erre a' Viz fel nem dugult, mihelyt pedig a' meg kötöttek, mindgiárt feltojult [Dombó KK; i. h. 308].

3. gáttal körülvéttetik; a fi legat de stăvilari; mit Damm umgeben werden. 1790: Azon helyl ā mellyen a Malom meg kötöttek privatus helyl ē? [BSz; Ks 92 vk].

4. (kerék a lejtőn) lekötöttek; a fi impiedicat/legat (roata la coboriș); (Rad am Hang) (ab)gebunden werden. 1846: Déváról Laposnyakra haza ment egy két lovú batárdba egy lejtőn ... a' batár kereke nem kötöttevén meg a' hinto fel, és háromszori karikázással a' Marosba fordult [Kv; Pk 7].

◊ Sz. 1662: a pacificációban, meglelt békeességben a dolgoknak csomója eléggé megkötöttek volna, azon diplo-mának ereje szerint az evangélicusoknak hatalmasul elfoglaltatott kilencven templomok adatván vissza [SKr 279].

megkötöttek megabroncsoztat; a dispune să fie cercu-it/legat in cercuri; bereifen lassen. 1597: Hogy egi kadt kertünk volt keolchen, annak az Abranchy mind le zakatak volt, Jsmegeh meg keotetete(m), attam Kadar Georgnek f— /16 [Kv; Szám. 7/XIII. 7]. 1598: Hogi az borokat meg keotettétük, vettetu(n)k azokra negy abranchot p(er) f— /12 | Hogi el teoret mez chebreket ismegeh meg keotettétük ... fizetünk Kadar Istwannak f—/28 [Kv; i. h. 7/XVI. 40, 41].

megkövecsel kavicszal feltölt; a umple cu pietriș; mit Kieselsteinen auffüllen. XIX. sz. m. f.: a gátunkról az árviz a kertelést el rontotta, a zápor tarto előtt a malom árkat meg követse [Kadicsva U; Pf].

megkövel kövel megdobál; a arunca cu pietre in cineva; mit Steinen bewerfen. 1619: Azonközbe nagy hirtelen annyi gaz török rohana reánk hogy elfelejtük, hogy az török rabot az pasának vigyük. Hanem elővének elsőben Mikó uramat, az dandárral egy utcára úzöbe szalada, de bezzeg úgy megkövelék az legényeket, hogy rút dolog vala [BTN² 284].

megkövéredik meghízik; a se ingrășa; fett werden. 1759: ā sertésekből azok közül mellyek még jól meg nem kövéredtenek hatréb hadtam [Déva; Ks 94. 24. 2].

megkövet 1. (ünnepélyes bocsánatkéréssel) megen-gesztel vkit; a cere solemn iertare; (durch feierliche Ent-schuldigung) jn versöhnen, besänftigen. 1568: Valen(tinus) Nyro ... fass(us) e(st), Ezt hallottam hogy az attyamtul bek Martontul egy altalagot loptoh volt el, es zenat, o maga az vta(n) meg kquete rola [Kv; TJK III/1. 200]. 1574: Byzon az hitemre hogi vgian Nehezen birhatwk Rea vgian kezzer-is akarta haragiaba Niakon wtny hwgomat hogi Nem hattwnk Bekesseget neky Am Rea birwk hogi fely veyz de Illen okal hogi Meg keowesse K. rola [Kv; TJK III/3. 326]. 1590: Ahol aztis mo(n)dgia hogy eo kegielme hire es biro vra(m) hire nelkul hozta(m) el az leant es se(m) eo kegi-elmei^a sem az varost megh nem keowette(m) hogy en parazna volnek [Szu; UszT. — ^aAz udvarhelyi kapitányt]. 1594: Zabo Andras vallia ... Beleniesi Andras ... azon ker vala, hogi eo kepeben keouetnwkw megh Kis Jmrehel eg-giwt Baiuz Martont minthogi haragunnek rea [Kv; TJK V/1. 464]. 1692: Bűntették Kőrösi Szabo Mártont hogy az Urához Fejer(uary) Mihályhoz fát fogot az üstökehezis

kapot volt hogy az al felet megh váltotta adot három forintot mind az B:Czéhet mind penigh az Urát megh követé az B: Cz előt az rosz czelekedetiről [Kv; MészCLEv.]. 1726: ellenem mondott bestelen szavait a város közönséges piaccá(n) Kádra álván recántállya, és elébbeni tisztességemet restituálva(n) közönséges helyen meg kövessen [Dés; Jk]. 1800: a' kik Zálagot nem adta(na)k, sem a' belső emberekhez egyezni el ne mente(ne)k, és az eskütre s Egyház fiura támadtak illetlen szokkal illetvén, őket meg kövessék s fel fogadják, hogy többé olylat nem fognak tselekedni [M.bikal K; RAK 84].

Szk: *anyaszentegyházatlékléziát ~.* 1600: Noha az azonyalat az zeek zynin coram dominis Judicibus az legenyel valo vetket megh mondotta ... elseoben az Annyszentegyházat megh keowetwen mind az ketteo vgy mehesenek eoze, ha eoze nem akamak menny, tehát mindenik az perengemel megh veretessenek, es reycialtassanak az város hatararol [Kv; TJK VI/1. 424]. 1636: Zábó Janosne ... az Ecclesiát megh köuete [Mv; MvLt 291. 66b]. 1739: 'A Tktes Nms Tanácsn(a)k satisfaciálván N.Bagosi Mihályné Székely Kis Anna; adjudicaltattott, hogj Jstenét, és a' szent Eklát kövesse meg, in Loco publico, az Isten Házáb(an) [Dés; Jk 523b]. 1820: (Bása György) éppen Curatorságomba(n) a' Püspök jelen létiibe a' Papot és az Ecclesiát meg követte [Aranyosrákos TA; JHb 48 Biro Gábor (69) hűtes assz. vall.].

2. (udvariaskodó mentegetőzéssel szavaíért) bocsánatot kér; a-şi cere scuze (pentru cuvintele sale); (für seine/ihre Worte durch höfliche Entschuldigung) um Verzeihung bitten. 1581: Pal deaknak felseged wtan en Jol teótt Ember voltam de felsegedet meg keowetem hallottam hogy Jo tetelet nem kel Jot vámi [Gyf; Törzs. Szentpáli Komis Mihály Báthory Istvánhoz]. 1606: Osuat Peter Zidot az ketek Zekit es Zemeliét megh köuete, Esse lelek kuruanak es kurufianak [UiszT 20/143]. 1637: oda hiuata Nagi borbely Janosne Aszoniomat s monda neki, megh ugja(n) megh köövetem embersegesen, hogi edes Aszoniom bizoni immar sok az mi sok, de el nem tühetem, mert az szolgálom mindent oda hordtak, sok karoakat vallok [Mv; MvLt 291. 118b].

3. engedélyt kér vmire; a-şi cere permisiune pentru ceva; um Erlaubnis bitten. 1573: az en Eóczyem azt mondyá hogy fayat ki hantam, en ki nem hantam mostis ott (vagon) kit azonyom Jol tud, en azonyomtól meg keowettem wala hogy Eo(zve) hagyá raknom, miwel hogy az enymis el feryen mellette, mert ... Eóczem faya zelel feckick wala az nogy ho alat [Kv; TJK III/3. 198d].

4. meg/felkér; a ruga/solicita/invita să...; auffordern. 1678–1683: ifiu Rakoci Feidelem edes Atiamot megh követven, sok maga ajánlasavol, remenkedve kerí hogi az Nemes varmegiek Gieneralissagat fel vegie [Ks Komis Gáspár kezével].

5. elkér; a cere ceva (de la cineva); von jm etw. verlangen. 1580: Meg ertettek eo kegmei varassul Az hydelweyeknek keonyeorgeseket, wegeztek ... hogy az Kayanto wólgyebe ket lab feoldet mind a' ket oldalon megh zabad ichyanak (!) tawaz vetesnek, de vgy hogy ky ky mind az gazdaytol meg keowesse az feoldet Regy zokas zere(n)t [Kv; TanJk V/3. 212a]. 1598: Nagy Debreken belső Zolnok varmegieben lako Tulcha Dan vajda, kj most Thahj Istua(n) vrunknak hwthes vajda, hwti uthan azt valja hogy wis vajda volt es mostis vajda Tahi Istuan vra(m) Jobbaginak es besztercze videdjek w hozzaiz el Jöttek az

erdon valo fwet megh kewetnj [BálLt 81]. 1600: Az Monostori Agiagh birotol hogj az Agiagot megh keouettwk es az kik vagtak Auual egywt Attam d. 18 [Kv; Szám. 9/XIII. 9 Damakos Máté isp. m. kezével].

6. elkészít; a executa/face; verfertigen. 1589/XVII. sz. eleje: Az masunnat Jeótt Legeny, az ki faragast ne(m) tudna, hanem cziak rakast; Seótt minden Rako Legenyek cziak az bolt czinalast tartoznak, az felső mod szerent Mester Remekwl megh köuetni [Kv; KőmCART. 11].

megkövetel a pretinde; verlangen. 1894: Néha emberi részét is megköveteli az élet [PLEv. 168 Petelei István Jakab Ödönhoz].

megkövetés (ünnepélyes) bocsánatkérés; fapult de a cere scuze; (feierliche) Entschuldigung. 1826: hogy az Alperes Molnár a Felperest ártatlan bé motskolta, 3 mforint fizetésre, és a Felperesnek meg követésére ítéltetett [F.rákos U; Falujk 137 Barrabás Áron pap-not. kezével].

megkövethet követhet; a putea urma; folgen können. 1705: Ugyan ezen Szent Ferenc napján kereszteltettem meg a kisfiamat ugyanazon Ferencnek. Adja Isten, követtesse meg a familiában ezelőtt lévő nagyemlékeztű Wes-selényi Ferenceket [WIN I, 553].

megkövettet (ünnepélyesen) bocsánatot kéret vki által; a-şi cere scuze (in mod solemn) prin intermediul cuiva; (feierlich) durch jn um Entschuldigung bitten lassen. 1572: Eottwes ferencz fwteoy ferencz azt valliak hogy Ez elymwl hws wet tayban kwlte volt Eoket Lakatos Balintne Lakatos Leorinczhaz Keore Janostwl valo fyawal egetembe, hogy Megh Keowetetnek vele leorinchet [Kv; TJK III/3. 31]. 1591: Teglas Janosne vallia ... Hallottam Dabo Erseteol hogi Baba Catus pogaczat kwldeot volt ala, hogi feiem ala tegie, hogi vramatt megh giwleolliem Tudom eztis hogi mikor megh ertettem volna en, hogi engemet igi akart megh bwueolni, be Ideztettem erette, es eo ezt ertuen, megh keouetetet engemert az dologban [Kv; TJK V/1. 125]. 1643: Veseljeni Boldisar Uram Jobbagia Sos Peter megh ölte ... Henter Peter Ura(m)nak egy Szasz Mihaly neű Jobbagiat ... veseljeni Boldisar vra(m) addegh ez megh irt Jobbagiat Mocza ne(m) boczattia az keserveseknek boszuia, migh len egymassal ... megh bekelhetnek, es az keserves Aszszont es gyermekji megh köuetteti ő kglme Sos Peterrel [Gyf; Ks]. 1668: Édes Uram, követtesse meg Kegyelmed én képmében ő kegyelmét s küldje meg az levelet [TML IV, 263 Veér Judit Teleki Mihályhoz].

megkövez 1. agyonkövez; a ucide pe cineva prin lovituri de pietre, a lapida; steinigen. 1562: Ez tájban^a Konsztanczinápolyban egy Ibraim nevű fő török papot, ki a Krisztust praedicálni kezdette volt és Mahumetet hamisolja vala, ezt megkövezek a törökök, azután a testét megégetvén a széllel elfűtaták a porát [ETA I, 14 BS. — ^a1540-ben]. 1638: Egy Thoroczka János nevűt, Thoroczka Máté fiát, az ki Kolozsvárait az magyar renden püspök volt, megkövezték az Krisztus ellen való káromkodásért [Kv; KvE 172 SB]. 1710 k.: Semmiféle embert akármí tévelygésben lévő, még az atheust is nem gyűlölni, hanem szánni, szeretni, és nem erővel, hanem szép szóval, szeretettel kell megtéríteni, sőt a káromkodót is, noha meg kell

kövezni, de akkor is nem szidni, hanem szánni, siratni, érte könyörögni kell | Ha már én tenéked azt mondom: hogy az Isten élete, örökkévalósága úgy vagyon, mint a tiéd, egy szempillantás, nem kövessz-é meg, mint káromkodót, érette? [BÖn. 431, 461].

2. utat kövel feltölt; a pietrui un drum. Weg mit Steinen auffüllen. 1853: ősmérje köteleességének holnap okvetetlen újra ki allítani mind azokat a' kik jól meg nem követték az utat [Bettfa U; Pf].

megköveztetik agyonköveztetik; a fi ucis prin lovituri de pietre; gesteinigt werden. 1662: Szombatosok convic-tiójok, kolosvári káromkodó ötvös megköveztetik [SKr 192 Tartalomjelző fejezetcíméből] | Ez diéta néhány hete-kig tartott vala, amellynek utolján egy ötvös, Thoroczkaei nevű, káromkodásért megszenteltíztatott, és die 17-a Julii meg is köveztetett vala [SKr 193]. 1675: Az lelek mon-dok megh uretlessenek toties quoties az mas közönseges szitkokkal egy mast illetők haszonlo keppen, az őrdög lelküel, őrdögh attaua s' tőb effele szitkokkal elők megh kövessenek [UF II, 677].

megközelít átv közelebb hoz; a aduce mai aproape; näher bringen. 1804: A Nagy Laki Trauzner just, melyet Gerendiék el-nyeltek volt, alig ha ki nem kurkászom, a' dolog régi, de a' levelek meg közelítik 's ki világositják [Palatka K; DLev. I. II/24].

megközelítés közeledés; apropiere; Annäherung. 1657: Itt^a magamat kevésben el nem ejténem, mert az második generál, Puchám gróf ... engemet esmérven, nem vöttem eszemben megközelítését, és mellette két lokájja hosszú puskával, gyalog lévén, elsőben, másodsor is célban vetek [KemÖn. 236–7. — ^a1644-ben a felvidéki hadjárat-ban].

megközelíthet vminek közelébe juthat; a se putea a-propia de ceva; in die Nähe einer Sache gelangen können. 1746: Étető Ferencz Ur(am) odais el futatt azon marha után ki kergette ... az Falu uttáján Szerze Szélllyel égy fejszével nyargalodzat utánna mind addig a miglen meg közelíthette, és ottan az inát le vágta [Szentegyed SzD; WassLt Marsinán Juon (45) zs vall.].

megkristélyoz beöntést végez; a face o clismă; klistie-ren. 1819: halála előtt valo szombati napon gazdám elkül-det Rákosi Uramnak házához oly végett hogy kristélyoz-zam meg én tehát el menvén meg kristélyoztam [Kv; Pk 7].

megkrucsáz (fát határjelként) kereszttel megjelöl; a in-semna cu cruce; (Baum als Flurgrenze) mit Kreuz be-zeichnen. 1699: Ot voltam jelen akkor az mikor Praefectus Költsej Vra(m) egy alkalmatossággal Határunk(na)k ... az nemegeieikkel^a Controversiab(an) forgot részét ki jártata es fakot kurutsazanak meg s Jeleket tőnek de ot semmi hűles nem volt [O.németi BN; JHb II/14 Thomas Csolyán (50) jb vall. — ^aA tőszomszédos M.nemegeye lakosaival].

megkrucsázott (határjelként) kereszttel megjelölt; in-semna cu cruce; (als Grenzzeichen) mit Kreuz bezeich-net. 1748: azokat a régi meg krucsázott fákat kik vágják és pusztították [BfN].

megkujakol megöklöz; a bate cu pumnul; mit den Fäu-sten schlagen. 1839: tudom hogy a' néhai nényét meg taszigálta, meg kujakolta [Angyalos Hsz; HSzJP Bordás Josef (52) vall.].

megkulcsol (kulccsal) bezár; a închide (cu cheia); (mit Schlüssel) schließen. 1640: eo tudja miczioda kolczial nytotta megh a malom aijtataj, megh koczioltam vala ihon az külcz is nalam, megh mutata az kölcziot [HSzJ kulcsol al.]. 1711: Nekem meg parancsolák, hogy az ajtot kol-csoljam meg, mert ők Strásálnak virrattig [Szentmiklós Cs; Böm. XXXIX. 50 Czaka Istvanne Barbara (50) órálló személy vall.].

megkumenyikál megáldoztat; a cumineca; kommunie-ren lassen. 1803: mikor Pantya Alexanak meg verettete-se törtent ithon nem voltam, hanem tudom hogy az Babos Mihály hazaban verték meg, és ottan is Kumenyikalta meg az Apam, s azután vitték el haza lepedőkbe [Kökényes K; KLev. Pöpa Szimion (30) a kökényesi Unita Ekl(esi)a Deákja vall.].

megkurtábbít (nyelvet) megrövidít/levág; a scurta (lim-ba cuiva); (Zunge) kürzer machen/abschneiden. 1768: a Papp kérdé: hát meg vagyon é most is azon nagy nyelv-d, melyel az minap reám nyelvelsz vala ? viszont felel amaz: igen is meg vagyon jo Papp ezen szora meg haragudván Pöpa Vaszily szidni kezdé az Anyát Vonu Tominyinek mondván, hogy majd meg kurtábbitya nyelvit [Katona K; Böm. XL. 81 Dan Lázár (26) zs vall.].

megkurtít megrövidít; a scurta; verkürzen. 1811: a Betlehem Kereszt név ... ugy kell gondolkodnunk erről-is, mint más nevekről, melyeket a' magyarok meg-kurtítottak, 's magyarizáltak: mint Stephanusból lett István ... Colo-mannusból Kálmán; úgy lett Bethlehemből-is Bethlen^a [ÁrÉ 191. — ^aJegyzetben].

megkurtított rövidebbre vágott; táiat mai scurt; kürzer geschnitten. 1823–1830: (A deákok) a fésűt a felszegezett kalapba dugták, s ott hordozták, hogy mikor borzosodtak, megsimíthassák, mely szerént lehet képzelní, hogy akik-nek tömött és éles hajok volt, azoknak azon megkurtított hajok milyen szerteséjjel borzasan állott [FogE 67].

megkurtult megrövidül; a se scurta; kürzer werden, sich verkürzen. 1811: Az Ősz el-jött, a' szél sárga levelet ráz, A' nappal meg-kurtult égy néhány tenyérrel [ÁrÉ 125]. 1823–1830: Mennyit változott a világ! ... a mente, dol-mány vagy lájbi megkurtult s kereken vágva, úgyhogy ha lehajol, az inge hátul kibiggyen [FogE 64].

megkuruzsol megront/babonáz; a vrăji; behexen. 1736: Citatoria Relatoriamból világosan Constal, hogy az el-múlt Esztendőben ... Isten és a Nms Haza Törvénye ellen, nemelyleket meg-fenyegetetvén babonás Mesterségével meg-kurusolt és vesztett [Dés; Jk 205b]. 1746: Illyen act(i)om vagyon az I^a ellen az mikeppen tőb gonosz-sági közőtt vadoltatt azzalis hogy magát Isten és Haza tör-venye ellen boszorkányságb(an) elegyítette, sokakat bűvös bájos mestersegevel meg kuruslott, őrdögök segittsegivel sok keresztyén emberek(ne)k ártott [Torda; TJKT III. 48, 59. — ^aSophia Czakás Stephan Czakás cons.]. 1752: hal-

lottam ... mondani hogy miirt hajtátok az Furu Györgjné hazához a Tinomat ojba tartom mintha már meg ettétek volna, Mivel a másikat is Furu Györgjné kurusolta meg [Diósd Sz; Wlt Déák György (20) ns vall.]. 1769: egy kuruslo Aszszonyt házanál tartott sok ideig ezért: hogy eő ngát kurusallya meg hogy nékik semmit ne árthassan [T; Told. 3a].

megkurváz vkit kurvának nevez; a spune despre cineva că este tirfă; jn Hure nennen. 1584: Farkas Marton vallia ... pulacheme panazolny akar vala be leony hogy megh Zidalmaztak es Curwaztak volna, De a' feredeos Nem ereszt [Kv; Tjk IV/1. 234]. 1593: Jngemet meg kúruaztak volna, es en Az zott el halgattam veztegette(m) volna ... Leorinch georgeolt teoruenhez zolitotta(m) [Szentegyházaláhfu U; UszT]. 1701: Az ki egy mast meg kurvazta vagy illetlen szokkal illette s, alatta ült solvat plagas 6. vel flor 2 [Szendemeter U; Ks 90]. 1739: aki Rettegen megkurvázta az egjgik It Ersébetet, ha el nem szökött volna, a Nms V(á)r(me)géből, Jure prosequattatta volna ... de ... elábált [Dés; Jk 300b]. 1758: ennek előtte (; ha jól emlékezem réá :) mint égy négy esztendőkkkel Érsek Lászlóné Angyom meg kurvázta volna ... Udvar Istvánét Csúka Pannát [Betlensztniklós KK; BK. Csenteri Ferenc (85) senior vall.].

megkutyálja magát megcsökkönyösödik; a se indárát-nici/incăpătina; sich störrisch benehmen. 1768: ismertük a' Nagy Kantáz a Konya Fuleiről és fortélyáról, mely a volt hogy ha meg kutyálta magát nem elé hanem hátra tojta a' Szekeret [Páké Hsz; SzentkGy Jos. Szörtsei kezé-vel].

megküld 1. vmit vhová vkinek elküld; a trimite cuiva ceva; etw. irgendwohin jm hin/verschicken. 1563: Enis az Kerekes Balaz lowat megh kwltm az penzt Eo is aggia az En Emberemnek [Vécs MT; BesztLt 16 Horwat Kozma vécsi ub a beszt-i bírőhoz]. 1573: Az feidelemnek keonieriegienek Arrol hogi eo N. Az Baszanak ez lewelet kwldene meg [Kv; TanJk V/3. 94a]. 1608: (A vallomások) hwteonk szerint be Uőtteok, meg Jrattuk Kgknek Pechetwnk alat meg keoldeotteük [Petek U; UszT 20/358]. 1629: A regaliskat kednek meg küldoottm [KCs IV. 116 Kemény János lev.]. 1675: szikszay György Uram eő kegme foglalta el egy velkeri^a jobbagyunkat kegyedet ... kerem ne igyekezek nekem is faratsagot szerezni, azon jobbagyert az penszt fél venni csak erthessem Kegye(me)d jo akarattyat az penzt ... megh küldem [Gyeke K; WassLt. — ^aMezővelkér TA]. 1713: Hallottam ... magától Szász Mihály urmolt, hogj mondá ihon bárcsak Geréb János Ur ne küldi vala meg aszt az néhány Forintokott [Ilyefva Hsz; HSzJP Tanko István (40) vall.].

2. ideküld; a trimite aici; herschicken. 1567: kerdeztnk tanachot Nemely wrymtwl az feyerwary Ambrws Dolgarwl hogy kellene az Sentencia Azerth: k: Myndyarasth, Myndyarasth, Myndyarasth^a, Jde Nekwnk kwlgye megh az Sententia lewelet [Gyf; BesztLt 81 Thomas Krechner és Lucas Pystakj a beszt-i bírőhoz és tanácsához. — ^aIgy háromszor]. 1597: Balint deak wram az komorik irt wolt B: wramnak w kegelminek walamy waass drawt es. 75. Czetneky waass felol Mellét w kegelme megh kwldot widte zabo Georg 4 louan szekerin Tordara, mert igen gonoz wt wala ... f l [Kv; Szám. 7/XIV. 70 Th. Masass sp

kezével]. 1630: Czegej Vas Janos es Vas Györgj Vramek nekem Jutalmomat megh kölduin, hiutanak engemett czegeben^a [WassLt. — ^aSzD]. 1668: Groff Kőröszezi Czáki Laszlo Vr(am) ő Ngha nekünk szókot jutalmunkat meg küld(e)tte [Buza SzD; JHb]. 1776: B. Bálintti János Ur méltotzatott nekem meg küldeni Flor hg 237 Dr. 50 [Moson MT; BálLt 92].

3. tartozást (vkitől elküldve) megad/megtért; a trimite (prin cineva) suma de bani datorată cuiva; Schuld (durch jn geschickt) zurückzahlen/(rück)erstatten. 1551: Az des-kath ha kyz: hat k. Jzennye Megh mychoda Az Arra Jm Aztys megh kwldeom [BesztLt 49 Joannes Dobai Vincencius swch beszt-i bírőhoz]. 1553: Kerwnk tegedeth chynaltas myndgyarasth eg koeteleth es myhelth kez lezen kyld Jde myndgyarasth es az arrath megh kyldom [Kv; i. h. 4 St. Dobo de Ruzka Woywoda Trans. a beszt-i bírőhoz a Bethlen (SzD) melletti táborból]. 1565: hol kedgy ferencz^a es Zekel Jsthwan azt mongyak hogy En nekyk tyz forynttal wagyok ados, Ne(m) yol mongjak, mert Jnkab En attam Tyz foryntharra Eoreokseget nekyk, kyt ha meg nem kyldyk Ez en felesseghemtewl mosthan ... meg tartom Erette [Kv; i. h. 5 Konth Janos a lekenceiekhez. — ^aCsak [gy].]. 1592: ezeonkben vewoek hogy nagy haborwsagh lezen keozteok stalam Ember halalis keowetkezik keozteok. megh kwldem Jsmet az harom forintot ez Demeter Georgynek, de nem akarta el venni [UszT]. 1610 u.: Nagy Gergely ... megh kyldi az eőcsetel ... az penzt [i. h. 4/10b]. 1629: im megh küldoottm Szekely Mihaly az haz bert Pal Janostol, s ki akar teged az hazbol tudni [Mv; MvLt 290. 178a]. 1756: Az ezer forintnak addig valo interestet is deponalom ... Tavalyi Interest pedig mentől hamarab meg küldem [Lőrincfa MT; Kp III. 135]. 1780: Rosnyai János Bátyám Uram Levelet küldett magam Quartillyomra hogy penzt külgem meg [Vargyas U; MbK X. 56]. 1808: most azért kívántam Sogor uram(na)k tudtára adni, hogy mind a Capitalist, mind pedig az Competens interest meg fogom küldeni minél hamarabb [Asszonymépe AF; DobLev. IV/918a Borbereký Josef lev.].

4. visszaküld; a trimite inapo; zurückschicken. 1569: kerem kgmedet agion eg' trombitat tordaygh Esmet mihelt megh Jeoweock megh kwldoim kgnek [Retteg SzD; BesztLt 11 lrlj (!) Simon chichio tartomanj tiztarto Gr. Thimar beszt-i bírőhoz].

megküldés 1. elküldés; trimitere; Verschickung. 1664: valóban szükséges volt az német praesidium hópénzek megküldése [TML III, 332 Boldai Márton Teleki Mihályhoz Székelyhádról]. 1665: Egy néhány nyáláb levelet küldtem Kegyelmed kezéhez ... küldje meg a hová szól ... Kegyelmednek Isten jó módot adván megküldésekben [i. h. 512 Paskó Kristóf ua-hoz Konstantinápolyból]. 1795: a' közelebb eltölt egy ujjabbi Esztendőnek obveniált Interest-(ne)k is ide kellett megküldése végett fogott ő Nga rendelést tenni [TL. Málnási László ref. főkonz. pap Debreceni István tt-hoz]. 1850: A' beadott panasz és látlelet megküldése mellett találtassék meg a' helybéli Kat. Tér parancsnokság, hogy ezen tény ki nyomozására Hatóságunk kebeléből kinevezett Tanácsos Ferenczi József aa mellé egy szükséges Cs. Királyi Katonai Egyént ki nevezni méltotasson [Dés; DLt 1320 Veres Lajos h. főjegyző kezével].

2. (követség) menesztés; trimiterea soliei; Abschicken der Delegation. 1674: Az Ivaniczki követségének megküld-

désében, Isten éltetvén, nem leszen, Uram, fogyatkozás [TML VI, 587 Baló László Teleki Mihályhoz].

3. (elküldéssel való) adósság visszafizetés/megtérítés; trimitea sumei de bani datorată cuiva; Schuldrückzahlung/erstattung (durch Verschickung). 1821: A küldött 30. Harmintz forint ... árenda pénzt vettem, mellyet régebben is elküldhetett volna Ötsém Uram ajánlom atyafiságoson, hogy mászor a' maga idejében gondoskodgyék meg küldéséről [Szentbenedek AF; DobLev. V/1042]. 1830: Instálom ... az kilentzven Váto floramnak meg küldését bizanyas Ember által [Mocs K; BetLt 1 Henter Farkas Vajna Istvánhoz].

4. visszaküldés; trimitea inapoi; zurückschicken. 1584: Zabo Miklos, Es Szedoch Peter valliak ... az parta eó megh kwldeseben vizontagh ennyt tudunk, hogy ... az ven Azzony ... hwit le teotte hogj tulajdon eowe az parta Eó, Es vgy kwlde megh teollewkn Balassy Gergel az eowet az ven Azzonnak [Kv; TJK IV/1. 197].

megküldet elküldet; a face/dispane să fie trimis; ab/verschicken lassen. 1548: Értem az levél mássábol, hogy uram egy gyermek loat ígért volt nekie, kit ím most megküldtettem ő kmének [NádTLev. 137 Nádasdy Anna Nádasdy Tamáshoz Fog-ból]. 1666: Az ónat küldesse meg Kegyelmed [TML III, 544 Nalácz István Teleki Mihályhoz].

megküldethetett elküldethetett; care a putut fi trimis; was abgeschickt werden konnte. 1659: Hogy mindeddig is Kegyelmednek bizonyosan megküldethetett levelemmel nem látogathattam, kérem igen szeretettel, megbocsásson [TML I, 384 Rhédei Ferenc Teleki Mihályhoz].

megküldetik elküldetik; a fi trimis; (ab)geschickt/verschickt werden. 1662: Az vezér, míg a nagy summa pénz megküldetnék, a követeknek néhányát, mintegy zálogképpen odatartóztatta vala [SKr 455]. 1679: Ha az assecuratio, passus jó formában megküldetik, az tracta meglészen [TML VIII, 537 Teleki Mihály Galambos Ferenchez]. 1780: Körté kapuroi meg nem küldettek [Baca SzD; TSb 24].

megküldettet elküldettet; a dispune să fie trimis; verschicken lassen. 1804: ezen adósságot Kováts Bálint Vr(am) küldettette és adatta meg [Marossztimre AF; DobLev. IV/875. 9a Bógózi Csomortán Márton (74) ref. kántor valí.].

megküldhet 1. elküldhet; a putea trimite; ab/verschicken können. 1619: Felséged kegyelmesen megbocsássa, hogy Bonyhai Andrásról az türkezeket meg nem küldhettem [BTN² 293]. 1671: Bizon meg vallyuk mint hármón ... hogy elig jót tót kegyelmed velünk hogy ezen nehéz ódóben is illyen sokat varokozot az nékőnk ki adot kölcsön Pénziért bár most köldhetnők meg de most is Se a tőke Pinzt Se az Interest meg nem köldhetők [Baca SzD; RLt O. 5 Bánffi Sára nem sk lev.]. 1676: Béldi uram nem írt választ; nem tudom, ha meg küldhet-e Kegyelmed levelemet [TML VII, 269 Vesselenyi Pál Teleki Mihályhoz].

2. ideküldhet; a putea trimite inoace; herschicken können. 1669: Ha Kapi uramnak és Nemes János uramnak szóló leveleket visznek hozzád, több levelekkel együtt

megküldheted, édesem [TML IV, 467 Teleki Mihály Veér Judithoz].

3. visszaküldhet; a putea trimite inapoi; zurückschicken können. 1567: w felseghe kegyelmethektol Jo Newen Veotthe az Malosath wgyan wtban thalalthak w felsegeth vele azerth Myndyarasth az palack tokokath megh nem keldhetem de Myhelen w felseghe wyzza ther feyer warra azonnal megh wresethethem [Kv; BesztLt 91 Pokay Jakabh Thymar Gergel beszt-i bírőhoz].

megküldöz elküld; a trimite; verschicken. 1672: Értjük, hogy az vármegyékre szóló commissiokat még Kegyelmed Bányára való élésnek szállításának tiltása felől meg nem küldözte [TML VI, 408 a fej. Teleki Mihályhoz].

megküldöztetik elküldöztetik; a fi trimis rind pe rind; nach und nach verschickt werden. 1662: Melly levelek minden vármegyékre elől idejénkorán megküldöztetvén, nem kell vala nagy tanácslás, örülvén, hogy amit már régen óhajtottak, azt az alkalmatosságot Isten elértoza volna [SKr 207].

megkülönböztet 1. különböz; deosebire; Unterschied. 1671: mind harman minde(n) megh különbözésnelkül egy íránt tudgyák — s — vallyak [Ne; Borb. I Zaláni Pál nemes személy keze frása].

2. különböztesítés; diferentiere, deosebire; Unterscheidung. 1662: Gyulai Ferenc bizonyos hadgyűjtő biztató levelekkel ... száz jó válogatott gyalogot gyűjteni parancsolt vala. De azok a leveleket falukon, városokon csak felmutogatván, hogy valakik a hazának olyan nagy szükségében felkelnének és fegyvert fognának, fiúrul-fiúra való nemességet, örökös szabadságot mindennek megkülönböztetés nélkül ígérnek vala [SKr 514].

megkülönböztik elkülönül; a se despărți; sich absondern/trennen. 1757: Az Ragnai határ meg vagjané külmembeve a Csómenyi határtól avagy nintsen ? [BSz; Ks 36. V. 20 vk].

megkülönböztet 1. elkülönít/választ; a separa/despărți; absondem. 1674: Az Csűrös kertben levő also, avagy bal kéz felől levő hal tartora nyilik egy fel szer fa sarkon panton forgo ajto gerezdes fa zarjaval, haltartója leven hat rekeszben deszkakkal egy mastol megh különböztetve [A.porumbák F; UF II, 610]. 1761: az következhető Confusionnak eltávaztotasara meg kel külmembeztetni az Ház udvarát, az veteményes kertől is [Mezőcsán TA; Ks 15. LXXIX. 3]. 1769: a' kérdésben Lévd Hegyes Ér nevezetű helynek a Keresztur felől való oldala mind a' Possessor Urak örökös biradalmáb(an) volt s vagyon Nevezetesen Maxai, Balog és a Sárosi részen forog, de nem tudgyuk meg külmembeztetni bizonyoson a' Faluétol [Maroskeresztúr MT; SLt XLVIII. 15]. 1800: az antiqua Sessiok számát figáltuk, meg határoztuk és Nova Sessioktol meg különböztettük [Mv; TSb 24]. 1831: mutatok én egy olyan régi Ók Levelet ebben meg vagyon kulomboztet ve a Toplitzi határ a Ditrailtol [Remete Cs/Toplica MT; Born. XVb].

2. szétválaszt; a despărți; trennen. 1756: Néhai Bátsi István ... Batizi Vlád Muntyánnál Cimborált olly kötés és Conditioiok alatt, hogy Néhai Bátsi István az Vlád Muntyán Ókreit semmiképpen különösön ne fogja ... és egy más

mellett jártassa ki is ... azután Szemem láttára őket meg különböztette egy mástól, külön járomban fogván dolgoztattá őket edgyik ökre az huzásban meg szakat [Bácsi H; BK. Joanes Onadi (53) ns vall.].

3. elhatárol; a delimita; abgrenzen. 1725: mind ket Erdők; mind régi, mind új és most csinált Keresztekkel mind két felől a' más szomszed Erdőktől meg vadnak különböztetve [Gergelyfája AF; JHb XXVII/4]. 1741: A ... Kis Gyekei és Légeni Határok között, érté, latotté, vagj hallotté a Tanu olyan bizonyos régi jegyet, Határ követ, vagy halmot, az melly az két Határt egj mástul meg különböztette és azon jegyek hoill voltak [K; Ks K. 73 vk]. 1769/1802: ezen ... Doszul máre nevű Erdőben ütköznek össze az Orszag uttyában, az Salamoni, Nagy Kristoltzi, és Bezdedi hatarak, külömbözteti pedig meg ugyanazon^a ut [Torda; TJKt III. 34. — "A megelőzőkben említett]. 1775: az Kilencz Falu Erdeit az miénktől azon Heresz pataka külömbözteti meg [Málnás Hsz; Mk II. 2/71]. 1782: égy Metalis Nyerges Fejér kö vagyon, mellyis a Galgai határt a Kettős mezei határtól ... meg külömböztette [Almásgalgó Sz; EHA]. 1821: Határ Hompok hanyottotva, meg Mohosodva Nyilván meg külömböztetik a Szt. Gerlitze és Szövérdi össze rugó Határokat [Szövérd MT; KeIM].

4. kihatárol; a fixa hotarele unei proprietăți; ab/vermarken. 1791: a patak marton, az ugy Nevezett föld hidnál hosszan az erdőn domb hanyások, és fák oldalára tett Kereszt jegyzésekkel lineát csinálván ekképen itt is a Toth János Ur Successori Részeket, a Toth István Ur Successori Részeketől meg Külömböztettük [Jobbágyfa MT; EHA] | a Fogadonál lévő Felső lábat ... keresztül méretvén ... két végén, ugy közepin is kisdé halmatskákkal mindenik részt meg külömböztettük [Szászsztlászló TA; JHb XXVI/10]. 1805: el mentünk ... Csingo Tábla nevezetű Erdőre mindenütt kapakkal fél hanyott halmokkal meg külömböztettük nem lévén a' benne levő Cserefa fiatalak arra valok, hogy béle vagott Keresztekkel meg lehetett volna külömböztetni [O.palátka K; RLt 0. 1. 114]. 1837: az egész be fogot Szőlő közűl a hegytetőig ki tizenhoyt számu Hompozásokkal ... a falu uttyát meg külömböztetik [Kelelemente MT; Told. 31]. 1838: Szántó Fölgyét ki Járták, ki Határozták és Hompokkal megkülömböztették [Szövérd MT; Hr].

5. különbséget tesz vkik/vmik között; a deosebi, a face deosebire; unterscheiden. 1677: ha semmi méltó ok és mentség a' dologban^a nem találatik az eddig valo szokás szerint, az adón fellyül tizenkét forinttal meg-is büntessék: ezekből-is sem Fiscus, sem penig másoknak jóságai meg nem külömböztetvén [AC 70. — "Az adó ki nem fizetésében]. 1710 k.: a születés, élet, szaporodás, érzékenységek és a halál végtére nem külömbözteti meg az embert az okatlan állattól, hanem ha az egy nevetés [BÖN. 468–9]. 1771: a királyi felség meg akarja külömböztetni az igazi nemesembert a nem igazitól [Rette 250]. 1817: Határok nem is igen termi az ősi Gabonát ... a Birák és köz Lakosok fel adása Szerint, declarálván ők azoknak, ritka, és gazos voltokat, és azt is hogy nemelly helyeken fele vagy még annál is töb része Csenkesz, a Rubrikában meg külömböztetve fel iratni [Oroszfalu MT; TLt 1470 Hegyesi István szb aláírásával].

6. különválaszt; a separa; abtrennen/sondern. 1677: Az Hajdu Városok, kik Hajdui szabadsággal, és némely dolgokban a' Vármegeyék Törvényétől meg-küloböztetve vadnak, és élnek ... ez Hazának fegyverekkel valo szolgál-

lattyokért, 's az után töb Fejedelmektől-is abban megtartattanak és erősítettettek [AC 170]. 1710 k.: vannak ilyen divinum somniumok is ... de mégis igen nehéz a másféle sok haszontalan álmoktól megkülönböztetni [Blm. 1031]. 1780 k.: Meg külembeszettven hát az Varos külön valo kötségit amineműek Gornitsunk fizetése Birák fele adoja, erdő osztok napszámja ... Tiszt Urainknak adando kevés bene ficiummal, fogadjuk hogy egyenlőkepen fizettük [Torockó; TLev. 15/5].

7. kb. külön-külön megnevez; a numi separat pe fiecare; einzeln jeden/jede/jedes besonders nennen. 1747: az A. az l(n)ctat Diffamationnak vetkiert Citaltatván, mind az üdöt, mind az helyet, mind a' diffamatio(na)k materiajat nyilván meg külömböztette [Torda; TJKt III. 147]. 1801: protestaltam hogy a garáznás embert vetnék ki a házból, de hogy kik voltak a garáznások és veszekedés kezdők Lelkemre mondom most is meg külömböztetni nem tudom [Szucság K; RKA].

8. egymástól eltér, különbözik; a se deosebi, a nu fi la fel; sich voneinander unterscheiden. 1847: Mind a Nagy mind a Kis Bonto farának bé taszto, és tarto rudjai jok, erőssek, valamint szintén össze kapcsoló pallojais kinek kinek elegendő Csövekjei (!) vagynak — Amellyekhez vastag nagy lántzakkal foglaltotnak, és a Lántz Szemei Vastagságokra nézve meg külömböztetve vagynak [Dés; DLt 316].

megkülönböztetendő elválasztandó; care urmează să fie delimitat; was zu unterscheiden/trennen ist. 1766: Deliberat(um). Mind eddig a' Pársoktól közenségesen minden meta nélkül usualt s' mostan meg határozni akarván mind két fél rátájának fel allitando kertel az A. eökegelmétől meg külemböztetendő udvara, s jóság felől orialodat controversia ad examen jöven, mellyik fél(ne)k mi ratiói voltak pro sui defensione meg visgaltottanak [Torda; TJKt V. 340].

megkülönböztetés 1. elhatárolás; delimitare; Begrenzung. 1746: azon Hevizí és Hidegkudi határ(na)k az Lup-sai keresztig valo halmok által valo meg külömböztetesse és ki metáztattatása után ... az l(ste)n bö termést ada ezen Bükben [Lupsa F; Ks 67. 46. 21]. 1762: égy Makové nevű Határ és Erdő Pásztorja lévén ... Szent Lászlónak, ezen Tölgy Fában szokott Csovát tartani Szent Lászlai és Hesdái Határok megkülömböztetésére [O-Torda; JHb XXXIV/1]. 1769: a' vágott Keresztek ... most ujjabban meg ujjiattak, mind pedig más ujjabb keresztet is a' Két Határnak nagyobb meg külömböztetésére vágatának, hogy ezen Keresztes fák tovább is metácul meg tartatván, minden féle viszongás és a' Pársok között származható veszekedések elkerültesse [Meggyesfa MT; EHA].

2. (határ)kijelölés; hotármic; Ab/Vermarkung. 1780: Im elő alitta 24. számbol álló Karatsonfalvi Lakosokat idősebeke és ifjabbakat^a Kiket is erős hittel ezen el foglalt Hellynek igazán és mindenik részére minden kedvezés nélkül valo viszzá járására, Hatarazására Metákkal megkülömböztetésére meg esketvén a' Helly(ne)k színén, az el foglalt Hellyet viszzá járák a Falunak és Nagyön asátt Gódrókkal a szomszédétól meg Külömböztetik [Told. 76. — "Köv a nevek fels.].

3. különbségtétel; diferențiere; Unterscheidung. 1671: Hogy a' haza Fiait személy válogatás nélkül a' Négy Recepta Religiokban és azoknak edgy aránt valo szabados

exercitiumában meg-tart, és másokkal-is meg-tartat és senkit-is haza Fiai közzül meg nem vét, hanem ebből minden személy válogatás és meg-különböztetés nélkül éltet mindenekül [CC 13]. 1673: ha tsak mit is akárik-re nézve, és akár kik felől akár mi utak, módok, és színek alatt, minden személlj és helybéli, meg külömböztetés nélkül halhatok vagj eszemben vehetek, eő Nagoknak ... életem el veszése alatt meg jelenteni el nem mulatom [UF II, 546]. 1677: Az Országban el-kelő monetakon hogy marháját adhassa minden rend, annak módgya szerint válthassa-is, azoknak meg-külömböztetése nélkül, meg-engedtessek [AC 248]. 1762: mind a Relicta, mind a leány ág ezen Causát appellálván ... a Derék Székre, minden meg külömböztetés nélkül mikb(en) akarták appellálni és mikb(en) kívánták volna Executiób(an) vétetni, azért a Szék a Causát nem dismembrálhatta, hanem Transmissiot véné a Pársok Appellatiojokat láttassák meg [Kvh; BLv.]. 1821 Tekintetes Sombori István Urmak ... panaszszára tétetett az a rendelés, hogy M.Nagy Somboron, minden meg külömböztetés nélkül, a ketskéket tarto gazdák, a magok ketskéket pusztítsák el [M.zsombor K; Somb. II Sombori Farkas kezével].

4. elkülönítés, különválasztás; differentiere; Abtrennung/sonderung. 1662: mind vármegye-, városbéli, szombati-városi bírák, polgárok, porkolábok, hajdúhadnagyok szokott törvényes székeinek szokott méltóságok mindekben erejekben hagyatván, ha kik akárminémű injúriálatások, hatalmat illehető pereiben peresit e forumra (melly a több székektől való megkülönböztetésért curátorok székeinek nevezetetik vala) megidézettne, az olyan akárminémű causákban végső törvényt és executiót, igaztételt is szolgáltathatnak vala [SKr 420–1]. 1671: Arestum és Potentiaknak meg-külömböztetéséről [CC Mut.]. 1681: Az eő nagysága vas hámorához és fűrészhöz esztendőnként szolgáló embereknek nevek különkülön tartozó szolgáltatások meg külömböztetésének rendivel edgyütt [CsVh 97]. 1710 k.: A név az emberektől a dolgok vagy emberek egymástól való megkülönböztetésére ... találatott, szerzettetett jegy [BÖn. 410].

5. szétválasztás; separare; Trennung, Scheidung. 1670: ket Tsordának edgyik(ne)k a' masiktól valo megh külömböztetése negligatlatot [Kv; TanJk II/1. 729].

megkülönböztetett 1. elválasztott; separat; getrennt. 1736 u.: A dolmányon nem voltak, mint most, egymás rendiben varrott sok gombok hanem három rendben egymástól spatiummal megkülönböztetett módon voltak a gombok, azok is nem voltak többen tizenkettőnél [MetTrCs 462].

2. elkülönített; deosebit, differentiat; abgesondert. 1770: Gelenczén régenten voltanaké egymástól meg külömböztetett ket Foris nevezetű Familiák, és ezek egymáshoz Atyafiságosok voltanaké, vagy nem mondja meg a Tanu [Gelence Hsz; BetL 7].

3. megjelölt; insemnat, marcat; bezeichnet. 1801: ezüst Gombotskákkal meg-különböztetett farkék [LLt 106/1].

4. rendkívüli; exceptional; außerordentlich. 1817: A' Nagy Réti Erdő szoross tilalomba lejendő tartása aránt ... közönségünk megkülönböztetett figyelemmel lévén [Dés; EHA].

5. udv levélzáró formulában; in formule de incheiere a scrisorilor; in der Schlußformel des Briefes: kiváló; deosebit(ă); ausgezeichnet. 1846: Továbbá pedig megkülön-

böztetett alázatos tisztelettel állandóul maradtam a méltóságos királyi Bányászatanácsos Igazgató Urmak alázatos szolgálja Újvári Ádám fiscalis udvarbíró, több nemes vármegyék táblabírája [VKp 141]. 1896: Megkülönböztetett tisztelettel Tóthfalusi József m. titkár Petelei István elnök [PLv. 181 Petelei István Szász Gerőhöz].

megkülönböztethet különbséget tehet vkik között; a putea deosebi; unter Personen einen Unterschied machen können. 1676/1681: Hogi penig szűksegh es rendkívül, kelletlenül etzaka(na)k ideje(n) minden ember a várta-ko(n), s masuttis, az hol dolga nincze(n), ne járjon; szűk-seges hogi az Strasak(na)k vagi Cirkalok(na)k minden estve jel adattassek ki; mely jelt ez it létemb(en) töllem, absentiamb(an) penig a várbeli Capitanyomtól végyen ki a vár beli Porkoláb, hogi azo(n) jel mellet jobban vigiazhassa(na)k az Strasák, es külömböztethessék megh az ighaz jámbor embert a Latortól [Vh; VhU 661–2].

megkülönböztethetik elkülöníthetetik; a putea fi deosebit; abgesondert werden können. 1793: az addig tapasztaltatott károk meg külembesztethessenek az azután következhető károktól [Kv; Pk 2].

megkülönböztethető elkülöníthető; care poate fi separat; absonderbar, separierbar. 1710 k.: Végezetre a halál egyarányú s egymástól meg nem különböztethető port csinál minden testből [BÖn. 510].

megkülönböztetik 1. elhatároltatik; a fi delimitat; ver/abgemarkt werden. 1782: Borzuának és Galgonak együvé ütköző határai bizonyos tettzető meta által külömböztetnek meg [Almásalgó Sz; EHA]. 1785: Pusztia Egres tartatatt, s külömbbestetett meg a' Szarkadi Praediumtól a' Falunak Also vagy a' Szarkadi Praedium álso szélénél, a' Titt Czikiánus successorok Colonialis Antiqua Populosa Sessiojok által [Puszttaegres TA; BLt 12 Hánk Dányila (65) jb vall.]. 1807: három hompal külembesztetik meg a két földnek vége a Falu Csorda délelő helyjétől [Nyárádszbenedek MT; Told. 37]. 1812: Hogy a' vén Berektől ezen fiatalos Berek a Marusnak Ágai által így meg külömböztetett, a mint emlékezhethet, nem több valami Nyoltz esztendőnél [Vajdaszeg AF; DobLev. IV/943. 6b] | ezen ... két Berek a viz folyamattya által meg külömböztetett és a Marosnak egy Águ Folyamattya által ketté vágattatott [Káptalan AF; i. h. 15–6].

2. elkülöníttetik; a fi differentiat; abgesondert/trennt werden. 1677: Vármegyéken valo jóságoktól a' Töröcsvári jóság menyiben külömböztetik-meg [AC 272]. 1679: Az nemes földek az varasi földektől jol megh külömböztessenek hogy confusio és kár valamelyik reszről ne essek az quartalasban [Dés; Jk 39b]. 1694/1784: A két patakok között levő kender földek meg külömböztetvén egymástól ... két egyenlő részekre szakaszatván ... jutott abból négy négy kötél vonás edgyik edgyik részre [Forró AF; DobLev. III/586. 42]. 1801: végeztek: — Hogy minden Hellységek Határi ... az illető Tisztek által fel osztatván mindenkor tsak a' következő fordulok vétesseken mivelés alá, és meg külömböztessenek azokbanis, hogy a' Török-buza vetések e(g)gyűt ... légyenek [T; TLev. 12/1].

3. különbség tétetik vkik/vmik között; a se deosebi de altcineva/altceva; unter Personen/Sachen ein Unterschied gemacht werden. 1677: Nyomat mint kel követni el-veszet

marhájának, uttyában falun vagy városon kívül szálván-meg valaki; mint lehetnek absolutusok azon határnak Possessori a' kártol: Keritet s' mező városok ebben menyiben különböztetnek meg [AC 264]. 1777: Tudom hogy azon időben amellyben a nem Unitusaktól meg különböztettünk ... egy Nyikulaj nevezetű nem Unitus Popa ... a Házat építette [Mezőpagocsa MT; BK. Mnyirse Vaszilie (50) jv vall.]. 1818: Fogaras földén in genere az oláh nemes emberek Boeroknak neveztetnek, és tsak azzal különböztetnek meg a nemesek a Boeroktól, hogy a Nemesek Nemes Boeroknak mondatnak és irtnak a literatus emberek által [Pușcariu, Fragm. 775]. 1823–1830: Hogy az akadémiákról hazajött, a német köntöst mind elhánnya, amelyben szoktak volt járnai az akadémiások, hogy a domidocusoktól megkülönböztessenek [FogE 75].

4. különbözik; a se deosebi; sich von einer Sache unterscheiden. 1662: A méhecskének kaptárjokban egy bizonyos anyjok és mintegy királyuk vagyon, ki mind teste állapotjával, s mind az ő tornyos friss hajlékával a lép között a többi közönséges méhektől megkülönböztetik [SKr 70].

megkülönböztető 1. elhatároló; care delimita; ver/abmarkend. 1794: Tessék azért ... azan praedecaralt Mikola Rész nevezetű Viselő erdőnek a Várad rész erdőt meg különböztető régi metájának reambulatiojára Comparálni [Ádamos KK; JHb XIX/43]. 1830: a mész égető tetején északra az ugy nevezett két határokat meg különböztető Székel ut nap keleti felén [Hídvég Hsz; EHA]. 1850: itten semmi olyas meg különböztető el választó kerített nintsen [Gyéressztkirály TA; DE 5].

2. elkülönítő; care distinge/face deosebire; absondere, trennend. 1751: Mű oda künnis eleget tanatskozánk, régi Oláh és Görög írásainkrol emlekezvén, de soholotis egy szonak nem tanáltuk hanem egy mástol meg különböztető két distinctus névnek^a [Nsz; TL 42 Alex. Lazer (52) vall. — ^aA Toma és a Timófi nevet].

3. különbséget tevő; care diferentia/face deosebire; unterscheiden. 1654: Az Fogarasi capitányoknak, és udvar bírának tisztetek meg különböztető, circumscribáló, és meg határozó instructio [UF II, 89]. 1710 k.: Szemem felette fekete és fényes volt, akármely sólyom szeménél nem alábbvaló ... jó erősítő is volt, élesen messze rútat és szépet igen megkülönböztető volt, úgy, hogy az emberek csodálták [BÖn. 491]. 1806: Hogy pedig egyedül Pataki István Uramot a szalonnája ki adásától a Com(muni)tas tiltya s többek(n)ek pedig szabad volt innen feles számu Mássa szalonnat ki adni? annak meg különböztető méltó okát nem tudom [Szu; UszLt ComGub.].

megkülönöft elkülönft; a separa; abscheiden/sondern, trennen. 1761: Udvar Biro Uramtol valo nekem ígért Busztolnikáér Bukuresdi Groza Iván Sugyához Panaszra mentem egy néhányszor, és kértem hogy azon nekem ígért Busztolnikát ... a' több Nyikulajestiek örökségektől különösitse meg [Bukuresd H; Ks 62/4].

megkülönözés 1. különválás; separare; Scheidung, Absonderung. 1740: még az Kovács György és Péter meg különözésektől fogva mindenki Atyafi birta a maga részit a földekből [Szásznyfres SzD; Ks 17/LXXXIV. 13]. 1777: láttam valami kevés ltrást ... haszon vehető azis az Exponens tette ... és Testvéreivel való meg különözése után

Ez az Erdő, és Helly Falú közönséges erdeje volt [Dupepiatra H; GyK]. 1781 k.: Hogyha pedig a' meg különözésnek valamelyik méltó okait adhatta osztozzunk meg akkor minél istenesebben [Told. 27]. 1807 k.: Hallattam hogy a Fiának meg különözése után néhai Székely Mihály Uram a Fiának Szántó Földet adott [Sinfva TA; Borb. II Pető Ferentz (67) szabad személyi vall.].

2. nézeteltérés; divergență de părerii; Meinungsunterschied. 1823–1830: mintha nem is tudnék a mi volt megkülönözésünkről, sem a Gyarmathinak írt levélről, egy levelet írtam Öccsellájának, hogy mi Göttingába szerencsén megérkezünk [FogE 212].

megkülönözik 1. (házastárstól) különválnak; a se despărți; sich scheiden. 1750: Mikor a szegény Feleségem meg különözött tellem vitt el, harom ezer két száz forintot [Altörja Hsz; ApLt 3]. 1757: miolta az Mostoha Annya azon Legénynek el szökesit ki kialtotta, az olta meg különöztek mivel rut verekedés eset közöttök [A. gyékényes SzD; Ks Nobilis Vajda Lup (70) vall.]. 1793: Az elválás addig semmit sem hallottam, a' mig meg nem különöztek [Koronka MT; Told.]. 1804: B. Bánffy Eszther Asszony ő tölle^a még Eletemben meg különözött vala [i. h. 41/71. — ^aTi. Férjétől]. 1805: Hogy a' házasság ugy bontassék fel, hogy a' házások meg különözzenek egymástól lakásra, asztalra, és a' házassági Kötelességre nézve meg kell mutatni ... az ellenkező résznek házasság törését [Gyf; Berz. 19]. 1816: Kretsun az első Feleségétől meg különözött volna [K; KLev.]. — L. még RettE 205.

2. külön költözik; a se muta de la cineva; auseinanderziehen. 1701: Balasi Boldisár Relictája Paniti Kata az Nehai edes vra Apjától nagyobb Balasi Boldisártól megh akarna különözni s osztozkodni [Kissolyos U; BLev.]. 1711: Tudgyae hogy Nehai Fogarasi Uram meg kulenezt Mostoha Fiaitól N. Kovács Péter Uramtol ... ? [Mezőbánd MT; MbK 101 vk]. 1724: azmiolta Kovács Péter Ur(am) meg kulenezett Fogarasi Samuel uramtól annakutánnais az Kovács Péter Ur(am) birodalma alatt volt [uo.; MbK 165]. 1726: Feleségem és Fiaim, mig Feleségem özvejségben nevemet viseli meg ne különözzenek, hanem edgítt lakjanak [JHb XXXV. 21 br. Jósika Imre végr.]. 1757: Mikor Keszeg György az Attyától meg különözett ... öltezetinél egyebet el nem vitt [Gálfva KK; Ks 66. 45. 17c]. 1827: Gyorgya Ursz Annor(um) 50 Confrontáltatván qualificálja ezek szerint azt pedig hogy Ranta Vonuj a' Menyén erőszakot akart volna tenni ... s ezért kellett volna meg különöznie sok ellenségeitől kőz hirből hallotta [Nyérce K; KLev.].

3. elkülönft; a separa; absondere, trennen. 1757: Kementzeje végiben lévő ... Fűtteivel, a kementzétől felső részivel meg különözve [Nagyemye MT; LLt Fasc. 129].

megkülönöztet 1. elkülönft/választ; a separa/despărți; absondere/grenzen, trennen. 1756: Mély egy Sessiobol 10 darabokra fel szagattott ház helyeket kertel egy mastol meg különöztetvén, mindeniknek bőséges tágos helye tapasztaltatik lenni [Dumest H; JHb LXX/2. 85]. 1765: mi ezen Erdőnek Szélességét Sohult is fel nem mértük, hanem csak éppen az allyát az Erdők Határát distingváló út mellett, ezis azért cselekedtette velünk hogy meg különöztessük a Fejérvári Borbára Asszony részét ... az ő Kglme rész Erdejétől [Hosszútelke AF; JHb XXVII/25. 5]. 1768: három darab erdőt (: mellyek itt alább meg különöztetve,

és specificálva vannak :) zálog jussan bimak az Mlgos Exponens urak ... az alább meg irando Személyektől appropriáltak [O.kocsárd KK; Ks 74/55].

2. elhatárol; a delimitat; abgrenzen. 1636: Ez kertnek negyedik reszett, eze(n) kerten keresztül által, az malomra folyo patak megh küleöncözti szelire fell [Siménfva U; JHb Inv.].

megkülönböztetik 1. kihatároltatik; a fi delimitat; ver/abgemarkt werden. 1775: Tkts Simon Elek ur, akkor ujjantán fogadat Nagy Pál nevezetű Udvari Birájával ... itten ezen Láb Földön voltak méregették és osztották 's akkor két feléis osztattott 's Gódrókkal meg különböztetett volt a' Láb [Gálfa KK; Ks 66. 45. 17c].

2. különválasztatik; a fi separat/despärjt; abgetrennt werden. 1754: ā Deszkát peniglen más Asztalos Társommal válogottatta a Tutajrol; ā meljeből műk dolgoztunk, azakat külön tétette, ā meljek pedig Udvar számára vétettek, azok meg különböztettek [Gernyeszeg MT; TGsz].

megküszködik megverekedik; a se bate; sich schlagen. 1633: ez az Nagy Istuan erősen mo(n)gia vala, kűzkeődgőnek megh esse lelek kurua fia ketten [Mv; MvLt 290. 114a]. 1775: kijöve a szolgáló és mondá énnem: Édes Nagj Anyo, mint meg küszködém az Urammal [Peselenek Hsz; HSzjP özv. Ventzel Lászlóné (84) vall.].

megküzd megverekedik; a se bate; sich schlagen. 1726: ha el érném, meg küzdenénk ketten, vagj meg fejsze fokoznok egjmást [Feltorja Hsz; LLt]. 1836: mit érsz te egyedül ekkora erőnek (!) hiszem egyedül is megküzd-ném veled | mit érsz te itt előttem egyedül üress kézzel hisze (!) veled egyedül meg küzdem [Csekelaka AF; KCsl 16].

megkvalifikál kb. kiértékel; a evalua; auswerten. 1619: Hogy az öfelsége levele volt az fundamentom ugyanis, s elővévém nekik^a mind az zsitvatorokbali articulussal, melyet bőségesen megqualificálék, az császár öfelsége levelének magyar pariaját, elolvastuk előtők az zsitvatorokbali articulust is [BTN² 202. — ^aA két pasának].

megkvártaltatik dézmanegyed beszédetik; a fi adunat pätrimele de dijmá; Zehntviertel erhoben werden. 1728: Az Quartalasnak idejen Dezmás Atyánkfiai Tizedes Atyánkfiaival jartassák el a várost kik ha akkor nem Compareálnának azoknak buzajok nem meg Quartaltatik, hanem meg Dezmtaltatik [Dés; Jk 377a]. 1737: Papság s Ispótyai földék Dézmáltassan(a)k ... az egészsz Tilalmas Határ quärtaltassék meg [Dés; Jk 483].

meglálal, **meglálol** 1. ~ja a vizet átgázol a vízen; a trece apa (cu picioarele); durch das Wasser waten. 1772: olly helyyekenis a' hol annak előtte a' Vizet könnyen meg lehetett lábbalni, semmiképpen uszás nélkül meg nem járhattam [Ádamos KK; JHb XX/27. 33]. 1818: edgy nagy történetes szerentetlenség esk a' szomszéd falusi Toháti Hidasunkon ... hujába ellenzették a Podárok, hogy ... oly' sokan ne menjenek a' Hidasba, mert el fog súlyedni Belé vészett az Ilondai örmény a' Nyiresi Nemes Tiszt maga 's felesége és gyermeke meg lálalva a' vizet ki szabadultak, hanem a Lova szekere oda vészett [Sülelmed Sz; IB].

2. (erdőt) lábbal felmér; a măsură (pădurea) cu pașii; (Wald) mit Fuß abmessen. 1593: Az Mi Magunk kelchiegünk Az Erdot hofi Megh Laboltúk es hofi Megh oztotúk, es hofi El attúk keöltetünk Etelünkre es Ittalúnkra p(ro) f 5 d 2 [Kv; Szám. 5/XIX. 18].

A láb hosszmetértéként való használatára l. a láb 41. alatti adalékokat és a jegyzetet.

3. átvészel; a rezista; überstehen. 1815: a' Szabados tet-zésű Mennyei Ur ... írtoztato Jég essőt küldé mű körünk-be, a' melly egész határunkat porrá tevő ... a' Török buzák talám tsak meg lábbalják, ha több ártalom nem találja [Berekeresztúr MT; Berz. 11. 75].

4. betegségét/ütést kihever; a se reface după o boală/bătăie; Krankheit/Schlag überwinden. 1614: költöztem alá az erdélyi házhoz. Minthogy az pestis az házba esett vala mindjárt beléesém az pestisbe minden egész szolgálommal együtt. Én magam feküdtem ebben az betegségben egy egész holnapig. Isten úgy akará mégis, hogy az többi mind meglábbalák, hanem az szegény Mózsá Mihály hala meg belé die 27 Julii^a [BTN² 75–6. — ^a1613-ban]. 1663: Szentpáliné asszonyom igen kicsiny hía el nem rugá magát, senki sem remélte, megtérjen, szívében, fejében volt az köszvény, egy egész nap nem is szólott, azt hiszem, ha még egyszer úgy reá jű, bizony többé meg nem lálolja [TML II, 413 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz]. 1758: Ezen Istenben kimúlt feleségemnek azelőtt mintegy három esztendővel igen súlyos fulladozó nyavalyája volt. A bátyja asthmának mondogta, melyet akkor ugyan meglábola s ritkán jött reá, de hogy ezen megírt gyermekszülésnek ideje elkövetkezett, hogy megszabadult, mindjárt ob-ráulta s ... beszélgetés közben ... elaludt [RettE 71]. 1788: Balás Mihály ... egy Gerenda végbe vgy bele tsapodat, hogy fél halva vittük be ... azon ütést soha meg nem láb-bolya [Karácsonfva MT; Told. 76]. 1794: olly kemény ütéseket is tettenek a' Czigányokon, hogy soha sem gondoltam hogy meg lábbolyák [Marossztkirály MT; Berz. 9 F. 74] | panaszkodott nekem az Öreg Kolbar, hogy térdeivel a Veje, melyét rutul meg rontotta, melyét soha sem fogna meg lábbolni [Déva; Ks]. 1804: F. Varollyai iffiab Jánosi Miklos és Mihály ... engemet magam föl-deimen ... ugy eszve rontottak volt, hogy alig lábbalám meg [Pálfa U; Pf Jakab Gergely (48) szabad székely vall.]. 1857: a sok fáradtság meg ártott volt; égy hétig hevertem ágyba reomatismusos hidegleléssel; de már aztis meg láboltam Isten jo voltából [Dés; Újf. 2 id. Pataki Dániel lev.].

meglálalhat 1. átvészelhet; a putea face față/rezista; überstehen können. 1782: A kegyelmetek dolgok igen rosszszul vagyon, el vadoltattak a Felséges Kamarán, hogy kegyelmetek öszve szövetekeztenek volna a Fiskális részről lévő Jobbágyokkal, a kik a havasokon fegyverben vagynak, mely szerint ha igaz ... mindjárt szándékokat le tegyék, fegyvert ne végyenek mert ez által olyan veszedelemben viszik magokat, hogy soha még a maradék-jok is meg nem lábbalhatják [Kv; TLev. 4/5 Ajtay D. Mihály pp Császári Universitas(na)k Chalcographiae Professor lev.].

2. túlélhet; a putea supraviețui; überleben können. 1853: szegény Lajos éppen vigasztalhatatlan — féltem szegény hogy ekkora tsapást meg nem fog lábolhatni [Kv; Pk 6].

meglábalhatatlan 1. elháríthatatlan; de neilăturat; unabwendbar. 1826 k.: minden esztendőben mikor az essős idők bé állanak erőssen ki szokott áradni, ezen Kelemenelki Csulak ágy nevű Patak ... de meg lábalhatatlan veszedelmet fog okozni az, hogy még a Küküllő meg áradása alkalmatosságával ennek a Pataknak új árka magába vejendi a Küküllő vizit | Ebből a fennebb meg irt punctumokból a következik, hogy ha Csulakágy nevű patakjokat a kelemenelki közönség ... erőszakoson a Nagyságod Buza Lábjának közepére szorítanák a Küküllőbe ... bizonyosan azon meg lábalhatatlan károkat, a melyeket esztendőnként ... okozond a meg szorított Kelemenelkiek pataka, ö Kegyelmeik fizessék meg esztendőnként [Gyalakuta MT; GyL]. 1852: azon nagy és égs nyomorult városunk(na)k meg lábalhatatlan kárt okozott [Torda; KvAkKt].

2. elviselhetetlen; insuportabil; unerträglich. 1782: Én Veres Sámuel nagy karommal és tsak nem meg lábalhatatlan gyalázatommal tsak most vettem észre, testvér Bátyám Veres Márton az én nevem alatt is mely Törvénytelen cselekedetben elegyítette magát [Torda; KW]. XVIII. sz. v.: azonn büntetésbéli adosság rajtam törvényesen fel fog vétetődni meg lábalhatatlan elnyomoríttatással [BfN Zentelki cs.].

meglábalható helyrehozható; care poate fi refăcut; (wieder)herstellbar. 1704: ége el 14. Aprilis egész falunk s jutánk soha meg nem lábalható kiellen pusztaságra [Uzon Hsz; SzO VII, 126].

meglágyít 1. fémelt lágyá tesz; a face mai moale, a micșora duritatea; (Metall) aufweichen. 1569 k.: Ha akarod Az Cristalt vag Achelt lagytany, vegy az rothat fannak az hammat es oltatlan Mezet, Egik anne legien, Mint az Masik, es tölch vizet kwziben es had keet orayg forrany, es zwrđ le az vizet egy fazekben ruha által, Ted bele az Achelt az vizben, Az kit meg akarz lagitany, 2 Napig had benne Allany, lagy lezen hogy zabadon Mechech rea valamit akarz [Nsz; MKsz 1896. 357]. 1808: Egy Pistolyb(a) új Dio borítékkal együtt Rfr. 2 xr 15 ... A' Nagy rugót meg lágyítani és vékonyabr(a) reszelni xr 30 [Kv; TKhf pműv.].

2. megpuhít; a înmuia; weich machen. 1653: a szőlőt a hideg lágyítá meg és úgy szedhetük [ETA I, 149 NSz].

3. enyhít; a atenua; mildern. 1590: Jeowendeobe Ne(m) budoshatik, be kel leonj ez Varosba, a' vassal es a' varosba publicé aprankent Arúlnj, ha penig ez Ne(m) lenne, eo kegmek ozt(a)n e' keossegh Jowara meg lagittiak ez Wegezet [Kv; TanJk I/1. 146].

4. ~ja a szívét könyörületessé tesz; a înmuia inima cuiva; jn zum Erbarmen bringen. 1579: Doctor vramnak^a Jt leleben gondom wolt rea hog ha zywőt meg lagytanok az zegen plebanoshoz^b [Kv; Szám. 1/XVIII. 20. — ^aBlandrata György, a fej. orvos. ^bDávid Ferenchez]. 1676: már annyira meglágyította Isten urunk szívét Béli uramhoz, hogy akarki is bejárhat ő kegyelméhez [TML VII, 234 Mikes Kelemen Teleki Mihályhoz]. 1710: Az Isten azoknak^a szívüket úgy meglágyította, hogy az én együgyű írásomra mindjárt Felségedhez meghódoltanak [CsH 84. — ^aA kurucoknak].

meglágyítás kiengesztelés; induioșare; Aus/Versöhnung. 1662: Megvoltak a jegyei is eléggé romlásunknak.

A testi bátorság, az gonoszban inkább-inkább megátalkodás, az Isten kegyelmének, s meglágyításnak sűrű eszközeire is elhatalmazott vala hiszem rajtunk, s ő, vajha mind e napig is torkig nem ülnék ezekben! [SKr 716].

meglágyl 1. ellágyul; a se înmuia; weich werden. 1620 k.: Az gyöngy semmi nem egyéb állat, hanem csak az csigának az monya Én csigáját is, azkit nálunk gyöngyháznak hínak, eleget láttam. Ha ki nem találják szedni, mikor annak ideje, hogy még meg nem lágylt, addig gyöngy, de ha oztán elháladja az idejét és meglágyl csiga léssen belőle [BTN² 416]. 1722: egy néhány nyomoru Dinnyet hoztanak nekem ajandekba, három görög Dinnyet es három sárga Dinnyet fel küldöttem hogy meg ne lágyljon [ApLt 1 Apot Pétermé Kálnoki Borbára férjéhez]. 1804: a' szalonnák ... a' Pintzében már nagyon meg kezdettek volt lágylni [Dés; DLt 198/1807-hez].

2. (állati daganat) megpuhul; a se muia/inmuia; (Anschwellung/Geschwulst) weich werden. 1629: Az gyermek louak Uram bekeuel vadnak, Az Fodornak leott vólt az fel üelő feleől ualo elejn az terde(n) aloll valami czomoczka mind azt tudtuk hogy holtetem, dörgöltette(m), hanem most meg lágylt, es ki uagato(m) [Fog.; KCs IV/114 Kemény János Kemény Boldizsárhoz]. XVIII. sz. eleje: Az mely lovon holt tetem indul nem kel vami hogy meg keményedgyék a Csomója, jo idején gyengén és nem mélylyen meg kell vagdalni a Csontot, apro sőt kel rea hinteni és le dojtván a lovat, mogyoró fával mind addig kel döröglni, még megh lágyl a Csomója [JHb 17/10 ló tartási ut.].

3. (idő) megenyhül; (despre vreme) a se înmuia; (Wetter) sich mildern. 1847: Okt 18-án kezdve meg lágylt az idő rögtön [KCsl 13 Kemény Dénes kezével]. 1856: a' malom még nem jár mert a' viz igen kicsi ... hanem ha meg lágyl az idő és a' viz meg nő jámi fog [Köboldogfva H; Bóm. E. IXa Török Viktor Török Antalhoz].

4. lecsillapodik; a se calma/potoli; sich legen. 1765: néha midőn előre el küldöttük a pénzt azis haszontalan vólt, ha valami ajándékokskát nem adtunk a Commissariusoknak ... de ha adhattunk ollyankor mingyárt meg kezdet lágylni indulatya s nem bánt olly keményen Biráink [Ompoica AF; Eszt-Mk Vall. 19]. 1772: monda a' Biro baszom a' Lelkét még Láttom én Vitéz embert mint szinte a' Vilmai ember is, de meg lágylt [Tordavilma SzD; TL. Lukács Mariutza cons. providi Ioszip Damián vall.].

5. ~ szívében kb. elérzékenyedik; a se înduioșă; gerührt/bewegt werden. 1879: Ahogy elmentél, másnap már kaptam Ágaitól 20 frtokat és egy ékes levelet. A Bocskoros katonát beküldtem neki ... Majd meg fogod olvasni. Te hibául fogod felróni azt, hogy az alak az élébe táruló nyomorúság képe előtt meglágylt szívében [PLev. 42 Petelei István Jakab Ödönhoz].

meglágylt lággyá vált; devenit prea moale; weich geworden. 1804: a' melly szalonnára hivta az Exponens Aszszony Gazdaszszonyomat, hogy azt meg vegye ... rothat és meg lágylt volt erőssen [Dés; DLt 198/1807-hez Kovács Josef (14) Nemes Krizbai Josef inassának vall.].

meglak 1. ts (tartósan) lakik valahol; a locui undeva (timp îndelungat); (dauerhaft) irgendwo wohnen. 1667: Én bizony valóban meglakám Drinapolt, de mind nehezebb

immár itt maradnom, mivel az pestis is igen grassál itt [TML IV, 164 Nemes János Teleki Mihályhoz]. 1726: hallottam Vancsa Mihálytól fenyegette Szappanyos Simont mondvan Pogány meg nem lakod az várost [Ne; Ks 90]. 1778: volt ő Excellenciajának itten Kokban az Atyámmal együtt Tizenkét sellére, de ... azoknak házok hol és ki szomszédtságiban voltak, rolla meg felejtkeztem, hanem hat sellér továbbáis meg lakván az ő Excellenciaja földit ... azokra bizonyoson emlékezem [Mezőkók TA; JHb XI/23. 2]. 1823–1830: vagyon még egy Fia ... a' ki hires Tsizmadia lett, és mint bujdosó Mester legény Bétsét két versen járta és lakta meg [FogEK 575].

2. benépesít/telepít; a popula; bevölkern/siedeln. 1762: Generális Bukkow, azt mondják, mikor neki referálták^a, azt felelte: „Hadd menjen a huncfut, jobb népet hozok helyekbe” De én attól félek, hogy a sváb meglakja azt a földet miattok! [RettE 147. — ^aA székely népi ellenállást és a tömeges kivándorlást].

meglakhat (tartósan) lakhatik vhol; a putea locui unde-va (timp indelungat); (dauerhaft) irgendwo wohnen können. 1620 k.: most is annyi az tetű és palaszék féreg ott az város^a helyén, hogy sem ember, sem barom, semmiféle állat ott az város helyét az szörnyű férgektől meg nem lakhatja [BTN² 414. — ^aMemfis]. 1670: ha ez mostani boldogtalan údeobe(n), az Szinyey embereknek, Szinyeből^a, lako helyekbeol ki kel keolteozni, hogy az Pogansagh miat ott megh nem lakhatnak, tehát Kis Jenőn Doboka varmegyebe(n) adok heljet nekik [Born. V. 30. — ^aSzD]. 1789: ezután ha egy telken maradna én velem^a teljességgel meg nem lakhatnám, mert ... minden rosszszat el követne rajtam [Ne; DobLev. III/661. 1a Szántó Drusiánna néhai Magyarosi Benjámin özvegye a ne-i tanácsához. — ^aBenedek Ferenc].

meglakkfroz lakkkal bevon; a lăcui; mit Lack überziehen. 1841/1845: az szekéret meg takarítva, egésszen meg lagiroztam [Ne; DobLev. V/1254].

meglakkirozott mázzal bevont; smăltuit; mit Glasur überzogen. 1790: Fáinul meg lakirozot kemencze 1 [Déva; Ks 76. IX. 24].

meglakol megbűnhődik; a plăti/pătimi; büben. 1661: Írja Kegyelmed, hogy parancsolatomra az mely legény el nem menne, meglakolik érte. Én, édes Uram, egyiknek sem parancsoltam, hogy menjen, hanem asszonyomnak mondtam, nem ártana kiküldeni bérést keresni s tyúkot szedni s kacsát, de ő kegyelme nem küldött [TML II, 132 Veér Judit Teleki Mihályhoz] | Vagyon rettenetes búslásom az én két szolgáltnak, Istóknak, Kis Mártonnak rossz cselekedetén, hogy lovaikat elhagyták, de bizony meglakolnak érte [i. h. 184 Teleki Mihály Veér Judithoz]. 1763: emlegették aztis hogy ha esketnének utánna sok excessussai nyilatkoznának kis Mányika luonnak s tudják hogy meg lakolna érte [Gálfa KK; Mk V. VII/1. 51 Antal Mihály (34) jb vall.]. 1765: ha jot Cselekedet, jól veszi hasznát Cselekedetinek, de ha nem bizony meg Lokal rolla [Csobotfa Cs; Ks Csik Csobotfalvi Bartalis János (81) vall.].

Szk: törvényesen ~. 1783: buzát lopott volt ... nem külemenben ... égy szallonnát ... de mind ezekért a Földes Úr törvényt tétetvén réája, törvényessen érettek meg lakolt

[Faragó K; GyL. Bukur Thodor (60) jb vall.] | Még iffiabb voltában elegyedett vala ezen Nonya Makavéj némű némű lopásokban amellyekértis Udvari Törvény alat Törvényesen meg lakolt [uo.; GyL. Pagotsán Mihailla (66) zs vall.].

mevlakoltatás megbüntetés; pedepsire; Bestrafung. 1662: Gróf mevlakoltatása, közpéldabeszéd, halála, egy fia [SKr 239 Tartalomjelző fejezetcímbe].

mevlaktat kb. elszállásol; a găzdui/sălășlui; unterbringen. 1661: Asszonyom anyámnak ajánlom engedelmes szolgálatomat. Ha Isten engedi, Váradon laktatom meg ő kegyelmét [TML II, 83 Teleki Mihály feleségéhez, Veér Judithoz].

mevlakcol láncsal megköt; a lega cu lanțuri; (an)ketten, in Ketten schlagen. 1843: Czigány a Fogadoba meg lăntolva űlt Gábris mellett, és a szekeren két Purdē [Bágyon TA; KLev. Balogh János (41) vall.].

mevlakcolt láncsal megkötött; legat cu lanțuri; gekettet, in Ketten geschlagen. 1843: A' meg lăntzolt Czigány lábára lakatot, vagy szemző fát tettem, arra nem emlékezem [Bágyon TA; KLev. Bottyán Mihály (38) vall.].

mevlakcoz 1. láncsal megköt, láncra ver; a pune în lanțuri, a lega în lanțuri; in Ketten schlagen. 1584: David lanost megis Akarak lanczoyny es be viwek, de az en kezessegemre Adak ky [Kv; Tjk IV/1. 348]. 1585: Ha melj hatalmaskodo halalra valo Sebet, vagj verest vagy Eoldeóklest, Ereózagoth, Tolwaylast, orsagot, és oly wétket chielekednek ky halalt nezne zemely walogatanelkewl az dolognak eleob bizoniosson vegere menwen, mind Nemes es kewseő embereketh, s mind ez Warossy eoreokeos lakokat hamarsagall Serenysegel megh fogianak Lanczozzanak adegh, Amegh Biro vramat nem erik feleolle, mind Eyel es Nappal [Kv; KvLt Vegyes III/17]. 1588: ilyen rwth modon rwth zidalomal ell vinek engem az Talas gergely vayda hazahoz ott ereossen meglanczozwan az gerendaba czaptatanak fel egy lanczal vertek az zakalomat zaggottak [Zsákfa Sz; WLt Luc. Barlas jb vall.]. 1590: Egy olah Jobagiom Leaniat Dobra neuőett (!) fogot volt meg, Varga Miklos nevő Legeny Annira uerte es meg lanchozta sanyaru fogsagban vitte, kinek veresige es fogsaga miatt az en Jobbagyom gyermeke az a' Dobra meg holt [UszT]. 1591: Az Alperes Bibarczfalwj Nagj Men'harth ... ott az zabad orzag vtan le werte vagdalt, awal nem elegendwe(n) meg fogta vitte wagj witette az eo maga hazahoz ott meg lancziozta az En Jobbagjomat [i. h.].

2. ~za magát láncra köti magát; a se lega cu lanțuri; sich in Ketten schlagen. 1710: Muftti pedig a török papokkal együtt aznapi sákban öltözwén s magokot meglanczozván, arccal a földre leborulnak vala [CsH 199].

mevlakcoztat láncra veret; a dispune să fie legat cu lanțuri; in Ketten schlagen lassen. 1598: Az az nagy nyrtalomba volt mind az szepeuizel egietembe es az kit ot kaphatot megh fogata lanczhozata [Pálfa Cs; BállT 81].

mevlakkad 1. lelohad; a scădea; nachlassen, abflauen. 1678: Tudom ugyan én, hogy Kglđ ellen a publicum odium igen nagy, de a sokaságnak mind fávora, furora szalma

tűz, idővel, sőt hertelen meg lankad [TML VIII, 48 Bethlen Miklós Teleki Mihályhoz]. 1792: Mlgos B. Orbán ur ugyan tüzesen dolgozik a malmon ... én nemis merek szollani, ne hogy meg lankadjék jo igyekezetéb(en) [Bencenc H; BK. Bara Ferenc lev.].

2. gyengül; a släbi; sich schwächen, schwach werden. 1662: Végre a mieinknek mindkét szánya annyira meglankadni kezdett vala, hogy minden segítő seregeknek s magának a fejedelemnek is magamellé választott ónadi és udvari dandárbéli derékseregével segítségekre menni kellett vala [SKr 520].

meglankadozik meggyengül/romlik; a se deteriora; schwach werden, verderben. 1676: Ezen malom haznak temerdek deszkával vagon megh padalva, sendelyes heazattia nemely helyen megh lankadozott foldozást kivan [Fog.; UF II, 781].

meglantornáz lantornával/bendőhárttyával bevon; a acoperi cu o bucată de băsică uscătă; mit Innenhaut überziehen. 1621: Az mester kohnyaia ablakat lantornaztak megh ... d 20 [Kv; Szám. 15b/IV. 31].

meglapátol lapáttal/lapátnyéllal megver; a bate cu lopata; mit Schaufel verprügeln. 1700: Rűcz Martzit az szitokert meg lapátoltak [Szentdemeter U; Ks 90].

meglapátoltat lapáttal megveret; a dispune să i se aplice cuiva lovituri cu lopata; mit Schaufel verprügeln lassen. 1720: Ignáth Thamás, Ugy referallyák, hogj Szám tartó ur(am) eő kglme meg Lapátoltatván, ez előtt Cír 6 vagj 7 hetekkel azert aufugialt volna, hová, nem tudják [Szentbenedek SzD; Ks 40. XXV/4c]. 1736: egy Vaszilie Terful nevű Iffiu legényt meg lapátoltatván Tisztarto Ura(m) azért hogy Szolgalatra nem akart menni, el szökött [Tisztarto Ur(am) eő kglme ... valami gyermekeket is meg lapátoltatott tsak könyécskén hogy miért mennek oda ha nem alkalmatossak a szolgalatra [Réce F; JHbT].

meglapátoltatik lapáttal megveretik; a fi bătut cu lopata; mit Schaufel verprügelt werden. 1655/1754: Ha valamely Mester, más Mester Társának műhelyéből Legénnyit avagy Inassát valami szin alatt el-hitegetné, tar-tozzék büntetéssel flor. 4 ... Az Legenysis érdeme szerént büntetődgyék; az Inas pedig vétkes lévén meg-lapátoltas-sék [Kv; ACJk 7]. 1728: Malom bírak Atyáncfiai Autho-raltatnak hogj az Csatani Jobbagjok ha Harangozáskor-ra be nem jönnek meg lapátoltassanak, ugy a Birois ha vél-lek nem léssen s őket nem adigállyá rendi szerint eő is meg lapátoltassék [Dés; Jk 381b]. 1738: Ha pedig az Strás-ák inobediensek(ne)k találatnának, és ollyas embereket bocsátanának bé Inspector Atyáncfiai hírek nélkül, tehát, non obstante Nobili p(rac)rogativa, Hadnagj Atyáncfiaihoz vitetettvén, jól meg-lapátoltassanak [Dés; Jk 504a].

meglapatozás lapáttal való megveretés; bătaie (administruată cuiva) cu lopata; Verprügeln mit Schaufel. 1623: ha kik pedig az parazsagh keőzű magokott az zolgalatt eleőtt asistalliak az ollianokott ne byrsagall hanem megh fogassa az kapuba(n) megh lapatozassal es 10 napy zolgalattal bwntesse megh az hatt napy nem zolgalatert [Törzs. Bethlen Gábor gazd. ut.].

meglapatoztat lapáttal megveret; a dispune să i se aplice cuiva lovituri cu lopata; mit Schaufel verprügeln lassen. 1740: Mátyás Precup Bérest rútl meg verte Fűlöp Antal Vram, s ā felett megis lapatoztatā szegényt ... s tömleczbe is Vettette [Kornislaka SzD; Ks 54. 72].

meglapít elegyenget; a nivela; ebenen, abgleichen. 1815: Az el rakott krumpikra két jo kapa parás földet reá vetvén, a' kapa hátával kevésse meg lapitjuk, hogy a' krumpi körül üreg ne maradjon [Kováts Sámuel, Utasítás a' Krumpi termesztésére (nyomt.)].

meglapogat 1. megütöget; a lovi ușor cu palma (de mai multe ori); (wiederholt) leicht schlagen. 1760: Gazdámál énis vágtam it az fátt ezen helyen keményen még hogy eleget nem vágtam az fejemet meg lopogatta [Székes MT; Berz. 11. 77/10].

2. (nőt) megtapogat; a pipăi (de mai multe ori); (Frau) betappen. 1820: tudom, hogy a' Báro ha tsak fekvő beteg nem volt, Aszszonyos volt, engemetis mástis meg lapogatott egy ügyős főzője lévén sokszor Szemem láttára meg lapogatta a' fárát [Aranyosrákos TA; JHb 48 Vitán Józsefné Pantzi Juci (32) zs vall.].

meglaposít belapít; a turti; plattdrücken. 1710 k.: Orrom nem a felette való nagy orrokkéle volt ugyan, de nagyocska, horgas, aquilinus nasus, gyermeki csintalanság miatt való esés egy kicsinydéd a hegyét meglaposította volt [BÖn. 492].

meglaposodik lapossá válik, ellaposodik; a deveni plat; platt werden. 1757: 'a Mineralis Hegyekben vagyon az illyen Arany(na)k is eredete, honnan sensim 'a viz által devolválován az illyen Arany többire korpa forma lapasotska, mert az hosszas kövek kőzt valo devolutio ... által, az az eredetokor gömbölyég grammotska meglaposadik [Zalatna AF; JHb Borsai István nyil.].

meglárma fellármáz/riaszt; a alarma; alarmieren. 1728: edgj néhánj Lovasnak a Faluban való meg állapodását látták, mivel hírekkel volt házrol házra kerestetni s azzal őket meg lármázni nem akartam [Légen K; TL. Szilvási Boldizsár gr. Teleki Pálhoz]. 1757: őrzőnek Arion Bábát tettük volt az Erdő szélben ... Arion Bába valami Szászokat látván s setét is lévén meg lármázott bennünket, s ... minden felé el széledtünk az Erdőben [Spring AF; BK sub nro 834].

meglassúdik 1. meglassul; a se incetini; verlangsamen. 1723: Tudam hogj a Revolu(tio) alatt el szakadott volt a' Deési gát, ugy hogj tsak alig láttzott, s akkor ugj forgottak a' Szamoson lévő malmok, hogj jobb(an) ne(m) kellett, de hogj meg újították, mingiárt meg lassudtak [Désakna; Ks 25. IV. 5]. 1790: Malmok forgottak mind eddig; de most nagyon meg lassudtak a' kevés viz mián [Sztréazkercsesora F; TL. Wessényi Dániel gr. Teleki Józsefhez].

2. átv megcsendesedik; a se calma/potoli; sich beruhigen. 1620: Beszéllé^a az is, miképpen innet az Portáról az német követek bocsáttattak volt titkon az neápoli királyhoz, hogy instáljanak az hispániai királynál, hogy csak color alatt indítson egy tractát az törökkel való békeségről, hogy azmég az agítáltatik, ezalatt derekason megsegithegi Ferdinandust is, sőt az európai birodalmat is kezébe

veheti; kihez képest az török mintha ebben meglassúdnék [BTN² 406. — ^aA flandriai követ]. 1653: Ezalatt élések fogyt-on-fogyván, végtére meglassúdnak a várbéliek, és a várat őrizni alább hagyák [ETA I, 156 NSz].

3. alábbhagy; a încetini; nachlassen. 1614: Básta György ... igen szömyen megdúlátá-kóboroltatá Erdélyt^a ... De Básta György ... Mihály vajdát megöleté, és valamennyire meglassudék akkor az kóborlás [BTN² 50. — ^a1601-ben]. 1618: Immár ha Nagyságod kénésőt küld, ehhez képest Nagyságod megfűlheti, ha kél is el készpénzen, de annál feljűl el nem kél, mert itt igen nagy híre vagon, hogy Velencéből ez nyáron igen sokat vittek Miszirbe, igen meglassudtak az itt való áros emberek annak megvételébe [i. h. 166].

4. megenyhül; a se domoli; sich besänftigen. 1597: kezde Arra Emlekeztetny hogy Eö nekj Zeoleos balas ados volna, nagy sok zamu penzre es forintra zol vala bernald Andras Jlyen szoual az Jstenymeth (!) kerlek az Eö zent fjaert hogy ne Mesd megh az En gyermekj(m)nek torkat En mag(mn)akis. Erreol azt monda Zeoleos balas hogy ebnek attal: Erreol megh lassudek Zeoleos balas [UszT 12/60 Benkeo Janos zombatfaluy jb vall.]. 1619: Még ettől nagyságod ne is féljen felettébb ... mert ezt szinte sem nagyságod, sem mufti, sem császár hocsája^a szinte jól, miben áll az dolog és azért haragosznak olyan igen; de meglassudnak, ha Isten adja, hogy én is az én uram akaratját megmondhatom [BTN² 182. — ^aOdaérthető: nem tudja].

meglát 1. megpillant; a vedea; erblicken. 1568: Anna consors Georgy Alch ... fassa e(st) hogy en az pyacrol haza Jquek hat en nallam vagon, seres Anna mondek neky meny el haza mert haza var Andras Katho, es monda seres Anna ne(m) menek mert nagy dolog az a kyt eq keuan monda nekem seres Anna, Ted be az könyöklőh mert ha meg lath haza hiuat [Kv; TJK III/1. 227]. 1603: Mikor engem taol feolden meg latott volna, hogi az Eöswenyen mennek, Jeowe ream az Orzag vtytarol [UszT 17/19]. 1633: vgi latta megh hogi az fia veres s vgi vitte az Borbelihoz, es az keozben az wstgiarto is oth dobbant az Borbelinal s aztis vgi latta megh hogi veres [Mv; MvLt 290. 129a]. 1714: a Bölöni Birois el érkezék a Falu Regestrumával, mellyet én meg látván kezemben vök [Bölön Hsz; INyR Tako András (60) ns vall.]. 1750: Láttam a Káli felső Határban, Benkő hegyessiben hogy Kotsis Dani Simon Boritzának a hasán fekszik vala ... engem hogy meg látának fel szökdösének [Kál MT; Berz. 12. 92/61]. 1753: menék Kószte Juonhaz s, látám hogy meg vala vagdalva az álla ... hogy meg látom soha nem mondatom hogy meg élylen [Erdőallya KK; Ks 38. X. 9]. 1772: a Feleségem ... szolgálóját bé küldvén a pinczében ő meg látván a Matskát tsak hanyattán esék jtetében [Dés; DLt 321. 74b].

Sz. 1715/1761: a' mindenható Istennek meg másolhatatlan Decretoma az emberi nemzet felől azt tartya, hogy minden emberek valaki a' napot meg láttya, meg is kellyen halni [Nsz; Berz. 17a].

2. álmot/jelenést lát/érzékel; a vedea in vis; träumen. 1609: Feküdt Kolozsvárat egy leány Király utcában holt-elevenen; egy éjjel mind az pokolban, mind az égben volt, s mindeneket meglátott, és azt is megmondotta, hogy esztendő aznapra halva fekszik ő maga [Kv; KvE 139–40 SB].

3. megnéz; a se uita, a privi; ansehen/schauen. 1557: az el mwlt napokba eg yobaguk (!) ment wolt K. eleybe walamy marhaya vezet wolt el ... mel marha wolt eg ysakba ez el mwlt napokba az mel őlahot az demeteryek meg őlteb bogsa myhay (!) az nal talaltak wallamy marhat ysakokba kyt az my yobagwk (!) wg ert hog az ő marhay az kozot wolna az okayert kyrem K. hog K. mwtsa meg az marhat neky mel marhat meg Latwan meg esmery aga meg K neky [Somkerék SzD; BesztLt 32 Erdely myklos somkereky zolnok warmegey ysan a beszt-i bírőhöz és a száz emberhez]. 1572: Lwpsay Janos felseo Jaray nemes ember azt valla, hogy mykor Jarai Bernatne Klara azzony testamentomat teot az zeold ladat ersebet azzonnak thorozkay Janosnenak hagyva vala es zylwasy Janos meg ellenze rolla hogy nem engedý hanc(m) meg akaria latnj my vagon benne [A.jára TA; Thor. IV/3]. 1598: Az bechysek el menenek velünk oda az hul en neke(m) buzam vala az Kis Antochy Mihaly hazahoz, fel haghanak megh latak az búzat Joua hagiak, hogy Jo búza megh bechillek [UszT 13/38]. 1613: mikor Kouaczoczy Janosne Azonyom moga Judjth megh hala Annak eleötte egj keues eödeöuel monda en nekem, eregy lasd megh hany orakot uagjo(n), el mennek es megh latam az orath hath zynte keth orakor uagjo(n), meg mondam az Azonjnak es monda mjngjarast ... en lmar teöb keth orath ne(m) Ere ennel [Nagysajó BN; JHbK XXIII/31]. 1640: Az bervei gyermek lovakat dicserik igen, holnap azokat is meglátom, s ha leszen 6 egy szörü köztök, öszvevalogatom édesem ökö [RákCsLev. 63 I. Rákóczi György feleségéhez]. 1730: Bako Uram bé hiva az pinczéb(e) hogy meg látnok mint légyenek be petsételve az Borok [Abosfva KK; Ks 99 Némaj István lev.]. 1736: az ott a Falu közepin vegig folyó Pataknak természet szerent valo árkán indullyon meg s lássa meg, hogy ha olly bövön es eleven foly a vize mint ennek elötte [Vasláb Cs; LLt Fasc. 161]. 1761: az árpa szalmát meg látván Tiszteletes Uram nem ismeré magáénak [F.csemáton Hsz; HSzjP Ambarus Ferentzné Mária (29) pp vall.].

4. észrevesz; a observa; bemerken. 1570: Lakatos Myklos vallya hogy hon Nem volt Sala Jmre mykor Balasy Lazlo ky Bontotta volt ez keozt mely keoz Sala Jmrehnek Twlaydona, es Latta hogy egy dezka helien allatot fely egy labfat Mykor haza Jeot volna Sala Jmre es megh latta volna vgy hytta volt eotet ez vallot oda [Kv; TJK III/2. 60a]. 1595: Hunyadi Ianos Vayda ... bisztattya és neki nódittya szolgait, és mind az ország népét hától támadánac a Töröckekre Mikoro(n) ezt meg látta volna Mezeth Bassa, Ő is illára véué a dolgot, és el kezdte futni [HeltKr 85b–6a]. 1653: egy darab kőfal — nagyobb egy kapunyi helynél — magától leomlott, és azt meglátván Básta: ha való é ? megparancsolta a muskatérosoknak, hogy azon az omláson menének bé [ETA I, 91 NSz]. 1703: hallattam Marosán Gergellyt hogy Nemes Jánosnak egj kópenyegjét meg találván addig tagatta ... mig Nemes János(na)k cselédgji meg látták hogy dugotta [Récekeresztúr SzD; SLt AQ. 38 Marosán Miklós (40) zs vall.]. 1704: ma láttam meg, hogy a pej lovamón hályog vagon, a jobb szemén [WIN I, 102]. 1750: Adámot a Nagy Miklos Ur(am) Czigányát hitta hogy, mennyenek az erdőre harang futatni mert a Faluban nem mér futatni, mert sokan járnak s meg láttyák [Kál MT; Berz. 12. 92/61].

5. megismer vkit/vmit; a cunoaște; jn/etw. erkennen. 1657: midőn Kassáról ... az fejedelem Erdélyben indulá,

kévánkozván ... meglátom Lengyelországot is, az fejedelm igen örömet elbocsátást ígfre [KemÖn. 82]. 1662: Róma téged meglátalak, Életedben próbáltalak, Hiányosan találtalak, Hogy láttalak, ott hagytalak. Mert tebenned aki lakik, Az jó útról eltávozik [SKr 436]. 1710: A muszka cár Livóniában megyen, és a nagy erősséget, Riga városát sokáig ostromoltatván, végre megveszi. Ahol is egy igen felette szép ábrázatú svét asszonyt meglátván, annyira felgerjede szerelmiben, hogy mindjárt feleségül magának elvevé [CsH 452–3].

6. figyelemre méltat; a acorda atentie; beachten, jm/ einer Sache Beachtung schenken. 1761: mondatta néki Daraban Vonulné: Láddé a Deákne engem meg sem lát peng sok jót tettem én véle [Gyke K; Ks 4. V. 20].

7. viszontlát vkit/vmit; a revedea pe cineva/ceva; wiedersehen. 1659: Édes Bátyám uram, engedje Isten, hogy kegyelmedet láthassam az Kegyelmed mátkájával együtt

Tartsa meg Isten Kegyelmedet sokáig jó egészségben s engedje meg még meglátom Kegyelmedet [TML I, 410 Bornemisza Anna Teleki Mihályhoz]. 1669: Itt, édesem, ma mulatnom kell, rettenetes nagy vizek lévén és gonosz utak, nem siethetek ... ha lehet, az utak engedik, holnap-hoz egy hétre, édes lelkem, meglátlak, kit is engedjen az én Istenem [TML IV, 492 Teleki Mihály feleségéhez, Veér Judithhoz]. 1773: Az ágyban feküdvé találtam a szegény br. Inczédi urat. Örült nagyon, hogy meglátott s köszönte, hogy általmentem Páncélcsehre [RetE 307]. 1828 k.: Édes fálum határa Meglátlak valahára [Asz; EMKt Egyes versek gyűjt.]. 1846: az el tiltott legényt midőn vólt gazdája meg látta, tústent el utasította [Kv; ACLev. Kül. Perc. 51].

8. meglátogat; a vizita; besuchen. 1574: Molnar Kelemen azt vallia hogi mykor beteg hirtet hallotta volna hogy az Malomba fekwnnek, Indwl hozza meg latny [Kv; TJK III/3. 384]. 1583: Marthon Deak es Tauszner Lukach valliak, Menek Calmar Ianoszhoz hog meg lassuk betegsegebe(n) Hat ot vagion Semmy lacab, es kochkaban laczanak eg Massal [Kv; TJK IV/1. 169]. 1636: Halam azt hogy az Tórok Ianos szolgálja mondá, rovid ideon ki bal-lagh Károly fele, megh latyta az Attyafiai [Mv; MvLt 291. 71b]. 1659: Bizony dolog az, jó Fiam, hogy akarnám, ha tudnám, mikor leszen lakodalmad, mert énnékem Erdélyben is be kellene mennem, azt a nyavalyás leányomat meg kellene már egyszer látnom, mert a sem fattyam volt énnékem [TML I, 405 Teleki Jánosné fiához, Teleki Mihályhoz].

9. (a helyszínen) megsejmel/tekint; a inspecta/verifica (la fatā locului); (an Ort und Stelle) besichtigen/anschauen. 1558: Byro wram az thyzedeseknek Ees kapitá-noknak megh hagyak hogy el yaryak ees az Artalmas he-len való zeneth ... Nagy erews Bywnthethessal ky hordat-tasak az warosbol kywrtheketh kemeneket megh lassak [Kv; TanJk V/1. 48]. 1565: My ky wagywnk koz Byrak Kemen Matyas es Kabos Gaspar gereomonostoryak war-zay Jstwan wayda espan gaspar kalota zenkryaly Aggwk myndeneknek Twttara ... hogy monostoron ket nemzet-segy kozot esset wolt Nemy nemew habwrwsagy es ege-netlensegy egyk Barta nemzet masyk Benche nemzet, mellyek mynd az Kemen wraym Jobagy ... my eleotwnk Jowenek Jlyen egenessegre es Bekesegre, hogy az Benche Imre az mely serelmet tot Barta Balynton, Jamborok meg lassak es meg Intezek myt tezen mynd seb es egyeb were-segys azokat tellyessegel Jmre megy fyzesse [Gyerő-monostor K; KCs I. 49]. 1580: vgyan azon vraink lassak

megh Az pap molnalan valo vy gatnak fel veteset is [Kv; TanJk V/3. 224b]. 1590: Az minth pedig az A terehre keresne az el szantott feöldet Annak az az hatalma hogi ha az Jgaz latok az hatarat el jariak, es eówenek mondgiak az feöldnek valamj reszet, az mith rajta talal annak az terhe vigie el mert Jgszal kenalta hogy Rah mennyenek s megh lassak hatar tudo Emberekel [UszT]. 1592/1593: My azért az eo Nagha parancholattianak engedelmessek liven oda Zent Benedekre el menthewnk, es az peres zygetetis megh lattuk az tanukkal egietemben [Szentbenedek SzD; Ks 35. V. 12]. 1632: vszgiarto Jstua(n) engemet biro vra(m) p-csetiuel ki hiut uala hog' megh lassuk az feöldnek mi uo-lat, mi megh latok es megis merők az feöldet [Mv; MvLt 290. 99a]. 1677: A'mely Nemes ember Fiscalis Joszágban lakván, parlagbol szőlöt akar epiteni, elsőben talállya-meg a' Praefectust, vagy a' Fiscusnak azon helyben valo Ud-varbiráját, ki a' helyet meg-látván es meg-becsültetvén, ha a' Fiscus Jobbágyi nem akarják mivelni, annak utánna azon Nemes ember szabadossan birhassa [AC 221]. 1737: jöjjönek ki és lássák meg az helljet az vért ugy az hobeli tapodást, akit tettek [Fejér m.; Ks 67. 46. 21]. 1772: Ugi vagion meg láthatták, meg is látták az Oculator Vrakis, hogi nem a' fel nyomult viz, hanem régiség miatt romlott s pusztult állapotja okozta az also kerekék lassuságokat [Kük.; JHb LXVII/243].

Szk: szántás ~ni. 1572: Eo k. biro vra(m) es az Tha-naczbeli vrain Rendellyenek ket Embert az vrain keozzwly kyc ily Mennyenek az Santasok Megh latny mykor valaky ely hya, Az eo Mwnkayokert aggianak nekyk d 12 [Kv; TanJk V/3. 62a] * szemével ~. 1568: Mykor az harmadyk zanto feoldre vytték volna beneonket hogy zemewnkkel megh lassuk Jt Jmre deak protestala [Gáldtő AF/Gyf; JHb XXIX/28].

10. megfigyel; a observa/vedea; beobachten. 1568: Andras Katho ... fassa e(st) sres Anna ... ennekem azt monda hogy Vaczy peterhoz a kertbe Jar feyerwary durko hogy peng az var fokra mentwnk vala, en voltam oth sres anna, Bornemiza Margit es az szqch peter Inassa, hogy my azt meg lassuk, ha feyerwary durkova vagyon vatszy peter, my semit ne(m) lathatank [Kv; TJK III/1. 228]. 1570: Racz Agotha, Azt vallyia hogy egy zas Azzont Thart volt ez vallo hazanal, Az bezelly volt neky hogy Az zomzed Azzon engemet Zyd kwrvanak, De Jer Lasd megh chak Myth cheleskesnek wele Az harcherok Egyk ely hagyja Masik vonza eleh, Az Vrays Joly Thwta ez dolgat, De azert veleh Lakot [Kv; TJK III/2. 147]. 1620: (A követ) referálá, hogy az flandriaiak írtak neki ... hogy meglássa-jól s végére menjen, az török ha Ferdinandusnak faveál-é inkább, vagy Magyarországnak és Bethlen Gábornak [BTN² 397]. 1775: nem is kéne az embereknek hibáit, vétkes magaviseleseit felírom, de csak azért cselekszem, hogy a posteritas vessse egybe a mostani dolgokat az ezután következőkkel s lássa meg, ha jobbold-é valamit az bűnös emberi nemzet, vagy jobban is elvetemedett [RetE 354].

11. megtud; a afla; erfahren. 1573: Agota Tothazy Im-rehne Azt vallia hogi ... Kowach Benedek ... Mongia volt Bochassatok ely Meg latom en az kwrwa lelek My okaert taglotta leh az en gyermekemet [Kv; TJK III/3. 229]. 1589: Biro vram kwlte volt Boldisart Thordara hogi megh lassu ha erre iwe az Cardinal vagi Bethlembe [Kv; Szám. 4/X. 74]. 1589 k.: Az penzt kere magyarai Tamas Az Azzonytól hogi megh lassu menj [Szu; UszT]. 1595: mikor hallottúk

az zaith, ez vtan úgy Indulank oda, hogy megh lassúk mi-choda zaigas uagio(n) oda fele [i. h. 10/101]. 1704: ma hallottam azt is, hogy Olasz Mihályt azért arestálták volna meg hogy Bécsbe megírta volna: a generál mint égetteti és pusztíttatja az országot. És a leveleket felszakasztván, a szokás szerint, úgy látta volna meg és úgy haragudott meg reája [WIN I, 85]. 1847: Varga Katalin ... megszólította a bucsum-cserbui kisbírót, Plésa Juont ... és azt parancsolta néki, hogy töstént hozza elé a quietantiákat és azokat, akik a pénzt az emberektől felszedték, hogy lássa meg, mennyi pénz gyűlt és abból mennyi költ el [VKp 228].

12. utánajár/néz; a se informa despre ceva; einer Sache nachgehen. 1571: vallamel attymffya keosit (!) mondgyja hozzaya ... kyt Jamborok megh lassanak [Szentimre MT; LLt 87/3]. 1574: Borbara Kadar Antalne Azt vallia hogi ... Mond az zomzedia Azzony hogi am egi Margit New Azzon lakyk zomzedsagunkba ... Arpat arwl gianakodom Benne hogi Ne(m) Igaz Marhaia Menny el lasd Meg [Kv; TJK III/3. 362]. 1595: Az zegenj legyenek halala vtan minth egy hettel megyünk vala teób vraym(m)al, kereknek hogy men(n)enk be latnok megh az fat mikeppen teórett ki es michoda modo(n) lett az halal [UszT 10/58]. 1644: hiua el engem oculata reuisionak okaert Diosi hatamak Tiborcz felel ualo fordulojara ... Bornemiza Lazlo Vram heótós gonduiselo biraja Nagi petriben ... lako Benedek Janos hogi uigire mennenk es megh latnok ki foglalt uolna el ... Vram szanto földleiben [Diós K; JHbK XVIII/29]. 1700: Csolnokosi Bálint Uramtol eő keglmitől regvirálatván kért bennünket, hogj el menván, ezen helynek^a Lakosit meg Circalnok és visgálnok és meg látnok, kik volnánek olyan gonosz tévő emberek kik, sem az ls(ie)n, sem ez haza Törvenyivel ... nem akarván gondolni minden gonosz dolgott el követnének [Szer. — ^aCsolnokos H]. 1716: egy papnak el loptak volt egy lovat s az varmegye szekin az procatör aszt felelte mint hogy az pap nyomot nem adot az falu eleiben s ra sem esküt az nyomra lassak meg hogy ha kereskedhetike rajtok vagy nem [Szamosfva K; Ks 95]. 1723/1761: Igen is hozzá fér az exceptio ezen Causához, mert ha az A eő kgyime az en Praedecessoromat in Jus atrahálta, kiis ki halván az Causából ezt ream Condescendáltatta, meg kell hát nekem látnam, ha mind a Certifica(t)io, mind a Condensensio l(e)g(iti)mo modo lótt è [Ne; DobLev. II/329. 13a].

13. átvizsgál; a examina; durchprüfen | ellenőriz; a controla/verifica; kontrollieren, überprüfen. 1561: Hog' az q cehekbe ket few Ceh mester leg'en eggik zaz es az masik mag'ar legen Ezek mynden holnapban mynden mester miet meg' lassak es igazan meg' proballyak, hogy senki semminemw miet tizeneg' lottosnal alab ualo ewzstbol ne merezellyen mielnf [Kv; ÓCART.]. 1571: Ezwtan penigh megis Akaryak latni eo k. az Regestumokat ky mynt zedy fely az eo fertialiaba az adot [Kv; TanJk V/3. 34b]. 1575: Vagion panazolkodas Az Malombely es Syteo hazbely vmalasok feleol. Azert kery eo k. Biro vramat hogi hozassa be Az Malombely Merchetet lass meg [Kv; TanJk V/3. 114a]. 1595: Lato mestert valaztottak^a ... Kiknek tiztek chak ez Articulusoknak meg tartasara valo vigiazas, belieghzes, Es vigiazas arrais hogy az zekekben Az husnak mjnemeoseget megh lassak hogy io hus legie(n) [Kv; i. h. I/1. 260. — ^aKöv. a fels.]. 1601: Kapa Ferencz ... vallia Menenk Deesre ott az birotol chyak kewanak hogy megh lassak az Araniatt michyodas arany kit megys latanak de semmith el nem veottenek benne [Kv; TJK

VI/1. 534]. 1727: Ha valaki más kalandosba akarna allani ... ne legyen Sabadságában (!) Kalandosát el hagyni ... Sabadságában legyen az Atyanak hogy a' négy Kalandos beli Atyak az ő kigyelmek mellet levő őregekkel együtt tövényesen (!) lasák meg vané igaz mentese a ki allasra avagy nem ? [Zilah; Borb. II]. 1807: mind a két fél Levelelt meg látván a' Divisor(ium) Forum tegyen ítéletet benne és kinek kinek maga ratáját szakaszsa ki [Aranyosrákos TA; i. h.].

14. (beteget) megvizsgál; a consulta/examina (un bolnav); (Kranken) untersuchen. 1568: Laurentius Barbel fass(us) e(st), Engem fodor Jstuan biro vram, kwldqth az barbel Marto(n) hazához, hogy megh lassam, ha meg zeget az leannak a laba, en megis lattá(m), de en bizon ne(m) tudo(m) kj zekthe meg [Kv; TJK III/1. 203]. 1570: Peter Benedek ... ezt vallyá, hogy Borbely Marthon Byro vra(m) Akaratthyabol hytta volt ewtet hazához Byzon-sagwl Thymar Janossal egetembe hogy megh Lassak labat Kowach Kalaranak ha Twros volt vagy megh Menywl De eok egyebet Nem lattak Rayta hane(m) hogy kethew zegweh volt [Kv; TJK III/2. 55]. 1640: Az mikor ez az Báthori Anna itt lakik az Nagy Szabó Ferenc uram házában, tudom, hogy beteg vala, s hittak oda engemet is, hogy meglássam — s láttam, hogy ugyan elszakad tőle, s mon-dottam, hogy „bizony, édes Anna asszony, terajtat az boldogasszony árja vagyon” [Mv; MvLt 291. 233–51 átirásban!]. 1664: Menyem asszony betegségén bizony igen búsulok ... Az doctor felől is frsz, hogy elküldjem Polikot hozzája ... ha ... annyira való egészsége volna, hogy bejöhetne küldenéd be, hadd látná meg [TML III, 176 Teleki Jánosné fiához, Teleki Mihályhoz].

15. át/belát; a recunoaste/pricepe; durchschauen, einsehen. 1635: De az Warga Czeh igassagat eo felgek declaraluan es ertesere aduan; es eo Felgeis nyiluan walo igassagokat megh latuan, azt az Annuntiant nem czia Cassalta eo Felge, hanem az mellett igen serio megh parancziolta, hogy az egy incorporalt uniojokban megh tartassanak [Kv; Céhir. I. 15]. 1662: Azért meg kellene látniok, illyen nagy kegyelmes urak kegyelmességéért hálaadatlannak ne kezdenének találatni [SKr 399]. 1733: én eleve még látván hogy ez uttal Szűksegem a' Procuratorra ném lesz, semmit ki nem találtam [Kv; Ks 99 Ferenczi András lev.]. 1788: ha Felséges Urunk Kégyes szemeivel a Földnek Suhadása miat ezerekben valo károsodássomatt meg látná, Mint Kegyes Monárcha Segitene enyi sok Károsodás-som között is [TKI br. Dioszegi Sigmond lev.].

16. megért/felfog; a intelege/pricepe; auffassen. 1567: zerelmes zomzed wraym, Enneke(m) Egy Jobbagiomal perel az apya kere(m) k:keth Minth zerelmes zomzed wraymath hogy thy k: Jol megh lassá, Merth Ez okkal tartia megh az apya az En Jobagio(m)nak Marhayath, hogy En walamy holth Ember Marhayabol Elegitötte(m) megh Enneke(m) vgy techik hogy Nem tarhattia megh az warga gaspar reze Marhath Ez okkal, merth En az Lwkaczy Marhayawal zabad wolta(m), hogy kinek agyam, Es wgy attam Minth Jo akaratombol, Ezth thy k: En töllem Erchye Ezkepen lenny [Kv; BeszLT 28 Bamfy pal losonchy lev.]. 1589 k.: akkor vgy vagyon azert az hogy mikor en meg latam ezt hogy ... nem akar egyebet benne tennj hanem az penzt el akarja vinni enis hiuatek egy Embert oda hogy lassá mith akar chielekednj az I [Szu; UszT]. 1664: Több leveli is Cob uramnak akadtott kézhez, kit beküldtem urunknak. Abbúl meglátja Kegyelmed, mint

hitegetné ez itt való német presidiomat Cob uram, gratiát ígérvén nekik [TML III, 134 Boldvai Márton Teleki Mihályhoz]. 1769: mely jo reménységemnek minemű örvendes előljáró postáit vettem, méltoztatik Excellentiádis a' Mlgos Nagy Urnak ő Exclcljának irott Levelemből meg látni [Sáromberke MT; TSB 18 gr. Teleki Sámuel leendő anyósához].

17. átv felismer; a recunoaste; erkennen. 1894: A szenvedélyegypárször nyilatkozott meg, mikor a sorsod fellett kétségbeestél ... s amikor szerelmes voltál Rózába. Aztán medítáltál, s istenes históriákat írtál, amikben a Jézus mindig meglátta az erkölcsös tetteket, s azokat megjutalmazta, vagy erkölcstelen tetteket, s azokat megveszszözte [PLev. 170 Petelei István Jakab Ödönhöz].

18. tapasztal vmit, (tapasztalat alapján) meggyőződik vmiről; a se convinge de ceva; erfahren. 1551: kyrem Tw ke mynt vraitam Es Jo zomyzdimat, hogy Tw ke zerezzen egi hazad (!) az En Emberemnek ... Es Tw (így!) ligen segítséggel Neky az myben zwksig lyzen, vyzontag Meg Lattyá Tw ke. az mybe(n) ... zwksig lizen myndenben Tw ke: akarok Lenny (így!) [Marosludas TA; BesztLt 70 Gr. Apaffy de apanagfalwa^a Vinc. Zwcy beszt-i bíróhoz. — ^aSzD]. 1567: Sophia Vxor Antony Nagy ... fassa est ... dicta Anna Jacobi Erős sic fuisse loquenta Hadd el cha (!) ne Sapodolod illyen erossen byzony meg latod hogy ha Annal az Magiarorzagi azonnal lézen az the marhad El nem weez ha ne(m) meg lezen [Kv; Tjk III/1. 120]. 1578: Monda erre az Anyya Frusinazzonnak, Jo fiam Ne haborgas engem most, hagy Beket ennekem Eltemeig, Megh latod hogy holtom vtan wgy hagiok mindent hogy Emberre lehettek wtanna [Torda/Boldoc TA; Thor. V/14]. 1644: monda Nagy Demeter Enneke(m) ... megh latod Jo Vrad leszek [Mv; MvLt 291. 423a]. 1710 k.: A fejedelem, koma, terolad igen kegyelmes, nagy jót végzett, megládd a jövő gyűlésen [BÖn. 717]. 1777: a' nyáron udvari Bíronak tétettérvén Flora Kosztán, mondtam: No már szomszéd meg látod mi az udvari élet [Sajóudvarhely SzD; KS. Anna Székelly quondam Martini Lombárt rel. vid. (40) jb vall.].

19. fenyegetésben, rendsz. 2. szem-ben; in amenințări, de obicei la pers. a 2-a; in Drohung gewöhnlich in der 2. Ps.: majd megtudja/tapasztalja, bórén érzi (hogy a kilátásba helyezett fenyegetés bekövetkezik); va vadea (că amenințarea se va implini); einer wird schon sehen/erfahren (daß die in Aussicht gestellte Drohung erfolgen wird). 1568: Mate deak Iacab ... fass(us) e(st), hogy eo ezt hallotta feyerwary Jmretol hogy am fel akazthatom vala, Praiko Mihalt, de had iarion chiak a bestie kurua, a szyw vago bizon meg latia a bestie kuruafy hogy a mely kamoka szoknyat a felesége a farauál lelt, bizon ra kolty az perre [Kv; Tjk III/1. 238]. 1572: Lauren(tius) Barat, Fabianus varga Vereos Myhal et Petrus Varga famuli Ciuiant(a)l(is) ... fassi sunt, hogy nemel Nap mykor Gaspart az kalykaba (!) vinnek, hogy Mennek volt vele, Mond hogy Megh latiatok ti Koloswariak ha Isten megh Zabadiat hogy Megh Banniatok Thy ezt [Kv; Tjk III/3. 45]. 1584: Volman Mihaly vallia, Ez Lakatosne egkor vgy feniegete megh Megh lad vgmond hogy olliát chelekeze(m) hogy coreokke megh emlekezel rolla [Kv; Tjk IV/1. 261]. 1598: Benedekffy Christoph ... nagy ruth zitikokkal mo(n)du(n), megh latod este (!) lelek anny maga(m)mal leouek hogy zentyl hazadba is megh eöllek [UszT 13/103]. 1632: Hallotta(m) ezt Meszaros Imrehne szajabol hogy mondotta,

hogy megh lattia ezt hamar Istuan hogy veres tajtekkal turatom ki ezt uele az kit most fizetek, mert ezt büntelen fizetteti velünk | Keörtvelifai Istua(n) igen mondja hogy megh lad te matias hogy megh banod [Mv; MvLt 290. 74b, 85b]. 1644: Czifra eszezek bizony megh lattjatok hogy mind Vratoknak Azzoniotoknak ezt az botot az hatahoz mereom wtni [Mv; i. h. 291. 433a]. 1744: Aztis hallottam ... mikor a Connumeratio el bomlot, hogy azt mondotta Király biro Vram a Köpeczi Bironak Balás Andrásnak; Meg ládd hogy a vasat á lábakra üttetem, hogy így Cselekedtetek [Bölön Hsz; INyR Domokos Andrásné Farkas Kata (50) vall.]. — L. még ETA I, 59; MetTr 419.

20. megfontol/gondol; a se gindi, a cumpăni/chibzui; überlegen/bedenken | ügyel, vigyáz; a avea grijă; aufsehen/passen. 1560: Meg lasd Mykoron cemmentelny akarz, hogy ahoz valo signu(m)ban kezgyed Mwuedeth Tudny Illik, az kosban, orozlanban, sagitariusban [Nsz; MKSz 1896. 351]. 1573: Catalin Azzon Igarto Istwanne, Azt vallia, hogy ... mykor Megh hallota volna hogy testamentumot tenne Kerestury Megen oda, Mond neký lo peter vram ... lasd lol megh ha az lsten ky vezen Ez Nyawaliaba Lelkedet megh Ne Banchad ... Mond vgy Megh ... az Mynt volt az dologh [Kv; Tjk III/3. 64–5]. 1594: Kerik varosul Byro vramat hogy kiraly Byro Vrammal egie (te)mbe promouealliak Naponkent az vy ezteendo Ajandekanak megh zerzeset Es minthogy vy vrak vadnak, iol megh lassak eo kegmek kinek kel Adni, s kinek Ne Ne zoktatnanak sokat Ayandekozasra [Kv; TanJk I/1. 247]. 1629: mennek el velle latnuk megh, ne hogy valamj gyalatban kerüljenek (!) az nemzetsegh [Kv; Tjk VII/3. 111]. 1644: Az edes feleségemet attol ne(m) tilto(m) hogy feryhez ne menyen cziaik hogy megh lassa iol kihez menyen hitin valo jambor emberseges emberhez [Kv; JHb III/6]. 1683: meg lássák penig a' Tisztek hozzánk tartozó igaz köteleességek alatt, hogj semmi némű respectusra Szombati szolgálás(na)k színe alatt magát senkys ne absentállya, mert ... magok se(m) gondolnák meg mi követi az ollanokat [UszLt IX. 76. 19 fej.]. 1723: még lásd mit csinálás Mária özvégy Aszszony vagy, még névelik a hasadot, s az után mit csinálsz [Szásznyfres SzD; Ks 27/XVI]. 1750: Apám Vramnak az uj Esztendőben egj Hattzeg vidéki Dámát kívánok tudom is hogy vásik a Foga réa de meg lássa hogj meg ne njuzzák a Lovát mint az enjimet [Folt H; BK. Bethlen Gergely lev.].

21. dönt (vmilyen ügyben); a decide (intr-o problemă); (in einer Sache) entscheiden. 1570: Az Gabriel deak kewansaga feleol eo K. Azt Mongyak hogy Byro vramra es az Thanaczra hattak hogy megh lassak ha Illendeo azt oda adny myt kewan az wagy Nem [Kv; TanJk V/3. 10a]. 1580: Miert hogy Az valasztot Espanok kewannak hogy Moddal vegyek az falwkat kezekhez wegeztek eo kegmek hogy Az Zam weweo uraim wygyek be Az tyztbe ... Az tanachybely vram keozwl ketteot aggio(n) melleiek Biro vram, kik be lktassak Az tyztbe, es Lassak megh myt veznek kezekheoz az Espanok Mit ne(m) [Kv; i. h. 215b]. 1583/XVII. sz. eleje: vegeztek, hogy valamellink az masikat szidalommal es tizteletlen szoual illeti, a' meniszer czielekezi, annyzor bntessek ... egy forintal; Es ha az gyalazathoz kepest, fellieb ualo bntettest erdemel az Ceh lassa meg es ott igazodjiek el [Kv; MészCLev.]. 1670: Az kiknek abban a vármegyében van jószágok, kérdés kívül meg kell engedni marhájoknak behajtását ... Forgács Istvánné és Miklósné asszonyoméknak tisztességes szál-

lást adasson Ha kik peng benn lesznek, a kiknek honnét levelet visznek vagy ki, vagy be az váról, Kegyelmed meglássa, de a szükségnek idejéig nem kell őket, ha lehet, a várban bocsátani [TML V, 251–2 Teleki Mihály Katona Mihályhoz].

22. (az alany számára) eldől, megválnak (mi következik); vom vedea (ce va urma); sich entscheiden. 1586: Chizar Andras vallia, Mikoron Igyarto Georgy Rengeó Annawal perlene egykor Igyarto Georgy így zola ennekem, Koma Vram kerlek hogy eskewgg'el vgy es valliad azt Amyt en Mondok de en azt felelem hogy megh látom myre kerdenek, es Arra tudok felelni [Kv; TjK IV/1. 587]. 1618: meglátom, mit ad az Úristen [BTN² 121]. 1619: igen nagy sinceritást mutatnak még eddig hezzánk, animálnak valóban az Jenő dolga felől, kinek ezután micsoda leszen eventusa, azt is meglássuk [BTN² 190]. 1692: Az Eccclanak úgy tettett hogy a' mikeppen inteztettek a' Rovatolok, az alsó Füleiek fizessenek őt rovatalul, a' felső Füleiek hatrul, az Aszszonyfalviak hétrül, ebben az esztendőbenn, jövőndőre meg látjuk az idő mit hoz magával [Kv; SRE 5]. 1764: Némelyek azt mondják, hogy bőv esztendő leszen, meglássuk, ha Isten azt adja érnünk [RettE 159]. 1788: Én egy új dolgot próbáltam: a lentse és borso helyét újra fel szántattam s bé vetettem meg látom mi lesz belőle [Bencenc H; BK Bara Ferenc lev.]. 1806: meg látjuk, mellyik Plánus sül el, edgyik tsak meg leszen [Ks 94 Thuroczy Károly lev.].

23. a körülményektől teszi függővé (döntését); a decide (in functie de împrejurări); (seine/ihre Entscheidung) von den Umständen abhängig machen. 1588: Az Zamosson mely gatlat chinaltanak, holnap vtan Aztis eo kgmek varosul megh Akariak oculalnj, mely feleol mit chelekgyenek megh lattiak [Kv; TanJk I/1. 66]. 1599: Vasarhely Zabo Menihart vallya en azt mondam hogy így chelekedgyeo(n)k azok^a mindeneket ... inquirialianak es circalljanak, es annotalyanak, hogy mind labos marhaimnak s mind egyebeknek lassam quantitassat, s annak vtna megh latom mith kellessek chelekednem [Kv; TjK V/1. 274–5. — ^aMagbízott nemesemberek]. 1600: En Janos Gerebne azzoniom zolgaloia voltam, tudom hogy ... Zaz Matthias illen walazt teott, hogy megh lattia mit kell chelekedni [UszT 15/52 Kowach Mihalyne Katalin, Betle(n)falui vall.]. 1621: Biro vram az Jdes vrainba(n) szamoson giwtessen be, es eo keglmek elejekben adua(n), mit kellessek czielekednj eo kgmek megh lattiak [Kv; TanJk II/1. 236]. 1666: én is ott leszek az gyűlésen, meglássuk, tovább mit kell cselekedni [TML III, 561 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz].

24. felmér, megbecsül; a evalua; abschätzen. 1569: Azert .k.tek holnap esture kylgien egy embereteket Zent Jwanra^a enis embertt erezték vele, Jaryak megh az falukat az mely falúkba az en vram Zolgyak voltak, lassak megh hytt zerynt köztek az Nagy kartt, akcert .k.tek eghez zazsaghwf fel indult [Nagysajó BN; BesztLt 8 Horwatt Lúkach Nagy Sayoj tyzt tarto Domby Gergel beszt-i bírőhoz. — ^aSajósziván BN]. 1585: Hagio Andras fedet volt megh zalmual Seowent Zep Miklosne feleol, hullot volt által Az zalmaba(n), az Zep Miklosne kertibe ... bekesegnek okayert Zep Miklosne minket be hiúa ... hogy megh lassuk ha teotte kárt vagy Nem a' palántba(n) ... Hagione, Az Seowenre Ieowe, es monda Lassatok megh, lassatok megh, Megh fizetem Enis, ha penzemmel Nem ęrem beochwltetek [Kv; TjK IV/1. 499]. 1604: az lowat is zeretne

az adossagba elis wezy, ha minel többet Erme latnak meg Jamborok [UszT 18/125 Palfi Janos fia Janos kezczeti vall.]. 1724: meg akarván tartoztatni őket a' biro mig a' kárt rend szerint a' vagy böcsü szerint meg lattyák ... tolvajt kiáltott a' biro [Szentiván SzD; Ks 32. XXXII]. 1749: Minket alab suscribando szemejeket elhiva Uzoni Kis Pal Laszlo vram ... hogy ... latnok meg az eo Kglme fúbeli kárát [Kökös Hsz; Kp I. 175]. 1782: Ha kiknek a gabonájában kára esik ... az falusi bírót két becsületes hites emberrel vigye ki ... kik is a kárt meglátván ... vékaszámmra megbecsülván a kárt, fizessék meg a határpásztorok [Oroszfalu Hsz; RSzF 151].

25. ítélezik, törvény szerint dönt (vmiben); a decide conform legii (intr-o chestiune); urteilen, (in einer Sache) nach dem Gesetz entscheiden. 1557: Im bocyatam egy emboromert Illes barlat kegelmethez borgon vagion valamy iobagwnk kit Kegelmetek azt mongya hogy kegelmeteke mj penygh azt mongwk hogy myenk azert Kegelmetek bocyassa oda emboret lassuk megh Teorwen zerint ha Kegelmeteket illete y^a vagi minket lassak megh azok kyk thwgiak wgan ot borgon lako Regi polgarok es ven emborok [Apanagyfalu SzD; BesztLt 16 Blasius Miko és Franciscus Appaffi Gr. Timár beszt-i bírőhoz. — ^aOl.v.: illeté-i ?]. 1571: Egyynyhanj lewelemel találta(m) vala megh kdet az kypjro dolgabwl hogj ... ne(m) akar zamot vele(m) vetnj ... Jm Egi Emberemet kwde(m) be kmed legyen segettsigel neky hogj ha zamot ne(m) akama vetnj fognais Megh vagj hogj legen toruin benne ktek Elot lasak ottan törvin zerint Megh az w zegotczziighez kypest hogj myuel tartozik Ennek(em) [Buza SzD; i. h. 3499 Gyarmatj Balasy Margit a beszt-i bírőhoz]. 1579: Az myt az my lobbagiimk (!) chyelekették be hozzak es libe(n) biro vram teorweny zere(n)t lassu megh, es ha mit erdemel teorweny zere(n)t vgy bwntesse megh hogy masnak es pelda legie(n) [Kv; TanJk V/3. 197a]. 1588: az eokeorth ... mind oth tarta az Jakczy boldisame aszsonyom biraia zinte beoth keozepbe Jeowe aztan az eokeore teorwent kivana hogy teorweny legyen benne fogot Ember eleoth vgy vegezenk hogy eois hat Embert fogion Erdelybeol Enis hatoth ismet Zilagybol azok lassak meg mikor az teorweny teweok le vlték volna kezeonket mind ket feleol Zaz forint keotel alat be attwk hogj az mi teorwent talanak megh allywk [Zsákfva Sz; Wlt Luc. Barlas jb vall.]. 1593: lassu megh arrol kegtek zekj ha ennekem arrol addik kel felelne(m) migh ezeknek törwenek el wallik, en azth mondom hogy addik ne(m) tartozom felelny, migh ezeknek nem zakad vighe [UszT]. 1612/1723: nem tartozunk egy megyét tartani vélek, lassu megh a' Törvény [HbEk]. 1647: Az actor dñtinalhattiae neme, ast az torueni megh Lattia ez utan [Kv; TjK VIII/4. 245].

26. Isten ~ja a. Isten számon tartja; Dumnezeu mi-e mator; Gott möge es in Evidenz halten. 1653: Ebben az esztendőben mivel ő nagyságától igen búcsúztam, úgy vagyon hogy kibocsátta a tisztból haragjában, a mit gyermekségtől fogva kerestem vala, oda kelle fizetni ... Summa szerént két ezer ötszáz forintot tett volna az én károm ... Ám lássa meg az Isten ebben az én ügyemet, engem Isten eltart az én kicsiny állapotom szerént míg élek [ETA I, 149 NSz]. 1662: Meglátá mindazáltal Isten az égből ily nagy háborúban is és megszáná a ... kereszttyéniséget, és a tűzzel-lánggal gerjedező tört hüvelyébe fordítá [SKr 104]. — b. Isten ítélezik; Dumnezeu să-l judece; Gott möge es beurteilen. 1664: Én, Uram, úgy

értem, hogy engemet okoznak, hogy Sekeli Hid várát miért nem adtam meg romai császárrá számára, mivel urunk parancsolt, az tanácsurak felőle. Lássam meg azt az Isten, ha én vagyok oka, és tegyen itéletet az én ártatlanságomról abban [TML III, 293 Boldai Márton Teleki Mihályhoz]. 1678: Rettenetes dolgokat hallok most is ... ő kegyelmek felől, melyeket én ugyan örömet is nem hiszek, lássa meg Isten ő felsége és az sok hazugságának adja végét [TML VIII, 80 Bethlen Miklós ua-hoz].

meglátandó meggondolandó/fontolandó; este de chib-zuit; zu bedenken. 1662: Kinek az ő idejében audientiája lévén, mint követ méltóságosan felvitetvén, hát csak köszöntés, hímes pompás beszéd látogatásnak színe és a városban való németekhez bekövetkezéséből igyekezet minden dolga. Mellyben a fejedelem, hogy mit kellene abban cselekednie, meglátandók volnának, arra halasztván, egyenlő akarattal megengedtetett vala neki, hogy a kapuig elmehetne, és a commendánttal ott beszédjét, dolgát végezvén, azonnal jőne vissza, a városba be ne menne [SKr 673].

meglátás 1. megpillantás; zárre; Anblick. 1677: Kérem Kegyelmedet, az írásban legyen moderátusabb. Ezen mostan nekem írt levelében is alkalmas stíkek vannak a mi kegyelmes urunk ő nagysága ellen; ki tudja, olyannak tanál ily formában ím, megmutatják ő nagyságának; ennek pedig meglátásául Kegyelmed ne tartson, mert ezt bizony ő nagysága nem látja [TML VII, 493 Teleki Mihály Vesselényi Pálhoz].

2. megnézés/szemlélés; inspectare, verificare; Besichtigung/schau. 1616: Ismét úgy tetszik^a ... hogy Szabó Márton beküldjük Brassóban az taracznak meglátására, hogy ha készül? [Mv; EM XVIII, 40. — ^aA szabó céhnek]. 1657: Az táborba érkezésünknek második napján offerálák Rákóczi Zsigmondnak, hogy az vár obsidiójának, sáncoknak, lövészszámoknak meglátására menne [KemÖn. 278]. 1710: Visszajövő útjokban^a Budára bemegegyen a fejedelem, annak a régi híres, dicsőséges magyar királyok residentiájának meglátására [CsH 55. — ^a1663-ban az Érsekújvár ostromáról visszatérő erdélyi sereg].

3. leánynező; intia vizitā fācutā viitoarei logodnice, vedere; Brautschau. 1629: Czeffej Uram az hugomnak meglátásra seot ugyan keretesere indult volt [KCs IV/116 Kemény János lev.]. 1657: Minthogy ... mostohaatyját s ... édesatyját ... tudtam valláson lévőknek lenni, nem is gondoltam ... hogy anyja pápista volna, s abban is nevelte eljeddendő feleségemet eltökéltem vala magamban, hogyha az látást már nem változtathatom is ... de halasszam az megkötelezést édesanyámrá de mivel Istentől úgy volt rendelve, az meglátás után meg kelle lenni az gyűrváltásnak is [KemÖn. 151].

4. (helyszínen való) megszemlélés/tekintés; inspectie (la fața locului); Besichtigung (an Ort und Stelle). 1570: Az fthaknak Megh latasara ... valasztottak eo k. Negy zemelt [Kv; TanJk V/3. 21a]. 1573: Zabo Marton eskwt polgar Azt vallia hogi az megh holt espotal Mesterrel egetembe Byro vram Bochatta volt Kakas Andras keresere Az peres helnek megh latasara [Kv; TjK III/3. 188]. 1592: Az orzagh vit sok helyeken saros ... Az vice kiraly birakot Az zek vta Adgia megh latasara [UszT]. 1597: Az Mayorok keozet walo megh bomlot foliamnak megh latassara valasztottak eo kegme^a ... kik ... oda az foliam zinire menwe(n)

megh latogassak es wgi vegezzenek feleolle amint ew kegme^a legh iobnak s alkalmasoknak itilik [Kv; TanJk I/1. 296. — ^aKöv. a nevek fels.]. 1625: fel köthetj Biro Georgj az Gatat ista Conditione hogj ... az uiz az Gat miat nyluan valo kart ne tegie(n). Ha pedig az ar uiz kwnneb vetne hogj sem mint ekkeddiglen ... uigienek kett eskwt embert annak megh latasara [UszT 176]. 1651: teorueniel prosequa(n) az felliel megh irt falubelj embereket, az megh irt heljnek megh latasara, es annak teorueny zarent ualo el igazittasara [Csicsó Cs; BálLt 41]. 1693: minket ki vún az ő szolajenek meg lattasara [M.péterlaka MT; JHb X/2]. 1777: az egész Magurai^a Erdők és Erdős helyek meglátása, és ki táblázása végett exmittáltatván, ki jöttünk [Ks 89. — ^aTA].

5. megvizsgálás; examinare; Prüfung. 1582: Megh er-tettek eo kegelmek Biro vram panazolkodasat az viz folias-sanak Niawaliaiarol ... Valasztottak keozzwleok Niolcz zemelt az viz foliassanak es Niawalianak (!) megh latasara es Circalasara^a ... Az viznek Niawaliaya feleol valamith ez valasztot zemeliek oculalnak es vegeznek ... Biro vram eo kegelmeg wgiekeznek exequalni [Kv; TanJk V/3. 267a. — ^aKöv. a fels.]. 1666: igen kezdett ő nagysága beteges-kedni, száradni is, melyet mi ő nagyságán phtisisnek lenni itélünk, melyre nézve, ha Nagyságtok annyi gratiáját mutathatná, maga Nagyságtok lőcsei doctorát ő nagysága meglátására, s ha kívántatnék, orvoslására is beküldené, cselekednék Nagyságtok igen nagy kedves dolgot [TML III, 585 Teleki Mihály Széchy Máriához].

6. vizsgálat, vizsgálódás; verificare; Untersuchung. 1837: Itten megestvélyedtünk, tovább nem vihetük a megvizsgálásunkot. A további meglátásunk halasztatott a jövő tavaszra [Jenőfva Cs; RSzF 120].

7. ellenőrzés; control; Kontrolle, Überprüfung. 1621: Az zep keöver Tehen husnak fontiat es egy fertalliat, Egi penze(n) adgiak akar melj hizlalt Legjenis ... az Cehben az ket Iffiab Ceh mester hwttel legien keöteles, ennek megh latasara [Kv; TanJk II/1. 136].

8. felderítés, kipuhatolás; observare, cercetare; Aufdeckung, Erhellung/kundung. 1595: 7 July Horvat Janosnak adatot Biro vram es Kiraly Biro vram f 3 d — ez okon hogi Ziner Varalliara ment, Terebesre Zakmarra es Tasnadra az kozakok meglatasert, Jart heted Napig oda [Kv; Szám. 6/XVI. 133]. 1662: Az mieink pedig, hogy még szintén a hír bizonyos nem lévén, a fejedelem annak meglátására csatát bocsátott volna, a táborhelyről ki nem vitettek [SKr 257]. 1672: Én is vármám Makait onnan kívül, kit táborok meglátására küldtem [TML VI, 359 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz]. 1805: a Certificáltatonak azon Transmissio ki, és elő adatásról valo tartozkodása ... arra mutat, hogy valami olyan fekszik azon Transmissio titkálódásában, melynek meg vizsgálása, és látása maleversatiot fogna fel fedezni [Mv; DobLev. IV/893. 2a tábl.].

9. megfontolás; chibzusek; Überlegung. 1581: Biro vram(m) Az keomyweseket Mind be hywassas es Azokkal egygyt lassak es Intezzek el mind hozzat zelyt Az epitmennek Ahoz kepest eo kegme^a Az Summa felől itileket tehetnek ... Az megh latas vitan eo kegme^a egy alkalmas nappo(n) gywchie be Az varost, Mind koltseg felől mind egieb dolgok felől vegeznek böwebbe(n) [Kv; TanJk V/3. 235a].

10. felmérés, megbecsülés; evaluare; Ermessung, Abschätzung. 1569: Erthwin hogj ty .k. panazolkodot volna ew felsegenek hogj Az en zolgaim Az .k. falwin zellel

Jamanak es Mindent pinz nekwl vennenek el, ky ha Jgy vagon Nem En akaratombul celekettek Azert Jm Az kaarnak meg latasara Emberemet bocyattam, ty k. is Agygyatok Egy Embereteket Menyenek ky es lassak meg En Mindent Meg Elegittetek [Vh; BesztLt 5 Christophorus Hagimas de Berego Gr. Dawm beszt-i bíróhoz]. 1570: Az Erdeoknek es Benne valo karnak megh Latasat hattak eo .kegek az honak ely Menethy vtan [Kv; TanJk V/3. 3b]. 1683: küldven es kenyszeritven minket ... az ő ngok Radnothi majorsagh szőlőjekk(en) lött károk(na)k megh Latására es boczültetésére [Radnót KK; UtI].

11. megféléls; judecare, apreciere; Beurteilung. 1575: Menty magat nalwnk Chakany Balas, hogy ... azok az wallasok mind bozzwbol walok wolnanak. Azert ennek meg latasat byztwk reak hagywan hogy az byzonsagokat wed ele, es mywel menty magat Chakany balas, erth meg. Meny wegere annakha ha bozzwbol wallottake rea es ha meltoe mentsege vagy nem [BáthoryErdLev. I, 372 fej.]. 1610: Swkeő es farczjad egy mas akaratthiabul Tamazottak az Ciralasnak rendjen az tizt meg latasara Nemw (?) vt dolgath [UszT 50].

12. bírói/bírósi tárgyalás/megtárgyalás/ellátás; dezbatere judecătorească; richterliche/gerichtliche Verhandlung/Beratung/Betreuung. 1568: My koron my Wytezleo Bamffy Pal wram es Bamffy Menyhart keressere Rogatio wassarnapon feyerwarath az Ew dolgoknak megh latasara, egybe gywltunk volna, Wethenek my Eleonkbe Articulusokba egy nehany rendbeli dolgokat, melly dolgok feleol, Ew kewztewk egyeneltenszeg wolt volna [Gyf; JHbK XII. 8]. 1606: Vagion illjen dolgunk mw nekünk Tarchafaluj Palfi Istua(n)nak es Palfy Ferenchnek az Zek megh latasara, mjert hogy jm(m)ar el oztoztunk, Az oztozaskor megh keuanom hagi mfiert en Palfi Istuan tizen negi eztendőtwl fogja hazas ember uoltam, Palfi ferench eóchem pedigh neótelen legenj uolt, felesegemejs ki oszuk abbul az rez eóreksigból ualo reszet, az melljet nallam leteben penzen uottunk [UszT 20/183]. 1621: mellj gjumölcz keret elis njert Uolt törvenj szert Mellj Causat Beke Martha nem acceptalvan appellalt az Szeke terminusra nyilvabb(an) valo megh latas(na)k okaert [Asz; Borb. I]. 1654: Vajda Jstvani Azonjom én nekem ki atta volt az Arendat ... Annak utanna Fu Biro Szakacs Janos Uram keziben Atom varmege megh latasaigj [RLt O. 5 Joh. Kavasi (60) decimator vall.].

Szk: ~ra apellál. 1606: Balint kouacz ne(m) tetuen (!) az teórueny tó kegtek elejben vjoban valo megy latasara apellala, azert en kegteknek fide mediante megy irtam [UszT 20/271] * apelláció ~a. 1580: Az my az hatar dolgot illety ... keryk eő kegmet biro vramat ... hogy Vrunkat eo Nagat es vtanna valo tanachyt talallyak meg, es inculcallyak erőssen igassagunkat Az kiknek penigh illyk kiknek hathatosagok lenne az appellationak Megh latassaba azoknak A mint iobba(n) tuggyak keressek kedveket [Kv; TanJk V/3. 228b]. 1677: Mind ezekben ... a' Casusokban, az Appellatiok admittaltassanak; de a' Quinque Casusokban, és Deliberatum homicidiumokban, a' pars convicta fogva tartassék mind az Appellationak meglátásáig [AC 182]. 1762: az Instans özvegy és két fiai 's leányi között igyekezze(ne)k atyafiságos egyezést munkálódni, hogy a Deliberatum szerént kinek kinek része az appella(tio) meg látása előtíts kézéhez adatnék [Kvh; BLev.] * szék ~a. 1606: most czak ez uag'on Zek megh latasara ha tartozike megh adnj^a, nemé, mert en azt mon-

dom meltan megh keuanhatom [UszT 20/183. — ^aAz elvett levelet] * törvénynek ~a. 1566: Jwe En hozzam ez fywzkwthy Bal Jelente Ezt Mynekywnk hogy vgia(n) fywzkwthy Emberrel volna valamy pery, Mely per Appellatiowal Menth volna Zenth gewrgre onneth oda be az warosba .k. Eleybe Appellaltak volna es .k. halasztotta volna az theorvynnek meg latasat ez arathasnak vtanna [Szentmihálytelke K; BesztLt 12 Sebastianus Erdely Aulicus Regiae Ma(ies)l(a)(is) a beszt-i bíróhoz]. 1572: My kyk wagoonk Nemes zemelyek wgy mynt keoz byrak^a Aggywk Emlekezetre myndeneknek ... hogy hywanak mynket harynnay farkas Wrwnk es Bezterczey byro Wrwnk zeoch gaspar galaczra Nemw Nemw teorwennek megh latasara az Lekenczeyek keozoet es az Zenth Mihaltelkyek keozoet Nemw ember wagdalas feleol [Galac BN; BesztLt 3616. — ^aKöv. 9 név fels.].

megláthat 1. módjában áll látni, megpillanthat; a putea vedea; erblicken/anschauen können. 1619: ezen az tavaszon Egiptusba az Istennek oly nagy csudatétele lött, hogy harmadnapig oly nagy sötétség tartott, hogy egymást az emberek meg nem láthatták, hanem az sötétségben egymásra futottak [BTN² 278]. 1650: oly helyen vagon az hazam hogy megh lathatta(m) estve (?) holval [Kóród KK; Bállt 43]. 1653: (Bethlen Gábor síremlékén) A magok képei is ki vagon alabástrom kőből faragva, a mint a ki akarja ott megláthatja [ETA I, 143 NSz]. 1764: akár mind szemeskedgyék akárki, de nem hogy a' Vizen által járo revet meg láthatná, de meg tsak az Aranyos Vizet sem láthatya meg azon helyről soholt [Nagysajó BN; KS. Mich. Détései (20), G. Csizmadia (19) jb vall.]. 1804: a Ménes az erős oldal lévén a Csitkokat az uthoz közel ki szeritettem hogy meg láthassam^a [Dés; DLt 82/1810. — ^aA csikókat].

Szk: (maga) szemével ~. 1769: Farkas Gábor engemet arra kére hogy ha le megyek Hejasfalva fele mondjam meg Raduj Janosnak hogy jüjjön fel ... ide Galambfalvára, mert ... a farago bargyát mellyet el loptak volt ... meg mondja kinel keresse s ha hamar fel jü a szemével meg láthatya [Nagygalambfva U; IB. Feleki György (58) jb vall.]. 1772: ezt, hogj a' Viz az én Malmamra fel volt tojulva, minden Molnárok s Malom mesterek interventusa nélkül magok szemekkel azon Vrak meg láthatták [Kük.; JHb LXVII/222] * tükörben ~. 1662: Immár az istenfélő házgazdák, kik házuk népének az evangéliomot olvassák vala, elszenvedhetetlen fizetéssel büntetnek vala, mely ő igyekezetüket a posonyi 1604. esztendei végzéseknak istentelen articulusában az egész keresztény világ mintegy tükörben megláthatott [SKr 102].

2. megnézhet; a se putea uita; ansehen/schauen können. 1599: Zigyartho Daniel vallia Attam en oroz Jakabnak cheres kengyel zyatt penzen, nem regen kyt ha mostis megh lathatnek megh esmemem minth en mywemet [Kv; Tjk VI/1. 339]. 1656: Jitem 2 buza asztagh, kikett az csürös kertben leuő asztagok kozi szamlalvan ... ide eleb megh lathatni [UF II, 143]. 1663: Némely nap is irtam az leányom lovai felől, de nem hiszem, pénzedet azokért adjad, mindazáltal megláthadd [TML II, 457 Teleki Jánosné fiához, Teleki Mihályhoz]. 1680: Az itt való Lovasz házott Istállókat, Kazal és Buglya szénakat mehes kertel az Jnuentariumb(an) bővebben meg lathatni [Szkorei F; Ált Urb. 70]. 1701: az szőnyögök iránt valo Tudositásit Kglđ(ne)k meg szolgálom én ugjan halvá(n) Kglđ(ne)k el

ado szőnyogeitt kültém volt edgi szolgalmat (!) meg nizi-sre, de mivel más Ember Szemire nehezen vásárolhat az Ember ne neheztelje kézből adni had láthassam meg, bizony semmi kár nem liszsen benne [Császári SzD; Ks 96 ifj. Czegei Vass György Kemény Katához]. 1753: in Generali mindenik fordulora hány kőbőlre való föld és Széna Rét legyen fel tettük, a mint fellyebb a Summában meg láthatni [Kerlés SzD; JHb IV/12].

3. vizontláthat; a putea revedea; wiedersehen können. 1659: Áldjon meg Isten, édes szerelmes Feleségem Ha Isten engedi, hiszem, nemsokára megláthatjuk egymást [TML I, 456 Teleki Mihály feleségéhez, Pekri Sóniához]. 1704: Ma láttam elsöbben az idén fecskét ... Az én Istenem adja, hogy elhagyott fecskéimet is láthassam meg, minekelőtte még a fecskék elmennének, és amint a nyári madarak tavaszra hazakerülnek, mi is régen laktunk édes földünkbe mehessünk békességben [WIN I, 73–4].

4. vendégül láthat; a putea avea ca oaspete; als Gast sehen können. 1803: Az idő rövid reám való nézt — vajha meg nyerhetném hogy Orám addig nyulnának mig Kedves Soror Uramot a' Kedves Hugommal meg edgyszer Házomnál meg láthatnám. Vénén azért Kedves Soror Uram ezenn Levelemet ne késsék a' Hugommal látogatásomra jöni [M.dellő TA; DobLev. IV/868].

5. megismerhet; a putea face cunoştinţă (cu cineva); kennenlernen können. 1657: De ezenközben foly vala ily dolog is: hogy ... Girgice Stefán moldvai követ ... indított vala ... ily tractát is, hogy az vajdának kisebb leányát, az első feleségétől, Radcivilnének anyjától valót, mely igen alkalmatos volna Rákóczi Zsigmondnak elvenni el is küldött mindjárt érte és reménséget is adott vala az leány felől, lévén hátra, hogy kihozatván, magok vagy mások által megláthatnák egymást [KemÖn. 299–300].

6. találkozhát vkivel; a putea întîlni pe cineva; jm beggennen können. 1657: most ... mind az három együtt vagyunk, de holnap el mennek ü kegyelmek mind az ketten Kamarásra, onnét az gyűlésre mennek ü kegyelmek. Tudom, Kegyelmed megláthatja ü kegyelmeket [TML I, 67 Bornemisza Kata Teleki Mihályhoz].

7. (helyszínen) megsejmelhet/tekinthet; a putea inspecta (la fața locului); (an Ort und Stelle) beschauen/sichtigen können. 1614: az Szinán pasa hada és az Erdélyből bément had úgy megpusztítá azért Havaselföldét, azkit most ki megláthat, azki Havaselföldében jár [BTN² 43]. 1757: az Ik ... banyajok(na)k Colálásától egjebütt el nem fogottatt(na)k, hanem azan hely az hol az viz van maradgjan vesztségben se az vizet ki ne vonnyák se an(na)k uttyát ne igazgassák hogj az Oculatorok meg láthassák ugj mint az dolog van es hogj magok(na)k vehessenek világos lument az Contra versia felől [Torockó; Bosla].

8. megérthet, felfoghat; a putea înțelege/pricepe; verstehen/auffassen können. 1619: Felsőged kegyelmesen megláthatja levelem dátumából, mikor expedáltam volt Demjén Ferenc uramat [BTN² 371]. 1644: Lupulra vigyáznotok nem árt. Im az kassai bíró leveléből is megláthatod, mint jártak az beszökött kurtányi [RákCsLev. 215 Rákóczi György feleségéhez Tokajból]. 1657: Az én személyem meggyűlölésének minémű haszna és kimeneteli lón, ezután való írásokból megláthatni [KemÖn. 305]. 1661: mivel valami obscurit latni egy Donatióban, es egy Transumptumba(n) hogy kgd megh Lathassa, es discullasson felölle, ha illette az Cheffei Janos maradekit

neme ? azok(na)k expositioit es declaratioit le irattam [Kv; Ks 41. C. 1 Val. Benkö lev.]. 1717: Micsoda meg bántódásáról való panaszszal légjen Onutz Basiliusnak az accludalt Instantiája Copiajából meg láthattya, Kglđ azért azon dologt ... pro justitia accomodállya [WassLi gub.]. 1759: Dresan alias Szirb Szimzyon miről panaszalyon accludalt Instantiajából Kglmed meg láthattya [Ks 18/XCIII. 3 gub.]. — L. még WIN I, 611.

9. megtudhat; a putea afla; herausbekommen/erfahren können. 1647: Az mi egyet mas porteka, Eeles ... vadnak Megykereken azt az Inúentariumbol megh lathatmj [Megykerék AF; BK 48. 16]. 1662: Melly pacificatio alatt való végzése aztán 1622. esztendőben Sopronban ad diem 3. Aprilis promulgáltott ország közönséges gyűlésében mint effectuálódta volt, azon articulusokból megláthatni [SKr 119]. 1681: Nagi szálló Az mint az Inventariumbol megh lathatni pusztassagat, valoba(n) szükséges volna epittetni [Vh; VhU 43]. 1724: Minémű Commissioját vettem a Méltóságos Gubernium(na)k ā ... Gyekéi és ... Légéni egyben folyo Határok(na)k Métai felett Suboriált Controversiák(na)k réviziojáról ex acclusa Commissionis Copia Nsgtok Kglmetek bővebben meg láthattya, és által értheti [Kelemtelke MT; Ks K. 66]. 1793: Sz. Biro Titt. Blöni Gáspár Ur egy Instruio Notificatoriát el olvasván ... én arrol párt Kívánván, Nságodnak apertázva meg küldöttem hogy Nságod minél hamarabb megláthassa [Girolt Sz; JF 36 LevK 162 Pap Sándor lev.].

10. meggyőződhetik vmiről; a se putea convinge de ceva; sich überzeugen können. 1619: Immár nem első dologom itt lakásom; hiszen megláthatja Kegyelmed actáimból, ha raboktól való híreket írtam eddig, azvagy korcsomán s után valókát [BTN² 222]. 1664: Im Magyar Györgyöt küldtem, az micsodás búzát akar Bánfi Sigmond 70 pénzén adni, oda küldtem benne, megláthatod [TML III, 120 Teleki Jánosné fiához, Teleki Mihályhoz]. 1722: kértem vegje be mert ā buza jo, de aszt praetendallja hogy Verembeli, és szagos ... ā Buzát Ur(am) kgd meg láthattja az Tavalvi Buza ne(m) vermes [KJ. Rétyi Péter lev. Fogbó].

11. megítélhet; a putea aprecia; beurteilen können. 1676: Édes Bátyám uram, az bűdöskő felől is már rendelést tévén, Kegyelmednek el küldöttük; Kegyelmed az szerint tegyen rendelést s abból meg láthatja [TML VII, 193 Bornemisza Anna Teleki Mihályhoz]. 1704: Utoljára instálá azon, hogy az Istenért igyekezzék úgy repraesentálni őfelségének a dologt, hogy hadd láthassa meg őfelsége is, ha méltó-é ő a gratiára vagy nem [WIN I, 192].

12. megfontolhat/gondolhat; a putea chibzui; überlegen können. 1753: mindeneket bölcsen meg láthat a Mlgos ur(am) [Hfdalmás K; Ks 91].

13. (meg)tapasztalhat; a putea constata/vedea; vernehmen/erfahren können. 1662: az idősbik méltóságos Lorántffy Zsuzsánna fejedelemsasszony ... die 18. Aprilis tíz órakor éjjel ez világól szép csendes halál által kiműlék. És így nem érhető, nem láthatá meg azokat a nagy gonoszokat, mellyek ... fejedelemlfiának hamar napon ... lett szomorú halálával együtt közelfendők és csakszintén beköszönendők valának [SKr 535]. 1681: Kincses szőlő ... NB. az mint mondgiak ezen szőlonek az faja száraz údöb(en) nem nő megh, kevessetis terem; adgiak megh csak; idejeb(en) valo minden jó munkáját, vgi lathatni megh l(ste)n aldasa után mint terem [Vh; VhU 585]. 1808: hogy maga meg láthassa mennyit szakasztottam legyen el^a

jöjjen által Ispánlakára^b [Asszonynépe AF; DobLev. IV/918a. — ^aA közerdőből. ^bAsszonynépétől északra a második település].

14. megkaphat, hozzáférhet/juthat; a putea primi/căpăta ceva; erhalten können. 1664: Írj asszonyomnak, édesem, valakit nagy péntekre estvére küldjön be ő kegyelme, az ő kegyelme szállásán levő egyet-másomat láthassam meg [TML III, 97 Teleki Mihály feleségéhez, Veér Judithhoz].

meglátható látható; vizibil; sichtbar. 1710 k.: Az aër másként láthatatlan, de mikor a nap valamely kisedt lyukon vagy nyíláson bésüt, ha oldalfélt állasz, szemeddel is meglátható apró fényecskemorzsáknak ... számtalan sokaságból álló nagy test, halom vagy rakás [BÖn. 448].

meglátó 1. kb. felülvizsgáló, ellenőr(ző); care este însărcinat(ă) cu supravegherea a ceva; überprüfend. 1593: Az Erdeo el Adastis meltonak itiltek eo kegmek De az vegre: Menyt s meddegh Adhassak el Negy megh lato vraitat valazta(na)k eo kegmek az ket Espan Melle [Kv; TanJk I/1. 225].

Szk: ~ mester. 1571: az ket megh lato Mestertis Teorwenre hiak, es ha Teorwen zerint Menthetyk Magokat lo, hwl nem teorweniel Bwnhedienek [Kv; TanJk V/3. 51a].

2. megszemlélő; care este imputernic(ă) să inspecteze ceva; betrachtend/schauend. 1668: Az Sebesvárt meglátó csauzok még el nem jüttek. Én velek nem járok, elküldök csak valakit. Váradiaik ismét háromszáz lóval jüttek volt Sebesvárhoz, meglátni, ha építik-e ? nem-e ? Úgy hallom, azokkal is más rendbeli portai csauzok voltak, kik is szemlélésre küldettek [TML IV, 297 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz].

meglátódik 1. megszemléltetik/tekintetik; a fi inspectat; angeschaut/gesehen werden. 1650: Latodgiek megh az Tőreok Ferencz Vr(am) nylais Az mellyet az szekis autin-ticalt, hogy illendő^a adgyanak | latodgiek megh az A nyl földé, s ha elegendő vagion túrjón vele, s anny nincz mint rendin valo embernek adgiak ki [UszT 1. — ^aNyílföldet].

2. kiderül/tűnik; a se lămuri/clarifica; sich auflären/erhellen. 1586: Az Exitusnak modgfa. Az elseo Capitulumra theryen^a, es valaminemeo keolchegh circa Primum Capitulum leott eztendeo Altal az Zamwetel Napiatol fogwa eztendeo Zamwetel Napigh igazan megh Iria, hog' megh latogiek my Jeo beleolle es my megien era, hasznos volte vagy Nem [Kv; PolgK 21. — ^aAz isp. m.].

3. ellenőriztetik, felülvizsgálattik; a fi controlat/verificat; überprüft werden. 1591 k.: Megh esmerzik a' bizonisagh vallasabol, hogi amikor ver birsagban fizetet az Actor a' Tiztnek akkor egi szerenchie(n) voltanak az Actor es Incta; Az vtan leot oztozas az Actor es felesége vizontagh az Annjok keozeot akkoris az Actor es felesége marhaiok eggwe voltanak Mivel azert az Incta el hozot az marhak-ba(n) es kwleon valt az Actortol Az mi marhak az Actor-nal marattnak, es az Inctais kezehez veot, latodgianak megh azert, ha mindenik (!) megh vagion resze [UszT].

meglátogat 1. (alaposan) megnézeget; a se uita (cu atenție); gründlich ansehen/schauen. 1585: Olayos Georgy ... Ekepen úallot ... Thot Eory Balas monda nekem im el uittem úolt haza az ladat innot es nem esmertem semmy bantast az ladanak de mikoron masod a uagy

harmad nap meg nytottam uolna az ladat hogy az benne úalot meg latogatnam, tehát az Erzeny (!) az kyben az arany forintok úoltanak nem ugy talaltam az mint en be raktam uolt [Kv; TJK IV/1. 490]. 1593: Az lakatgyartonak fizetem hogy megh Nitota az ladat es zwczj gasparal, megh latogatuk mi wagjon benne f — d 4 [Kv; Szám. 5/XXI. 26]. 1595: Egyzer hogy Imaro(n) el yeotek uala en teölle(m) kylde nagy Keleme(n)ne egy vendelt Agoston Balinthni, Ala vyt, Azon keözbe tahagh megh latogatok masnap nagy Kelemen(n)e es Agoston Balynihne, latam hogy gylch ingek Valanak ben(n)e s egy akasztalo [UszT 10/14]. 1618: Az bot ilyen az tollai rubinokkal rakott, az nyele arannyal borított, zománcos; vagyon kő benne 440, kinek öte smaragd ... Okulár által is valóban meglátogatám az köveket [BTN² 168]. 1634: En magaval Borbely Istvannal ala mente(m) az pincziejeb(en), es megh latogatt(am) es tapogatta(m), ha vagio(n)e sar az hordo alat avagy ninczen [Mv; MvLt 291. 3a]. 1658: Szebenben mentem be hogy az Balpataki Ur(am) Egigyet massat, megh latogassam ... hogy molitol kár ne legyen benne [Borberek AF; WassLt Perc. 51]. 1678: (Megparancsolta) ú nagysága azt is, hogy a materiákat ide hozzák, had látogassa meg maga ú nagysága úket [TML VIII, 370 Vajda László Teleki Mihályhoz].

2. (a helyszínen) megszemlél/tekint; a inspecta (la fața locului); (an Ort und Stelle) besichtigen/schauen. 1573: Eotthwes ferench Es vas gergel, Azt valliak hogi Be leot oda Borne(m)lyzza gergel Mond hogi ely lartam az kertet meg latogattam Es az zeoles kert kwlchat leh tezy az Aztalra [Kv; TJK III/3. 235]. 1578: Towabba eze(n) is keryk eo kegmt Byro vramat hogy negiet az vrainba walazzon, eo kegmt hogy kik az Espotalnak es az Swico hazoknak epwletle(n)seget es Romlassit meg latogassak hogy è leowendeo gylwesre eo kegmt annak minde(n) Allapattyat az warosnak eleybe adhassa [Kv; TanJk V/3. 160]. 1596: Az tizessel perlett uolt Istua(n) Deak nyl feleöll, engemis kert volt a' zektől, el menenk es mikor megh latogattuk volna az nyalakot az Biro Pal nyilahoz hasonlot kerte(m) uala, megh latok az Istua(n) Deak nyat-is, ugy intezeók hogy ket zekerre valo fyúel telik annyira [UszT 11/87]. 1609: Die 30 Nouemb(ris) Woettem Zamueuoe vrain Hagiasokból egiet mast, az vtra ő kigelmek az lozagot vissitalnya es megh latogatnya voettem az vtra Tehen húst ... lib 29 tt d 58 [Kv; Szám. 12b/IV. 88]. 1642: (A) haaznak szobait, pinczeiet megh latogatuan, kis kamaraiatt ... aestimaltuk az Haazatt ... Hat Zaz forintban [Kv; RDL I. 128]. 1679/1681: Buza és akarmi nével nevezendő vetéseket eo kglme^a az mikor érkezik azt magais megh látogassa, de a vice udvarbiroval ighen giakran megh jartassa [Vh; VhU 670. — ^aAz ub]. 1770: Az Búdsótban békeségben vadnak az ökre meg látogatván magam is igen jo fű van [Lekence BN; Ks 47f. 67. 29 Simon Pál tt lev.]. — L. még VKp 115.

3. ellenőríz, felülvizsgál; a controla/verifica; überprüfen. 1571: ezen leowe hetfén az varos nepet fertalionkent egy Nap egyket Mas Nap Masikat megh latogassak kapiatanok es Tyzedekel egetembe ky Mynemw kezvlettel vagion [Kv; TanJk V/3. 39b]. 1578: Wegeztek eztis eo kegmt, mi keppe(n) hogy ez elöt is el wegeztek volt, hogy az vtakat a' zólók keozeot megh latogatnak es meg epytenek, hogy mostis megh latogatnak, es meg epytenek [Kv; i. h. 169a]. 1585: 13. Decembris be mentwnk a Templumban Es a' zokas szerint midőn az egyház marha-

iat megh látogattuk volna talaltunk azuagj attanak az Egj-haz fiak elő kez penzwl f. 272 d. 95 [Kv; Szám. 3/XIX. 46]. 1592: Az Zamwewo Vraim ez Regestumot megh látogatwan Az Malom haznat talalliak lenny Eot oztasra cb. 164 1/2 [Kv; i. h. 5/XIV. 63]. 1598: eok tellességgel annak az kozaruari lozagoknak allapattiat nem tudjak es ertik, hanem arrol valo leuleket ez vtan megh látogattiak es megh ertik mit kellien feleőlle chielekednjek [Dés; SLt BC. 9]. 1654/1696: Leveleimet látogassák meg bizonyos hű emberek ... és az kit Törvény szerént illet gjermekim közül az tartása, az tartisa [Medgyes; Bállt 46]. 1688: Az o borokot megh látogatam mind szent Palon mind Seges Varon [ApLt 6 Istvan mester Kálnoki Sámuelhez]. 1705: (A febjévári káptalanban) rendeltének három embereket^a ... hogy az ajtót lakatossal megnyitvatván, meglátogassák, ha nem vesztenek-é el a levelek és az egerek nem töttenek-é kárt benne [WIN I, 604. — ^aKöv. a nevek fels.].

4. megvizsgál; a examina; prüfen. 1592: B. Vram akaratyabol Tyllottúk Megh Az Balass kóuachy Leyanyat hogy el Ne Temesek, Meeg Nem Az borhelyokal Megh Látogatnók [Kv; Szám. 5/XIV. 10 Eppel Péter sp kezével]. 1593: Nimet Borbeli Janos es Borbeli Balint vall: Taualy eztendeoben az varos Directori keuanak mi teollwnk hoga Zeoch Palhoz menniwnk, es az Musnai Lukach megh holt fiat látogatnuk megh mit itilnenk feleölle, mikor oda mentwnk volna, megh tapogattuk az Jnast mindenwt, hul aranzanuk hoga valami mirigi volna raita de egiebet nem lathatank, hanem az vekoniat latuk hoga feketes es kek vala, az aiakannis valami niuzas vala, de mirigiet nem itiltwnk hoga raita leot volna [Kv; TJK V/1. 404].

5. látogatást tesz vkínél, felkeres vkit; a face cuiva o vizitá; jn besuchen/aufsuchen. 1573: Anna geobel Andrasne azt vallia hoga zolgalt eonallók Kadar Andras Legen koraba betegenis fekwit oth ... az stencel gérge fenesreol^a az látogatta meg [Kv; TJK III/3. 151. — ^aA szomszédos Szászfenesről]. 1605: ad Jste(n) alkalmazotassagot, s meg látogato(m) kglket [Torozko Szent gyeorgj; WassLt Lad. Torozkay St. Ebenihez]. 1701: Már én peníg minden órán Kegyelmeknek látogatására el mehetem. Csak az Kegyelmeg jo Válaszát Vehessem ebben az holnapban Kegyelmedet meg látogatom [Ks 96 Kornis István Gyerőfi Borbálához]. 1755: vagyon szerencsém gyakorta eo Ngokot pusztás szallasomon látni, mivel minden nap kétszer háromszor meg látogatnak [Ks 96 Baló Antal lev. Nsz-ből]. 1767: Meszaros Ersébet viselje jó gongyát a gyermek(ne)k el ne veszesse mert tölle valo s ő eltartja ide jö s meg látogattya [Ditró Cs; LLt Fasc. 149]. 1808: szegény Katsot meg látogatam, meg hábaradt szegény [F.detrehem TA; Ks 65. 44. 11 Kemény Ignác lev.]. 1842: Danielné leányostol meg látogatat betegségembe [Kv; Pk 6 Pákei Krisztina férjéhez]. 1843: Közlebről meg foglak látogatni tsak a dolgokból gázoljak [Görgény MT; SLt évr. Matskási Ferenc lev.].

Szk: *cédulájával* ~. 1657: Nem tudom mire vélni, jó fi-am, hogy te engemet négy holnapútl fogva egy ujnyi céduláddal meg nem látogattál [TML I, 52 Teleki Jánosné Teleki Mihályhoz] * *frásával/írása által* ~. 1660: Nem tűrhetem, hogy Kegyelmedet kevés frásommal meg ne látogatnám [TML I, 504 Balogh Máté ua-hoz]. 1664: Ez alkalmazotassággal nem akarám elmulatni, hogy Kegyelmedet ez kis frásom által meg ne látogassam [TML III, 101 Katona Mihály ua-hoz] * *levelével/levele által* ~. 1657: Hallván az Kegyelmed megjövetelét, nem akarám Ke-

gyelmedet meglátogatnom ez kis levelemmel elmulatni [TML I, 58 Diószeghi Kristóf ua-hoz]. 1658: Nem tűrhetem, édes Öcsém uram, hogy meg ne látogatnám Kegyelmedet levelemmel [TML I, 236 Bornemisza Kata ua-hoz]. 1669: Akaram kedet ez alkalmazotassággal levelem által megh látogatni Edés batiam Úra(m) [Bereszteike MT; Ks 101]. 1747: nem mulathatom el hogy Levelemmel meg ne látogassalak mely is hogy tanalljon friss jo egészségben kívánom [Alamor AF; Ks 96 Mikó Ferenc lev.] * *személyében* ~ személyesen felkeres. 1664: Hogy Kegyelmed el nem felejtkezett, hanem levele által tudósít, igen kedvesen vöttem. Írja Kegyelmed, hogy rövid (nap) személyében is meglátogat, melyet bizony igen akarnék [TML III, 45 Lónyai Anna Teleki Mihályhoz].

6. vhová ellátogat; a face o vizitá; irgendwo(hin) einen Besuch abstatten. 1659: én is haza igyekezem Hamar üdön Krakkót meglátogatom, Halmágy felé megyek haza [TML I, 459 Teleki Mihály feleségéhez, Pekri Söfiához]. 1662: Az ifjú fejedelem Bánffyhungyadi jött vala elejbe, s onnét Gyaluba jöven, hogy Vécs várát is még azon útjában meg akarná látogatni Kolosvárra tért vala be vagy egy hálásra [SKr 289].

7. kedveskedik vkinek, megajándékoz vkit vmivel; a dāruī cuiva ceva; jm etw. zuliebe tun, jn beschenken. 1579: peter deak ky az plebanus vramat őrizte hog semyvel mek nem látogatom Igen panazolkodot külfthem ket Eytel bort es kett naranczot tezen d. 14 [Kv; Szám. 1/XVIII. 15]. 1585: Keoniorgeotének az Merayak, hogy eges miat leót Niomorusagokat meg tekintven vgmint három eztendeigh valo zabadsagat látogatnak megh, Es egieb segitsegghelis [Kv; TanJk I/1. 17]. 1586: Az Espoalt Amywel megh látogattak howa leót Az vam kenierek howa keoltene [Kv; KvLt Vegyes III/21 az isp. m. számadási ut-ból]. 1619: Írhatom Felségednek, hogy Szöflikár oly igen nagy szűve szerént fogta ezt az Felséged mostani dolgát, hogy ugyan nem kívántatik soha annál jobban. Ugyan szükség felségednek peculiaris gratiáját hozzája mutatni. Én igen biztatám ... hogy Felséged egy kocsival, két lóval meglátogattya, kinek igen örülne [BTN² 305]. 1660: asszonyunk ő nagysága ideérkezvén városunkban, az ő nagysága trombitási meglátogatván bennünket muzsikákkal ... adtnak nékiek ... f. 1 [Mv; EM XXI, 537].

Szk: *ajándékkal* ~. 1571: Ha az vrak keozwl valamely Seregel Jeowend Eo k. biro vram ... kwlgien eleyben az Thanachbely vram keozwl Megh Izenwen az vmak hogy ha Beh akar leony 25 lowal Beh Bochatassa eo k. Es Thyztesseges zallasal ayandekal latogassa megh [Kv; TanJk V/3. 40a]. 1619: én azt mondtam hogy azmelyik követet most az én uram békül, nem szinte úgy küldi mint főkövetet, hanem nagyságodat az új vezérségben köszönteni s ajándékával meglátogatni [BTN² 269].

8. *Isten* ~ vkit vmivel a. megjutalmaz; a ráspláti; (be)lohnén. 1584: az kegyelmes wr Jszen felsegedelh soka elthesse, es mynden kjantha yawajwal meg lathogassa [Komlód K; WLt Petrichewich Kozma lev.]. 1597: Berekszay Lukach wallia ... Elek Janos ... aztis mondotta hoga azutan kar wallasa vthan valamivel Isten megh látogatta, ez mostani feleségével epewlt [Kv; TJK VI/1. 14]. 1609: az fellíwl denotalt Keopepci familia megh tekintue(n) Daniel Deakne Azzoniomnak Anna Azzonnak ... hozzaiok valo szeretetit mind penigh azt hogy az Vr Isten beovebben gyermekekkelis megh látogatta volna ... minden Ingo bingo marhabol valo rezek ... Keopepci

Annanak es Keopecki Kalara Azzonnak Conferalanak es engedének [Mv; IB VI. 225/17]. 1619: Az szent seregeknek Istene Nagyságotat látogassa meg minden kívánsága szerint való sok bódog áldásával [BTN² 227]. 1674: Anno 1644 esztendőben die 24 Novembris hét és nyolc óra között estve az szent házasságnak megáldó istene meglátogata bennünket egy leánymagzattal, kinek Isten engedelmeiből volt neve Anna [Kv; KvE 190 LJ]. — b. próbára tesz, sújt; a incerca/pedepsi; auf die Probe stellen, prüfen. 1667: Kegyelmed nekem szomorúsággal teljes frt levelét szomorú szívvel olvastam; de ... az Isten az övét szokta gyakortább meg látogatni [TML IV, 38 Nalácz István Teleki Mihályhoz]. 1682: Minek eleotte azért Jsten eo szent felsége valami halálos sullyossabb nyavalyakkal, nehéz betegséggel megh nem látogatna ... ép, tiszta, csien-des (!) es jozan elmével lévén ... teottem ilyen Testamentumot [Kv; RDL I. 160]. 1735: Nagy Penteken indulunk meg ... Ng(nak) udvarolnunk ha csak Isten egész telenséggel megh nem látogat [Görgény MT; Ks 99 Bornemissza Ignác lev.]. 1816: az Ur Istennek sujtolo látogató veszszeje sok helyiségeket igen erős föld indulás által meg látogatott [Ilyefva Hsz; HSzJP]. 1824 u.: minden lehető maradékom vagy Atyámfia ki meg nevezett Jozsá-gomba száll és ez emlékezet Hagyomás Levelemet olvas-sa, ennek minden rendeit ... szentül es változatlanul tartsa meg. ezért hagyom Fejére, hogy ha nem teljesíti a Meny-nyei Vr látogassa meg ötet [Nagylak AF; DobLev. V/1094 id. Dobolyi Zsigmond kezével].

meglátogatás 1. (alapos) megnézés/vizsgálás; examina-re (temeinicá); (gründliche) Besichtigung/Untersuchung. 1580: Az Mezarossok keozt valo lewelinek (!) megh látogatassara es az dolognak disponalassara Rendelessekre, valasztottak eo kegmek varassul az Also tanachy melle^a [Kv; TanJk V/3. 223a. — ^aKöv. a fels.]. 1584: Erthettek eo kgmek warosul az be Adoth Níreok príuilegiúmat, Melybe(n) elegh Abusust tapasztaltanak megh ... De sem-mikeppe(n) eo kgmek el ne haggiak Az príuilegiumoknak megh látogatásat, hogy tuggiak michoda Igassagokra es-kwittenek megh [Kv; i. h. 281a]. 1592: Bonczidaj Gergeli vram, Eotweos Ferencz Hooz Leórincz es Notarius vram, kezdenek az Tanachi haznal a príuslegiumnak megh látogatásához es azokat Regestumba irtak voltak az Tanachi haznal hat napig, keöltötteim etelekre italokra^a [Kv; Szám. 5/XIV. 118 Eppel Péter sp kezével. — ^aKöv. a fels.]. 1661: az leveleket Regestralni iszszonyu munka leot volna ... csak az megh látogatassanis ne(m) keves melle(m) leven, ugy attam(m) ő kgme kezehez hogy kgd eunke(n) fel bontasnelkül vitessek [Kv; Ks 41. C. 1 Val. Benkő lev.].

2. (helyszíni) meg szemlélés/tekintés; inspectie; Besichtigung (an Ort und Stelle). 1578: az Erdeo dolgatis halaz-tottak^a chyak azert hogy meg lassak az Erdeonek my vol-tat, melnek megh látogatassara eo kegmek valasztottak az ket Ispanok melle a Zaz Re(n)dbol. Hannes Ekert Hannes Vmbend az Magyar vram keozzwl Hwzar Ferenczet Bal-rint deakot [Kv; TanJk V/3. 160b. — ^aA jövő közgyűlés-re]. 1588: Byro vram p(ro)positioira therwen kewannia eo kgme tanachawal egie(te)mbe, hogy Bizonios Negy vramait valasztananak az hataroknak megh látogatassara es Rea vigyazassara [Kv; i. h. I/1. 65]. 1591: Az mely 8. Em-bert az Varas az Vtak, es Vczak megh látogatassara walaz-tottak wolt, B Vram hagy(as)abol gazdalkottam nekik

Ebeden^a [Kv; Szám. 5/X. 29. — ^aKöv. a fels.]. 1598: Az Gyepceoknak, Es Seowenjeknek keolljeb valo tetelenek megh látogatassara, es circalassara valasztottak eo kgmek illjen zemelyeket^a [Kv; TanJk I/1. 313. — ^aKöv. a fels.]. 1618: Jelentek hogi ez el mult napokban, it Vaidaszent Jüanon Regi Teorüinwnk szerint hiuanak ki bennwnket Az felseo szeoleó hegwnknnek, gipwiének megh látogatasa-ra [Vajdasztiván MT/Kv; RDL I. 12]. 1657: indulok ... az Barcaságon quartirozó fizetett hadaknak meglátogatására [KemÖn. 294].

3. felkeresés, (beteg)látogatás; vizitare (a bolnavului); Aufsuchung, (Kranken)Besuch. 1762: Szolgájanak megh látogatasa utan keveset mulatvan midőn ismet honorifice el bucsuzat volna Kovács Ferencz Sebestyén Gyorgy Uramtol ... kik és kicsodák kezdetek mocskolni, szidni, Kovács Ferencz Uramat [Msz; MbK IX. 29 vk]. 1785: mivel a' Hostátban gyakran éjjel is vagy terhes betegeknek megh látogatásokra, vagy pedig az ollyan Kisdedeknek meg keresztelesekre, a' kik halo félben vagynak ... meg ki-vátnatnék, hogy ezen negyedik Papnak a' külső Temp-lomnál lenne lakása [Kv; SRE 241].

4. kb. (ajándékkal) kedveskedés, megajándékozás; dăru-ire, cinstirea cuiva (cu un cadou); Gefälligkeit (mit Ge-schenk), Beschenkung. 1620: onnet felliw megh irtak vol-na az mi kgmes Vrunknak nagioib meltosagha valo menetelit, Tudni illik, hogj Magyar Orzagh Generalis Gwileseben, kyrrallianak valasztotta, es kialtotta volna ... az eo felge Nagioib meltosagha valo menetelihez kepest, sok-kal becziwlteteseb, es nagioib ajandek kevantanek, az megh látogatassara es salutalassara, hogj nem mint ennek eleotte valo Ideőkben vy eztendeő ajandekkel Zoktak eo kgmek látogatnj eo Felget [Kv; TanJk II/1. 289–90].

5. ellenőrzés, felülvizsgálás; verificare; Überprüfung. 1580: Az molnok visitalassara es megh látogatassara va-lasztottak Az zaz vram keozzwl^a [Kv; TanJk V/2. 206b–7a. — ^aKöv. a fels.]. 1598: Noha az baromnak deogeos volta nilwan vagy on eo kgmek eleott, mind azaltal mint-hogy sok vton Jarok talalkoznak az varosra Jeony az ba-romnak vagatasat megh nem foghattjak, hanem az meza-rosok, az elebby zokas zerent vagyanak, az elebby lato-mester vramhoz penigh eo kgmek valasztottak megh ket-teot hogy elegsegessebek lehessenek megh látogatassara [Kv; i. h. I/1. 316]. 1620: Ennek vtanna eo kgmek zemek eleiben veőven az Zaladser dolgat; Tudni illik hogj akar melj tudatlanis feőzesehez kezdene, melj miat sokfele beteghsegek es egessgetelensegek esnek valasztottak kett Lato Mestereket ... kiknek Zorgalmatos gondvisele-sek legie(n), az Sermek megh látogatassara, kostolasara [Kv; i. h. II/1. 200]. 1677: vadnak oly Nemes emberek, kik elég értékesek, még-is annak a' Vég Háznak közönséges szükségére lovat nem tartanak ... ha még-is lovat nem akama tartani, az olly Nemes ember elsőben hat forinttal, másodsor tizenkettővel, harmadsor 24. forinttal büntetődik meg Ezeknek pedig mustrálására, és meg-látogató-sára, bizonyos Commissariusok bocsáttatnak esztendőnként [AC 226].

6. (isteni) próbatétel; incercare (divină); (göttliche) Prü-fung. 1662: Jeremiás ... keményebb szóval szől: Azt mond-ja a seregnek Ura ... Jerusálem ... ez a meglátogatásnak vá-rosa, mellyben egyéb nincsen nyomorgatásnál [SKr 708].

meglátogathat látogatást tehet vkinél, felkereshet vkit; a putea vizita pe cineva; jn besuchen können. 1661: Kér-

lek azért, édes lelkem, kis Jutkám, tudósíts, bizony azon leszek, megjűvén, meglátogathassalak [TML II, 162 Teleki Mihály feleségéhez, Veér Judithhoz]. 1687: Ha I(ste)n jo időt ad Szent Györgj hetiben magadis Bandra jő ki, talam I(ste)n adgia, akkor meg latogathatlak [ApLt 6 Kálnoki Sámuel feleségéhez]. 1725: Talám Isten a' Fetskék hazajövetelivel, valamivel job egészségét szolgáltatt, reménlem, hogy kigyelmedet akkor meg látogathatom [O.fenes K; Ks Mikola László lev.]. 1731: közel léven Borsa gyakorta ő kglmét meg latogathatnok [Gerend MTA; Told. 21]. 1840: hát oda miért ment látoul kérdé ? azért, felelém, hogy a' Testvérit meglátogathassa [Szu; KLev.].

Szk: *vkil/vmi által ~.* 1678: Hogy eddig Nagodat levelem vagy emberem által meg nem látogathattam, betegségem volt az oka [TML VIII, 266 Teleki Mihály a váradi pasához].

meglátogatatt 1. felkerestet; a pune (pe cineva) să facă o vizită cuiva; aufsuchen lassen. 1559: ilya keg-med eneknek, hogy en te keg-nek imek az mi állapotunk feleol, byzony hogy ha az ideo es az feidelem engedte volna, nem hogy lewelemmel, de megh my magunk keozzul egynek, auagy bizonyos emberunkel, keg-det megh látogatattam volna, de az ideo nem zenuedte [Gyf; LevT I, 304 Bathory Andras Bathori Ersebethhez]. 1664: gondolom, nem sokára ő nagysága (ha valami alkalmatlanság el nem mulattatja), maga szolgája által Nagyságodat meg látogatattván, szép török löval fog kedveskedni [TML III, 153 Teleki Mihály Wesselényi Ferenc nádorhoz]. 1704: Ma volt fenn az úr a generálnál és az asszony a generálnénál a feleséggel együtt, és noha énáltalam reggel meglátogatatta volt őket az úr, mindazáltal magok is megköszönték, hogy nálok mulattak volt Szent György napján [WIN I, 85].

2. kb. ajándékkal megkerestet, megajándékozott; a dis-pune cuiva să facă o vizită la cineva oferind un cadou; beschenken lassen. 1704: Azt is beszélí Nicodim uram, hogy a fővezért megfosztották és mást töttenek helyette, akit igen hamis practicus embernek mondanak. Amint-hogy az havasalföldi vajda késvén véle, hogy meglátogatassa, ő praevenialta és meglátogatattván, ezer erszény pénzt is kívánt honorariumban, mely miatt igen nagy adó vagyon az egész országban [WIN I, 277].

3. ellenőrzítet, felül/megvizsgáltat; a pune (pe cineva) să verifice ceva; überprüfen lassen. 1578: Wegeztek ezts eo kegmek hogy az vtakat a' zólók kezoet meg latogatnak es meg epytenek ... Keryk azert eo kegmt Biro vramat hogy wyonna(n) latogatassa megh eo kegmek, es valaky oka ... meg bwntesse eo kegmek, es meg epytessek vellek a kiknek illik meg Epyteny [Kv; TanJk V/3. 169a]. 1641: el menenk olah fenesre ... mjkor kjrtük uolna az leueleket eü nagyczyaga ... jlyen ualazt teón az leueleimet megh hanjatom es latogatatom s ha olyat talalok az mely leulekhez nekem uagy Gerkemnek közúnk njnczen hanem eü kjgemeket illetjk örömes (!) megh adom De az kj engem, uagy Gerkemet illetjk azokat nem tartozom kj adnj eü kjgemeknek [Szucság/O.fenes K; JhBK XVII/4].

meglátogatattás megpróbáltatás; incercare la care te supune destinul, lovitură a sorții; Heimsuchung, Schicksalsprüfung. 1660: vettem az Kegyelmed ... levelét, melyben Kegyelmed becsületes hozzám való barátságának atyafisá-

gos declaratioját értem, azonban az Kegyelmed szerencsés-jétül való súlyos meglátogatattását is, melyet szomorú szívvel értek [TML I, 494 Bónis Ferencz Teleki Mihályhoz].

meglátogatattik kb. megfenyítettetik; a fi pedepsit; bestraft werden. 1770: Jóllehet az inctus őklme sok ízben megintetett mind a nemes Cétől, mind öreg mesterember társaitól, sőt meg is látogatott, de mégis sok rendbéli excessusaitól meg nem szűnt, hanem ... ittas fővel jővén bé az öregség gyűlésben haszontalan esküvésével, ördög-atta, disznószülette mondásával és nagy zajgásával az ottan levőket nagyon megsértette [Dés; DFaz. 28].

meglátott megnézett, ellenőrzött; verificat; beschaut, geprüft. 1590: Az felseo Espotaly mesternek Az megh latot foliam Asasra Adassanak Az Safar vram Altal tiz ftot; Ne farazzak mostanj. Wdeoben az keosseget ezzel [Kv; TanJk I/1. 148].

meglátszatik látszik; a se vedea; scheinen, sichtbar sein. 1796: még láttzatott meg más regi ütés, mely ... a' régi tört Koponyának bójúkasztotta az agyvelő hártáját [Mocs K; Eszt-Mk].

meglátszik 1. *drv is látszik, észrevehető, látható; a se vedea, a fi vizibil; sichtbar sein/werden.* 1570: Zeoch Sigmonne piroška ... vallya ... az vton Egy Bottal vgy vtootte volt agyon hogy mostis megh Lacchyk az helye | Zeoch Demeter wgi harapta volt Archwl az leánt hogy harmad napiges megh lattzot az helye [Kv; Tjk III/2. 9–11, 82]. 1600: ez azzonyallat Sophya nem tagadgya az eo vetket, mely megh lattczik ex tumore ventris is [Kv; Tjk VI/1. 517]. 1635: fizetwnk imide amoda az mint alab^a meg latzik [Kv; RDL I. 23. — ^aA kimutatásban]. 1728: látyuk hogy meddig extendálódott akkor az Maros, a' mint mostis mindenüt a' Maros régi folyásának partya meg láttzik Bábolna felől [Folt H; BK sub nro 137]. 1755: egyebeket is ha miket adott^a az már megh láccik mert rivu az ölib(en) [Udvarfva MT; Berz. 11. 85/5. — ^aTétsi Józsi]. 1769: régi nagy fűszfákon némely helyt a' vágott Keresztek is meg láttzanak [Meggyesfva MT; EHA]. 1774: Gligor a kezével ellent vetett, melyet ugy meg ütött hogy a keze bokáján, Negyed napig is a kéke meg láttzat [Bábahalma KK; Ks 19. VII].

2. kitetszik/tűnik; a reieși; sich erweisen/erhellen. 1584: Amy az harmadik kérdés (!) nezy en ... Erre ezt vallom ... en woltam procatora bagy palnak balassy gergely ellen, Im en azert hyteom szerent az feleleteket be adom mynd az bagyt (!) palet es balasfy gergelyeth abbol meg lachyk myt kereseth bagyt (!) Pal balasfy gergelyen es mynek montha [Kv; Tjk IV/1. 300a]. 1600: Amith keoltotte ... az zegeny Herczegh Barbaranak holta vihan valo Jnentalo Negy tanachbely vram ... fizettenek megh negy Zaz egy nehany forintott, ky megh lattczik az Jnuentariumbol [Kv; Tjk VI/1. 492]. 1657: egész eddig való életemnek is rendi, folyása csak nyomorúságos, háborúságos és nyughatatlanságos volt, mint az alább való frásokból meg fog látszani [KemÖn. 19]. 1671: Az kik az adorol valo Quietantiakat el-vesztetennek, az Generale Regestumok meg-vagyon, azokbol uj Quietantia adassék, melyből meg-láttzik ki mit adott, s' mikor, az-is ki nem contribualt [CC 99]. 1700: az az Schola ... nem az ő Kglmek Collegiu-

mához valo ... mert separalljak az ő Kglmek Collegiuma-
tol az Apaffi És Alia Házak, sőt ha oda valo lett volna,
Bethlen Gábor Fejedelem oda applicalta volna, de separal-
va hadta, melljből meg lázczzik, hogy az nekünk adott
Templomhoz valo [Törzs]. 1784: az oculationnak pedig
éppen most de tempore vagyon helye, mert a' praejudici-
um éppen most láztik leg jobban meg [Mv; Mt táblai hat.].

3. kb. úgy látszik/tűnik; se pare/vede că ; es scheint.
1670: Az Kászoni uram követsége, kegyelmes Uram,
meglátszik, egészen csak formalitásokból áll [TML, 132
Teleki Mihály a fej-hez]. 1675: Az vajda, meglátszik,
törökös [TML VII, 38 ua. Béli Pálhoz]. 1709: Hallottam
madai Bay Ádám sok embertelenkedését; meglátszik,
hogy nem szolgabírónak való ember; tudatlan, nyegédes,
rossz ember [SzZs 766].

4. megismerszik; a se cunoaște; erkennbar sein/werden.
1574: Andras Lakatos Myklos Inassa Azt vallya hogy az
Mely estwe egybe haborodot volt Lakatos Istwan ferdeos
kelemennel ... Latta hogi egy zablya volt Lakatos Istwan
kezeben hallota hogi Illemodon zydia volt Kelement,
Mordal esse lelek meg lacchyk az ky Mordal, Mert kard-
dis kezembe vagion [Kv; Tjk III/3. 316b]. 1656: igazán
meglátszik, hogy Vas László Erdélyben tanult [TML I, 23
Teleki Jánosné fiához, Teleki Mihályhoz]. 1718: az őszi
vetések ... igen szegények voltak, egészen Tővissig el
láztott a' mák virág a jo buza földeken, mindenütt meg
láztott az ő Nga Vetései [Marossztkirály AF; Told. 56].

Sz. 1710 k.: Mert amint mondják ... Űdején meglátszik,
amely tejből túró leszén. Látjuk, a vizek folyását emberi
erő soha vissza nem fordítja, így a természeti hajlandósá-
got is; noha ugyan a nevelés ... sokat igazít rajta ... de
egészen elfordítani egyedül csak a teremő, mindenható
Isten munkája [BÖn. 500].

meglátszó kb. adódó, mutatkozó; care se va ivi; zu ge-
bend/zeigend. 1710 k.: (A fogarasi) gyűlésben tették az
atyám helyett Bethlen Farkast cancellariusnak és Fejér
vámegye főispánjának; Mikola Zsigmondot, Bethlen
Gergelyt, Nemes Jánost tanácsnak; Mikes Kelement ítél-
őmesternek; portára választották ország követeinek Béli-
diék ellen Bethlen Farkast, Mikes Kelement, egy szászt, és
a latere majd meglátszó munkára Apor Istvánt [BÖn. 708].

meglátat 1. megnézet (módot nyújt megnéznie); a da
cuiva să vadă; beschauen lassen. 1591: Zabo Miklos vallia
Poztometw Janos deak ... Igi kezdé zollani, Miklos
vram Istennek hala en feiervari Josat bekeuel hattam de
en teollem egi lewelet kwldeot te neked, ha akarod lattasd
megh massal monda(m) azt nekij miért nem hinne
megh eo magat. Az leuelet eleottem megh oluasa, meliben
ez vala Irua^a [Kv; Tjk V/1. 177. — ^aKöv. az ismertetés].
1595: En velem ne(m) Iratott leuelet Albert Istua(n) Giula-
fi Lestarnak hogj Georgiteól el kijldette volna mind azt
bezellik, ha ne(m) lattottt úala leueletet megh velem
[UszT 10/40]. 1614: Eközbe érkezék az Portára Mikó
Ferenc Bethlen Gábertól. Mikó Ferencnek igen hamar
válasza lón, mely levelet csuda mesterséggel Mark Antoi-
nival megláttattunk, és abból teljességgel megértettük,
hogy nekünk rosszul leszén dolgunk [BTN² 72].

2. megtapasztaltat; a face să simtă pe propria-i piele; er-
fahren lassen. 1667: Így kitudja, kibocsátanak, mint Beth-
len Istvánt. Ha ez nem használna, kemény szóval fognának
hozzá, hogy egyáltalában az ország azon leszén, hogy úgy

járjon, mint Székely Mózes, bizony meglátatták véle
Jediculát [TML IV, 88 Szilvási Bálint Teleki Mihályhoz].

3. (hivatalosan) megsemléltet/vizsgáltat; a dispune să
inspecteze; (amtlich) besichtigen/prüfen lassen. 1570: Az
kowach keoniorgeset, eo kmekek meg értettek, eo kme Byro
lattassa megh az kezew helt es ha az warosnak karara
ninch engediek meg Neky [Kv; TanJk V/3. 11a]. 1571: Az
hatarokat Mindenfele Latassa megh eo k. Byro vram(m)
azon keryk eo kegelmeket, Mert foglalast ertenek benne
eo k. varoswl [Kv; i. h. 36b]. 1592: Attak ertesere eo keg-
meknek, hogi az zamosfaluiak az teorueni fa mellet fogla-
last teottek volna az hatarba, eo kegme biro vram lattassa
megh [Kv; i. h. I/1. 185]. 1618: Ezek utan eleo alla Varga
Miklos, es Jmreh Marton protestaluan, ezt mondak Kortomaz
Georgi őrám, im megh Eskwuel de ez utannis, Embereket
űiszwnk ki, megh lattatiwk az giewpt [Vajda-
sztiván MT/Kv; RDL I. 12]. 1760: eő Nga felső szomszéd-
gyával ugj mint a' Tisztelendő Pater Franciscanusokkal
Törvényesen meg láttatta azon Nobilitaris Fundussának eő
Atyaságok Residentiajok felől való határát [Mv; Told.
15/44]. 1779: az megveretetes helyen lévő tett (így!) vér-
ontást másod Napján meg lattatvan mi velünk ... mint ha
valami marhának vettek volna véreket kétt helyen az hol
a' kétt legenyeknek volt lábokrol valo leverések [Záh TA;
Mk V. VII/12 Fratyán Atym (45) sz vall.].

4. ellenőriztet, felülvizsgáltat; a pune să verifice; prüfen
lassen. 1571: kewannyak azt hogi az porteorew Molnot eo
k. Byro vram Epitesse megh, Az varos poratis eo k. latassa
megh, hogy ha mellyknek wytas kely, vagy egeb zwksegh
eo, visellien gondot rea [Kv; TanJk V/3. 37b]. 1581: Az
my az vtokat nezy, vegeztek eo kegmekek hogy mykor arra
Alkolmatos wdó leze(n) Byro vram(m) lattassa megh es ha
fertaly kel fertalt adasson eo kegmekek, ha penig Az zom-
zedsagnak kel chinalny chinaltassa azokkal [Kv; i. h.
238b]. 1591: Az hatar dolga feolel vegeztek eo kegme-
kek hogy e heten Biro vram eo kegme az ven vramban giw-
cheon be, es eo kegme megh lattassa az leueleketis, ha
vagon Contradictio benne vagi ninch [Kv; i. h. I/1. 166].
1651: az Ser főzeők főzzenek korciomara valo jo sert,
es senki keozwleők az ser latok hirek s engedelmeknelkw
egy penz arrátis ne mereszellie(n) adnj, hane(m) ser
latokkal megh lattatva(n) ha jonak es arra valo(na)k itilik
lenni [Kv; PolgK 142]. 1672: Ha valamely Mester Ember
őreg marhát akar vagni: azt tartozzek elsőben a' Nemes
Varosnak Hadnagyatul es Assessoritol arra rendeltetett
lato mesterrel megláttatni hogy ha alkalmatose [Dés; Jk].

5. felkerestet, meglátogatgat; a pune (pe cineva) să facă
o vizită cuiva; auf/besuchen lassen. 1667: Ma küldtem
Gerendre Kegyelmednek szóló levelet. Az szegény
nénemet, Bethlen Domokosné asszonyomat, láttassa meg
Kegyelmed az én szómmal [TML IV, 95 Veér Judit férjé-
hez, Teleki Mihályhoz].

Szk: levelévell/levele által ~. 1569: meg Erdemlettem
uolna Azt En hogy meg lattattot volna ty.k. Egy leweleu-
el meg lattatak volna hogy ha valakinek My karth twttek
volna Az En Zolgain, Marhayokbwł mintend meg Elegi-
tettettem volna [In Arce Hwniad; BesztL 5 Christophorus
Hagimas de Beregzo Gr. Daum beszt-i bíróhoz]. 1657:
Sok üdőtől fogva udvartól hírt nem hallván, nem akarám
elmulatni, hogy Kegyelmedet levelem által meg ne látat-
nám [TML I, 94 Bethlen Farkas Teleki Mihályhoz].

6. utána járat/nézet (vminek); a pune (pe cineva) să cla-
rifice ceva; (einer Sache) nachgehen lassen. 1575: Myert

hogi fogiatkozás leot az Kiral Retiben honnat az feyedelemnek zwksegere zena Takartatot ... az espanokal hywas-sa Rea az falubelieket Es lattassa meg eo keg(m)e biro vra(m) az Barnazibokal Iobban az zigetekben Talalny valamit aztis kazalyak meg [Kv; TanJk V/3. 125b]. 1581/ Ertyk eo kegmeK hogy Az Monostory vcza chiordayat Az monostoryak be haytottak, Biro vra(m) eo kegme lattassa meg, honnet leot Az behaytas, ha az my hatarunkbol haytottak be ... keressek meg Az vrokat felölle [Kv; i. h. 242a]. 1667: Kegyelmed ott közel lévén, láttassa meg, mit akarnak az haddal [TML IV, 189 Bornemisza Anna Teleki Mihályhoz].

7. kiderített, megtudakoltat; a pune să afle ceva; aufklären lassen. 1681: Mint hogi ezen Dragumir Muntyan első(en) telepedet volt meg Sz:Királyon; es onnan jöt Pap Ferenczre örösigére (!); törvényes revisioval el kellene igazítani; es meg láttatni, mi keppen hagihatta el az Sz:Királyi sessióját ? [A.nádasd H; VhU 95].

8. megértet (vkivel vmit); a face să înțeleagă (cineva ceva); (etw. durch jn) verständlich machen lassen. 1609: Vigre teoruij zerint lattatta meg ueleonnk ha tartoziky megis varakoznj az olah utan holot Eo uolna felperes [Dés; DLt 317].

9. fel/megbecsültet; a pune să evalueze ceva; schätzen/bewerten lassen. 1562: Ha valami ket farkas hatatis thalalanak kethot lattassa megj kegelmed es Ez En zolgamtul Jzenye megj kegelmed Mith kwldenek erethe Mith erne ha találnak [Szúv; BesztLt 67 Ioan. Thorma comes com. Zolnok interioris Gr. Timar beszt-i bíróhoz]. 1587: Megh ertwen a' begywtetnek okat, Az felekyek lrtotta es gonozul magoknak el foglalt es chynalt Retek feleöl Ameyezzer az erdeoben valo kart megj lattattak ... megj tapasztaltak az Erdeo lopast es az sok lrtasokat [Kv; TanJk I/I. 53]. 1632: ha az mellette valo Vicinomjaban kart tenne, az karos ember, hűtös emberekkel lattassa megj [HSzj *parlag* al.]. 1677: (A) kárt tétetel bérés leginyeket, és egyéb féle embereket, azoknak marhájakat arestallják, s' a' kárt, avagy egyéb vétket meg-láttatván azokon vegyenek satisfactio [AC 215]. 1842: a két renden lévő Bírák ... el mentek az lrt Erdős helyen jelen lévő Gidofalvi Domokos urhoz kinek is tudára adták hogy a Barthos famillia Erdőbéli károsodását akarja meg láttatni általunk [Albis Hsz; BLev.].

10. ügyet bíróság/bíróságilag megtárgyaltat/elláttat; a dispune să fie dezbătut un caz; eine Angelegenheit richterlich/gerichtlich verhandeln/betreuen lassen. 1565: ennekem vigezesem volth tyweletak, hogy ha valamj dolog törtinnek kyal Jobagia közeth es vram jobagia közeth, hogj lattasek meg, hogy ha oth vala meljnk nem igazlana, hath Egy mas akaratyabol köz helth valaztanak, es oth baratink által meg latasúk [Sajó SzD; BesztLt 24 Horwath Lúkach Sayoy tyz tarto a Bezterzey Byraknak es tanachnak]. 1584: (Hozzw Marton) kere engemet arra hogy ... ne latatnok meg Transi(tion)kat, hanem bekelnok cozwe [Kv; Tjk IV/1. 291]. 1598: P(ro)ponit I Ertem myre akar mennj az P(ro)curator hytatal mellett hol azt mo(n)djia hogy Abban tett vtseget Akkori p(ro)curatora hogy az derek dologhoz zolt volth es az teórueny köz felől ualo dologhoz nem tartotta volt magat, En azt mondo(m) hogy ebbeöl neky ne(m) zolgal az Reuocatio, merth Igen megj lattattúk azt az zekkel, vgyan elsőbben eo lattatta meg hogy az derekra kell zolno(m), ne(m) az teórueny keozre, de az teórueny megj Itile hogy az teórueny keozreöl kel

zolno(m) hogy az teorueny megj Itile az vthan lattata. Per hoc azt mondo(m), Ereóten az Reuocatio [UszT 13/42]. 1606: Ezeket tamazto(m) az Kegdk itéletire es teoruenyre es ezeket lattato(m) megj kegdkell ha vagjone melto Jlledekensegem keresetemhez. Kerem azerth Kegdket^a hogi igassagomban legyen mellettem kegdk [i. h. 20/185. — ^aA szék-bírákat]. 1684: az panaszt(ló) az céhvel békéljék meg méltó, de ha ellene mond, hogy törvény nélkül nem engedi a panaszt, hanem megláttatja, tartózzék az panaszló fél is akami, rendin lévő ember légyen törvényt állani, arrul kezet adni [Dés; DFaz. 14].

Szk: *apellációt* ~. 1598: Amy nezy az Borsos Gergely dolgatt ... erthyk eo kgmek biro vramtol hogy fajtalan gonoz chelekedetiet theorwenj zerent fejere sententiaztak volna, mijerthogy penigh minden sullios teorweniek leuitate misericordiae zoktanak mitgaltatnj eo kgmeis az irlgalmassaghoz niwlwan inkab kerik azon biro vramatt az Appellatiot meg ne lattassa hanem legyen kegelem fejenek [Kv; TanJk I/I. 322]. 1762: mind a Relicta, mind a leánj ág ezen Causát appellálván a Derék Székre azért a Szék a Causát nem dismembrálhatta, hanem Transmissiot vévén a Pársok Appellatiojokat láttassák meg [Kvh; BLev.]. * *törvényentörvénnel* ~. 1558: Mywel hogy kyalne azzon ew felsege az Thury gewrgh panassayert fogsagayrth az Warosra haraggyat wethette, ees az ew felsege Melthosagayrth, Thewrwennel akar ew felsege chelekedny ... ha leheth semmy keppen ew felsegewel thewrwenbe Ne allyonak deh kwnyreorewgyenek ew felsegenek, hogy az warosrol wegje el harag-yath ... ha penygh ew felsege semmy keppen egyebeth nem akar benne thenny deh mégj akarya Az ew Meltosagath thewrwennel lathathny Ew felsege hatalma Wagyon walamyth akar mywelnj [Kv; TanJk V/I. 47]. 1596: Zolgam ... Andras ... 1595 ezteendő(en) ment volt wrúnk eo felsege hadaban Hauaselföldeben ... Ez penig az dolog miert hogy had alat teórentth dolog kemetek előth az orzag vegezese zerent az breuis teóruenyen akarom meg lattatnj [UszT 11/43]. 1669: Szamos. Uj Var Nemetib(en) lako Nagy Mihaly Ur(amna)k es Veres Matene Aszszonyom-(na)k livin valami bajoskodasok edgyas közöt mellyet Nagy Mihaly Ur(am) Törvinyel akar vala megj lattatni, mely dolgot vgyan az Törviny szeken proponalais Nagy Mihaly Ura(m) mivel Veres Matene Aszszonyom illyen szokkal diffamalla Nagy Mihaly Uramat [RLt 1] * *törvényt* ~. 1560: Melly hazat es egyeb ewrekseget sok apellaciok vtan minekwk Jtylte az terueny kyt mycor im benedek vram latoth es ertet volna vj ytilelet vet uala benne ... az teruent elewzer Jth varas moggya es teruenty zerent lattatta megj, de mykor latta volna hogy az terueny Jszmet my nekwk zolgal ... Zebenbe vitte vala ottis nekunk Jtylte vala [Kv; SLt ST. 6].

11. vkit bíróság elé állított; a chema în judecată pe cineva; jn vor Gericht stellen lassen. 1663: Ma minemű rüt dolgot cselekedett az az rossz ember, az fejedelemszony ide helyzetett porkolábja, ki mindenkor észvesztő ember volt, kit törvénnel megláttatván, az törvény is mit hozott, Kegyelmed az arról lett párból megláthatja [TML II, 614–5 Teleki Mihály Kászoni Mártonhoz]. 1677: A' Személy szerint valo hadi fel-ülésnek idejében, minden Urak, Fő rendek, Nemesség ... jo hadi készülettel tartozanak fel-ülni ... egyébiránt ha ugyan czégéres fogyatkozást tapasztalnak maga meg-vonásában ... azon Várme-gyének Tisztei, a' Zászlo alat valo Fő Nemes rendekkel

törvény szerint láttassák-meg, és a' fogyatkozásnak mi-voltához képest illendő poenával mulctallyák [AC 92–3].

megláttatás 1. megnézetés; inspectie, vedere; Besichtigung/schau. 1661: Az Nagy-Bányán levő búza és zab meg nem láttatás nem jól lett [TML II, 123 Teleki Mihály fele-ségéhez, Veér Judithhoz].

2. (hivatalos) megsejtelés; inspectare; (amtliche) Besichtigung. 1787: Praetendálja az osdolai határpásztorság ... Ferencz Antal, hogy ... a Kopolna martján lemenő határkerteken sok rések voltak, melyeknek megláttatások-ról exstall bizonyos attestációjok, hogy 12 ... darabból álló rések voltak, melyekről feles számú károk estek [Ozsdola Hsz; RSzF 153].

megláttathat (bíróságilag) megtárgyaltathat/el-láttathat; a putea dispune dezbateriea unui caz; (richterlich/gerichtlich) verhandeln/betreuen lassen können. 1664: kegyel(me)sen intyűk kegdet sőt parantsoljukis, az jöven-dő Nagy Sinken celebrando Ország Gyűlésére minden igazságát hozza elő, hogy a' Tabla fiaival azon controver-siat meg lattathassuk, és végét szakasztassuk [WassLt fej.].

megláttatik 1. megpillantatik, észrevétetik; a fi zárít/observat; erblickt/bemerkt werden. 1662: Arad neki-gyűjtátn, s annak tüze Lippára megláttátn, az vezér is hadait sánchelybe állatta vala [SKr 411]. 1790: akár kiis a' más Ember Gyepűjén által s, meg által mégyen va-lahányszor meg láttatik, mind annyiszor 12. pénzig bünte-tődik [Nyárádkarácsonfva MT; Told. 76].

2. (a helyszínen) megsejleltetik/vizsgáltatik; a fi verif-icat (la fața locului); (an Ort und Stelle) besichtigt/geprüft werden. 1585: az f(en) meg irt eztendeoben nyarban az eő hozzayok tartozando zena fwekben walamellik teobbet ka-zalt volna meg az' meg lattassek es az az masikott az iő-uendeoben élegichye hasonlokeppen az eőüheez [Gagy U; UszT].

3. kb. szembeötlik/tűnik; a fi mai ușor de găsit; in die Augen fallen, auffallen. 1681: minden foliumok Arithme-ticai Coták alá vétettek; és nemely dolgok is Abece-i bű-tükkel jegyeztettek meg; hagi annyival-is hamareb meg-h lattassék a keresetb(n) levő dolog [VhU 2].

4. be/megbizonyítatik; a se dovedi; erwiesen werden. 1642: lattatnek meg az Boerok elót is hogj mi az közön-séges igasságot keressük ki ... az hatarok felől [Sófva BN; BesztLt Petrus Gavay a beszti főbíróhoz].

5. eldől, megvállik; a se decide; sich entscheiden. 1592 k.: Az biro vallasa vitan meg-h lattatik melljk fel terheltetik [UszT].

6. (bíróilag/bíróságilag) megtárgyaltatik/elláttatik; a fi dezbátut; (richterlich/gerichtlich) verhandelt/betreut werden. 1565: ennekem vigezesem volth tyweletek hogy ha valamj dolog törtinne kyal Jobagia közeth es vram jobagia közeth, hogj ... latasek meg, hogy ha oth vala meljnk nem igazlana, hath Egy mas akaratyabol köz helth valaztanak, es oth baratink által meg latasúk, oth latasek meg [Sajó SzD; BesztLt 24 Horwath Lúkach Sayoy tyz tarto a Beztertze Byraknak es tanachnak].

megláttatott megvizsgáltatott; care a fost dezbátut; verhandelt, geprüft. 1589/XVII. sz. eleje: Teorueny szerent meg-h láttatott, be vedőt es helyen hagiatot és az Keömiues giwlekezetnek örökké valo Birasara ... ki adatot Ceh

leuelnek es abbeli Articulusoknak bizonsagara erősssegere, Ez mi Priuilegiumi leuelwnket attuk [Kv; KőmCART. 28–9].

megláttattatik (bíróilag/bíróságilag) megtárgyaltatik/el-láttatik; a fi dezbátut; (richterlich/gerichtlich) verhandelt/betreut werden. 1677: senki ez Országból Aranyat, és Ezüstöt ki-vinni ne mérészellyen, kit ha cselekednék vala-ki, rajta érettetvén, azon materiát el-veszesse ... azon fe-llyül ... két száz forintal büntetessék ... ha mellyik félnek a' törvény nem tetszik, Táblára transmittáltassék, és mind Ország Gyűlései alat lévő Táblán, mind penig a' rend szerént valo Octavalis Terminusokon, a' mellyik először fogna következni, azon Transmissio végsőképpen meg-láttattassék és itillessék: Meg-bizonyosodván penig a' dolog ... meg-büntetessék [AC 61–2].

meglázad megbolydul; a se agita; sich (gegen jn/etw.) auflieben/wehen. 1686: Jött oly hírünk, hogy Karaffa Bécs felé indult. Staromberk^a nevű generál jött helyében, ki is egy armádával Erdélyben akar jőni ... Igen meglá-zadtunk azt hallván, hogy holnap Bonczidához száll, so-kan el is futottak, ki egyfelé, ki másfelé [SzZs 506–7. — ^aScherfenberg].

meglázsnakol elpáhol/ver; a bate zdravňn, a cotonogi; verprügeln/hauen. 1845: a Báro emberei közül vagy kettőt jol meg lasnyakoltak [Kiskapus K; HG br. Diószegi lev.].

meglebbent lebbent egyet (rajta); a flutura/mišca ușor; einmal lüften. 1710: Mikor a patak árkához jutánk ... nem is gondoltam soha, a lovam általszőkhesse a szélyes árkot. De megsarkantyúzván a lovat, oly könnyen általszőké, magam is elhűlék belé. Amint túl az árok meredekes volt, az általszőkésben a szél meglebbenti a farkasbőrömet, s megláták a törökök a jelt a karomon, akkor ismerének meg, nem közülök való vagyok [CsH 228].

meglécez (zsindelytartó) léccel ellát; a bate șipci pe acoperiș, a lețui; mit Schindellatten versehen. 1724: már itt Istennek hálá a házat meg gerendázták be szarvazták meg lecezték sendelyezni is keztek [Ilyefva Hsz; ApLt 2 Kálnoki Borbála férjéhez, Apor Péterhez]. 1728: A Csűrös kert bé meneteliben ... vagjon edj Pajta Agasokra csinál-va s veszsözvel meg-h fonva, Szarufái, fenyő fábol valo le-cekkel meg-h lecezeve, szalmából valo jo fedéllel bé fed-ve [Dellő TA; IB VI. 225/14]. 1769: egy jo Uj házat pitva-rostol Kamorástol fel állitanak fel szarvazzák meg lécezik [Szépkényerűsztmárton SzD; Ks 39. XXIII. 16].

meglécezés (tető)belécezés; lețuire (a acoperișului); (Dach) Belatten. 1825: A Fedél mostani Szarvazatjának ... le szállítására, az így származando kis fedél meg léteze-sére^a 3 áts napszám [Dés; DLt 3. — ^aFolyt. a fels.].

megléceztet beléceztet; a dispune lețuirea acoperișului; belatten lassen. 1804: A Csűrök edgyik farát el bontván meg kellett fordittatnom, egésszen ki fedettem a Létzei szőmyen romlottak lévén a magam erdőmből meg létzez-tettem [Ádámos KK; Pk 5].

megledál megsért/szeg; a încălca/leza; beleidigen. 1668: Mivel pedig én ... Uram, az kegyelmed tekintetiért men-

tem ezekre az ... punctumokra, kívánom azt Kegyelmedtől, hogy ha ezeket meg nem álláná, csak valamiskében laedálná is meg, Kegyelmed engemet assecuráljon, Hogy Kegyelmed engemet elválasztat tőle [TML IV, 402 Szalántzi Cristina Teleki Mihályhoz].

meglegyint enyhén megüt; a lovi ușor; leicht schlagen. 1870: Lakatos Márton tagadja, hogy nejjével kegyetlenkedett volna, azt ugyan megvallja, hogy néha meglegyintette, de erre a nő nyelvéssége szolgáltatott okot [M.bikal K; RAK 284].

Szk: a gutácska ~. 1851: Sala Farkas is tegnap eret vágatott magán mint ha nyelvét valami kis guttácska legyintette volna meg, alig tudott hebegni [Kv; Pk 7].

megléhádzik elsatnyul; a se pipernici; verkümmen. 1774: Makk eleinte szépen mutatatta magát, de medio tempore megléhádzott, kivált a bükkmakk [RettÉ 341].

megléhál el/megver; a bate; verprügeln. 1570: Lowas Balint ... vallya ... Latta Zeoch Myhalt hogy az kor hagot fely az kochyra, Masis volt vele Nem thwgya kichoda, annak zablya volt kezebe hywelestwl ... hallotta hogy Zeoch myhal fenyegethy volt ferdeos kelement es az Iweges gergh fiat llyen zowal Esshe lelkek az twgiatok hogy germekre talaltatok, De Byzon wgy megh lehallak az zekerkewel hogy az ebys eszyk testetekben [Kv; TJK III/2. 187]. — A jel-re l. MTsz léhál al.

megléházik elsatnyul; a se pipernici; verkümmen. 1787: a buza meg szokot léházni [Aranyosrákos TA; KLev.].

megléhel ? elsimít; a netezi; (ab)glätten, verstreichen. 1597: Hogy a seotot teomleczet beleol meg vakoltak es leheltek, vettem gyertiat ahoz p(er) f —/4 [Kv; Szám. 7/XIII. 8].

meglehet 1. lehet, lehetséges; a fi posibil, a se putea; möglich sein. 1573: Kadas Mathias Azt vallia ... mykor gergel deak Zebenbe Ment volna zokadalomra, valaky zowabol Indultatot volt arra hoga vyzza leoién, egy Nap este leot az eo hazahoz es Eotet ky zolitotta Mond hoga azt erte(m) hoga valamý ldegen Ember lar az en hazamhoz hon Nem letembe ky Neke(m) tyztesssegemre Ninchen ki akarom ketsegemet venny feleole, Agy nekem valamý helt hazadnal hwl legiek, Mond eo az meg lehet de En Nem Mondom hoga azt Mywellied Mert Nem lo hoga valaky zowa vtan hazad Nepet p(ro)balod [Kv; TJK III/3. 155]. 1593: Igiens tanuk kik ez ket zemelnek gonoz chelekedetekreol nylyan testalanak, nem talaltatnak mindaz által talaltatik egy tanu ki vilagosban vallia az teobbinel, hoga eggiwtt coteek ittak volna, kibeol az p(rae)sumptio meg lehet hoga nem iol chelekettének volna [Kv; TJK V/1. 355]. 1661: Isten látja, kevés pénzemet míg benne tart, nem kémélem, de hiszem a mikor különben meglehetne, nem kellene csak az készit költeni [TML II, 127 Teleki Mihály feleségéhez, Veér Judithhoz]. 1716: elő hazodván ha nehezesé az Aszszanya vagj nem, azt monda ... meg lehet azis hoga nehezes mert mikor egy ingh alyban vagjon ollyan domboru az hasa, hogy csak el nem ájul miatta [Nagyida K; Told. 22]. 1761: Mondottaé ... ő Nga a Cancellistáknak hoga a ... meg edgjezés

irattatnék bé az munkába avagj Relatioba jól nem emlékezem arra, azis meg lehet hoga hallottam, azis hoga meg fejtkeztem [Branyicska H; JHb XXXV/46. 13].

2. kb. sor kerülhet rá, megtartathatik; a putea avea loc; an die Reihe kommen/gehalten werden können. 1578: Az Menyegzőt penig es egieb keozonseges lakodalmokat Myert hoga az feyedelem sinchie(n) It eo kegmek meg zabaditottak, hogy meg lehessenek [Kv; TanJk V/3. 106b]. 1584: Neb Ianos ... vallia En monda(m) hogy Igiwnk Aldomast, de Olaios Georgy halgatast theon benne, hogy ennek vthannais meg lehetne [Kv; TJK IV/1. 291]. 1667: Édes Bátyám uram, az gyűlést az mi illeti, ott is meglehet az hon az tanácsurak akarják [TML IV, 63 Bornemisza Anna Teleki Mihályhoz]. 1704: A generálnak való instantia pedig meglehet csak legyen haszna [WIN I, 151].

3. létrejöhet, megvalósulhat; a se putea realiza; zustande kommen können. 1619: menék Gáspár vajdához ... hogy valami formán azt vehessem ki belőle ha ismeri-é, hogy az lengyellel meglehet az concordia vagy nem ? [BTN² 256]. 1653: Mikor immár ostromlani készülének érkezek a Bocskai levele: „hoga a váróvásnak hagyjanak békét, addig meg ne ostromolják; mert jövő-útban vagyom, s hadd lássa ő maga először, mint kelleit lenni a dolognak; ha meg nem lehet a békeség, tehát osztán gondja léssen reája” [ETA I, 99 NSz]. 1668: Ha az unió meglehetne, ottan mindjárt kényszerítik császárt ő felségét, fogjon fegyvert az török ellen [TML IV, 302 Pelei Ferenc Teleki Mihályhoz]. 1686: kesz vagyok s leszek kgték közzé magamat interponalno(m) s meg edgyeztetnem Így a mi veszekedes nélkül meg lehet, miért kellene izetlenkedni [Ks 101 Teleki Mihály lev.]. 1710 k.: ez a conscriptio talán meglehetne sok munkával és sok üdövel [BÖn. 927].

4. (várt dolog/esemény) bekövetkezhet; a se putea produce (un lucru/eveniment așteptat); (erwartete Sache/ Ereignis) eintreffen/erfolgen können. 1619: Ez lator titkos tanácsokat megértettem, és az két vezérnek értésére adtam; igen admoneáltam, hogy ez dologra igen szorgalmason vigyázzanak. És ők, úgy vagyom, hogy csak nevétségnek tarták, de in contrarium igen erősen eleikbe adtam, hogy ne tartsák nevétségnek, mert az igen könnyen meglehet [BTN² 333]. 1660: Az erdélyi dolog mind meglehetne, de én csak az töröktől féltelék benneteket [TML I, 583 Teleki Jánosné fiához, Teleki Mihályhoz]. 1704: Ma reggel felgyűlvén a Gubernium, az őexcellentiája izenetit és kívánságát eléggé megruminálták, és némelyek az gubernátor uram instructiójából interpretálák, hogy az executioja is meglehet^a [WIN I, 193. — ^aBethlen Miklósnak].

5. előadódhat/fordulhat, megeshet/történhet; a se putea intimpla; vorkommen können. 1597: Miért hoga az vetket comaga az azzony sem tagadja ... chiak hoga az rekentes nem nylywa(n) walo hanem homalios Teczik az theorvennek hoga noha az p(rae)sumptiohoz kepest az rekentes meg lehetet, de minthogy az igen homalios es az Incta betegseget allegallya ki miat immatúrús partust edalt volna, az faitalan gonoz eletert meg vehzeoztessek es az varosrol ki ewzettessek [Kv; TJK V/1. 134]. 1619: postánkat elfogták, Dunába vetették ... Azmi egyszer meglött, másszor is meglehet [BTN² 270]. 1710: Mivel annakelőtte való időben az unitárium templom kerítése mellett építetett áruló boltokat a város el akarná venni az ecclesiától és a püspök Bánffy Déneshez mint kolosvári kapitányhoz felmenne s panaszlana ... azt felelte vala Bánffy Dénes: „Édes püspök uram, én elhiszem, hogy ke-

gyelmeteknek igazsága van a boltokhoz, de mostani időben minden meg lehet" [CsH 119].

6. el lehet, meg tud lenni/vmilyen állapotban; a putea sta undeva; igrendo existieren/leben können. 1647: Popa Many. Ezis falu papja ... mind szemelyéről örökségeről Bojersagot praetendal, jollehet semmit sem producal rolla Az olah es racz irast jól olvassa batran, az eo állapotja szerent meg lehet [UF I, 838]. 1705: praedica-tio után Bonyhai uram keresztelése meg a Zilahi uram fiát ... több volt nyolcvan kománál, férfiak és asszonyok, akik mindenik ha csak egy tallért ajándékoztanak is a keresztfi-oknak, affelől Szebenben meg lehet [WIN I, 495].

7. szabad (megtenni vmit); a fi permis (ceva); (etw. machen) dürfen. 1570: Anna Azzon Borbely Janosne, Es Lakatos Esthwanne Jloná vallyak ... Megien eo hozza-ya Borbely Janosnehoz Az Annaya^a es keoneregh volt neky hogy Neh hadna ky verethny Es eo Megen az Byrohoz zoly neky ... Az Byro azt felelte neky hogy meg lehet, chyak hogy Eleozer Engesztelylek az perest Kwthy Anthalt [Kv; TJK III/2. 100. — Rengeo Annának]. 1597: Balathfy Janos Vra(m) kepebe Tiboldi Georgy Annak eleotthe ualó p(ro)curatora Agallya hogy Az zek napia(n) az mely do-logh feledől bizonsagha fogott volt Abbul eótet Refuocalta, most Zekel Miklost allattia eleő, Az mas fel ne(m) engedi, Azt forgottia hogy vallott p(ro)culatoriba ha valakj zol meg lehet, de mas ne(m) zolhat [UszT 12/120]. 1606: Vagion egy bizonsaga arrul az Alper(es)nek hogy zabadda hatta uolna^a hogy ha rah nem megie(n) az nyltra zolgalni el ve-hessek, ki techik azert hogy az eo maga Zauahoz kepest vettek el de ki techik az J. falú assertióiatul hogy ahoz kepest vettek el az nyilat, s meg lehetett, de az búzat^a el ne(m) vehették [i. h. 20/80–1. — ^aA nyílföldet az Actor: Veres Márton. Amely a nyílföldön termett]. 1647: az attyokot fiokal oztotatni a^a vagy keolleon szalítani, ez kinek csak egy gyermeke vagion ne kenszericsek: de ha teőbenis vadnak meg lehet [UF I, 289].

8. kikerülhet, előteremtődhet; a putea fi procurat; her-beigeschafft werden können. 1663: Elhizsem, edes Apám uram, az én kegyelmes uram ő nagysága az küvári fogvat-kozásnak mediumiról fog consultálódni és bizony az arról való igen titkos provisio, abbeli provisio könnyen meg lehetne, én nevem alatt szállíthatnának ide búzat, kit én innét bevitetnék [TML II, 476 Teleki Mihály Gállány Gergelyhez].

9. bizonyára/hihetőleg (meg)van; a putea exista; ge-wiß/vermutlich vorhanden sein. 1658: Papjok. Popa Juon. Ennek az eo modjok szerent való tudomannya meg lehet, de az olah irasnak olvasasat nem artana hogy jobban tudna [UF II, 197].

10. megjár/felel (vminek); a coresponde; es mag noch angehen/einer Sache angemessen sein. 1676: fel szer parkányos ayto. Ennek felső része deszkával padlatt, egieb alkalmatossagais meg lehet [UF II, 738]. 1704: Ma hívata Teleki József uram az kisleánya keresztelése alkalma-tosságára ... A leánykát pedig Sárának keresztelték. Ké-születti pedig németesen olyan volt, hogy bizony nagyobb embernek is meg lehetett volna, amennyi és micsoda étkéi voltak [WIN I, 243]. 1730: A Lo különben szegeny Legenynek (?) meg lehet. Csak rövidítske [Somlyó Cs; ApL 2 Janos Deák Apor Péternéhez]. 1742: Burna Vaszi-le Sessioja felé ... ez igen tágas hely, úgy hogy két Te-leknekis meg lehetne [Kincsi K; SLt 8. K. 15]. 1770: Haller János ... Ez az ifjú noha in statura fractus, mivel

gibbosus, de személyére, latinítására, egyéb nyelveknek tudására s muzsikájára nézve akárhol meg lehet [RettE 227–8].

meglehető meg lehetős; destul de ...; annehmbar, ziem-lich. 1726: a háza meg lehet jó [Esztény SzD; Told. 29].

meglehető I. mn 1. elfogadható, elég jó; destul de bun; annehmbar. 1656: Ezen jstalonak deszka padlása az csepeges miá, roshadasra jutott, gerendaj még most még lehetősök ... hejazattia rosz semire kelleő [UF II, 142]. 1679: az első haz ... most meg lehetős az iden epitest nem kévan [Dés; Jk 40a]. 1693: három vankos haj nélkül meg lehetősök [Ne; DobLev. 1/38. 10]. 1712: Török buza is meg lehetős reá neze már micsodás Csője leszen l(ste)n tudgia [Ohába F; ApL 2 Lukács János Apor Péternéhez]. 1738: Gabonás Ház ... also s felső Padlásai is nem derekosok kivált az Also mellyis bikfa deszkából való rosz; az felső Padlás, melly is fenyő deszkából való meg lehetősök [Szászvevessződ NK; Born. XX. 12]. 1761: két kerekű Talyiga ... meg lehetős Fa rudával [Kéménd H; JHb XXXV/39. 32]. 1790: A' Törökbuzák meg lehetősök, több Törökbuzát remél ő kgle az idén, mint volt tavaly [TL. Málnási László ref. főkonz. pap lev. Nsz-ből]. 1823: A' Kut ... meg lehetős állapotban vagyon [Egerszeg MT; LLt 63. 7]. 1824: Egy őszve járó Két Táblából álló fenyő deszka fejr asztal meg lehetős karba [Erdőszengyel MT; TSb 43].

2. tűrhető, elég jó készütségű/viseletű; destul de pre-gătít/bun; von leidlicher Gelehrsamkeit/leidlichem Betra-gen. 1647: Felső Arpas. Popa Alde falusi pap ... ez popa Alge tudományaban az eo modjuk szerent meg lehetős [UF I, 839]. 1806: délelőt tsak meg lehetős voltam, de dél után igen sovány vagy 4 plágátis kaptam [Dés; KMN 186]. 1823–1830: Volt még ebben a gradusban Borosnyai után Nagy Sándor, hanem e gyenge lévén, azután karácsonyba cenzurázott. Ezek között Czike, Nemes, Borosnyai, Keresztély Márton legjobbak voltak, a többi meg lehetősök, vagy kettő, kivált Lutjai, igen rosszak [FogE 97].

3. jókora, elég nagy; destul de mare; beträchtlich, genug groß. 1806: Ma reggelre meg lehetős hoharmat volt [Dés; KMN 177–8]. 1823–1830: Volt egy Sombori Zsigmond nevű meg lehetős jószággal bíró nemesember [FogE 275]. 1876: Gondnok javaslatba hozza az erdő takarítást, miből meg lehetős őszveg gyűlne bé [M. bikal K; Rak 331].

4. ~ ábrázatú elég szép; destul de frumos; genug schön. 1710 k.: Párisban St. Germain hostatban volt szállásom ... egy református emberséges embernél ... A felesége kisded, jókedvű, meg lehetős ábrázatú [BÖn. 592].

II. határozóként; cu valoare de adverb; als Adverb: eléggé; destul de ...; genug, genügend. 1710 k.: jó könyű és kemény s merő derekú, meg lehetős szép lovas voltam [egy Nagyszegi Gábor nevű szegény nemes, másképpen meg lehetős értelmes ... embert kurátomak tesznek [BÖn. 492, 875]. 1895: a címre volna megjegyzésem. A Felhők meg lehetős tartalmatlan cím [PLev. 175 Gyulai Pál Petelei Istvánhoz].

meglehetősecske kics 1. elfogadható, elég jó; accepta-bil, destul de bun; annehmbar, genug gut. 1807: délelőt meg lehetősőtske Repetitőt mondtam, és olvastam [Dés; KMN 233].

2. тұrhetō, elég jō kēsziłtsēgū/viseletū; destul de pre-
găit/bun; von leidlicher Gelehrsamkeit/leidlichem Betra-
gen. 1806: dēl elōt meg lehetōsōtske voltam, ki vėvén az
irást e rut volt [Dés; KMN 209, 340]. 1807: dēl elōt meg-
lehetōsōtske voltam de dēlūtán ... tellyessēggel nem volt
kedvem tanulni [Dés; KMN 366].

3. elég tehetōs; cu stare bunicică; genug wohlhabend.
1791: Pap Gligor ... meg lehetōsētske szegény Gazda em-
ber [Mezōsámsond MT; Berz. 14. XIX/33].

meglehetōsecskén elég тұrhetōen; destul de bine; genug
ertrăglich, leidlich. 1807: egy Repetitiot mondomtam meg-
lehetōsōtskén | dēl elōt meg lehetōsōtskén tanultam | dēl
elōtt meg lehetōsōtskén voltam | dēlūtán 3tol fogva 6
utánig tanultam meg lehetōsōtskén [Dés; KMN 257, 358,
366, 377].

meglehetōsen 1. elfogadhatóan, elég jól; acceptabil,
destul de bine; annehmbar. 1791: Szászvárosonis meg le-
hetōsōn megyen a Nsgtok dolga [Bencenc H; BK. Bara
Ferenc lev.]. 1793: Sorban Peter meg lehetōsōn Tanulván
... az eō Nga Nagy Falusi Udvarában Koltsárságra
vétetett fel [Kémer Sz; TKhf 13/34 St. Dombi (60) zs
vall.]. 1813: A földeket a mult őszszel is meg lehetōsōn
meg mivellettük [Killyén Hsz; MvRKLev.]. 1819: kér-
deztem hogy hogyan élhetne ? melyre azt felelte; hogy
mostan Istennek hálá még csak meg lehetōsen [Kv; Pk 2].

2. jócskán, elég bőven; destul de abundent; gehōrig,
reichlich. 1806: Meg lehetōsōn esett az ho [Dés; KMN
169]. 1836: A Török buzák is meg lehetōsōn készűlnek
[Vécke U; Ks 101 Varga György lev.] | Szénák meg lehe-
tōsōn kerültek és jok mindenűtt [TSb 20].

3. eléggé; destul de ; genūgend, recht. 1815: Szabó
János ... 30. Esztendős ... meg lehetōsen erōs test alkotá-
su [DLt nyomt. kl]. 1829: Edes Anyámam meg lehetōsen
sok bajai között (!) de a' kezit egészen el vette a' hideg —
egészen el van dagadva [Kv; Pk 6].

4. kb. alig-alig; abia; kaum. 1815: a' Szabados tetzésű
Mennyei Ur ... írtoztato Jég essőt küldē mű kőrünkbe, a'
melly egész határunkat porrá tevē a' Török buzák
talám tsak meg lábballják ... a' Szőlők tsak meg lehetōsōn
maradtak [Berekeresztúr MT; Berz. 11. 75].

5. gúny ugyan jól; bine de tot; recht gut. 1832: kezembe
az Írása két embernek kik megigérték az ő Ngok lejövete-
lekre koszorumat megkötni — Meg is kötötték meglehető-
sen — hanem a jo Isten — és Emberek kik a jo Embert
pártfogolni szokták — Engem sem hagynak el [Torda; IB.
Demény János tt. nyil.].

meglehetősképpen meglehetősen, elfogadhatóan, elég
jól; acceptabil, destul de bine; annehmbar, ziemlich gut.
1679: Az portárul én rosszabbakat vártam. Hála Istennek,
ott meglehetősképpen vannak az dolgok [TML VIII, 510
Teleki Mihály Nalácz Istvánhoz]. 1728: az Feleségem
még bizony csak mind edgy forma állapotba vagyón,
reggelenként meg lehetősen képpen volna, de dēl után
mindenkor réá jű a forraság [ApLt 1 gr. Haller János gr.
Kálnoki Borbálához Nsz-ből] | edgy Kissebb Nms ház
Szalmával fedve, megh lehetősképpen vagyon el készitve
[M.délő TA; BetLt VI. 225/14].

meglehetőseleg meglehetősen, elég jól/bőven; destul de
bine; reichlich, in Fülle. 1805: Bőjbe ... A Zabjak ... meg

lehetőseleg, a közép szerű modan ereszt(ne)k kalangyai
[Torda; TLt Közig. ir. 1182 ifj. Szaniszló Zsigmond szb
kezével].

meglel 1. megtalál; a gási; finden. 1550: Kellenek ffely
az leginek es menek az birohoz ... kernek volt ielt az
birotol hog az w marhaiokot ki soren Meg valtoztot melleie
bocataanaia Az vag ez iellel az w adossokot ellő hinaiah
kowetkeznek volt hog meg loltak es w soren valtoztot
Marhaiokot [BesztLt]. 1570: Ezt akarom Tuttara adnom
kegyelmednek hogy Ez Mwlt Napokban az En Molnomat
fel twrek^a ... es Tyzen het weka bwzat wynek El az Ma-
lombol Es Egyeb was zerzamotys wynek El kyket Meg
lelenk az w Magok hazanal [Nagyfalva^b; i. h. 66. Apaffy
Istvan Zwch Gaspar beszt-i bírőhoz — ^aTolvajok. ^bApa-
nagyfalu SzD]. 1585: Catalin Ianos Deakne vallia, valthig
bezellette Razma(n) Pal hogy el vezet a' heolgy Az Vta(n)
esmeg meg zolita Mondwa(n): Meg talaltam a' heolgyet,
Perbe vagiok Ambrus Deakal, de Ahol eggiket meg lelem,
Az masikat (is) Az az a' Selmet ot keresem, vegere megick
ahol meg talalhato(m) [Kv; TjK IV/1. 460]. 1587: Hogi az
varos ladaiban egiket sem leluk meg ket vj ladat vgj kel-
letet Czinaltatnom [Kv; Szám. 3/XXX. 43 Seres István sp
kezével]. 1625: az daika barabas fia Ianos egi eokreot
lopot uolt fylebeol^a meg lelek az beorit es az husat [F.rá-
kos U; UszT 171b. — ^aFüle U]. 1668: En Jstuan deak
szolgaia voltam ... hat az eokrit elloptak, meg nuztak az
borit hoztak be Az mű molnarunkkal. Az molnar el futa,
az boczkor bort, en meg lelem az malomba(n) fel hozam
az gazda hazaba [Kászonújfalú Cs; CsÁLT F. 27 1/30 Nagi
Darus Mihály vram Zolgaia (25) vall.]. 1755: itten Ko-
losvárott is részegen az Boltokból vitt volna két három pár
róka torkokat el az Házokhoz ... meg lelték nálla, és viss-
zza adta [Kv; Mk IX Vall. 75].

2. milyen állapotban talál; a gási intr-o anumită stare;
in irgendeinem Zustand finden. 1550: En Kemenj Ferencz
jelentem hogy Az Eghez reznek Az kyt Az Reghi (?)
chyeteny gabriel Byrt volna berenden hasonfelet: eztrigy
Myhalnak: Megh(e)reztettem Az keppen Az My keppen
thordan Az fogot Emberek Megh Leltek wolth Az Mas-
sodyk hassony felet kedygh ... zalagol Addygh tartom Az
Mygh Az Nemes Eztrygy Myhaly kez penzewl En Nekem
hwz foryntot le nem tezen [Berend K; BfN VI. 28/2. — L.
MNY LVIII, 490 Kemény Ferenc bizonyáglevele].

3. adatok közt rábukkan/talál; a da peste ceva (in scrip-
te); (unter den Belegen) etw. (auf)finden. 1587: (Az)
ewsteot ... az vegre attak vala eō kegimeok hogi az scola
Mester rwhaiat Czinaltassam bellettessem meliet Jde hatra
meglél kegtek [Kv; Szám. 3/XXX. 2 Seres István sp kezé-
vel]. 1598: Az presidiumra Rendelt pinzt w kegelmek wűiek
feirwarra ... Melyrwl el feletkesztem wolt zaamadasom-
ban Mert Registomomban be nem irtam wolt hanem Zaa-
madasom wtan lettem Megh Jegyzo konywemben Melyre
mikor rea talaltam pűlacher wrammak Mindgiarast hirre
adtam [Kv; i. h. 7/XVIII. 2 Masass Thamas sp kezével].

4. vkit megtalál/otthon talál; a gási acasă pe cineva; in
(auf)finden. 1578: wtet zemely zeren pokaba Meg
lelwk ... es Meg kerwk az lozagot az paranchyolat tartasa
zerent [Póka MT; Thor. VII/2]. 1751: ha ötet meg lelitek
Nékem hirre tegyék En is legottan el megykék Néki tisz-
tességet tészék [Hétfalu Br; EM LI, 125 betl. játék].

5. kiderít, megállapít; a clarifica/constata; klarlegen,
feststellen. 1571: Az Safar vram dolgat vyzontagh hattak

eo K. varoswl Az zamweowe (!) vrainra, hogy eo kegelmek lelyek Megh, Es egy Alkolmas Napon eo K. Megh latiak vyoban az myt Nem acceptaltanak, ha myt eo K. az Safar vrain Io Moddal ely Igazithatnak benne megh latyak eo kegek [Kv; TanJk V/3. 35b]. 1596: walamyth az kapyta(n) wra(m) teörueny meg lel meg Ado(m), merth Akaratomnal kwl menth oda^a Illyen zaladasba(n) az törüentelen kertten [UszT 11/90. — ^aA marha].

6. felfedez/lel; a descoperi; entdecken, auffinden. 1811: Még inkább sajnálom az ártatlan embert, Kit Labirintusba gonosz Embert kevert; Mely változás! éppen magával most vete Számot, 's nem vádolja Lelki ismérte, Bátor, nyugodalmát magába meg leli, Magát bátorságos réz várba képzeli [ÁRÉ 94].

7. (hivatalosan) megkeres vkit, folyamodik vkihez; a apela la cineva (oficial); (amtlich) jn ersuchen. 1542: Kegielmes azzonywnk Ndath Istenirt kyriewk megh bochasson, hogy ily giakorta valo irassunkkal Ndath megh banthywk, merth kezelenithethewnk^a zewksigewnkbe the N. megh lelnewnk [Fog.; LevT I, 20 Olah Balas es Mott-noky Lajos lev. — ^aSajtóhiba lehet ketelenitethewnk h.]. 1569: Ez el Mwlt napogban En Emlekeozem kyrálnak Ewh feolssegenek Az horwat Lwkach dolga feleol ... Mynd En s mynd teob Nemes vraym leolyk meg Ewh feolsseget ez Jeowendeo gywlesen Horwat lwkach feleol, hogy az sok gonoz chelekedetyrül Bokrostwl Nywlyunk hozza [Mihálcfa AF; BesztL 87 Wolffangus (!) Bornemeyzza de Kapolna a beszt-i bírőhoz]. 1570: Az Thornyok Epitesse feleol eo k. Azt Mongyak, hogy Byro vram(m) eo k. hywassa be az cheheket, Es hagya Megh Nekyk hogy vysselyenek gondot Rea, ha valamelyk fely Nem Ery keolchegeweli hyzem megh Twgya lelny rola az zaz vraymath [Kv; TanJk V/3. 9a]. 1572: ha az kegtek hataran Jar az wechy Jwh kegtek es megh wehetj az teorweny zerynt walo Jewedelmet az kegtek hataran De Errwl az peres helrwl kegtek ... lelywk (!) megh az feyedelmet, Nem yo az hytwan Nepet wezedelemre Erezteny feyedelem hyrre Nelkwl [Bongart BN; BesztL 3684 Lucas Pisthakj a beszt-i bírőhoz és esküdt polgárokhoz]. 1573: Az Meszaros vrain ... perrel igekeznek Akaratiokat az varos ellen veghez vinny ... Azert kéneregienek azon eo Nagak hogi ha ez dolog feleol Meg lelnek eo Nagat Meg Ertwen az okokat eo Naga myert Akarya az varos eoket keotelessegbé tartany, Ne Bochassa eo N. az varos Iowa ellen Eoket Twssakodny [Kv; TanJk V/3. 82b]. 1577: Meg Ertietek eo kegmek egez warassul az p(ro)curatorok dolgarol minemy keppe(n) vegezet volna Byro vram Tanachyawal mely czykelleket Irwa adot eo kegmek fel, Eo kegmek azert varassul Iowallyak ez articulusat ... Miert hogy ez sok feo embernek ellene lehetne Itylik eo kegmek zwksegessnek lenny hogy haladeknelkwl eo kegme Byro vram tanachiawal lelye meg az feyedelmet es vegien c(on)sensust Rea az feyedelemteol [Kv; i. h. 147a]. 1592: ha meg erthettki hogy Capitan Vramtul ninchen, bizoni meg lelloik Capitanj Vramot belőle, mert ig' az mi jarasunkat oztasunkat ne(m) hattak helin, zigenliőkis, mert ezt mi rolunk tsak Capitani Vram uehette uolna el [UszT].

Szk: *ajándékkal* ~. 1571: Myert hogy Ennekeleote walo Ideokbennis Mindenkor az wy feyedelmet Az varosnak few Byraya által lelte megh Ajyandekal az varos, Mostany azon keryk eo K. Biro vramat varoswl hogy Eomaga Zemely zerynt keresseh megh eo Nagat kyt az vrsten az

orzagnak feyedelmewl rendelt [Kv; TanJk V/3. 40b] * *levél által* ~. 1582: Chaky Dienes Lelte meg' Byro vramat lewele altall, hog' eo kegmek vitettnek az Parlagi Pall Koporso keowett Zilahig [Kv; Szám. 3/VIII. 12] * *szupplikációval* ~. 1587: Megh ertwen eo kgmek Varosul az be gywtesnek okat, az felekiek panazolkodasa es az Varos elle(n) tamadasok feleől, Teczet varosul hogy, eo kgmek megh lelyk az Zaz Vrain Newe Alat suplicatiowal eo Ngat [Kv; TanJk I/1. 52]. 1590: Az my Nezy Az Scholához valo segitseget mellyet az Nemesseghnek feye meghis Ighirt ... Azokat az vrakat eo kgmek keonyeorgessel sollicitalliak, Akiket itilnek Io Akaro Patronusinknak lenny, Az orzagt penigh suplicatiok Altal mindenekreol lelyek megh [Kv; i. h. 140].

8. törvénybe szőlit, beperel; a da in judecatā; jn gerichtlich belangen. 1573: Thakach Georgy azt vallia hogy Zol volt Tablas peternek myert hogi Nem Bekelyk megh Kerekas Janossal, Mond hogi ... Nem eo vitte ely^a hanem kosa myhal Meg lely eotet Erte | Beolcz Ianos es Thorday Imre ... Azt valliak ... Mond Kelemen Gergelnek, Te varos Arwlo Bestie lelek kwrwaffy Ros kwrwa eb vagi Lotthio kwrwa hyzelkedew vallottam 32 fl kart az telbe myattad ... Gergel semy gonozt Nem zolt neky, hane(m) cyak Twdomant teot, Mongia volt aztis hyzen ha En vetette(m) Neked valamit hogi Nem leltel kylēmben Meg, en az Nem vagiok kinek zydalmas [Kv; TjK III/3. 99, 278. — ^aA halat].

Szk: *törvénnyel* ~. 1556: Hyzem azt hogh K. Nyلمان wayon hogh az zegen ffolti ffarkasnak wolt egh zolgaya Zekel Bertalom kynek marhaya Bezterchen wolt egh Jambornal ... azert te K. Kerem Minn (!) yo wryamat Es Baratimat hogh te K. az Marhat agya Erdeli Myklos Wram Kezebe Mert az Bertalom az en attyamffyanak ffolty ffarkasnak szam adatlan zolgaya wolt Ha kynek My dolga Wagion hozzaya, megh leli az En attyamfiat thwrwennel [BesztL 6 Ant. Kendj a beszt-i bírőhoz és a hitese polgárokhoz]. 1570: Az Monostory Thyztarto eo kek varoswl azt Mongiak hogy walaky koloswary Emberen hatalmot chelekedet, Eo k. Byro vram Thanachawal Egetembe visellienek gondot Rea, hogy Theorwennel lelyek megh Ertethe [Kv; TanJk V/3. 9a].

9. (cél)t elér; a atinge (scopul); (Ziel) erreichen. 1653: Nem sok napok mulva a posoni koronatarató-helyet is megadták, és a koronát aláhozák Bethlen fejedelemnek^a. Mellet — csak magában lévő némielkekkel — önnön maga fejibe tett mintegy tréfaképpen s ezt mondogta: „Immár légyen hálá Istennek! ezt kerestem, meglettem és nem mondhatom, hogy a magyar királyi korona fejemben nem volt” [ETA I, 123 NSz. — ^aBethlen Gábornak 1619-ben].

megleledzik előkerül, fel/meglelődik; a se gäsi; zum Vorschein kommen, sich finden. 1579: Ha ky penig meg leleczyk ky fellyeb venne a karot tiz forintot wegienek rayta [Kv; TanJk V/3. 183b].

meglelhet megtalálhat; a putea găsi; finden können. 1574: Chanady Tamas Azt vallia ... Balas Neky hatta Maradek Peternek Negi Eokreket, hogi ha meg lelhety Marhaiat, ha penig Nem lelyes lamborwl Meg elegity [Kv; TjK III/3. 119].

meglelketlenített lelkétől megvált; neinsuffletit; entseelt. 1807: minekutánna én meg-halok ... az én meg Lel-

ketlenített Tetemeimet ... Familiámhoz 's Characteremhez illő tisztességgel temetessen el [Kv; Ks 14. XLIIIb gr. Teleki Tamás végr.].

melegengetegült megritkult, elnyűvödött; uzat; dünn geworden. 1625: Egy sahos Abrosz lengeteg f. — ./ 50. Egy lengeteg Abrosz kekes volt f. — ./ 20. Egy temerdék szalú veres veszeos szeosz abrosz meg lengetegült f. — ./ 16 [Kv; RDL I. 126].

meglep 1. (tömegesen) ellep; a năpădi; (massenhaft) überfluten. 1662: a várát^a a prédára áhítózó jancsárok a töréseken úgy meglepték vala, a mieink közöttök szemeit is alig pillanthatnák, azhol mit kaphatnának [SKr 617. — ^aVárad várát]. 1774: Vagyon két Szántó Föld Véczei Határon, melyet Virgó földnek neveznek ... a mellyeketis a' mint hallottam 'a Bokrok meg lépték volt [Vécke U; LLt Vall. 181]. 1842: midőn árpát hordott volna és épen rakodott, a veszet bogarak meg lepték marháját [Zabola Hsz; HSzjP].

2. meglepetésszerűen meglátogat; a face o vizită prin surprindere; überraschend besuchen. 1665: Én, Isten velem lévén, jó hajnalban Sebes várbán megyek csak postaképpen ez óráig nem is tudták szándékomat, csak meglepem őket holnap [TML III, 519 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz]. 1676: Éppen kilenc órákor most indulok Lónáról Tsáki uramhoz is. Az úgy hiszem, még fortélyosabb leszén. Oda senkit nem praemitálék, meglepem [TML VII, 211 Matskási Boldizsár ua-hoz].

3. váratlanul ráront/tör; a se năpusti asupra cuiva; unerwartet über jn herfallen, jn überrumpeln. 1662: az népnek a várbán való esküdtetése, pecséttel való botsáttatása egyedül csak a principális curátorra hagyatott vala. Melly dolog hogy olly szoros üdöben s annyi nép között nagy munka volna ... az nép meglepte volna, házában sem férnének [SKr 579–80]. 1796: mindgyárt osztán meg is fogták ... Nyikolájt s hozták mint az ölyyü a tsirkét egyenesen Panitba, hogy pedig valakít agyon akart volna Nyikoláj vágni azt nem láttuk de módgya sem volt nékie abban mert az emberek meg lepték volt, vgy hogy nem is tehetet semmit [Panit Sz; TSb 2]. 1803: legeltetvén, nagy káromkodások között őt Remetei Lovas katona bennünket meg lepett, kardot rántottak, engemet meg kardlapoztak [Toplica MT; Bom. Xvc. 1. 114 Nátye Vaszilie á Ilji (40) col. vall.].

4. készületlenül/váratlanul ér; a gâsi nepregătit; unvor-bereit/unerwartet treffen. 1662: egy nagy lövés esnék ... a golyóbis szinte az asztal felett ütne fel egy deszkát s tapasznak pora és darabjai rútól meglepnék az frásban munkálkodókat [SKr 614]. 1805: a' Materialek szűk volta 's a' nagy drágaság annyira meg gátoltak bennünket Munkánk folytatásába, hogy a' sok futatás és mivelésbeli Restantiák miatt semmi nélkül lepett meg a' Tel [Torockó; TLev. 9/42]. 1844: talám jo lenne Török buzátis veretni le, mig a' Szőlő munka is nem lepte meg [Széplak KK; SLt évr. Sipos Miklós P. Horváth Ferenchez].

5. meglepetést szerez; a face o surpriză cuiva; jm eine Überraschung bereiten/verschaffen. 1854: Ily gondolatok közt lepett meg a „Héti Lap” egyedüli erdélyi folyóiratunknak azon számaival, melyekben báró Nalácz Józsefnek emlék fratait közlé [ÚjFE 5]. 1880: Legelőször is egy örvendetes hírel leplek meg: Szász Károly írja, hogy rendes tanárnak kineveztetett 1400 forint fizetéssel [PLev. 76 Jakab Ödön Petelei Istvánhoz].

meglépesedik megszedi magát, meggazdagodik; a se căpătuî/imbogăti; sich bereichern. 1751 Murza Vonuly azolta derekasint meg lépesedet [Gyeke K; Ks Vall. 12] | Réti Pável ... az mostani feleséginek el vétele után jobbanis meg lépesedett de miből lepesedet én azt nem tudom [Szépkényerüsztmárton SzD; Ks].

meglepetés meglepődés; surprindere; Überraschung. 1849: egy satuly (!), mellyben a letételkor egy új fejár kalap volt történetesen felnyilván, meglepetésemre abban egy ócska színes kalapot — a fejár kalapot pedig ... a Wendler Károly úr volt fogadosnéjánál találtuk meg [Kv; Végr. Vall.]. 1870 k./1914: a szózatot legelőször 1846-ban Molnár János, kitűnő fuvalista jurátus tanította be 4 szólamra a poetikának s a vizsgán nagy meglepetést okozott az előjáráságnak [MvÉrt. 16].

megles 1. lesve megfigyel; a pindi; lauschend beobachten. 1583: Ha penig nemellykunk itt ez varosy hatarbán nemynemw Eókreon arulna, Es az masikunk hat mege meg lesne, es titkon az első arossa ellen meg venne, annakis az maratsaga egy forint legien [Kv; MészCLev.]. 1657: reám bizattaték azon főkövetnek szállására való provisio s mind pedig hogy az véle való szembenlétel, tracta privatus embereknek meg ne engedtetnék; s egykorban hát egy úrfiat az több conflualtának conventiculomokból expediálván hozzá, ugyan meglesvén az én ott nem lételemnek alkalmatosságát, az gyalog hadnagy, ki ott vigyázott, bé nem bocsátotta [KemÖn. 111]. 1750: az tzi-terem mellet lakván egy Kálvinista Nemes ember meg lesvén, hogy az Péter el mennyen hazul, az tzi-meteremben (!) egy ölnit el foglal és kertet tétet reá [Mocs K; Ks 83 Csegezi T. Gergely lev.].

2. lesben bevár; a aştepta la pindă; lauernd abwarten. 1574: addeg Boszont hogy en meg lessem egywt Es addeg ely vagdalmom hogy Isten Imado leszen benne [Kv; Tjk III/3. 380]. 1584: Peterdj Balas vallia zaiabol hallotta(m) ezt Kun Balintnak Mikoron engemet vgmond Desy Istwan meg lesset volna es ream tamadot volna, Akkor en ... el futama(m) [Kv; Tjk IV/1. 203]. 1599: minthogy ez Kun Palt valamy reghj bozzusagh viselte, az en megj neuezet lobbagiom ellen megh leste, szabad vtiában Jobbagiomat, kj senkjnek semmit nem vetet, adorialta es Inuadalta [Alparét/Szinye SzD; Ks]. 1675: onné az J: nállam-nál eléb el menvén ... engemet meg lesett, hatalmasul reá(m) tamadott | az Hermán Mátyás házárol nállánál eléb mente(m) ... megleste(m) es hatalmasul reá tamadta(m) [Kv; Tjk XI/1. 356, 357]. 1742: meg indulván osztán a' Szászok meg leste Veres Sámuel távolva a' Falutol, 's ott elejkebe állván fejeket szette [Kisenedy AF; JHb Juon Czofró (40) jb vall.]. — L. még WIN I, 105, 645–6.

3. leskelődik vki után; a pindi pe cineva; jm nachspähen/auflauern. 1568: Martha Bwday eotlesne ... fassa e(st) ... most boremizane kezén meg fogatta az hadyú-kath hogy meg lessek feyerwary durkoth es az orat nyakastol el metedgiek [Kv; Tjk III/1. 228]. 1574: Dorothea Zigarto Georgine Azt vallia hogi Zent Istwan Napian volt hogi ky leo ferdés es Indwl az Sorosba talalia otth az vrat es meg fogia hogi az Sarban tazicha Es vgi tazitia hogi az twlso falban tartozik meg, Mond az vra lassan Zomzed ha lambor vagi Ne gazolkodial bezededel ... Azomba erkezyk Lakatos Istwan es meg Ragadia Es ky veszy az kardot kezebeol Mond neky, Lam Mordaly vagi

Bestie Lam Meg lested volt az Zegeny Embert [Kv; TJK III/3. 318]. 1603: Borbelj Martonne Magdolna Azzonj ... wallia: Az factum vtan Monda Bwrkeorne, im vgian megh lese az J szentelen hitetlen arulo [Kv; TJK VI/1. 684]. 1631: Akkor ejel szeőkeöt elis az Aszony, megh lestekis ejel ot az Uarga Menyhart hazanal azt az Uarga Jakab fiat Pragat Tamas Nemes Ferenc, de nem gjöztek ki lesni [Mv; MvLt 290. 55a]. 1724: ő meg leste Pekrit, és látta Czireh Eőrsökkel együtt fekün(n)i és paraználnodni [Harcó MT; BK. Abrahám Istváné (20) jb vall.].

4. kikémlél/les; a iscodi; ausspähén. 1681: az nimet fel-öl ast besilik ... igen rendhez könyw hadra kiswlt emberek uoltak ... trupokban sem iöttek, Czaiak lezengue, Tott falunal gywlekestek, meg kanototis ot gyutogatak, ot cinaltak uolt valahol egi kis twzet, ha az magyarok alab lestik uolna megh, tuzes kanotyok sem löt uolna [Kozárvár SzD; GramTr XVIII. 644 Deesi Ferenc Beldi Pálhoz].

meglésés kikémlélés; iscodire; Ausspähung. 1668: im-már Czeglédi uramat kedden elbocsátja uram ő kegyelme; én bizony valóban félttem Kegyelmed ... adasson puskásokat melléje Az mely zöld puskásokat sógor uram megfogatott, mely Rákóczi Ferencz uram puskási voltak ... elhiszszük, azokat is ő kegyelme útjának megkémlelésire, lesésire küldték [TML IV, 365 Bornemisza Anna Teleki Mihályhoz].

meglelet 1. titkon megfigyeltet; a dispune sã fie pîndit; heimlich beobachten lassen. 1606: Annak eleotte esmet ... fat uágutunk vala, rah ment vala Galfi Istua(n) s el uágdatatott vala az fában, de az vtan egykor megh lesette vala s megh fogotta vala, tudo(m) palchaual megh Akarta vretnj, de el szalatt vala [UszT 20/74 Ioannes Magiarj de Farkaslaka (32) lib. vall.].

2. lesben bevárat; a dispune sã fie așteptat la pîndă; lauernd abwarten lassen. 1671: Édes Bátyám uram, az a kővári udvarbíró, az ki volt, most jó be. Uram ő kegyelmével úgy beszélünk, lesesse meg Kegyelmed, rekesztesse meg az szekereit, az mint költözik, tudom én, hogy hoz onnét kívül, s mind vegyék el tőle [TML V, 524 Bornemisza Anna Teleki Mihályhoz].

meglesz, megleszen 1. létezik, megvan; a exista; sein, dasein. 1567: Sophia vxor Antony Nagy fassa est ... dicta Anna Jacobi Erős sic fuisse loquenta ... ne Sapolodial illyen erossen byzonym meg latod hogy ha Annal az Magyarországi azzonnal lezen az the marhad El nem weez ha ne(m) meg lezen [Kv; TJK III/1. 120]. 1573: eo k. megh Ertettek Biro vram es Kyrál Byro vram Bezedebéol, Az Apaffy Gergel vamaýa dolgat Es az eo kewansagat, hagi lele lenne az Coloswary Emberek az jele penig az legien hagi Biro vram cedwlat aggyon nekyk pechet alat kin meg legen az Emberek Newe [Kv; TanJk V/3. 83a]. 1588: Amy Nezy az Eottweos Andras dolgat ... Vegheztek ezert varosul hogy ma Biro vram Cedulat Jartasson, Eottweos Andrasnakis Cedulat kwlgfeon, hogy leoyeon be, es tisztesseges helie megh leszen, Mert ez eleot sem Akartak Abba(n) megh haboritany [Kv; i. h. I/1. 81]. 1648: az mint értettük apathi Sigmund Uramtól az farattasagh megh leszen ugyan, az busulassal edgyütt, de az dologhna vegben vitele felben marad [Alvinc AF; Szád. Casp. Bodo P. Zenas de Balliok-hoz]. 1671: mind éjjel s' mind nappal az őrizések ... mindenütt meg-legyenek [CC

86]. 1703: Azon kert oldalában vagyom egy fűrészmalom, melynek minden vas eszköze meg levén, találtuk a boltos kamrában a több vas eszközökkel együtt [CsVh 119]. 1736: Kévánom azért, adjon Isten hazánkban régi alázatosságot, egyűgyűséget, igaz atyafi szeretetet ... mely ha meglészen, akkor Erdély is régi boldogságára s gazdagságára visszatérhet [MetTr 421].

2. úgy van/lesz; așa este/va fi; es ist/wird so. 1575: Ertik eo K. az Kapura valo Drabantok feleolis Byro vramnak bezedet, Teccyk eo kegnek varosswl hagi Bathor Meg legien, De lo gondwiselessel, hagi Az Kapuban legienek Nem egebwat [Kv; TanJk V/3. 125b]. 1581: myndenik Malomba Mestereket tarchyanak Az malombirak ... Erre penigh mykor be lktattattya biro vra(m) megh is Inchie hogy megh legie(n) [Kv; i. h. 235b]. 1756: A' minap egy játék közbe mondotta Németi Uram; Még így ki nem fogytam a' pénzből, de muszi meg kell lenni, hogy hamar pénzem légyen [Kv; Mk IX Vall. 57]. 1823–1830: Ezen 1792-ik esztendőben ... tettenek a syntactica classisban cantus praesensnek, pedig eleget mentettem magamat, hogy nem tudok énekelni, de meg kellett lenni, mert különben utánam valót tettek volna [FogE 104].

3. elkészül; a fi gata, a se face; fertig werden. 1570: Zegedy Gérgiet valoztottak az zamwetelre, Mely Zamadas legien Meg Mindiariast Zabo Marton meg leote vtan [Kv; TanJk V/3. 11b]. 1579: a leowendeo gywlessigh ... Az vonas Igazetas Megh leze(n) [Kv; h. 205a]. 1644: Az Poliani kapolnat restaurallatom ... az ne(m) sok kedőczeggel megh leszen [Kv; JHb III/6]. 1703: Hogj penig abol a valagatas vagj iragatasbol valami kereskedés ne legien, Kglđ mig őszve nem gyűlnék a Hadnagiok, és egészen végb(en) nem menjen az elírás, neis jelentse meg senkinek ... Meg leven penig az elírás Kglđ előtt, ne legjen szabad az után ... senkinek el változtatni fizetésért [UszT IX. 77. 69 gub.]. 1796: Az Uj Hazat belől meg tapasztották az első hazat is bé padoltak még kevés padolni valo vagyom. de az is meg lesz a héten [Szilágycseh; IB. Fogarasi István lev.]. 1805: A Malam meg sendejeztetése Contractualiter be van téve Arendásom(na)k, melynél fogva imponálni fogam hogy meg legyen [KCsI].

4. megesik/történik; a se intimpla; vorkommen, geschehen. 1557: ty keg'elmothek emlekezhetyk Rwla hog' Also Borgon a ty keg'elmetek zegyensege között es a myeyenk közot wala nemynemő egyenetlenség, aban keg'elmethek akarattyabwl es a myenkblw Törwyntys hatthwk (!) wala, mely megys löt [Apanagyfalu SzD; BesztLt 63 Blasius miko lev.]. 1573: Kristina Nehay Nagy Matene Azt vallia hogy mykor az Kerestury vagdalasa megh leot volna kezdy kerdezny My dolog legen [Kv; TJK III/3. 66]. 1585: Ferenczy Janos vallia, hallottam Nagy Caspartol mikor eozwe vesztenek Palastos Jstwannal hogy meegh Nem leze(n) ember halalnelkwl [Kv; TJK IV/1. 418]. 1598: Mikor az harcz megh leon Moldúba, en az Leng'ekek kezebe estem uala [UszT 13/37]. 1620: Ezis hallotta(m) czinige Antaltul mikoro(n) az pallot vayda Janos vra(m) el vagta monda vayda lanosnak, hogy vagy ky vez innel, vagy en ky vezek de egynek megh kel lenny [Páncélcseh SzD; RLt 0. 5 Kadas Demeter (48) jb vall.]. 1673: Hogy ha azon föld (: az mint megh lön :) Török keziben esik ottan szabadsagok lenne ... anyi erő joszagot el foglaltatni [Szentpál KK; Ks 90]. 1737: (A malomjavításhoz) minden Ókrós és Lovas Gazda ... eg(g)j eg(g)j Székér vagj Szán tövissel vigjen vagj vitesse; annak utána

pedig minek utánna e meg-lészen ... minden ökrös és Lovas Gazda Ember eg(gj) eg(gj) Székér porondot és követet vigjen vagj vitessen [Dés; Jk 470a].

5. sor kerül rá, megtartatik; va avea loc; an die Reihe kommen, gehalten werden. 1580: Az sorsolas is mind ket fel keozt egy Arant legie(n) megh [Kv; TanJk V/3. 221b]. 1652: malom Ennek az vamja szombattul, vetsernye harangtul fogva vasamap mig' az reggelj p(re)dikatzio meg' lenne az Pap(na)k jar [Türe K; GyÜ 97]. 1657: Az én ide járásom alatt az hátrébb említett gyűlés Meggyesen meglón [KemÖn. 123]. 1659: Az Annucza lakadalmi is az innep után mindjárást megleszen [TML I, 369 Árva Bomenisza SUSA Teleki Mihályhoz]. 1671: az statutio meg-legyen az Decretum szerint [CC 70]. 1778: magam is akkor jelen voltam mikor az vásár meg len [Albis Hsz; BLev.].

6. létrejön, megvalósul; a se realiza/infäptui; zustande kommen, sich verwirklichen. 1570: Erzebet Keomyes Thamasne ... vallyia, hogy ez ely mwlt Napokba Ment volt Kis Demeterne hazához Nagy Palne, Es oth egy embernek arwl volt egy zolet Es hogy az arw Megh lezen het forintba, Azt Mongya az embernek, addegh nem adhatom Myglen Teorwennyel vyzza vezem az azzontwl kinel Mostan vagon [Kv; TjK III/2. 112a]. 1594: az mely iozagt mostan keozotteok fel oztnek ez utan valo megh irt keotel alat es az az keotelis meg liuen Borzasi Janos azert az megh irt iozagt ugian ki foglalhassa kezebeol [Szász-erked K; LLt]. 1597: immar iob rezent az diuisio meghis leot wala [Kv; TjK V/1. 115]. 1604: Az A azt mo(n)d-gia hogy Zapus Istuant ne(m) tette eó s mikor menedekseg meg lett az vta(n) ne(m) comparealhatot eó [UszT II/3. C. 35]. 1631: akkor mingiarast mikor az Compositio megh leot az en feleseghemnek Borsuai Erzebetnek, valam-nemw portioi voltanak ... mindgiarast kezeben bocsatanak [Nagyteremi KK; JHb XXI/1. 3 Sükösd György végr.]. 1644: Mondo(n) nekj hagi Vegie megh az Kalmanne hazat León Ferencz Vramnak kedue hozza s meghis lgere az f 100 es meg lén az Alkalom [Mv; MvLt 291. 425b]. 1653: A békesség azért meglón, és a német az országból kiméne [ETA I, 100 NSz]. 1727: ne(m) tudhatom bizonyosson mennyi ideje lehet annak hogy azon Csere meg lött [Gergelyfája AF; JHb XXVII/5]. 1806: meg láttuk, mellyik Plánun sül el, edgyik tsak meg lészen [Ks 94 Thuroczy Károly lev.].

7. bekövetkezik/teljesül; a se implini; erfolgen, sich erfüllen. 1571: az polgar wraim ... az myh adot vetnek eo kegek zedyek fel hogy legen megh az feidelem parancholatya [Kv; TanJk V/3. 34b]. 1579: Ezt penig e leowendeo zek nappya(n) ... eo kegmek publicaltassak, okayt ad-wa(n) miert ne(m) akariak hogy effele hazaknak Nemesseknk valo el keoteset, hogy meg legien [Kv; i. h. 199b]. 1663: Nincs mit tennem, valamit Isten elrendelt felilem, meg kell lenni [TML II, 572 Teleki Mihály Bánfi Dieneshez]. 1705: ha a békesség meg nem forr, a harc most minden órán meglesz a nagy armadával ... eddig meg kellett lenni vagy a békességnek vagy a harcnak [WIN I, 530–1]. 1719: Jövé nyáron is, hogy a militia lovát, marháját fűveltesse, tudjuk meg kell lenni [Csz; SzO VII, 262]. 1793/1794: az mostani Terminus ... suha is senkitől nékem előre tudomra nem adatot, melynek a' jo rend, és egyenes igazsag szerent meg kellett volna lenni [M.bagó AF; DobLev. IV/739. 12b–13a].

8. (gyermek) megszületik; a se naşte; geboren werden. 1772: Ezen leányt vette el tavaly Keczei Sándor ... a

gyermek is hamar meglett azután, hogy elvette [RettE 284–5]. 1832: míg én a külső szobában el szenderedtem, — azalatt a gyermek oda benn meg lett ... az hová bémenvén láttam hogy a Bároné a földön fekszik egy Csergén, a kiss gyermek pedig melette van [Várfva TA; JHb 48 Pópa Máriska Dsoszán Simon felesége (19) vall.] a gyermek mikor és mitsoda időbe lett meg nem tudom [Dés; DLt 38]. 1842: Farkas Ignátz is mindég azt mon-dotta, hogy akár ki mit mond, semmit bé ne vegyek, hanem várjam el a míg természetesen megleszsz^a, mert ő éngem bizonyosan ... feleségül vészen^b | a' Burjányt alig értették a Jáné Mária gyomrához 's a gyermek azonnal megis lett [Dés; DLt 85. 11–2. — ^aA gyermek. ^bJáné Mária (19) karácsonfvi (U) vall.].

9. előkerül; a se gäsi; zum Vorschein kommen, sich finden. 1574: Paisos Lazlone Azt vallia hagi ... hallota tompa Istwan zolgaytwl lzent vicey lanosnak Illemodon Menny el Mond meg az chigan esse kwrwafianak Meg legen az arwak Marhaia Mert ha meg Nem leszen meg Mas is meg bwzwl Myatta [Kv; TjK III/3. 397]. 1586: Palastos Istwanne vallia, hogy az eo zolgaloia mikor meg zappanozta volna Ingheimet, egy Ingh vallamat Ne(m) Adhata eleo mikor megh riazottuk volna hogy meg legie(n), Azt monda a' leany, vgmond az keomiwes Istwan-ne leania vala ith tala(m) a' vitte el [Kv; TjK IV/1. 574]. 1638: kerdem ezt a Balintot hogy ha megh talaltae az lovajt, s monda hogy nem talalta(m) vgj mond, de az mint aranzom nem vesz el az en lova(m) vgj mond ... Balogh Istua(n) Teöreök Janos, igirtek megh hagi megh leszen az en lova(m) [Mv; MvLt 291. 128b]. 1656: Az jo Czepregy vr(am) ne nyughatatlankodgyek ... az eő kegyelme marhaja még leszen [Kv; CarTr. II. 902 Catharina Teiczj quondam Michaelis Kouaczj jun. rel. vidua (45) vall.]. 1791: Aranyos Meggyesről 20dik 8br dátált Leveled vetem az Hordoimat ha hirem nélkül ki adtat, elé keritsd eb Leikü tókélletlen Sidoja, meg kell legyének, mert az idén ot nékem ismét kellett(ne)k [Hadad Sz; WLt id. Wesselényi Miklós lev.].

10. (anyag/pénz) kikerül/teremtődik, együttvan/lesz, ke-reken megvan; a exista, a fi la un loc; (Material/Geld) beschaffen werden, zusammen sein/werden, rund vorhanden sein. 1569: Jelentse megh ennekem ez leuel viueo emberjm által hogy miibe maragion az megh tartott ember-neknek dolga ... mert en semmy kepen nem akarom az eo szabadulasokot, meddigh az en penzem megh nem lezen [Nagysajó BN; BesztLt 56 Horwatt Lúkach Nagy sayoj tyzt tarto Dombi Gergely beszt-i bíróhoz]. 1575: eo k. viselienek oly gondot Rea hagi az egyhaz penze legen Megh hagi az egyhaz fiaj ... vihessek veghez ely kezdet dolgokat [Kv; TanJk V/3. 119b]. 1581: Biro vra(m) ... Az keomyweseket Mind be hywassa Ezen kőzbe Biro vram vysseltesse(n) gondot hogy valamj mesz egeteot zerreze(n), Az penigh Meraba megh egethetj mind faya keowe onnet leze(n) megh [Kv; TanJk V/3. 235a]. 1607: (A házat) Masnak addigh el Ne adhassa az migh az eó penze megh Nem lezeo(n) [Mv; MvLt 290. 8b]. 1664: Ha augusztusig már adót fel nem vehetünk, addig az német, magyar praesidiom hópénze honnet lészen meg ? [TML III, 78 Boldai Márton Teleki Mihályhoz]. 1721: az Borbelj már Curalni kezdet Mostis már az borbelj(na)k 40. forintot 10. veder bort egy medve bőrt két nestet kel szerezem ha az két Lovamot el adomis ennek meg kell lenni [Szurdok Mm; TKI Zólyomi János Teleki Pálhoz]. 1806:

Egy Jóságot vásárolván meg itten NLäkon azért minden pénzemet ki kellett adnom ... most ujra más vásárom adván elő magát 100, Száz Rf nagyon szükségem, még pedig holnap Delre meg kell lenni penzemnek e végre ... ne sajnálja ezen Expressusomtól ... azon 100 Német forintot ki küldeni el mulhatatlanul [Nagylak AF; DobLev. IV/896 Dobolyi Sigmund lev.].

11. vmennyit (számszerűleg) elér; a atinge o anumită cifră; etw. sich ziffermäßig belaufen. 1558 k.: wgy veriek az aranyath, hogy Meg legien az karat zam, tudny Illik az 23 1/2 karath [Nsz; MKsz 1896. 295]. 1576: Mykor Immar az p(ro)bat esmeg betewök az kemencheben esmeg Jartatok 18 orayg es kiueuök, Meg latuan az gradussat, lön meg az ö gradussa vgy mint karat 23 1/2 [Nsz; i. h. 1896. 368].

12. megterem; a produce; gedeihen, tragen. 1604: vagon Egy b(en)valo eoreoksegwnk ... az mely ... Eoreok-segbe az .I. hatalmasul bele ment, es engem annak haznaytol el fogot es tartot ... mellyen ha meg atta volna valto-koslagis masik ezteendeoben harom Eoreg zeker Zenam meg leot volna [UszT 18/3]. 1636: Mocziar neuw helyben, kitt most kaszalnak, megh leszen hatt szeker szena rayta [Siménfva U; JHb Inv.]. 1724: Szena fű ... nemű nemű reszit a berek fel vette, ha penigh a berek fel nem költe volna meg lenne rajta foeni cur 7 [Vécs MT; Mk 9 Balth. Csizmadia (40) ns vall.]. 1733: van két darab Szőlő 60. veder meg terem rajtok mikor az Szőlőnek jo ideje jár | vagon egy darab szőlő mellyenis mikor jól terem meg lesz 20 veder bor [Kincses KK; SLt 8. K. 5]. — L. még UF I, 675, 754.

13. kb. biztosítva lesz; va fi asigurat; gesichert werden. 1568: eo felsege erossen paranczol hogy mindenwe Banyazokerth Jarywnk, es az eo felsege Banyaiat zorgalmatoson Myelthesswk Azert Kegdekhet kerem hogy keged ... boczassa althal eoket hozzank es az eo fizetese Naprol Napra ... meg lezen [Almás^a; BesztLt 67 Mart. Vayda Camerarius Almasiensis Gr. Thimar besz-t-i bíróhoz. — ^aValószínűleg Nagyalmás H]. 1670: Hanem kellett assecurálnom őket Nagyságod méltóságos neve alatt, hogy fizetések mint eddig, úgy ezután is megleszen [TML V, 28 Teleki Mihály a fej-hez]. 1701: többé Farago Buza, Asztal avagy vendég buza, kaláts buza, piros buza nevezeti alatt a' Malom vámja ne tékoztassék, minden szolgának meg lévén illendő fizetése a' Malom jövedelméből [Kv; SRE 72–3].

14. vmiből kitelik; a ajunge, a fi de ajuns; von einer Sache reichen, langen. 1604: Az Templum, plebanos ház, es Schola keornywl valo eppwleteknek mindenesteol ez fe-lywl megh Jrt Jeouedelmekbeol kell megh lenny [Kv; RDL I. 77].

meglésez vesszőfonadékkal növényt befed; a acoperi gardul cu lese; Zaun mit Flechtwerk zudecken. 1650: Vadasz Mihály az Swtő hazat fel fogada hogy fel szarvasza megh fedj, az kerties megh tamaszosza leszása [Csekefva U; UszT 8/64. 61a].

meglésezés sövény megfedése; acoperire a gardului cu lese; Zudeckung des Zauns mit Flechtwerk. 1606: Vitet-tem az Ispotali söuenienek megh leszazasara ket zeker zalmat ... d 40 [Kv; Szám. 12a/f. 31].

meglélt 1. meglétel (az, hogy megvan vmi); existentă; Vorhandensein. 1798/1799: a' kért Privilegiális Levélnek

meg-léte, önként, in Cursu Causae-is meg-esmértetik [Torockó; TLev. 5/16 Transm. 420]. 1826: egy Kupányi Aranyat kapott a' Bihalos ... a' Bihalossal is úgy bántam és ezután is úgy bánok, hogy az Arany számokot, hol léteket, el tráficalásokot vagy megléteket ki tanulhassam magától [Mv; Told. 7].

2. vminek az elkészülte; executare, terminare; Fertig-werden. 1584: Meg ertettek varosul minemeo valaszt Adot Kendy Sandor vram az Seminariumnak meg lete feleol Lengiel kiralnak^a teokelletes el vegezet Akarattia ez hogy itt ez varosba(n) meg epwllieon az Seminarium [Kv; TanJk V/3. 278b. — ^aBáthory Istvánnak].

3. vminek a bekövetkezte/megvalósulása; realizare; Ein-treten/Verwirklichung einer Sache. 1579: mindgyarast az feyedelmet talallyak megh, es keonyeorogyenek hogy eo Naga interponallya magat ertwnk es a dolgot halazza a Concordianak megh letere [Kv; TanJk V/3. 201b]. 1581: keryk eő kegmet Biro vramat is hogy az kozonseges be-kesseget gondolwan legien kegies Indulattal minde(n) dologba, es az haborunak le zalitassaba ne chyak ellent ne tarchio(n) de vgia(n) segichyeggelis legie(n) annak megh letebe [Kv; i. h. 240b]. 1662: az egész harc meglétéig^a az egész utcákat mindennaponként dobbal jártatván, kiálton-kiáltja vala: valaki feyverfogható ember menten-menne és sietne Gyaluhoz, a fejedelem táborára [SKr 551. — ^aA szászfenesi csata bekövetkezéséig 1660-ban].

4. megszerzés; obținere; Beschaffung. 1582: Múler Potentiana Rlcta qu(on)d(am) Pauli Bwzer ... fassa est Kinc-hies Kalmanne leowe en hozzam hog Keodmen Janosnetol Az angalit Neweo leannak vendelyet es marhachkayt megh kernem ... Elys ment es kerte a Leany vendelet es marhayat ... de Azt montha hog Neste kwrwa legien ha Aggia, Az eleot penigh a leanys ment volt ... Halaz Gerge-neheöz hog teorekedgiek az eo marhai megh leteben De Azis á leant megh verte verében kwerthe [Kv; TJK IV/1. 3].

megléltel 1. meglét (az, hogy megvan vmi); existență; Vorhandensein, Zustandekommen. 1585: Nyreo Istwan vallia hogy bizonfos hallomással ertette Az gr(ati)a meg letelet Balassy lanos deaktol [Kv; TJK IV/1. 405].

2. vminek a megtörténte; terminare, infäptuire; das Geschehen/Ereignen einer Sache. 1662: a harc meglétele után ... igen nagy záporosó lett vala [SKr 413]. 1670: De az mi nagyobb, mit frt legyen Kegyelmednek az dolognak meglétele után asszonyunk, tudja [TML V, 423 Teleki Mihály Nalácsi Istvánhoz].

3. megtartás, végbevétel; ținere; Abhaltung. 1670: Az temetésnek hamarjában való meglételében nem látnék semmi akadályt [TML V, 40 ua. ua-hoz].

4. kb. biztosítás, előteremtés; asigurare; Sicherung, Beschaffung. 1662: derék dolog volna, a porta csendesíté-sére való summa meglétele jó módjának felkeresése [SKr 486]. 1663: Élésem meglételével és megszerzésével töltse Kegyelmed hozzám való jóakarattját [TML II, 658 Teleki Mihály Kászoni Mártonhoz].

meglett I. mn 1. létrejött, létet nyert; realizat; erfolgt, zustande gekommen. 1662: Gróf Bethlen Istvánnal is nagy jó kedvvel, szeretettel viselék a meglett békeség után egymáshoz magokat [SKr 283]. 1710 k.: teremés után keresni azt a jóságot a teremett állapotban hijábavalóság, mert a meglett dolog után akármi jöjjön elé, de az nem

lehet indító ok annak a dolognak csinálására a csináló előtt [BÖn. 455–6].

2. elkészült; terminat; verfertigt, abgefaßt. 1669: Az fedelemasszonynyal is az meglőtt írásom után beszéltem mindenik dologról [TML IV, 410 Teleki Mihály Bánfi Dieneshez].

3. bekövetkezett; produs; eingetreten. 1662: siralmas könnyező szemmel nézték a meglett romlásokra hanyatlott veszedelmes alkalmatosságokat [SKr 74].

4. megesezt/történt; care s-a întâmplat; stattgefunden/vorgekommen. 1581: felseged ez en chelekedesemet Bo-chassa meg melljet En magamis Banok mostan de kegiel-mes vra(m) az meg leott dologot tetlenne Immar nem tehem [Gyf; Törzs. Szentpáli Kornis Mihály foly.]. 1678: az meglett dologt ember ha nem javallja is, avval meg nem jobbítja [TML VIII, 78 Bethlen Miklós Teleki Mihályhoz]. 1711/1792: ezek így meg levén minden eddig Etz-ken András Uram Felesége és Miklos Déak Uram között meg lett, és gyarlóságbol vagy szánszándokbol esett egye-netlenség ki szálla [Albis Hsz; BLev. Transs. 33]. 1786: gondolom hogy kére kerül, mert minden felé jo rendelést tettem, a meg lett gyilkosságért, vagy gyanuért járják a atyafia (!) a békeséget minden uton modon [Bencenc H; BK. Bara Ferenc lev.]. 1803: a meglőtt károkról tartozik számot adni [M.hermány U; RSzF 191]. 1818: ezek már meg lett dolgok lévén ... csak a jövendő képzeldéseken építsünk [Szentbenedek AF; DobLev. V/1013 Mohai Lőrincz Bartok Ádámhoz].

5. lezajlott, végbement; care a avut loc; ver/abgelaufen. 1662: Az meglőtt választást s inaugurációt fiainak postán mindjárt megrá [SKr 132]. 1670: Tekintetes Nemzetes Kalnaki Mihály Ur(am) tön illy kérdést előnk(en) Hogy a' rendes hitlesnek tellyes formáját el ne(m) mon-dotta^a Azert kellessekké (!) ujjolagh valo hittel eo kglmeket ... egyben kötni, avagy hogy ezen hazassag(na)k consummalására a' meg lőt juramentu(m) ... elég h le-sze(n) [SzJk 107–8. — "Az új házasságra lépő özvegy].

6. megszületett; care s-a născut; geboren. 1799: Veres István tsinálta volna a' mostan már meg lett gyermekét [Dés; DLt].

II. *fn* megtörtént dolog; lucrú întâmplat, cele întâmplat; das Geschehene. 1759: micsoda dolgok történetnek, jó-rendin feltettem, jóllehet némelyekben transpositio esett, mert vannak olyan dolgok, melyek a megletteknek eleibe tétettek [RettE 97].

meglevelez szőlőben levélritkítást végez; a rări frunzele viței de vie; auspflücken der Rebenblätter. 1587: Az Zeo-leokre walo keolchyegh Ezteendoth altal. Hasongarth Elseobe keoteoztek es Leweleztek meg 14 ... f. 1 d. 12 ... Masodzoriz keoteoztek es Tyztitottak megh 18. attam ... f. 1 d. 44 [Kv; Szám. 3/XXXIV. 4 Zabo György isp.m. kezé-vel]. 1590: Leuelezes. Elseo leueleszeset az Zeölőnek levelezte megh 134 fizettem nekik fl. 10 d. 72 [Kv; i. h. 4/XIX. 11]. 1670: anno 1670 nem érkezvén az bredfői szőlőt meglevelezni ... küldtem tíz mívst, levelezőt az szőlőbe. Fizettem azoknak f. 1 d. 20 [Kv; KvE 213 LJ].

meglevelezés szőlőlevél-ritkítás; răritul frunzelor viței de vie; Auspflücken der Rebenblätter. 1587: Az Zeolőnek megh Leülezesése. 13 die Jöny voltanak levelezteok 59 fizettem 1 p(ro) 8 d. Tezen f. 4 d. 72 [Kv; Szám. 3/XXVI. 2ld Suweges Gergely isp.m. kezével]. 1588: Az Zeoleo-

nek megh Leueleszesesh. Voltanak kerulbe leülezeok 72, fizettem f. 5 d. 76 [Kv; i. h. 4/V. 17 Gr. Veber sp kezé-vel].

megleveleztet szőlőben levelet ritkított; a pune (pe ci-neva) să rărească frunzele viței de vie; Rebenblätter aus-pflücken lassen. 1717: az szőlőt vagyon három hete hogy meg leveleztettem és most kapaltatom hogy inkább ne ga-zosodgyék [Gyeke K; Ks 96 Bíró János lev.].

meglevő I. *mn* levő, létező; existent; vorhanden. 1817: Én Nagy András Urammal az V. Sz. Iványi Járásb(an) ta-nálható, es éhell halásra juto szegény Gazdákat fel írtuk ... többek is tanáltotnak ... közönségesen olyanok kik fel segítettések nélkül még meg levő kevés vagyonyaitak kéntelenek élelmek fen tartására fordítani [Póka MT; Tlt 542]. 1840: abbol^a senki — meg levő és leendő Gyermekei is ne háborgassák [Kv; Végr. — "Máté Annát a jegyajándékkal kapott birtokból]. 1855: vég akarata hogy neje az ő halála után egyedüli örököse minden nemű mostan meglevő fekvő és felkelhető javaikban [Kv; Végr.]. 1860: ezen nevezett részekben több éveken történt vágatás látható a' mfg most is meg levő csutkok szerint [Szentde-ter U; EHA].

Szk: kezénél/nála ~. 1847: Varga Katalin ... azt paran-csoltta, hogy rögtön minden faluköltségéről szóló s kezem-nél meglevő nyugtatványokat adjok által nékie | (A) kisbír-ó szedte fel és adminisztrálta Varga Katának a sok kész-pénzt, mi tulajdon Varga Katalina keze frása alatt költ s nálam meglevő több rendbéli nyugtatványából is megtet-szik [VKp 183, 211].

II. *fn* vhol létező dolog/személy; lucrú/persoană care există undeva; irgendwo vorhanden Sache/Person. 1831 (A) meg kettőztetett Terűh hordozás miatt Embereimet legkevésbé sem gyarapíthatom, desőt a' mostan megle-vőktől is az általok tovább nem hordozható ily kettős terű miatt (: későbbek lévén ők innen elmozdulni :) lassanként kéntelenftetem meg fosztatni [F.zsuk K; SLt Vegyes per-ir.]. 1843: Ugyanazon egy telekre a meglevőknél több há-zakat építeni pénzen vett fából sem szabad [VKp 130].

megliggat I. meglyuggat

meglikaszt I. meglyukaszt

meglimitál 1. felbecsül; a evalua/estima; ab/ein-schätzen. 1583: haggiwk, hagi ez dolognak megh latasara mindgiarasth e(z) lewel latuan, prefigalliatok egy bizonios roud napoth, kire egybe giuluen, mennietek el es iariatok megh mind az harom falunak hatarath es lsten zerinth igazan itillietek, intezetek es limitalliatok megh hogy ha milto neky attol az eo faluia dezmaiatol anny arendat fizetni, mint az Ormany, auagi kereoy dezmatol fizetnek, auagi nem milto [ETA V/2. 18 fej.]. 1594: Az ozlasnak penigh imillyen moggia legien ... embereket az megh irt iozagbol hianak negiet be mellicke ereos hwt alat az odaki ualo iozagot mind marhaiokban s mind giermekekben ereos hwttel limitallyak megh, es azoknak limitacioiok zerint ozlassanak megh [Szászkerked K; LLt]. 1597: az megh Irt Galacz Frusina fiay, es leanya keotek ma-ghokat megh allany ez megh Irt diuisiot, es tutoriatul valo megh eleghetyst. Ha pedig akar my kichid Chikkelebeol fel bontanak ... tartozzanak Pestesy Janosnak az dost

megh limitálwa(n) az Jozagott megh fizettny kiz pinzeol [Galac BN; WLi].

2. (árat) meghatároz; a stabili (prețul); (Preis) bestim-men. 1620: Vegeztek ... hogj ... senkj addigh Borat megh ne merje kezdenj valameddigh az vasarbirakkal megh nem kostoltattiak ... az Arrat vghia(n) az vasarbirak limitalliak megh mit er [Kv; TanJk II/1. 295].

3. (bért) megszab; a fixa (salariul); (Lohn) festsetzen. 1621: az melj szolgak szolgak Jmmar be szegeőttek volnais, es tobbet igertek volna az Gazdak nekik, hogj sem mint az limitatio contineallia: mindazonaltal tobbet ne adgio(n) senki nekik, hanem az mint meg vagio(n) limitálva [Kv; i. h. 312].

4. megállapít; a stabili; feststellen. 1584: felette igen kerik varosul Biro vramat ... hogy Minden rendeknek Miwese-knek priuilegiumit Zereda Napokon eggienkent eleo keryek, Es ha my fogiatkozast vagy sacczolast vesznek eszekbe az eo priuilegiumok tartassa ellen, azokat meg limitallia eo kgmek Es megh Iobicha az keossegek Iowara [Kv; i. h. V/3. 281a].

meglimitáltat felbecsültet; a dispune să evalueze; ab-einschätzen lassen. 1756: ada ezen földet ... Kis György Uram illy formán a' Creditorix Aszszonyinak ... ha valami gyümöls fákát ültetne ... az is akkor^a recompensaltassek, a' Redentor maga költségével ad faciem loci Arbitereket vivén ki, és meg limitáltatván hat esztendő(nek) el főjása alat leendő minden ültetéseket [Ne; DobLev. I/271. 1b. — ^aA kiváltáskor]. 1763: ha penig valaki kart tenne az erdőben, meg limitáltatván Exponens ő kegjelmek a' kárt, annak betsűje szerent masut a' falu tartozik kipotolni azon kárt annyi hasznu 's valoru erdővel vagj fával [Torockó/Gyertyános TA; Bosla].

meglineál ? megvonalez; a linia; lin(i)ieren. 1665/1754: Az mely jámbor Iffiu Társ legénnyé akar lenni válaszon magának egy Papot, két Kereszt Apát ... meg szokták czirkalmazni, lineálni, gyalulni, bárdolni, furni, a' fogátis ráspolyozni^a [Kv; ACART. 21–2. — ^aA mesterlegénnyé avatás tréfás szokásaira von. szöveg].

meglineáz megcsikoz; a face dungii; streifen, stricheln. 1670: Az padlast Lazur festekkel megh lineaztam ment ra egy font Lazur f l [Kv; ACJk 70a].

meglobban kb. odapuffan/suppan; a izbi de ceva; puffen. 1599: Czani Mattiast is elejbe kyldették uala zolljon hogy ne Jeójen hazakra, de azzal se(m)mit sem gondolt, hogy ozton eóuze menenek, lata(m) hogy Poliak marton ugy chaptott hosza hogy az tollas sieugh ugyan megh lobana az feolde(n) kj esue(n) fejeben [UszT 13/106 Catharina consors nob. Imre Veres de Ders vall.]. 1769: a rudrol le akarván venni egy köppenyeget azzal edjütt le esék és ugyan meg lobbana az földön [Kvh; HSzJP].

meglocsol a stropi; bespritzen. 1811: martyában sok élő-fák álnak, 'S Diánához illő szent berket formálnak A' viz-is ugy tetszik, hogy Diánát tsalja, Hogy az ő szűz testit benne meg-lotsalja [ArÉ 53].

meglocsosít el/megvizenyősít; a muia ușor, a face să devină mai moale; naßmachen, benetzen. 1806: a rend szerént bé vett Decoctumos Curu ... a' bőv viz itallal a

gyomrot meg lotsositván, el hidegiti, és a' functioira al-kalmatlanná tévén azután a' tagokra is generalis gyenge-séget Szokott hozni [Mv; Ks 94 Vegyes ir.].

meglódul 1. megbillen/inog; a se clătina; (um)kippen. 1590: Latam hogy az kerezthez leowe s megis talala vgia(n) megh lodwla az kerez [Sz; UszT Imrehy Miklos-ne Anna vall.]. 1780: A szamosújvári várban levő sacel-lumban egy darab időtől fogva a pap nem mert az oltár grádicsára állani, mivel mindenkor meglódult az oltár. Melynek okát midőn kérdezte volna az commendáns Eck-hard, azt felelte, hogy ő bizony nem mer, mert az oltár egészen meglódul mikor reá áll [RettE 410–1].

2. kilazul; a se slăbi; locker werden. 1812: Egy Csűr ... régi Tölgyfa Ágasokon ál ... a' Régiség miatt ágas Lábai meglodultanak ugyan mind az által még használható [Szászfenes K; Ks 76 Conscr. 20].

meglógat meghimbál; a legăna; schwingen. 1640: Látam, hogy nagy hassal járt. Én mondom neki: „Azt mondják, hogy nagy hassal vagy, hasas vagy”. Meglógatá az hasát, azt mondá: „Vagyon itt!” [Mv; MvLt 291. 218a Lakatos Demeterné Erzsébet asszony vall. átrásban!].

meglomposodik (hóval) lombszerűen megrakodik; a se acoperi (cu zăpadă); (mit Schnee) laubartig belegt werden. 1769: mára viradolg itt olyan hó lett hogy a' földet elepte, 's mint Télben az fak meg lomposodtak; mely miá mig el nem olvad mint egy délig ma nemis szedethetünk [Tasnád Sz; WLi Pap Zsigmond Wesselényi Ferenchez].

meglop 1. lopással megkárosít; a fura pe cineva; bes-tehlen. 1591: Pokosne Anna azzoni vallia ... Egikor ... Puskar Margit kerii vala azon, minthogi eo esmeretes volt velle, megh ne lopna engemet, mert en attiafia volnek neky | Eotues Thamasne Catús Azzoni vallia, Hallottam mastol hogi ez Mihali feo orr volna, mikor eleombe iwt vasarlani teob tarsaiuál, el kwleottem eleollem, mert tartottam teolle hogi megh lop. Egikor egi kest mikor 16 penzen kere teollem ... mondek neki, oda ado(m) de megh ne lopi, se megh ne lopas, Monda nekem, nem loplak, mas sem lop megh bar semmit ne fely [Kv; TJK V/1. 137]. 1643: Veöttem kdnek leweleth, melybeöl Daniel neweo Czigany felleöl ir kd hogi az varosi beöntetteő mester vagi hoher szegheődeöt szolgálai leuñn ghen megh lopta volna eginchani rendbeli lopassal az gazdaia [Sófva BN; BesztLt 32 Petrus Gavay Andras Vegh beszt-i bíróhoz]. 1671: fel vered az Keresztési Pal Ur(am) hazat, im műnkötis megh lópal [H; Törzs]. 1753: hallottam hogy a káros ember patrutz János edgy alkalmatossággal midőn mulatott volna az maga házáb(an) más falubeli emberekkel eszt mondotta volna akkor hogy a tolvaj aki őtett meg lopta vele iszik [Grohot H; Ks 80. 40/5 Román Gábor (50) jb vall.]. 1768: sok joval valanak hozzánk, megis meglopad te Tolvaj [Medesér U; EMLt].

2. kifoszt vmit; a jefui/prăda; ausplündern. 1570: wgy wagyon hogy Nem az Jspanok attak kegyelmetek kezeben hanem En fogattam Meg En wadoltam kegyelmetek Elwt azzal hogy az orban ky oth wagyon fogwa, Nylwan walo ky adot orw leweles w maga Meg Jelentette hogy w legyen Egyk anak ky az En Molnomat meg lopta [Nagy-falu SzD; BesztLt 19 Apaffy Istvan a beszt-i bíróhoz]. 1588: Egy Suplicatiot kwleotd volt B. vra(m) es az Tanach

az Lakatos feleol, az ky az Sweg Birtane bolttiat meg lopta volt [Kv; Szám. 4/I. 37]. 1589: ezt monta hogi megh Irdemelne az Akaztofat hogi az Vrunk hazat megh lopta [Dés; DLt 226]. 1660: az Actornak molnat megh lopta, az kar egy sak liszt [Sszgy; HSzjP]. 1666: Az pincze belseo aytayára cználtatunk égy retesz feot, mivel az Nemetek mikor megh lopták le rontották volt [Kv; SzCLEv.]. 1728: azt tudam bizanyosan, hogy most Esztendeje ... Ládámat meg lopta az Onya Burfu Felesége, Mária mely Vászszon káramért is hozzám jút békességre de én nem békéltem meg [F.árpás F; TKl BB. XIII/15 Juon Robul (45) jb vall.] | luon Boémak az pitvarát meg lopták és az Czondra posztokat ell loptak [uo.; i. h. Mikul Vlád (36) jb vall.]. 1783: Nanya Makavej ... az Uraság Gabonassátis meg furván aztis meglopta [Faragó K; GyL. Hurdukáts Sándor (70) jb vall.].

Sz. 1629: az agarat mondotta(m) hogi boczassa vissza, mert megh az cigany sem lopia szallasat megh [Mv; MvLt 290. 180a].

3. megdézsmál; a fura din ceva; plündern, von einer Sache abzwacken. 1586: Vrsula Zigyarto Balintne vallia, Vagyon husz esztendeie hogy keortweliem veszet volna el, az kertet megh loptak vala [Kv; TJK IV/1. 579]. 1595: Az kerttre ... attam egy nagy 3 szegű lakatot, hogy Jegemet és az varos zenat (!) meg ne lopyak es senky Bjro W. hjre-nelkül ne hordgya [Kv; Szám. 6/XVIIa. 125 ifj. Heltai Gáspár sp kezével]. 1623: azt tudom hogi Bozo Mihálj s Miklos Marton megh loptak uala az Beczj Jmreh Tauat, Beczj Jmreh vram fel akara akaztatnj Bozo Mihalt Beczj Palne ualta megh ugj Emlekeze(m) hogi cum flor. 18 [BLt 3 Kouaczj Barthalis Zent Martonj^a (70) ns vall. — ^aCs]. 1646: az két fogoly olaszok Nem tagadgyak nemis tagad-hattyak, hogy ... az fel zort buzajat osztas eleot megh Nem loptak volna kivitessenek az prengerhez keoteoz-tetue(n) ciganyok altal megh veretessenek es inset ki üzetessenek [Kv; TJK VIII/4. 150]. 1741: buzáját meg lopta volt, melljért ... arestomban is tötték volt [Ilyefva Hsz; HSzjP Joannes Literati alias Kovács de Dálnok (44) ns vall.]. 1747: Pap luonis hallottam hogy meg lopta volna azon M.Aszszonyok Erdejet [Cintos AF; SzentGy György Vonya (78) jb vall.].

4. (várat/várost) lopva elfoglal; a ocupa (o cetate/un oraş) prin înşelăciune; (Burg/Stadt) angeschlichen ein-nehmen. 1614: (Báthori Gábor) csak szállani beméne Szebenbe, de azt álnokul-hamisan meglópá az szászoktól, s valóban megprédálá [BTN² 57. — ^aAz emlékirat szer-zője tévesen 1609 végére teszi ezt az eseményt, valójában egy évvel később történt]. 1657: Turócban ... Sklabinya vára Révai Ferencé lévén ... az alsó várban az fia, az felső várban az atyja lakván, meglópá az atyjától az felső várat is, és ő disponált benne [KemÖn. 233].

5. meglep; a surprinde; überrraschen. 1704: az úr hívatá a fejedelemasszonyt vasárnap ebédre, minthogy megmon-dotta volt, hogy bizony-bizony csak meglópja egyszer és úgy jó ebédre az úrhoz [WIN I, 258].

meglopat lopással megkárosíttat vkit; a face să fie pă-gubit prin furt; bestehlen lassen. 1591: Mihali ... Egikor egi kest mikor 16 penzen kere teollem ... mondek neki, oda ado(m), de megh ne lopi, se megh ne lopus [Kv; TJK V/1. 137. — A teljesebb szö. *meglop* 1. al.]. 1760: Olyankor szoktak volt öröm-mondókat is előreküldeni, kik is a násznagy szavával a gazdát köszöntették, kiket is az

házba, vagy színbe bevívén szómyüképpen igyekeztek megrészegíteni s meglopatni vagy magát, vagy lovát, s ha ugyancsak a szolgálak, kik velek mentek jól nem vigyáztak, vagy pisztolyát, vagy kengyelét, vagy egyébét ellopták [RettE 99].

meglopatik 1. (tolvajtól) megdézsmáltatik; a fi furat (de un ho); (vom Dieb) gestohlen werden. 1848: Házi porté-káimnak nagy része a Temetéskor pelda nélkült valo mod-dal meg lopattak, most az Házbol lett ki rekesztes által még nagyobb mértékben el lopattak meg félelesztettek [Maroskoppánd AF; DobLev. V/1274].

2. (lopással) megfélelesztetik; a fi descompletat prin furt; (durch Diebstahl) verstümmelt/beschädigt werden. 1843: Nemes Lak Jóságom Ejszakának ideinn bizonyos Orzok által fel veretvénn, a többek közt a Szekeremis meg lopottat — el lopotvánn belőlle két uj vasas kerék — két löts vas kávakkal és löts főkkel együtt [Kövend TA; KLev. Kövendi id. Kis Sándor vall.].

meglopattatik ellopattik; a fi furat; gestohlen werden. 1756 k.: Gyakorta meg történik hogy 'a Stompárok(na)k vagy vígyázatlanságok vagy conniventiajak miatt a' Gaz-dák kárt vallanak Stompjaik körül, ugymint Stompak meg ásattatnak, meg lopattatnak ... a Stompak körül valo Esz-közek ... elvesznek [Bom. XXXVIII. 8 az abrudbányai bá-nyászok törv.].

meglopó vmit meglopni/dézsmálni szándékozó sze-mély; persoană care fură, ho; Stehler. 1760: Kerseczi Nyágy András Felesége Tyirána Exponalya hogy Mada Janostol Zalagositván edgy darabatska heljet ... mellyben Mada János igyekezik füz fagnak körülette plántálásával turbalni: aval meg nem elegendvén meg Szőlőjet meg lo-pojánakis pronuntialta Deliberáltatott. Hogy ha máda János az ki váltásig vagy azon Földnek bírásáb(an) habo-ragná; vagy lopo szavait ujítóná az Actrix Gyirana ellen, 12 forint poenában el maradni ítéltetett [Kersec H; Ks LXII/13].

meglovast 1. (gyalogosból) lovaskatonává tesz; a trece (un pedestras/infanterist) în rîndul călăraşilor; (aus dem Infanteristen) Kavalleristen machen. 1657: Mely szegény legény katona azután az ide előbb említendő rakomazi harcon el is fogattatván esmét gyaloggá maradt, s meg-szabadulván biztában megkeresett, és esmét én lovasfot-tam meg [KemÖn. 119].

2. kb. lóval megajándékoz; a dăruî cuiva un cal; mit ein-em Pferd beschenken. 1689/1695: Tudodé hogy ha Szép-laki Nemzs Petrityevith Horváth Miklos Ur(am) Lengyel Jánost, inas vagy gyermek korától fogva tartotta nevelte, midőn idegen országból éhel halva mezittelen hoszták eo kglme házához? Tudodé hogy annak utánna meg lova-sította eo kglme azon Lengiel Jánost, és tisztessége(n) megis ruhásza? [Kük.; SLt AM. 10 vk].

meglő 1. (embert/állatot) lelő; a împuşca; nieder/er-schießen | (rálőve) megsebesít; a răni prin împuşcare; (auf jn schießend) verwunden. 1574: Ferenchy Istwan vallia ... latta hogi Nyreo Iosa kergette(!) Bwzayarol valamý dýznokat ... Eottwes ferench az zeolebeol leot ky es vgi leotte meg ketteyt [Kv; TJK III/3. 359]. 1585: Taniztra keoteo Gergely vallia waygon huz esztendeie hogy Tokay

Alat valank es wthy tarsom vala zent kiralj Andras Az tatarok Reank talalanak es Aligh zaladank, Andras oda marada Mert meg leöwék [Kv; TJK IV/1. 429]. 1590: Latam hogy mikor ala jeowének vala kj tartia vala az pwskat s monda á este lelek Eordeoogh kwrwak bizony meg leolek bennetek de akkor nem leowe mind le bwrwla(n)k jet-teonkben [Szu; UszT]. 1592: Kakasomatis leotte meg eneke(m) es fel akasztotta [Kv; TJK V/1. 209]. 1598: Chjere Miklosne Anna azzonj vallja ... latam hogy zilagy Jstwan az puskat kj tartya vala az Ablakon S vgy mongya vala Jstwan deak leoy meg esse lelek kurwafia, az Santha legeny penigh vgy mongya vala zilagy Jswannak, meg ne leodd esse kwrwafj az vramatt [Kv; TJK VI/1. 233]. 1606: az melj nap meg leouek ott az Beldi vram zallasan lyut Kouaaczj mathe [Uzon Hsz; BLt]. 1636: en mondek, ha meg lóttek uolna el dolne [Mv; MvLt 291. 69a]. 1699: A' ki nem malitosa intentione hordozza a fegyvert, az felebarattyat pofajara vetven a' puskat, nem veszi czelban hogy meg lúlye [Dés; Jk 295a]. 1711: Sogor Batizi Janos hagy békét az Demeterpataki Jobbágyokn(a)k, mert ha valami bajok leszen miattad, Isten ugy segellyen valahol talállok meg lúlek [Demeterpataka AF; JHb XXIX/68]. 1745: ne jöj réam Péter mert meg löölök [Kersec H; Ks 112 Vegyes ir.]. 1763: Dénes Ádám exponallya, hoj Dénes Mihály meg lövé mely mián öt heteket fekütt, Borbélyal magát jogyltatni kénszeritetett [Egerpatak Hsz; HSzjP]. 1782: meg szollalván a' Felső Suki Falus Biro Valaszutyán Todor hogy azt meg ne próbállya hogy valakit meg löjjen, feléje fordult á Pistallyal ... s egyenesen néki tartá hogy meg löjje [F.zsuk K; SLt XVII. 5. 9].

Szk: combjában ~. 1657: egyfelől hajdúság vala rendeltetve és előtők Kerekes István ... ezt combjában meg-lövék, és soha meg nem gyógyíthaták, azután néhány napokkal meghala miatta [KemÖn. 259–60]. 1748: David Zápotn czombjab(an) meg lötték [H; JHb XXXII. 29] * *főben ~.* 1705: egy Milk nevű kapitányt hátul főben meg-lútenek volt, de nem halálos volt [WIN I, 590].

2. vmely testrészt golyóval megsebesít; a impusca/ráni (pe cineva) la ...; irdgendeinen Körperteil mit Kugel verwunden. 1690: ugj talalta job labamot meg lötte [Zabola Hsz; HSzjP]. 1704: Hatházinak is a lábát meg lötték [Graven uram lovának igaz hogy meglútték volt a fejét, de nem halálosan [WIN I, 262, 296]. 1710: akkor levágának a hadában felesen, magának is meglövék a lábát [CsH 431]. 1763: meg lövé edgyik vállát ... mely mián öt heteket fekütt [Egerpatak Hsz; HSzjP]. 1766: Domokos Ferentz Pataki Lászlóval egybe szolalkozvan holmi tréfa bolonságból a' Lábát meg löve Pataki Lászlónak [Szilágy-cseh; Bfr 104/2 Jos. Szabo (26) jb vall.]. 1823–1830: egyik karja meg volt löve és még nem volt begyógyulva [FogE 262].

3. lövéssel megrongál; a strica/deteriora prin foc de armă; etw. durch Schuß beschädigen. 1662: azon bástyákra s a harangos toronyra ... váltig lövöldöznek vala, a régi királyok idejébéli szép öreg harangot is, hogy azt le nem vétethették volna, meglöttek és elrontották vala [SKr 594].

4. *vkinek/vminek az örömét meglövi örömlövést ad le;* a trage salve de foc de bucurie; Salven abfeuern. 1710: A francia király ellen ez esztendőben is sok szép és nagy győzedelmeket ada Isten a római császárnak és az öccsinek, Carolusnak, a spanyol királynak, mind Belgiumban, mind Hispániában, melyeknek örömit nagy solennitással háromszor lötték meg mindenütt Erdélyben [CsH 450].

1710 k.: a fejedelemasszony nem engedte, hogy örömet löjjenek, félvén, hogy megijed a kis fejedelem, hanem a mű öt kis ágyúnkat a várral ellenben való egy nagy martra vonák Széplak felől, és magunk meglöttük örömünket [BÖn. 728].

5. *meglövi magát* golyóval megsebesíti magát; a se impusca; sich durch Schuß verwunden. 1710: Scuderus Bartos ... történetből maga puskájával magát meglövi, mely miatt meg is kelle halni [CsH 441].

meglőcsöget kb. meglötyögtet; a legăna; schwingen. 1638: hallam ezt Cetri (!) Andrasnetol hogy mongia vala az Meniczkenek, nem vontak azert az en czezemtet, hogy meg lőcziógtetennek uolna mint te nekad az bastianal [hallade te rosz az en Czezemtet nem locziogettek meg mint az tiedet az kofal mellett [Mv; MvLt 291. 161a].

meglődz le/meglő/lövöldöz; a impusca rind pe rind; wiederholt (er)schießen. 1728: En jollehet akkoris makkos Pásztor voltam mikor á Sertéseket tavaly meg lödzék, de nevezet Szerint kik lötték meg én azt nem tudom [Azt pedig nyilván és bizonyosan tudom, hogy azon Sertések mellyeket meg lödzötenek nem az vré Mikó Ferencz Vramé, hanem makk bérre gijjított Sertések voltak [Hídvég Hsz; Mk I Fasc. I Nic. Mihály (71) jb vall.]. 1745: két felől meg gyujtom az házotokot vagy az hazotokban lödzölök meg [Kersec H; Ks 112 Vegyes ir.]. 1746: az hizott Sertéseket elveteti, Sokakott meg lödzöznék, vesztegetnek, belöölök [Lupsa F; Ks 67. 46. 21]. 1755: a nevezet Popát meg vertek ... kancza lovát meg lödzözték és 43 Forint kész pénzt el vettek volna [Szentiván Hsz; DobLev. I/265. 1a]. 1776: Simon Gáborne Asszonyom fiai ... Puskakkal lévően az Tiszteket tzelba is vették az Puskakkal hogy meg lödzözzék [Marossztygyörgy MT; MkG 36. 5/4].

meglődzött le/meglőtt; impuscat; erschossen. 1728: En jollehet a Puska ropogást hallám, de chezképest nemis tudom név Szerint kik lötték meg azon Sertéseket, hanem azt tudom, hogy azon meg lödzött Sertések makk bérre gijjított Sertések voltak [Hídvég Hsz; Mk I. Nic. Bérés (60) jb vall.].

meglődztet le/meglövet; a dispune să fie impuscat; erschießen lassen. 1728: á melly Sertéseket Hídvéghe Nemes Ferencz vram meg lödztetett ... Bodoki Ferencz vramé ? [Fejér m.; Mk I. I vk] [az hol á közelebb el null őszszel ... Hídvéghe Nemes Ferencz Vram a Sertéseket meg lödztetet az Uré Bodoki Miko Ferencz vramé az én emlékezetemre tavalyigh mindenkor békeségesen pásztoroltuk itten a' Sertéseket az vr Miko Ferencz Vram részére nem ellenzett bennünket Soha Senki [Hídvég Hsz; i. h. Nic. Mihály (71) jb vall.].

meglődztetik le/meglövetik; a fi impuscat; erschossen werden. 1728: Ezenn helyet mellyen a Sertések meg lödztettek ... az vr Mikó vram békeségesen birta ? [Fejér m.; Mk I. I vk] [Ezenn helyet mellyen tavaly á Sertések meg lödztetének ... emberi emlékezettől fogva Miko Ferencz vram eo kglme bekességesen birta [Hídvég Hsz; i. h. Nic. Mihály (71) jb vall.].

meglőhet 1. lelőhet; a putea impusca; erschießen können. 1605: minden ember labas marhaynak paztort tar-

chion senky az kertek kezezt zabadon ne Jartassa, mert valaky ott talalya megh leohessek es egyeb arantis el eolhessek affele kar teweó marhakat [Kv; TanJk 1/1. 525]. 1657: Azon vitéz fileki embert megközelítette vala, maga is az vén úr, és talán meg is löheti vala, de én szólítám meg, hogy mifélékünk volna [KemÖn. 270].

2. (várat vhonnan) belőhet; a putea trage (asupra cetății, de undeva); (eine Burg irgendwoher) beschießen können. 1662: A fejedelem ... Sároslul mind Kemény Jánossal, Bakos Gáborral odajárt hadakkal ottan Varannóhoz viszasietvén, Jeszenő vára megszállását magában elrendelvén ... Mellyet ... hogy a napnyugot felől való akasztóhely hegyéről jól meglőhetnének, úgy emlékezik vala reá [SKr 239].

meglők megtaszít; a imbrinci/impinge; einen Stoß geben/versetzen. 1843: a' mnt meg lökte meg sikámlatt Szabo János a' pádimentoman, 's a' mint esett Pekáriknak Bundájához kapva egymást le huzták [Dés; DLT 586. 5].

Szk: *mellbe ~ mellbe taszt/lök.* 1843: ekkor a' mnt állott Szabo János uram előtt dohányozva Pekárik, — meg löké mejbe Szabo János Pekárikat [Dés; i. h.].

meglőkődös megtaszígal; a imbrinci/impinge de mai multe ori; wiederholt stoßen. 1846: láttam hogy Virág László Darvas Jánost meg lögdöste — azután jöve lefelé az uttán meg fogta s vagy két dutzat adat néki [Dés; DLT 530/1847].

meglötet 1. meglövet; a dispune să fie împușcat; anschießen lassen. 1731: egy kuctájoktól hallottam hogy ő nyilván látta egy másal való paráználkodásokatis, mely kuktátis Fogarasi S(á)m(ue)l meg lötette és meg ölette [Mezőbánd MT; Born. XXXIX. 16 Maria Kis alias Egerházi cons. Nicolai Kis (34) pp vall.]. 1732: Sertessét ... nem kell vala meg lötetni hanem kell vala meg fogni [Dés; Jk]. 1755: Gaborfi Gábor ... Lötetet még a Sertesekbe egyét s elis zaklatták ököit [LLt]. 1761: Ha az Udvaramba be jó meg lötetem a lovat [Branyicska H; JHb XXXV/45. 12]. 1798: Néhai Donát Mihály Ur ... Néhai Szabaszlai Sigmund Uramot egy Préda nevezetű Jägerrel meg lötette mellyért Szabaszlai Sigmund Uram perlette-is [Bürkös NK; RLT Petki Széki László (78) ns vall.]. 1819: ez uttal Imponaltassék a' panaszlonak, hogy vagy kötve tartsa, vagy meg löttesse^a [H; JF 36 Prot. 10. — ^aA kártevő kutyát].

2. megostromoltat; a dispune să fie asaltat; bestürmen lassen. 1653: Básta ... az alattvaló gaz gyűlevész népet levágatá, és a várat is meglöteté és megvevé [ETA I, 66 NSz]. 1664: Palatinus uram is megesküdt, bizony meg löteti Pataknak az oldalát [TML III, 183 Lónyai Anna Teleki Mihályhoz].

meglötetés meglövetés; împușcare; Erschießung. 1710 k.: mikor Kolosvári Dávidot ugyan Szász János itt meglötete, azon voltam, hogy megpereljük; ha az akkor meglött volna, vagy in anno 1701. a Szentpáli meglöttetésekör, ez^a nem lett volna [BÖn. 946. — ^aHadnagy János meglötése]. 1752: a' Gligor Krácson meg lötetéséért ő Testvér Attyafiaival edgyütt meg fogta volt ... Tisztarto Vramot [Abosfva KK; Ks 8. XXIX. 29]. 1755: Báts Todarnak ... Solyom Ferencz által lett meg lötetése, és abból következt halála [Meggyesfva MT; Berz. 13. IV/30].

meglötetett meglövetett; care a fost împușcat (din ordinul cuiva); erschossen. 1804: ezek után hat jó az meglötetett Aszszony fia [K; KLev.].

meglötetik 1. meglövetik; a fi împușcat; erschossen werden. 1732/1777: Jantsi Czigány fiai közül egy Latzi nevű ... egy sógora által lötetett meg és ugy holt (me)g [Szentlászló MT; DobLev. III/505. 8a]. 1752: En a' midónis Krácson Gligor meg lötetett ide haza nem voltam [Abosfva KK; Ks 8. XXIX. 32]. 1759: En Dán Virtolome szemeimmel láttam halva Zaharia Gavrilát, és a' Gollyobis ment bé a' jobb szemén es jött ki a' bal Füle táján hallottuk tsak hamar hogy meg lötetett ugyan azon utrizált helyen ... a' Mehes Kertnel lévő hazunkhoz jöve Borgai Pipa György nevű ember [F.(szász) újfalu BN; BK]. 1790: az hol a' kérdett Sertés meg lötetett jo Sántz, jo kert volt [Dés; DLT]. 1810 k.: ha szinte azon kártékony sertések meg-lötettek volna is kijé lett volna a' kár [Dés; DLT 82].

2. örömlövés tétetik; a fi tras salve de foc de bucurie; Salve abgefeuert werden. 1662: a győzedelemért Istennek közönségesen való dicsőségtulajdonítás és hálaadás után die 29-ma Octobris öröme igen meglötetett vala | az havasalföldi győzedelemnek öröme die 29. Julii, Istennek azért való hálaadás, dücsőségtulajdonítás után meglötetett vala [SKr 331, 343].

meglött lelőtt; (care a fost) împușcat; niedergeschossen. 1764: az fel olvastatott Inquisitoriab(an) describalt Feszülethez közél, mit tselekedett legien az I. az meg lött kúvaszszal minden ottan által járo emberek(ne)k botránkozasára, tsak hallaniis keptelen [Torda; TJkT V. 249].

Sz. 1823–1830: az úr haragosan megszólított ... hogy hajtasak erősen de én már fel lévén mérgelődve, mint a meglött medve, csak magamba fűvődtem, és egyet se szóltam a marhas jobbágy embernek, hogy ökreit siettesse [FogE 113].

meglövedez meglődöz; a împușca; anschießen. 1710: Ott voltam benn akkor Fogarasban, mikor az ország előtt megnótázák^a Az nehezíté inkább dolgát ... hogy gyakran mondotta ... ha valakit megtud a fejedelem árulójának lenni, vagy maga megöli, vagy a katonák lövedezék meg; mely szavai ország törvénye ellen valának [CsH 178. — ^aBarcsai Mihályt 1685-ben].

meglövés 1. lelövés; împușcare; Anschlag | golyóval megsebesítés; rănire prin împușcare; Verletzung (durch Kugel). 1631: Az Szakacz Peterne Valaszutj Istua(n) (így!) megh leouesenek halála (így!) felöll, fatet(ur) sicut caeterj testes [Abrudbánya; Törzs]. 1746: Mátyus János Sertésse az I. György Kovács Török buzájába bé járt, Szokásos lévén a Sertés, Sok izben is admonealtatott a Sertésnek el fogásáról ... azért a szerentsétlenséget Sertése meg lövése iránt magának tulajdonitsa [Torda; TJkT III. 12]. 1748: meg kevanom a' Jure, hogj az I az A(ctoma)k meg lövésiért sebhetsiert az Actor ábrazattya(n)k meg rontásáért ... convincaltassék [uo.; i. h. 192–3]. 1752: azon Kotoj Todor meg lövésiért, mindgyárt Székely László eő kglmét meg fogták, és mind addig fogva tartoták mig ... a Sérelmes féll megbékélett [Körtvélykapu MT; IB]. 1762: Kovács Ferencz Uram szavaival, vagy maga viselesevel szolgáltatote okat ... azan ... fenyege-

tödző es mocskolodo szemellyek(ne)k hogy egész Famili-
ajat Szidgyak, mocskollyak, sőt hogy meg Lövéssel, ve-
ressel fenyegetsek? [Msz; MbK IX. 29 vk]. 1825:
(Veszutz Vaszikát) a Földön le hurtzolták egészen a Bor-
bokár Juon lapango barlangjához, s ottis minden kegyet-
lenséget rajta elkövetvén ki ölésel ... ki meg lövéssel érde-
kelvén, s életének tsak ugyan meg kegyelmeztek [Köteles-
mező SzD; TSb 47].

2. örömlövés leadása; *salve de foc trase la serbarea*
victoriei; *Salvenabfeuerung*. 1704: Acton uramat az gene-
rál felküldé az úrhoz, ki által hívatá hétfőre ebédre, mikor
lészen az odafel való victoriának örömének meglövése
[WIN I, 227].

meglövet lelövet; a dispune să fie împușcat; *erschießen*
lassen. 1761: eő Naga lövette meg az Exp(one)ns komon-
dorát [Nyárádkarácsonfva MT; Told. 76]. 1781: én akkor
Gaz rezbe meg lövetek egy sertest a többi közül azert hogy
a kaszáló helyet turták s hanták [DE 3].

meglövetik lelövetik; a fi împușcat; *erschossen werden*.
1759: azon ettzaka a' mikor meg lövetett^a ... a' Mehes
Kertnel lévő hazunkhoz jöve Borkai Pipa György nevű
ember [F.(szász)újfalú BN; BK. — *Zaharia Gavrilă].
1769: hogy a Pestis, és Dög Továb ne terjedne, el Re-
kesztő Linéákat állittatván fel meg porontsolta, hogy az
ilyen Lineakon által menni erőszakosan sem Nemes sem
paraszt ember ne bátorkodgyék, mert, meg intetik ugyan a
strása által hogy ne mennyen de ha mégis az által menésre
igyekeznék mindgyárt meg Lövetik [UszLt XIII. 97].
1826: Elvégeztetett, hogy valaki ... farkast vagy medvét
lő; megbizonyosodván, hogy az általa lövetett meg, bé-
hozván a faluba, a communitás közcassájából a farkaslő-
vésért 3 Rft, a medvelövésért pedig 6 Rft kapjon [Árkos
Hsz; RSzF 222].

meglövetetik 1. meglövetik; a fi împușcat; *angeschos-
sen werden*. 1662: a fálnak crejéhez, mellynek a lövészer-
számok szegeztettek volna, hogy csak egy lövést is elvi-
selhetne, csakugyan nem bízhatnának ... magoknak is az-
után megmaradások felől semmi reménységek nem lehet-
ne, azt hitetvén el magokkal, csak egyszer sem várván,
hogy meglövetessék ... helyével is pedig erős főhelynek
oldala, magok is csak egy lövést sem tévén ... az vár meg-
szállásának ötödik napján a jeles fővégelyet meg-
adták vala [SKr 431].

2. (golyóval) megsebesíttetik; a fi rănit prin împușcare;
(*durch Kugel*) verletzt werden. 1800: Pajor János ... a'
jobb lábával meg-lövetetvén sántikál [DLt nyomt. kl].

meglövöldöz meglő/lődöz; a împușca; (*wiederholt*) an-
schießen. 1594: biro vram kialtassa megh, hagi valakit az
vetesen, vagy zeoleoben kaphatnak hogi niulaz, tahat ny-
lakkal puskauál megh leoueoldeozik | senki ... semmi
wdeoben, az kertekbe ne talaltassek hogi ot kborollion,
tarlozzon, mert valakit megh foghatnak, erdeme zeren
megh fizetnek neki, az kit penigh meg ne(m) foghatnak,
puskauál megh leoueoldeozik [Kv; TanJk I/1. 236, 239].
1598: Borbelj Janos ... vallia Hallottam ezt Erdelj vramtol
hogi monda az zolgainak Eregietek hozatok be lassam
kichiodak azok az kik eozze haboroottak de senkit ne ban-
chiatok se vagjatok Mikor oda mentek volna az zolgaj ...
vgj megh leoueoldeoztek es kergettek volt hogi en metel-

tem kj az Nylnak az vasat [Kv; TJk V/1. 245b]. 1673: mi
is adigh migh vas Janos Ur(am) megh ne(m) Jzente hogi
ott az magok szena fujn megh lövöldöz ha ott talál, az
marhánkat ... ott Jartatuk [Doboka; WassLt Szilagij And-
ras (27) ns vall.]. 1697: Hallottam asztis másolt hogy Pater
Janossi uram ... egjütt lakván itt Csikk(an) Szent György
Megyejeb(en) Szebeni Janos Déakkal egykor egyb(e)
vesztek volt Peter Deakné felett, majd megis lövöldözik
volt egymást [Kotormány Cs; CsJk 3–4 Albert Istvánné
Katalin (45) vall.]. 1728: hallottam ... hogi Radulj pistat
fenjegetté hogy meg öli meg lövöldözi, ben egeti mint az
disznót ugj porsollya meg [Altörja Hsz; HSzjP Bernád
Jánosné Szabo Katalin (26) pp vall.]. 1757: mü itten a'
Pláját őriztük ... s akkor Gáborfi uram ... meg parantsolá
hogy ha ezen Controversias helylen sertések járnak meg
lövöldözük [Gyszm; DE 3]. 1776: az ő Nsga Praefectus-
sát és Tisztartóját meg akarták lövöldözni a Simon Gabor-
ne Aszszonyom Fiai [Marossztygyörgy MT; MkG 36. 5/4].

meglövöldöztet meglövet; a dispune să fie împușcat;
erschießen lassen. 1653: Básta ... a vajdát egy hajnalban a
sátorában meglövöldözteté és fejét véteté [ETA I, 61 NSz].
1674: Tudom Tilalmazta az az Vas János Vr(am) Tisztar-
taja hogy oda ne haitsák az Marhakot, mert bé ne(m) hai-
tatia eőkeődt, de az mellette valo legénieket mind megh
Löveöldözteti ott [Mv; WassLt Pataki István (40) jb vall.].
1724: azt írja nekem az G(ene)ralis bizony meg lövöldöz-
tet benne [ApLt 2 Apor Péter feleségéhez Nyújtódról
(Hsz)]. 1746: az Hesdát nevű Város erdejére ki menvén
egynehánj emberekkel Tisztartó Kékesi Márton, és ha ott
erdőt lopó embereknek marhait talallják, vagy kettőt
meg lövöldöztessen [Torda; TJkT III. 17]. 1756: nyölcz
kővér Sertést ... az el mult őszenn ... meg lövöldöztetett ő
Nga [Germeszeg MT; TGsz 51].

meglövöldöztetik lelövetik; a fi împușcat; *angeschos-
sen werden*. 1662: az égető tatárság Zsúpos és Szombat-
hely utcákat is benyargalván ... a jó magyar és német
gyalogtól keményen meglövöldöztetnének [SKr 451].
1676/1681: Ha ki ... szolgálattja mellől el szöknek, az
olytaten kézben akadván, az Nemzetek törvénye szerint
megh lövöldöztessék [Vh; VhU 663].

meglucskosodik átnedvesedik; a se umezi; *durch-
nässt/feuchtet werden*. 1823–1830: A professzornak régi-
módi nagy lobogós tászlija volt, s amint az edényekbe a
praeparatumok után benyúlt, a tászlija mind meglucskoso-
dott [FogE 237].

meglyuggat kilyukaszt(gat); a găuri; *durchstoßen*. A.
1657: csákányokkal, baltákkal az alant lévő lövő lyukokat
annyéra meglyuggaták, hogy azokon bukdoklálnak bé az
gyalogság [KemÖn. 217].

B. 1582: Attam az Chigannak hog' zegett wertt es meg'
liggatta az vasatt f. — d. 8 [Kv; Szám. 3/VIII. 45–6].
1662: csakhamar ... a kőfalt is néhány helyen megliggatta,
szakgatta [SKr 198].

meglyuggatott kilyuggatott; găurit, perforat; *durchlō-
chert*. 1719: Az Pestisről ... Minden nap az lako Házakat
meg kell füstölni lángolo Tűzzel, apron vagdalt faragott
fenyő Tövissel vagy apron darabolt ... Kőrís fát ... meg
lyuggatott Serpenyőben vagy Vas melegítőben kell rakni,

meg gyujtani es Szellyel hordozni az Hazban [Ks 58. 84 Medica instr.].

meglyukad kilyukad; a se gäuri; löcherig werden. A. 1637/1639: I. Vy Lombik Sisakiaual (: de megh lyukatt :) f 1 d 50 [Kv; RDL I. 111]. 1657: egy alkalmatosságban az Morva szakadékján lévő hídon menvén által^a, az híd egy helyen meg tanálván lyukadni, lovának lába bésuhanván eldüle [KemÖn. 48. — ^aBethlen Gábor az 1623. évi morvaországi hadjárat idején]. 1710 k.: a hajónak az oldala balfelől, csak gyengén mégis valami fában vagy kőben megütöközék s meglyukada benn alatt a vízben, melyben mű semmit sem tudtunk a hajónak [BÖn. 588].

B. 1789: Egy szelet Tot Abrasz meg kezdett likadni [Abásfva U; Palotay 19].

meglyukadozik kilyukadozik; a se gäuri; löcherig werden. 1648: Az malmon felywl vagyon egy hoszu fa agasokra czinalt suppal keoteott tegla szen. Az fedele egy nehany helyen megh lyukadozott | szalmával fedet berlet payta, melynek egy reszet mostan fedtek be szalmával. Az többi resze felywl megh lyukadozott, fedest kivan [Porumbák F; UF I, 850, 897].

meglyukadozott kilyukadozott; gäurit, care are mai multe gäuri; löcherig, durchlöchert. 1694: vagyon egy Jegh-verem-is Ennek sovenj keritese ... nagyobb reszent jó, uj, támaszos, lészás, tövisses; de oldalul a' mező felől, nehólt meg dólt, gjakor heljt meg lyukadozott [Kisened AF; BFR].

meglyukadoztatik kilyukadozik; a se gäuri; löcherig werden. 1694: vagyon mas egy Sas fak keozse boronaval fel rott, alkalmas (: noha azis helyen helyen meg lyukadoztatott, vesztegettet :) Sindelyezes alat levo Hosszu, Hinto tarto szeker szin [Kóvár Szt; JHb Inv.].

meglyukaszt kilyukaszt; a gäuri; ein Loch machen/durchlöchem. A. 1594: az Keomiðes Gergi az kelett megh Lúkoztotta [Kv; Szám. 6/VIII. 121 Casp. Semel sp kezével]. 1621: Janos Kouaczys ... azon kapuhoz 9. vasat lyukasztot meg [Kv; i. h. 15b/IX. 240]. 1657: veres bagazia foszlány dolmányomat az bal kezemen az golyóbis meglyukasztá [KemÖn. 217]. 1783: láttam a meg holt Papnak a fején hogy egy kis Jukacska volt, s úgy ítéltek hogy a mfnt a vas villák-nak a Nyelin egy vas szeg szokot lenni az érte volna a fejt s a Jukasztatta volna meg [F.répa MT; KLev. Bondra Todor (34) j b vall.]. 1789: Kendő Csak egy vagyon gypott, gylts-bol valo, mind ket vegei Toth Csipkével ekesített kendő, mely Pulpitura való alkalmaztatásért a' közepe táján meg vagyon lyukasztva [Nagyajta Hsz; Palotay 19]. 1803: mérgeben egy Nagy éget bor főző üstét kísével Sok helyet meg lyukasztotta [Tyéj H; Ks 113 Vegyes ir.].

B. 1590: Aztis mondatad, hogy az fiadon eset niomorw-sagert meglikasztod az beoreomet [UstZ].

meglyukasztás kilyukasztás; gäurire; Durchlochung. 1597: Az szegek fel werisitwl chinalasatwl 400 wy wass-nak meg liwkasztasatwl ... f 4 [Kv; Szám. 7/XIV. 107 Th. Masass sp kezével].

meglyukasztat kilyukasztat; a pune pe cineva să găurască/perforeze (ceva); durchlochen lassen. 1587: Az Ko-

ronghoz vallo Karikat Az Czyganokal meg lywkoztattam attam Nekyek f — d. 5 [Kv; Szám. 3/XXXIII. 4].

meglyukasztatott kilyukasztott; care a fost gäurit; durchlocht. 1789: Egy Len Gyolcs a' Közepe a' Pulpitura helyhezteséért meg lyukasztatott kendő [Szentiván Hsz; Palotay 19].

meglyukasztott kilyukasztott; care a fost gäurit; durchlocht. 1714: Külömbfele Historiákat repraesentáló ... Kapitik (!) No 6. felénére meg rothad (!) s meg lyukasztott [AH 56].

megmagyaráz 1. megvilágít; a explicia/interpreta; erklären, klarlegen. 1582: Maglas Tamas ... vallia: Egi vosarnap me(n)te(m) vala be Balas kowachhoz, Ada eg lewelet hog meg Magiarazzam [Kv; Tjk IV/1. 48]. 1636: Az halásból lészen, bezzeg, a' hit, de nem az Orgona zengésnek, hanem az Isten igéjének, hallásából, mint maga a' sz. Pál mindjárt meg Magyarázza [ÖGr Aj.]. 1667: Rottal nekem mit írt, ím páriálván, Kegyelmednek elküldtem; de teljességgel nem értem, mit teszen nekem való írása ... Ezt hanemha Horvát Ferencz, avagy urunknak ez csomóban írt levelei magyarázzák meg, de én nem értem [TML IV, 218 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz]. 1669: Kérem Kegyelmedet, édes Komám uram, ezen írását magyarázza meg jobban [TML IV, 594 Teleki Mihály Naláczai Istvánhoz]. 1710 k.: a Szentlélek magyarázza ezt kinek-kinek és a szentírás jobban meg [BIm. 1031].

2. elmagyaráz; a explicia; erklären, auseinandersetzen. 1784: (Az) Udvar(na)k kapuja előtt midőn meg Seregletünk volna meg magyarázák nekünkis azt, hogy ... Executiot akarnának végben vinni [Buzd AF; Eszt-Mk]. 1880: B. K. E. felelni fog Azt hiszem, vadul nekem ront. Hozza Isten! Majd megmagyarázom én neki, hogy mi különbség van azok között, kik: könyvből tanulják az esztétikát, s akiknek fülök az esztétika [PLev. 72-3 Petelei István Jakab Ödönhoz].

Szk: szóval ~. 1710 k.: azt írtam a cédulában, szóval is megmagyarázám néki: hogy amíg a kolosvári válasz eljő, ha addig a német rájok mégyen, meg ne várják [BÖn. 970].

3. előtár, vki tudomására hoz; a face cunoscut, a expune; darlegen, zur Kenntnis bringen. 1775/1802: Reflexiojokat satis superq(ue) a Tabla is ruminálván, azon Reportatioban elég világosan meg magyarázatt, s fundamentaliter connotalt minden differentiatkat, és azoknak egyenessen lehető el igazításáról tett (így!) [BSz; JHb LXVII/3. 150].

4. (hivatalos iratot) magyarázva ismertet; a prezen-ta/explica (un act oficial); (amtliches Schreiben) erklärend auseinandersetzen | más nyelvre lefordítva érthetővé tesz; a explicia intr-o altă limbă; in eine andere Sprache übersetzt verständlich machen. 1570: monda feyerwary Amb-rus warnad megj had magyaráznak meg az w felsege lewelyth es zolanal az vittan [Erked K; JHbK XIII. 23]. 1573: my Engedelmekes Lewen az Nagod Lewelenek es paranchyolattyanak el Mentwnk So fálwara^a ... az Lewelekett meg Magyarazak [RLt 0. 5. — ^aBN]. 1776: parontsola nekem a Groffné, hogy meg olvasnám, s magyaráznom, hirtelen percurrálván, rövideden felelek a Groff-nának, a' Summája ezen írásnak az: hogy Nagyon Kéri a M. Praepost urat, halaszsa el az esketést [GyL. Adalber-

tus Biro siculus ex Csik Kartzfalva nunc residens in Pago Csokfalva^a vall. — ^aMT]. 1797: az már praecinseráltt Instructiót szóról szóra nem tsak fell olvastam, hanem Oláh Nyelven elegendő képpen meg is magyaráztam ... az Instrukciónak tartása szerént Törvényre citáltam [H; Ks 115 Vegyes ir.]. 1808: Sztants Todort hivatam magam eleiben, ki előtt a fellyebb le irt Instructiot szorol szora el olvastam, aztat nékie született nyelvén is meg magyaráztam és ő általa tisztelt Földös vra ellen ... procedaltam [Szurduk TA; DobLev. IV/856]. 1819: mikor a' Cancellisták a' Királyi Adomány Levelet fell olvasták, s meg magyarázták akkor az egész nemesség fell zudult, és egyezett akarattal kiáltotta, hogy azon Statutonak ellene mondanak [Remete Szt; Ks 67. 47. 28]. 1820 k.: el mentünk ... Petrutz Gávrilla lako házához — az holott ... az elől irt Instructiot hasanlog fel olvastuk, s érthetőleg megmagyaráztuk — s következőleg általa ... Ns Biro Sándor Urat ... mátol számittolag 8ad napra törvényesen Certificáltuk [Egerbegy TA; Tolvaly lev.].

5. (törvény előtt) kifejt, előad; a expune/relata; (vor dem Gericht) darlegen/stellen. 1579: eo kegmek wegeztek, hogy ket vraink által Az tablat talaltassa megh eo kegm Biro vram es ... tegie(n)nek tudomany tetelt es protes(t)atiot erről hogy Effele dolgot Az Nemességnek, mellyek vannak varassunknál zabadsaga elle(n) semmy keppe(n) el nem twrhetyk mindeneket io modo(n) megh magiarazwa(n) az Inseget mely a zegeny varasson essyk, es eset ekegyh is az Nemességtwl mind Calmarkodasbul mint hazra valo pinzne adassabol, es egieb effele dolgokrol [Kv; TanJk V/3. 200b]. 1590 k.: Ezre az Kemed zekiteöl teöruent warok Protestalok ne legyen keső zaüa halúa minden Jgassagomoth böueben meg magyaráznom [UszT]. 1600: Hittam wolt en theörwenyhez az el mult 1583 ezteendőbe(n) ... minemeő raitam walo hatalmaskodasoketh az Bagy Jo Janost, Doka Gyögyet, Katona Lazlot, kik mind harma(n) megh holtak, De akkori el kezdet peremeth melliet ide ala megh magyarázok feleletmek rendiben, zalitom Jo Janosrul az fiara Jo Leörincze, Doka Gyögyöryöl az eöcher Doka Isthwanra, Katona Lazlorul peniglen az arwaira Martonra, Demeterre [i. h. 15/242]. 1603: Ha kinek ... valamj panazolkodassa aüagy Nyaualyaia vagy(o) akkorj hadakozas miat, tehát az löüendő gyülesre az ollyant süpplicatio forman adgya be ő kk eleiben varossul, és magyarázza meg faidalmty [Kv; TanJk I/1. 451]. 1635: Mivel More Lazlo Ur engemetis ala hit vala Keörpeniesbe, mikor az Marcestjekkel perel vala az Keörpeniesi hataron valo buza Eörleő Molna feleölli; nem egyeb okbol: hane(m) hogy az minemw Leweleket producal mindenik fel az megh nevezett Malomhoz valo p(ro)prietassa feleölli, azokat eleöttek megh Magyaráznak [Abrudbánya; Törzs].

6. részletez; a expune in mod amānūnūt; eingehend darlegen. 1688: ha kik masok az irant bizonságok lehetnek, magyarázd meg s mond elő [Kv; UtI]. 1736: Decret. Trip. Part. 2dae, Titt. 26 világosonn expressálly, hogy minden Hivatalb(an)^a három dolgot kell meg magyarázni, úgymint: a Személlty, az időt mikor volt, az hejet hol volt ... mellyek nélkül a Citatoria ... nem Stalhat [Dés; Jk 217a. — ^aÉrtsd: idézésben]. 1772: azon hibák meg igazittása ellen akkori Gondviselőm parantsolt ... akkori Gondviselőm meg magyarázza hogy ő micsoda igazittásnak s meg épittésnek mondott ellene [Kük.; JHb LXVII. 218].

megmagyarázás 1. értelmezés, ismertetés; explicare, interpretare; Erklärüng. 1578: Miert hogy penig az vnionak el olwasasa es megh magiarazassa zwksegas az ifüu vrainert. eo Kegmek egy Reowyd es alkalmas napra gywchie be eo kegmeket Byro vram, hogy az is elo messen [Kv; TanJk V/3. 166a].

2. magyarázat; explicatíe; Erläuterung. 1841: ők azt is híven elhiszik, hogy régi szokásaik ... csakugyan valamely változást szenvedhetett legyen, de minthogy azok az illető törvényes előjáróik által vélek talán nem a mostani századnak lelke szerént hanem minden megmagyarázás nélkül s mindjárt ostrommal és erőszakkal közöltetvén, abban ők ... csak egynémely előjáróik önkényességét vélték lenni [VKp 61].

megmagyarázó értelmező, megértető; persoană care explică ceva; Erklärer/läuterer. 1832: hogy beszédjének kiket érdekelt legyen Demagogusoknak maga lehet a leg jobb meg magyarázója [Balázsfa AF; KCsl 6].

megmagyarázott ismertetett; care a fost prezentat; dargelegt. 1843: ezen áltola őfelségéhez beadott és előttök felolvasott és megmagyarázott kérelemlevelet az ők megbízásokból adta-é bé nevezett Varga Katalin [VKp 126]. 1849: az előttem ezenell meg magyarázott árjegyzék szerénti készítmények árai mar ennek előtte Kelemen Beni által kifizettettek [Kv; Végr. Vall. 54].

megmagyaráztat 1. (hivatalos iratot) magyarázva ismertet; a dispune să fie explicat (un act oficial); (amtliches Schreiben) erklärend darlegen lassen | más nyelvre lefordítva megértet; a dispune să fie explicat într-o altă limbă; in eine andere Sprache übersetzt verständlich machen lassen. 1619: Megnézé jól Gratianus uram s monda, hogy: Ez az német császár levele, jól ismerem mind keze frását s mind az cancellariusét; az pecsétit is. Elolvastatá magával az pasa, meg is magyaráztatá törökül [BTN² 200]. 1643: Bornemisza Lazlo Vra(m) Magyar Nagy Gorbo neuw egész falunak Dezmajoral valo Igassagat producaluán, Captalan Vr(aimek)kal en eleottem ... el olvastatá, nekwk meghis magyaráztatá ugjan Captalan Vr(amé)k által [M.pata K; JHbK L. 7]. 1705: (A generál) elnyervén Orosz Pálnak egész cancellariáját, kiket is megmagyaráztatván megértette belölök, hogy Görgényben és egyebütt is aki rabok németek vannak ... igen kegyetlenül tartják azok a barbarusok [WIN I, 593]. 1817: elment Sztánts Todor nevezetű Colonos Telke kapuja eleibe s ottan az érdeklött ltéleteket, a Certificatoriát és a maga Executori substitutióját fel olvastatván, s mind ezeknek foglalattját a Commetaneusok(na)k meg magyaráztatván az Executiót sua formalitate tentalta [Torda; DobLev. IV/913. 2-3].

2. elmagyaráztat magának vmit; a cere să i se explice ceva; sich erklären lassen. 1710 k.: minél többször olvasod^a, annál fzesebb, csakhogy olvasd imádsággal, ahol nem érted, magyaráztasd meg tudós emberrel [BÖn. 506. — ^aA Bibliát]. 1823-1830: Buhle^a privatissime tanítván, ötlet meg lehetett ottan-ottan kérdezni, és amit az ember nem értett, vele megmagyaráztatni [FogE 271. — ^aJoh. Theoph. Buhle göttingeni professzor].

megmagyaráztatik magyarázva ismertetetik; a fi explicat; erklärend dargelegt werden | más nyelvre lefordítva megértetik; a fi explicat într-o altă limbă; in eine andere

Sprache übersetzt verständlich gemacht werden. 1787: az Erdők Conscriptiojáról való Udvari Normativum ... az Ujj Esztendőtol kezdve minden harmad Honap mulva szoross meg tartás végett a Notarius által az egész Falusi kösségnek olvastassék fel, és értelmesen magyaráztassék meg [Torockó; TLev. 3/2. 2a]. 1789: meg magyaráztatott, és formais adattatott miképpen vígyék a Protocollumokat, az aktákat hogy segregállyák, hogy conservállyák [Csehdfva U; UszLt XIII. 97]. 1794: a' Conscriptio az osztotztat Birák által fel olvastatott és oláh nyelven is voltaképpen meg magyaráztatott [Fejér m.; DobLev. IV/734. 1b vk]. 1841: hogy régi szabadoságaik ... mi oknál fogva rontattak el, az illető nemes vármegyének egyik főtisztje mint királyi biztos által illendően és elegendően magyaráztassék meg [VKp 62].

megmagyaráztatott magyarázattól megértett; care a fost înțeles în urma explicațiilor; aus der Erklärung verstanden. 1580: (A földet) kezűk memy ... az elobi meg magyaráztatot halmokig azok az mellyek hasityak azo(n) walya púztat kette Nagy Kerek es Eormenizekes New falw kozot | (A) meg magyaráztatot nyl feoldeik fele awagy ket portioiays de Jure Illetik es spectalnak az Nemes es Tyzteletos Keserw Katalin azzonra [Pókafva AF; JHb XXVI/8].

megmagyarosodik elmagyarosodik; a se maghiariza; madjarisirt werden. 1744: Márkos alias Karátson Istok Erdő Pásztor a Nagy attya Czigány volt, de meg magyarosodott [Csöb U; LLt Fasc. 67]. 1796: inkább lehet róllok^a gondolni, hogy többnyire a' Dominiumba valo más oláh Falukból származtanak Torotzkora, és ott kezdettenek osztán meg Magyarosodni, mint sem hogy Austriából származtanak volna [Mv; TLev. 5/16 Transm. 83 tábl. — ^aA torockóiakról].

megmakulál bepiszkít; a murdári/minji/páta; beschmutzen. 1637: az mint en akkor az Testamentom levelet irta(m) volt, most latom hogi megh makulaltak de nem tudom kiczoda [Mv; MvLt 291. 77a]. 1662: Kegyelmedet kérem, megbocsásson, hogy így maculáltam meg az levelet, mert elfelejtvén, másnak kezdtem volt írni reá, azután restellém és nem érkezem mást írni [TML II, 337 Ébeni István Teleki Mihályhoz].

megmalacol becsm megellik; a fäta/naște; Junge werden, ferkeln. 1775: elégszer szidta ... a' feleségit mondván; hogy itt meg nem malatolz [Százazajta Hsz; HSzJP Juditha Opra (20) jb vall.].

megmalacozik a face purcei, a fäta; ferkeln. 1648: Az magunk Disznajnakis eggike megh Malacozuan szaporodott [Mv; MvRLt]. 1711: az Tölbe adtal vala ennékem egy Disznott ... most esmétt megh malatzozt [Ks 96 Árva Kemény Kata leányához]. 1755: az Makkán vannak nro 15 nagj Sertés, De egy nřhánj közülek meg malaczat [Szentmargita SzD; Ks CII 18.]. 1759: az a' Diszno ... meg malatzazván mind a' Csűrbe hevert, Malattzaival edgyütt [Marosludas TA; TKI Gurutza Ignát (30) jb vall.]. 1763: a Sertésekis kezdetik a Malaczást 3. meg malaczozat [Kóród KK; Ks CII. 19 Szarka József tt lev.]. 1773: Láttam az írt goldát hogy szép és nagy hová hamaréb meg malatzozt volna [Déva; Ks 113 Vegyes ir.]. 1795: egy

Gónne Sertes meg malotzozt [Backamadaras MT; Nkf]. 1806: ha a' mezőb(en) valamely Sertés megmalatzozik, tartozik a' Pásztor haza vinni, másként az eshető kárnak megfizetésére köteleztetik [F.rákos U; Falujk 17b Sebe János pap-not. kezével].

megmaladzik megmalacozik; a face purcei, a fäta; ferkeln. 1795: Hajkul Farkas vr ... Gabugyan Gligortol huzott egy Disznót, mely azotta sokszor meg maladzott [Marosludas TA; TKI Gurutza Ignát (30) jb vall.]. 1839: egy fejér kotzája az őszszel meg maladzott [Dés; DLt].

megmállik lemállik; a se coji/coșcovi; abbröckeln, (ab)springen. 1819: A Falak vakalása kívülről Sok helyt meg malott [Ne; Ks].

megmankít kb. megcsonkít; a ciunti/mutila; verstümmeln. 1629: Balogh Istuan az porozlo p(ro)testala azon hogy ... Weres Gyeorgyne az eo leankajanak az ujat az aitoval el czipette es meg mankfította [Kv; TJK VII/3. 175].

megmar 1. megharap; a mușca; anbeissen. 1568: Benedictus Kowach fassus est, hogy o zemeűel latta hogy harom diznot mart volt meg az farkas, es oth holtak wolt meg [Kv; TJK III/1. 193]. 1574: Markos Imre Azt vallia twgia hogi Ez eozzel Marta volt Meg egi eokret az Medwe zekel Mathenak | Fekete pal, Azt vallia hogi fogadot volt egy legen(!) ky az Erdeo alat Zantot volt ... Azkor Marta meg az eokret az Medve [Kv; TJK III/3. 342-3]. 1581 u.: Az lo pedigh ... erkölches az embert megh marja, ha terhet Akamak rah tenny hozza rugh [UszT]. 1598: vgia(n) azon eiel, az w paztorsaga alat valo marhaban, az farkas egy Eokreoth mart megh [Alparét SzD; Ks]. 1603: latok hogj ahol az farkas meg marta wolt az ő menes Lowat, onnat felől Egy Kutia Jó wala az menesek wtanna Jamak wala bwzelik wala [Nagygalambfva U; UszT II/3. B. 40]. 1688: holt meg ... Tavalji Ünő nro 1 mellyet kigyó, avagy menyét talált meg mami [Bucsum F; MvRKLev.]. 1764: az előtt valo nap este későn a Páll Ferentz kapujánál jüvők vala s halván hogy a patakba jü felém valami a paltzámat jól fogám a kezembe hogy ha valami veszett kutya volna meg ne marjon [Bögöz U; IB. Oláh Bukur (18) jb vall.]. 1806: ha a' Farkas avagy Medve, előttők a' barmot megmarja, és a' marás után azon barmot a' Pásztor lábán haza hajthattya 's azután a' Gazdánál meg döglük, a' Gazda kára lészén [F.rákos U; Falujk 11-2 Sebe János pap-not. kezével].

Sz. 1621: hamis az Deesi fő bíró mind az egez tanacziual Égetemben, Mert az minap engemet egy roz Kouacz igen megh vere, de azt megh sem fogak erőte, mert egyk farkas az masikat megh ne(m) marya [Dés; DLt 345].

2. emberre von.; referitor la persoane; in bezug auf Menschen: div is bántalmaz; a brutaliza/ataca; mișhandeln. 1584: Georgy kowachne vallia monda ... Keodmen Janosne ... Az lothio kwrwak meg maranak, seőt az vra(m) ha a' Mas zobaba Nem zaladhatok vala Ne talam megis eöl vala [Kv; TJK IV/1. 369]. 1586: monda berek szaszi lukaczne No iffiu legeny Janos viza feleluen monda no iffiu Azony hizem ne(m) marz megh Monda berek szazi lukaczne Mar megh az ebett | Monda Beregszaszine a' legennek, leozte te zep legeny, Monda A legheny, de vgye Iffiw Azzony, Jeozte Mynem Marlak megh, Monda a' legheny Mard megh az Ebet [Kv; . h.

574b, 575]. 1630: Tudom azt, hogy mikor Kaloz Giörgj az feleséget megh verte, oda huiata engem az azzonj, hogj megh kenniem. oda menue(n) kerdem mj lelte, s monda nekem. Megh mara az eb (: az vrat erte :) monda az vra, Halgas mert bizonj esmet megh verlek [Kv; RDL I. 19 eoregh Borbara azzonj Thorday Lakatos Tamas relictaja vall.]. 1648: Panaszt teven Czeh Mester Uramek Tsenadj Gyorgjre hogj azt mondta az iffiabbbik Czeh Mesternek, Hiszem nem marsz meg: Hogj azert büntettetik három forintal [Kv; MészCLev.]. 1879: Azt vélték, hogy én a talpamtól fejem tetejéig komiszágokkal vagyok szaturálva, s ha kit nem martam meg ma, minden okvetellen megmarandom holnap [PLev. 52 Petelei István Jakab Ödönhöz].

megmarad 1. (tartósan/végleg) ottmarad/letelepedik vhol; a se statomic/stabili intr-un loc (pe timp mai îndelungat sau permanent); irgendwo (dauerhaft/endgültig) bleiben/seßhaft werden. 1507: Az Reu(dy)^a Molnot hagyom mynd tostol Az hazhoz valaky az hazban marad meg aze legyen hogy ta(rca)k (?) az hazat beleulle [Kv kömy.; Nyírk VI, 186 Cheh István végr. — ^aRődön (K) levő]. 1570: Emlkezyk arra Mykor Heltay Gaspar ez varosrwl Besterchere Akar volt Menny Végre hogj Megh Maradot volna kewanta volt az varoswl Az varas Thoyat [Kv; Tjk III/2. 65]. 1595: Tudo(m) hogy Antal hannagy mikor megh foghta vala, s kj veuek kezessegen Janost, mo(n)da neky Antal han(n)agy Janos eochem maragy megh itt az en földeme(n) eoekret zekeret adok chenally hazat [Szu; UszT 10/8]. 1600: Replicat I. hogy semmi hatalmat nem chelekedet, hanem azert zallot az hazba hogj megh ne egészek az egeteök, seött marasztotais hogy ott megh maradgyo(n) [i. h. 15/128]. 1643: Philep Ersebet ... igerte volt magat iövendö hazassagra ... egy Olah Lukaczi neüö legennek, á kj magat nem Jobbagynak hanem szabados szemelñnek mondotta lenni, es hogy ötet mas Jdegen helyre nem viszi, hanem ugian Pulionban vellek egyöt megh maradt [Szjk 60]. 1701: egy Ferencz István nevü Jobbagy ... Vajda Kamarason Kolos Varmegyében lakik, és aufugealt a Hadnagy Matyas Ur(am) földirül, ugyan Kézdí székéből Dalnokból, a kit is Hadnagy Matyas Ur(am) Belső Szólnok Varmegyéből Ormány nevü faluból reducalt vólt Dalnokban de ott ugyan csak meg nem maradot ... Ferencz István ... hanem onné harmadszor is el szököt [Gyf; Wlt]. 1757: mit gondoltanak osztán az emberek, ott meg nem maradtanak, hanem imide amoda eloszoltanak [Spring AF; BK sub nro 834].

Szk. vki földjén ~. 1691: holtiglan az ő kegyelmek húsegekb(en), földökön meg marad [Magyaró MT; Told. 22] * (vki neve alatt) fiúrói fiúra ~. 1619: Baga Peter es Baga Miklos megh eskut ... eros hittel hogi valameg elnek soha az vram neue alot el ne(m) alnak, hane(m) fiurul fiura megh maradnak seot hog ha vala mi haboru tortinikis ... tehat velunk edgiut cokis haza Junek es szolgálnak holtigh es fiurul fiura megh maradnak [Kozárvár SzD; SLt CD. 4].

Sz. 1661: Irja Kegyelmed, édes Uram, hogy jól megismerkedett az szép német asszonyokkal; de hadd járjon, édes Uram, elmegy az fecske s megmarad az veréb [TML II, 164 Veér Judit Teleki Mihályhoz].

2. vmeddig ott időzik/vesztegel vhol; a rămíne/sta o anumită perioadă undeva; bis zu einer bestimmten Zeit

dort verweilen/irgendwo stillstehen. 1573: Nagy Jacob ... vallia, hogy Ez ely mwlt Napokban zallot volt megh kalia(n)ba^a Estwe fele Myert hogj Esmerte Nem Erkezyk haza, Azonba latta Kapa Myhalt azon Ieo volt lowon, Zol neky hogi megh Maradna Mert estwe volna, Mond hogi Nem Marad hane(m) Zwkra^b Megen tala(n) rea Erkezyk [Kv; Tjk III/3. 51. — ^{a-b}K]. 1596: en esmet be menek az Var ala, esmet haro(m) louat hozek, Azon el kesódem Varga Istuan(n)al maradek megh [UszT 11/46]. 1625: Fodor Geörgj ... Kassara akarwa(n) mennj ... Lowat neky ne(m) adhattunk egj Eyel megh maratot, es Lowait megh nyögottva(n) Az magha Lowajn ment el [Kv; Szám. 16/XXIV. 68]. 1758: meg futamodék ki a kapu felett valo ház fele, a többi belől a kalizkánál meg maradának [Altörja Hsz; HSzjP Balás János (33) ns vall.]. XVIII. sz. v.: T. Gyujto ur maraszt engem éjtzakára, 's hogy egy keveset szelidithessem, jo szivel meg maradtam [GyL. N. Solymosi Kontz József lev.].

Szk: ebédre ~. 1651: Augustus Serena az fundalo megh maratot Ebedre mivel p(rae)ntendalta, az keomiuekkel, Acziokkal es Theolczerezekkel valo sok dolgat [Kv; EM XLIII, 349] * hálásra ~. 1769: el estvededvén Stánts Ursz házánál hálásra meg maradtunk [Bukuresd H; Ks] * vacsorára ~. 1625: Szikszai Mathias vaczorara is megh maradva(n), attam ... egiben computalvan f l d 16 [Kv; Szám. 16/XXXIV. 47].

3. vmilyen beosztásban/tisztségben/munkában továbbra is marad/szolgál; a rămíne in funcție/post; in irgendeinem Amt/irgendeiner Würde/Arbeit weiterbleiben/dienen. 1568: Valentin(us) Kozta ... fassus, Mikor enge(m) el kwídenek az Joh mellől, es demient fogadak meg, az en legemet fogada meg demyen melleye, azon zegotesgre mynth Viczey Janos Ideyebe volt^a ... meg azt montak az Kalmar fyay hogy egy f (!) tobet adnak, chyak az legen meg maragyon [Kv; Tjk III/1. 183. — ^aKöv. a részl.]. 1572: ew Nagysaga parancholattjából az három tegla vetew kyk az vrvnw ew Nagysaga penzet fel vetek meg maragyanak es az tegla cynalasba zorgalmatosok legenek [Csicsokeresztúr SzD; BeszLt 3697 Thorma Janos Vywary Vdwar byro Dawn gergely Bezterchey few Byronak]. 1582: Az procatorok dolga felől vezettek ed kegmek hogy az procatorokat marazzak azon előbbely fizettesse(n), ha hun penig semmykeppe(n) megh ne(m) Akarnak maradny é leoweó gywlésbe aggya eleybe az varosnak [Kv; TanJk V/3. 251a]. 1677: az Házának mostani es lejeendő első rendeit, Tanácsit, érdemes Tisztviselőit, tiszteken, állapottokban, hivatallyokban a' kik meg-akarnak maradni, ő Nagysága meg-tartya, meg-maradni nem akarokat nem kénserít [AC 33]. 1762: ide valo Praedikator Damo uram ... közöttünk meg nem marada balagian a maga utján [Nagyida K; Told. 5]. 1763: nem tudam hagj hagj bizanyitnyuk meg aszt hagj az idénre meg maratad, s kanvenytjatis el vette volna [Kóród KK; Ks CII. 18 Szarka József tt lev.]. 1852: Zsuzsa ... meg maratad 120 forintba ha tsak meg nem másolja [Kv; Pk 6].

Szk: céhmesternek ~. 1814: Dobai Mihály Uram az Exponenseket ... midőn szent Pál napkor Czéh mesternek meg maratott, örökké hol édgyl hol massol mortificalta [Dés; DLt 56. 21] * a fejedelemségben ~. 1614: Ekkor^a Báthori Gábor így marada meg az fejedelemségben | Noha az tt sok szótok után nékem arra kell hajlanom, hogy Báthori Gábor megmaradjon az fejedelemségbe, azt is megcselekeszem, de adja meg az adót az hatalmas csá-

szárnak [BTN² 60, 77. — ^a1611-ben]. 1659: bezzeg nekünk valóban megesik ám, ha Barcsai Ákos megmarad az fejedelemségben [TML I, 310 Teleki Jánosné Teleki Mihályhoz] * *szolgálatában* ~. 1810: azon folyó esztendőmöt hiba nélkül kitöltöttem gazdámna, és a következő 1810-dik esztendőre is ugyanezen gazdámna kezemet beadván, új szegődség mellett szolgálatomban megmaradtam [Szárhegy Cs; RSzF 275 Sajgó Lajos gy. kat. nyil.] * *tiszteben/tisztségében* ~. 1634: Az Uduarbiro vagy Tisztarto ha touab tisztiben megh maradny nem akama, esztendeyének eltélese előtt két holnappal Praefectusunknak értérese adgia [UF I, 337]. 1710: némelyek közülök ... hogy tisztekben s jószágokban megmaradjanak, hitek mellől elállanak és pápistákka lőnek [CsH 94]. 1770: Nekem tudom elég bajom lészen, ha megmaradok tisztségemben [RettE 218].

4. kitart vmi mellett, állhatatos marad vmiben; a persista, a ráphine neclintit (in atitudinile sale); in einer Sache beharrlich beibleiben. 1571: eo N. vayda vrunk Engette, hogy zabad legen kinek mynd Trebellyet haza hozny es dezmat Neh adny beleole, ha penigh ky megh Saytollya Dezmat aggion beleole, Azert ez zerent eo Kegek Io Newen es haladatonon veottek eo Nagtwt Megis Maradnak rayta [Kv; TanJk V/3. 45b]. 1592: Biro vram tanachaul eggitt leuen vegeztek egienleo voxal hogi az Arossagnak kereskedeo rendnek állapotfarol ammikeppen ennek eleotte vegeztenek volt, mostannis semmiben ne(m) vytnak, hanem abba maradnak megh [Kv; i. h. 1/1. 186]. 1597: amely tarsalkodasok mosta(n) egimas keozot wagion, az melleol semmy vthon es semminemw zin alat ... el ne allasson, hane(m) tartozzek mellette megh maradny [Kv; i. h. 300]. 1653: itt Vásárhelyt is nagy fészket vert vala az arianus vallás is; de osztán ... abban megh nem maradván, szombatosokká lettek vala | (Eössi Andrást) meginték, hogy ... maradjon meg a négy recepta religiónak az egyiken [ETA I, 29-30 NSz]. 1710: a praesidium penig az országban marada, és magoknak magok közül tiszteket válogatván, a fejedelem hópénzt felvevék s hűségire meg esküvén s constant meg is maradának [CsH 58]. 1845: a Czéh ... az idej julius 19-ikén a kérelmeseknek kiadott, s fennebb is említett engedvényes válasza mellett most is megmarad [Kv; ACSzám. 161].

Szk: a hűségben/vki hűségében ~. 1619: az egy lengyel király és ország ... igazán tökéletesen megmaradott az hatalmas császár hűségébe-frigyébe [BTN² 265]. 1671: ő Naga-is hatalmas Török Császárhoz valo tökéletes hűségben végiglen meg-marad [CC 24]. 1691: holtiglan az ő kegyelmek hűségéb(en), földőkön meg marad [Magyaró MT; Told. 22]. 1785: a Gyogyiak^a ... maradtanak meg a hűségéb(en) [BK. Bara Ferenc lev. Szászvárosról. — Algyógy (H) lakosai] * *kötelességében* ~. 1671: az leanzo meg maradt volna az ő Kovats Andrashoz valo kötelességéb(en) de az legenj hagja fel az leant [SzJk 113] * *mátkasági hitében* ~. 1776: Nem úgyé, hogy azon Személy Mlgs Gróff Lázár János Urffi ő Nga körül-is, miolta ezen mátkaságra lépett, szüntelen Sűrölködvén, unszolta volna ő Ngát, hogy ő Kis Asszonyrol lemondana, de vallyon ő lemondásra vihette? vagy ellenben mindenkor a' maga mátkasági hitében híven, és állandolag meg maradtott? [Nsz; GyL hiv.] * *szándékában* ~. 1850: (A más vallásra átlépni óhajót) szándékában állhatatosan meg marad [Nagykapus K; RAK esp. rend. kiv.] * *vkéhez való szeretetében* ~. 1672: Én ezután is, míg Isten életben

meg tart, az én Kegyelmedhez való tökéletes szeretetemben megmaradok [TML VI, 191 Nalácz István Teleki Mihályhoz] * *vmilyen hitben/religióban/vallásban* ~. 1562: Ezen 1530-k esztendőben concilium lón Augustában az keresztység hite felől de a római pápa annak semmit sem engede, hanem ugyan azon római hitben marada meg [ETA I, 13 BS]. 1665: minden ... jóvacskaikat hagyom Felesége(m)nek Sarosi Katanak hogy ha ezen keresztényi Vallasunkban ... alhatatossan meg marad [Kv; KvRLt VII. 5 Kovasznai Péter ref. préd. kezével]. 1775: Mósa László ... ha pápistává lett volna nagy promtiókat ért volna. De megmaradván religiójában, nem ért egyebet, hanem nótárius és főbíró volt Belső-Szolnak vármegyében [RettE 359]. 1823-1830: Teleki Mihály ... katolizált volt fiaival együtt, de a felesége leányaival együtt ... megmaradott a református vallásban [FogE 109].

5. be/megtart vmit, megáll; a respecta ceva; etw. einhalten, bestehen, standhalten. 1507: Ezt (az) testame(n)t-omot en Eletembe egesszegembe Jrtam az en germekymnek meg maradassokra es taplalassokra az en keze(mel) hog ez mellett myndenik meg maradyon, es ezt fel ne (bonc)yak [Kv körny.; Nyírk VI, 187 Cheh István végr.]. 1553: Az Myt Az Negy Ember Terwn (!) szerez Megy Thalalna Mynd az ket fel Megy Maragyon Rayta [Sólyomkő K; KCs]. 1589: teőnek Kys Budakon^a Jllie(n) wegezest egy maas keőzeót, hogy ... mind két feleól két két Attiokfyat foggianak egy bizonios napon, kik az lewelekhez erchjenek, es ha myt adiudicalnak tehat mind egik fel es maas fel tartozzanak az zerintt meg maradnya [BfN 76/16. — ^aBN]. 1594: mely keőzeók walo wegezessenket hogy mind az ket feel megh allanah zaz f(ori)nt keótel alat, my neőnk kezeket be attak wala, Ily okkal es moddal twdni illik, hogy ha walamellik feel megh haboritanah megh nem tartanah, megh nem allanah es ezekben megh nem maradanak, Tehat ezekben megh marado es ezeket megh tarto feel ... igazat wehessen es wetethessen [Kv; WLt].

6. (továbbra is) vmilyen állapotban/helyzetben él/marad; a ráphine neschimbat (ši in continuare), a nu se schimba; (weiterhin) in irgendeinem Zustand/irgendeiner Lage leben/verbleiben. 1580: eo Naga is Assecurált hogy regy Zabadsagunkba megh maradunk [Kv; TanJk V/3. 129a]. 1664: Opre Szileis megh marad boersagában, de Felső Útsán lakik [UF II, 278]. 1671: Az Kézdi Vásárhelleyiek (!) in suis veris et legitimé emanatis Privilegiis megmaradván a' szerént éllenyek [CC 41]. 1777: Bizony Brunkenthal urat sem hiszem én, hogy abban a király előtt való nagy kedvességben s csudára méltó nagy autoritásban végig megmaradjon [RettE 380]. 1782: Ez előtt Cir(citer) 30. Esztendőkkkel ... kezdettek a Bányász Masterségről a Taxát meg kívánni, úgy terjedett el a Taxa fizetés minden Verős Kováts Mester emberre ... a' szegényebbek addig meg maradtak a' Rabottáb(an) [Torockó; Thor. XX/5]. 1782/1799: a' szombati piatzi Vásár az mienk volt ... Az Uraság ugyan fenyegetődzött hogy töllünk el vészi, de ugyantsak még eddig meg maradtunk a' szombati piatzi Vásár ususában [uo.; TLev. 5/16 Transm. 383]. 1843: Az ökrös gazdák megmaradtanak ... az 5 forint 12 krajcár évi taxafizetés mellett [VKp 127].

7. vki vminek a birtoklásában marad; a ráphine in possessione bununilor respective; im Besitz einer Sache verbleiben. 1554: Mw fogott Byrak ... Illyessy Cozmane Illyessy Christoph dolgabol ... teottwnk ilyen wegezest ew kewzottok Mind ewrokbol Santho foldbol Senafwbol az assonj

Negied Ressen megh maraggyon, a mint az elewth el wegeztek wolth ew keozottok [Bölon Hsz; SzO II, 114]. 1654: ha igassagokat a' megh irt portiokhöz megh allitattyak Vas Lazlo, es Vas Janos Vramek, tehát maradgyanak megh azoknak bekesezes biradalmaban. Ha peniglen megh nem allithatnak ... tartozzanak azon portiokat ... kezeben boczatani Szilagy Janosne Asz(onyomna)k [Medgyes; WassLt]. 1671: Baló László Atyánkfianak-is meg-tekéntvén a' mi Kegyelmes Urunk ő Naga, ez szegény haza közönséges szolgálattyaiban valo sok rendbéli szolgálattyaát, Praeszaka nevű Fiscalis falujának Dominiumban meg-maradni, Nagyságod kegyelmes consensussal accedálván ez dologbol; Végeztük úgy hogy Donatiójának tenora szerint birhassa Pácificé [CC 75]. 1677: Végeztetett hogy valakik ez ideig házoknak, és azokhoz tartozó örökségeknek birodalmokban meg-maradtanak ... magok és Posteritások birhassák [AC 59]. 1735/1760: azon Dnus Terestrisek közül, kiki a maga Dominiumban(an) Possessiójában sine controversia meg maradgyan [Elekes AF; DobLev. I/164. 8]. 1737: az p(rae)tendens Ak ó kglmeknél engemet a Nms Haza Törvényne közelebb valo vének és Atyafinak manifeste decláral, és egjszersmind facultális, hogj az Ak ó kglmektől p(rae)tendált acquisitumok(an) meg-maradjak [Dés; Jk 232b].

8. mentesül; a fi scutit (de ceva); befreit/enthoben werden. 1554: Az Regy ewstewl maradoth ló feyek, kyk nem layos kiraly halala vthan ló fewwe littenek, azok megh maradgyanak az fyzetésbawl. Ezeknek kijwölök mijnden Rendbelijek megh fizessek az adoth [Mv; SzO II, 108].

9. fennmarad, továbbra is létezik; a rămíne, a se păstra, a continua să existe; erhalten bleiben. 1562: Azután szállának Koronka mellé, és azelőtt való dúlástól a mi megmaradott vala a Mihályfi Tamás házánál, azt esmét mind eldúlák és a házat is elégeték [ETA I, 19 BS]. 1606: Aztis tudom hogy az haz Egeskor az Zekreny meg marat vala de nem tudom mj volt benne [UszT 20/310 Bencze görögj löuetej Zabad Zekely vall.]. 1672: ualami az Turbaba(n) uolt a' Szánba(n), azt mind el uettek az Quaratelyo katonak es el uezet tollem. hanem a' mit az Száának az epplenben be uertem uala ottan Nitra(n) cziak az maradot megh [CsÁLT F. 27. I/38 Georgiffy Mihaly nyitrai pléb. lev. haza Csíksztyörgyre]. 1730: az alkotmatlan ut mián ... azt tudtam egy falais meg nem marad az Szeke-remnek [Somlyó Cs; ApLt 4 So János deák Apor Péterméhez]. 1863: A' bé vallásokat két példányban kell meg tenni, 's edgyik maradjon meg az Egyház ládájában a' jöhető Zavar elkerülése végett [Gyalu K; Rak 79].

10. korábbi állapotában marad; a rămíne in starea anterioară; in seinem/ihrem früherem Zustand verbleiben. 1659: Uolna kett haz helye Egy Teleken ... azon Allapotban mint az poganyok Egetesetül megh maradott [Ne; Incz. II. 13a]. 1693: Az Úvegek, Bokalyok, es ha mi Hazi Portekak lehetnek mivel az Relicta a' Haznal marad, legyen gondviselese rea, hogy az Inventarium szerent maradgyanak meg [Ne; DobLev. I/38. 12]. 1772: (A) Malom Gáttya megh maradgyon a mostani allapattyaiban, s fellyebb ne emeltessék [Kük.; JHb LXVII/2. 390-1]. 1781: az 1200 Magyar forintbol álló Capitalis Intacte meg maradjon állando Fundusul haszon hajtásra hogy ennek Interestéből a' Templom Conserváltassék [MMatr. 492-3 özv. gr. Rédei Zsigmondné br. Vesselényi Kata nyil.]. 1825: A Darotzine Boltja Hogyha a Boltnak a Város helyén fekvő része el bontattatnék ... a leendő

boltotska ... még 5 Láb Szélessegűnek meg maradna [Dés; DLt 3].

Szk: *épségben* ~. 1801: jo darab oh gát épségben az viz mosáson kívül meg maradtott [A.jára TA; BLt 12 Mihály Vasília (35) col. vall.] * *felében-harmadában* ~. 1696: Gjula Fejervárott a' Szamtarto házban gondviseletlenül találtatott executoria hitvan ladabeli Levelek Registruma ... sokat az egerek egészlén sok(na)k nagy résztet öszve rágták megh örlötték ... a' melyek feléb(en) harmadáb(an) meg maradt(na)k ki szedegettük, porából ki tisztogattuk [Gyf; BfR].

11. megőrződik; a se păstra/mentine; (auf)bewahrt werden. 1581: Megh ertettek eo kegmek varassul az vasarwamot az kit vötték Thorda(n) Az varas nepe(n) Azert keryk eo kegmeket Tanachywl hogy ket attiokfát kwlgie(n) Altal az Thordayakhöz es errol a' dologrol transigallianak hogy effele kichin bozzusagbol egink az masinknak ne igyekezzwk bozzwt wzny hane(m) az Regy io zomzedsag maraggyon megh koztwnk [Kv; TanJk V/3. 244b]. 1603: talianak io modot benne hogy ebleby io Zomzedsagúnk, es Zeretettel-valo Attiafiúsagúnk maradgion megh [Kv; i. h. I/1. 472]. 1608: Hogy az eo kgme Sok faratsagais Zolgalattyaais tellyessiggel heaba(n) ne essik, s mynketis teorunnyel ne farazon s az io Attiafiusagis kezoettwnk teokelletesen meg Maraggion Sogoro(m) az my reszwnket ... kezwnkben erezte es ada mynden Igassagau [Kv; JHb XXVI/49]. 1635/1650: legyen valami disciplina kezoettok az mint az mi lstenben el niúgot Attiaink ideiebenis volt. Hogy igy az Beczwlletes Cehnek, tisztessége es jo hire neue megh maradgyon [Kv; ÖCJk]. 1638: Nierges Istua(n) kere azon bennünket hogj szollunk Czizmadia Peternek hogy eresze vissza az szőlőt s le teszi az zalagiat nam attiafiak vagjunk ugjmond, ne czudallianak rajtunk, maradgion megh az szeretet kezoettünk [Mv; MvLt 291. 140a].

12. (vmiből vmennyi) hátramarad; a rămíne (din ceva); übrigbleiben. 1585: Jloná Ferenczy Istwanne vallia valamye Marada Daroczy Janosnak mind Daroczy Peter keze Altal kele ell, es Amy Megh marada, Az felesége kezebeol keölt el Azis [Kv; Tjk IV/1. 395]. 1592: Tezek en testame(n)tumot az en iauaimrol ... Ezen kyweol az mely ket rez attol megh marad Annak egyk rezeth hagiom az annia mehebelj giermeknek, mellyet ha lsten eleüenen ad ez uilagra, aze legien [Kv; RDL I. 5]. 1604: Az iozagh es marha feleöl pedig teczik^a hogi zamot wetüen eg' massal, az mi megh marad az adossagok felett az Aszonj resze marha az lánra szal, az Galfy Peter resze kette oszol [UszT 20/127. — ^aA törvénynek]. 1696: (A házakból) egj mást ... ki kelleltvén elégitteni; A mi az egymás ki elegittesből meg maradtott ... az irántis extractust következendőképpen csináltunk [Mv; MbK 80. 8]. 1710: Lakatos Laszlone Aszszonyom az tób Aprolek jovaibol hagia hogj el takaritassak es az ki abbol megh marad adgjak az kissebbik Espotalybeli szegenyek(ne)k es az toronybeli Raboknak [Kv; KvRLt]. 1758: mind ezekből az adosságokból, mellyek meg marattanak edes Attya halalakor tercialitást kíván az Actor [Asz; Borb. I]. 1795: a mi el költt asztat Ötsém Uramtól nem praetendálhatam ... a mi meg maradtitt asztat kezemhez akaram venni [Szentbenedek SzD; Ks gr. Komis Zsigmond lev.].

13. (vmiből) fogyasztás/használat után) marad, nem használódik el; a rămíne (nefolosit); (von etw. nach Verbrauch) übrigbleiben/nicht verbraucht werden. 1582: eg'

hanem az bor-földén, az szászok között maradt meg [Kv; KvE 150 SB]. 1715: az kaulefoli Szépen ki kelvén, a bolha által ell veszet, az árticsoka a ki meg marat, és ki költ szép [O.csesztve AF; Ks 96 Szegedi János lev.]. 1722: itt az hideg minden fele gyümölsset ugy el rontot, hogy tellyessel semmi fele gyümöls meg nem marat [Pálos NK; Ks 95 Hévízi István deák lev.]. 1761: egy gyümölsös kert ... mellyből fermé minden gyümöls fák el pusztultanak, hanem egy néhány Alma, és Körtövény fák még eddig meg maradtanak [Pókafva AF; JHbK LXVIII/1. 717]. 1789: Probálták ezen Faluk a Pityókának vetésítés, de a helynek hideg és sovány természete miatt vagy egészen el vészett, vagy a hol meg maradtott egy magyaronyinál nem igen nőhetett nagyobb [Kobátfva U; UszLt XIII. 97].

19. érvényben marad; a rămíne in vigoare; in Geltung bleiben. 1571: ezis Nehezely eo k. varosswl hogy semmy vegezések megh Nem Marad hogy Minden fele allatot vasarra valot halat dyzno hwst ... fontal Meryenek, kyben semmyt Mostan Megh Nem tartanak [Kv; TanJk V/3. 49a]. 1577: Az zeredanapy vasar felol eo kegme az elobby wegezest hagyak helyen, keryk azert Byro vramat Tanachyawal hogy kialtassa meg eo kegme, hogy a wasar vgia(n) azon zertartassal maraggion meg [Kv; i. h. 153a]. 1585: Az taufaly Wegezes melleol Semmy Vton Nem Akamak el therwlny, hanem Azon Wegezes Maraggyon megh illien bewntetes Alat [Kv; i. h. I/1. 12]. 1677: A' Kapitány a' Nemes ember joszagában, sem pecsétivel, sem egyébképpen, semminemű törvénybéli dolgot ne igazgasson ... mert efféle igazgatás a' Vice Ispánnak és Szolga Biráknak incumbál; meg-maradván mindazonáltal mindezekben, a' Végbéli Kapitányoknak az ő régi authoritasok | A' Lo kötő helyek dolgából maradgyon-meg eddig valo usus [AC 226, 241]. 1719: ezen Contractus in vigore meg maradjon [Angyalos Hsz; Borb. II Albisi Bod Miklos aryalosi rector kezével]. 1808: Itélet Ezen Pontok iránt is az előbbeni Deliberatum meg marad [Asz; Borb. II]. 1841: ezen ... contractuális levél minden pontyában örökre megálljon és megmaradgyon [Böződ U; i. h.].

Szk: (maga) erejében ~. 1656: Jol lehet ennek előtteis Irattom volt dispositiot, keves jovaim, es Joszagoczkam felől de azt most hatra hagyvan, nem akarom imar hogi azokban semmi fen es erejeben meg maradjon [Mezőmadaras MT; Berz. 13. II/7]. 1660: azokkal az exceptiokkal el nem ronthattak az keotes levelet, az keotes level megh marad erieben [Kv; Tjk X/3. 277]. 1827: ezen örökes Vásár a maga erejében meg maradjon [Asz; Borb. I Varfalvi Fodor Samuel nemes személy keze írasa] * maga uzusában ~. 1671: Hogy ha az extraneusok közzül, a' Háromszéki atyánkfiai között perlekednének, az extraneusoknak Nemes és Városi Rendei közt legitimé emanaltott Relatoriajok sub poena Articulari in judicio acceptatassanak, magok ususokban meg-maradván [CC 42].

20. (pénz) forgalomban marad; a rămíne in circulatie; (Geld) im Umlauf bleiben. 1706: Az Ármáda bé jövetele alkalmatosságával, mint hogi itt réz pénznél egjéb nem volt, Generalis Erbeville elő Excellentiája, valami roz pléh pénzt parancsolt hogi el vegjünk a városon, mellyet mi ugjan el vöttünk, és maig is itt circulalodik a városon ... de már láttuk hogi sohult egjébűt ne(m) jár, hanem épen csak itt, felünkis igen attól, hogi ha itt meg marad igen sok kárt vallunk [Kv; KvLt I/193 Kv panasza a gubernátorhoz].

21. (özvegy, árva) vki után el/hátramarad; a rămíne de cineva, a rămíne vaduv(ă)/orfan(ă); (Witwe/Waisenkind) nach jm hinterbleiben. 1584: Kis Imre vallia, Azt tudom hogy Teremy Marta mikor meg maradtot volna az elseo vrtol Andras vrtol ... egy fia vala [Kv; Tjk IV/1. 340]. 1591: Mikor megh hala az en masik apa(m) Kouaczy Pal Janos megh marada az en Job ania(m) Kouaczy Pal Janosne engemet oda hiva vgimint ygaz vert hogy en eltessem, tarchiam [UszT]. 1600: Héz Janosne vallya ... az Ven Razmanne mindenkoron azon panazolkodot hogi eo igen zegeny azzony volt mikor az vrtol megh maradtott volt [Kv; Tjk VI/1. 449]. 1610: en^a nagy aruasagban megh marattam az en vramtul Lazay Ferencztől apro neueletlen aruaymmal egietemben [Tövis AF; BálLt 62. — *Pap Anna azzoni]. 1614: Miuelhogi Istennek el vegezet Akarattia volt, hogi az fazakas mihaly elseo feleséget az eleok keozzul, ki vegie, es az melj fiaczkaia attol meg maradt annak az elő portioiat ... az Varosnak Constitutioia szerent mi Elottunk ki adna, kj mutatna es Inuentariumba Iratna [Kv; RDL I. 95].

22. megfér/nyugton marad vkitől; a rămíne/sta liniştit intr-un loc/de cineva; mit jm auskommen, von jm ruhig/still bleiben. 1656: bizony nem tudom soha, hogy hogy kell megmaradnom közöttök, a mint nekem dühedtek, talám egy jobbágyom nem marad meg közöttök [TML I, 23 Teleki Jánosné fiához, Teleki Mihályhoz]. 1767: eddig elé Majosb(an) egy Sem maradt meg hogi oszve nem gazlatta s motskola, engemet is egykor rendeletlenül rutul el motskola [Told. 26/5. — *MT]. 1769: mind a kétt Utrizált személy kiváltképpen a miolta Udvari szolgálatban férkeztek volt, ugy anyira kezdettek excedálni, hogy nem vala képpst (!) meg maradni vélek senkinek [Bukuresd H; Ks]. 1794: ha a Tekintetes Tiszt Urak azon haszontalan aszszonyt hoszsu porázon bortsátták, s ... meg nem regulázzák, Nékünk Hazainknál szomszédokul nem képes meg maradnunk, mivel Katonák után jár, s azokkal Czimborál, kiket is reánk ingerel [Déva; Ks].

23. ~ nála titokban tart vmit; a ţine secret ceva; geheimhalten. 1582: Catalin Nag Georgne vallia ... Az fogoly leany, Jloná ... monda Nagy foházkodwan: Zywm Catalan Azzony valamith mondanek en Noked, ha Nallad meg Maradna, En valtig mondam Neki hogi ennekem Zabadon mindeneketh meg mondhatna [Kv; Tjk IV/1. 101].

24. vmeddig áll (a vásár); (tírgul) se va ţine pină la o anumită oră; (Markt) bis zu einer bestimmten Zeit dauern. 1570: Az vasar dolga feleol eo keget Byro vramat keryk hogy az zerdan valo vasamak legen Thylalma Cheotertekennys Nyolcz orayglan Maradna Megh az vasar dolga, Senky keresetre Neh venne semmyt [Kv; TanJk V/3. 7a].

25. megreked/visszamarad; a se aduna; stocken, stauen, zurückbleiben. 1772: (Az) also kerekék jobban a' mostani állapotjoknál nem foroghatnának, mivel alattak vgj is a' fel dugult viz tsak meg maradna [Ádámos KK; JHb LXVI. I. 282] | Hogi ha szintén egész ujan fel építettémis malma-mot ugyis csak meg marad az holt viz, s kerekeim nem foroghatnak [Kük; JHb LXVII. 229]. 1782: az jeg etzeriben meg indult, az viz is magát azonnal viszsza huzta hanem borozdákon, lapjós helyeken meg maradván az ilyen helyeken lévő vetések kár nélkül alig maradhatnak [Déva; Ks 94. 24. 4].

26. leülepedik, megtapad; a se depune; sich (ab)setzen. 1558 k.: az föld penyg, Mely Megmarad az tők luegnek

feneken, kalchinald meg ... Meglen legien feier, Mikepen az ho [Nsz; MKsz 1896. 286]. 1757: az Aranyász Czigányok nem téznek fotakat deszkájokra, hanem azokat sűrűn megrovádzollyák, és az olyan rovádzatokban meg ülepedik s meg marad az Arany [Zalatna AF; JHb Borsai István nyil.].

27. benne marad; a rămine în ceva; drinnen/drinbleiben. 1752: Láttam hogj némelj Selétek à tomporáját meg sértették, némeljek peniglen a' tomporájáb(an) megis maradt(na)k [Abosfva KK; Ks 8. XXIX. 32].

28. *driv* is beéri/megelégedik vmivel; a se mulțumi cu ceva; sich begnügen/zufrieden geben. 1561: mynden ezthendőben pyneksth Jnnepiben egimassal egybe gywlwin ki mennyenek, a wagi Embereketh Boczassanak az Zena fiweknek színekre mindeneketh nygy Rizre Intizzenek es azokra Nilat hannyanak Es ki ki mind azon maragyon megh walamelyet az nil ky mwatth awagy hoz nekik [Fráta K; SLt U. 28]. 1596 u.: tizenket forint keotel alatt hattak vala az oztozast hogy az kj kinek iutott azzal maradgion megh [Uszt 13/51]. 1879: Küldtem a Vas Ujs.-nak is valamit, s Nagy Miklós privát levélben köszönte meg. Hiszem azonban, hogy nem marad meg csak a köszönetnél [PLEv. 65 Petelei István Jakab Ödönhöz].

megmaradandó I. mn 1. (örökre) fenn/megmaradó; nepieritor, trainic; (für immer) zurück/überbleibend. 1662: ha élete csak még annyi ideig maradhat vala is meg, örökös megmaradandó dicséretes jó dolgokat hagy vala a posteritásnál [SKr 125. — "Bethlen Gábor]. 1671: ő Naga ... az Ország közenséges értelméből és tetszéséből discursállyon és concludállyon minden haza javára czélózó és megmaradandó dolgokrol [CC 23]. 1678-1683: valahol azert az szerencze, hidgied bizonnjal, nem messe az szerencsetlenségis, s, valamint hogi nem megh maradando, Varos ez nekünk, ugi, bizonnjal, nincsis meg változhatlan io ez földlen, sőt mindenek változas ala vettettek [Ks Kornis Gaspár kezével]. 1775/1802: azon Commissarius Atyankffiai eo kigyelmek ... allando, és meg maradando Halmakat, és Jegyeket eligaltatván azon ... Metalis Contraversiat a két falu között finaliter terminálják [BSz; JHb LXVII/3. 151].

2. vki tulajdonában marad; care rămine în posesiunea cuiva; in js Besitz bleibend. 1826: az Allperes Öszvegj Néhai Férjé által ... sok féle képpen nagy mértékbe meg terhelt össi fekvő Joknak a terhek alol apradonként lehető fell szabadittásokra a vidualis intertentio excisiojatonl meg maradando birtoknak jövedelme fundusul szolgállyon [Ne; DobLev. V/114. 11b].

3. örökül marad; care rămine ca moștenire; als Erbschaft zurückbleibend. 1804: Ami azért illeti a Testamentumot ki fogást tettek a más két Testvérek a menyiben a Testáns kövendi Krísztfina distingtiot nem tévén három gyermekei között meg maradando vagyonait egyenesen, és igazságoson kívánta fel osztatni [Marosszti-ire AF; DobLev. IV/874. 2b].

4. (örökre) érvényben marad; care rămine în vigoare (penru totdeauna); (für immer) in Geltung bleibend. 1568: Tyzteletes Solymossy Barrabas Beozeodeon Iakozo Gal Albertal ... teot illyen eoreokke meg maradando Drinchet [Kissolymos U; SzO II. 227. — "Köv. a részl.]. 1605: Noha ennek eleotte valo Eodeobennis ... az en fiamnak Almadi Balintnak sokzor valo eztekelessebeol es haborgatassabol teottem volih Testamentumot az Colosmonostori

Conuentek eleoth leanimoth ki rekeztuen beleolle az eleobbi megh irth Testamentumot telljessegele ereotlenne hagyom, es igi reformalom ez vtolsó es megh maradando tellyes akaratommal [JHbK XXIV/16]. 1657: Constituált Papai Georgy vr(am) Kamuti susanna azoni rezerúl teon jllen allando es megh marada(n)do vegezest [Felvinc TA; i. h. XXIV/20]. 1714: tőnek mj előttünk mind két reszről illyen allando es megh maradando Alkalmat [Aranysrákos TA; Borb.].

5. örökérvényű, örökre szóló; care ține o veșnicie, dănuitor, trainic; ewig/immergeltend. 1662: Nincsen ám e világon semmi állandó és megmaradandó boldogság, melly változás nélkül állhatna [SKr 73].

II. *fn* (örökre) megmaradó dolog; lucru persistent/trainic; eine ewig zurückbleibende Sache. 1589/XVII. sz. *eleje*: ha az Keőmies Céh ... ezeket az Articulusokat, ugi mint nagi gondal, elmebeli faratsaggal, haniassal vetessel es igazgatassal ueghez menteket és örökeöswl megh maradandokat, telliessegele, vagy cziak resz szerintis, megh bontana, megh szegne az Biro es Tanacz ... az egesz Cehet eőtuen forintal bwntesse [Kv; KőmCART. 28].

megmaradandóképpen 1. kb. tartósan le/megtelepedve; stabilit intr-un loc; irgendwo dauerhaft bleibend. 1595: Az Capitanok es tizedesek ... vigiazzanak ez Napsagtol fogwa az ollian zemeliekre kik hazat veznek, vagy penigh Jdeghenek lewen hazassagok Altal, hazhoz Jutnak, Az Capitan es tizedes es illie(n) ridegh zemelieket mikor megh hazasodnak telepednek ez varosban it megh maradandokepe(n), es hazy eoreokseghoezis Jűtnak, Mingiarast Az tanach eleibe hozzak, es ot zemelyet az veghezes zere(n)t megh examinaltassak, s ha illendeo be irattassak [Kv; TanJk I/1. 251. — "A város könyvébe].

2. érvényesen, maradandóan; în așa fel încît să rămână în vigoare; gültig bleibend. 1585: ez feleol emlekeznek eo kgekek hogy iol es megh maradandokeppen vegesztenek, Azt akariak megh tartany minde(n) wdeoben Aky azert magat be Akaria Iratny^a legien kezen [Kv; i. h. 14. — "A város könyvébe]. 1590: Kerik azert Biro vramat varosul Valazzon ket vramait tanachi keozzwl, kikel egye(te)mbe Veghezessen meg Maradandokeppe(n) [Kv; i. h. 145].

megmaradás 1. (tartós/végleges) ottmaradás, megtelepedés; răminere intr-un loc (pe timp mai îndelungat sau permanent); (dauerhafte/endgültige) Niederlassung. 1542: az ky kewlchegeth kegelmed ennekem adoth wala, azonwym azithes zolgalathomba thwda, mynden kar wallasimnak fellelte, de byzon az, hog ha k. ... nem ir azonywymnak feleolem, nem thwdom minth lezen ennekem az k. hazaban walo meg maradasom [Fog.; LevT I, 17 Petrus Orozy Zalay Janoshoz, Poson m. ispánjához és Fog. vára urához]. 1777: végeztetett, hogy amely jövevény ember a faluba lakni bészáll ... tartozzék elsőbben a falusbírónak egy forintot letenni; úgy lehessen a falunkban megmaradás [Zalán Hsz; RSzF 107] | Karátson Stefán ... midőn vette volna észre hogy némelly oda valo emberek reá ismémének, elment ugyan a' Mezősége Szilváásra; és ottan telepedett meg; de ottan is nem tartván bátorságosnak megmaradását, egy embernek adott öt Forintokat, és azzal Kalauzoltatta magát Máramarosban [Sajóudvarhely SzD; KS. Agrisán Ilie (48) zs vall.].

2. vmi mellett való kitartás, állhatatosság; statornicie (in ceva); Ausharren, Standhaftigkeit. 1579: Byro vram eo

kegme Tanachyawal hywassa be az Azzont Aggyak eleybe hogy az Conuent eleybe Mennye(n) es vallast tegie(n), amynemő akarattat es holtig valo abbely meg Maradassat Igit az keonyeorgeo zemelyek Altal [Kv; TanJk V/3. 183a]. 1662: Nem is félünk azon, hogy akárki is bennünket kegyelmes urunkhoz ő felségéhez való hűség kötelességünkben való meg nem maradásunk felől akármi részből is méltán vádolhatna [TML II, 279-80 Csehi János Teleki Mihályhoz]. 1758: Kérem is az én Istenemet, hogy, ennek utána is tartsa meg én bennem azt a kicsiny szikrácskát, sőt nevelje s adjon erőt, tehetséget mindvégig az ő útjaiban való megmaradásra [RettE 80-1]. 1847: Szent Pál apostol inti ezen levélben a híveket a keresztényi hitben való állhatatos megmaradásra [VKp 163 Varga Katalin keze írása].

3. vmilyen tisztségben való maradás/további szolgálat; ráminere in functie; Weiterdienen. 1740: Az Vice Tiszteket örömost meg marasztottak ... hanem az Maros melyéki feő Birot némelyek ... nem akarták meg hadni, de jób része annak meg maradásárais rea állat [Déva; Ks 99 Koris Antal lev.].

4. vmilyen (anyagi/erkölcsi) helyzetben/állapotban maradás; ráminere într-o anumită situație (materială/morală); Verbleiben in irgendeiner (materiellen/moralischen) Lage/irgendeinem (materiellen/moralischen) Zustand. 1600: Gellien Imreh vram zolgaloya Margit ... vallya, Az haz epitese feleol es Adossagban vratol megh maradasa feleol valo panazolkodasat Az ven Razmannenak ... Adossagbannis maratt volt minth egy heted fel zaz forintal [Kv; TjK VI/1. 450]. 1674: Libertini ... tovabis kimellés nélkül lovak hátán az udvarhazhoz szolgálván ő Ngoknak mindekből az dezmat igazan adgjak megh, egjebirant szabadosagokban valo meg maradasok allyon Kegls Asszk ő Nga kglmessegeben [A.porumbák F; UF II, 631]. 1694: Tisztessegebem(en) valo megh ne(m) maradasomat ő kglme comproballya [SzJk 280 Anna Egri Bothaziensis^a nyil. — ^aBotházáról (K) való]. 1717: Nagy Péter nevű Sellér is hasanlo reménkedéssel kémi kezdé az meg irt Mgos urat ő kglmet, hogi ha az Ur eo. kglme eszt meg cselekedné ő is ... Váradí Mártonnak és elő hétt Fiainak örökös Jobbágyságokb(an) valo meg maradásak iránt kezes akarna lenni [Kv; Ks 89].

5. fennmaradás; dăinuire; Weiterbestehen. 1561: az mesterek az q ceheknek meg witasara ... wegeztek uuolna neminemw articulosokat ... Es kerenek mwnket arra hogy mi azokat meg ertenőik megj hannok wetnők ... es az my tiztwnk zereit iol rendelnok az ew ceheknek meg tartasara es Bekeseges meg maradasara az my polgari meltosagunk zereit meg erossitenok [Kv; ÖCart.]. 1581: Ennekemis Az haza Chendez allappattia orzagunk meg maradassa Jgen kel [Gyf; Törzs. Szentpáli Komis Mihály Báthory Istvánhoz]. 1584: mindenkor wgiekeznek varosul legh fellie az waros zabadasagat es megh maradasat otalmazny [Kv; TanJk V/3. 284]. 1671: (A fej.) a' Portarol hozando Athnáménak impetrálásában-is nem annyira maga személyére, mint az Országnek közönséges hasznára, és meg-maradására vigyáz [CC 19]. 1676: lste(n) után ez haza(na)k meg maradasa, áll egyedül csak az ország adaja(na)k a Fenyes Portára, idejénkorán ... valo be szolgáltatásab(an) [UzLt IX. 76. 3 fej.]. 1705: Az Követekeket pedig olyan készüllettel es instructioval botsással kgltek hogy eo Felsőgehez való hűségünk megh mutatását és el pusztult edes Hazánk megh maradását néző dolgok-

ban ... közönséges jora valott végezheessünk [KvLt I/192 a gub. Nsz-ből].

6. (épségben/jó állapotban való) maradás; păstrare/menținere (în stare bună); (in Ganzheit/gutem Zustand) Verbleiben. 1723: Maga a Fatens akarjaé a Malomnak meg maradását, és ha mi kár miatta volna is Tűrhetőnek Tartyaé, az őrlésbéli Könnyebőséghez képest, igaz Hiti szerént mondgya meg [Kük.; MbK 150 vk]. 1782: Az határ megmaradására tartozván, a tanorok kerteknek és kapuknak gondja viselésére az falusi bírő szorgalmatos gondot tartson [Oroszfalu Hsz; RSzF 147].

7. megőrzés; menținere; Aufbewahrung. 1558 k.: az közseges Igassagnak Megmaradasaerth Illik Mindennek Nehez mertekel elny, Ne ket feleul [Nsz; MKsz 1896. 296]. 1578: az politiakba, es embery tarsasagba: az rendtartas es engedelem minden tisztesseges, es boldog állapotoknak megmaradassara ige(n) zwksegessnek esmertetyk [Kv; TanJk V/3. 169b]. 1580: Vrnk is azzal Ayanlya magat hogy oly lewelet ad amynemot Zeretwnk Zabadasagunknak meg maradassara [Kv; i. h. 230a]. 1585: Greger Veber vallia, panazolkodek A' takach Georgy felesége, hogy az vraul egientelen volna az giermek miat En monda(m) zerezd zeoch Casparhoz, Monda Az Azzony any bekesegwnknk meg maradasaert hozza venne zeoch Caspar a' giermeket es Istenert el tartana [Kv; TjK IV/1. 442]. 1643: eddiglen valo io akaratkak keoztunk megh maradasara, ennel iob eszkeozt fel nem talamt, mellyet igen nagy keouetkezendo karommalis effectualni akarok ha kgden nem mulik [Gyalakuta MT; BálLt 1].

8. (tulajdon) megtartása; păstrare (a unei proprietăți); (Besitz) Erhaltung/Bewahrung. 1653: Elfrogatának a városokra és székelysége is: „hogy a ki jószágának s fejének megmaradását szereti, tehát az ország mellé Tordához menjen” [ETA I, 55 NSz]. 1676: a mi kevés jószágocskám még kezem között akadott, annak megmaradására is kellett s kell nékem vigyáznom [TML VII, 318 Vesselényi Pál Teleki Mihályhoz]. 1736: Az Keresztési M: és Tekintetes Familia, az Camarától sok údőkig impetáltatván az Keresztési Samuel meg notázásáért ... kételenített az Keresztési Jóságoknak kezekben valo megmaradásokért Tíz ezer Magyar Forintokban az Camarával konveniálni [Kv; JHb XLII]. 1793/1794: az mostani Terminus ... soha is Senkitől nékem előre tudtomra nem adatot ... hogy én is magam Biradalmatskaimnak, Törvényesen lejendő meg maradasara Leveleimmel meg jelenhettem volna [M.bagó AF; DobLev. IV/739. 13a].

9. megélhetés, életének biztosítása; asigurarea existenței materiale; Unterhalt, Sicherung seines/ihrer Lebens. 1507: Ezt (az) testame(n)tomot en Eletembe egesszegembe Jrtam az en germekymnek meg maradasokra es taplalassokra az en keze(mel) [Kv körny.; NyIrK VI, 187 Cheh István végr.]. 1591 k.: Ar vizek puztito Tüz es feoldi Gabonanknak Nem termise Zepleo hegieneknek el vezise az Nemes-signeke zamok eoregbeolise miat el fogyatkozotwnk Job Rizit az vr Kendi Sandor Tarthya Hitel feybe valo buzawal ... eo Naga kegielmesen prospiciation megh maradasunkra [Dés; DLt 233]. 1602: Myerthogy az Nemessegh es keomyewllewnk leweo zomzedsagink, az mostany romlashoz kepest az megh maradasnak okaert configiálnak varosunkban: Tetzet ... eo kgmeknek hogy ... egy kewes ideigh lakoúul be bochassak [Kv; TanJk I/1. 412]. 1657: Ha kik oltalom(na)k es még maradasnak okáért jouokkal edgywt be jeőnek, my uelwnk edgywt eg araniu hwséggel

szeretettel oltalmaznak ez uarost [Kv; PolgK 127]. 1661: ideje felszerni kinek-kinek az álomból, nyissátok meg fületeket, és az mit megmaradástokra jobbnak látnak lenni, azt válasszátok [Kemlr. 341]. 1717: az Utrumban Specificalt Szemellyek Szakaturarol nem szökvé mentek el, hanem a nagy Tereh viseles miatt meg maradasnak okaert az egész Szakaturaj Lakasokkal edgijűt [Szakatura SzD; TL. Georgius Marian (59) jb vall.].

10. (beteg) életben maradása; ráminere in viață (a bolnavului); (Kranke(r)) Lebenserhaltung. 1734: Eddig mind volt remesegem Szegeny Felesegem(ne)k meg maradasához, de ... nem ujult [Moha NK; Ks 99 Nagy Boldizsár lev.]. 1850: Bízonytalan meg maradása a' gyermeknek, a Doctorok Consiliumot ültek [Nagylak AF; DobLev. V/1300].

11. szk-ban; in constructi; in Wortkonstruktionen: *életének ~a* életben maradás; ráminere in viață; Überleben, Durchkommen. 1593: minden ember, mind zegini es kazdag ... orzagh vegezese zerent feie valchagaba tartozzek fizetni fl. 1. Miűel hogi penig ez ostor ado hazanknak, feiwnknek, es etelwnknek megh maradasat nezy, az orzagh Articulusabannis megh vagion specificalu, hogi mind királ birak, polgar mesterek, eskwdtek zabadosok ez contributiolot ne lehessenek [Kv; TanJk I/1. 218]. 1634: galgoci mihali neveo zolgaia ... atta magat ... Czeffey Lazlo Uramnak az orzaghnek Es feiedelmwnk(ne)k itileő mesterenek Es belseő zolnok var megienek feő Espannia-nok hogi Eo kegemek isten vitan visellienek gondot Elete-nek megh maradasara, az feiedelemteől Es Espanoktol gracia altal valo megh maradasara [Noszoly SzD; Ks 42. F]. 1727: Kertész Ersébetnek Constál világosan nyilván valo Nős paráznsága ... mind azon által minthog az hites Ura Fejere nem áll, Sőt alázatosan Instál életének meg maradásáért. Teczett azért az Törvénynek, hogj ... az Piaczon Hoher általl meg Csapattassék, és ezen Nemes Városul Exterminaltassék [Dés; Jk]. 1748: az J halálosképpen meg sebhettett lövés al(ta)l a' Pásztortol, ugj hogi nemis volt reménség élet(ne)k meg maradása felől [Torda; TJKT III. 198] * *fejének ~a* 'ua.; idem'. 1593: ez ostor ado hazanknak, feiwnknek, es etelwnknek megh maradasat nezy [Kv; TanJk I/1. 218. — A teljesebb szöv. fennebb]. 1653: Elírogatának a városokra és székelységre is: „hogj a ki jószágának s fejének megmaradását szereti, tehát az ország mellé Tordához menjen” [ETA I, 55 NSz].

12. érvényben maradás; ráminere in vigoare; Gültigbleiben. 1583: Kerikis eő kgemk Biro vramat hog ez választot Zemelieket Nemely engedetlenek ellen megis oltalmazza, ha kewantatik, az vegezsesnek ereyeben valo megh maradasaert, es eőreőkeossegeyert [Kv; TanJk V/3. 276a]. 1583/XVII. sz. eleje: Az Colosuary Magiar Meszarosoknak awagy Hentelereknek rend tartasok es arrol ualo Articulusok mellichek az Varos pecziati alatt kiuannak ki Jratni eőreőkeosb es eőreősb megh maradasert [Kv; MészCLEv.]. 1631: Ennek^a penigh nagjob ereossegere es megh maradasara uetenk kezozikbe f(loren)j 50 uinculomat [Szentgyörgy Cs; IB. — ^aAz egyezségnek]. 1673: A' G(ene)ralis delibera(tio)ja szerint Kakasd és Medgyesfalva között illye(n) contractust csináltunk az edgyezségnek meg maradására^a [Medgyesfva MT; MMatr. 73. — ^aKöv. a részl.]. 1683/1751: műis Birák ezen Testamentumunk álhatatosképpen való meg maradására adtuk az mű igaz hűtűnk szerent e mű Petsétes, es kezűnk frásával meg erősítettett Levélűnk [Süketfva MT; DobLev. 1/95a]. 1709: Műis azert

ennek nagyob bizonsagara es iövendöbeli meg maradasara adgyuk az mű igaz hűtűnk szerent valo levelűnket [Impér-fva Cs; BCs].

13. *nem lehet/nincsen ~a* nem lehet/nincsen maradása vhol; a nu putea rămine/sta într-un loc; einer kann kein Verbleiben irgendwo haben. 1720: Bur Laczk ... Instál Vram keg(ne)k hogi valahova Colloaltassék edgi Pusztára az Herczeg Aszszony Joszágáb(an), látván hogj ott nincs(en) meg maradása, ne kellessék idegen helyre bujdosni [Vh; Ut]. 1728: Hallottam bizonyosan, hogj a Sorbanoknak sohol mar meg maradasok nem lehetett az tolvajsagok miat [Altoria Hsz; HSzJP Mike Sandor (25) pp vall.]. 1757: azt felelék nem lehet soholt meg maradásunk [Kvh; i. h. Szóts István Farago (64) vall.].

14. ottmarasztás; reținere (a cuiva); Zurückhaltung. 1778: Melyet meghallván, mentem mindjárt juris professor Csomós uramra, kivel sógorság mellett nagy confidenciában vagyok. Nagyon aggrediáltam, miért kellett a jó igyekezetű ifjút^a első casusáért kicsapni. Ő mentette magát, hogj az ő consensusából nem esett, sőt igyekezett megmaradásában, de nem bírt Szakmárral és Bodokival [RettE 385. — ^aOrmos nevű tógás diákok részegségért].

megmaradék utód; urmaș, descendent; Nachkomme/folger. 1572: (A berket) hadriui Ferencz vram meg engette azzoniomnak fiurul fiura es az w meg maradekira vizontak Azzoniom Orsoliazzon az my Jussat Reminleotte volna Hadriui Ferencz vramnak Lw kertiben molnaban, hat Myndeneket meg engedeot azzoniom Ferencz vramnak Es az w maradiknak eoreogbe [Gerend TA; BK]. 1597: (Ha) Keötelenen^a lakozo Ozuay Istwan ... Bád Istuan Neue Aloll Az vagy megh maradykj Neue Alolis el menne es el zeőknek tehat bád Istuan es Megh maradykys ezt az fellwl megh lrt bi adot Jobbagyot kergethessik es meghis foghassak Mind(en) teoruiny Nelkwl [Páncélcseh SzD; RLt O. 5. — ^aK].

megmaradhat 1. (tartósan/végleg) ottmaradhat, megtelepedhetik; a putea rămine într-un loc (pe timp mai îndelungat sau permanent); (dauerhaft/endgültig) dort bleiben/sich niederlassen können. 1592: Az paraztsag, megh adwan Vranak az feold bert minden mahayauai Colosuarra ieöhessen es meg maradhasson, erreől .4.lewel vagion [Kv; DiósyInd. 15]. 1679/1681: Ngos Kglmes Ur(am) szerzettem egy hitvan hazaczkat, az ki az Eőtseme nehaj Palko Istvané vot méltotzassék Ngd ... kegyelmességét hozzam megh mutatni, s annuatim négy forint Taxara relaxalni, hogj igr enis Ngd kglmes Protectioja alatt had maradhassék megh [Vh; VhU 450]. 1721: Nemes Dobaka var(me)gje(ben) Borgon Milgos Ur Bethlen Elek Ur(am) ő Nga Svajka Juvon nevű jobbagja lakvan a Milgos Aszszonj Bethlen Laszlone Aszszony ő Naga Földin Bacs Jgnat nevű jobbagja lakik a Mgos Groff ur Bethlen Elek Ur(am) Földin, ezen ket Ember Instantiat advan ő Nagok(na)k hogj maradhassa(na)k meg az hol laknak mindenik [BK]. 1734: Vig Sándor akarná Ngodtol értekezni hogj ha biztathatja Ngod hogj itt meg maradhatna ... jo házat és Csűrt Csinalna magának [Gyeke K; Ks 99 Bíró János lev.]. 1774: ezen Zsellér 6. for.igért az Praefectusnak hogj meg maradhassan [Paptelke SzD/Mocs K; KS Conscr.].

2. vmeddig ott tartózkodhat/időzhet; a putea sta/zăbovi într-un loc o anumită perioadă; bis zu einer bestimmten

Zeit dort verweilen/verbleiben können. 1614: Monda ismét Kamuti uram: Ha odajuttok, mondj sok szolgálómat az hatalmas császárnak, s mondj meg, hogy Kamuti Farkas ... azt izené, hogy mindenben jó választ tégy, mert ím ő is német császárhoz mégyen, s ha jó választ nem tész, annyi németet hoz reád, hogy Konstantinápolyban sem maradhat meg. Én is hirtelen mondtam annyi tatárt hozok reátok, hogy Németországba sem maradhattok meg [BTN² 65–6]. 1671: Az Praedicátorok az Patronusnak és Populusnak nagyob részének akarattya ellen az Ecclesiákban meg ne maradhassanak, lakhassanak, ha szintén a' minor Parstól marasztatnának-is [CC 1]. 1723: az feleségem gyermekimmel edgyütt honn nem letemben megh nem maradhatt az házánál [Körispatak U; Pf]. 1740: Ngodat alázatosson kérjük, Mlgos Commendans G(ene)rális ur(am) ő Herczegségét méltóztatnék interpellálni, hogy effectuálna az Temesvári Administratió, szabadítanék fél az gaboná(na)k ide valo bé bocsáttatása, ugj inkább lehetne valami reménységünk, hogy valaki még meg maradhatna a V(á) (re)gyéb(en) [Hesdát H; Ks 83 Zejk István lev.].

3. vmilyen beosztásban/tisztségben továbbra is maradhat; a putea rămine (și în continuare) într-un post/intr-o funcție; in irgendeinem Posten/Amt auch weiterhin verbleiben können. 1662: Az lengyel generálok, hogy a respublicára is valami haszon fordulhatna s a fejedelem is hogy megmaradhatna tanácsokat arra fordították vala [SKr 372]. 1664: igen megijedett az vajda, meg nem maradhat tiszttiben [TML III, 298 Teleki Mihály a fej-hez]. 1734: kerem reszemről is alázatosan Ngd(a)t méltóztatnék maga Mgos auctoritassát in loci debitis interponálni hogy mind az Controversia Sopialodgyék, mind pedig az jo Paterünk had maradhasson még [Kilyén Hsz; ApLt 1 Székely Elek Apor Péterhez]. 1774: Molnár Luka Titt.Balla Uramnak egy Malom követ adot azért hogy Molnarnak meg maradhassan [Mocs K; KS Consr. 89]. 1796: Katana Andras a Biroságban meg maradhassan [Méra K; AggmLt B. 15].

4. (továbbra is) vmilyen állapotban/helyzetben élhet/lehet; a putea trăi/exista (și în continuare) într-o anumită stare/situație; (auch weiterhin) in irgendeinem Zustand/irgendeiner Lage leben/sein können. 1583: Azonkeppen ha ez varoson lopast, gilkossagot, uagy egieb szaruas bünt czielekednek^a ha az vetek rea bizonitatik, es Nap feni eleöt leze(n) vgian azon buntetese, es az Cehbol szankiutese legien Hogy az giulekezet az Istennek tiztessegere az Jambor eletben es tiztasagban megh maradhasson [Kv; MészCLev. — ^aVmely céhtag]. 1589/XVII. sz. eleje: ez egész Társasagnak szwkseges bizonios ereősseggel es teörünniel es tanacziokkal birattatni; Mert az teörüennek ereie es sulysaganelkwl (!), az bwnetesnekis felelmenelkwl, az emberek bekeseget állapotban semmikeppen boldogul megh nem maradhatnak [Kv; KómcArt. 13]. 1595: keönyergewnk Nagnak, mint Kegmes Vrúnknak hogy my es maradhassu(n)k megh az my eleyknnek regy ideykteöl fogwa eddigh bekesegeten megh tartatott Zabadsagunkban [Mv; Apol. I. 79B]. 1653: 1599 esztendőben Báthori Sigmond ... gondolkodék magában ilyenképpen: hogy ő maga menjen el az országból, és a bátyját Báthori Andrást hagyja az erdélyi fejedelemségbe ... hogy így az ország maradhasson a török szánya alatt [ETA I, 51 NSz]. 1710 k.: az Isten teremtsései között legnagyobb, nemesebb, úgymint mindazoknak megtartója, hogy kiki az

ő Istentől néki adott állapotjában megmaradhasson [BÖn. 460].

5. vki vminek a birtoklásában maradhat; a putea rămine în posesiunea a ceva; im Besitz einer Sache verbleiben können. 1560: az mely Jozagot eo Zolgalattiaual leolt Minden Jwssaual atta Petky Katalin Azzonnak, Jllien ok alat, hog otalmazza magat Benne, Ezen Jussal, mint farkas Wramnal wolt, ha hol meg Nem maradhatna Benne ... tartozzek farkas Wram Zaz forintot Neky fizetny [Ebesfva; Ks 101]. 1640: Consitutioiais vagion az Orzagnak, hogi az olian eoreoksegeben iozagban, az Nemes Ember megh maradhasson az Zekelysegen [Mv; DLev. 5]. 1710: Nemes Péter megértvén, titkon miben munkálódik Szaniszló Zsigmond, a több malmosokkal beszélgetvén, hogy inkább ő megmaradhassanak a malomi jussokban, Apor Istvánhoz jöven Kecére, egy részt neki adának százhatvan forintért belőle [CsH 299].

6. fennmaradhat, továbbra is létezhet; a putea exista; bestehen/auch weiterhin existieren können. 1657: rend tartas, es dependentia nelkwl egy tarsaság s communitas nem maradhat még [Kv; PolgK 128]. 1767: Koronka ökör tilalmas nélkül meg nem maradhat, marha hajtagatásokis, károk és viszálykodások az ökör tilalmas nem léte miatt történynék [Koronka MT; Told. 19/30]. 1772: Isten ugj segéljével beszéllette előttem Kindgie Todor hogj néki pénzt igirt Groff Kun István Ur, s adottis azért, hogj szolgáljon abban, hogj az irt Groff Vr Királyfalvi Mal* ma meg maradhassan [Ádamos KK; JHb LXVII/2. 341] | tudgyaé bizanyason a Tanu, hogy ... eő Nga ... ujj Malma nem nyomhattya s nemis nyomja fel annyira a vizet, hogy a miatt eő Excellentiája ... Adámosi malma meg nem maradhatna, s hasznas nem Lehetne? [Kük.; i. h. 371 vk].

7. korábbi állapotában maradhat; a putea rămine în starea anterioară; in seinem/ihrem früheren Zustand bleiben können. 1807 k.: a Szeker Eke a sok oeconomizalas miatt olly allapattyáb(an) a min Szekelly Mihályi idejéb(en) volt meg nem maradhattak mivel azakkal igen sokat oeconomizáltak azok vástak romlaltak [Sinfva TA; Borb. II].

8. megőrződhet; a putea fi menținut; bewahrt werden können. 1630: itt az egész török nemzetségnek is csak az egy békességre vagyon igyekezete, erre kell nagy gondot viselni, mint maradhasson meg a békesség [BTN² 433]. 1670: Nem kétlem, Kegyelmed az több dolgokban is úgy operál, hogy az jó szomszedság örökösön megmaradhasson [TML V, 323 Kászony Márton Teleki Mihályhoz]. 1788: Successorink között a' Szeretetes Szomszedság meg maradhasson [Kv; Pk 3].

9. vki után hátramaradhat; a putea rămine în urma unui dispărut; nach jm hinterbleiben können. 1599: az mi keues ezvst miueczkeie megh maradhatot, azis Irasban vagio(n) mind az zegeni megh holt Nenem Ezvst miueczkeiuel egetemben [BálLt 51 Kovachocz János nyil.].

10. vmből vmennyi maradhat (nem használdók el); a putea rămine (după ce a fost utilizată cea mai mare parte); übrigbleiben können (nicht verbraucht werden). 1705: Az Bethlen Elek pénzt ma fizeté ki az úr a militia számára ... fl(oreno)s renenses 1000. És azonkvül 2000 renenses, amely mindösze téssen florenos 3000. És ha ebben megmaradhatna, igen jó volna [WIN I, 524]. 1710 k.: az szebeni nyomorúságos Esztendő alatt ki vesztegettem vala kevés Pinzemet, a' mitske t.i. meg maradhatott az terhes költségiből [CsV]. 1725: ugy törtenhetik, hogy ha az alatt

felesebbesckén jüne penz kezem közü, egészlen is meg maradhatna [Darlac KK; ApLt 2 gr. Haller János Apor Péterhez].

11. (vmely tulajdon) vki birtokában maradhat; (despre o proprietate) a putea rămîne în posesiunea cuiva; (irgendein Besitztum) in js Besitz bleiben können. 1584: Zekeres Jacob vallia Ezt hallottam Daroczy Janosnak Zayabol, Im vgmönd Annyera vesztegetenek hurczolanak es Annyeba lutek hogi ha Adossagomat megh fizetnem, tala(m) az Labombely czipelweseom sem maradhatna megh [Kv; TJK IV/1. 308]. 1658: Kegyelmedet kérem, szerezzén levelet ő nagyságától, maradhatna meg kevés jószágocskám [TML I, 120 Bornemisza Susanna Teleki Mihályhoz]. 1721: eő Kglme jussatt már regen el adta s cedálta, fel rudalván penig, ha valamitske meg maradhatna eő Kgk, aztis eo Kglme ... Senkinek nem adhatná, se fájátt, se földitt [Gyula K; Ks T. 24].

Szk: kezénél ~. 1675: az mivel ados Szamosközi Mihály, Balás Deák(ak) mentül hamaréb fizesse meg, alioquin mivel Balás Deák olly praetentioval tartotta jussát az fundus kerthez hogy ados pénzével Szamosközi Mihály, ha pénze le tévődik bene, alioquin iussát az örökséghez, pénze le nem tétetvé(n) mondhattya, és kezénél meg maradhat és bírhattya Balás Deák [Kv; TJK XII/1. 14].

12. megmenekedhetik, életben maradhat; a putea scăpa cu viață/rămîne în viață; davonkommen/am Leben bleiben können. 1602: az hajdok zinte Ernek uala s őt wala egy kis arok walamj fwzes bokroskak aba hengeredem be s wgy maradhatek meg hogi le nem waganak [UszT Biro Jakab lo fw Bodog azonj falwj vall.]. 1664: Az juhok, Uram, még eddig, az kik megmaradtak Isten tudja, mint maradhatnak meg [TML III, 102 Katona Mihály Teleki Mihályhoz]. 1762: Isten tudja, hogy maradhatunk meg [RettE 144]. 1777: az akkori időkben a' ki az félre valo helyekre ment, azt nézte mentül sürűbb az Erdő oda ment, hogi inkább meg maradhasson [Révkörtvélyes SzD; TL].

13. élete ~ életben maradhat; a putea rămîne în viață; am Leben bleiben können. 1619: oly gyűlölséget szerezne öngyásága az én uram fejére, hogi én bizony soha nem hiszem, hogy tőlök az élete is megmaradhatna [BTN² 369]. 1662: úgy kezdte vala építeni az hazát, ha élete csak még annyi ideig maradhat vala is meg, örökös megmaradandó dicséretes jó dolgokat hagy vala a posteritásnál^a [SKr 125. — ^aBethlen Gábor].

14. (növény) megélhet; (despre plante) a putea rezista; (Pflanze) sich erhalten/nicht eingehen können. 1639: en azt az darab helyet minden esztendeobe(n) kertel tartotta(m) ... ha nyarban tsinálták telbe ismét el égették, annélkül ha mit akartunk oda vetnys megh ne(m) maradhatna [Homoródszpái U; Szád. Redej Janos Nagy Tamáshoz, a fog-i vár gondv-hez].

15. érvényben maradhat; a putea rămîne în vigoare; in Geltung bleiben können. 1570: Az Bor behozas feleol az zaz vram eo k.azt Mongiak hogi ha arrol valo priuilegiu-mot kewannya eleh vinny az fyeedelem, Eo K. Byro vram es az Thanach legien Azon hogi eo felsegenek es chyaky vramnak lelyek kedwet ... hogi azbely zabadsaga az varasnak Maradhasson Megh [Kv; TanJk V/3. 19b]. 1577: Eo kegmek azert varassul lowallyak ez artuculusokat Titkon penig ne(m) Remelly eo kegmek varasul hogi ez sok Ideig meg Maradhasson [Kv; i. h. 147a]. 1588: My mint kegies Attiak senkinek karat kisbesseget Nem kewantuk, hane(m) hogi vnionk es Consuetudonk

meg maradhasson, leptettewk volt ky Eottweós Andrast hogi igazicha dolgat es az vniowalis megh bekelwen, az vnionak Artalma rontasa nelkw tisztessesegen leoyeon be [Kv; i. h. I/1. 73]. 1671: a' mely Fiscalis jószágok a' Fiscustol, másoknak conferaltattak, azokrol producallyak az Possessorok Donatiojokat, alkalmas időben akkorra, mikor a' Nagyságod Kegyelmes tetzése accedal, a' Tanács Urak Fő Tisztek és Tábla fiai convocaltatván egy bizonyos helyre és ott revidaealtassanak, mellyek maradhatnak-meg, és mellyek nem [CC 88].

Szk: erejében ~. 1780: Városunk Törvénye az maga erejében meg maradhat, mivel tudó dolog Hogy ha az Törvény egy Résziben meg romlik, az más Részeibenis utánna döl [Torockó; TLev. 9/19].

16. megférhet, nyugton lehet; a putea sta/rămîne într-un loc; mit jm auskommen/von jm ruhig/still bleiben/sein können. 1591: Almadi Gaspar ... vallia Kadar Balint Deoreoczkeoleo Janostol egy zekerczet veon el, es monda Meni el bestie kuruafia nam sohul megh nem maradhatok miattad [Kv; TJK V/1. 150]. 1658: en bizony soha meg nem maradhatok Bethlen János miatt, ha ez leszen az fejedelem [TML I, 113 Bornemisza Kata Teleki Mihályhoz]. 1724: Egy Léány lakott itt, és beszélté ... h(og) alig maradhatott meg Petri Uramtul, ötet kénszergette, izgatta, hogi véle közöszlüljön [M.királyfva KK; BK. Farkas Mihályné (30) jb vall.]. 1743: Groff Kornis Antal Vram eő Nsága Mező Dómbi Jobbággyai Sellérei meg nem maradhatnak s el kel pusztulniak Damokos Jmreh Vram eő kglme külömb külömbbféle vexai miat [Meződomb MT; Ks 5. III. 10].

17. kb. vki színe előtt megállhat; a putea sta (în fața cuiva); vor jm/den Augen js bestehen können. 1659: az Vezér retteneteskeppen haragszik, az Taphtadár magais aligh maradhatot megh eleotte [Borb. I konstantinápolyi követjel.].

18. ~ vmi mellett be/megtarthat vmit; a putea fi de acord cu ceva; etw. einhalten/mit etw. einverstanden sein können. 1586: Eo kgmek ... Niuultan annak az Instructionnak Censuraiahoz melliet az zam weweo vram ... rendeltének volt, az Malom biraknak gond wiselesék feleol. es Molnarak, taligasok leowedelmekreol Eo kgmek varosul, egy bizonios es reowid napra halasztottak, az Instructionnak iobbadon valo megh igazitasat vgy hogi mind az malom bírák vram s mind az Molnar Mesterek megh maradhasanak mellette [Kv; TanJk I/1. 28]. 1592: azt keuanom hogi azt az mely leüelet mondad hogi zeörzeöttem volna ... azt az leüelet producalliad, mert te magadis azt mondot actiodban hogi az leüel mellett megh nem maradhattal, ha producalod, es en meg Jsmerheteöm hogi en zeörzeöttem kereseteödre zollok [UszT].

19. a haláltól ~ megmenekedhetik a haláltól; a putea scăpa cu viață; dem Tode entkommen können. 1595: zabliat vona hozsam, hozsam vaga, vgy minth halalommat akarta, Istennek akarattjabol ezenn be veüen zabliamot veté(m) ellen úgy maradhatek megh halaltol [UszT 10/19].

megmaradhatandóképpen maradandóan; astfel încît să fie trainic/durabil; dauerhaft, (fort)dauemd. 1592: harmad ez ten napra ... eo kegne az Varost be gíwiche az tanach beli vramatis hon tartoztassa, hogi eo kegmekel eggiwt, az varos ez illien dologh feleol alhatatoson es megh maradhatando keppen vegezshessenek [Kv; TanJk I/1. 184].

megmaradhatás 1. vmilyen helyzetben/körülmények között élhetés/maradhatás; posibilitate de răminere într-o anumită situație; die Möglichkeit des Lebens/Verbleibens in irgendeiner Lage/irgendwelchen Umständen. 1662: azt az igen erős havasok között levő szép földet^a még soha ember emlékeztire ellenség lova lába nem nyomván, magoknak ott benn a fejedelemhez való hűségben az új confoederáció mellett megmaradhatást ígérhetnének [SKr 654. — ^aCssz és Gysz földjét].

2. fennmaradhatás; posibilitate de dănuire; die Möglichkeit des Fortbestand(e)s. 1670: Dávid deák megérkezéséig nehéz az erre való választételt terminálni ... ha rossz válaszzsal jár, annál inkább contemnálni az ő felsége oblatióját nem tanácsos magunkra nézve is (mert nincs semmi állandóság megmaradhatásunkban) [TML V, 130 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz]. 1734: Levén a ... Nemes Városnak Malma gáttjának a közepin nagy ruinája, úgy hogy Isten ő Felsege árvizet adván nincs remenseg megmaradhatása iránt, Concludaltuk azért ... hogj azon ruina-nak be köttetésére minden marhas Ember egy egy szekér ágat Vigyen [Dés; Jk 449b]. 1777: (A határ) transferáltott a felyebb ki álló Alb nevű Kösziklái, ottan lehető nevezetesebb métának megmaradhatása okáért, tartván inenesis a' Méta fel egyenesen a' Járai Bánya tetejére [Asz; Ks 89].

3. együtt való ~ együttmaradás lehetősége; posibilitatea de a rămine impreună; die Möglichkeit des Zusammenbleibens. 1710 k.: ezt erősen bizonyítja annak az egymástól való elválásnak, a halálnak szörnyű irtózása, kerülése, halasztása, és az együtt való megmaradhatásnak minél tovább lehetne való nyújtása [BÖn. 467–8].

4. megmenekedhetőség; posibilitate de scăpare; die Möglichkeit des Entkommens. 1662: Az szegény hajdúknak már megmaradhatások felől egy csepp reménységek sem lehetvén, nagy zúgolódással, átkozódással, az vala jobb, ki minél hamarabb háza népével ... mint szaladozhatna [SKr 540]. 1740: az elébbi dispositio szerint is alig hiszem kompetentiáját subministrálhatta volna maga Quártélyasainak ezen meg romlott V(ár)(me)gye, annál inkább dupláltatván az Quártély per absolutum nintsen reménység megmaradhatása felől [Kéménd H; Ks 83 Zejk István lev.].

megmaradhatóképpen maradandóan, tartósan; astfel încît să fie durabil/trainic; dauerhaft. 1586: az zamweweo vramis es teób feo vramis mellet Biro vramis tanachawal egyetembe jelen legien, hogy io itilettel megh maradhatok-kepe(n) vegezhesse[n]ek [Kv; TanJk I/1. 28].

megmaradó 1. mn 1. vmit megtartó, ek megálló; care respectă ceva; etw. ein/standhaltend. 1594: mely keözteók walo wegezessenket hogy mind az ket feel megh allanah zaz f(ori)nt keölté alát, my nekeónk kezeket be attak wala, lly okkal es moddal twdni illik, hogy ha walamellik feel megh haboritanah megh nem tartanah ... Tehat ezekben megh marado es ezeket megh tarto feel, Ezeket megh nem tarto es megh nem allo mas felen igazat wehessen es wetethessen [Kr; WLt].

2. vmből visszamaradó; care rămine din ceva; aus/von etw. zurückbleibend. 1637: az többbit annak, az Tiz Ghirabol megh marado nyolcz nyolcz ghira finum ezüstnek nem masüve, hanem az eö nagma Thar hazaban administrallyuk [Thor. I/26].

II. fn 1. vmi mellett kitaró/vmit megtartó személy; persoană care este statică în ceva; Standhafte(r), Beharr(er). 1656: ha mi hírei volnának Kegyelmednek bizonyosok, bár csak homályosan tudósítanék Kegyelmed ilyen régi meghitt jóakaróját, az én szívem könnyebbségére, engemet holtig az megmondott szókban megmaradót esmervén Kegyelmed és mind az, az kit Kegyelmed tud [TML I, 5 Bónis Ferenc Teleki Mihályhoz].

2. örökké ~ vall. örökkévaló; veșnicie, eternitate; das Unvergängliche. 1762: Boldog, uram, az ő sorsával való megelégedést akinek engedted, hogy ez hijábanvaló világi hamar elmúló gazdagságot contemnálnván, keresse nálad amaz örökké megmaradót [RettE 146].

megmaradott, megmaradt 1. vhol (ott)maradt, hátra-maradt; care a rămas undeva; irgendwo (dort) zurückgeblieben. 1596: Az Tawaly Meg Maradot Erdeoben Atünk ... Az kalogiumakis Egi főintra [Kv; Szám. 6/XVIII. 9]. 1686: administralt megmaradt berbéc és juhok árát leon. tall 156 [Porumbák F; AuT 537]. 1782: ez előtt az erdő őt vagy hat esztendővel levágatott vala ... az ott megmaradott Tsutkokat, Fa gyökereket, Bokrot, Tóuisset ez előtt két esztendővel is kiirtotta [Koronka MT; EHA]. 1788: meg maradat holmi Portékákat el loptanak [Dés; DLt]. 1797: A' más fele meg maradt részeit ... az Erdőnek mind szüntelen vágattatta [Szentgothárd SzD; WassLt Conscr. 364]. 1821: Az idén aratás előtt, éjtzakának idején az ottan termett Szép Gabonát kaszával meg tsufolta ... a Kaszátol meg maradt Buzát meg aratták [Apahida K; RLt O. 2 'Sukán Arsintye (54) vall.].

2. fennmaradt, pusztulástól megmenekedett; care a rămas, care a fost salvat de distruger; übriggeblieben, dem Zugrundegehen entkommen. 1619: Magyarország ... ugyan kardot is fogott az német mellett az hatalmas császár és muzulmán nemzet ellen, de szintén azt látja most, hogy ... országának megmaradott részét is elveszti véle [BTN² 350]. 1694: Megmaradott ket ket Rámai^a ... üveges tanjerossak, onb(a) foglaltatva [Borberek AF; BfR nehái ifj. Bálpataki János kúrialefr. — ^aAz ablaknak] | Az Hidlasok alatt volt egy fa Csatorna ... Csatornaja el romlott, rothadot, imit amot lattzik valami keves meg maradt resze [Kóvár Szt; JHb Inv.]. 1705: minden eddig megmaradott jószágokat elrontatják az kurucokkal [WIN I, 472–3]. 1757: az Almás Vizétől el szaggattatott régi ország Utjának egy meg maradt darabja [Dob.; JHbK LIV/6. 5 vk]. 1789: A Malom Ház meg maradt Silipjeivel edgyütt [Abosfva KK; GyL].

3. (járványtól) megkímélődött; care nu a fost periclitat/afectat (de epidemie); (von der Epidemie) verschont. 1710: a Pestis miatt ... kívánván szegény Hazánk, még eddig azon Isten Itéletiből meg maradt helyeit ... továbbra is Isten után praeserválnj ... parantsallyuk igen seriő, hogy suhultis sokadalnok ne celebráltassanak [KvLt I/198 a gub. Nsz-ből].

4. vki birtokában maradt; care a rămas în posesiunea cuiva; in js Besitz verblieben. 1772: én a nevezett két Bányákban még meg maradt részemmel contentalodam [JHb XXXVII. 18].

Szk: vmilyen kéznél ~. 1662: azon régeni gyűlésben a pártiumbéli itt kinn való Erdélyhez tartozó három vármegyébéli, még magyar kéznél megmaradott várakra, kastélyokra hogy a fejedelem úgy viselne gondot, török kézbe ne esnének, az is elrendeltetett vala [SKr 646–7].

5. vki halála után (örökül) maradt; care a rămas (ca moștenire) după moartea cuiva; nach js Tod (als Erbschaft) zurückgeblieben. 1630: Felseged parancziol, kegielmensen, hogj en mennek doboka uarmegiebe(n) dersere^a, es az nemes vitezleő Torma petert ... es az nemes vitezleő Kuty Jstuant, az nehaj meg holt dersej dobokaj Ferencznek meg maradot ioszagaba(n) ... Introducalnok es statualnok [JHb III/42. — ^aM. derse SzD]. 1639: En Szakmari Marton Segesvar mellet Szent Lazlon lako, Adom emlékezetre mineneknek ... Mideon ertesemre eseőt uolna, hogy az Isten, az szegeny batiamot Szakmari Mihalt, ez arnyek vilagbol ki szolitotta ... megh maradot iouaj latogatasara, menek Kolosuarra [Kv; RDL I. 117]. 1734: Causa ... Contra Nobilem juniorem Andream Nagj banyai al(ia)s Orás Citatoriambol Vilagoson Constál husokat es egyebeket el lopott, az mellyet maga sem tagad megkivánom a jure hogy ha az Károsokkal nem Concordált fel akasztassek, meg maradott javaibol penig az Károsok excontentáltassanak [Dés; Jk II. 132b]. 1740: felvilágosításomat meg téve, a' Sinor mértékül felvett 3-k Nyilon meg kezdve, a' több és adjustálando nyilak adjustálásában, és a' meg maradott réz Jozságok leendő meg osztásában ... intézetemet e' következendőkbe tészem [Kv; Ks 100 Nyilak könyve 18].

6. örökölt; moštenit; geerbt. 1770: Hogy irántam gyanos ne légyen ezen Tkts nemes Vár(me)gjeis ... Régi Eleimről réám szállt és ... meg maratt nemességemről szollo nemely Leveleimet be mutatom [SLt XLIII. 16 Maróthi István nyil.].

7. maradék (el nem fogyasztott/fogyott); care a rămas; übriggeblieben (nicht verzehrt/verbraucht). 1582: Fodor Andras vallia mikor Zekeremmel Borbel Tamasnak a' megh Maradot portekaiat el hordottam, ez Borbely Tamas Zaiabol Eotwes Andrasra semmy zítot ... Nem hallottam [Kv; TJK IV/1. 56]. 1732: Dioszegi Mihály Atyánkfia eő kglme meg maradott bora fránt lészen Consolatiojok eő kglmek(ne)k az el nem költ s rajtok maradott tiz veder borral [Dés; Jk 429a]. 1752: hogy azon meg maradt borok meg vesztenek volna nem hihetem [Backamadaras MT; Told. 37/44]. 1820: (Adott) nekem viszsza jőti-be egy darabotska meg maradott Czipot [Várfa TA; JHb 48 Pataki József (44) lovas kat. vall.]. 1831: a meg-maratt rántatt hust, együt meg ettük [Dés; DLt 332. 8].

8. el nem adódott/kelt; care nu a fost vindut; nicht verkauft. 1583: Ezeoknek 16 keoblet atwtk el f 8 d — Az masyk meg marat 19 keoblot senkj nem vezzy vala [Kv; Szám. 3/XII. 1]. 1734: Nemes Városunk Czehes Mészárosi és Henteseink között lévén sok disceptatio, az Hentesek(ne)k Szeredán és Szombaton 12-:12 oraig arulando husokból meg maradott résznek el adni se piaczon, se házoknál nem szabados volta miatt ... az Tktes Nemes Tanácsis Concludalta: s approbaltais, Hogy Hentes Atyánkfiak akármí féle meg enni vala hust Szeredán, és Szombaton estejve szabadosan arulhatnak [Dés; Jk 445b]. 1761: a Kolosvári Fazakasoknak Privilegiumok extalvan arrol hogj idegenek a' magok meg maradott edényeket fine conservationis itten le ne tehessék; melyre nézve: a' Magistratus tartya magát a Privilegiumhoz [Kv; PolgK 58].

9. (levonás után) fenn/visszamaradt pénzösszeg; sumá rămasă (după rețineri); (nach dem Abzug) übriggebliebene Geldsumme. 1588: Mind az eott fertalyban az vonasokat egyben Zamlalwan egy eghesz Summaban tezen vonast

1030 3/4 Ez megh maradot vniversalis dica zam, mind az eott fertalyban amit ez esztendeoben fel vettetet tezen penzwl f. 4847/50 [Kv; Szám. 4/II. 6]. 1802: az meg maradat pénz [Komjászeg TA; Komjászegi lev.]. 1860: a' meg maradott 802. ostrak fort folylo ho 18an a' Delisance indulásával, elfogom indittani [Komolló Hsz; BetLt 4 Sylvester Dávid lev.].

10. megmenekedett, életben maradt; care a scăpat cu viață, care a rămas în viață; am Leben geblieben. 1662: (E részben) Váradnak az ellenségőtől való megszoríttatásátul a die 17 Julii usque ad diem 28-am Augusti^a lött vitatása alatt a megmaradt kevés népnek a várból mintegy kiűzetéseig s kitudatásáig lett minden siralmas dolgok megrattatnak [SKr 590. — ^a1660-ban]. 1670: Szent Maria integra Possessio Az Veszedelembe el pusztulva(n) Középlakra^a jüttek lakni a mégh maradott emberek [WassLt. — ^aK]. XVIII. sz. köz.: a ... két Bihál Tulkot nappal jármáltak étszaka járomba koplaltatták. A meg maradott Társa nagyon bizonyítja mert mind eddig sindevészett, míg elébeni Társa után meg dögölve el ment [Kercsesora F; TKI]. 1786: a pásztor ... a Nsgtok kenyerét szereti, s meg se veti, s kész akár hová el menni a Juhokkal együtt, mert a meg maradott Juhok igen jok, s szép fajták, de a Bentzentzi határba ezentul a métyelt éppen el nem kerülheti [Bencenc H; BK. Bara Ferenc lev.]. 1791: Fejurgyán Karátson eő maga Szállatt be Harmad magával ... az még meg maradatt Magyarak közzé [Kecset SzD; WassLt Sigoan Jlia (74) zs vall.]. 1835: ami osztatlan földek voltak azokból a Felső Sinfalviak edgyütt részesedhessenek az Also Sinfalvi Birtokasakkal addig míg az elpusztított Also Sinfalva Hellységének meg maradott s közelebbi Falukba el Szeledett tulajdonosai annyára Szaporadnának hogy az Also Sinfalvi egész Határnak gondviselésére, mivelésére, elégségesek lennének [Asz; Borb. II].

11. szk-ban; in constructi; in Workonstruktionen: ~ árva vki után maradt árva; orfan rămas după moartea cuiva; verwaist Zurückgebliebene(r). 1613 k.: Nem akar-uan patialni hogy az nehaj iffiabbik Witzei Gaspar meg maradot aruaianak Peternek ... Vj szentet valo igassaga, és örökkessege benne mortificaltassek ... Ugy kellett az idegen Emptort az meg mondot haznak emptioiatul és dominiúmjatol, nagy somma penszel el vettnem [Kv; PolgK 138]. 1693: Hogy ha penig ... el telésének terminussa előt, valamellyik ő klmek^a között halál által decedálnais, meg maradott Özvegyek és árvájok ő klmek(ne)k a' percipiált fizetésért ne ángiáltassék [Kv; SRE 12. — ^aA papok] * ~ árva csemete vki után maradt árva gyermek; copil orfan rămas după moartea cuiva; Waisenkind. 1681: teob igaz hvejne meg maradat árva czemetejek kezdőet, szegjn árva neveletlen fjaczkamnak kglmesseget terjetzeni Ngd meltoztassek [Körtvélyfája MT; BáilLt 1] * ~ feleség vki hátrahagyott özvegye; văduva cuiva; Witwe. 1555: En Komlo(d)y orsolya az meg holt vas Balastol meg maradat felesége adom myndeneknek tvtara^a[Beszt.; BesztLt 23. — ^aKöv. a nyil.]. 1560: theremi peter testamentom zerent hatta volt mynd az haznak mynden egyeb ewreksegek felet Jlona azzonnak az ew meg maradat felesége [Kv; SLt ST. 6]. 1588: az niakazo Jlona azonj az meg holt ketseti Lazlonak meg marat felesége [M.palátka v. M.légen K; JHbK XVI/20] * ~ fia vki után maradt árva fiú; orfanul cuiva, Waisenknabe. 1613: Jeő-űenek my eleőnkbe(n) egy feleol Radnothy Jstuan Deak vram ... Mas feleol az Jstenbe(n) el njúgut Aztalos

Geörgynek, megh maradt fia ... Aztalos Miklos [Kv; RDL I. 92] * ~ özvegy vki hátrahagyott özvegye; vada u cuiva; Witwe. 1645: En Czereny Ersebeth Kamuthj Miklos Uram megh maradt özvegye contradicalok és protestalok azon hogy Mezeoszilust^a en tülleim az Fiscus elfoglalta [JHbK XII. 26. — *K]. 1657: Mi Lorántffy Susánna Néhai Méltóságos idvezült Rákotzi Györgynek Jsten Kgméből Erdely Orszaganak Fejedelmének, Magyar Ország Részének Vrának és a Székelyek Jspannyanak etc. meg maradt özvegye. Adgyuk tudokra mindeneknek^a [UF II, 185. — *Köv. a részl.]. 1742: minekutánna az néhai ... Groff Úr Szárhegyi Lázár Ferentz testét Gyerogyoban el temették volna, az eő Nsga meg maradt keserües özvegyét ... Groffiné Boér Sophia Aszszont kik kezdették kesergetni ... hol s mitsoda joszagot akartak excindalni [LLt Fasc. 90 vk].

12. (vki mellett) állhatatosnak/hűségnek maradt; care a rămas statornic/fidel; (an js Seite) treugeblieben. 1628: Az Z. Eccl(es)ia meg ruminalua(n) az megh maradt felnek Olah Sophia Azzonnak artatlansagatt az Eccl(es)ia az ő (hitőtle)n vratol fel zabadította, es második hazassag-ra bocziatotta [SzJk 20]. 1710: a német császár mellett megmaradt palatinust s több magyar urakat megszenteltiák, jószágokat confiscálák^a [CsH 386. — *1707-ben az ónodi egy-en].

Szk: hűségben ~. 1705: Egy pohár bort újobban köszöne el maga a generális az hűségben megmaradt magyarokért | úgy végeztek, hogy ... mentül hamarabb egy generalis dieta hirdettetvén, holott is mind az hűségben megmaradt magyarok s mind azkik abberáltanak, azok is convocáltassanak [WIN I, 600, 624].

13. érvényben maradt; care a rămas in vigoare; in Geltung geblieben. 1677: Azon Székely Natiobéliek, hogy eckédiglen observatlatot szabadságokban, és immunitasokban meg-tartassanak ... a szokot helyeken valo vadászat, halászat, barmoknak havasokon valo legeltetések ... a' köztök eckédig meg-maradt Usus szerint, ez után-is helyben hagyattassék, végeztet [AC 149].

megmaraszt 1. (vmeggid) tartóztat vkit vhol; a ruga sá ráminá unde va; jn irgendwo zu bleiben nötigen/bitten. 1662: gróf öreg Bethlen István is fejedelem udvarához jöven ... igen nagy becsülettel látta, s az hűsvéti innepekre is megmarasztván az öreg gróf die 19. Aprilis indult vala el Munkácsrul ecsedi házához [SKr 248]. 1668: Bánfi uramat is megmarasztottuk addig is, mert el akart menni [TML IV, 278 Bornemizsa Anna Teleki Mihályhoz]. 1759: azon kortsoma háznál estenek gyakorlatosság(g)al sok féle zenebonás dolgok, ugymint meg esett azis, hogy nemelyek oda mentenek azok közül kiket el illasztottanak onnan, kiket pedig meg marasztottanak [Szentlászló MT; Sár.]. 1760 k.: Grohoti Petrucz János feleli ... A Dudást szép szoval marasztattam meg közöttünk mulatván, éltelt italt adván néki [H; Ks 62/62]. 1820: (A vendég) el akara indulni, az Ifjú aszszony pedig meg marasztá, azt ígérte hogy a' Beresseivel haza kísérteti [Aranyosrákos TA; JHb 48 Groza Marisko Luka Monujné (50) zs vall.].

Szk: ebédre ~. 1574: Georgius p(re)sbiter fassus est hagi ez ely mwlt Napokban otth ely vegezwen dolgait Zeoch pal Ebédre meg Marasztotta [Kv; Tjk III/3. 335]. 1736: (A lakodalom) másod napján ... jó reggel az vőfély lóra ült, házról házra eljárt a vendégeket, úgy marasztotta meg arra az napra ebédre [MeiTr 389] * meghálásra ~. 1812: Ezeknekis végek lévén mint hogy már az előtt a

Groff meg marasztott volt benne valo meghálásra, én bé mentem ismét a Groff szobájába és ott is hálтам [Héderfája KK; IB. Molnár György (58) ref. esp. vall.] * vacsorára ~. 1627: mikoro(n) volnek Feier-varat az orszagh Gywleseb(en) ... Veseleni Boldisar vram eő kgame maraszt meg vaczorara engemet [Petek U/Kóhalom NK; Ks N. 4].

2. (vmely hivatalban/munkában) továbbra is megtart; a ține/mentține (in post/slujbă); (in irgendeinem Amt/irgendeiner Arbeit) auch weiterhin behalten | maradásra készlet; a obliga sá ráminá; zu bleiben nötigen. 1582: A Trombitasnak ertyk eő kegmek bwchyzwassat, vegeztek eő kegmek hogy Byro vram ... minde(n)keppe(n) azon legie(n) hogy meg marazzak eő kegmek, mind io zowal mind adomannyal es otalommal, Mert az varas semmykeppe(n) ne(m) Akarya hogy el Mennyen Inneth [Kv; TanJk V/3. 252a]. 1586: volt az darabantok feleol eo kgameknek varosul tractatusok kellienę megh tartany eeket vagy Nem, De sok zo altal eo kgamek az drabantokat megh marasztia [Kv; i. h. I/1. 23]. 1694: Tövissi Mihálnak meg engedtetet hogy esztendejét töltse ki, az mint az Eccl(esiana)k nagyob resze meg marasztotta [SzJk 284]. 1737: 'A Notáriusság(an) újabb(an) tettzett meg-marasztani N. Bószörményi András Atyánkfiát ő kglmét [Dés; Jk]. 1740: Az Vice Tiszteket örömost meg marasztottak, azok ugyan nehezen marattanak [Déva; Ks 99 Komis Antal lev.]. 1801: ujra meg marasztatta Nébb András uratt Ceh Mesternek kett Esztendeig [Kv; F és Cjk 81]. 1849: A' Cselédek közül Anikot csak megmarasztók [Kv; Pk 7].

3. (várát) vmilyen kézen megtart; a nu preda inamicului (o cetate); (Burg) in js Besitz behalten. 1657: Az svecusoktól érkezvén egy officér ember követségre ... kinek biztatása és az mi érkezésünk marasztotta meg, különben feladták volna^a [KemÖn. 223. — *Sáros várát]. 1662: valamíg lehetett, eléggé igyekeztek^a, mint olyan hasznos jövedelmes passust, fő véghelyet, megmarasztani [SKr 97. — *Lippát].

4. megment; a scăpa/salva; retten. 1657: Isten után így marasztám meg utolsó veszedelemtől Nagyszombat várását benne lévőekkel együtt, melyért tőlök, az mint nem kívántam, úgy nem is vöttem semmi jutalmat [KemÖn. 275].

5. (több minden közül) vmit magánál tart; a opri/reține pentru sine; (von mehreren Dingen) etw. bei sich halten. 1595: Az vtan Georgy Janos hogy azt az eőrekeget Sebestien Demeternek adta, vgy ertem hogy ket feöldet marasztott meg Georgy Janos az tiz forintra, Az teőbbit azért ezettette ... Sebestien Demeternek hogy zolgaaallyon rulla es adaiat adgia [UszT 10/36]. 1692: Diosi Miklos Ur(am) nem (en)gedte azt az Alkuast, hanem Eze(n) haz heljeket s erdőt maganal meg marasztá s munket ... azon Erdőről is had heljekről Eltitla [RLt I Szőcz Gabor (60) jb vall.].

6. (orozva) magának félretesz, visszatart; a-și păstra (pe ascuns), a păstra pentru sine (fără țirea cuiva); (verstohten) etw. für sich beiseite legen/zurückhalten. 1585: Jlona Balassy Georgnek zolgaloia vallia, Ezt tudom hogy ket penz arra Borert kwdek Annat ... s lata(m) hogy egik penzt megh marasztá [Kv; Tjk IV/1. 517]. 1593: áwal fel menek az lato borral porkolabhoz megh adam neky az lato borth egy kannaban teolte megh mere, s monda hogy ninchen egy Ejtel egy Jtal hia vagion de meg latia miczio-da Ejtel az.Jeowek ala az kapw keozze ott hatt jmmar ramertek az bortt ky eggiett s ky mast szol feleollem hogj vagj megh Jtatta(m) vagj az penzt marasztottam megh [UszT]. 1602: En hattam vala itt Colosuaroitt ... marhamat

az Ouarban Segesuari Balintnenal ... megh marasztotta egi erzenyemet, ezewst so tartomat, kalanomat, villamat, es egyeb ewzewt marhamat [Kv; RDL I. 73]. 1607: Hal-lotta az Suki Pal Vram fiától Suki Benedekteol hogy megis maraztek Eóteodfel zaz Arany keozzewl Eótuén Aranyat [Radnót KK; SLt TU. 2].

7. kb. (fogyasztástól) megkímél/takarít; a economisi (din alimente); (vor Verbrauch) aufsparen. 1596: Masodik tal etek karaz eles lewel varose, melliet zabadkozasommal meg marasztotta(m) vrunk konihaialot [Kv; Szám. 6/XXIX. 61 Bachi Tamás sp kezével]. 1835: ezzel^a a kenyeret is sokszer megmarasztjuk — kivált a gyermekektől kik azt, mihelyt émi kezd, nap estig örökké rágják s estig eszekbe sem jut a Kenyér [Zsibó Sz; WLT. — ^aA gyümöccsel].

8. vmiből vmennyit visszatart; a reține o anumită cantitate din ceva; von etw. eine bestimmte Menge zurückhalten. 1768: az utrizalt Dnalis Biro ... a Dominalis Zabbol a kit proba kalangyanok hagytk volt marasztott meg Négy vékat [Bukuresd H; Ks 113 Vegyes ir.]. 1853: ezen természet dohányból hány fontot kíván a maga számára meg marasztani? [Mv; Ujf. 2 Soós Josef Újfalvi Sándorhoz].

9. (állatot gondozásra) magánál tart; a opri (un animal pentru îngrijire); (Vieh/Tier zwecks Pflege) bei sich halten. 1667: egy lovat adtam ő kegyelmének ez helyett pedig más lovmat közikbe valót marasztottam meg s Szabó Gergely uramnak adtam [TML IV, 184 Vér Mihály Teleki Mihályhoz]. 1826: A Teli malatzoiból próbára 25tőt meg marasztattam a ki adattattak vagy el dögöltek, vagy nagyon elszigorottak [Mv; Told. 7].

10. szk-ban; in constructi; in Wortkonstruktionen: vki életét ~ja megmenti vki életét; a-i salva cuiva viața; js Leben retten. 1662: Én ... János Deák folymodta(m) az Nehai Tekéntetes és Ngos Barcsai Sigmondné Aszszonyomhoz ... eő Nga ... az haláltól megh váltót és életemet meg marasztaltam. Mely eő Nga en velem való Istenes cselekedetiért enis ... eőreőkös jobbágysághra adom és kötelezem magamat [Monó Sz; BK]. 1766: Iparkodámis mellette eleget s annyira menék, hogy az életit vagy fejít meg marasztám; de az Nyelve hegyiből elitilének ennyit mint ez az I, mind magának s mind mások(na)k oktató példájokra [Nyárádszibenedek MT; Told. 5] * vki fejét ~ja → vki életét ~ja.

11. vkit (hitben/meggyőződésében) megtart; a menține pe cineva (in credință); jn (in Glauben/Überzeugung) behalten. 1662: Kiket^a keresztényi istenes prédikatori az evangéliumi igazságban erősíteni és megmarasztani noha eléggé igyekeznének, de hogy abban külső világi nagy tekintetek is forognának, az katolikus méltóságbeli igyekezeteknek nagyobb fogantja lett vala [SKr 636-7. — ^aBáthori Zsófiát, II. Rákóczi György feleségét, és fiát, I. Rákóczi Ferencet].

12. hatalmon ~ hatalmaskodás díján elmarasztal; a obliga la plata unei amenzi pentru abuz de putere; wegen Machthaberei überführen/verurteilen. 1568: My ys Janos czygannak tegyw (!) terwynt es Dya zerynt walo hatalmon Meg kel Maraztany f 40 hogy terwyn nelkwl hatalmaswl fogatta meg az Bankat [Bongárt BN; BesztL 63 Lukas Pystaky de Bongarth a beszti bfróhoz].

13. szk-ban; in constructi; in Wortkonstruktionen: Isten ~ja áldását Isten fenntartja áldását; Dumnezeul își menține binecuvintarea; Gott erhält seinen Segen aufrecht. 1786: Ha az Ur (ste)n megmarasztya Czelnán mutatott áldását, a' léssen, a' mi a' Ngd Asztalát Borral fénn tarthatya [Ger-

nyeszeg MT; TL. Málnási László ref. főkonz. pap gr. Teleki Józsefhez] * Isten békeségben ~ Isten békeségben megtart; Dumnezeul ne ține în pace; Gott behält im Frieden. 1734: bekessege(en) Isten minnyajunkat meg marasztván [Dés; Jk] * Isten életben ~ vkit Isten életben tart vkit; Dumnezeul ține în viață pe cineva; Gott erhält jn am Leben. 1658: Mivel hogy Isten Eo felsege, Ekkedig-le(n) en nekem Negy gyermekemet Marasztotta megh életben ... akarom hogy minden Nevel Nevezendeő Bonumim igaz Oszlasz szerent reakok szallyanak [Mv; Nagy Szabó Ferenc végr.] * Isten vki életét ~ja 'ua.; idem'. 1678: ha Iste(n) gyermekeinek es hűtös feleséghe(ne)k életeket megh marasztya, tehát az edes Anyja a feleséghevel semmibenn is ne oztodhadassek, hane(m) édes nevelletlen árva gyermeket mint naturalis Tutrix javaczkaiboll tarcza s nevellye [Kv; RDL I. 156] * Isten vkit ~ 'ua.; idem'. 1664: a kiket még az Ur Isten az szegény hazába gyamololl megmarasztott, úgy induljon egymás ellen való gyanóságra hogy abból is az olyan konkolyhintó szegény haza aemulusinak s inimicusinak az olyan egyetlenségéből várandó reménségek lábat ne kaphasson [TML III, 185 Szalárdi János Teleki Mihályhoz]. 1678-1683: Egi kis rövid politia melljet ... Is(te)n az kiket ez Kornis hazban megh maraszt, iovoltatol, azoknak tanulsagara, nem artolmosnak itiltem pennara venni [Ks Kornis Gáspár kezével] * Isten vmit ~ a. Isten (épségben) megtart vmit; Dumnezeul ajutá/face să rămână ceva în bună stare; Gott erhält etw. (wohlbehalten/unversehrt). 1643/1687 k.: Nemzetes Nemes Ilona aszszony adott a Gyalakuti Ecclanak egy kis harangot illye(n) konditioi alatt: hogy ha jóvendőben valamelyik jóságáb(an), avagy más fogyatkozottabb ... Ecclesiaba(n) kívántatnék mint itt, meg marasztván(n) Is(te)n ez utánis az Ecclanak, eddig való harangjait, ő Kglme el vihesse [Gyalakuta MT; MMatr. 136]. 1730: (A) Summa penzre Annuátum Interes adnatitit fl hung 43/20, mely interest tartozunk meg kívánti Szent György napjától fogva ... mig az ur Isten Malmunkat epen meg marasztya az Capitalis penz(ne)k meg fizetheteseig [Dés; Jk 399a]. — b. Isten életben megtart (vmely állatot); Dumnezeul ține în viață (un animal); Gott erhält (ein Tier) am Leben. 1787: egy idei bornyunk ugyan meg dögölt a métejb(en) de tsak a többit marasztana meg Isten [Bencenc H; BK. Bara Ferenc lev.]. — c. Isten (gyümölcsöt) beérni enged; Dumnezeul face să se coacă (fructele); Gott läßt (Frucht) reif werden. 1788: Cseresnye, szilva, Dio, Megy, sem(m)i se maradt, körtvély, s alma léssen kevés, de ha Isten eztetis meg marasztaná, amit meg mutatott szükségét nem várhatnánk [Bencenc H; BK. Bara Ferenc lev.].

megmarasztás 1. vmely hivatalban/munkában való marasztás/megtartás; ținerea/mentinerea cuiva într-un post; Behaltung in irgendeinem Amt/irgendeiner Arbeit. 1646: Veresmarti Gaspar Esperest Vra(mna)k attunk erre az 1646 Esztendőre az meg marasztas uta(n) Egy negiuenes hordo bort [Mv; AAII. 6]. 1672: Az város is irt, Uram, Kegyelmednek az pap megmarasztásáról, ugymint Szántai uram állapotjáról [TML VI, 4 Katona Mihály Teleki Mihályhoz]. 1733: Mgos Fő Ispan Urunk intimaltattya, hogj Ferencz István(n) és Szabo Dávid Atyánkfiak az Assessor-sagb(a) tetessenek bé, mint hogj több Vacantia a meg marasztás után nem volt egjnéel respectalva(n) Cziko János Atyankfia(na)k sok szolgálattját a Nemes Varoshoz eő kglmet ... be eskettük Assessornak [Dés; Jk 434-5].

2. vminek vhol való megtartása; păstrare; Zurückhaltung einer Sache. 1672: Az szekerek megmarasztása felől beszélék ő nagyságával és hogy Bánfi uramnak mint tet-szenék [TML VI, 251 Nalácsi István Teleki Mihályhoz]. 1793: szándékozzunk Leveleinket ki keresni és a Ha-ranghoz való Törvényes Jussunkat, és annak Eklesiánknál lehető meg marasztását ki munkálodni és védelmezni [Kv; SRE 290].

3. birtokában tartás; menținere în posesiune; Inbesitzhaltung. 1721: Minden ingo bingo marhakot ... es minden keresmenyim testalom hütös Tarsomnak mint hogy véle egyut kerestem es annak meg tartásában, és minden kár nélkül való meg marasztásában munkálodot [Uzon Hsz; BLt]. 1766: egy néhány Jobbágy Sessiókból álló Portiotskámnak ad dies Saltem nálam és Feleségemnél lehető meg marasztások véget olyas Portiot melyet azon Bálványos Várallyán más valaki a Regius Fiscus ellen meg nem tarthatna ... nevemre s Feleségem nevére meg szerezni [Berve AF; CarTr II. 831 gr. Gyulai Ferenc aláírásával].

4. megóvás; păstrare, păzire; Wahrung, Hütung. 1662: kéretnek vala a várnak hűségesen való megtartására, és hogy valamint annak pogány kézbe való ejtésével hirtelenkedni ne kezdenének, ki minden tehetsége s igyekezeti szerint azon volna, abba bemenő édes nemzetségét, hova-hamarább ... segítené s az egész keresztyénségnek olyan főbástyája oltalmazása s megmarasztása mellett, maga is nem szánná poshadt vétért kiontani [SKr 581].

5. vki életének ~a vki életének megmentése; salvarea vieții cuiva; Rettung js Leben. 1664: Az urunk levelit penig Kegyelmed másnak ne mutassa, édes Sógorom, hanem küldje vissza, mert ... utolsó szükségemre kell tartanom és életem megmarasztására [TML III, 295 Boldai Márton Teleki Mihályhoz]. 1722: olyan nehez kezesség ala ejtette magát és Fiait azon Opra Buxa, hogy nem hogy jövődöben haszna vételit remelhetnök ... de sőt ha Csak ... Mlgs Ur(am) interpositioja nem accedál, s gratiaja életének meg marasztásához is remenség nem lehet [Bürkös NK; Ks T. 19].

6. (hitben/meggyőződésben) megtartás; menținere (in credință/convingere); Behaltung (in Glauben/Überzeugung). 1678: ha a maga meghitt emberei közül bocsátott volna valakit az nemzet közé, nem igyekezett volna jobban az hatalmas császár hasznára s javára és hűségben való áihatatos megmarasztásra, mint Kegyelmed [TML VIII, 138 Bessenyei Mihály Teleki Mihályhoz Konstantinápolyból].

megmarasztat (vmedig) tartóztatat vkit vhol; a ruga pe cineva să rămină undeva un anumit timp; (bis zu einer bestimmten Zeit) jn irgendwo zu bleiben nötigen/bitten lassen. 1662: a fejedelem Duglász generálit ebédjén, vacsoráján, valamikor az alkalmatosság hozná, megmarasztván és marasztatván, fejedelmi méltóságához illendő módon látja, tractálja vala útjában is [SKr 254].

megmarasztatik 1. tiszttségében továbbra is megtartatik; a fi ținut/mentinut în funcție; in seinem Amt/seiner Würde auch weiterhin behalten werden. 1713: Pataki Pál vram az Külső Jország gondviselje es Oeconomia iránt való Ratioja ventilaltatvan, és abból emergalt Difficultások is eő kglme Replicaja szerent Tollaltatvan absoltaltatott és a' következő esztendőreis meg marasztatott

[Kv; SRE 121]. 1720: Huszti Vram butszuvan Harangoztato Gazdasagátul, meg marasztatik [Kv; SRE 138]. 1756: Leven az becsületes Chenak Che napja az becsületes Chetol meg marasztattot ujjabban Che mesteri hivatalban ugj mint Lostaner Istvan Uram [Kv; FésCJk 23].

2. vmilyen célra félretételek; a fi pus la o parte cu un anumit scop; zu einem bestimmten Zweck beiseitegelegt werden. 1741: Az Dévai Várban kívántato fá(na)k meg hordatása is nyáron általl accom(m)odaltathatnék, és avall az oda p(rae)staltatni szokott 1500. németh forint meg marasztatnék más szükségekre [H; Ks 101].

megmarasztat 1. vmedig marasztalhat/tartóztathat vkit vhol; a putea face ca cineva să rămină undeva un anumit timp; jn irgendwo bis zu einer bestimmten Zeit zu bleiben nötigen/bitten können. 1657: az fejedelem ... halálban sietett hazájában az békességbeni szokott életre és feleségéhez nehezen, sok reménkedéssel tartóztattam ... néha marasztaltam meg s néha nem, csak elment virradat előtt [KemÖn. 286]. 1665: soha egy pénzt sem láttuk, most sem kívánnók pénzt csak magát^a marasztatnók meg az országban, ne vitetnék ki az keresztyén világ csudájára [TML III, 389–90 a fej. Teleki Mihályhoz. — ^aAz Erdélybe menekült vajdánét].

2. vmilyen beosztásban/hivatalban ott marasztat; a putea menține pe cineva într-o funcție; in irgendeiner Stelle/irgendeinem Amt behalten können. 1593: eo kmgem varosul mindent hertelensegnel kwl chelekeggienek ha kik Compositio zerent zallittiak le veteket, Azokat az vnio Articulusa az Zaz Emberek keozt el zenwedhetye vgy velhetnj Megh marasztatnj mint Artatlanokath [Kv; TanJk I/1. 211]. 1672: az vicekapitány Pelei wram búcsúzik; az porkolábok is. Az porkoláboknak ketteit talám megmarasztatom [TML VI, 173 Teleki Mihály Székely Lászlóhoz Kőváról]. 1722 k.: Oroszfaja^a qua Mater es Komlod^b qua Filialis Eccl(esi)ak lévén ... meg kívántatik hogj ennek utánna a két Eccla egjet értvén, egj más hire s akarattja nélkül a Praedikátorán ki ne adhasson, se meg ne marasztassa [GörgJk 167. — ^{a-b}K].

3. (várat) megoltalmazhat/védhet; a putea apăra (o cetate); (Burg) beschützen können. 1662: Az városnak főképpen azt a főkapun való részét, hogy ahová gyalogpuskás, muskatélyos állhatna, semmi sánca nem volna, látván, hogy meg nem marasztatnák, oltalmazhatnák, kedvek ellen is odahagyni kényszerítettének [SKr 450].

4. birtokában (meg)tarthat; a putea menține în posesiune; in seinem/ihrem Besitz behalten können. 1779: A Patzalai Curia extensioja figaltatvan a mostani Gyümölcsös veteményes kertnek feléig, azon más fele rézis cedáltatik az Aszszonyynak és Dobolyi Joseff ertol való Gyemekeinek, ámbár ezen fundus a Fiscus(na)k itilletett légyen is lássa ha meg marasztatnya [Nagyak AF; Dob-Lev. III/522. 2].

5. vki életét ~ja vki életének megkegyelmezhet; a putea cruța viața cuiva; jm das Leben schenken können. 1710 k.: a generális usque ad 5-tam januarii fel nem bocsátá hogy a Szász János életét az udvar meg ne marasztassa [BÖn. 959].

6. vkitől megóvhat vmit; a putea păzi ceva de cineva; etw. von jm schützen können. 1605: Tothazy Eotwes Mihaly ... vallia ... Az zeoleonek Tawaly haznatis oda az Andras deak hazához zwrette vala Colosine hogy inkab olyan felfele való helyen megh marazhassa az valonoktol

[Kv; Tjk VI/1. 709]. 1691: hogy inkább megh marasztasam^a a' sok ala s fel jaro huzo vonoktul [Dés; Jk. — ^aA szénát]. 1715: A mi Takarmany Gyűlhetet ... az félelmes idők miá az Sanczon belől a vad kert(en) kellettét bé rakatni ... A Sánctb(an) feles Lovas Nemet leven, szűntelen a Takarmanyt is neheze(n) maraszthatták meg fiatat [Sárkány F; Ut].

7. visszatartat vkit vmitől; a putea reține pe cineva de la ceva; jn von etw. zurückhalten können. 1672: A lengyelek ellen, személye szerént akar menni a császár; semmiképpen meg nem marasztatják [TML VI, 184 Rosnay Dávid Teleki Mihályhoz Drinápolyból]. 1710 k.: Nosza lóra, lóra! Apomak sem volt annyi tehetsége, hogy megmarasztassa, csak elindulnak [BÖn. 698].

8. vkit (hitben/meggyőződésben) megtarthat; a putea menține pe cineva (în credință/convingere); jn (în Glauben/Überzeugung) behalten können. 1678: életem elfogyásával is azon leszek, hogy Kglteket az Portához való hűségben megtarthatssam s marasztatssam, az lévén kglis uram intentiója s parancsolatja az fővezértől [TML III, 60 Teleki Mihály Vesselényi Pálhoz].

megmarasztatás megoltalmaztatás/védhetés; posibilitatea de a păstra/apăra; die Möglichkeit der Beschützung. 1662: (Az) értékes urakat, főembereket ... illy utolsó nagy szükségekben, a véghelynek megmarasztatására és abból a közösséges jóra való kölcsönpénz-kérés dolgában éjjelnappal megtanáltatnák, supplicálnák [SKr 575].

megmarasztott 1. tiszttségében megtartott; care a fost menținut în funcție; in seinem/ihrer Amt behalten. 1805: Hatvan ött Rforintokat és 47 xrajtárokat ... az megmarasztott Czéh Mesterek kezekben hagytuk [Kv; FésCJk 81].

2. megőrzött, félretett; păstrat, pus la o parte; beiseit/weggelegt. 1702: Kun István ... a' nyoltzvan forintrol egészen contentaltatott, arra advan ki az Eklésia Ládáj(an) meg marasztott kevés aranyakból [Kv; SRE 80].

3. erejében/érvényben tartott; (care a fost) menținut; in Geltung erhalten. 1581: Latwa(n) iste(n)nek kegmességeből az baromnak olchjob voltat, es az wdónek engedelmesb Allapattyt, terte Az eó kegmeknel megh marasztot authoritassara, es A mint hogy Ennek előtte az wdónek My voltához kepest emelte volt az hwsnak az arrat Azon keppe(n) mosta(n) hogy az Barom olchjob, Itiltek eó kegmek hogy melto Az annak is megh zallany [Kv; TanJk V/3. 239].

megmarcangol 1. összeharapdál; a sfișia cu dinții; zer/zusammenbeißen. 1810 k.: (A malacok) hogy meg martzongolva voltak a' Kutyák által a' meg-lehet [Dés; DLt 82]. 1842: Rákotzi Aniska egy gödrötskét ásván ... a' gyermekeket a' fazékkal edgyűtt én belé tettem a fazakat szájával le felé fordítván, 's földel jól bé takartuk 's meg tapadtuk, azután más nap valami sertések ki túrták, el hűrtolták, 's megmartzangalták [Dés; DLt 85. 10 Jané Mária karácsonyfalvi^a (19) vall. — ^aU].

2. összekaszabol/vagdos; a răni cu cuțitul de mai multe ori; zerhauen. 1783: Fülöp Todar az Edes Attyára kést huzat volna megis martzanglatta volt ugj annyéra hogj a kezei bé voltak kötözve [Udvarfva MT; Told. 44/54].

3. (torkon) megszorogat; a stringe (de git); (an der Kehle) würgen. 1772: Gázmér György nagy dühödött

jövén felém ... tsak meg ragada torkon le vere a földre, és tépdelni s fojtogatni kezdte ... más nap a mint meg panszlám Tit Zilahi István Uramnak akkori Hadnagynak, láthatta a Torkomrol is miképpen meg martzangolta volt [Dés; DLt 321. 76–7 P. Etsédi (45) ns vall.].

4. összever, elagyabugyal; a snopi în băți, a bate zdrăvăn pe cineva; verhauen/prügeln. 1754: eszt az Gyermekeket az Almán^a meg marcangalták [Szentrontás MT; Sár. — ^aErdst. almalopás közben].

megmarcangoltatik összeharapdáltatik; a fi sfișiat cu dinții; zerbissen werden. 1806: (Nem láttam) a' Basa Dániel ... Sertéseit ... kutyák által meg martzangaltatva [Dés; DLt 82/1810]. 1838: egy meg dühödött kutya által sertesei meg martzangaltatva [Dés; DLt 786].

megmarcong 1. összeharapdál; a sfișia cu dinții; zerbeißen. 1735: az Agarak egj Pujkáját Biro János Ur(amna)k, meg marczonegák, én be vivém es meg mellyeztém, de nem volt életre való [Gyeke K; Ks]. 1806: 'a Kotzának edgyik hátulso Lába még volt martzangva, de nem ugy, hogy abbol veszedelme következhetett volna | (A sertéseket) a Kutyák meg martzongatták, de nem láttott olyan martzongás melly miatt el veszhettek volna a' martzongástol mindenik(ne)k edgyik edgyik lába Sánta volt [Dés; DLt 82/1810].

2. összekaszabol; a ciopirti; zerhauen. 1573: Katalin Kis Boldisame ... vallya Mond gergelne te chywkas kelemen Myre Marchongottad meg az en vramat az korchoman, Azonnal Meg zydia Kelemen te Ros Bestie lelek kwrwa hozza wag az zekercewel | Balint Lakatos peter fia Azt vallia hogi ... eleibe allot az kardal Istwan hogi Kelemen fely kele Es fenegette az kardal ezt Mondwan Esse lelek ezenel az tenenmagad kardodal vgy Meg Marchanglak hogi soha Emberre Ne(m) leszen (!) [Kv; Tjk III/3. 280, 316]. 1591: Zabo Martonne Anna vallia ... Mikor be hozak az Eottues legint es az bwdeosbe vinnek, monda Job hogi en eoltem megh az esse lelek kuruat, hog' nem mint enge(m) megh marczonegot volna [Kv; Tjk V/1. 170].

megmarcongat átv megcsúfol, csúffá tesz; a plngari/dezonora; einer Sache hohnsprechen. 1702–1764: Nem lehet ollj szent dologh melljet az patvarkodo ragalmazoz megh nem mer marczonegatni [Torockó; MNy IV, 234].

megmardos meg/összeharapdál; a sfișia cu dinții; zerbeißen. 1735: Sútó Györgj kutyái meg mardosták eo ke-me(ne)k egj Pujkáját [Gyeke K; Ks]. 1744: En Pakulár Vónul^a ez előtt két esztendővel lévén Pakulár itten s az Eltető Uram kutyája a' Juhokra ment, s az én kutyáim meg mardosták [Szentegyed SzD; WassLt. — ^a28 éves zs]. 1810 k.: a' bizonyos, hogy a' kutyák megmardosták vól^a, abbol eshetett bajok [Dés; DLt 82. — ^aA sertéseket].

megmarhásít igavonó marhával megajándékoz; a dăruii cuiva vită de tracțiune; mit Zugvieh beschenken. 1667: Koczis Martonis örökös jobbaga volt Torma Peter Ura(mna)k gyermek koraba(n) Nemet orszagbol hozta volt az eó kgl(m)e keze alatt fel nevekedve(n) megh hazasította s megh marhasította egész ekebeli barmot adva(n) neki eó kgl(m)et szolgaltá mint örökös jobbaga [Sajósztránd SzD; Born. XL. 18 Indali Benedekné Posa Sophia Aszony (63) ns vall.].

megmarhásodik megvagyonosodik; a se instări; sich bereichern. 1783: az szolgáló emberek ... ő Natsága keze alatt meg épültenek marhásodtanak [Buza SzD; LLt Csáky-per 110. L. 17].

megmarhásodott lábasmarhára szert tett; care a devenit proprietar de vite; sich Beinvieh verschafft. 1677: Zörény Vármegyében jött, és ot meg-marhásodot Muntyánok ha vissza akarnak menni harmad rész marhájokkal bocsássák-el, kétrészt meg-tartván a' Földes Urok [AC 233]. 1828: a marhájakból ki püszült vagy pedig más elől a Birtokos szorgalmatossága által megmarhásodott Colonusok [Cege SzD; WassLt Jk 36].

megmarhásul lábasmarhára szert tesz; a deveni proprietar de vite; sich Beinvieh verschaffen. 1656: ha valaha el akama menni Moldovai Tivadar hazajab(a) szabadosan el-mehessen el bocsattassék bikivel ... s ha megh marhasulna ávål engedtettnék mēgh házjájában mēnetélē [Héderfája KK; Törzs].

megmarhat bántalmazhat; a putea brutaliza (pe cineva); mißhandeln können. 1583: Szasz Georgy vallia a' felesége Zilagy Ianosnak monda: No Nem Marhattok azért meg kit hog meg halla kasketheo Agoston a' Capita(n) monda, Eregy be Cwrwafy azzony Ne morogy mert Nem eb vagiok hog valakit meg Mamek | Apalin Simon Peterne, hallotta hogy meg Zolitottak az Giorthia hordozasert Zilagi Janost es a' felesége gonozul zolot, hallotta Az Chete patetis, De mikor Kaskeoteo Agoston Az Azzont a gonoszul valo zolasaert meg feddette volna ig zolot az Aszony ... No vgmond vgia(n) Ne(m) Marhattok meg Akar mit Suttogiatok es Iariatok Alasfel, ezen leot oza(n) a chete pate es az Azzony Jaigatasa [Kv; TJK IV/1. 192, 194].

megmarhátlanodott lábasmarha nélkül maradt; care a rămas fără vite; ohne Beinvieh geblieben. 1731: Méltó Consideratiob(an) vévén Csatani Jobbagjink(na)k mind meg marhátlanodott voltokat, mind meg gabonátlanodásokat egy szoval ebben az esztendőb(en) valo meg szegényedéseket [Dés; Jk].

megmarkol marokra fog, megragad; a apuca cu mina; anpacken/fassen. 1812: a' Nagy Aszszony a Legényeket arra erőltette, hogy a' vas kalánt heviítsék meg, hogy betsülettel légyen mondva a szemérem Testét égessék meg. A' Groffné pedig megmarkolván annál fogva hirt-zolása közben így szollott: mindjárt leszakasztom, hogy senkiis hasznát ne vegye [Héderfája KK; IB. Bali Jánosné Kis Ersébeth (44) grófi mosóné vall.].

megmarokvasaz marokvassal ellát; a pune bleau, a fecra cu morcoase/morocoase; mit Achsblech versehen. 1819: A Bival szekének kerekein vagyis kerékfejein talál-tatik 16 vas karika, egy fojto karika, az első tengejje meg marokvasazva [Baca SzD; TSb 6].

megmárt megmerít; a scufunda/băga cu totul in apă; untertauchen. 1766: ha az magam helyén kaplak a Nyárád vizéb(en) meg mártalak, a' mint hogy azon estve meg is esett a halászon [Koronka MT; Told. 3a].

megmarta vmitől megharapott; (care a fost) muşcat de ...; von etw. gebissen. 1702: Kerek György Vram az Far-kas megh marta Csikojat kezehez vőtte [Dés; Jk 332a].

megmártás megmártogatás; inmuiere, umezire; Ein-tauchen/tunken. 1834: A Pujkafiak(na)k a lábok meg mártására 1/4 k(upa) Seprő Palinka [Hosszúaszó KK; Bom. F. Ia Bod Péter tt kezével].

megmártat gyertyamártáshoz felhasználtat; a dispune/face să fie folosit la turnarea luminărilor; zum Kerzenziehen gebrauchen lassen. 1595: Wiaz Györttyanak vőttem viazat ... 12 pfontot ... vőttem hozza györttya Beelnek 1/2 pfont gyapot fonalat Maradot az Gyapotban melyet faggyúul martattam meg [Kv; Szám. 6/XVIIa. 214 ifj. Heltai Gáspár sp kezével].

megmártirizál mártírságra/mártírsorsra juttat; a martiriza; zum Martertum bringen. 1676: Micsodás hírt hoztanak énnekem onnan kívűl, úgy hiszem, Uram, eddig már azt Kegyelmednek értésére adta Bethlen uram. Én attúl félek, hogy mi addig nézünk mindenekben az rendes dolgoknak követésére, hogy elsőben engemet csak megmártirizálnak, noha Isten után én is magamra vigyázok [TML VII, 279 Mikes Kelemen Teleki Mihályhoz].

megmártíromoz mártírságra/mártírsorsra juttat; a martiriza; zum Martertum bringen. 1676: énnekem kíváltképpen való dolgom volna Kegyelmeddel, melyet pennára nem merek bízni ... hanem ha Kegyelmeddel szemben lehetnék, bátran megbeszélleml világosan. Engem megmártíromoznának, ha lehetne, az emberek [TML VII, 202–3 Daczó János Teleki Mihályhoz].

megmásítható megváltoztatható; care poate fi schimbat; (ver)änderbar. 1862: nehogy ebben^a történhető halál-ozsunk esetével a hátra maradtott félnek, leg kevésbe is háborittatása történjen; jozanon gondolkodva, ép elmével teszünk következő költőnös, és soha senki által meg nem másítható vég rendeletet [Kv; Végr. — ^aA szóban forgó vagyonban].

megmásíldók meghiúsul; a suferi un eșec, a eșua; scheitern. 1665: az költséget is úgy limitálják, tudom én, hogy meg ne érjem vele, csak azért, hogy vagy megmásíldójék útam, avagy legalább az én erszényemre vessék az útát [TML III, 421 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz].

megmásol megmásít/változtat; a schimba; (ver)ändern. 1582: Magiari Nagy peter vallia, Mikor ez Cassay Aszony Niary Martonnak Atta volna leanyat, Az vtan megh Akarwan Masolny ez Cassay Azzon az dolgot, teorweny zerentis meg kellett Adny, De mikor eoazwe keoltek volna ... az veo legent meg keoteottek volna [Kv; TJK IV/1. 108]. 1586: Waida Georgy Meszaros vallia, Mikoron Igyarto Georgy orsoliat megh fogtatta volna, eleo Jdeze a' leany ellen bizonsagnak, Amit en tudek Ighazan megh vallam ... hogy Nilwan valobbat Ne(m) valhatta(m) az leanyra, Ingherlet hogy Jobba(n) gondolkodna(m) feleolte, es Val-lamasomat megh Masolna(m) a' leany ellen [Kv; TJK IV/1. 587]. 1608/1610: ha ... az megh emlitet szaz keo-beol buzat Almasy Istwannak az Aztagh el chieplese Vtan telliessegesen megh nem adna, vagy nem adhatna ... vagy

megh maslana, tehát száz arany forint legien vinculum [Szu; UszT 52-höz]. 1611: ha ualamekly fel ezt az dirinczet megh masolna uagy masolni akama az maradgion fl. 25 [Mv; Bállt 90]. 1654: Cseker Istvan megbizonyította, hogy az Galambfalvi Uram leanyat Judithot legitime jegyzette volt el. Mivel pedig az leanyzo megmasulta az dolgot, nem ment czeke Istvanhoz feleségül az sz. Ecclesia Cseker Istvant abszolvalta, az leanyzot pedig ligaba(n) vetette [SzJk 72–3]. 1743: az Matkaságot meg nem másolm [Mv; Told. 31]. 1749: Datzo Ferentz Ur a cserét meg másá [Szgy; HSzjP Fr. Sigmond de Sepsí Killyén Agilis (76) vall.]. 1776: Engi Istvánné nem jött el, azt izente hogj meg másoltak a vasárt [Malomfva U; Ben.]. 1790: a fenn irt esztendőben és napon Testvér Ötsémet ki is fizettem ... minden Jussárol örökösön le mond, melyet ha meg másalna Törvénytelenül ... s ... kívánna meg háborítani 200. az az Két Száz forint büntetést rajta meg vehessek [M.déllő TA; DobLev. III/674].

megmásolás megmásítás/változtatás; schimbare; Änderung. 1768: Ezeknek penig meg nem másolására magokat à két felek kötelezék sub Vinculo 200 aureorum [Mv; Ks 19/I. 6-hoz].

megmásolhat megmásíthat/változtathat; a putea schimba; (ver)ändern können. 1542: azt erthem hog ol bezedek nem volna egmas kewzewth az legenwel, kyth meg mem (!) masolhatthna [Fog; LevT I, 16 Petrus Orozy Zalay Jánoshoz]. 1571: hogy Immar sok articulosth ky pecyeltelh wala, nem masolhata meg [Mogyoró MT; BesztL 3510 Paulus Banfi a beszt-i főbíróhoz]. 1607: az megh neuezet haz heliet uizza ne uehesswk, es az dolghot megh ne fordithassuk, auagi megh masolhassuk [Vessződ NK; JHb XXIII/4].

megmásolhatatlan megmásíthatatlan; care nu poate fi schimbat; unabänderlich. 1591: attúk penigh az my biznisagh lewelúnket, Ez vitezleo szemeliek Eleott Nagiob bizonsagert, es az dolognak megh Masolhatatlan Ereosseb Eoreokes woltaiert [Déva; JHb 53f]. 1645: teottenek uolt illien permütabilis megh masolhatatlan Compositiot [Csz; Bállt 53]. 1700: Josika Daniell vramis ada azon kaszálo Rétiért ugyan egy darab kaszálo Réti örökös és meg másalhatatlan Cseréül [Pókafva AF; JHb XXV/39]. 1760: Mi-is azért mind ezeket ezek Szerint irtuk-meg ... jövődö bizonságul ezenn vásárnak meg-másolhatatlan erősségére és állandóságára [Mv; DLev. 5. XVII/2]. 1765: tőnek mű előttünk ... ilyen örökös meg másolhatatlan cserét és alkalmat [Kökös Hsz; Kp I. 213]. 1778: menének egymás között illy meg másalhatatlan Atyafisagos egyezésre [Alvinc AF; Incz. XI. 17a]. 1798: egy felől Bornemissza Anna Maria Ur Aszszany ö Natsága személyesen, más felől ... Zágoni Mlgos L. Báro Szentkereszt György Ur ö Natsága ... mi előttünk illyen állandó meg másalhatatlan, fel bonthatatlan egyezésre cserére lépének [Ádamos KK; JHb XIX/61].

Ha. 1750: meg másalhatatlan [Mocs K; KLev.]. 1760: meg másalhatatlan [Szava K; RLt O. 4]. 1785: még Másalhatatlan [Asszonynépe AF; DobLev. III/602. 1a]. 1797: meg másalhatatlan [Mezőbánd MT; MbK 109].

megmásolhatatlanképpen megmásíthatatlanul; in mod imuabil; unabänderlich. 1654: mind ket felek kezeket be

adva(n) es biralva(n) minkőt tőnek mi előttünk illy előrkös es megh masolhatatlan keppen valo alkalmat [Uzon Hsz; Kp 75]. 1661/1695: lőn eő kglmek között ez Concampium örökösön fiurol fiura megh masolhatatlankeppen [Hsz; Borb. I]. 1666: Csiszer Annok ... örökös ház helyet ... adá örökösön Racz Peter Ur(na)k ... minden abbéli jussát kivéven belőle megh masolhatatlankeppen [Rápol H; JHb XXIX/33].

megmásolhatatlanul megmásíthatatlanul; in mod imuabil; unabänderlich. 1591: Attak my eleottünk, Ez megh Neüezett szeoleott ... eorekbe, fyúrol fyúra, megh hihatatlanul, es megh masolhatatlanul [Déva; JHb 53f]. 1617: ada Vyffalui Gaspar Deak, Placz Istuánnak az belső Farkas Vczaban egy hazat ... örök árron, megh másolhatatlanul száz es nyolczuan forintért [Kv; RDL I. 102]. 1641: My Kadar Istuan Lo fű zemeli, es Gal Benedek pioxidaris Sepsí zekben Killienben lakok, kik ez alat valo fogot birak uagiunk ... tőnek my előttünk illien Concampialast: Attanak Marton Mihaliek Attiafiastol Marton Gergelinek egi darab zena fwuet földestol ... eőreók eőreókbe fiurol fiura megh massolhatatlanul czezelek [BLt 3]. 1693: kezek(ne)k bé adasavall kötelezték arra magokat hogy azon cserejekkett irrevocabili(te)r es meg másolhatatlanul meg állják [Gáldtő AF; JHb XXIX. 47]. 1721: ada cserebe egy darab örökseghet minden hozza tartozandokkal edjút ... fiurol fiura megh masolhatatlanul [Malomfva U; Ben.]. 1724: Az ... Haltartot ... adák örökösön megh másolhatatlanul az Mélgos Aszonnak [Hévíz NK; JHbT]. 1827: a Falu ezen közönséges gyűlésében meg másolhatatlanul végeztetett hogy ezen esztendőben a sellérek se hamos se jamos ökreiket ... az ökör csordába ne hajtsák [F.rákos U; Falujk 162 Barabás Áron not. kezével].

Ha. 1715: meg masolhatatlanul [Torda; JHb XV/13]. 1737: meg másalhatatlanul [Mikeszása KK; MúzRadák]. 1780/1784: meg másalhatatlanul [Galambod MT; Told. 29]. 1781: meg másalhatatlanul [Aranyosrákos TA; Borb.].

megmásolható megmásítható/változtatható; care poate fi schimbat; ver/abänderlich. 1811: az el követett hibát tegyük jóva, És a' nagy büntetést meg-másolhatóvá [ÁrÉ 165].

megmásolhatólag megmásíthatóan; revocabil; ab/veränderlich. 1793: azon földét ... Fogarasi Lészai Sándor Ur is áltol adá ... soha meg nem másolhatolag, hogy el kezdett szőlő Hegyét azon le szabad akarattya szerént hozhassa, plántálhassa [O.palatka K; RLt O. 2].

megmásoló I. *mn* vmit megmásító/változtató; care schimbă ceva; etw. ver/abändernd. 1691: ha akár mellyik fél ... az megh irt Cserét és alkalmat ... megh másolni akamá, tahat az fel bonto és megh masolo felen, az fel nem bonto es megh nem masolo fél ... hét száz nyolczuan hét magyar forintokat exequaltathasson [Ne; DobLev. I/34]. 1785: tévének egy más között még Másalhatatlan örökös Cserét subb Vinculo flor 40 idest negyven forintok alatt, Ezen vinculumat amely Rész meg akamá meg másolni ((gy!)) tartazék letenni a meg nem masalo félynek ugy Bomojék fel a Csere [Asszonynépe AF; DobLev. III/602. 1a]. 1793: a meg allo fél a meg masalo felen Ötven forintat exequalhassan [Mezőbánd MT; MbK XII. 90].

II. fn vmit megmásítót/változtató személy; persoana care schimbă ceva; Ver/Abänderer. 1626: Szabo Mihali ezzel keote be beszédet: Az ki az en Testamentom telennek meg masloia uagi fel bontoia lenne akarki, Atok legien rajta [Kv; RDL I. 129].

megmásolódhattatás megváltozthatás; posibilitate de schimbare; Möglichkeit der Veränderung. 1664: ő nagysága Kegyelmedet ő kegyelmekhez expedialta, megjelent-vén Kegyelmed által azon dolgot és annak meg nem másolódhattatását [TML III, 336 Teleki Mihály Steván Ferenchez].

megmászik *is* (várfalet) mászással megostromol; a urca/sui (zidurile cetății) in timpul asaltului; (Burgmauer) durch Erkletten bestürmen. 1662: nem kell arról gondolkodni, hogy az bágyadt semmire kellő és elrémult nép, ha szintén akarna is hogy megmássza annak az helynek kőfalait és kerítésit | a bágyadt legyek^a darázsokká válván, igenis megmázták vala a kőfalt [SKr 228, 232. — ^aÉrtsd: a fáradt ellenség].

megmátkásít eljegyez; a logodi; verloben. 1776: ígérte M Groff Lázár János Urffi ő Nga ... hogy el véski a' Kis Aszszony ő Ngát, tsak meg ne mátkásítsák [Kóród KK; GyL. Lad. Lenger (20) famulus vall.].

megmátkásodás eljegyzés; logodná; Verlobung. 1657: Lött az megmátkásodásom anno 1631., midőn járnék 24 esztendő koromban [Kemőn. 151]. 1776: Groff Lázár is még harmadszor-is ki jött, s akkor tettek volt Terminiust Groff Lázárnak meg mátkásodására ? meg esküvés-re ? én azt nem tudom [Szentdemeter U; GyL. St. Henter (37) vall.]. 1781 k.: az ilyen udvarban fel nőtt Jobbagy Tselednek ... meg mátkásodásakor designaltassék nekíe a' maga urának commoditása szerint valamelyik portioban örökség és örökség után való föld [Told. 27].

megmátkásodik eljegyesedik, eljegyi magát; a se logodi; sich verloben. 1640: Ha penigien walaki mester remekének el készítése eleot meg matkasodnek, büntetése annak ... negy forint [Kv; KovClev.]. 1655/1754 k.: Amely Ifju Legény penig esztendeig való szolgálatyát kitöltene-is, de mester Remek tsinálásának előtte meg mátkásodnék, tartozzék büntetésben adni flor 3 [Kv; ACJk 15]. 1709: (A leány) magát Kolosvarra recipialta, az holott is ... edgy csizmadia legénnyel meg mátkasodott [SzJk 864]. 1716: Mikor megh mátkásodék nehaj Harinai Miklos Ur(am) haza jöve ide Nagj Idára | mondá nekem: bánnya hogj megh mátkásodatt [Nagyida K; Told. 22]. 1747: Cseréh Ur(am) ... Pokroczi Ilonával most matkasodott meg [Buzd AF; Ks 96 Miko Ferenc feleségéhez]. 1784: meg is mátkásodám véle háromszor ki hirdete a Pap de meg nem eskütenek mert Reformata volt s nem lén Catholica [Gelence Hsz; HSzjp J. Fodor de Haraly (42) gy. kat. vall.].

megmátkásodottság mátkásság (vkinek mátkás/eljegyzett volta); faptul de a fi logodit; Verlobtheit. 1718: meg tekintvén az B: Céh az legénynek már sokaig való Vándorlása miatt meg esett meg üdösödését ugy meg mátkasodottságát is ... engedte ebbéli büntetését ad fl. 12 [Kv; ACJk 100].

megmátkásul eljegyesedik; a se logodi; sich verloben. 1659: Értém, édes Öcsém uram, az Kegyelmed frásából, hogy Isten kegyelméből megmátkásult Kegyelmed, melyen szívem szerént örülök [TML I, 381 Bornemisza Kata Teleki Mihályhoz]. 1763: meg mátkásult s Feleségül vette Sz. Iványi Mária Aszszont [Nyárádsztlászló MT; Sár.].

megmázol 1. befest; a zugrăvi; bemalen. 1587: az Swteo Kemence chynalasaert hogy meg Tapaztottak es megh Mazoltak attam teole f. 1 [Kv; Szám. 3/XXXIV. 7 Zabo György isp. m. kezével]. 1589: Hogy Az hazat meg Mazlotak 9 Napig egynek 1 Napra 15 d tezen f. 2 d. 70 [Kv; i. h. 4/XII. 17]. 1594: Tapazto Jstwan hogy Az Malom hazat meg mazlatta fytzem (!) neky f — d 31 [Kv; i. h. 6/II. 3].

2. mázzal bevon; a smălțui; mit Glasur überziehen. 1844: Végére kívánván ezen Czéh jámi, hogy azon Pálinkás korsok belőlről meg vagynak e mázolva: mire nézve azokat eltörette, és ugy találatott, hogy belőlről mázolatlanok [ZFaz.].

3. beken; a unge; einschmieren. 1843: Eresztő vagyis német-csapakat meg kell vi'sgálni, mikor vétetnek, hogy ne szeleljenek pipájokat pedig, mindenütt hól a csapban járnak fagygyuval meg mázolni mert a fagygyuval meg-nem-mázolt pipák mindég csepegnek; és oly keményen a csapba degednek, hogy alig képpes meg mozdítani az eresztéskor [KCsl Kemény Dénes kezével].

megmázolt bekent; uns; eingeschmiert. 1843: a fagygyuval meg-nem-mázolt pipák mindég csepegnek [KCsl Kemény Dénes kezével. — A teljesebb szöveg *megmázol* 3. al.].

megmázsal (mázssával) megmér; a cintări (la basculă); wiegen. 1648: Gyapju ezen házban találatott Nr. 260 Ezeket megh másálván ... teszen integrum centenarium majus No. 4 et libras No. 38 [Komána F; UF I, 926]. 1681: az ő nagysága vas háromán gyúlt vasnak imide amoda való erogatiojából a mennyi vas, meg maradt, az igaz mérték szerint meg másálva lött nyolcz mása és három forint árra vas [CsVh 94]. 1804: el jött volt Gazdag Maria Gazdámhoz és hivta hogy másáják meg az szalonnákat [Dés; DLt 198/1807 Koszorus Samu Timár Ujvári Samuel inassának (14) vall.].

megmázsaltathat mázsával megmérethet; a putea cintări (la basculă); wiegen lassen können. 1740: Találatott nagyob és kissebb darab so Nro: 60 ezeket intéztünk (így!) harmincz Másákat njomok(na)k, mint hogj meg nem másáltathattuk [Gyéressztkirály TA; Ks 89 Inv. 7].

megmázsaltatik (mázssával) megméretik; a fi cintărit (la basculă); gewogen werden. 1781: Minden verős Kovás a' vasat az Solutorium officiumhoz vivén meg másáltassék, és a' mint egész esztendőre másája lesz figalva a' szerént ki fizetessék [Torockó; TLev. 9/20]. 1787: (A vas) meg masaltassék, meg másáltatván, annak árra Vajda Hunyadi vas árrához proportionaltatván fizettessek ki [uo.; i. h. 9/25].

megmegy 1. vkinek (részébe) jut; a i se cuveni cuiva, ai reveni cuiva; in js Anteil gelangen/geraten. 1632: Ha peniglen Niomassaba(n) Zent Georgi nap elot Zalogja

megh leuen kezéből mind az földet es Retet kj nem boczatana per nélkül Maga Filep Pál uagi maradványa tehát penzeket el wehessek Jngien meg mennjen az föld es Rett [Iszló MT; Berz. 11. 84/3]. 1640: Az mint az Vduarhazat az A praedecessora akkor ot birta, es ahoz valo Zanto feoldeket, Zena retekét, Erdeot, Mezeot s minden hazon Veué helieket, megh megfen az felperesnek | Az Alperekis hasonlokeppen sokat bizonituan, arról tudni illik, hogf az A praedecessorfi semmit ot ne(m) birtak volna egfebet hane(m) chiak az mit donational birtak volna, az mely az Zekely Zabadsagkor megh zabadt, es kinek kinek megh ment [Mv; DLev. 5].

2. megadódik, kiegyenlődik; a fi aчитat; beglichen werden. 1801: nehai Bako Mária a Belsőt N. Balog Sándor Uramtól ki perlette a meg adott summával meg ment volt ezen ... földek(ne)k Zalogja a Vagy pedig még ki váltattal-nul vadnaké azt nem tudhattuk [Szentimre MT; BalLev.].

3. kijár vkinek; a se cuveni cuiva; jm zukommen, gebühren. 1780: el tartot Kováts Péter ur(ám) a Fizetésiben de ő soha sem kéri a még is meg menyen néki, de fenjegtő szavait nem hallottam [Körispatak U; Pf].

4. ~a híre elterjed a híre; a se duce vestea; es verbreitet sich die Nachricht. 1721: a másikat ... nem lehetett akkor hamarjába meg fogatni, mert minekelőtte én Czergedről meg indult(m) már meg ment a híre, hogy mit akar a Vice Íspán és igen vigyázott magára [Alvinc AF; Ks 95 Gillyén Dániel lev.].

megmelegedett átmelegedett; incälzit; durchwärmt. 1705: ma a parasztemberek hoztanak be egy falka szentjános-késit^a, akit a muskotélyosok szoktanak viselni, akiknek egyebe megégett, csak a vasa maradt. Hihető, az urának is volt hírével, akinek az oldalán volt, megmelegedett volta [WIN I, 391. — ^aFanyelű kardféleség].

megmelegedik 1. (az idő) fel/kimelegedik; (despre vreme) a se incälzi, a se face mai cald; (Wetter) warm werden, sich erwärmen. 1588: Myerthogy az Wdeo Immar megh Melegedik, lutot eo kgmek eleybe az keozonseges varossy Barom eorizese [Kv; TanJk I/1. 71]. 1663: ha az üdö megmelegedik, bizony reánk jű az török [TML II, 430 Ébeni István Teleki Mihályhoz].

2. kb. nehéz helyzetbe kerül; a fi intr-o situație disperată; in eine schwere Lage gelangen/geraten. 1764: minden nekem irni melloztatot betűiből látom, hogy valójában meg melegedet az Mgs Aszszony, midőn bajoskodot az Fiscus nyereségével, sajnállam szívesen [Ks 8. XXIV br. Bornemisza József lev.].

megmelegít 1. felmelegít; a incälzi; auf/erwärmen. XV/II. sz. eleje: Az melly lovat a folyó keh háborgat ... ő hájat tyukmony fejérel, eczettel, foghagymával egybe kell keverni, gyengén megh kel melegíteni kétt tyuk tojás hajba kel önteni s belle kel az orrába tölteni, az orvos-ságoth mind 3 kett orra lyukába [JHb 17/10 lótarási ut.]. 1710 k.: afféle vékony fekete cserépforma követ, mely Németországban terem ... tartottam a tűznél, megmelegítettem s úgy írtam rajta [BÖn. 576]. 1736 u.: A kisasszonyok, sőt elévaló nemes leányok is Az hajokat kétfélel leeresztve, gömbölyegen csinált vassal megmelegítvén, megfodorították [MetTrCs 466]. 1821: Porongy vesszőből meg melegítve kengyel vas helyet karikát hajtottunk [Zalán Hsz; HSzjP Rebeka Simon (24) prov. vall.].

2. Isten az időt ~i fel/kimelegedik az idő; a se face mai cald; das Wetter erwärmt sich. 1594: Eo kegmek varosul megh ertettek Biro vramnak propositioiat az Keozep Kapubeli Toroni eppületi feoleol ... Ammideore ... az Jsten az wdeot megh melegiti es ki nyilatkoztattia, ha valami oli akadali nem obstal, eo kegmek megh akariak eppiteni [Kv; TanJk I/1. 232].

3. tréf átmelegít; a incälzi; erwärmen. 1661: Bucsí uramat köszöntem; felesége ő kegyelmének Huszton van, igen haragszik mind ő kegyelmére, mind énréam, miért nem viselünk gondot reája? ha lehet, Medgyesre vite-tem, megmelegítse ő kegyelme [TML II, 222 Teleki Mihály feleségéhez, Veér Judithhoz].

4. kb. szívet melengeti vmi; a entuziasma pe cineva; etw. (er)wärmt js Herz. 1884: M.^a olyan poéta, amilyen nincs most ... költészetével megmelegít engem, ha olvas-hatom, s ... kiérzem minden sorából a szívet [PLev. 110 Petelei István Jakab Ödönhöz. — ^aMikszáth Kálmán].

megmelegítették felmelegítették; a fi incälzit; auf-gwärmt werden. 1662: (A levélben) a fejedelem keze frása annyira követtetett vala, hogy majd semmi különbség benne nem látszanék, hanem hogy az pecsét viaszostul más levélről vonatott volna le, s viaszja gyertyánál melegítettvén meg, csak úgy ragasztott volna a levélre, a viasznak nedvessége az olvadás miatt valamennyire által-hatván a papiroson ... az okos ember abból vette vala eszében az álnokságot [SKr 168–9].

megmelleszt, megmellyesz 1. majorságot levág; a tăia o pasăre; Geflügel schlachten | megkopaszt; a jumuli; rufen. 1584: Luch Gergelne vallia Mondek a leankának hogy Melliezze(n) eg Ludat holnapra Az leany mikor meg melleztette volna ki mene hogy az Rut mellieztet vizet ki Eosse [Kv; TJk IV/1. 246–7]. 1599: Veres Lu-kachne es Veres Leörinchne zaladot aszalnak űala asz aszalon, oda mentem űala hoszok, oda fűta az en leankam monda, Anja ieoj hasza merth Fulo Leörinchne egi tiú-kunkot ytē megh viszet teók az tyzhez mellieyzd megh [UszT 14/27 Catherina Consors Nobilis Nicolaj Fűlo In Ders vall.]. 1735: az Agarak egi Pujkáját Biro János Ur(amnak), meg marczonegák, én be vivém es meg mel-lyeztém, de nem volt életre való [Gyeke K; Ks]. 1823–1830: egy ludat fogott, és már szinte megmellyesztette [FogE 82]. 1831: Vas Mihály fia Pista ... szemébe mond-gya volt Gazdájának hogy a Déési Mészáros Bortsa Pál egy Ludgyát miként orzotta el, — és arra a káros rá akad-ván azon éjtzaka, miként vitte el meg mellyeszte, tollas-tól együt [Dés; DLt 332. 8]. 1832: Imre Elek Urnak két Ludjárt Üveges György el lopta és azokott meg is mejesztették [Étfva Hsz; HSzjP].

2. tollát ~i madár mellén a tollat kitepi; a smulge fulgi de pe o pasăre; rufen. 1811: mint a' félénk Galamb, a' melyet nem messze Kergét az Űlű, hogy tollát meg-mejeszse, Tsapong fel és alá szárnyával sebessen Ugy kell annak ide 's amoda habozni, Ki akarja hazug szavát helyre hozni [ÁrÉ 32].

3. malacot/sertést leöl/vág; a tăia un purcel/porc; Fer-kel/Schwein schlachten/abstechen. 1592: Zabo Mihali vallia ... Varga Gasparne orsaga feoleol tudo(m) hogi Zabo Peterne vezett vala el egi malacot egi giertiaual kez-dem keresni, es egi kemenczebe talalam megh az malacot egi sakba takarua, ki vona(m) onnat feligh meg mellieztűe,

es hogi meg lata Gasparne, remenkedni kezdte neke(m), hogy senkinek ne mongiam [Kv; Tjk V/1. 290]. 1635: Fazakas Istvan egi Diznot mellyeztet uala mégh, ez azo(n) kozben ragada az oreh nagy mellyeztet diznot az uallara ... es abban szakadá meg [Mv; MvLt 291. 45a] | Egy Diznot meg melliesztenek annak Arolekia kele az faza-kasra Asztalosra [Utl]. 1722: ā bōrös pecsenjékkel mit csi-nálljak lában hajcsáké el, vagy itt mellyesszük meg | Az 2. Malaczozt elevenen ne(m) gondolhattam jonak vinni, harmad napra mennek innen Sebenben, addig el hitvánkozta(na)k volna hanem meg mellyesztve [KJ. Rétyi Péter lev. Fog-ból].

4. megkopaszt/kifoszt vkit; a jumuli/despuia pe cineva; jn ausplünder. 1815: (Az) Attyafiai, sogorak ha lehetne meg melyeszténének, kivált Szekely Mihaly Ötsém, A ki alig várta, hogy bé álljon a Sz Istvan napi periodus, éppen műdön nevem napja volt ... mindgyárt másnap Buzzába executiot vitt ki reám [Várfva TA; Jhb 48].

5. vminek a javát magának leföli; a păstra partea cea mai bună pentru sine; das Beste für sich behalten. 1657: Ezen testamentumában legálta énnékem szegény fejedelem^a Vécset de az testamentumban csak az vár említettvén, az fiai és felesége megmellyesztve, avagy felit, zsírját elvőve adák meg, az javát az faluknak magoknak reserválván [KemÖn. 304. — ^aI. Rákóczi György].

megmellestet, megmellyesztet levágot; a da cuiva să taie/sacrifice; schlachten lassen. 1621: A Vasar biro veot Negi Tiukot, melljet meg melliesztettem /24 [Kv; Szám. 15b/IX. 196]. 1789: ā piaton maga pénzén ludat vett meg is őlette meljesztette [Dés; Dlt].

megméllyül el/kiméllyül; a se adinci, a se face mai adinc; sich vertiefen, tiefer werden. 1745: Tanora hegi megí nevű helyben lévő árkon lévén az ország utjában edj küpu ... már a sok Zápor essők áradási miá annyéra meg mélyült es szelyesedett azon árok helye hogi hidat kelletik az ország utjában rajta tartani [Tordátfva U; EHA].

megmenekedés megszabadulás; scăpare, salvare; Befreiung. 1666: csak eddig látott sokszori szükségimtől le-hessen megmenekedésem, s azonban az ő nagyságok s szegény haza javára nézendő hivatalom is naponkint öreg-bülhessen [TML III, 638 Rosnay Dávid Teleki Mihályhoz Drinápolyból].

megmenekedhetik 1. (veszedelemből/támadástól) megmenekülhet, épen kikerülhet vhonnan; a putea scăpa (de primejdie); ent/davonkommen können. 1591: Almadi Gaspar ... vallia ... Kadar Balint ... vegre hogi meg nem menekedhetik teolle, Deoreoczkeoleo Janostol egi zekerczet veon el, es monda Meni el bestie kurufia nam sohu meg nem maradhatok miattad, az az zekerczeuel hozza czapa [Kv; Tjk V/1. 150]. 1598: Kwn Iacab varos zolgaia ... wallia az horwatis ereossen kezdé mezitelen zabliawal hozzam chiapdosny, hogi lata(m) hogi kewleomben meg ne(m) menekedhetem teolle vgi hagyta(m) melibe az zekerczewel, eo esmet engemet arczül hagita velle [Kv; Tjk VI/1. 149]. 1670: Kegyelmed eddig meghallhatta azt is, hogy az öreg Csákinét minden joaival ... Szakmára behajtották. Már mint menekedhetik meg, Isten tudja [TML V, 411 Katona Mihály Teleki Mihályhoz]. 1765: Látván az In(ctu)sok hogi szépen kezéből nem menekedhetnének,

onnan előlle más kortsomára mentenek, kívánván a verekedést kerülni [Torda; Tjkt V. 276]. 1825: ezeken kívül még sokan voltak mások is de a nagy Zenebonában, és kélségeskedő gyilkosságban név szerént ki nem szemlélhetem őket, mivel énis futásal menekedhetem meg a veszedelem elől [Kötelesmező SzD; TSb 47].

2. (terhes) feladattól/munkától megszabadulhat; a putea scăpa de o sarcină/muncă (grea); sich einer (lästigen) Aufgabe/Arbeit entledigen können. 1571: heet Ezer zeker ket az kte Thartomanyabol Ew felsege Jde az wywarhoz meg hordatny rendelt ... Azert kyryewnk (!) mynt Byzoth zomzid wraynkat hog kte Bochasson zekereket az keo hordasra hog' kteks Ennek Terheoteol hamarab meg Menekedhessek [BesztLt 19 Petrus zent Myhalyfalwy a beszt-i bírőhoz és esküdt társaihoz Szűv-ból]. 1665: Mind azon által à mint eo Nga paranczolt vala hogi határjámj ell kell menne(m), attol talam meg menekedhetem [Feketealom Br; Ks 101 Petki István lev.]. 1704: a generál ... azt is kívánta, hogy a sententia-frással siesse-nek, hadd küldhesse fel hamar, hogy resolutiót vehessen róla. Immár az Isten miképpen dirigálja ezt a dolgot, az őfelsége titkában áll, csak menekedhetnének meg immár ettől az dologtól [WIN I, 193].

3. (büntetés alól) kibújhat; a se putea sustrage (de la o pedeapsă); (einer Strafe) sich entziehen können. 1680: Sütő Matyasnak felesége Veres Borka Gyermeket hozot ki nem Sütő Matyasról valo ... azon fattyu Gyermeket feje valtsagaba(n) masnak adta, hogy az tisztet büntetéstől meg menekedhessek [SzJk 147].

4. lerázhat magáról vkit, megszabadulhat vkitől; a putea scăpa de cineva; jn loswerden können. 1586: Biro vram-hoz találkozot vala egi eszes Balond az ki haidw Tanchiot Jarattat vala lovauat, hogi meg nem menekedhetek eo kgme teolle kellet nekie adnom egi Cziszmar —/50 [Kv; Szám. 3/XXIV. 41]. 1593: Genge Caspar vallia Hal-lottam ezt Kis Georgiteol, hogi ha meg menekedhetik az feleségeoteol, az kj teolle el zeokeot, mast nem vezen ha-nem vadalma Gergelnet [Kv; Tjk V/1. 354]. 1823: Nms Szilágyi Istvánné asszony ... amikor vetet bé a Kemen-tzébe reá rontott Csermátoni Samuel uram, akitől külömben meg nem menekedhetvén a keziben lévő sütő lapáttal verte ki [Radnótfája MT; Tlt Praes. ir. 65/1827-hez Sütő Parasztyiva (40) vall.].

5. mentesülhet; a putea fi scutit; enthoben/befreit werden können. 1698: az ... oláh Papok a Dominus Ter-restrisek(ne)k valo Túrhető honorarium adástul, es mara-dekjok a Jobbadsagtul meg nem menekedhetnek [UszLt IX. 76. 63 gub.].

megmenekedik 1. (támadástól) megmenekül, (bajból/veszedelemből) épen kikerül; a scăpa (de o primejdie/de un necaz); (einer Gefahr/einem Angriff/einem Übel) entkommen/rinnen. 1573: Mihal Kowach Madarasy az Nyarad Mellet Azt vallia hogi penteken vecernye korba volt hogi harman Indwltak volt Zamosfalwa fele Aratni ... Mykor Mennenek az plebanos Towanal ket legenye Eleykbe Tamad karokal Meg futamnak eleotek ... Eois az Thora zalad vgi Menekedyk meg [Kv; Tjk III/3. 415]. 1582: Ist-uan, Polpesser Keleme(n) fya vallia az egik Zab-liat rantt hozzaia, az massik is vgian azt mwelly ... azert meg ne(m) bantiak igh teollek bekeuel meg menekedett [Kv; Tjk IV/1. 98]. 1614: Nagj Demeter 80 fto kert Vajaj Janos deaktol aval menekedet meg az halaltol

társaival tizenhárom hegyes karókat faragtatott ... őket arra kényszergettetni vala, ki-ki abban egyet maga hatán az ő sátorához kihurcolván sátora előtt feltámogattatni akamá. Mellytől ha megmenekülni akarnának, rájuk száz-ezer tallér készpénz-summát, néhány száz szekér kenyeret, lisztet, árpát, minden élelét kíván vala [SKr 541-2. — ^aDebrecen bírájának]. 1847: azt is tudom, hogy a kerpenyesiektől sok pénzt kapott^a. Én ugyan csak megmenekültem, mivel egy krajcárt sem fizettem [VKp 200. — ^aVarga Katalin].

3. *büntetés alól* ~ büntetés alól kibújik; a se sustrage de la o pedeapsă; einer Strafe entkommen. 1843: a Hátságék Fogadójaiba mézáros Szabo János azzal ditsekedett, — hogy ha a' panaszló meg halándis 500. forintat hasára számlálva — minden büntetés alól meg menekülend [Dés; DLT 586. 1].

megment 1. (élet)veszélyből megszabadít; a salva/scăpa (de un mare pericol); von/aus (Lebens)Gefahr befreien. 1584: Peterdy Georg vallia ... Diznot verek vala Balas kowachnak ... monda Ahül al egy haidú a bestie Cúrua fia meg eol vala ha az Cziganok meg nem mentnek vala teolle [Kv; TJK IV/1. 231]. 1597: Zekely Marton város zolgaia wallia. Mikor Kadas Janost meg fogak menek hozzaia az toronba^a kerde(m) hogy miben vagion dolga monda vgi vagion hogy ameli kigiot az halaltól meg mentek azon kigio arczúl tamadot most rea(m) [Kv; TJK VI/1. 98. — ^aA városi börtönbe]. 1683: Ha Bogacsi meg nem oltalmazta es mentette volna, az Varastul mind Urastul ki Csaptak volna [Dés; Jk]. 1756: reménkedünk az Úrnak hogy mentesen meg minket az Vármegye Tiszteitől [Esztyén SzD; Told. 29]. 1766: Szilágy Csehben Eitzakának idejen Országos Sokadalom alkalmatosságával ... Székely János nevű Jobbágynak kicsoda adoréalt? adoréálván ... Ekkor kicsoda mentette meg ...? [KSz; BfR 104/2 vk]. 1808: az tegnapi napon a Baksti Lajos Uram szolgálja nálam lévén aszt beszélél nekünk hogy Vidd el a Lovaimat akar hova szolgám ha meg kapnak meg mentlek tsak hogy jól lakjanak melyre Uram tanított [Hsz; BLev.].

2. halálos ítélet végrehajtásától vkit (ellenszolgáltatás v. jobbágyul kötés ellenében) megvált; a salva pe cineva de la executie (pentru recompensă sau legare ca iobag); in von der Durchführung des Todesurteils (gegen Gegenleistung/Entgelt od. Leibeigenenbindung) ablösen. 1592: egikor kezdé nekem az felesége igi panazolkodni, Im az hamis hwtw embert meg mentem halaltól meg is nem tart Jamborul, hane(m) chak rongal [Kv; TJK V/1. 215-6 Nagi Janos vall.]. 1608: Tudom azt hogy Giorgi andrast az Zent Imrehit hogy az Bekes hadaban uolt halaltól meg mentette Becz Imreh ugi attá uolt neki az Czíato zegebeli eoreogseget egiczer meg akaria uala ualtani Giorgi andras Becz Imrehit 24 forintal monda Becz Imreh, had akasztassalak fel s meg bocziatom penz nélkül az eoreokseget [BLt 3 Benedictus Daruas de Czíatozegh^a (75) pp vall. — ^aCs]. 1614: Sebe Ferencz orsagert Mattys Janosnak keotte magat, halaltól mente meg [Szentkirály Cs; BethU 440] | Gerzej Andras gykkossagba(n) esset Barrabassy Ferencznek attá magat hogy meg mentette [Ehed MT; i. h. 60] | Berei Istuan lopott uolt Abraha(m) Boldisar az akaszto fatol mentette meg ezüst morhan [Fele MT; i. h. 47] | Nagj Mihaly Ennekis fejet mentette meg az halaltól Kis Balint^a [Mezőmadaras MT; i. h. 28. — ^aJobbágynak adta magát] | Benedek Mihaly tolvaj volt fejet

megh mentettek [Szentrontás MT; i. h. 66]. 1620: En Lugosi Tamburas Janos ... estem volt valamj olj ueteben^a melljert en az halaltó militan meg erdemlettem volna, de az en Vram ugi mjnt Teóreók Geórgi ily kegielmesseget czelekedet vélem, hogy eritem teóreokeduen az halaltól meg mentet [Gyf; KCs IV. 97. — ^aÉrtsd: vétekbén].

3. (munkától/katonaságtól jobbágyul kötés ellenében) ki/megvált; a scăpa/răscumpăra pe cineva (de la muncă/armată); (von der Arbeit/dem Militärdienst gegen Leibeigenenbindung) ablösen. 1609: Mihaj Barrabas hamorra zolgal uala ... Becz palne ... hogj meg mente az hamorrol ugj kelle kezibe az Jozagj őt zolgalta ozton Becz palnet [Szentgyörgy Cs; BLt 3]. 1614: Markus Istuan Orban leorincznek attá magat hogh a hadtol meg menchye [Kebelesztiván MT; BethU 27].

4. vkit vminek birtoklásában (szavatosság vállalásával) megoltalmaz/véd; a apăra pe cineva de tulburare de posesie (prin asumare de garanție); in im Besitz eines Gutes (durch Verpflichtung der Gewährung/Haftbarkeit) beschützen. 1563: Menedekseget is igire, Janos Deak ... hogy minden perelkedeok ellen meg menti [KsÁlt F. 27. 1/1]. 1575: ada ... azt az wles helt, mely egy feleol Kwsgyörgy Balas lako helie, Masfeleol kedig Bow Mate helie keozott vagyon Bölönffalwaba bymya Mynd az ket fel kedig my előtwnk erre kőte magat, hogj egy-mast teorwen zerynt meg mentik mindenek ellen [Bölön Hsz; HSzJP]. 1578: Lazlo papis rea felele en eleottm hogy eois az nemes zemelyeket minden torueni zerint walo haborgatoy ellen meg oltalmazta benne es meg menti mindenewt az meg neuezet zanto feoldreol [Várhegy Hsz; Kp I]. 1582: hogy valamellyk fel az dologban Theorweny futamodvan az masikat meg nem menthene hat ... mindenik fel az eo folde melle alhasson [Dálnok Hsz; HSzJP]. 1621: Menedeksegetis veón fel mi előtwnk mind magara es germekire Vegh Mihaly, hogy minden teorueny szerent ualo haborgatok ellen meg menti, az meg neuezet erdeőnek birodalmaban Veres Christina azont, es az Nagy Andras aruait [Meggyesfva MT; DLev. I. II. 31]. 1633: My előtwnk penigh David Thamas Antal Petermek Rettenetes io menedekseget fogada, hogy minden teorveny szerent valo haborgatok ellen meg mentj [Zágon Hsz; HSzJP]. 1749: Evictiot vállalván mind magára Korda Susanna Aszszony, mind említet Leanyira, hogy Kabos Ferencz Uramat és Successorit, a Tamásfalvi Portionak birodalmában minden legitimus impetitorok ellen tulajdon magok költségekkel és fáradságokkal meg mentik és oltalmazzák [Kv; Borb. II]. — L. még SzO VI, 19.

5. perben tisztáz vkit az ellenfél igényével szemben; a scoate nevinovat pe cineva intr-un proces juridic; in gegen den Anspruch des Gegners in dem Rechtshandel rechtfertigen. 1591: Megh értette(m) az Actoroknak Az Incausatusokan valo kereseteketh, kiből az Jk fogtak volth en ram menedekyl, kiből eleis joette(m) (meg) mentem az Incusokoth [UszT]. 1603: Tudom ezis hogy vasarhelt meg tartoztata Kornis Miklos azt a' Rigo Andrástól veoth loút teoruenire, Teoreok Istuan az teorueni keozbe be mene Rigo Andrashoz hogy ki hia, es eotet a' lo feleol meg mencze, enis oth valek mikor hia uala Teoreok Istuan Rigo Andrast, Rigo Andras azt fogada, hogi mind az legenniel eggwat az kietol eo az louat veotte ki jeo es Kornis Miklos ellene teorűeni szerint meg oltalmazza [i. h. 17/72 St. Zech Junior de szekely Vasarhely vall.]. 1618: Az Ik

menedekre foghna Donat Ferenczre es Janosra es Barta Martonnera ... Ik p(ro)testalnak ha megh ne(m) mentenek, keszo ne legie(n) az Menedek ele(n) pretendalnunk [Szzy; Ut]. 1640: az szöc monda Tomanenak, Annaazony engemett az bóriert törvenihez hittak menczietek meg; az monda müis mastol veottuk es meg kel mentenünk [HSzj szöcs al.].

6. felment; a scuti; entheben. 1573: Az birak teorwenye Ez hogi Az myt be hoznak az Tarsasag^a feleol az Byzon-sagok arról az teorweny galt meg Mentette [Kv; Tjk III/3. 122. — "Gal Vince és Roka Leorinch kereskedésre való egybeállása].

7. kiment/tisztáz vki előtt; a szuca; vor jm rechtfertigen/klarstellen. 1662: az levelek mihelyen érkezének Barcsai Ákos kezébe, ottan a vezér előtt méltó okokkal őket megmentette vala: hogy öneki mindenekről idején írtak volna [SKr 562]. 1669: Hogy Kegyelmed mind urunk előtt s mind Bethlen János uram előtt megmentett Keresdre való nem mehetésemért, Kegyelmed abbéli jóakarátját is meg-szolgalom [TML IV, 572 Teleki Mihály Nálácz Istvánhoz]. 1696: Édes Bátyám Uraim, én szandékom szerént az Méltsgs Gubemátor Ur(am) eő nsga parancsolattjára Kolos várra bé nem meheték azért, ne nehezteljen kgetek az hol illik és kívántatik meg menteni [Gernyeszeg MT; BK. Kemény János Bethlen Gergelyhez és Elekhez]. 1710 k.: nekem Teleki, Rhédei magok tanácslották, ne menjek a gyűlésbe, ók megmentenek a fejedelem előtt [BÖn. 712].

Szk: *hittel* ~ esküvel tisztáz. 1708: a Csordába(n) leve(n) egj Kerekessek ökre azt mondá hogj ez Pap Jánose Labancz marha, melyet hittel kellett meg mentenünk hogj nem Pap Janos Urame [Velkér K; Ks 101].

8. (kártól/terhes feladattól) megszabadít; a scäpa (de o pagubä/sarcinä grea); (von Schaden/lästiger Aufgabe) befreien. 1577: Miert hogy penig az wyz miat mostis sok kulemb külemb kar wallasba wagio(n) az waras Nepe sok helye(n) ... keryk ... Byro vramat, hogy talallyo(n) Modot benne hogy illye(n) kar wallastul az keosseget Menchye megh [Kv; TanJk V/3. 140b]. 1592: Thwdom hogy Nywladba(n) tartotta vala díznaikat orozhegyb(e) be hajtottak volt megh akartak tizedleny. Ala jeo Nagy Balint, valamint de megh mentette ne(m) tizedlettek megh [UszT]. 1598: az mas tehenetis ... ljanyanak atta ... es ugy mentette megh ez el bechillesteöl [i. h. 13/5]. 1672: dicsíretes dolgot cselekszik Kegyelmed, megmentvén azt az szegény scholát attól az rettenetes kártól [TML VI, 9 Bethlen Miklós Teleki Mihályhoz]. 1753/1781: Josika Imre ur eő Nagysága a Mostoha fiát ijeszgette, hogy a Császár Bétsben hivattya, unszolta is hogy mennyen el, de Kun Miklos Ur félvén Bétstől ... Josika Imre urat mint mostoha atyát consultalta, hogy valamiképpen azon Bétsbe való meneteltől mentse meg [Kisalmás H; JHb LXXI/3. 305]. 1806: repülnék ha lehetne, eddig régen ki tsináltam volna minden bajaiból és meg mentettem volna Ngodat [Mv; Ks 101 Thuroczy Károly lev.].

9. mentesít vmi alól; a scuti de ceva; von etw. befreien. 1587 u.: Adót nem adott es egieb zolgalattal megh mentettem [UszT]. 1612: melj dologban illen keotest keotunk hogj ha az kezeseke Chutak Georgj az feliel megh irt buczu marhakrolj megh nem mentene tahaglen (!) az kezesek Chutak Georgion ... igazat uehessunk [Ksz; BCs]. 1679/1681: Hadi expeditiokor, bizonyos szamu Soldosokkal tartoznanak à vártól, de à mi kgls Vrunk gratiaja által attul immunitaltatván azo(n) onus defalcaltatott; kiröl eő

Ngatol levelemis vagyo(n), melynek erejevel à hol illeni fog jóságomat afféle soldos adastol meg mencze [Vh; VhU 674]. 1714: Lakatos Bálint szabad ember lévén ... Lázár István Uram mint hogj jakran (!) dolgoztata véle, bizonyos hadi expeditiorol meg mentete [Gyergyóújfalu Cs; LLt Martinus Fabianus (66) vall.]. 1835: meg mentett münket a hosszas és terhes vecturázástól [Zsibó Sz; WLt].

10. kiment/szabadít; a scäpa/salva; befreien. 1619: Felségednek alázatosan könyörgök, Felséged kegyelmességéből immár mentsen meg ebből az purgatoriumból [BTN² 294].

11. betegséget elhárít; a feri de o boală; eine Krankheit beseitigen/verhüten. 1735: Teleki Pálné Aszszonyom Mlgs Vrrfinak fejét takarította, fésülte, a kosztol sokszor meg mentette [Kendilóna SzD; TKI Anna Gyulai quondam Francisci Detsei de Nagy Doba rel. vidua (54) ns vall.]. 1811: szem előtt tartatnak A' kis Csitkók, igen nagy gondviseléssel ... ro's Lisztel kell elegyíteni Szokott darályakat, meg fogja menteni Sok betegségekétől, tisztítván gyomrokat [ÁrÉ 145].

12. örökséget ~ örökrész birtoklására való jogot bíróilag érvényesít; a obține pe cale judiciară validarea dreptului de posesiune; Recht auf Erbanteil gerichtlich geltend machen. 1567: Kolossy Dorko Azzon az eo hwty szerint vgian ezent vallya^a, hogy eo is oth volth az Eskysen^b, es vg Mentette meg Eoreoksigt Myszaros Peterne | Szekel Antalne Sophia Azzon ... ezt vallya hog eo oth volth hog felseo banyan heted Magawal Eskeoth meg Szeoch vynchene, es vg Mentette meg az berterchen (!) valo Eoreoksigt [Magyar kikes^c; BesztLt 86. — "Mint az előző tanú. Így még négy tanú ajkán is! "Kékes SzD].

13. (pusztulástól/dúlástól) megóv; a salva (de distrugere); (vor Vernichtung/wüstung) beschützen. 1705: készebb volt öfelsége legelsőben is az armadát egyenesen ide dirigálni, hogy ... az erőszakosoktól megmentse ezt a provinciát és magának conserválhassa [WIN I, 605].

14. megtakarít; a economisi; (ein/er)sparen. 1811: Én nem sovárgom az Átsók' prebendáját, Tsak a' Grofnak mentem meg egy két pótráját, És mit árt, hogy ha tud mindenhez a' szolgálja? A' Gazdának hasznos az ilyennek dólga [ÁrÉ 124].

15. ~i életét megmenekedik a haláltól; a-și salva viața; dem Tod entkommen. 1763: 1762-dik esztendőben amennyi csikót csikóztak, mindeniknek lőfogai vannak ... Szatmár vármegyében egy boszorkányt megszentelták, s midőn vette észre, hogy csak megégetik, azzal mentette meg életét, hogy ezen dolgot kijelentette [RettE 147].

16. szk-ban; in constructi; in Wortkonstruktionen: *Isten ~ vkit vmitől* Isten megóv/megszabadít vkit vmitől; Dumnezeu ferește pe cineva de ceva; Gott beschützt/befreit jn vor/von etw. 1567: Anna vxor Joannis Zegedi ... fassa est e bozorkany bazo bestye kuruak, im az en fiamra tattak de azert isten meg menthy az akazo ffallat [Kv; Tjk III/1. 83]. 1569: K. Meg zolgalom hogy .k. wolth gondya Ream merth Byzony Jgen el thekyteth wala az Bethseg, ha az vristen megh menth Meg Akaro(m) .k. halalnóm [Szentmihálytelke MT; BesztLt 54 Erdelj Sebestien Gr. Tymar beszt-i bírfohoz]. 1657: De Isten megente akkor is, nem merék elkezdeni^a [KemÖn. 146. — "Csáki István emberei a Kemény elleni támadást] * az isteni gondviselés ~ vkit vmitől 'ua.; idem' 1823–1830: Bizony! eléggé hálát nem adhat az az ember, akit —

alacsony és szegény sorsba született — az efféle terhekől megmentett az isteni gondviselés [FogE 277] * *jó lelkiismerete ~ vkit vmitől* tisztá lelkiismerete megóv vkit vmitől; constiintá curatá salveazá pe cineva de ceva; das reine Gewissen beschützt jn von etw. 1816: mitoztassik Nagyságod magais a' dologba bele tekinteni: ne hogy jövendőben azt mondhasa valaki: hogy talám két felé Sántikáltam; Az én fegyhetetlen jó lelki esméretem engemet attól eddig elő meg mentett [Mv; Ks id. V. Filep József lev.] * *a sors ~ vkit vmitől* a sors megóv vkit vmitől; soarta salveazá pe cineva de ceva; das Glück beschützt jn von etw. 1840: Illyen gyilkos kit a gyilkolástól csak a Sors mentett meg de czélzata meg volt, a köz társaságnak veszedelmére van [Dés; DLT 848a] * *a szerencse ~ vkit vmitől* a szerencse megóv vkit vmitől; norocul salveazá/scapá pe cineva de ceva; das Glück beschützt jn von etw. 1840: Béll Sámuel csak a szerencse mentette meg a haláltól — mert gégjétől csak egy hüvejknnyire esett a szurás [Dés; DLT 848].

17. *~i magát a.* (veszedelemből) megmenekedik/szabadul; a se salva, a scăpa (de primejdie); (der Gefahr) entkommen. 1741: miis látók nagy haragját Sipos Istvánnak s meg fogok a vas villát a keziben, 's az alatt hajadon fővel el szalada Balogh Laszlo 's úgy mente meg magát a veszedelemtől [Szilágycsch; IB III. 104/16 Georgius Balint (28) jb vall.]. 1784: én meg fogám Széjes Josefet ... de a hurczolodás közbe el szalasztok, és ismét a Föld hidnál meg fogok mert akkoris hozzá döfe Csáki Györgyhöz maga Csáki György fogta meg a vasvilának a küpűit s úgy mentette meg magát a haláltól [Béta U; IB. Agilis Kisseb Széjes István (32) vall.]. — b. törvény előtt (tanúkkal/kezesekkel/esküvel) tisztázza magát; a se dezvinováji in fața instanței, a se salva dezvinovájindu-se; sich vor dem Gericht (durch Zeugen/Bürgen/Eid) rechtfertigen. 1559: masis vala ith fogwa kit ... meg fogtak volt, az En Zolgaim ... En azt el Bochatta(m) az v tiztartioia lewelere mert Nyoltz Ember lött kezés erette, es az is meg mentette magát, hogh igazs Ember es szemit (!) nem hallotik hossza Jonal egebet (igy!) [Retteg SzD; BeszLt 27 Cristophorus arros officialis pertinentiarum castris deserty chichio a beszti-tanácshoz]. 1597: az Incta a sűspicioktol hitiuel egi egiedewl maga menche meg magat hogy az Eötwes legenniel semmi vetekbe(n) nem ferzetet, ha jural, meg menekedik [Kv; Tjk V/1. 117]. 1598: niolczad napra heted heted magokal menczyek meg magokat hogy az meg taglot legeny dolgaban semiben nem rezesek [Alparét SzD; Ks]. 1600: hetedmagaval az J(n)ctus kajantaj iambor zemelyekkel tiztesgebelyekkel, mentcze meg magat, es igy simpl(ice)it absoulattassek az Actornak keresziteol [Kv; Tjk VI/1. 541]. 1655: Mivel mas aszszony rea kialtot, hogy tüle ... megterhesedet ... Laszlo Gyeörgy menche meg magat, expurgallya magat az alol az rut infamia alol [Szjk 77]. — c. (rabságból) kiváltja magát; a-și răscumpăra libertatea; aus Gefangenschaft sich auslösen/kaufen. 1585: Zittak az vta(n) egy mast es az Azony Azt monta Markos Mihálnak, Bizony kár hog Zep hozzw bouzod vagion, es Ne(m) tucc Igazat mondani hane(m) hamis vagy Erre felelt Mihálj, Te essez Cűrwa vagj semmy Marhad Ninchen, De vagion enneke(m) Marha(m) es megh Mentem(a) Azzal magamat, Monta az fogoly Azt(is) hogy eonekj Mihaly hwitit Atta volna hogy el vezy [Kv; Tjk IV/1. 448]. — d. vmiért kimentti magát vki előtt; a se scuza pentru ceva; sich bei jm wegen einer Sache

entschuldigen. 1619: Kiről az én uram mind az hatalmas császár előtt és az két vezér előtt is levelében megmentette magát, hogy annak az mód nélkül való követségnek nem oka [BTN² 178]. 1657: comes De Tristein invitála másnapra tíz órára vendégségben, s én is elírkézém; azután Bottyáni Ádám is invitála, kitől megmentém magamat, hogy már amoda ígérkeztem légyen [KemÖn. 116]. 1670: Medgyesi István ... semmi uton nem ... akarván fel vállalni azon Tisztet^a, helyes, és hiteles okokkal mostys uyabban megh mentvén magát arra elégtelennek lenni, tudni illik, hogy tagjaiban nyomorék, béna, s, félszegh volna [Kv; SzCLev. — ^aA céhmesterit].

megmentés 1. (vki előtt vmiért) kimentés; prezentarea scuzelor de rigoare; Entschuldigung, Rechtfertigung. 1676: Én az urunk választát meg nem várhattam, mert azt gondoltam, tovább mulathatok oda ki, de feleségem levelét vevén, el kellett sietnem. Ez iránt való megmentésemet is Kegyelmedre bizodalmason bízom [TML VII, 167 Veszelenyi Pál Teleki Mihályhoz].

2. mentesítés; scutire; Befreiung. 1587 u.: Raita keónieriluén Emberemeth fel ylttettem az Attia helyen az enne(n) keólcgegemen vgj wittem az hadba, Eszert ualo ghond visselessemeth, Eo Eszeknek vtanna szolgálattal es Ado adastol walo megh mentessemeth sem lofősegre nem Zolgalt. Adót nem adott es egieb zolgalattol megh mentettem [UszT].

3. megkímélés; crutare; Verschonung. 1710 k.: a kamara sok excessusának megorvoslása és a szegény községnek a sótalan kenyértől való megmentésére nézve ... árendájuk meg a kamarától a sőt egészen 500.000 Rh. forintban [BÖn. 922].

megmentet megszabadított vmi alól; a face/dispune să fie scăpat de ceva; jn von etw. befreien lassen. 1835: Süljei adozok Sütő Juvonnak, és Szelcsán Vasziának ujjabik Kérelem Levele, meljben magokat Földös Vrak Zudor Elek kegyetlenkedései alol sietőleg meg mentetni esedezik [DobLev. V/1208 a gub. Kv-ról].

megmentetik 1. megszabadítottat; a fi curățat/ferit (de ...); losgemacht/befreit werden. 1811: Len olajjal hátok végig meg-kenetik^a, 'S A' csipő férgektől ezzel megmentetik [ArÉ 146. — ^aA csikóknak].

2. felmentetik; a fi scutit; befreit/enthoben werden. 1803: a most Tavasz Partialis Sinodus Martiusnak 9dik napján leszen, melyre minden Tiszteletes Adessorok esmerjék mulhatatlan kötelességeknek meg jelenni — a Több Tiszteletes Atyafi(ak) e mostani drágaságot nézve, a' bé jöveteltől meg mentetnek [M.bikal K; Rak 35].

3. megkíméltetik; a fi crutat; verschont werden. 1662: a fővezér ... Várad megszállására jöven a sűrű faluk határi szerint sok szép búza-, árpa-, zab- és mindenféle takarmánybéli élelőszagok lévén ezeknek gondjoktól a gazdák mindenestül megmentettek vala, mert kit elcsépeltek, kit lovoknak szerén-szerte hordottak megéttettek és vesztettek vala [SKR 449].

megmentett megtartott/őrzött; păstrat, menținut; behalten, bewahrt. 1662: Itt, Uram, mi éjjel-nappal félünk s rettegünk, az török alá s feljár minduntalan az Tiszáig; félő, ez eddig megmentett szegelet is oda ne legyen [TML II, 379 Bánfi Dienes Teleki Mihályhoz].